

שבוע פרשת חוקת-בלק - בכל העולם

(21 - 27 June 2026)

ו' - י"ב תמוז ה'תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בְּכֶן וּפְתָה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתֶחֱלַק לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מֵאֲדָךְ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וּדְבָרָת בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתִּים בְּיַד כְּהֹר־צִיּוֹן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ
וַיִּי סָבִיב לְעַמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָגוּחַ
שָׁבַט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־
יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ
יְיָ לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים
עָקְלָלוֹתָם וּלְיָכֶם יְיָ אֶת־פְּעָלֵי הָאֵוֹן שְׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְיָ אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן
הָיִינוּ כְּחֻלָּמִים: ב אֲזִי יִמָּלֵא שְׂחֹק פִּינוּ
וְלִשְׁוִינֵנוּ רִנָּה אֲזִי יֵאָמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְיָ
לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
הָיִינוּ שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יְיָ אֶת־שְׁבִיתֵנוּ
כַּאֲפִיקִים בְּנֶגֶב: ה הַזְרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה
יִקְצְרוּ: ו הַלֹּדֶךְ יִלָּךְ | וּבָכָה נִשְׂא מִשְׁדֵּה־הַזֶּרַע
כֹּא־יִבּוֹא בְּרִנָּה נִשְׂא אֲלֻמָּתָיו:

תחילת זמן קידוש לבנה, יום שני בערב, ז' תמוז.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת י"ב־י"ג תמוז, ה'תשל"ה

שבתא טבא וחג הגאולה שמח,

והתוועדויות פעילות ולהמשיכן בפרט בכל המבצעים ולמהר הייעוד בשירו לה' שיר חדש דיפעול
ישועות בקרב הארץ.

לחיים לחיים ולברכה.

מנחם שניאורסאהן

דיפעול .. הארץ: שם עד, יב. מזמור תהלים שהותחל בי"א
ניסן שנה זו (תשל"ה) – ראה בהנסמן לקמן שם (ע' 7).

בשירו לה' שיר חדש: תהלים צו, א. מזמור תהלים דכ"ק
אדמו"ר בעל השמחה והגאולה – ראה גם סד"ה אז ישיר בסופו
וד"ה שירו להו"י שיר חדש (לקמן ע' 7; ע' 30 ואילך).

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 3, 36, 90, 203,
235, 236, 275, 277

לקוטי שיחות

חוקת, כרך לג, א / 34
"ב"י"ג תמוז, כרך לג, א / 37

התוועדות

ש"פ חוקת־בלק, י"ב תמוז
ה'תשל"ה / 20
י"ג תמוז ה'תשל"ה / 34

מאמר

ד"ה שירו להוי' שיר חדש
ה'תשל"ה / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 46	ראשון / 92	ראשון / 104	ראשון / 111	ראשון / 166	ראשון / 191
שני / 52	שני / 93	שני / 104	שני / 118	שני / 170	שני / 191
שלישי / 56	שלישי / 96	שלישי / 105	שלישי / 125	שלישי / 172	שלישי / 191
רביעי / 64	רביעי / 98	רביעי / 105	רביעי / 135	רביעי / 177	רביעי / 192
חמישי / 70	חמישי / 100	חמישי / 105	חמישי / 141	חמישי / 181	חמישי / 192
שישי / 76	שישי / 101	שישי / 106	שישי / 149	שישי / 185	שישי / 193
שבת קודש / 82	שבת קודש / 102	שבת קודש / 106	שבת קודש / 158	שבת קודש / 189	שבת קודש / 193

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 197	ראשון / 206	ראשון / 238
שני / 198	שני / 210	שני / 238
שלישי / 198	שלישי / 214	שלישי / 238
רביעי / 199	רביעי / 218	רביעי / 239
חמישי / 200	חמישי / 222	חמישי / 239
שישי / 201	שישי / 226	שישי / 240
שבת קודש / 202	שבת קודש / 230	שבת קודש / 240

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן	אדמו"ר המהר"ש
שולחן ערוך עם הערות וצינונים 237 /	תורת שמואל תרל"ג / 252
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 238 /	אדמו"ר הרש"ב
לקוטי תורה / 240	ספר המאמרים - המשך תער"ב 253 /
אדמו"ר האמצעי	אדמו"ר הרי"צ
תורת חיים / 250	ספר המאמרים תרפ"ט / 255
אדמו"ר ה'צמח צדק'	לקוטי דיבורים / 256
דרך מצוותיו / 251	רשימות - אבות החסידות / 258
	אגרות קודש / 259

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 43
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 44
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 107
פרק הנביאים וכתובים / 195
עין יעקב - מסכת שבת / 204
נקודה מעובדת משיחת קודש / 260
חומש לקריאה בציבור / 262
ביאורים לכרכי אבות / 276
לוח זמנים / 278

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בתהילים, בפרק צו, הפרק המתאים למספר שנותיו של הרבי הרי"צ
2 (נולד ב"ב תמוז בשנת תר"מ) החל מ"ב תמוז שנה זו, תשל"ה:
3 **שירו¹ להו' (ופירש במצודת דוד: "לעתידי, שירו על הישועה הבאה")**
4 **שיר חדש, שירו להו' כל הארץ², ופסוק זה הוא הפסוק הראשון**
5 של הפרק ומס'ים³ בפסוק האחרון
6 של הפרק, **ישפט תבל** הקדוש ברוך
7 הוא ישפוט את כל העמים **בצדק**
8 **ועמים בצמונתו** וכל העמים
9 יאימו בו, **ואיתא מובא בפל"ה**
10 בספר 'שני לוחות הברית' לרבי ישעיה
11 הלוי הורוביץ **(בענין ספר תורה**
12 **ובית הכנסת⁴) דמזמור זה**
13 **קאי** מכון ומדבר **בגאולה**
14 **העתידה לבוא, שאז יקויים**
15 **מה שכתוב⁵ בנבואת זכריה והיה**
16 **הו' למלך על כל הארץ**
17 **ביום ההוא יהיה ה' אחד**
18 **ושמו אחד, ולכן נאמר כאן**
19 **שירו להו' כל הארץ, ועמים**
20 **(יהיו) בצמונתו** וכל העמים
21 יאימו בקדוש ברוך הוא, **פי'ן**
22 **שלעתידי לבוא** יהיה כאמור
23 בנבואת צפניה **אהפף אל עמים**
24 **שפה ברוך לקרא כלם בשם**
25 **הו' לעבדו שכם אחד⁶ שכל**
26 העמים יעבדו את ה' ביחד.
27 **ויש להוסיף, שענין זה האמור**
28 לעיל שמזמור זה בתהילים מדבר על
29 לעתידי לבוא קשור גם עם
30 **הלשון (שירו להו') שיר**
31 **חדש, לשון זכר, כמובא**
32 **בתוספות במסכת פסחים⁷**
- לגבי נוסח ברכת 'אשר גאלנו' בהגדה של פסח: **הכי גרסינן** כך היא
הגרסה הנכונה, **ונאמר לפניו שירה חדשה וכן נודה לך שיר**
חדש על גאולתנו, דהכי תניא שכן שנינו **במכילתא⁸** מדרש
הלכתי על חומש שמות, **כל השירות לשון נקבה, חוץ משירה**
דלעתידי דלשון זכר, כלומר
שהנקבה יש לה צער לידה, אף כל הנסים יש אחריהם
צער, חוץ מלעתידי הגאולה
שתהיה לעתידי לבוא **שאין אחריה**
צער (כי הגאולה העתידה
היא גאולה נצחית שאין
אחריה גלות), ומזה מוכן
שמה שזאמר בפרק זה שירו
להו' שיר חדש, לשון זכר,
קאי מכון על הגאולה
העתידה לבוא וכפי שממשיך
ומבאר.
(ב) **והענין בזה, דהנה, פללות**
ענין התוכן הכללי של השירה
הוא על זה שהקב"ה נפלאות
עשה (כמו שנתפאר בכמה
מקומות⁹ כמו בכתוב בתהילים
"מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות
- 14 **חדש על גאולתנו, דהכי תניא במכילתא⁸, כל השירות לשון נקבה, חוץ**
15 **משירה דלעתידי דלשון זכר, כלומר שהנקבה יש לה צער לידה, אף כל הנסים**
16 **יש אחריהם צער, חוץ מלעתידי שאין אחריה צער (כי הגאולה העתידה היא**
17 **גאולה שאין אחריה גלות), ומזה מוכן שמה שזאמר שירו להו' שיר חדש,**
18 **לשון זכר, קאי על הגאולה העתידה לבוא.**
19 **(ב) והענין בזה, דהנה, פללות ענין השירה הוא על זה שהקב"ה נפלאות**
20 **עשה (כמו שנתפאר בכמה מקומות⁹), ובדוגמת מה שכתוב אז**

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו ד"ה אז ישיר ישראל דש"פ חו"ב, י"ב תמוז (לעיל ע' 4 ואילך). (2) תהלים צו, א. – הקאפיטל דכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שאמירתו מתחילה ב"ב תמוז שנה זו – ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו. וענין זה שייך ג"כ לאחר ההסתלקות – סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"נ. (3) שם, יג. (4) רנח, א (ושם: "בעת הגאולה יתהפכו כל העמים אל שפה אחת ויאחיו כולם לעבדו ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי מלכותו בכל משלה, ועל זה יאמר מזמור (סימן צ"ו) שירו לה' שיר חדש שירו לה' כל הארץ עד ישפוט תבל בצדק ועמים באמונתו, והיתה לה' המלוכה, והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד וכו'"). (5) זכרי' יד, ט. (6) צפני' ג, ט. (7) קטז, ב – ד"ה ה"ג ונאמר. (8) בשלח טו, א. (9) ראה לדוגמא תהלים צח, א. איוב לז, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עשה הושיעה לוי ימינו וזרוע קדשו" ובכתוב באיוב "רעם אל בקולו נפלאות
2 עשה גדולות ולא נדע", ובדרוגמת מה שכתוב בתורה אז ישיר
3 משה ובני ישראל את השירה הזאת⁸, שזהו בגלל שוירא
4 ישירא וגו'¹⁰ הנסים והנפלאות שנאמרו בפסוקים שלפני
5 זה, כמובא בפירושו רש"י שם
6 ממדרשי חז"ל: ואשר הנחלים - תרגום
7 של שפך אשר, שפך הנחלים שנשפך
8 שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם,
9 לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק
10 וקצר וההרים סמוכים זה לזה, אדם
11 עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו
12 בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל.
13 אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ
14 לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות
15 בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים
16 ואבני בליטראות. והיו אותן הנקעים
17 בהר של צד מואב, ובהר של צד
18 אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין
19 קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו
20 ישראל לעבור נודעו ההר של ארץ
21 ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני
22 גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב
23 ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים
24 והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער,
25 שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול
26 מואב ונדבק בו, וזהו ונשען לגבול
27 מואב".
28 וזהו גם מה שנאמר בתורה בפרשת חוקת שבשנה זו, תשל"ה היא
29 פרשת השבוע (יחד עם פרשת בלק) של שבת הגאולה דיי"ב תמוז,
30 יום הגאולה של הרבי הרי"צ ממאסר (בשנת תרפ"ז) אז ישיר ישירא
31 את השירה הזאת¹¹, שזהו מצד ענין הנס שהודיעה הבאר,
32 עלי באר ענו לה¹¹, כפי שמפרש רש"י בארוכה¹² פירטי
33 הנסים כמובא לעיל, ומסיים רש"י, וישירא ראו ואמרו שירה
34 וזה לשון רש"י: "ומשם באה - משם בא האשר אל הבאר, כיצד, אמר
35 הקדוש ברוך הוא, מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל אומר נתת פת לחינוק
36 הודיע לאמו, לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל
37 והעלתה משם דם ההרגום וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל
38 ראו ואמרו שירה". ובהמשך מוסיף רש"י: "עלי באר" - מתוך הנחל והעלי
39 מה שאת מעלה, ומנין שהבאר הודיעה להם שנאמר ומשם באה, וכי משם
40 היתה והלא מתחתל ארבעים שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם את הנסים
41 וכן אז ישיר ישראל, השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם
42 מתחלת מ' ומה ראה ליכתב כאן אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו".
- אף אמנם מלבד התוכן הכללי של ענין השירה שהוא על נסים ונפלאות
שעושה הקדוש ברוך הוא יש פמה דרגות בענין השירה, כמבואר
בארוכה בתורה אור¹³ לאדמו"ר הזקן פירטי הדרגות דשיר
כפול שיר משולש ושיר מרובע וכו', וזה לשונו: "... יובל הוא
היה אבי כל תופש כנור ועוגב. הנה
אמרו רז"ל כל בעלי השיר יוצאין בשיר
כו'. פירוש שכל בחינת העלאה ממהות
למהות כמו מגן עדן התחתון לגן עדן
העליון וכדומה הוא על ידי השיר
שהוא בחינת בטול היש... וזהו בחינת
עמוד שבין גן עדן התחתון לגן עדן
העליון הוא בחינת בטול כנ"ל וזהו כל
בעלי השיר יוצאין בהשגתם ונמשכים
לעלות למעלה על ידי השיר... והנה יש
שיר פשוט ושיר כפול, וכנודע
שבעמוד יש ג' גוונים חזיר וסומק
[לכן ואדום] שהוא בחינת חסד וגבורה
וירוק בחינת התכללות כו'. כי הנה
בבחינת בטול יש הרבה מדרגות. יש
בחינת בטול פשוט נקודה אחת בחינת
יו"ד ויש בחינת בטול שנכלל בזה גם
מדות בחינת אהבה או יראה וכו' וכן
בחינויות המדות שהן חסד וגבורה יש
התכללות גם כן חסד שבגבורה...
וכשהבטול הוא בטול פשוט נקרא שיר
פשוט וכשיש בזה עוד מדה אחת
אהבה או יראה... נקרא שיר כפול
וכשיש התכללות המדות... נקרא שיר משולש ועל-דרך-זה יש גם כן שיר
מרובע... כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם שהוא התכללות מצפון
לדרום על ידי הרוח המנשב מצפון לדרום וכן ממזרח למערב... וזהו ענין
יובל אבי כל תופש כנור כו' פירוש יובל לשון הולכה שמוביל וממשיך
למעלה על ידי כנור ועוגב בחינת שיר כנ"ל שעל ידי השיר הוא העלייה יוצאין
בשיר... ובתכללות ובאופן כללי הדרגות השונות בענין השירה הם שני
הסוגים דשירה חדשה (לשון נקבה) ושיר חדש (לשון זכר).
וכל השירות שנאמרו קודם הזמן דלעתיד לבוא לפני
בוא הגאולה הם בלשון נקבה, השירה הזאת, ורק השיר
דלעתיד שיאמר כשהבאר הגאולה הוא בלשון זכר, שיר חדש.
ואף על פי כן למרות שענין השיר בלשון זכר, שיר חדש יהיה לעתיד
לבוא בכל זאת אומרים בשבת שירו להוי' שיר חדש, לשון
זכר, כמבואר בפסידור במאמרי החסידות של אדמו"ר הזקן שב'סידור
עם דא"ח' בפסוקי דזמרה¹⁴ בנוגע למזמור בתהלים שאומרים
בפסוקי דומרה הללויה שירו להוי' שיר חדש¹⁵, דקאי שמכוון

(10) בשלח, יד, לא. (11) חוקת כא, יז. (12) שם, יד-טז. (13) בראשית ז, ג. (14) סידור (עם דא"ח) סז [קט], ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על לעתיד לבוא (כדאיתא כפי שמוכח בזהר¹⁶), שהגם שלא
- 2 היה בחינת שיר חדש עד לעתיד, הנה מכל מקום יש בכל
- 3 שבת קצת מעין ודוגמת אותו שיר חדש, וזהו הטעם שאנו
- 4 אומרים שירו להו' שיר חדש דלעתיד גם בכל שבת
- 5 ושבת.
- 6 וזה לשון ב'סידור' שם: 1 חדש¹⁵, דקאי על לעתיד לבוא (כדאיתא
- 7 "... הגם שלא היה בחינת העלאה 2 בזהר¹⁶), שהגם שלא היה בחינת שיר חדש עד
- 8 כזאת בבחינת שיר חדש עד לעתיד, 3 לעתיד, הנה מכל מקום יש בכל שבת קצת מעין
- 9 הנה מכל מקום יש בכל שבת מעין 4 ודוגמת אותו שיר חדש, וזהו הטעם שאנו
- 10 ודוגמת אותו שיר חדש, לפי שידוע 5 אומרים שירו להו' שיר חדש דלעתיד גם בכל
- 11 ההפך בין ימות הלול שהוא בחינת 6 שבת ושבת. ומזה מוכן, שששם שענין זה שייך
- 12 הברורים דרפ"ח [הניצוצות] בל"ט 7 בשבת בזמן, ביום השביעי ששכל שבוע ושבו, 8
- 13 מלאכות כנ"ל, ובשבת הוא רק זמן 9 פן הוא גם בנוגע לענין השבת בנוגע לבני
- 14 ההעלאות, כי מי שטרם עבר שבת 10 ישראל, שזהו ענינם של תלמידי חכמים דאיקרו
- 15 כו', אך מכל מקום יש בשבת מעין 11 שבית¹⁷, שגם אצלם שייך שיהיה בזמן הזה
- 16 ודוגמת הברורים דחול, אלא שהוא 12 מעין ודוגמת שיר חדש לעתיד לבוא.
- 17 בבחינת העלאת הברורים כו'. ואמנם 13 נקבה שכללית ענין השירה, גם שירה לשון
- 18 בשבת של אלף הו', שנקרא יום שכולו 14 וזהו שייך לשיר חדש
- 19 שבת, הענין הוא שאין בחינת העלאה 15 חדש דלעתיד לבוא. ויובן מדברי הגמרא
- 20 שבו אחר בחינת הברורים דחול 16 במסכת סנהדרין¹⁸ אודות הענין הכי גדול
- 21 שלפניו, אלא הוא יום שכולו שבת, 17 וההכרח הכי גדול שבאמירת שירה לאחרי
- 22 דהיינו רק בחינת העלאה מצד עצמו... 18 נסים, שביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח, 19
- 23 והרי גם בכל שבת ושבת יש מאותו 20 אלא שהיתה הטענה שעשית לו כל הנסים הללו
- 24 הארה שבים שכולו שבת, אחר 21 דאמירת שירה, שזה עיבב לעשות חזקיה
- 25 שהכלל דומה לפרט, ובכלל הן ד' 22 משיח, שזהו ענין הגאולה האמיתית והשלימה.
- 26 אלפים שנה, ובפרט ד' ימים כו'. וזהו 23 ומזה גופא מוכן שפסד הדברים הוא שעל ידי
- 27 שכתוב וישבות ביום השביעי, מפני 24 אמירת שירה בזמן הזה באים לגאולה האמיתית
- 28 שבכל שביעי יש בחינת הארה מיום 25 והשלימה, שאז יהיה שיר חדש. וזהו גם
- 29 שכולו שבת שנאמר על זה וישבות 26 ההכנה וההסברה בדברי התוספות הנזכרים
- 30 ביום הו'... וזהו הטעם שאנו אומרים 27 לעיל, שמתחיל בשירה חדשה ומסיים בשיר
- 31 שירו לה' שיר חדש דלעתיד גם בכל 28 חדש (פידוע השקלא וטריא בפירוש והמשך
- 32 שבת ושבת...". 29 מתבטא בענין הזמן ביום השביעי
- 33 ומזה המבואר לעיל שבכל שבת 30 ששכל שבוע ושבו, פן הוא גם בנוגע לענין השבת בנוגע
- 34 אומרים 'שירו לה' שיר חדש', שיר 31 לבני ישראל שהוא מושג שבת כפי שזהו
- 35 ששייך לגאולה, כי בכל שבת יש מעין 32 ששכל שבוע ושבו, פן הוא גם בנוגע לענין השבת בנוגע
- 36 ודוגמת השיר של לעתיד מוכן, 33 אומרים 'שירו לה' שיר חדש', שיר
- 37 שששם שענין זה שייך בשבת 34 אומרים 'שירו לה' שיר חדש', שיר
- 38 בזמן, המושג שבת כפי שהוא 35 ששייך לגאולה, כי בכל שבת יש מעין
- 39 מתבטא בענין הזמן ביום השביעי 36 ודוגמת השיר של לעתיד מוכן,
- 40 ששכל שבוע ושבו, פן הוא גם בנוגע לענין השבת בנוגע 37 שששם שענין זה שייך בשבת
- 41 לבני ישראל שהוא מושג שבת כפי שזהו 38 בזמן, המושג שבת כפי שהוא

(15) תהלים קמט, א. (16) ראה זח"א קכג, ב. (17) זח"ג כט, א. וראה ברכות מז, סע"ב. שבת קיט, רע"א. לקו"ש ח"א ע' 40 ואילך. (18) צד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהִמָּשֹׁף הַדְּבָרִים¹⁹ (בתוספות זה), שְׁנוּסָף עַל פְּשׁוּטוֹת הַדְּבָרִים
 2 שְׂרָצָה (התוספות) לומר דְּהִקָּא שכאן (בתחלת הברכה)
 3 וְלִקְמָן (בסוף הברכה) גְּרִסִּין עוד שְׁתֵּי תִיבוֹת שְׁתֵּי מִלִּים
 4 (שירה חדשה - בתחלת הברכה "ונאמר לפניו שירה חדשה",
 5 וְשִׁיר חֲדָשׁ - בְּסוֹף הַבְּרָכָה,
 6 "עודה לך שיר חדש"), יִשְׁנָה גַם
 7 הַשְּׂיִיכוֹת הַפְּנִימִית שְׂבִינִיהֶם,
 8 שְׁפָדִי לְבֹא לְשִׁיר חֲדָשׁ
 9 דְּלַעֲתִיד לְבֹא, הֲרִי זֶה עַל
 10 יָדִי מַעֲשֵׂינִי וְעֹבְדוֹתֵנוּ
 11 (פֶּלְשׁוֹן הַתְּנִיָּא²⁰, "תכלית
 12 השלימות הזה של ימות המשיח
 13 ותחיית המתים שהוא גילוי אור-אין-
 14 סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי,
 15 תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך
 16 הגלות") לִפְנֵי זֶה לִפְנֵי זֶה לִפְנֵי זֶה
 17 וְהִינֵנוּ, שְׁפָאֲשֵׁר מַעֲשֵׂינִי
 18 וְעֹבְדוֹתֵנוּ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בּוֹמֵן
 19 הַגְּלוּת הֵם כְּדָבְעִי, שְׁאֹז יִשְׁנֹו
 20 הַמַּעֲמָד וּמַצֵּב דְּשִׁירָה חֲדָשָׁה,
 21 לְשׁוֹן נִקְבָּה, אֲזִי יְכוּלִים
 22 לְהַגִּיעַ לָזֶה שְׂבִסִּים הַבְּרָכָה
 23 יִהְיֶה הָעֲנָן דְּנוּדָה לִף שִׁיר
 24 חֲדָשׁ הַמַּצֵּב הַנִּעֲלָה שֶׁל עֲלִיד לְבֹא.
 25 וְעֲנִין זֶה שִׁירָה חֲדָשָׁה" הִיא הַכְּנָה
 26 שֶׁעַל יָדָהּ מְנִיעִים לְשִׁיר חֲדָשׁ
 27 מוֹדַגֵּשׁ בְּשִׁירָה דְּאֹז יִשְׁרִיר
 28 יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַל־
 29 בָּאָר גּוֹ' הַנוֹכַח לַעֲלִי, שְׁהִיָּתָה
 30 בְּשִׁנָּה הָאֲרֻכָּעִים לְצֵאת בְּנֵי
 31 יִשְׂרָאֵל, בְּסִמְכּוֹת בּוֹמֵן קָרֹב
 32 לְכַנְיֶסֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ
 33 יִשְׂרָאֵל, שְׂאִילוֹ זָכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 34 הִיָּתָה הַכְּנִסָּה הַהִיא לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל
 35 בְּאֹפֶן שֶׁל גְּאוּלָּה שְׂאִין
 36 אַחֲרֶיהָ גְּלוּת²¹ (אֶלָּא שְׁהִיָּה
 37 עֲנִין הַמְּכַלֵּל כּוֹ' וּלְמַעֲשֵׂה כֵן
 38 הִיָּתָה אַחֵר כֵּן גְּלוּת), וּמִזָּה מִכֵּן
 39 שֶׁהַכְּנִסָּה הַהִיא לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה
 40 יְכוּלָה לְהִיֵּת גְּאוּלָּה נִצְחִית מוֹכֵן,
- שְׁשִׁירָה זו של 'עלי באר' פְּעֵלָה אֶת הַקִּירֹב לְהַשִּׁיר חֲדָשׁ,
 אֲבָל אֵף עַל פִּי כֵן הִיָּתָה בְּאֹפֶן שֶׁל שִׁירָה (חֲדָשָׁה), לְשׁוֹן
 נִקְבָּה כִּי הִיָּתָה רַק הַכְּנָה לְשִׁיר חֲדָשׁ.
 ג) וְהִנֵּה כְּלָלוֹת עֲנִין הַשִּׁירָה הַזֹּאת הַאֲמֹרָה בְּפִרְשַׁת חֻקַּת קָשׁוּר
 עִם עֲנִין הַבָּאָר, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
 בְּשִׁירָה עַל־י בָּאָר עֲנֵנוּ לָהּ, וְכִפִּי
 שְׁמִמְשִׁיף לְאַחֲרֵי זֶה הַכְּתוּב
 לְתֹאֵר אֶת עֲנִין הַבָּאָר
 בְּפִרְטִיּוֹת, בָּאָר חֲפְרוּהָ שְׂרִים
 (וּפִירֹשׁ רש"י: "זאת היא הבאר אשר
 חֲפְרוּהָ שְׂרִים מִשֶּׁהָ וְאֶהֱרִין") כְּרוּהָ
 נְדִיבִי הָעֵם גּוֹ'²², וּבִיאֹר
 הַדְּבָרִים עַל פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים,
 שְׁהָעֲנִין דְּעַל־י בָּאָר עֲנֵנוּ לָהּ
 יִשְׁנֹו גַם בְּנִפְשׁ (כְּשֵׁם שְׂשִׁינֹו
 בַּעֲלָם בְּמִקּוֹם וּבִשְׁנָה בּוֹמֵן),
 בְּמִבּוֹאָר בְּלִקְוִטִי תוֹרָה²³
 לְאֶדְמוֹרִי חֻקֵּן וּבְדְרוּשִׁי מֵאֲמָרִי
 חֲסִידוֹת שֶׁל רְבוּתִינוּ נְשִׂאִינוּ
 שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה בְּדוּרוֹת שְׂאֲחֵרִי
 אֶדְמוֹרִי חֻקֵּן (וּבְאֶרְוֶכָה בָּאוֹר
 הַתּוֹרָה²⁴ לְהַצְמִח צֶדֶק),
 שִׁישׁ דְּרָגָא בְּכֵי יִשְׂרָאֵל כְּפִי
 שְׁנִקְרָאִים בְּשֵׁם בָּאָר, וּבְכָאָר
 זו צְרִירָה לְהִיֵּת עֲנִין שֶׁל נֶס,
 רִנָּס' הוּא מִלְשׁוֹן הַרְמָה (כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
 בִּישְׁעִיהָ 'כְּנִשׁוֹא נֶס הַרִּים') שְׁזָהוּ
 עֲנִין עַל־י בָּאָר הַתַּעֲלּוֹת שֶׁל הַבָּאָר,
 וְעֲנִין זֶה שֶׁל עֲלִיית הַבָּאָר קָשׁוּר
 עִם עֲנִין הַשִּׁירָה (אֹז יִשְׁרִיר
 יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת
 גּוֹ'), כְּפִי שְׁמִכִּיָּא בְּמִאֲמָר²⁵
 פִּירֹשׁ הָרֵב הַמְּגִיד²⁶
 מִמַּעֲזִירִישׁ בְּמִאֲמָר הַמְּשָׁנָה²⁷

(19) ראה של"ה קמב, סע"ב ואילך. (20) רפל"ז. (21) ראה נדרים כב, א. שמו"ר רפל"ב. ועוד. (22) חוקת שם, יח. (23) חוקת סב, ב ואילך. (24) חוקת ע' תתלט-תתפ. הוספות ע' 52 ואילך (בהוצאת תשנ"ח). (25) כנראה הכוונה לד"ה הללו' שירו לה' שיר חדש בסידור עם דא"ח הנ"ל ס"ב (סז, ב [קט, א ואילך]). (26) הובא ונתבאר בלקו"ת ברכה צח, א. (27) שבת נא,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 במסכת שבת **כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר**,
- 2 **שכל ענין של עליה ממהות למהות** כל עליה שהיא מעבר ממצב
- 3 אחד למצב הרבה יותר נעלה, השונה מהמצב הקודם שינוי מהותי **קשורה**
- 4 **עם שירה, שעל ידי זה** על ידי השירה **יוצאין** מהמצב הקודם
- 5 **ונמשכין** ועולין למצב החדש,
- 6 הנעלה יותר **כו'.**
- 7 המשנה מדברת באיזה דברים מותר
- 8 לבהמה לצאת בשבת, שכן יש איסור
- 9 הוצאה מרשות לרשות בשבת, ואדם
- 10 מצווה על שביית בהמתו, ובעלי חיים
- 11 שדרכם לצאת כשעל צווארם 'שיר',
- 12 כמו אצעדה שיש בה טבעת ומכניסים
- 13 בה חבל ומושכים בו את הבהמה,
- 14 וכגון כלבים של ציידים וחיות קטנות
- 15 שנותנים 'שיר' לצווארם לנוי, מותרים
- 16 לצאת לרשות הרבים עם 'שיר' זה על
- 17 צווארם, והפירוש הפנימי של הדברים
- 18 הוא שכל 'לצאת' ('יוצאין בשיר')
- 19 ולעלות מדרגה למדרגה זקוקים לשיר,
- 20 כי כדי לעלות ממהות אחת למהות
- 21 נעלית ממנה לאין ערוך, צריך להיות
- 22 ביטול של המהות הראשונה, והביטול
- 23 הוא על ידי השיר כפי שרואים שכאשר
- 24 אדם שקוע בניגון עמוק מאד, הוא
- 25 יוצא מהגדרים וההגבלות שלו ומתעלה
- 26 לעולם עליון יותר (וראה המובא לעיל
- 27 מ'לקוטי תורה' בענין שיר כפול, שיר
- 28 משולש ושיר מרובע).
- 29 **ועל זה** על עליה זו של בני ישראל
- 30 כפי שנקראים 'באר' צריך להיות
- 31 **הענין דענו לה, כשני**
- 32 **הפירושים שבה, הראשון,**
- 33 **שעלית הבאר** התעלות זו של בני
- 34 ישראל בעבודת ה', התעלות ממהות
- 35 למהות היא על ידי זה **שלפני**
- 36 **זה** בתור הכנה והקדמה **ישנו**
- 37 **הענין דענו לה, שזה ענין**
- 38 **האתערותא דלעילא** התעוררות
- 39 מלמעלה, הארה מצד הקדוש ברוך
- 40 הוא **שקודמת לאתערותא דלתתא** ²⁸ התעוררות מלמטה, מצד האדם
- 41 העובד את ה', **והשני, שלאחרי הענין דעלי באר** ההתעלות של
- 42 הנפש כפי שנקראת 'באר' **נעשה** אחר כך **הענין דענו לה** התעוררות

ב. (28) אוה"ת שם ע' תתעא. ס"ע תתעת. ועוד. (29) ד, טו. (30) שה"ש ה, א. ועוד. (31) שם, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּתַחֲלִילָה הֵם בְּבַחֲנִית מַעֲיָן גָּנִים, 2 וְאַחֵר כֶּף יוֹרְדִים לְבַחֲנִית בָּאָר מִים חַיִּים (וְאַחֵר כֶּף חוֹזְרִים 3 וְעוֹלִים לְבַחֲנִית נוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן³²) כִּי שׁוֹמֵשִׁין וּמְבָאָר (בַּחֲמֹשׁ 4 לְמַבְאָר בֹּזֵה בְּמֵאמֶר הַקּוֹדֵשׁ, דִּבְכּוֹר הַמִּתְחִיל 'אִז יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל' שְׁנֵאמֶר בִּשְׁבַת 5 פִּרְשֵׁת חוֹקֶת-בִּלְקָ, י"ב תמוז, שְׁנֵה זֶה, 6 תִּשְׁל"ה).
- 7 וּבִיאוֹר הָעֵנָן, דְּהִנֵּה, הַחִילוֹק 8 בֵּין שְׁתֵּי דְרָגוֹת אֱלֹו 'מַעֲיָן גָּנִים' 9 וּבָאָר מִים חַיִּים מוֹכֵן מִהִתִּיבוֹת 10 הַמִּיִּלִּים מַעֲיָן וּבָאָר גּוֹפָא³³ 11 עֲצֻמָּן, שְׁמַעֲיָן הוּא בְּרִיאָה בִּידֵי 12 שְׁמַיִם, וּבָאָר נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי 13 תְּפִיסַת בְּנֵי אָדָם (תְּפִירָה 14 וְכִרְיָה בְּאִדְמָה), וְלָכֵן, כִּפִּי 15 שֶׁהַנְּשָׁמוֹת הֵם קוֹדֵם הִירִידָה 16 לְמַטָּה, בְּדִרְגָּא דְּטַהוֹרָה הִיא 17 אִו בְּדִרְגָּא דְּאִתָּה בְּרָאָתָה, 18 בְּתַחֲלַת הַתְּהוּוֹתָם, נִקְרָאִים 19 הַנְּשָׁמוֹת בְּדִרְגוֹת אֱלֹו בְּשֵׁם מַעֲיָן, 20 שְׁמֹרָה עַל הָעֵנָנִים שִׁישׁ 21 בָּהֶם מִצַּד הַנְּתִינָה מְלַמְעָלָה 22 (כְּנוֹסֶח בְּרוּכֹת הַשַּׁחַר שְׁנֵתָּ בִּי), 23 בְּדוּגְמַת הַמַּעֲיָן שֶׁל מִים 24 כִּפְשׁוּטוֹ שֶׁהוּא בְּרִיאָה בִּידֵי 25 שְׁמַיִם. וְיֵמָּה שְׁנֵאמֶר מַעֲיָן 26 גָּנִים וְלֹא 'מַעֲיָן' סָתֵם, הִנֵּה גָּנִים 27 קָאִי מִכּוּחַ עַל גֵּן עֵדֶן, וְיֵמָּה 28 שְׁנֵאמֶר גָּנִים לְשׁוֹן רַבִּים, הָרִי 29 יָהּ לְפִי שִׁישׁ בְּגֵן עֵדֶן מַעֲלוֹת 30 וּמִדְּרָגוֹת אֵין קֵץ (כִּפִּי 31 שְׁמַכִּיא רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּתַנְיָא³⁴ 32 בַּחֲלָק אֲגֵרַת הַקּוֹדֵשׁ מִכְּתָבִי 33 הָאֲרִיז"ל³⁵ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "שִׁישׁ כִּמָּה 34 וְכִמָּה מַעֲלוֹת וּמִדְּרָגוֹת גִּין עֵדֶן זֶה 35 לְמַעַל מִזֶּה עַד רֹם הַמַּעֲלוֹת כִּמוֹ 36 שְׁכָתוֹב בְּלִקּוּטֵי הַש"ס מֵהָאֲרִיז"ל 37 בִּפְרוּשׁ מֵאמֶר ר"ל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים 38 אֵין לָהֶם מִנוּחָה כִּי שְׁעוֹלִים תָּמִיד 39 מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְּרָגָה בַּהֲשָׁגַת הַתּוֹרָה שֶׁאֵין
- 1 לֵה סוֹף כִּו"ו), וּבְכָלִילוֹת נַחֲלָק גֵּן עֵדֶן לְשְׁנֵי סוּגֵי גָנִים, גֵּן עֵדֶן 2 עֲלִיּוֹן וְגֵן עֵדֶן תַּחְתּוֹן וְלָכֵן רּוֹמְזוּ הַכְּתוּב 'מַעֲיָן גָּנִים'. וְכִדִּי שֶׁהִגֵּן 3 עֵדֶן יִהְיֶה כְּדָבָעִי, יֵשׁ צוֹרֶף בְּמַעֲיָן גָּנִים, וְכִמּוֹ שְׁנֵאמֶר³⁶ 4 בַּתּוֹרָה עַל גֵּן עֵדֶן וְנִקְרָה הַדּוּמָה לְמַעֲיָן יוֹצֵא מַעֲדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת 5 הָגֵן, וְעֵנָן זֶה שֶׁל 'הַשְׁקִיית' גֵּן 6 עֵדֶן עַל יְדֵי 'מַעֲיָן' פּוֹעֲלִים נִשְׁמוֹת 7 יִשְׂרָאֵל [שְׁמַחְשְׁבָתָן קְדָמָה 8 לְכָל דְּבָר³⁷, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה הָאֱלוּקִית 9 הָעֲלִיּוֹנָה עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, קְדָמָה 10 לְמַחֲשָׁבָה עַל כָּל שְׂאֵר הַנִּבְרָאִים כּוֹלָל 11 גַּם עֵנָן הַגָּנִים וּמַחֲשָׁבָתוֹן שֶׁל 12 יִשְׂרָאֵל' קְדָמָה גַּם לְמַחֲשָׁבָה הָעֲלִיּוֹנָה 13 עַל בְּרִיאַת גֵּן עֵדֶן, וּבְשִׁבְלִים 14 (בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ 15 רָאשִׁית³⁸ כְּדִבְרֵי חוֹז"ל בְּמִדְרָשׁ, 16 כְּמוּבָא בִּפְרוּשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב 17 בְּבִרְיַת הָעוֹלָם 'בְּרָאשִׁית', בְּשִׁבְלִי ב' 18 (שְׁנִיִּים) שְׁנִקְרָאוּ 'רָאשִׁית' 'בְּשִׁבְלִי 19 הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאֵת רָאשִׁית דְּרִכּוֹ וּבְשִׁבְלִי 20 יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ רָאשִׁית תְּבוּאוֹתוֹ') 21 בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת 22 הָאָרֶץ³⁹, שְׁזָה כּוֹלָל אֶת כָּל 23 הַתְּהוּוֹת כּוֹלָה, הַחֵל מִעֲשֶׂר 24 סְפִירוֹת הַכּוֹחוֹת הָאֱלוּקִיִּים שֶׁבָּהֶם 25 נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּדָאִיתָא כִּי שְׁמוּבָא 26 בְּזִהְרִי⁴⁰ שְׁשָׁמִים וְאָרֶץ הֵם 27 כְּנֶגֶד הַסְּפִירוֹת חֲכָמָה וּבִינָה 28 וְזִעִיר אֲנָפִין (הַנִּקְרָאוֹת 29 'פְּנִים קִטְנוֹת', כִּי בִיחֹס לְאוֹר הַמֵּאִיר 30 בְּמוֹחִין וּב'אֲרִיךְ אֲנָפִין' שֶׁבְּכַתֵּר עֲלִיּוֹן, 31 הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּמִידוֹת הוּא מוֹעֵט) 32 וְנִקְבָּא סְפִירוֹת הַמַּלְכוּת (בַּחֲנִית נִקְבָּה, 33 כִּי הִיא מַקְבֵּלַת מִהַסְּפִירוֹת שְׁמַעֲלִיָּה, 34 הַמוֹחִין וְהַמִּידוֹת) וּבִיחֹד הֵם עֶשֶׂר 35 סְפִירוֹת, וְנִשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֵן⁴¹ 36 מִעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שְׁמַיִם 37 וְאָרֶץ, כּוֹלָל גַּם אֶת הַשָּׁמַיִם 38 לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם וְאֶת 39 הָאָרֶץ לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם⁴²,

(32) ראה גם לקו"ת האזינו ע"א, ד. 33) ראה אוה"ת שם ע' תתעט. וראה ד"ה אז ישיר ישראל עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תקח). ד"ה הנ"ל וד"ה מעין גנים תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 132. ע' 136). (34) אגה"ק סי"ז. (35) לקוטי הש"ס להאריז"ל סוף מסכת ברכות. (36) בראשית ב, י. (37) ראה ב"ר פ"א, ד. 38) הובא בפרש"י עה"פ. (39) בראשית א, א. (40) ח"א רנו, ב. וראה אוה"ת בראשית תפז, סע"ב ואילך. ד"ה בראשית תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך). (41) ראה תניא רפ"ג. (42) ראה פרש"י

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והיינו כל הנבראים שבעולם הזה, ובלשון הרמב"ם⁴³ שמים וארץ
- 2 ומה שביניהם], שהם נשמות ישראל המעין המשקה את
- 3 הגנים⁴⁴.
- 4 אך בשונה מ'מעין' שהוא ענין נשמות ישראל כפי שהן בגן עדן, 'מעין גנים',
- 5 בדוגמת מעין כפשוטו שהוא בריאה
- 6 בידי שמים, ענין הבאר שיש בו
- 7 תפיסת ידי אדם, ובלשון
- 8 הפתוב הנזכר בשירה זו באר
- 9 חפריה גו' פרוה גו', שהוא
- 10 ענין עבודת האדם, קאי מכון
- 11 על המעמד ומצב לאחר
- 12 שהנשמה יורדת מבחינת
- 13 טהורה היא לאתה בראתה
- 14 יצרתה ונפתחה עד בקרבי,
- 15 עד לירידה להתלבש בגוף גשמי
- 16 הנמצא בעולם הזה התחתון
- 17 שאין תחתון למטה ממנו
- 18 (בלשון התניא⁴⁵), בדוגמת
- 19 הבאר שנובעת דרך גידי
- 20 הארץ בעמקי האדמה, למטה ביותר,
- 21 בקרב הארץ (בקרבי), ושם
- 22 למקום הכי נחות מבחינה רוחנית
- 23 יורדת הנשמה, שמצד עצמה היא
- 24 חלק אלקה ממעל ממש⁴⁶,
- 25 וכשני הפירושים בזה (מבעל
- 26 השמחה והגאולה⁴⁷ הרבי
- 27 הרי"צ שנגאל ממאסר ביום י"ב תמוז)
- 28 במשמעות המילה 'ממש' (שחסיף
- 29 אדמו"ר הזקן בתניא על לשון הכתוב
- 30 'חלק אלוהה ממעל') פירוש אחד
- 31 ממש אלקה, ופירוש שני
- 32 ומלשון ממשיות מציאות
- 33 ממשית, שלכן מאחר שיש בנשמה
- 34 שילוב של שני הדברים, שמצד אחד
- 35 היא 'ממש אלקה' ומצד שני היא
- 36 'ממשיות' יכולה הנשמה
- 37 להתלבש והיו לאחדים עם
- 38 נפש הבהמית, ועל ידה באמצעות ההתלבשות בנפש הבהמית, יכולה
- 39 הנשמה להתחבר ולהתאחד גם עם הגוף הגשמי וחלקו המיוחד לו,

- לכל אדם בפרט בעולם כמבואר בספר התניא (פרק לז): "כללות ישראל
- שהם ששים רבוא נשמות פרטיות, הם כללות החיות של כללות העולם כי
- בשבים נבדא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד
- מששים רבוא מכללות העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה
- דהיינו במה שמשמש מעולם הזה
- לצורך גופו ונפשו החיונית לעבודת ה'
- כגון אכילה ושתיה ודומיהם ודירה וכל
- כלי תשמישו, אלא ששים רבוא
- נשמות פרטיות אלו הן שרשים וכל
- שורש מתחלק לששים רבוא ניצוצות
- שכל ניצוץ הוא נשמה אחת...", שעל
- ידי זה שהנשמה מתחברת עם הנפש
- הבהמית ועם הדברים הגשמיים
- השייכים לה במיוחד יש לה כח
- ויכולת ואפשרויות לבד
- אותם להפריד את הטוב שבהם
- מהרע ולהעלות אותם לקדושה,
- כמבואר בארובה בהמשך
- תע"ב⁴⁸ לאדמו"ר הרשב"י
- שנפש האלקית, ונפש
- הבהמית עם הגוף וחלקו
- בעולם שנותנים לה ועל נשמה
- זו בפרט מוטל לבד ולתקן ולהעלות
- אותם, צריכים להיות בערך זה
- לזה, ובלשון הגמרא⁴⁹ לפום
- גמלא שיתנא לפי הגמל המשא,
- וכמאמר רז"ל⁵⁰ שהקדוש ברוך
- הוא אומר איני מבקש כו' אלא
- לפי כחן, והיינו, שתחילה
- נותנים לאדם מלמעלה את הכח
- הדרוש לו כדי לעבוד את העבודה
- המוטלת עליו, ואחר כך מבקש
- ממנו הקדוש ברוך הוא מהאדם
- לפי כחו שניתן לו, ועל דרך
- זה בנוגע לנפש האלקית
- שצריכה לבד את נפש
- הבהמית והגוף וחלקו בעולם
- (כמבואר בתניא⁵¹ שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון,
- ולא הוצרכה כו' רק לתקנם כו') על ידי זה שיוֹרדת

שם, יד. (43) ה' יסוה"ת פ"א ה"א. (44) ראה אוה"ת שם ע' תתסד, ש"שרש נש"י... הוא בחי' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.. ע"כ הם בחי' מעיין המשקה את הגנים". (45) פל"ו. (46) רפ"ב. (47) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תד (הובא ב"היום יום" כג מנ"א). שם ע' תז. (48) פרק ש (ח"א ע' תרח [ח"ג ס"ע תתלב] ואילך). (49) כתובות סז, א. (50) במדב"ר פ"ב, ג. (51) פל"ז (מח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אינה צריכה תיקון כלל כו', ולא הוצרכה להתלבש בעולם הזה וכו' רק
2 להמשיך אור לתקנם כו', והוא ממש דוגמת סוד גלות השכינה לברר
3 ניצוצין", והנשמה מבררת ומתקנת את הגוף, הנפש הבהמית וחלקו בעולם
4 על ידי זה שיוֹרֶדֶת לְבִירָא עֲמִיקָא⁵² לבור עמוק, היינו ירידה
5 למקום נחות ביותר לְעוֹלָם הַזֶּה
6 הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה
7 מִמֶּנּוּ, וּבְאוֹפֶן שְׁנַעֲשִׁית בְּעֶרְךָ
8 שיש לה שייכות ודמיון מסויים
9 לַהֲגוּף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְעַד
10 בְּלִשׁוֹן הַיְדוּעֶ⁵³, שהירידה היא
11 כל כך גדולה שְׁאֵלֶקוֹת הוּא
12 בְּהַתְחַדְּשׁוֹת שֶׁהֵיחָם לַעֲנִי אֲלוֹקוֹת
13 הוּא כְּפִי שְׁמַתִּיחִים לְדַבֵּר חִידוֹשׁ
14 ופלא, כדבר רחוק ומופשט,
15 וּמִצִּיאֹת הִיא בְּפִשְׁטוֹת
16 וּפִשְׁטוֹת וְאִילוּ הֵיחָם לַמִּצִּיאֹת
17 הַגִּשְׁמִית הוּא בְּפִשְׁטוֹת, כְּדָבָר בְּרוּר
18 ומוכן ומאליה.
19 ה) אֲמָנָם לְאַחֲרֵי יְרִידָת
20 הַנֶּשְׁמָה לְמִטָּה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
21 הַעֲבוּדָה שֶׁהָאֵדָם עוֹבֵד אֶת ה'
22 לְמִטָּה, מַעֲשִׂינּוּ וְעוֹבְדֹתָנּוּ
23 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִוִּים הַמִּצְוֹת,
24 וּבְלִשׁוֹן הַכְּתוּב אֲדוּת ה'בֵּאֵר:
25 חֲפְרוּהָ וְכָרוּהָ, בְּאוֹפֶן שֶׁעַל
26 יְדֵי זֶה הַחֲפִירָה בְּעוֹמֵק, הֵינּוּ עֲבוֹדַת
27 ה' שֶׁל הַנֶּשְׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמִטָּה
28 תְּהִיָּה לְנִשְׁמָה עֲלִיָּה כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי
29 שׁוּז הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל 'עֲלִי
30 בֵּאֵר, וְעַד לְעֲלִיָּה גְדוּלָּה כְּזוֹ
31 שֶׁבְּשִׁבְלָה הִתְּהָ פְּדָא
32 הַיְרִידָה (כִּי הִיא כֹּל מִטְרַת הִירִידָה
33 הִיא שְׁתִּיָּה יְרִידָה צוֹרֶךְ עֲלִיָּה).
34 וְהֵינּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שְׁגָם
35 שֶׁאֵפִילוֹ קוֹדֶם הַיְרִידָה הִתְּהָ
36 כְּכֹר הַנֶּשְׁמָה בְּדִרְגָּת מַעֲנִן
37 גָּנִים שֶׁהִיא דְּרָגָה נְעִלִית, בַּחֲנִית גֵּן
38 עֵדֶן, שֶׁלְמַעֲלָה מִבְּחִינַת 'בֵּאֵר, הִנֵּה יְרִידָתָהּ שֶׁל הַנֶּשְׁמָה מִלְמַעֲלָה לְמִטָּה
39 לְעִבּוֹר דֶּרֶךְ עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה הֵימָנוּ
40 לְפַעֲוֹל שֶׁם דּוּקָא בְּמִקוֹם הַכִּי נִחוֹת דִּירָה לֹא יִתְּבַרֵךְ מִקוֹם שֶׁבו
- הקדוש ברוך הוא ידור, היינו מקום שיהיה בו גילוי אלוקות והשראת
השכינה בַּתַּחְתּוֹנִים⁵⁴, הִיא בְּדוּגְמַת הַבָּאֵר שֶׁהֵמִים יוֹרְדִים
דֶּרֶךְ סוּלְמָא דְּפֶרֶת⁵⁵, אמרו בגמרא, כל הנהרות למטה משלש נהרות
וג' נהרות למטה מפרת (ופירש רש"י: "כל הנהרות - שבעולם למטה, חוץ
מג' נהרות חֲדָקַל וּפִישׁוֹן וּגִיחוֹן, שֶׁכֵּל
הנהרות שבעולם באים משם"),
ושואלים, והרי יש "עֵינָתָא דְּמַדְלִיין",
(ופירש רש"י: "עֵינָתָא הֵמִים הַנוֹבְעוֹת
בַּהֲרִים רַמִּים וְהַנְּהוּ הוּא גְבוּהִים מִפֶּרֶת
וְהִכִּי אֲתוּ מִפֶּרֶת"), ועונים, "הנהו
סולמי דפרת נִינְהָ" (ופירש רש"י:
"מקלחין תחת הקרקע ועולין בהרים
כמו סולם") והיינו שמי נהר הפרת
מחלחלים תחת הקרקע ועולים ונובעים
באותם מעיינות שבמרומי ההרים
שְׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּהֵם
במעיינות ההם עֲלִילֵי לְגַבֵּי נְהָר
פֶּרֶת, שֶׁהֵרִי בְּנֵהר פֶּרֶת יָכוֹל
לְהִיּוֹת מַעֲמָד וּמַצֵּב שָׂרְבוּ נוֹטְפִין
נוֹטְפִין עַל הַזּוֹחֲלִין⁵⁵, כְּדָבָר
הַגִּמְרָא שֶׁאֵבִי שֶׁל שְׁמוּאֵל הִיא עוֹשֶׂה
מקוה לטבול בו בימי חודש ניסן שאז
מתרבים מי הנהר והיה חושש שמא
ירבו המים הנוטפין (היינו מי הגשמים)
עַל הַמִּים הַזּוֹחֲלִין (הֵינּוּ מִי הַנְּהָר
עֲצוּמוֹ), וַיְהִי מִי הַגִּשְׁמִים הָרֹבֵד וַאֲי
אֲפֶשֶׁר לְטַבּוֹל בָּהֶם כִּשְׁמֵה זֹרֵמִים, עַד
שִׁיקּוֹ בְּמִקוֹם אֶחָד לְהִיּוֹת מְקוֹה שְׂאֵז
כֹּאשֶׁר 'הַנוֹטְפִין' הֵם יוֹתֵר מִהַזּוֹחֲלִין
יֵשׁ בָּמֵים כְּמָה הַגְּבֻלוֹת כּו',
וְאִין לָהֶם דִּין מַעֲנִן, וְעַל
אֶחָת כְּמָה וְכָמָה שְׂאִינָם מִים
חִיִּים, אֲכָל כְּשֶׁהֵמִים יוֹרְדִים
דֶּרֶךְ סוּלְמָא דְּפֶרֶת, וְעוֹבְרִים
דֶּרֶךְ גִּידֵי הָאֶרֶץ, וְיִשְׁנֻ עֲנִין
הַחֲפִירָה וְהַכְּרִיָּה (בֵּאֵר
חֲפְרוּהָ גו' כְּרוּהָ) לְהִסִּיר אֶת
הָעֶפֶר וְשֶׂאֶר הָעֲנִינִים שֶׁמִּסְתִּירִים עַל הַבָּאֵר
וְהַמִּים מוֹדְכִים, אֲזִי נַעֲשִׂית הַבָּאֵר בְּאוֹפֶן שֶׁל בֵּאֵר מִים חִיִּים
וְכִמְבּוֹאֵר בֵּאֵר הַתּוֹרָה לְאֲדוּמָר הַצֶּמֶח צֶדֶק, "... עֲנִין בֵּאֵר מִים חִיִּים הוּא

(52) לשון הש"ס – חגיגה ה, ב. 53) ראה המשך תערובת ח"ב ס"ע תתקלד [ח"ד ע' א'רסז] ואילך. סה"מ תרצ"ו ס"ע 76 ואילך. (54) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 55) בכורות נה, ב (מקלחין תחת הקרקע ועולין בהרים כמו סולם – פרש"י). לקו"ת חוקת שם. אוה"ת שם ע' תתס ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מים הנובעים, כי הבאר הוא מה שחופרים בארץ ומוצאים שם גיד הנובע מים
- 2 חיים ומתמלא ממנו הבאר. והנה עיקר הטעם שנקראו מים חיים הוא מפני
- 3 שעוברין דרך עובי הארץ וכמבואר בגמרא (בבכורות דף נ"ה) דכל המעינות
- 4 אפילו הנובעות בהרים רמים סולמי דפרת נינהו היינו שמקלחין תחת הקרקע
- 5 ועולין בהרים כמו סולם, הרי נעשו
- 6 מים חיים לפי שעברו דרך הקרקע
- 7 שהרי מצד עצמן הם מי פרת, ומי פרת
- 8 יש בו לפעמים נוטפים מרובים על
- 9 הזולחין דהיינו שמי הגשמים הם רבים
- 10 יותר מעצם מי הנהר ואינם כמים חיים
- 11 ממש... ועל ידי שעוברין בעובי כדור
- 12 הארץ נעשו מים חיים שמעולים
- 13 ומשובחים הרבה יותר ממי גשמים הן
- 14 בעצם מהותן שהם זכים וצלולים ביתר
- 15 שאת ויתר עז ממי גשמים וזה נעשה
- 16 בהם ע"י שעברו עובי הארץ שעל ידי
- 17 זה נדרכו ונצללו..." ר'מים חיים' הם
- 18 מים במעלה גדולה ביותר שלמעלה
- 19 גם ממעין, שאף שמהר
- 20 המעין פמה דרגות של
- 21 טומאה, אינו מטהר שלש
- 22 הטומאות הכי חמורות דזב
- 23 מצורע וטמא מת, שבשביל
- 24 זה צריך מים חיים דוקא
- 25 (פמבואר) במשנה
- 26 דמקוואות⁵⁶ פרטי הדרגות
- 27 דמעין שמימיו מועטין כו',
- 28 מים מוכיין (ופירש רבי עובדיה
- 29 מברטנורא: "מים נובעים שהן מלוחים
- 30 או חמים"), ועד למים חיים שזו
- 31 המעלה הגדולה ביותר המנויה
- 32 במשנה).
- 33 ודוגמתו פנמשל בעבודת ה' של
- 34 הנשמה שנקראת 'באר' (כשירדה
- 35 למטה) ר'מעין גנים' (כשהיא בגן עדן),
- 36 שבאשר הנשמה היא במעמד
- 37 ומצב דמעין גנים, הגה אף על פי שמעין הוא בריאה בידי
- 38 שמים וזו אכן דרגה גבוהה, אבל בכל זאת הרי זה באופן כפי
- 39 שהמעין נמשך ויוצא ויורד ממקומו ומימיו מגיעים וזורמים
- 40 בהגנים, שאז כשהמעין יורד להיות נמשך בגנים' הוא נמצא, לאחר
- שירד ממקומו בדרגה שהיא על כל פנים לכל הפחות בערך
- וששיכות ויש לה יחס להגנים, והרי גם אפילו הדרגה הכי
- עליונה שבגן עדן, עד להנהר שיוצא מעדן והשקה את
- הגן, ואפילו באופן שהמעין נראה בהגנים, אין
- זה כמו שהמעין הוא במקומו, ועל אחת כמה
- וכמה שאינו כמו מעין שיש בו המעלה דמים
- חיים, שלכן יכול לטהר גם טומאה הכי חמורה
- שעל ידי אבי אבות הטומאה, שזהו דבר הכרחי
- לגאולה האמיתית והשלמה, שאז יקויים
- היעוד⁵⁷ את רוח הטומאה אעביר מן הארץ.
- והנה פללות מעשינו ועבודתנו בזה היא
- בשני ענינים פלליים, באר חפרוה
- שרים, וגם פרוה נדיבי העם. והענין בזה, דהנה,
- ענין החפירה הוא בעומק, וחפירה זו נעשית על
- ידי שרים דוקא, שענינם בעבודת האדם הוא
- ענין השכל שבמות, כי, אצל אדם הראוי לשמו
- (אתם קרויים אדם⁵⁸ על שם אדמה לעליון⁵⁹),
- לשמו (אתם קרויים אדם⁵⁸ כדברי הגמרא לגבי הכתוב בתורה אודות
- טומאת מת "אדם כי ימות באהל", "קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל
- שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם ואין העובדי
- כוכבים קרויין אדם" על שם אדמה לעליון⁵⁹ כלשון הכתוב בישעיה,

(56) מקוואות ספ"א. וראה אוה"ת שם ע' תתסד. סה"מ עטר"ת ותש"ב שם. (57) זכרי' יג, ב. (58) יבמות סא, רע"א. (59) ספר עשרה מאמרות (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם כל חי ח"ב סל"ג. של"ה כ, ב. רסח, ב. שא, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 היינו שהתואר 'אדם' הוא בגלל הדמיון של האדם לקדוש ברוך הוא,
 2 כביכול), הרי המוח שליט על הלב⁶⁰, ולכן על שם השררה
 3 והשלטון של מוח האדם על לבו נקרא בשם שר. וזהו באר חפרוה
 4 שרים, שעל ידי חפירת השרים היינו עבודת האדם מתגלה
 5 הבאר, כי, ענין ההתבוננות
 6 עבודת המוח הוא כמו שכתוב⁶¹
 7 בתהילים כי אראה שמיד מעשי
 8 אצבעותיך ירח וכוכבים אשר
 9 כוננת, היינו, שמתבונן האדם
 10 בעולם ורואה בו את כח
 11 הפועל הכוח של הבורא בנפעל
 12 בבריאה (והיינו, שגם בשרואה
 13 אותו כפי שהוא נפעל, אפילו
 14 כשהוא הנברא כפי שהוא לאחר
 15 שנברא רואה הוא בזה את כח
 16 הפועל (הבורא), ועד שרואה
 17 את הכח האלוני העליון, שורש
 18 הנבראים שממנו נמשך כח
 19 הפועל בו' הכוח האלוני שיוצר
 20 לברוא את הנבראים בפועל וככל
 21 פריטי הדרגות (דרגא על גבי
 22 דרגא) שנימנו בתנאי⁶²
 23 בנוגע להמשכת הדיבור,
 24 (ומזה מוכן בנוגע לדיבור
 25 שלמעלה - בעשרה מאמרות
 26 נברא העולם⁶³) מהאבה
 27 וחמדה שבלב, ועוד לפני זה,
 28 מכח חכמתו ושכלו בו', וזה
 29 לשונו בתנאי שם "... דבורו ומחשבתו
 30 של אדם בעודן בכח חכמתו ושכלו או
 31 בתשוקה וחמדה שבלבו קודם שעלתה
 32 מהלב למוח להרהר בה בבחינת
 33 אותיות שאז היו אותיות המחשבה
 34 והדיבור הזה הנמשכות מחמדה
 35 ותשוקה זו בכח בלב ומיוחדות שם
 36 בתכלית היחוד בשרשן שהן החכמה
 37 ושכל שבמוח וחמדה ותשוקה
 38 שבלב..."]. וכיון ששהתבוננות
 39 בעולם לראות את 'כוח הפועל בנפעל'
 40 פועלת אצלו אצל האדם המתבונן
 41 הסרת העולם וההסתר של גשמיית העולם על האור האלוני
- המהווה ומחיה את העולם, הרי זה בדוגמת חפירה של באר
 כפשוטה, להסיר את העפר והטיט שמכסה על המים
 שעוברים דרך גידי הארץ, שעל ידי זה שמסירים את הכיסוי
 המסתיר על המים מתגלים המים ויוצאים לחוץ והם 'מים חיים'
 ומטהרים אפילו מי שנטמא
 מאבי אבות הטומאה.
 ויש להוסיף, שבענין
 ההתבוננות שמביאה לתוצאה זו
 של הסרת הכיסוי וההעלם וגילוי
 האלקות נכלל גם שמתבונן
 שנשמתו היא חלק אלקה
 ממעל ממש, ושהוא בבחינת
 מעין גנים ולמעלה מזה בו',
 כמבואר לעיל באריכות שזהו
 הנתינת כח שיוכל להיות אחר
 כך עלי באר התעלות של הנשמה,
 שזהו ענין ענין לה שלפני עלי
 באר (פנוקר לעיל סעיף ג'
 אודות שני אופני העליה, אופן אחד
 שתחילה יש 'אתערותא דלעילא' שהיא
 נתינת כוח לעליה ב'אתערותא דלתתא'
 וזהו 'ענין לה' לפני 'עלי באר' ואופן
 שני שתחילה יש 'אתערותא דלתתא'
 והיא מעוררת וממשיכה 'אתערותא
 דלעילא' וזהו 'עלי באר' לפני 'ענין
 לה').
 אמנם, גם לאחר ההתבוננות
 בשכל (חפרוה שרים עבודה
 וחפירה' שנעשית על ידי המוח השורר
 ושולט על הלב, כמבואר לעיל), הרי
 כיון שהמעשה הוא
 העיקר⁶⁴, הרי זה ההתבוננות
 השכלית צריך להיות נמשך
 ולהיות מורגש גם במדות וברגש
 שבלב, ולבא פליג לכל
 שייפין⁶⁵, כלשון חזוהר, שהלב
 (מזריז דם ו) מחלק (חיות) לכל
 האברים, כך שהשפעת ההתבוננות לא
 נעצרת ברגש שבלב אלא נמשכת לכל
 אברי הגוף שנמשך ענין ההתבוננות
 האמור ומתבטא בדיבור ובמעשה בפועל בסוד מרע זהירות

(60) ראה זח"ג רכד, סע"א. תניא פ"ב (יז, א). (61) תהלים ח, ד. (62) פרק כא. (63) אבות רפ"ה. (64) שם פ"א מ"ז. (65) ראה זחר ח"ג קסא, ב. רכא, ב. תניא אגה"ק סל"א. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מלעבור על מצוות לא-תעשה וַעֲשֵׂה טוֹב קיום מצוות עשה⁶⁶. וְזֶה
- 2 מֵה שֶׁכָּתוּב לְאַחֲרֵי זֶה לאחר 'באר חפרוה שרים' (פְּרוּהָ) נְדִיבִי
- 3 הָעָם, דָּעָם הוּא מְלֻשׁוֹן (גְּחָלִים) עוֹמְמוֹת⁶⁷, הִינּוּ גַחְלִים
- 4 כביוות שהאש נמצאת בהם אבל האש לא נראית ולא ניכרת בהם (וכמבואר
- 5 בשער היחוד והאמונה שבספר התניא,
- 6 וזה לשונו "תכלית בריאת העולם הוא
- 7 בשביל התגלות מלכותו יתברך, דאין
- 8 מלך בלא עם, פירוש עם מלשון
- 9 עוממות שהם דברים נפרדים וזרים
- 10 ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו
- 11 היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם
- 12 מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים
- 13 לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת
- 14 מלך"), אֲלֵא שֶׁזֶהוּ כָּפִי
- 15 שְׁפוּעָלִים בָּעָם גּוֹפֵא עצמו
- 16 נְדִיבִי הָעָם, שֶׁהֵם הָאֲבוֹת,
- 17 שֶׁעֲנִינָם של האבות הוא שְׁלֹשֶׁת
- 18 הַקְּוִינֵי חֶסֶד מידתו של אברהם קו
- 19 הימין גְּבוּרָה מידתו של יצחק קו
- 20 השמאל וְתַפְאֶרֶת מידתו של יעקב
- 21 קו האמצעי⁶⁸, שְׁכּוּלָלִים שלוש
- 22 המידות-הקוין הללו כָּל הַמִּדּוֹת
- 23 כּוֹלֵם, שֶׁמֶהֱם מהמידות נִמְשָׁךְ
- 24 אַחֵר כֶּךָ בְּעֵנִין הַמַּעֲשֵׂה
- 25 (פְּמִבּוֹאֵר בְּאֵרוּכָה בְּדִרוּשִׁים,
- 26 וְעַד לְדִרוּשֵׁים שְׁבֹאֹר
- 27 הַתּוֹרָה⁶⁹). וְעַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה
- 28 ההתבוננות והעליה האמורה באדם
- 29 והשפעתה במידות ובמעשה בפועל פּוֹעֲלִים גַּם בְּעוֹלָם שְׁיֵהִיָּה
- 30 בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב דְּכֻמְצוֹת רְצוֹנָךְ⁷⁰, כְּנוֹסַח תְּפִילַת מוֹסֵף (לגבי המעלה
- 31 של עבודת הקרבנות לעתיד לבוא), הִינּוּ שֶׁהָעוֹלָם יִהְיוּ הַחַיִּים עוֹלָם מוֹשֵׁלִם
- 32 כפי שיהיה בימות המשיח (וכפי שמבואר ב'המשך' המאמרים המתחיל
- 33 בפסוק "וככה תאכלו אותו, לאדמו"ר מהר"ש: "... לעתיד לבוא יהיו כל
- 34 הנבראים במעלה היותר עלינה שהרי גם בחיות הטמאות הטורפים ודורסים
- 35 כתיב וגר זאב עם כבש... ומאחר שגם באלו שהם מקליפות הגסות ישתנה
- 36 לעתיד לבוא, כל שכן שבהמות הטהורות שמקליפת נוגה שהיא זכה הרבה
- 37 יותר מג' קליפות הטמאות בוודאי יתעלו ויוטב מצבן גם כן...") וְהִינּוּ,
- 38 וחידיש ושינוי זה במצב העולם שיהיה 'כמצות רצונך', משמעותו שְׁגָם כָּפִי
- 39 שֶׁהָעוֹלָם הוּא עֲדִיין בְּגֵדֵר שֶׁל תַּחְתּוֹנִים, נַעֲשֶׂה בּוֹ הָעֲנִין

- 40 דְּדִירָה להקדוש ברוך הוא בְּתַחְתּוֹנִים ויש בעולם גילוי אלוקות, שְׁכָל
- 41 זֶה נִפְעַל עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמַּעֲשׂוֹת.
- 42 (ז) וְעַל יְדֵי זֶה כל פרטי העבודה האמורים לעיל אודות ההתעלות של
- 43 הנשמה ('עלי באר') שנמשלו לנביעת מים נַעֲשֶׂה נִפְעַל הָעֲנִין דְּנוֹזָלִים
- 44 מִן לְכַנּוֹן, כלשון הכתוב בשר
- 45 השירים "מעין גנים באר מים חיים
- 46 ונוזלים מן לבנון", כפי שממשיך
- 47 ומבאר.
- 48 וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, נִתְבָּאֵר
- 49 לְעֵיל⁷¹ במאמר הקודם, דיבור
- 50 המתחיל 'אז ישיר' שנאמר בשבת
- 51 פרשת חוקת-בלק, י"ב תמוז שְׁלִכְנוֹן
- 52 (ל"ב נו"ן) הוּא עֲנִין ל"ב
- 53 נְתִיבוֹת חֻקָּה כמבואר בתורת
- 54 הסוד, במדרגת החכמה האלוהית
- 55 העליונה יש ל"ב נתיבות [= דרכים],
- 56 היינו ל"ב אופנים שונים של נביעה
- 57 והארה שלה, וכמבואר ב'ליקוטי תורה'
- 58 פרשת שלח, "והיצית הם בחינת
- 59 שערות כי ל"ב חוטין הם ל"ב נתיבות
- 60 החכמה. פירוש, על-דרך-משל הנתיב
- 61 שבהם עוברים ממקום למקום כך
- 62 למעלה יש בחינת נתיבות שבהם
- 63 נמשכו שפע התענוג בחכמה והוא
- 64 בחינת שערות עליונות" וְנו"ן
- 65 שְׁעָרֵי בִינָה⁷² ספירת הבינה
- 66 העליונה מחולקת לחמישים דרגות
- 67 המכונות 'שערים' (כדברי חכמינו ז"ל
- 68 בגמרא שישנם חמישים שערי בינה וכולם ניתנו למשה רבינו חסר אחת
- 69 שנאמר 'ותחסרהו מעט מאלוקים' ואמרו שרק בפסירתו זכה לשער הנו"ן
- 70 כנרמו בכך שנקבר בהר נבו, "נו"ן בו") ועל ענינם של שערים אלה מבואר
- 71 בחסידות שהדבר דומה לשער של מקום סגור הנפתח החוצה, וכך אור השכל
- 72 שבבינה יוצא מהשכל ומגיע ללב, והלב 'תופס' ר'משער' ומרגיש את
- 73 ההתבוננות כפי שהיא בבניה והיא לא נשארת 'סגורה' בשכל אלא 'יוצאת'
- 74 מהמות אל הלב כְּפִי שֶׁהֵם בִּיחָד ולכן נזכרו שניהם במילה אחת 'לבנון',
- 75 וְעוֹד זֹאת, שְׁנוּזָלִים הוּא מְלֻשׁוֹן מְזֻלָּה³², הִינּוּ לִשׁוֹן נוּזַל עַל שֵׁם
- 76 שיוורד ונמשך שְׁזָהוּ בחינת 'מזל', שורש הדברים, לְמַעְלָה מְמוֹחִין
- 77 התחלת עשר הספירות וְעַל אַחַת בְּמָה וְכֻמָּה לְמַעְלָה מְזַעֵיר
- 78 אֲנִפִּין וְנִקְבָּא המידות וספירות המלכות, אמצע וסיום עשר הספירות,

(66) תהלים לד, טו. (67) ראה תניא שעהיוה"א פ"ז (פא, ב). סה"מ תר"ס ע' ה. (68) ראה בחיי שבהערה הבאה. מאורי אור
אות א סעיף כז. לקו"ת צו יז, ב. חוקת סד, ב. ובכ"מ. (69) ע' תתמב (מבחי חוקת שם, יט). (70) נוסח תפלת מוסף. וראה
המשך וככה תרל"ז פ"י ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך). (71) ד"ה אז ישיר דש"פ חו"ב, י"ב תמוז פ"ב (לעיל ע'
4 ואילך). (72) ראה מאורי אור אות ל סעיף ז וביאיר נתיב שם. אוה"ת שה"ש ח"א ע' קעח ואילך. ד"ה מעין גנים תרצ"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּחֲנִינָה מְזֹלָא, וְעַד לְבַחֲנִינָה הַמְּזֹלָא שְׁאִין לְמַעַלָּה הֵימְנוּ.
 2 וְלָזָה לַעֲלִיָּה הַגְּדוּלָּה הוּא עַד לְבַחֲנִינָה הַעֲלִינָה בִּיחֹר ב'מֹזֶל' מַגִּיעִים עַל
 3 יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדֵתָנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא, מַה שְׁאִין בֶּן
 4 בְּבַחֲנִינָה מַעֲזֵן גָּנִים (נִשְׁמוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה כְּפִי שֶׁהִנְשִׁמּוֹת הֵן ב'גָּנִים',
 5 גֵּן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן וְגֵן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן) אֵין
 6 הַכֹּחַ עַל זֶה וּלְנִשְׁמוֹת כְּפִי שֶׁהֵן
 7 ב'מַעֲזֵן גָּנִים' אֵין אֶת הַכּוֹחַ לְהַתְעַלּוֹת
 8 עֲלֵיָּה גְדוּלָּה כֹּל כֵּךְ, כְּמַבּוֹאֵר
 9 בְּאַרְוֶכָּה בַּתְּנִיָּא חֶלֶק ד'73 הוּא
 10 חֶלֶק 'אֲגַרְתָּ הַקְדוּשָׁה' שְׁהַעֲלִינִים
 11 אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְבָרֵר וְלַהֲעֲלוֹת
 12 כּו', (מִהַגְלוֹת אֶת נִיצוּצֵי
 13 הַקְדוּשָׁה), אֲלָא הַתַּחְתּוֹנִים
 14 לְבָרֵר יֵשׁ לָהֶם כּוֹחַ זֶה, לְפִי שֶׁהֵם
 15 הַתַּחְתּוֹנִים מְלוּבָּשִׁים בְּגוֹף
 16 חוֹמְרֵי מִשְׁכָּא דְּחוּזָא עוֹר שֶׁל
 17 נַחֲשׁ מְקַלֶּיפֶת נוֹגֵה וְהֵם בְּנֵי
 18 יִשְׂרָאֵל הַעוֹבְדִים אֶת ה' בְּעוֹלָם הַזֶּה
 19 וּבְגוֹף גַּשְׁמִי וְחוֹמְרֵי מִתִּישִׁים
 20 מִחֲלִישִׁים כְּחָה שֶׁל קְלִיפַת נוֹגֵה
 21 בְּשִׁבְרֵת הַתַּאֲוֹת וְאִתְּכַפֵּיָא
 22 סְטָרָא אַחְרָא כּו' וְכַפִּית וְהַכְנַעַת
 23 הַצַּד הָאֲחֵר, שְׁאִינוּ צַד הַקְדוּשָׁה
 24 (וְהֵינּוּ, דְּכִינּוֹן שְׁעִבּוּדָתָם שֶׁל
 25 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבְּיוֹתָם לַמָּטָה הִיא
 26 לְבָטֵל אֶת הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר הַגּוֹף
 27 הַמַּעֲלִים עַל הַנִּשְׁמָה וְלַהּוּצִיא אֶת
 28 הַנִּשְׁמָה מִשֶּׁם מִהַהֲעֵלֶם וְהַהֲסֵתֵר
 29 שְׁתַּפְּעֵל פְּעוּלָתָהּ וְתַעֲבֹד אֶת ה'
 30 כּוֹרֵא, לְכֹן יְכוּלִים לַפְּעוּל
 31 בְּדוּגְמַת זֶה גַם בְּעוֹלָם הַחִסִּיר
 32 אֶת הַהֲעֵלֶם וְהַהֲסֵתֵר שֶׁהָעוֹלָם מַעֲלִים
 33 וּמַסְתִּיר עַל הָאוֹר הָאֱלוּקִי וְלַגּוֹלָת
 34 אֱלוּקוֹת כֹּאן לַמָּטָה, 'דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים',
 35 וּמִסִּיִּים בִּאֲגַרְתָּ הַקְדוּשָׁה (שֶׁם) וְלְכֹן
 36 בָּאִים הָעֲלִיּוֹנִים לְשִׁמּוֹעַ
 37 חִידוּשֵׁי תוֹרָה מִהַתַּחְתּוֹנִים
 38 כּו' (מַה שְׁתַּפְּעֵל וְחִידֵשׁ
 39 הַתַּחְתּוֹנִים בְּהָעֵלֶם וְהַסְתֵּר
 40 דְּקוּשִׁיּוֹת וּפְלִפּוּלִים בְּלִימּוּד
 41 הַתּוֹרָה, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי אוֹר
- אלוקי גם בענייני העולם, במעשה המצוות כו'), והיינו, 42
 שענין זה שפעולתו יכולה להיות דוקא למטה פועל 43
 לו השפעה גם בגן עדן, כמו שכתוב⁷⁴ בשיר השירים היושבת 44
 בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, היינו, 45
 שהנשמות שבגנים (בגן עדן 46
 'גנים' לשון רבים, גן עדן התחתון וגן 47
 עדן העליון) באים לשמוע את 48
 החידושים שנתחדשו על ידי 49
 נשמה בגוף דוקא⁷⁵ 50
 (כמבואר בארובה במאמרי 51
 המשך ההילולא⁷⁶ המאמרים 52
 שהרבי הרי"צ הוציא לאור לקראת 53
 יו"ד שבט תש"י ויום זה נסתלק, דיבור 54
 המתחיל 'באתי לגני אחותי כלה' 55
 ודיבור המתחיל 'היושבת בגנים'), 56
 פי, אף על פי שהתחלה 57
 בזה היא ממעין גנים כפי 58
 שהנשמה היא בגן עדן, הרי זה 59
 נמשך בגלוי דוקא בדרגא 60
 דבאר מים חיים שלאחרי זה 61
 כפי שהנשמה יורדת להיות בבחינת 62
 'באר' כמבואר לעיל באריכות, 63
 שפועלת בחינה זו של 'באר מים 64
 חיים' את הענין דנוזלים מן 65
 לבנון כמבואר לעיל שפעולה זו 66
 יכולה להיות רק כשהנשמה עובדת 67
 עבודתה למטה בעולם הזה. 68
- (ח) וזהו תוכן הפנימי של הכתוב 69
 בתורה אורות שירה זו אז ישיר 70
 ישראל את השירה הזאת עלי 71
 באר וגו', שאמירת השירה 72
 והשבח להקדוש ברוך הוא היא על 73
 זה שפעלו בנשמה כפי 74
 שנמצאת כבר בדרגת באר 75
 היינו כפי שהנשמה היא למטה 76
 (לאחרי הנתינת כח מבחינת 77
 מעין גנים דרגת הנשמה כפי שהיא 78
 למעלה, קודם הירידה) שיהיה 79
 אצלה הענין דעלי באר 80
- אצלה הענין דעלי באר, על 81

(סה"מ תרצ"א ע' שלח). 73) אגה"ק סכ"ו (קמד, סע"ב ואילך). 74) שה"ש ח, יג. 75) שהש"ר עה"פ. 76) ד"ה היושבת בגנים ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 119 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ותתעלה ממדריגתה, על ידי שלימות מעשינו ועבודתנו הן של
- 2 השמים עבודת המוח השליט על הלב והן של נדיבי העם האבות
- 3 אברהם יצחק ויעקב שפעלו הענין דחפירה ודרוה, לגלות את
- 4 הברך כו' כמבואר לעיל באריכות.
- 5 אמנם, כיון שהעילוי שנעשה
- 6 על ידי פללות העבודה
- 7 למשה הוא עדיין בהעלם
- 8 והסתר כי אמנם נפעלת התעלות
- 9 גדולה אבל עדיין הגשמה נמצאת בגוף
- 10 גשמי ובעולם גשמי המעלימים
- 11 ומסתירים על עניני אלוהות, לכן,
- 12 בנוגע לענין השירה,
- 13 שאמירתה היא על נס
- 14 שבגלוי ולא על נס שבהעלם, הרי
- 15 זה באופן של שירה חדשה,
- 16 לשון נקבה שזו שירה בדרגה
- 17 נמוכה, עדיין לא שלמות השירה.
- 18 ורק כשיתגלה עילוי זה של
- 19 'עלי באר' לעתיד לבוא, אזי
- 20 יהיה שיר חדש, לשון זכר.
- 21 אבל מצד שני יש מעלה מיוחדת
- 22 וזכות מיוחדת דווקא ב'שירה חדשה'
- 23 לשון נקבה, כי כדי לבוא לעילוי
- 24 דשיר חדש דלעתיד לבוא שזו
- 25 אכן שלמות השירה, הרי זה דווקא
- 26 על ידי השירה חדשה, לשון
- 27 נקבה, שבזמן הזה (פנזפר
- 28 לעיל (סעיף ב) בנוגע לדברי
- 29 התוספות שבתחילת הברכה
- 30 'אשר גאלנו' שאומרים לבלי פסח
- 31 אומרים שירה חדשה
- 32 ובסיומה אומרים שיר חדש),
- 33 כיון שפעולת הענין של הסרת
- 34 ההעלם וההסתר גילוי האלוהות היא
- 35 על ידי מעשינו ועבודתנו
- 36 בתורה ומצוות בזמן הזה דווקא,
- 37 ובהעלם ישנה כבר עכשיו
- 38 הגאולה של ניצוצי הקדושה
- 39 הפרטיות, כמבואר בארובה
- 40 באגרת הקודש⁷⁷ שבספר התניא
- 41 שבכל תפלה ותפלה נעשה הענין דפדה בשלום נפשי⁷⁸, בישראל, כנראה הכוונה למאסר של הרבי
- פדאני לי ולבני מבין אומות העולם⁷⁹, בנוגע לניצוץ פרטי
- מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל (וזה לשוני באגרת הקודש
- שם, "... משיח בא בהיסח הדעת לכללות ישראל, והיא גילוי בחינת נקודה
- פנימית הכללית ויציאת השכינה הכללית מהגלות והשביה לעד ולעולמי
- עולמים, וכן כל ניצוץ פרטי מהשכינה
- שבנפש כל אחד מישראל יוצאת
- מהגלות והשביה לפי שעה בחיי שעה,
- זו תפלה ועבודה שכלב מעומקא
- דלבא..."), אלא שזהו בהעלם,
- אבל העובדה שהענין נמצא בהעלם
- לא מחלישה את תוקף מציאותו זהו
- בדוגמת מי שנמסר בידו מפתח התיבה
- מפתח התיבה שבו נמצא
- הדבר כו', כמבואר בארובה
- בדרושי אדמו"ר מהר"ש⁸⁰
- (ובפרט בהמשך המאמרים על
- הכתוב בתורה בקרבן פסח וקבה
- תאכלו אותו⁸¹, וזה לשוני שם: "...
- וגם עכשיו נמשך למעלה, והרי ישנו
- שם בשלימות. ואם כן הרי זה כמו מי
- שיש לו עושר רב האם נושא בחיקו
- תמיד, אלא הוא מחזיקו סגור בתיבה,
- שהתיבה מעלמת ומסתרת לבלי הראות
- לעין הרואה, כן על ידי שעושה המצוה
- בעולם הזה, הרי ישנו להחמשה
- למעלה כמו שיש להעשיר גגו בתיבתו
- כו' או באוצרו כו', ובהקיצור שם,
- "הרי זה כמונו בקופסא").
- ט) וכל זה נעשה נפעל על ידי
- מעשינו ועבודתנו במשך
- שית אלפי שנים דהוי
- עלמא⁸², ששת אלפי השנים של
- קיום העולם, כדברי הגמרא,
- ובמיוחד במשך הגלות,
- ובמיוחד בקרב הארץ,
- בחושך ורומי כפול ומכופל
- דעקבתא דמשיחא, של עקבות
- המשיח, היינו בסוף הגלות ועד
- כך הוא חושך הגלות שישנו
- העלם והסתר על נשיא
- בישראל, כנראה הכוונה למאסר של הרבי

(77) סימן ד. (78) תהלים נה, יט. (79) ברכות ח, א. (80) ראה סה"מ תרמ"ב ע' שיג. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"ח ע' 289 הערה 97. (81) תרל"ז ס"פ (ובהקיצור (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תו). (82) ר"ה לא, א. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הרי"צ, בעל הגאולה של י"ב"ג תמוז וְהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר הוּא עַל
2 מִלּוּי שְׁלִיחוֹתוֹ הַקְדוּשָׁה בְּהִרְבַּצַת הַתּוֹרָה וְחִיזוּק וְהַפְצַת
3 הַיְהוּדוּת בְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם שׁוּו הִיטָה הַסִּיכָה לְמֵאסְרוֹ עַל יְדֵי
4 הַמַּמְשִׁלָּה בְּרוּסִיָּה דַאז (בשנת תרפ"ו), וְאַף עַל פִּי כֵן לְמִרוֹת שֶׁחֻשָּׁךְ
5 וְהַעֲלֵם גָּדוֹל בִּיטוֹר פּוֹעֲלִים
6 שְׁבִירַת הַעֲלָם וְהַסְתֵּר, וְעַד
7 לְאֹפֶן דְּאִתְּהַפְּקָא חֲשׂוּכָא
8 לְנִהוּרָא⁸³, הַפִּיכָת הַחוּשָׁךְ לְאוֹר
9 וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בְּגִאוּלַּת י"ב
10 תַּמּוּז, שְׁאֵלֹו שְׁפַעְלֹו אֶת
11 הַמֵּאָסֶר שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ הִגָּה
12 הֵם בְּעֶצְמָם הוֹכְרָחוּ לְהוֹדִיעַ
13 עַל הַגִּאוּלָּה⁸⁴, וְהָרִי עַל יְדֵי
14 הַגִּאוּלָּה שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ בִּי"ב"ג
15 תַּמּוּז נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת כַּח וְעוֹז
16 בְּהִרְבַּצַת הַתּוֹרָה וְהִידוּר
17 בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, שְׁעֲנִינִים אֵלֹו
18 הָיוּ הַסִּיבּוֹת לְהַמֵּאָסֶר,
19 וְנִמְצָא, שֶׁהַגִּאוּלָּה הִיטָה
20 בְּאֹפֶן דּוֹנְהַפּוֹךְ הוּא אֲשֶׁר
21 יִשְׁלֹטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה
22 בְּשׁוֹנְאֵיהֶם⁸⁵ כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב לְגַבִּי
23 נֹס פּוֹרִים.
24 וְעַל פִּי מָה שֶׁכְּתוּב בְּשַׁעַר
25 הַיְחוד וְהַאֲמוּנָה⁸⁶ שֶׁכִּסְפֵּר
26 הַתַּנְיָא בְּבִיאור מֵאָמֶר ר"ל⁸⁷
27 שֶׁהַקֶּב"ה שִׁיתָף בְּבִרְיַת הָעוֹלָם
28 עִמּוֹ עִם מִידַת הַדִּין מִדַּת
29 הַרְחֻמִּים, שֶׁזָּהוּ וְעֵינֵן מִידַת
30 הַרְחֻמִּים בְּבִרְיָאָה הוּא עֲנָן
31 הַתְּגִלּוֹת אֱלֻקוֹת עַל יְדֵי
32 צִדִּיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
33 שֶׁבַתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁכָּאֲשֶׁר
34 אֶצֶל צִדִּיק הַדּוֹר יֵשׁ אוֹתוֹת
35 וּמוֹפְתִים שֶׁקְשׁוּרִים עִם עֲנִינֵי
36 תּוֹרָה, כְּפִי שֶׁהָיָה בְּגִאוּלַּת הַרְבֵּי
37 הַרִי"צ, גִּאוּלָּה נִסִּית מֵמֵאָסֶר עַל
38 הַרְבַּצַת הַתּוֹרָה אֲזִי רוֹאִים בְּזֶה
39 הָעֲנָן דְּשִׁיתָף מִדַּת הַרְחֻמִּים
- בְּגִלוּי, וְהָרִי מִדַּת הַרְחֻמִּים הִיא בְּקוֹ הַשְּׁלִישִׁי הַקוֹ הַאֲמַצְעִי (קוֹ
הַחֹסֶד – קוֹ הַיְמִינִי הוּא הַקוֹ הָרֵאשׁוֹן וְקוֹ הַגְּבוּרָה – קוֹ הַשְּׁמַאֵל הוּא הַקוֹ הַשְּׁנִי)
הַקְשׁוּר עִם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי⁸⁸, וּבִפְרָט שֶׁזָּה הַמֵּאָסֶר
וְהַגִּאוּלָּה שֶׁל הַרְבֵּי הַרִי"צ קְשׁוּר עִם הַפְּצַת הַמַּעֲיִינוֹת וְעַד
לְהַפְּצַת הַמַּעֲיִנוֹת חוּצָה,
שֶׁעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי הַפְּצַת הַמַּעֲיִנוֹת
חוּצָה קָאֵתִי מֵר דָּא מְלָכָא
מְשִׁיחָא בֵּא הָאֲדוֹן זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחָה
(בְּמִבּוּאָר בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ
דְּהַפְּעַל-שֵׁם-טוֹב הַיְדוּעָה⁸⁹
שֵׁם מִסּוּפֵר שֶׁהַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב עָשָׂה
'עֲלִיית נִשְׁמָתוֹ' לְהִיכָל הַמְּשִׁיחָה וְשֶׁאֵל
אֶת הַמְּשִׁיחָה מִתִּי יְבוֹא וְעֵנָה לוֹ –
לְכִישְׁפּוֹצוֹ מַעֲיִנוֹתֶיךָ (מַעֲיִנוֹת תּוֹרַת
הַבְּעַל שֵׁם טוֹב, תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת,
חוּצָה).
וְכֵן הוּא בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בִּימֵים
אֵלֶּה שֶׁל י"ב"ג תַּמּוּז מֵאֵז שֶׁבִּנִּי
יִשְׂרָאֵל קָבַעוּ אֶת חֵג
הַגִּאוּלָּה, שְׁנִיתוֹסָף בְּלִימּוֹד
וְהִרְבַּצַת הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם
הַמִּצְוֹת, הָרִי זֶה מְגִדִּיל אֶת
הַנֶּר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר⁹⁰ כִּלְשׁוֹן
הַכְּתוּב בְּמִשְׁלִי, וּמִקְטִין וּמִחְלִישׁ
אֶת הַחוּשָׁךְ כְּפּוֹל וּמְכּוּפָּל שֶׁל
הַגְּלוּת, וְעַד שְׁזוּכִים לְקִיּוּם
הַיְעוֹד⁹¹ הָאֲמוֹר בְּתַהֲלִים וְלִילָה
פִּיּוֹם יָאִיר, כָּאֲשֶׁר קָא אֲתִי
מֵר, דָּא מְלָכָא מְשִׁיחָא,
וְהַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם⁹²
וְהוּא הַרְבֵּי הַרִי"צ בְּעַל הַגִּאוּלָּה
בְּתוֹכָם, וּיקְוִיִּים מָה
- וְהָרִי מִדַּת הַרְחֻמִּים הוּא עַל מִלּוּי שְׁלִיחוֹתוֹ
הַקְדוּשָׁה בְּהִרְבַּצַת הַתּוֹרָה וְחִיזוּק וְהַפְּצַת
הַיְהוּדוּת בְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם, וְאַף עַל פִּי כֵן
פּוֹעֲלִים שְׁבִירַת הַעֲלָם וְהַסְתֵּר, וְעַד לְאֹפֶן
דְּאִתְּהַפְּקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא⁸³, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה
בְּגִאוּלַּת י"ב תַּמּוּז, שְׁאֵלֹו שְׁפַעְלֹו אֶת הַמֵּאָסֶר
הֵם בְּעֶצְמָם הוֹכְרָחוּ לְהוֹדִיעַ עַל הַגִּאוּלָּה⁸⁴,
וְהָרִי עַל יְדֵי הַגִּאוּלָּה נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת כַּח וְעוֹז
בְּהִרְבַּצַת הַתּוֹרָה וְהִידוּר בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת,
שְׁעֲנִינִים אֵלֹו הָיוּ הַסִּיבּוֹת לְהַמֵּאָסֶר, וְנִמְצָא,
שֶׁהַגִּאוּלָּה הִיטָה בְּאֹפֶן דּוֹנְהַפּוֹךְ הוּא אֲשֶׁר
יִשְׁלֹטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשׁוֹנְאֵיהֶם⁸⁵.
וְעַל פִּי מָה שֶׁכְּתוּב בְּשַׁעַר הַיְחוד וְהַאֲמוּנָה⁸⁶
בְּבִיאור מֵאָמֶר ר"ל⁸⁷ שֶׁהַקֶּב"ה שִׁיתָף עִמּוֹ
מִדַּת הַרְחֻמִּים, שֶׁזָּהוּ עֲנִין הַתְּגִלּוֹת אֱלֻקוֹת עַל יְדֵי
צִדִּיקִים וְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁבַתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹמֵר,
שֶׁכָּאֲשֶׁר אֶצֶל צִדִּיק הַדּוֹר יֵשׁ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
שֶׁקְשׁוּרִים עִם עֲנִינֵי תּוֹרָה, אֲזִי רוֹאִים בְּזֶה הָעֲנָן
דְּשִׁיתָף מִדַּת הַרְחֻמִּים בְּגִלוּי, וְהָרִי מִדַּת הַרְחֻמִּים
הִיא בְּקוֹ הַשְּׁלִישִׁי הַקְשׁוּר עִם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
הַשְּׁלִישִׁי⁸⁸, וּבִפְרָט שֶׁזָּה קְשׁוּר עִם הַפְּצַת
הַמַּעֲיִנוֹת וְעַד לְהַפְּצַת הַמַּעֲיִנוֹת חוּצָה, שֶׁעַל יְדֵי
זֶה קָאֵתִי מֵר דָּא מְלָכָא מְשִׁיחָא (בְּמִבּוּאָר בְּאַגְרַת
הַקֶּדֶשׁ דְּהַפְּעַל שֵׁם טוֹב הַיְדוּעָה⁸⁹).
וְכֵן הוּא בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מֵאֵז שֶׁבִּנִּי יִשְׂרָאֵל קָבַעוּ אֶת חֵג
הַגִּאוּלָּה, שְׁנִיתוֹסָף בְּלִימּוֹד וְהִרְבַּצַת הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם
הַמִּצְוֹת, הָרִי זֶה מְגִדִּיל אֶת הַנֶּר מִצְוָה
וְתוֹרָה אוֹר⁹⁰, וּמִקְטִין וּמִחְלִישׁ אֶת הַחוּשָׁךְ כְּפּוֹל
וּמְכּוּפָּל שֶׁל הַגְּלוּת, וְעַד שְׁזוּכִים לְקִיּוּם הַיְעוֹד⁹¹
וְלִילָה פִּיּוֹם יָאִיר, כָּאֲשֶׁר קָא אֲתִי מֵר, דָּא
מְלָכָא מְשִׁיחָא, וְהַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם⁹² וְהוּא
בְּתוֹכָם, וּיקְוִיִּים מָה

(83) ראה זח"א ד, א. (84) ראה גם סד"ה השם נפשנו בחיים תשי"ח (תורת מנחם ספר המאמרים תמוז ע' ז). לקו"ש ח"ד ע' 1065 ואילך. ח"ח ע' 121. (85) אסתר ט, א. (86) פרק ה. (87) פרש"י בראשית א, א (ד"ה ברא אלקים). וראה פסיקתא רבתי פרשה מ (בחודש השביעי), ב. (88) ראה לקו"ת מטות פט, ג ואילך. (89) נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בתחלתו. ובכ"מ. (90) משלי ו, כג. (91) תהלים קלט, יב. וראה המשך תע"ר"ב ח"ג ע' א'שטו. ע' א'שמה. ועוד. (92) ע"פ ישעי' כו,

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנָאֲמַר⁹³ (בְּפִרְשֵׁת השבוע)
2 פִּרְשֵׁת פִּינְחָס בְּשִׁיעוֹר הַחוּמֵשׁ שֶׁל יוֹם
3 רֵאשׁוֹן, יוֹם אֲמִירַת הַמֶּאֱמָר עַל פִּי
4 שִׁיעוֹרֵי חֶת־ת שִׁיעוֹרֵי לִימֹד
5 יוֹמִיִּים בַּחוּמֵשׁ (כִּפִּי שֶׁכֵּל פִּרְשָׁה נִחְלָקָה
6 לִימֵי הַשְּׁבוּעָה), תִּהְיִים (כִּפִּי שֶׁנִּחְלָק
7 לִימֵי הַחוּדֶשׁ) וְחֵנִּיא (כִּפִּי שֶׁנִּחְלָק לִימֵי
8 הַשָּׁנָה) שְׁפִירְסָם בְּעַל הַגְּאוּלָּה

1 שְׁנָאֲמַר⁹³ (בְּפִרְשֵׁת יוֹם רֵאשׁוֹן, עַל פִּי שִׁיעוֹרֵי
2 חֶת־ת שְׁפִירְסָם בְּעַל הַגְּאוּלָּה) הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת
3 בְּרִיתִי שְׁלוֹם, דְּקָאֵי עַל פִּנְחָס זֶה אֱלִיהוּ⁹⁴,
4 הַמְבַּשֵּׁר טוֹב⁹⁵ – בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יְבוֹא
5 בְּקָרוֹב מִפֶּשׁ וְיִגְאָלְנוּ וְיִזְלִיכְנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ.

הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם,
דְּקָאֵי שִׁמְכוּן עַל פִּנְחָס זֶה
אֱלִיהוּ⁹⁴, אֱלִיהוּ הַנְּבִיא הַמְבַּשֵּׁר
טוֹב⁹⁵ כְּמוֹכָא בְּכֵמָה פְּסוּקִים וּמֵאֱמָרִי
חֶת־ת שֶׁאֱלִיהוּ הַנְּבִיא יִכְשֹׁר עַל הַגְּאוּלָּה
– בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יְבוֹא
בְּקָרוֹב מִפֶּשׁ וְיִגְאָלְנוּ וְיִזְלִיכְנוּ
קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ.

יט. (93) ר"פ פינחס. (94) תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ, סע"א. יל"ש ר"פ פינחס. (95) ראה פרש"י בחוקותי כו, מב. וראה תיב"ע ויל"ש שבהערה הקודמת. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' 1

1 אינו עושה את הבהמה טריפה מנקב משהו עד שגודלו כאיסר,
2 וכיון שלדעת רב נחמן נקב כאיסר עושה את הבהמה טריפה,
3 בהכרח שנקב כאיסר אינו בכלל דברי רבן שמעון 'עד כאיסר'
4 שנאמרו על נקב שהבהמה כשרה מחמתו.
5 בזמן המשנה מיטה היתה כעין מסגרת עץ, העשויה משני מוטות
6 ארוכים הנקראים ארוכות המטה, שלכל מוט שתי רגלים
7 בקצותיו, ומשני מוטות קצרים שחוברו לארוכות משני צידיהם.
8 מארוכה לארוכה היו מעבירים חבל וסורגים אותו שתי וערב, ועל
9 החבל הסרוג היו מניחים את המצעים, הכרים והכסתות. המשנה
10 (כלים פ"ט מ"ב) מבארת את דין החבל שנותר לאחר שסרוג את
11 המטה, אם הוא מקבל טומאה, וממשהו זו מקשה רבא על רב
12 נחמן. מקשה הגמרא: אִיתִיבִיהּ רַבָּא לְרַב נַחְמָן, שְׁנִינָא בְּמִשְׁנָה (שם),
13 שְׁבִאשֵׁא גְמִירָא לְסָרְגָא אֶת הַמֶּטָה, וְנוֹתֵר חֶבֶל מִן הַסִּירוּג הֵיכָא מִן
14 הַמֶּטָה – מִתּוֹךְ מִסְגֶּרֶת הַמֶּטָה אֶל מִחוּץ לְמוֹטוֹת הָעֵץ, אִם אוֹרְכוֹ
15 הוּא עַד הַמֶּשֶׁה טַפְחִים, גַּם אִם הַמֶּטָה נִטְמָא, הַחֶבֶל מְחֻזָּר. שֶׁחָבֵל
16 קָצַר אֵין לוֹ שִׁימוּשׁ עִם הַמֶּטָה, וְלִכְךָ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה חֶלֶק מִמֶּנָּה. אֲמַנָּם
17 לֹא נִתְבָּאֵר בְּמִשְׁנָה מִה דִּין חֶבֶל שְׁאוֹרֵכוֹ חֲמֵשֶׁה טַפְחִים בְּצִמְצוּם,
18 מִבֵּין רַבָּא, מָאִי לָאוּ – הָאֵם אֵין כּוּוֹנְתָהּ, שֶׁחָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ חֲמֵשֶׁה
19 טַפְחִים דִּינוֹ בְּלִמְטָה – כִּחְבֵּל שְׁאוֹרֵכוֹ פָּחוֹת מִחֲמֵשֶׁה טַפְחִים, וְהוּא
20 טְהוֹר. נִמְצָא, שְׁדַּבְּרִי הַמִּשְׁנָה מִתְּפָרְשִׁים, שֶׁחָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ מִמִּשְׁהוּ
21 וְעַד חֲמֵשֶׁה טַפְחִים טְהוֹר, וּבִכְלָל זֶה חָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ חֲמֵשֶׁה טַפְחִים,
22 וְאֵם כֵּן לִשּׁוֹן 'עַד' שְׁשִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה מִתְּפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ 'עַד וְעַד בִּכְלָל'.
23 מְשִׁיב רֵב נַחְמָן: לָאוּ, רַק חָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ מַעֵט פָּחוֹת מִחֲמֵשֶׁה טַפְחִים
24 טְהוֹר, אֲךָ חָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ חֲמֵשֶׁה טַפְחִים דִּינוֹ בְּלִמְטָה – כִּחְבֵּל שֵׁשׁ
25 בּוֹ יוֹתֵר מִחֲמֵשֶׁה טַפְחִים, וְהוּא טֹמֵא מִשּׁוּם שֵׁשׁ לוֹ שִׁימוּשׁ עִם
26 הַמֶּטָה בִּכְךָ שְׁקוּשִׁים בּוֹ אֶת הַפְּסָחִים לְכַרְעֵי הַמֶּטָה, וְאוֹחִזִים בּוֹ
27 כְּשִׁרְצִים לְשַׁלֵּשׁ אוֹתָהּ, וְלִכְךָ הוּא נִחְשָׁב חֶלֶק מִמֶּנָּה. נִמְצָא,
28 שְׁדַּבְּרִי הַמִּשְׁנָה מִתְּפָרְשִׁים, שֶׁחָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ מִשְׁהוּ טְהוֹר עַד שִׁיגִיעַ
29 אוֹרְכוֹ לְחֲמֵשֶׁה טַפְחִים, וּבִשְׁהִיגִיעַ לְחֲמֵשֶׁה טַפְחִים הוּא טֹמֵא, וְאֵם
30 כֵּן לִשּׁוֹן 'עַד' שְׁשִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה מִתְּפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ 'עַד וְלֹא עַד בִּכְלָל'.
31 מוֹסִיף רַבָּא לְהַקְשׁוֹת עַל רֵב נַחְמָן, מִזְהַמְשֵׁךְ דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה הָעוֹסֶקֶת
32 בְּדִין חָבֵל הַיּוֹצֵא מִן הַמֶּטָה: תָּא שְׁמַע, שְׁלִשּׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'עַד' מִתְּפָרֵשׁ
33 עַל דֶּרֶךְ 'עַד וְעַד בִּכְלָל'. שְׁבַהֲמִשְׁךָ הַמִּשְׁנָה שִׁנִּינוּ, שֶׁאֵם אוֹרֶךְ
34 הַחֶבֶל הוּא חֲמֵשֶׁה טַפְחִים וְעַד עֲשָׂרָה טַפְחִים, כִּשְׁהַמֶּטָה נִטְמָא,

35 גַּם הַחֶבֶל מְטָא, כִּיּוֹן שְׁהוּא מִשְׁמֵשׁ עִמָּה בְּקִשְׁרִית הַפֶּסַח לְכַרְעִיהָ,
36 וּבִאֲחִיזָה בּוֹ כְּשִׁמְשִׁלְשִׁים אוֹתָהּ. אֲמַנָּם כִּיּוֹן לֹא נִתְבָּאֵר מִה דִּין
37 חָבֵל שֵׁשׁ בּוֹ עֶשְׂרֵה טַפְחִים, מִבֵּין רַבָּא, מָאִי לָאוּ – הָאֵם אֵין כּוּוֹנְתָהּ
38 דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה, שֶׁחָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ עֲשָׂרָה טַפְחִים דִּינוֹ בְּלִמְטָה – כִּחְבֵּל
39 שְׁאוֹרֵכוֹ פָּחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפְחִים, וְהוּא טֹמֵא. נִמְצָא, שְׁדַּבְּרִי הַמִּשְׁנָה
40 מִתְּפָרְשִׁים, שֶׁחָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ מִחֲמֵשֶׁה טַפְחִים וְעַד עֶשְׂרֵה טַפְחִים
41 טֹמֵא, וּבִכְלָל זֶה חָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ עֶשְׂרֵה טַפְחִים, וְאֵם כֵּן לִשּׁוֹן 'עַד'
42 שְׁשִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה מִתְּפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ 'עַד וְעַד בִּכְלָל'. מְשִׁיב רֵב נַחְמָן:
43 לָאוּ, דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה אֵינָם מִתְּפָרְשִׁים כֵּן, וְרַק חָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ מַעֵט
44 פָּחוֹת מִעֶשְׂרֵה טַפְחִים טֹמֵא, אֲךָ חָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ עֲשָׂרָה טַפְחִים דִּינוֹ
45 בְּלִמְטָה – כִּאִילוּ יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִעֶשְׂרֵה טַפְחִים שְׁהוּא טְהוֹר. שֶׁחָבֵל
46 שֵׁשׁ בְּאוֹרְכוֹ עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְיוֹתֵר אֵינוֹ רָאוּי לְשִׁימוּשׁ עִם הַמֶּטָה,
47 וְאֵינוֹ נִחְשָׁב חֶלֶק מִמֶּנָּה כִּיּוֹן שְׁעוֹמֵד לְקִצְצֶיהָ, וּבִפְנֵי עֲצֻמוֹ הוּא אֵינוֹ
48 מִקְבֵּל טוֹמָא. נִמְצָא, שְׁדַּבְּרִי הַמִּשְׁנָה מִתְּפָרְשִׁים, שֶׁחָבֵל שְׁאוֹרֵכוֹ
49 מִחֲמֵשֶׁה טַפְחִים וְעוֹמֵלָה טֹמֵא עַד שִׁיגִיעַ אוֹרְכוֹ לְעֶשְׂרֵה טַפְחִים,
50 וּבִשְׁהִיגִיעַ לְעֶשְׂרֵה טַפְחִים הוּא טְהוֹר, וְאֵם כֵּן לִשּׁוֹן 'עַד' שְׁשִׁנִּינוּ
51 בְּמִשְׁנָה מִתְּפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ 'עַד וְלֹא עַד בִּכְלָל'.
52 בְּטוֹמָאֵת שְׂרָצִים אֲמֹר הַכְּתוּב (ויקרא י"א ל"ג), 'וְכָל כְּלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר יִפּוֹל
53 מִהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאוֹתוֹ תִּשְׁבְּרוּ'. לְפִיכָךְ, כְּלִי
54 חָרָשׁ אֵינָם מִקְבָּלִים טוֹמָא אֲלֵא כְּשֵׁשׁ לָהֶם בֵּית קִיבּוּל הַמַּחְזִיק
55 בְּתוֹכוֹ אוֹכֵל אוֹ מִשְׁקָה. לֹאֲחֵר נִשְׁתַּמָּא, טְבִילָה בְּמִקְוָה אֵינָהּ
56 מְטַהֶרֶת אוֹתָם מִטּוֹמָאֲתָם, וְרַק שְׁבִירָתָם מוֹצִיאָה אוֹתָם מִיָּדִי
57 טוֹמָא. אִלּוּם מְרִיבֵי הַכְּתוּב 'וְכָל כְּלִי חָרָשׁ' דְּרִשּׁוּ חֲכָמִים (תורת
58 כְּהִנִּים שְׁמִינִי פ"ו), שֶׁגַּם שְׁבִירֵי כְּלִי חָרָשׁ מִקְבָּלִים טוֹמָא, אִם הֵם עֲדִין
59 מִשְׁמֵשִׁים לְקַבֵּל בְּתוֹכָם מַעֵט מִמָּה שֶׁהֵיוּ מִקְבָּלִים לְתוֹכָם לְפָנֵי כֵּן.
60 לְפִיכָךְ מִבְּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה (כלים פ"ב מ"ב), כִּמָּה מִשְׁקָה יַחֲזִיקוּ שְׁבִירֵי כְּלִי
61 הַחָרָשׁ בְּתוֹכָם, שִׁיחֲשׁוּ בִּכְךָ כְּלִי לְקַבֵּל טוֹמָא. מִמִּשְׁנָה זוֹ מוֹסִיפָה
62 הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עַל רֵב נַחְמָן: תָּא שְׁמַע, הִדְּקִין שְׁבָבְכִי חָרָשׁ – כְּלִי
63 חָרָשׁ דְּקִים וְקִטְנִים, הֵן – כִּשְׁהֵם שְׁלֵמִים כִּפִּי שְׁעֵשָׂה אוֹתָם הַיּוֹצֵר,
64 וְכִּיִּקְרִיִּיתִיהֶן – וְקִרְקָעוֹת הַכֵּלִים שְׁנוּתוֹר לֹאֲחֵר שֶׁהַכֵּלִים נִשְׁבְּרוּ,
65 וְיִזְכְּנוּתֵיהֶם – וּדְפִנּוֹת הַכֵּלִים שְׁנוּתוֹר לֹאֲחֵר שֶׁהַכֵּלִים נִשְׁבְּרוּ, אִם
66 הֵם יוֹשְׁבִין עַל הָאָרֶץ שְׁלֵא מְסוּפְכִין – בְּלֹא שְׁצִרִין לְסִמּוֹךְ אוֹתָם
67 עַל דְּבַר אַחֵר, וּמִקְבָּלִים לְתוֹכָם מִשְׁקָה כְּשִׁיעוֹר שְׁקִבְעוּ חֲכָמִים,

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ חוקת-בלק, י"ב תמוז, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. הענין של י"ב-י"ג תמוז ידוע ומפורסם לכל (כפי שכבר נדפס¹, והרי ידוע פתגם בעל השמחה
- 2 והגאולה² בשם הצ"צ שדבר שבדפוס הוא לדורי דורות), כך, שאין צורך להסביר ולהדגיש זאת.
- 3 וכמו"כ אין צורך להבהיר, שאע"פ שזהו מאורע שאירע לפני כו"כ שנים, אין זה ענין שהוא "למפרע",
- 4 ואילו עכשיו רק חוזרים ומספרים סיפור יפה שאירע אצל גדול ונשיא בישראל – שהרי "הקורא כו'
- 5 למפרע לא יצא" (כלשון המשנה³), אלא זהו ענין שצריך לחזור ולחיות כאילו מתרחש עתה.
- 6 וכמובן גם ממכתבו של בעל השמחה⁴ ששלח לתקופת השנה, בפעם הראשונה שחגגו את י"ב תמוז
- 7 בפירסום ובגלוי, ש"ראוי הוא לקובעו ליום התוועדות והתעוררות וכו'", באופן שיבוא לידי פועל ממש,
- 8 ומובן, שענין זה שייך רק כשמתייחסים לענין זה באופן שמתרחש עתה, ולא כמו ענין שאירע בעבר,
- 9 שאז לא יבוא מזה ענין של פועל ממש בהוה.
- 10 ולהעיר מהשיחה הידועה (שנאמרה וגם נדפסה תחת הכותרת די"ב תמוז)⁵ שתוכנה שיש אופן
- 11 שחוזרים ומספרים ענין שאירע בעבר, אבל יש גם אופן שחוזרים וחיים ("מ'לעבט איבער") זאת כאילו
- 12 קורה עתה.
- 13 וכמו בכל עניני תומ"צ, ש"בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים"⁶, ולא רק "כחדשים", בכ"ף הדמיון,
- 14 אלא גם "חדשים" (כמובא בפירוש רש"י⁷) ממש, ועד"ז גם בנוגע לענינו של י"ב תמוז שנתבאר במכתב
- 15 הנ"ל, שכיון שנתפשט ונתקבל בכל תפוצות ישראל, הרי זה כמו כל התקנות והמנהגות כו' שנעשים חלק
- 16 מתושבע"פ, ויש בהם כל התוקף דמצות עשה ומצות לא תעשה כו' (כמ"ש הרמב"ם⁸).
- 17 והיינו, שלמרות השינויים שהיו מאז שאירע המאורע בפעם הראשונה, ולא רק שינויי הזמן, מצד
- 18 מהלך השמש והירח כו', אלא שינויים גדולים ועצומים גם במהלך חיי האדם בכלל וחיי בני"ב בפרט
- 19 (כפי שרואים בפועל באופן שהכל מודים בזה), אעפ"כ, צריך לחזור ולחיות זאת כמו ענין שקורה עכשיו.
- 20 וענין זה שייך לכל אחד – כפי שכותב בעל הגאולה⁴: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי
- 21 אם גם את כל מחבבי תורתנו הק' . . וגם את אשר בשם ישראל יכונה", היינו, ששייך אפילו למי שנדמה
- 22 לו שמה שנקרא בשם "ישראל" אינו שמו האמיתי, אלא רק כינוי, שמעלים על שמו האמיתי (ככל פרטי
- 23 החילוקים בין שם לכינוי שמצינו גם להלכה בנוגע לכתיבת שמות⁹); ושייך בכל מקום, "בכל אתר ואתר
- 24 לפי ענינו".
- 2 ב. ובפרטיות יותר – יש בזה ריבוי ענינים, כמו כל הענינים דתושבע"פ שהם באופן ד"עלמות אין
- 3 מספר¹⁰, ובפרט כשמדובר אודות ענין ששייך לנשיא ישראל, שכולל וחודר את כל בני"ב (אפילו זה

בתחלתה (תורת מנחם חע"ו ע' 401 ואילך).

(6) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(7) יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז. וראה גם לקו"ש

חיי"ט ע' 233 הערה 48. חכ"ד ע' 193. וש"נ.

(8) ריש הל' ממרים.

(9) ראה אג"ק ח"ד ע' שנו, ובהנסמן שם. וראה גם תורת

מנחם חע"ט ס"ע 145. וש"נ.

(10) שה"ש ו, ח ובשהש"ר עה"פ.

(1) ראה רשימת המאסר (עם הוספות) – סה"ש תרפ"ז ע' 179

ואילך. וש"נ.

(2) אג"ק שלו ח"ב ע' שפב.

(3) מגילה רפ"ב. וראה גם תורת מנחם ח"פ ע' 8 הערה 13.

וש"נ.

(4) אג"ק שם ע' פ ואילך. וש"נ.

(5) ראה שיחת י"ב תמוז תרצ"ט ס"ד ואילך (סה"ש תרצ"ט

ס"ע 343 [387] ואילך). וש"נ. וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד

ש"בשם ישראל יכונה", כנ"ל), הרי בודאי שיש בזה ריבוי ענינים כו'; וכדי להקל עלינו, כתב במכתבו מה הם הענינים שבהם צ"ל ההחלטות והפעולות כו', ומזה מובן גם בנוגע לשאר הענינים הכלליים והפרטיים.

ולכל לראש – מדגיש במכתבו את הענין של הרבצת התורה, כפי שמבאר שסיבת המאסר היתה בגלל אלו ש"לא יכלו שאת.. הרבצת תורה בכל מרחבי מדינתנו", ובהתאם לכך יש "להוסיף אומץ בהרבצת תורה", מבלי להתחשב בקשיים שיכולים להיות בזה, כפי שהוא לא התפעל מהקשיים שהיו אז כו'.
ומוסיף: "מצורף לזה הנני שולח.. המאמר¹¹ עשרה¹² שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם".

ובהקדמה – שבדרך כלל כשמציינים למאמר מסויים כותבים רק ב' או ג' תיבות, ובפרט בנדו"ד, שאין זה רק ציון למאמר, אלא באופן שמצרף את המאמר ושולחו ביחד עם המכתב, כך, שמספיק לומר ששולח המאמר המצורף בזה, ואפילו אם רוצה לציין את הד"ה של המאמר, מספיק לכתוב ב' או ג' תיבות, ואעפ"כ כותב כל אריכות הדברים: "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי' ביניהם", שכוונתו בזה להדגיש האופן שבו צ"ל הרבצת התורה, כדלקמן.

ג. והענין בזה:

לכל לראש – הדגשת כללות הענין דלימוד התורה (שמזה נמשך גם במעשה המצוות, שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹³), שזוהי החיות שבה תלוי קיום מציאותו של כל אחד מישראל, כמשל ה"דגים שבים", ש"כיון שעולין ליבשה מיד כו"¹⁴, כיון שמי הים היא חיותם.

וענין זה צ"ל באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" – שלא די בכך שלומד תורה לעצמו, ואפילו לא די בכך שמקיים הציווי "ושננתם לבניך"¹⁵, הן "בניך" כפשוטו והן "בניך אלו התלמידים"¹⁶, אלא הרבצת התורה צ"ל באופן של "עשרה", שזהו"ע לימוד התורה ברבים, בפרהסיא¹⁷,

ועד שעשרה הוא שלימות המספר¹⁸, שכולל גם את כל המספרים שלאח"ז: מאה, אלף ורבעה (שהוא גם מלשון ריבוי עד א"ס, ולכן "מה שהוא יותר מרבעה אין לו שם בפ"ע בתורה, כי אם שנקרא כך וכך .. רבוא"¹⁹), עד לששים ריבוא,

– שעל זה אמרו²⁰ "הרואה אוכלוסי (חיל גדול של ששים רבוא) ישראל אומר ברוך חכם הרזים", שזהו אפילו כשאננם עוסקים בתורה, ועאכו"כ כשיושבים ועוסקים בתורה, שאז נמשכים ובאים ה"רזים" בגילוי –

כמובן ממה שמצינו בנוגע לנוסח של ברכת הזימון, שאע"פ שיש דעות²¹ שכלל שגדל המספר ניתוסף גם בנוסח הברכה, הרי ההלכה היא²² שהנוסח שאומרים בעשרה הוא אותו הנוסח שאומרים במאה ואלף וריבוא כו', כיון שמספר עשרה כולל את כל השלימות שיש בענין הרבים.

"עשרה שיושבים כו'" – שלימוד התורה צריך להיות באופן של התיישבות ומנוחה, כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז²³ שגם כשנדמה שיש קשיים ומניעות כו', ואפילו אם כן הוא באמת, צריך לסלק ממחשבתו את כל הענינים המבלבלים, ולישב לעסוק בתורה באופן של התיישבות ומנוחה.

(11) סה"מ תרפ"ח ע' קנ ואל"ך.

(12) אבות פ"ג מ"ו.

(13) קידושין מ, ב. ויש"נ.

(14) ע"ז ג, ב. וראה ברכות סא, ב.

(15) ואתחנן ו, ז.

(16) ספרי ופרש"י עה"פ.

(17) ראה גם שיחת י"ג תמוז תשל"ב סכ"ב (תורת מנחם

חס"ט ע' 56). ויש"נ.

(18) ראה פרדס ש"ב. וראה גם לקו"ש ח"ל ס"ע 3. ויש"נ.

(19) לקו"ת ר"פ ברכה. וראה גם תורת מנחם ח"ס ס"ע 273.

ושי"נ.

(20) שם נח, א (ובפרש"י).

(21) שם מט, ב (במשנה).

(22) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקצ"ב ס"ג. ויש"נ.

(23) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש סי"ט ואל"ך (תורת מנחם

ח"פ ע' 276 ואל"ך). ויש"נ.

1 "עשרה יושבים ועוסקים בתורה" – שהלימוד הוא באופן שכל העשרה יושבים ועוסקים בתורה
2 ביחד, והיינו, שאע"פ שהם עשרה בני אדם ש"אין דעותיהם שוות"²⁴, מ"מ, יושבים כולם ביחד ועוסקים
3 בתורה, בידעם שכולם שוים במעלתם, שכן, אע"פ שיש מעלה מיוחדת במי שבא ראשון לביהכנ"ס
4 וביהמ"ד²⁵, וכן יש מעלה מיוחדת בעשירי, שעל ידו נעשים "עדה קדושה"²⁶, מ"מ, משתווים הם עם
5 שאר השמונה שביניהם.

6 ומסיים "שכינה שרוי' ביניהם" – שזה נוגע להשתדלות בפעולה דהרבצת התורה, כי, כשיודעים גודל
7 העילוי שבזה ש"שכינה שרוי' ביניהם", הרי זה מעורר את הרצון להשתדל בזה – שכן, אע"פ שבהמשך
8 המשנה¹² נאמר "אפילו חמשה .. שלשה .. שנים .. (ו)אפילו אחד כו'", הרי אין זה דומה למעלת
9 השראת השכינה בעשרה, ש"אכל בי עשרה שכינתא שריא"²⁷, ובמכ"ש ממ"ש רבינו הזקן באגה"ק²⁸:
10 "שמעתי מרבתי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל, אף שאינם מדברים בדברי
11 תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשריא עליהו, עד שהי' מתבטל ממציאותו
12 לגמרי", ועאכו"כ כשיושבים ועוסקים בתורה, שאז גדלה יותר מעלת השכינה ששרוי' ביניהם.

4 ד. וההוראה מזה בנוגע לפועל ממש, ובלשון הידוע²⁹ – "טאפאָרדאָ-פלאַחו"³⁰:

5 כיון שבמכתב הנ"ל תובע בעל השמחה את הענין דהרבצת התורה, ובאופן שהתביעה עצמה היא גם
6 נתינת כח – הרי מובן שאצל כל אחד צריכה ויכולה להיות ההתעסקות בהרבצת התורה, ואין הדבר תלוי
7 אלא ברצון.

8 ומענין זה שקשור עם הגאולה הפרטית של כל אחד – כאמור לעיל ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה
9 ב"ב תמוז וכו'" – באים לגאולה הכללית³¹, גאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, שאז יהפך
10 כל חודש תמוז "לששון ולשמחה"³², בקרוב ממש.

* * *

5 ה. האמור לעיל שייך ל"ב-י"ג תמוז בכל שנה ושנה, אלא שבזה גופא צ"ל הוספה משנה לשנה,
6 כהציווי "מעלין בקודש"³³, וכמובן גם ממ"ש רבינו הזקן באגה"ק³⁴ בנוגע לר"ה, ש"בכל שנה ושנה
7 יורד ומאיר .. אור חדש עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם כו'", ואור זה שנמשך בר"ה בכללות,
8 נמשך אח"כ בפרטיות בכל המועדים וימים טובים שבמשך השנה, כולל גם י"ב-י"ג תמוז, שלכן יש בו
9 עילוי לגבי שנה שעברה והשנים שלפנ"ו.

10 ונוסף לזה ישנם גם ענינים ששייכים לקביעות המיוחדת של שנה זו בנוגע לימי השבוע, שיום י"ב
11 תמוז – שבו היתה הגאולה עצמה, אלא שמצד חוקי המדינה נודע הדבר באופן רשמי רק ב"ג תמוז,
12 ועוד זאת, ש"ב תמוז הוא יום הולדתו של בעל השמחה³⁵, שאז מזלו גובר³⁶ – חל בשבת.

13 ובודאי שגם מענין זה יש ללמוד הוראה; וכמדובר כמ"פ שההוראה מקביעות מיוחדת היא גם בנוגע
14 לשאר השנים, אלא שהיא בהדגשה יתירה בשנה שבה היא קביעות מיוחדת זו.

6 ו. ובהקדמה – שבהוראה מענין השבת מודגשת השייכות לכל אחד מישראל, אפילו מי ש"בשם
7 ישראל יכונה":

(31) ראה תניא אגה"ק ס"ד.

(32) זכרי' ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(33) ברכות כח, א. וש"נ.

(34) ס"ד.

(35) ראה אג"ק שם ע' סו. וראה גם שיחת ש"פ חו"ב, י"ב

תמוז תשי"ט ס"ז (תורת מנחם חכ"ו ע' 72). וש"נ.

(36) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע שם.

(24) ראה שם נח, א. ועוד.

(25) ראה שו"ע אדה"ז שם סנ"ג ס"ז. סוכה כח, א. וש"נ.

(26) ראה שם כא, ב. וש"נ.

(27) סנהדרין לט, א.

(28) סכ"ג (קלו, ב).

(29) ראה סה"ש תרצ"ז ס"ע 198 [ע' 213]. וש"נ.

(30) = הגרזן על העץ – מעשה בפועל.

כשמדובר אודות ענין שנתבאר בספר חסידות, יכול משהו לטעון שזהו ענין ששייך למי שלומד סודות התורה, רמזים או דרשות, אבל לא למי שלומד ע"ד הפשט, ועד שיש מי שטוען שהוא צריך שיתרגמו לו את הדברים בשפת המדינה וכו'; אבל כשמראים לו פס"ד בשו"ע – הרי זה בודאי ענין ששייך לכל אחד מישראל, שהרי תורה אחת לכולנה, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימך", כולל גם "גרך אשר בקרב מחניך"³⁷ – גר שנתגייר כהלכה, כמו הגרים שנתגיירו בימי משה (שהרי אז לא היתה קס"ד שיוכל להיות באופן אחר כו'), "ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים"³⁸.

אך יש ענין מיוחד בנוגע לשבת, שגם מי שעדיין אינו יכול ללמוד שולחן ערוך, יכולים להוכיח לו מההנהגה בפועל שמתנהג בעצמו – כדאיתא בירושלמי³⁹ שבשבת אפילו עם הארץ אינו משקר:

גם מי שבימות החול לא מאמינים לו בנוגע למעשר, כיון שלא יודעים אם הוא קשור עם הענין ד"אמת ה' לעולם"⁴⁰, כך שיכול לומר דבר שקר, והרי הרגל נעשה טבע⁴¹ – הנה בבוא יום השבת, משתנה טבעו באופן שאינו יכול לשקר!

ואם אינו יכול לשקר אפילו בנוגע למעשר שצריך להפריש וליתן דבר שערכו קטן ("א קליינקייט") – הרי בודאי שלא יכול לשקר בכללות הענין ד"אמת ה' לעולם", שקשור עם כח האמונה שבכל אחד מישראל.

והיינו, שתורת אמת ואומרת שטבעו של כל אחד מישראל (שהרי דברי הירושלמי אינם רק בנוגע לאלו שלומדים ירושלמי...) – שאינו יכול לשקר בשבת, בגלל שנרגש אצלו ענין השבת!

בנוגע לגוי – הרי הוא שואל "מה יום מיומיים", וצריך להשיב לו "נהר סמבטיון יוכיח"⁴², אבל יהודי – אינו שואל "מה יום מיומיים", ואינו זקוק להוכחות מנהר סמבטיון, כיון שנרגש אצלו ענין השבת – שמיד בכניסת השבת נעשה אצלו שינוי הטבע שאינו יכול לשקר כו'.

וכיון שכן, הרי גם טבע הגוף ונה"ב מסייעים בעבודתו שתהי' "בשמחה ובטוב לבב מרוב כל"⁴³, שדוקא עי"ז ניתוסף הצלחה בעבודתו כו' (היפך ענין העצבות והעצלות שמפריעים בעבודה, כמבואר בתניא⁴⁴).

ז. ויש לבאר ההוראה מהקביעות די"ב תמוז ביום השבת:

ענינו של יום השבת שבו חלוק מכל שאר ימי השבוע – כפי שרואה בפועל כל אחד מישראל, גם מי שלא יודע מ"ש בשו"ע – שבכל ימי השבוע עוסקים בל"ט (אבות) מלאכות (ותולדותיהם) שהם עובדין דחול, ואילו יום השבת אסור במלאכה (והרי "לא ברשיעי עסקינן"⁴⁵), ועד ש"כל מלאכתך עשוי"⁴⁶.

ועפ"ז מובן הענין שניתוסף בנוגע להרבצת התורה – כשי"ב תמוז חל ביום השבת:

כאשר דורשים מיהודי לעסוק בהרבצת התורה, יכול לבוא היצה"ר, שהוא אומן במלאכתו⁴⁷, ולטעון שהוא עסוק בענינים אחרים – ל"ט מלאכות של עובדין דחול וכו', ואין לו פנאי לעסוק בהרבצת התורה.

אך על זה ישנו ענינו של יום השבת – שכיון שאסור במלאכה, הרי לא יכולה להיות אצלו ה"אמתלא" (כפי הראשונים⁴⁸ שזהו מלשון "אמת לא") שהוא עסוק בעניני העולם כו', וכיון שכן, הברירה בידו אם

(37) ר"פ נצבים. מז. וראה רמב"ם הל' ת"ת ספ"ג.

(44) פכ"ו ואילך.

(45) ראה יומא ו, א. וש"נ.

(46) ראה שו"ע אדה"ו או"ח שש"ו סכ"א. וש"נ.

(47) ראה שבת קה, ב.

(48) ראה ביאור מהר"ז זק על הסמ"ג ל"ת קיא. לחם שמים

(להיעבץ) ותפא"י גיטין פ"ט מ"ט. ועוד.

(37) ר"פ נצבים.

(38) פרש"י עה"פ – מיבמות עט, סע"א.

(39) דמאי רפ"ד.

(40) תהלים קיז, ב.

(41) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

תניא ספי"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

(42) סנהדרין סה, ב.

1 ללכת בטל ולא לעשות מאומה, או לעסוק בהרבצת התורה, שזוהי שליחות נעימה, שקשורה גם עם שכר
2 גדול וכו'; וכיון ש"אדם לעמל יולד"⁴⁹, ואינו אוהב לבזבז זמנו לריק – הרי בודאי יעסוק בשליחות של
3 הרבצת התורה, ובאופן של הידור מצוה, לפנים משורת הדין.

4 ומי"ב תמוז שחל בשבת – ממשיכים גם ב"ג תמוז, וכן בימים שלאח"ז במשך כל השנה, וגם בשנים
5 שלאח"ז, ועד גם לאחר ביאת המשיח, שהרי גם אז יהי' הענין דקיום המצוות – בתקופה הראשונה
6 דימות המשיח, כמבואר באגה"ק⁵⁰ ש"מ"ש רז"ל דמצוות בטלות לע"ל היינו בתחיית המתים, אבל לימות
7 המשיח קודם תח"מ אין בטלים, ואדרבה: דוקא אז יהי' קיום המצוות בתכלית השלימות, כמ"ש⁵¹
8 "ושם נעשה לפניך .. כמצות רצונך",

9 כן תהי' לנו – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, "אחרית כבראשית"⁵², שהרי "גואל
10 ראשון (משה רבינו) הוא גואל אחרון"⁵³ (דוד מלכא משיחא), בקרוב ממש.

* * *

8 ח. נוסף על ההוראה מהקביעות די"ב תמוז ביום השבת, יש גם הוראה מפרשת השבוע – כמובן
9 מתורת הבעש"ט⁵⁴ שבכל ענין יש הוראה בעבודת ה', ועד"ז בנוגע לכל ענין שבתורה, מלשון הוראה⁵⁵,
10 ובפרט ענין בתורה שקורין ברבים, ובברכה לפני' ולאחרי', ובנדו"ד – שתי פרשיות: חוקת ובלק, שבכל
11 אחת מהן יש ריבוי ענינים,

12 [וכמו בכללות התורה, שהיא "תורה אחת"⁵⁶ (ועד לתיבה אחת – "לב"⁵⁷, כמרומו בב' האותיות
13 שבהתחלת וסיום התורה: "בראשית", "וישראל"⁵⁸), וביחד עם זה, כלולים בה ריבוי פרטים, ועד ש"ליכא
14 מידי דלא רמיזא באורייתא"⁵⁹ – כל פרטי הענינים דתושבע"פ (שאנים דבר חדש, אלא פירוש וביאור
15 תושב"כ), כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, שכל זה ניתן למשה בסיונו⁶⁰ – במ"ת בששה בסיון,
16 ולאח"ז עלה משה להר, ולאחרי ארבעים יום (שביניהם נכללים גם י"ב-י"ג תמוז), ירד בשבעה עשר
17 בתמוז עם הלוחות שבהם היו כלולים כל עניני התורה, כדאיתא בירושלמי⁶¹ על הפסוק⁶² "מזה ומזה
18 הם כתובים", "בין כל דיבור ודיבור (היו כתובים) דקדוקי' ואותיותי' של תורה"],

19 ריבוי בכמות, שמורה גם על ריבוי האור כו', ונוסף לזה ישנו גם העילוי שנעשה ע"י צירוף שתי
20 הפרשיות לפרשה אחת (כמודגש בכך שקורין לרביעי בשתי הפרשיות, ומודגש יותר בכך שיש הפטרה
21 אחת, אף שלכאורה היו יכולים לחבר שתי ההפטרות כשם שמחברים שתי הפרשיות⁶³) – כמובן מדברי
22 הגמרא במסכת סוטה⁶⁴ בנוגע למרגלים [ששילוחם הי' בכ"ט סיון⁶⁵, והליכתם במשך ארבעים יום⁶⁶,
23 שביניהם נכללים גם י"ב-י"ג תמוז]: "גמירי דטעונא דמדלי איניש לכתפי' (שהאדם עצמו מגביהו על
24 כתיפו ואין אחר מסייעו) תילתא דטעוני' הוי" (אינו אלא שלישי משאוי שנושא כשטעינו אחר), היינו,
25 שבצירוף שניהם ביחד ניתוסף יותר מאשר כפליים; וע"ד הענין דתפארת, התכללות של חסד וגבורה,
26 שעי"ז ניתוסף גם ענין בפני עצמו שעולה על כולנה⁶⁷.

(58) ראה תורת מנחם – רשימת היומין ע' תג. וש"נ.
(59) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג
רכא, א. זו"ח קה, א.
(60) נסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.
(61) שקלים פ"ו סה"א (ובקה"ע).
(62) תשא לב, טו.
(63) ראה גם תורת מנחם חנ"ז ריש ע' 135. וש"נ.
(64) לד, סע"א (ובפרש"י). הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, כג.
(65) פרש"י דברים א, ב.
(66) שלח שם, כה.
(67) ראה סה"מ תש"ג ע' 145. לקו"ש ח"ז ע' 37 ובהערה 41 שם.

(49) איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ריש ע"ב.
(50) סוסכ"ו.
(51) נוסח תפלת מוסף דיו"ט. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך
וככה תרל"ז פ"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).
(52) נוסח תפלת כתר דשבת ויו"ט.
(53) ראה שמור"ר פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א. שער
הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.
(54) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום
יום" ט אי"ר).
(55) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם
הרד"ק). זח"ג נג, ב.
(56) לשון הכתוב – בא יב, מט. ועוד.
(57) ראה כל בו ה' תפלה (בברכת ולמלשינים). ועוד.

ט. המשך הענין (בשיחות ג"ד) – ש"חוקת" מורה על המס"נ שלמעלה מטו"ד, למעלה גם מחשבונות ע"פ תורה⁶⁸, כמו עבודת בעל הגאולה בהרבצת התורה שמסר נפשו על חינוך תשב"ר, בהעמידו בסכנה את המשך העבודה דחיוזק התורה והיהדות בנוגע לבני חיובא; ועי"ז ביטל את ההתנגדות שהיתה גם ללא טעם ושכל ועד היפך השכל, כפי שהי' אצל בלק ובלעם – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶⁹ בלקו"ש ח"ח ע' 300 ואילך.

י. ומזה למדים גם בנוגע לעבודתנו אנו: ובהקדמה – שעבודתו של נשיא בישראל אינה באופן שהוא בעצמו עושה את כל הענינים מאל"ף ועד תי"ו, אלא כל מה שאפשר שיעשו אחרים, ה"ה מוסר להם וממנה אותם כו'.

וכפי שמצינו אצל משה רבינו שמינה "ראשיכם לשבטיכם"⁷⁰, היינו, שיש כאלו שהם לא במעמד ומצב של "חוטב עציך" ו"שואב מימך", אלא הם בבחינת "ראש", שתפקידו להנהיג את אלו שנמצאים במקום ששלחו אותו לשמש שם בתור "ראש", והרי ענינו של "ראש" הוא – לא באופן ששואל על כל דבר, על ימין ועל שמאל, ואם לא עונים לו אזי הולך לישון... אלא עליו להחליט בעצמו ולעשות כל מה שביכלתו כו'.

הוא יודע אמנם שישנו "נשיא נשיאי ישראל", כשם שישנו "נשיא נשיאי הלוי"⁷¹, ועליו ללמוד ממנו אופן העבודה וכו', אבל מיד כשהנשיא ממנה ושולח אותו למקום פלוני לשמש שם בתור "ראש", עליו לדעת שזהו תפקידו, ושיש בכחו ויכלתו לעשות זאת, מבלי הבט על מעמדו ומצבו לפנ"ו.

והבחינה על מילוי התפקיד של "ראש" – ע"פ המבואר בארוכה בעטרת ראש⁷² שמהראש מתפשטים ומסתעפים כל האברים – שלא נשאר במקומו, אלא הולך למקום שבו נמצא ה"רגל", "חוטב עציך" ו"שואב מימך", כדי לפעול ולתקן כל מה שדורש תיקון, ועד שפועל גם על ה"רגל" לבוא למעמד ומצב של "ראש", והיינו, שכשם שהנשיא מינה אותו ל"ראש", כך פועל על אחרים שגם הם יהיו בבחינת "ראש",

– נוסף לכך שעוד בהיותו בבחי' רגל יש בו גם מעלה לגבי הראש, כמבואר בלקו"ת⁷³ בפ' מ"ש³⁷ "אתם נצבים גו' כולכם", "לאחדים כאחד", שזהו "כמשל האדם שהוא בעל קומה בראש ורגלים, שאף שרגלים הם סוף המדרגה ולמטה, והראש הוא העליון ומעולה ממנו, מ"מ, הרי בבחינה אחת יש יתרון ומעלה להרגלים, שצריך להלך בהם וגם הם מעמידי הגוף והראש", ונמצא שבענין זה, ה"רגל" הוא ה"ראש" – ובאופן כזה פועל בכל עירו וסביבתו, החל מהסביבה הקרובה ועד לסביבה הרחוקה, בכל מקום שידו מגעת.

יא. ועיקר החידוש הוא – לא עצם ההתעסקות בעבודה זו, דמאי קמ"ל, אלא שההתעסקות בזה היא מתוך מס"נ, מבלי להתפעל משום דבר בעולם.

ובהקדמה:

כללות ענין העבודה אינו באופן שמצד אחד רואים את החורבן שנעשה ע"י הנהגה בלתי רצוי, ומצד שני רואים את הגן עדן וכו', שהרי אז אין מקום לענין הבחירה, ששייך רק כאשר שני הצדדים הם בשוה, ואדרבה: "נופת טיטופנה שפתי זרה", ובאופן שלא רואים ש"אחריתה מרה כלענה"⁷⁴.

(69) בשילוב שיחת יו"ד שבט תשל"ד.

(70) פרש"י ר"פ נצבים.

(71) במדבר ג, לב.

(72) שער ר"ה בתחלתו.

(73) ר"פ נצבים.

(74) משלי ה, ג"ד.

(68) שהרי התורה היא "חכמתכם ובינתכם גו'" (ואתחנן ד, ו), ואילו מציאותו של יהודי היא למעלה גם מהתורה, ודוקא עי"ז מתאחד עם עצמותו ית', כפי שהוא למעלה מבחי' ד"השמים כסאי והארץ הדום רגלי" (ישעי' סו, א), דקאי על תומ"צ (ראה תו"א בראשית בתחלתו), אלא כהמשך הכתוב (שם, ב) "אל זה אביט אל עני ונכה רוח גו'" (ע"ד מ"ש (שם נז, טו) "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח"), שזהו"ע הביטול והמס"נ.

- 1 וכך רצה הקב"ה שהעבודה תהי' באופן שיש קשיים שצריך להתגבר עליהם כו', וכמבואר בהמשך
2 תרס"ו⁷⁵ המשל ממלך ששולח את בנו למרחקים כו' כדי לבחון ולגלות את כחותיו וכו'.
- 3 וכפי שרואים שכאשר יהודים רוצים ללכת לארץ ישראל [כולל גם בחוץ לארץ – לעשות כאן ארץ
4 ישראל⁷⁶], "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"⁷⁷ – אזי מנסה "בלק"
5 בכל כחותיו להפריע להם כו', וכשרואה שאין הדבר בכחו, שולח "שרים רבים ונכבדים"⁷⁸ לילך (לא רק
6 לסיחון ועוג, שקרובים אליו ויכולים לשמור עליו, אלא גם) "פתורה אשר על הנהר"⁷⁹ לקרוא למישהו
7 אחר שיבוא להפריע לבני"ו כו'.
- 8 ועד שההתנגדות יכולה להיות באופן שהוא היפך השכל, כמו אצל בלק ובלעם (כנ"ל ס"ט), ודוגמתו
9 בנוגע לעבודת כל אחד מישראל – שמצד הרוח שטות שנכנסה בו⁸⁰, יכול לעשות דבר שידוע שמזיק
10 לו, שזוהי הנהגה שאין לה מקום בשכל.
- 12 יב. וכמו בנוגע לחוק האומלל של מיהו יהודי:
- 13 ובהקדמה – שענין זה נקרא על ידם בשם "חוק", כיון שזהו ענין שאינו ע"פ שכל כלל, שהרי הם
14 בעצמם יודעים שזהו דבר המזיק להם בעצמם, לעם ישראל, לתורת ישראל ולארץ ישראל, ואעפ"כ, גם
15 לאחרי שמ"חבלי השוא" באו לידי "כעבות העגלה"⁸¹, אינם יכולים להמנע מלעשות זאת, ולא עוד אלא
16 שפלוגי – שמתיימר לומר שהוא מנהיג ישראל והוא זה שמגין על הדת – מוסיף ומכריז שזהו "הישג
17 דתי", באמרו, שאין זו דעת עצמו, אלא הוא אומר זאת בשם כל הדתיים...
- 18 ולא זו בלבד שאין פוצה פה ומצפצף, אלא עוד טופחים על שכמו ואומרים לו "יישר כח", שמור
19 לי ואשמור לך וכו'.
- 20 הסיבה לכך ששותקים היא – בגלל שפלוגי נותן כמה לירות עבור ישיבה... וכשמוסיף ונותן עוד כמה
21 לירות, אזי גם מדברים בשבחו...
- 22 ולאידך גיסא, מי שיוצא נגדו, חושש שע"ז עלול להפסיד מקור פרנסתו [אף שחשש זה מורה על
23 החסרון באמונה שהקב"ה הוא זה שזן ומפרנס לכל...]. – כפי שאירע לאחרונה, ששופט חילוני פסק
24 אודות ההצבעה במפלגה שלהם, שיש לעשותה להיות באופן חשאי, שפלוגי לא ידע מי הצביע בעדו
25 ומי נגדו, כיון שאם הוא ידע מי שהצביע נגדו, אזי יפטר אותו ממשרתו!
- 26 והגע עצמך:
- 27 ישנו שופט חילוני – שכיון שע"פ התורה אומן נאמן על אומנותו⁸², יכולים לסמוך עליו – שפסק
28 שפלוגי הוא במעמד ומצב כזה שאם ידע מי שהצביע נגדו, יטול ממנו את מקור פרנסתו, בה בשעה
29 שנטילת פרנסה מיהודי היא היפך הענין דפיקוח נפש!
- 30 ופלוגי לא מכחיש זאת – ולא בגלל שאין לו היכן לפרסם את דבריו, שהרי יש לו היכן לפרסם, וכפי
31 שכבר פרסם הרבה דברים פראיים... – כך שהוא מודה בזה!
- 32 ובכן: היתכן שיהודי כזה יכול להחשב למנהיג בישראל, וממנו תבוא הישועה בעיני תומ"צ – כפי
33 שחושבים כמה ראשי ישיבות שמשבחים אותו בגלל שמקבלים ממנו כמה לירות עבור הישיבה [מבלי
34 להתחשב איך יתקבל הדבר אצל תלמידו, שקורא על זה בעיתון, ומתפלא איך מתאים הדבר עם צדק
35 ויושר, ועאכו"כ עם יהדות], בה בשעה שזהו היפך האמת, שמהנהגה כזו לא יכולה לצמוח טובה בעיני

(75) ראה שם ס"ע שפ [ע' תקא] ואילך. וראה גם תורת מנחם
חצ"ו ס"ע 233. וש"נ.

(76) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(77) עקב יא, יב.

(78) פרשתנו (בלק) כב, טו.

(79) שם, ה.

(80) ראה סוטה ג, א.

(81) ישע"ה, יח. וראה סוכה נב, א. פרש"י עה"פ.

(82) ראה אנציק' תלמודית (כרך יג) ערך חזקה (ג) ס"ב (ע')

(תש). וש"נ.

של תומ"צ, כיון שזוהי "מצוה הבאה בעבירה"⁸³ – איזו עבירה שתהי', ועאכו"כ בנוגע לענין של מיהו יהודי, שקשור⁸⁴ עם ג' הענינים של עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים!

יג. ועוד זאת:

פלוני משתמש בשיטת הנאצים ימ"ש⁸⁵, שכלל שאומרים שקר גדול יותר הרי זה מתקבל יותר... גם כשאומר דבר מופרך ביותר, חושבים העולם – "עולם גולם" – שכיון שבכל שאר הענינים הוא "אדם נורמלי", בהכרח לומר שנכון הדבר!... ולכן מעיז לומר שבפועל ממש אין מקרים של גיור שלא כהלכה, בה בשעה שזהו שקר גם כל כך שאי אפשר אפילו לחלום עליו, ע"ד "פילא"⁸⁶ בקופא דמחטא!

וכפי שנתפרסם לאחרונה הסיפור אודות אשה נוצרי' שבאה מרוסיה לעיר נתני', באמרה, שברוסיא עשו לה צרות בגלל ה"צלם", ולכן רוצה להתיישב ב"ארץ הקודש"⁸⁷, ששם יהי' לה חופש הדת ותוכל להחזיק ברשותה את ה"צלם", ולהראותו לכל מי שיבקר אותה, ואמרו לה, שבשביל זה עלי' להרשם בתור "יהודי", ואז תקבל 25 אלף דולר, דירה ושאר הצרכים – בה בשעה שיודעים שאין רצונה להתגייר, אלא אדרבה: היא נוצרי' שיש לה "צלם", ובאה לארץ ישראל רק כדי שתוכל להמשיך ולהחזיק את ה"צלם" מתוך מנוחה, ואעפ"כ, רושמים אותה בתור יהודי'!

וכן נתפרסם לאחרונה שיש רשימה של אלפיים פסולי חיתון (שלא לדבר בגנותן של ישראל) שאסורים לבוא בקהל מצד ענינים של גיטין וקידושין, ובה בשעה, כדי להירשם כיהודי – מספיקה הצהרה שלמד וקבל עיקרי הדת (מה שנקרא אצל הרפורמים כו' עיקרי הדת...), ובלבו מרגיש כיהודי, ואח"כ בנוסעו לא"י יוכל גם לבוא בקהל!

ונקודת הדברים – שכל זמן שלא מתקנים את החוק שצ"ל גיור כהלכה דוקא, נשארת סכנה בנוגע לשלימות העם וכו'.

יד. ונחזור לעניננו – שרצה הקב"ה שתהי' מציאות של מנגד שצריך להתגבר עליו כו'.

ולכן צריכה להיות העבודה באופן של "חוקת", ש"חוקה" היא כמו "גזירת המלך"⁸⁸, למעלה מהשכל כו',

– כפי שמצינו גם בהנהגה של "מלכותא דארעא" (שהיא "כעין מלכותא דרקיעא"⁸⁹, וכפי שמצינו במדרשי חז"ל שמביאים משל ממלך בשר ודם על מלך מלכי המלכים הקב"ה), שנוסף על הענינים המובנים בשכל, וענינים שעושים בתור זכרון על מאורעות שאירעו בעבר (כמו הענין דמשפטים ועדות), יש גם ענינים של חוקים וגזירות שלא ע"פ השכל, שצריך לקיימם רק בגלל היותם חוקי וגזירות המלך, ועז"נ⁹⁰ "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך"⁹¹, ועד כדי כך נוגע ומוכרח הדבר, שאמרו רז"ל⁹² "הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו" (שזהו ענין שנוגע לשניהם, הן לזה שצריך להבטיח שלא יבלעו אותו, והן לזה שצריך להבטיח שלא יזיק כו') –

מתוך קבלת עול של איש צבא ("א סאָלדאַט"), כידוע הפתגם⁹³ שיהודי הוא "חייל", ו"חייל" עושה כל מה שמצווים עליו, ללא חשבונות, ועד לאופן של מס"נ,

ולא בגלל שבטוח שינצל, כמו הרן⁹⁴, שהמתין לראות אם אברהם ינצל מכבשן האש, ואז ידע שאין

(89) שם נח, א.

(90) פ' שופטים יז, טו.

(91) סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ.

(92) אבות פ"ג מ"ב. נחבאר בשיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון,

מבה"ח תמוז ס"ג (תורת מנחם ח"פ ע' 357). וש"נ.

(93) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רנח. וש"נ.

(94) ראה ב"ר פל"ח, יג. הובא בפרש"י עה"ת נח יא, כח.

(83) ברכות מז, ב. וש"נ.

(84) ראה גם תורת מנחם ח"פ ע' 93. וש"נ.

(85) ראה גם תורת מנחם חס"ז ע' 147. וש"נ.

(86) ברכות נה, סע"ב.

(87) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר ברוסית: "סוויאַשטשנאַיאַ"

זעמליאַ".

(88) פרש"י תולדות כו, ה. אחרי יח, ד. ועוד.

1 לו מה לפחד כיון שגם הוא ינצל – שהרי לא זה הוא אופן המס"נ של יהודי⁹⁵, כי אם כמו שהי' אצל
2 אברהם אבינו (אפילו לפני מ"ת, ועאכו"כ לאחר מ"ת),

3 שלכן אינו מתפעל מאף אחד – אפילו לא מ"מושל בכיפה"⁹⁶, כמו חנני' מישאל ועזרי' שלא התפעלו
4 מנבוכדנצר, ועד שביזו אותו בכך שהשוו אותו לכלב כו'⁹⁷ [אף שלכאורה צריך לנהוג כבוד במלך, כפי
5 שמצינו בהנהגת אליהו כלפי אחאב, שאף שהי' יודע את רבונו ומכוין למרוד בו, מ"מ נהג בו כבוד,
6 כמ"ש⁹⁸ "וישנס מתניו וגו'"], כי, גם מי שנקרא "אדיר", שעליו נאמר⁹⁹ "והלבנון באדיר יפול", אין מה
7 להתפעל ממנו, כיון שאינו בעל בחירה, אלא "לב מלכים ושרים ביד ה'"¹⁰⁰, כך, שאינו עושה דבר
8 מעצמו, אלא פקודתו ית' שמרה רוחם¹⁰¹,

9 ובידעו שצריך לעשות לו ית' דירה בתחתונים – עובד עבודתו ללא חשבונות, מבלי להתפעל ממניעות
10 ועיכובים כו'.

15 טו. ובוזה נכלל גם שאינו עושה חשבונות עד כמה הצליח בעבודתו, אלא הוא עושה את שלו; אם
16 מצליח בעבודתו – אשריו ואשרי חלקו, בבחי' "עולמך תראה בחיך"¹⁰², אבל גם אם לאו – ממשיך
17 בעבודתו, בידעו שבכך מקיים רצונו של הקב"ה, ובנוגע לקיום רצון הקב"ה, לא נוגע פעולת והצלחת
18 העבודה כו'.

19 ולדוגמא:

20 בנוגע לציורי "הוכח תוכיח את עמיתך"¹⁰³, "אפילו מאה פעמים"¹⁰⁴, והיינו, שיתכן שכבר הוכיח אותו
21 תשעים ותשע פעמים, ועדיין לא הועיל, ולכן צריך לחזור ולהוכיחו בפעם המאה – הרי מובן שאין
22 הכוונה שקיום המצוה הוא רק בפעם המאה, אלא מיד כשמוכיחו בפעם הראשונה, הנה אף שלא הצליח
23 לפעול עליו, הרי כיון שעשה את שלו, קיים את המצוה, וגם אם הוכיחו תשעים ותשע פעמים ולא זו
24 ממקומו, הנה בכל פעם שמוכיחו, קיים את המצוה.

25 וע"ד שמצינו בנוגע לבדיקת חמץ, ש"אף אם יבדוק הבדוק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו (כיון
26 שמונח במקום מוסתר, ועאכו"כ אם באמת אין חמץ כלל) .. אין בכך כלום וכבר קיים המצוה
27 כתיקונה"¹⁰⁵ (ורק מצד מנהג ישראל – להידור מצוה ביתר שאת וביתר עוז – מניחים קודם הבדיקה
28 פתיתי חמץ, וע"פ קבלה – עשרה פתיתין¹⁰⁶).

16 טז. וכאמור, שדוקא ע"י העבודה באופן ד"חוקת", מס"נ שלמעלה מטעם ודעת, מבטלים את
17 ההתנגדות דלעו"ז באופן שלמטה מטעם ודעת, ועד שמתהפכים לטוב כו', כיון שגם הם רואים ש"ישראל
18 עושה חיל"¹⁰⁷, ובאופן ש"הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ" (כלשון רבינו הזקן באגרתו¹⁰⁸ בנוגע
19 לגאולתו), כפי שהי' גם בגאולה די"ב-י"ג תמוז.

20 ועד שמגאולה זו – שהיתה באופן ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה .. כי אם .. גם את אשר בשם
21 ישראל יכונה" – באים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יקויים גם היעוד¹⁰⁹ "הקיצו
22 ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם, ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

(102) ברכות יז, סע"א.

(103) קדושים יט, יז.

(104) ב"מ לא, א.

(105) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ב סי"א. וש"נ.

(106) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים בתחלתה.

וש"נ.

(107) פרשתנו (בלק) כד, יח.

(108) אג"ק שלו ס"ע רל ואילך. וש"נ.

(109) ישע"י כו, יט.

(95) ראה תו"כ ופרש"י קדושים כב, לב. נתבאר בלקו"ש

חכ"ז ע' 167 ואילך.

(96) ראה מגילה יא, סע"א.

(97) ראה לקו"ש שבפנים (ס"ט) הערה 23. – בענין זה נזכר

גם מארז"ל בנוגע לעקבות משיחא: "פני הדור כפני הכלב"

(סוטה בסופה).

(98) מלכים"א יח, מו.

(99) ישע"י יו"ד, לד. וראה גיטין נו, ריש ע"ב.

(100) ע"פ משלי כא, א. וראה לקמן ע' 148 הערה 114. וש"נ.

(101) ראה תניא פכ"ד.

* * *

יז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה אז ישיר ישראל וגו'.

* * *

יח. כרגיל ללמוד ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע, וכן ענין בפרקי אבות – בפרק חמישי, ע"פ מ"ש רבינו הזקן בסידורו¹¹⁰ בנוגע לאמירת פרקי אבות ש"ש נוהגין כך כל שבתות הקיץ", וכן ענין בהערות אאמו"ר על הזהר.

ובנוגע לפירוש רש"י – נתעכב על המסופר בפרשה אודות "נסי נחלי ארנון"¹¹¹, "שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר .. והדרך עובר בתוך הנחל, אמרו אמוריים, כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות, והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור, נודעזע ההר של א"י .. ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום .. ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו, אלא ע"י הבאר שנכנס לשם"¹¹² – שעל זה אמרו בני"י שירה¹¹³: "אז ישיר ישראל וגו'" (שזהו הפסוק שבו התחיל המאמר¹¹⁴, שמיוסד על מאמרי רבותינו נשיאינו, ובפרט המאמר של הצ"צ באוה"ת¹¹⁵), כמ"ש רש"י¹¹³ ש"הענין הזה נדרש למעלה הימנו".

יט. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק¹¹⁶ "ומשם בארה", "משם בא האשד (שפך הנחלים) אל הבאר. כיצד, אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו. המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו. לאחר שעברו, חזרו ההרים למקומם, והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה, וישראל ראו ואמרו שירה",

– שהענין המיוחד בנס זה¹¹⁷, שלכן אמרו עליו שירה, שבני"י לא ידעו כלל אודות הסכנה וההצלה. וזהו המשל "נתת פת לתינוק הודיע לאמו": "פת" דייקא, שהוא דבר המוכרח, כיון שהיתה הצלה הכרחית; ו"הודיע לאמו", שבדרך כלל היא זו שדואגת לצרכי התינוק, ובנמשל קאי על משה רבינו¹¹⁸, משא"כ בנדרו"ד שלא באה הישועה על ידו, אלא ע"י הקב"ה בעצמו.

ולכן ה' צורך להודיע אודות הנס, עי"ז ש"הבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים": דם, כי "שפך הנחלים" שייך רק כשיש דם שנשפך; ו"זרועות"¹¹⁹, שבהם ניכר גבורתם של האמוריים שהיו נחבאים שם; וכדי שלא יהי' "ניסא למגנא"¹²⁰, העלתה הבאר (לא רק זרועות, אלא) גם "איברים".

וכיון שנאמר "אז ישיר ישראל" (ולא "משה ובני ישראל"), מובן ש"ישראל (כל בני"י) ראו¹²¹ (ולכן) אמרו שירה", ולכן מפרש רש"י ש"הבאר .. מוליכתן סביב המחנה" –

בשבת – חזר וירד; מים מבארה של מרים; וענני הכבוד שהרגו נחשים ועקרבם, והיו שפין בכסותם ומגהצים אותם, כמ"ש (עקב ח, ד ובפרש"י) "שמלתך לא בלתה מעליך".

118) וכן נשיאי ישראל – כמובא בפירוש רש"י (פרשתנו שם, כ) ש"כל נשיא ונשיא .. נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו, ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאים לפני חניית כל שבט ושבט".

119) נזכר גם הענין ד"וטרף ודוע אף קדקוד" שנאמר בנוגע למלחמה (ברכה לג, כ ובפרש"י).

120) ראה דרשות הר"ן דרוש ח (נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966 הערה 3). וראה שבת נג, ב. ועוד.

121) ולא כמסופר בגמרא (ברכות נד, סע"א ואילך) "את והב

110) לפני פרקי אבות.

111) פרש"י פירשתנו (חוקת) כא, יד.

112) פרש"י שם, טו.

113) שם, יז.

114) לעיל ע' 4 ואילך.

115) נסמן שם הערה 7.

116) שם, טז.

117) אף שבכל ל"ט השנים שהיו במדבר היו רגילים בנסים – החל מיירידת המן בכל יום (ובזה גופא – "איש לפי אכלו" (בשלה טז, טזיח), ואם הותירו ממנו – "וירום תולעים ויבאש" (שם, כ), מלבד ביום ששי, ש"לקטו לחם משנה" (שם, כב), ו"ביום השביעי שבת לא יהי' בו" (שם, כו), ולאחרי ההפסק

- 1 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ג ע' 148 ואילך.
- 20 כ. בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר – ישנו מאמר הזהר¹²² "רבי יצחק ורבי יהודה הוּו אזלי באורחא, מטו לההוא אתר דכפר סכנין, דהוה תמן רב המנונא סבא, אתארחו באתא דילי' דהוה לה ברא חדא זעירא .. אמרה לי' אימי', קריב לגבי אלין גוברין עלאין ותרווח מנייהו ברכאן .. אמר לה לאימי', לא בעינא לקרבא לגבייהו, דהא יומא דא לא קרו קריאת שמע .. אמרו, ודאי הכי הוא, ויומא דא אשתדלנא בהדי חתן וכלה, דלא הוה לון צרכייהו .. ומאן דאתעסק במצוה פטור מן המצוה¹²³. אמרו לי', ברי במה ידעת, אמר להו, בריחא דלבושייכו וכו'".
- 26 ומבאר אדמו"ר¹²⁴ "מה שברייח לבושיהם ידע שלא קראו ק"ש, מהו השייכות דק"ש לריח הלבושים", והסיבה לכך ש"הינוקא הי' לו חוש הריח בזה", ועוד ענינים נוספים.
- 28 וכמדובר כמ"פ שאדמו"ר לא ביאר הענינים שסמך שיבינו אותם ע"פ המבואר במק"א, ובנדו"ד, שלכאורה יש כאן שאלה פשוטה וכללית:
- 30 הטעם ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹²³ – מבואר בחסידות (בהמשך תרס"ו¹²⁵ ובכ"מ¹²⁶), שזהו לפי שכל מצוה כלולה מכל המצוות, ונמצא, שבמצוה שעוסק בה כלול גם קיום המצוה שנפטר ממנה, ועי"ז נפעלים גם ההמשכות השייכים לקיום המצוה שנפטר ממנה.
- 33 ועפ"ז אינו מובן: כיון שע"י התעסקותם במצוות שמחת חתן וכלה פעלו גם ההמשכה דמצות ק"ש – למה הי' אצלם הגרעון שניכר בהם (ברייח לבושיהם) שלא קראו ק"ש?
- 35 וכפי שיתבאר לקמן.
- 21 כא. בנוגע לפרקי אבות, הנה בפרק ה' משנה ה': "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו'" – צריך להבין:
- 23 הענינים שבמסכת אבות הם "מילי דחסידותא"¹²⁷. ולכאורה: מהי ההוראה ב"מילי דחסידותא" מזה ש"עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש"?
- 25 בכללות יש לומר הביאור בזה – שנוגע לדעת גודל העילוי של ביהמ"ק, שבו ראו בגילוי נסים שלמעלה מהטבע, כדי לחזק את העבודה בביטול סיבת הגלות – "מפני חטאינו גלינו מארצנו"¹²⁸, שע"ז יתבטל גם המסובב, ועד שתהי' העבודה באופן דלפנים משורת הדין והידור מצוה, שזהו ע"ד ענין הנסים שלמעלה מהטבע.
- 29 אבל ביאור זה אינו מספיק, להיותו ענין כללי והוראה כללית [וכמו מ"ש לפנ"ז¹²⁹ "בעשרה מאמרות נברא העולם", שזוהי הוראה כללית בנוגע לענין הפרעון כו' וגודל השכר לצדיקים], ולא הוראה פרטית, כמו "הסתכל בשלשה דברים וכו'"¹³⁰; והרי לא די בהוראה כללית, כמבואר בכ"מ¹³¹ שלאחרי ההתבוננות הכללית, צ"ל גם התבוננות פרטית בענין פרטי, שדוקא היא פועלת בנוגע למעשה פרטי וכו', ולכן יש צורך להוסיף ולבאר גם הוראה פרטית מזה ש"עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש".

עטר"ת ע' קנב. ע' תסג. ע' תרסט. תרפ"ה ע' קיא. תרפ"ז ע' נ.
קונטרסים ח"ב תלה, ב. תש"ה ע' 79. ע' 107. ועוד.
(127) ב"ק ל, א.
(128) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.
(129) רפ"ה.
(130) רפ"ב ורפ"ג.
(131) ראה שער היחוד לאדהאמ"צ בתחלתו (פ"ד). קונטרס העבודה פ"ו. קונטרס התפלה פ"א.

בסופה (פרשתנו שם, יד) – שני מצורעים היו דהו מהלכין בסוף מחנה ישראל וכו', כי אתו את והב, חזו דמא דקא נפיק מביני טורי, אתו ואמרי להו לישראל, ואמרו שירה".
(122) ח"ג קפו, א.
(123) סוכה כה, סע"א. וש"נ.
(124) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ס"ע שצו ואילך.
(125) ס"ע סח [ע' צב]. ע' רסז [שנו]. ע' תקכב [תרפח].
(126) סה"מ תרנ"ה ע' לו. המשך תער"ב ח"ב ע' א"פא. סה"מ

כב. גם צריך להבין בנוגע לפרטי הנסים שנאמרו במשנה:

ובהקדמה – שישנו כלל ש"לא עבד קוב"ה ניסא למגנא"¹²⁰. ולכאורה: בשלמא הנס ש"לא הפילה אשה מריח בשר הקודש", מובן שיש בו צורך – כדי שלא יהי' ענין של היזק כו', והיינו שאע"פ שריח בשר יכול להזיק לאשה מעוברת, הנה כיון שזהו "בשר הקודש", לא הי' ממנו היזק¹³². ועד"ז הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב בירושלים" – שאף שנחש ועקרב מזיקים, הנה בהיותם בירושלים לא הזיקו; אבל הנס ש"לא נצחה הרוח את עמוד העשן" – אינו מובן מהו הצורך בו?¹³⁷ ועד בשלמא בנוגע לקטורת – הי' ה"עשן" ענין עיקרי, שלכן הוצרך ליתן בקטורת "מעלה עשן"¹³³, ועד שמצינו בשלטי הגיבורים¹³⁴ בפי' "מעלה עשן כל שהוא"¹³⁵, שאין פירושו דבר מועט שאין למטה ממנו, אלא הפי' הוא "כל מה שצריך לדבר ההוא הבא בעבורו", ועשן זה הי' צ"ל "קוטר ועולה" (שמתמר ועולה כמקל ולא יפציל לכאן ולכאן)¹³⁶ – שזהו "לשון קטורת, דבר שקוטר ועולה"¹³⁷; אבל בנוגע ל"עמוד העשן" שהי' עולה מה"אש של עצי המערכה" [שבהם הי' הנס ש"לא כבו הגשמים אש של עצי המערכה" – בגלל הצורך ש"האש על המזבח תוקד בו לא תכבה"¹³⁸, מלבד הצורך באש שתאכל את הקרבנות] – אינו מובן הצורך בנס ש"לא נצחה הרוח את עמוד העשן"?¹³⁹ יש מפרשים¹³⁹, שהצורך בנס זה הי' כדי "שלא יצטערו הכהנים העובדים בהעשן". אבל, אף שזוהי "א' בעה"ב טישע המצאה" ... קשה לתרץ כן, כיון שעצי המערכה היו צריכים להיות כאלו שלא גורמים לריבוי עשן, כפי ששינויו¹⁴⁰ "כל העצים כשרין למערכה, חוץ משל גפן ושל זית, אבל באלו היו רגילין במרביות של תאנה וכו'", "לפי ששורפים יותר ואין מעלין עשן", וא"כ, קשה לומר שכדי שהכהנים לא יסבלו מעשן מועט, נעשה נס ש"לא נצחה הרוח את עמוד העשן", ועושים מנס זה ענין שלם ("א' גאנצן שטורעם"), למנותו בין שאר הנסים, כמו הנס ש"לא הפילה אשה מריח בשר הקודש", והנס ש"לא הזיק נחש ועקרב בירושלים". וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

כג. בנוגע לביאור בזהר:

לכל לראש יש להעיר שענין זה (שלא קראו ק"ש בגלל שהיו עסוקים בהכנסת חתן וכלה) נתבאר במאמר של רבינו הזקן ד"ה כל המשמח את החתן דשנת תקס"ב¹⁴¹, שבו מבאר העילוי דיחוד חתן וכלה דוקא, ולא כמו היחוד שנעשה ע"י ק"ש, שהוא יחוד חיצוני שפועל ברוחניות הענינים בלבד. ובנוגע לשאלה מדוע הי' ניכר שלא קראו ק"ש, אף שעסקו בהכנסת כלה, וכל העוסק במצוה פטור מן המצוה – הנה: אע"פ שישנו ענין התכללות המצוות, מ"מ, אינו דומה התכללות המצוה במצוה אחרת לגבי קיום המצוה כפי שהיא בפני עצמה, ולכן, אף שהי' אצלם הענין דק"ש כפי שהוא כלול בענין שמחת חו"כ, הי' ניכר עדיין שלא הי' אצלם הענין דק"ש כפי שהוא בפני עצמו. וענין זה הי' ניכר בריח הלבושים דוקא – כמבואר בהמשך תרס"ו¹⁴² (ולכן לא הוצרך אמו"ר לבאר זאת), שענין ההתכללות שייך דוקא באור פנימי שנמשך בכלים, כמו בכחות הנפש כפי שמתלבשים באברי הגוף, ודוגמתו במצוות, שענין ההתכללות הוא רק כפי שהם בבחי' רמ"ח פקודין, כנגד רמ"ח

(138) צו ו, ה.

(139) תפא"י כאן.

(140) תמיד כט, רע"א וב"המפרש" שם.

(141) סה"מ תקס"ב ח"א ס"ע נו ואילך. ע' רצה ואילך. וראה

גם סה"מ אתהלק לאזניא ע' רכט ואילך. ע' רלג ואילך. הקצרים

ס"ע שצט ואילך.

(142) ע' סט [צב].

(132) ראה גם תורת מנחם ח"ס ע' 280 ואילך.

(133) ראה גם לקו"ש חיד"ס ע' 127 ואילך.

(134) על עניני המקדש וכליו (לר' אברהם הרופא משער ארי')

פפ"ו.

(135) כריתות ו, א.

(136) שם, ב (ובפרש"י).

(137) יל"ש תשא רמז שפט.

1 אברים, אבל לא מצד בחי' המקיף; ולכן, בריח הלבושים – בחי' מקיף, שאין בו ענין ההתכללות – הי'
2 ניכר שלא קראו ק"ש.

24 כד. בנוגע לביאור בפרקי אבות:

25 ענין העשן הוא מהדבר הנשרף באש, כמבואר באגה"ק¹⁴³ בנוגע לעץ הנשרף, "שהי' מורכב מד'
26 יסודות ארמ"ע, וג' יסודות אמ"ר חלפו והלכו להם וכלו בעשן המתהווה מהרכבתן כנודע, ויסוד הד' ..
27 שהוא העפר .. הוא הנשאר קיים והוא האפר".

28 וזהו ענין העשן מאש של עצי המערכה שעליהם הקריבו הקרבנות – שנעשה מבירור ועליית הדברים
29 הגשמיים שבקרבנות, שכללות ענינם הוא קירוב הכחות והחושים כו', כפי שמבאר בעל השמחה והגאולה
30 בהמשך ההילולא¹⁴⁴.

31 וזהו גם מה שענין העשן הי' רק באש שהיו מביאים מן ההדיוט, ולא באש של מעלה (כדאיתא
32 בגמרא במסכת יומא¹⁴⁵) – כיון שקשור עם בירור הגשמיות כו'.

33 אך הבירור והעלאת הגשמיות הוא – לא באופן שמתבטלת הגשמיות ונעשה דבר רוחני, שאז לא
34 מתאים לומר ש"לא נצחה הרוח את עמוד העשן", דמאי קמ"ל?! וכמו שאף אחד לא יאמר ש"רוח"
35 אינה יכולה לנצח ענין שכלי, כיון שזה גשמי וזה רוחני, ואין שייכות ביניהם כלל, ועכ"ל, שגם לאחר
36 הבירור נשארת מציאות הגשמיות, כך, שגם העשן (שהוא מבירור הגשמיות) אינו רוחני, אלא גשמי,
37 עכ"פ כמו ה"רוח", ולכן, אף שדרך כלל מנצחת הרוח את העשן, הנה בביהמ"ק הי' נס ש"לא נצחה
38 הרוח את עמוד העשן".

39 ולהעיר, שאין הכוונה שביהמ"ק לא היתה רוח (כדברי כמה מפרשים¹⁴⁶), אלא שהיתה רוח¹⁴⁷,
40 ואעפ"כ לא נצחה את עמוד העשן; וכמו בנס ש"לא הזיק נחש ועקרב בירושלים", שאין הכוונה
41 שבירושלים לא הי' נחש ועקרב, אלא שהי' שם נחש ועקרב, ואעפ"כ לא הזיק, ע"ד מ"ש לעת"ל "לא
42 ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"¹⁴⁸.

25 כה. והענין בזה בעבודת האדם:

26 ובהקדמה – שבזמן הזה שביהמ"ק אינו קיים ואין הקרבת הקרבנות, צ"ל במקום זה ענין התפלה,
27 שהרי אמרו רז"ל¹⁴⁹ "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה (שהו"ע הקרבנות) ועל
28 גמילות חסדים", והרי גם בזמן הזה (שלא מקריבים קרבנות) "העולם עומד", ועכ"ל שזהו בגלל ענין
29 התפלה שבמקום הקרבנות.

30 ועל זה באה ההוראה שעבודת התפלה צריכה להיות באופן ש"לא נצחה הרוח את עמוד העשן":

31 אע"פ שענין התפלה הוא באופן ד"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁵⁰, שעיי"ז מעלה את
32 כל עניניו למעלה כו', הרי הוא עדיין במעמד ומצב של נשמה בגוף, וקשור עם ענינים גשמיים כו', שלכן
33 יש צורך להבהיר ולשלול שלא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו וכו'¹⁵¹.

34 וזהו גם הענין ש"לא נצחה הרוח את עמוד העשן" – שבשעה שיהודי נעמד להתפלל, עליו להתנתק
35 מכל עניניו שלא יבלבלו אותו בתפלתו, והיינו, שגם כשמדובר אודות ענינים כשרים וקדושים (אפילו
36 עניני תומ"צ), בדוגמת הגשמים שיורדים על המזבח שביהמ"ק, ועד"ז הרוח שנושבת שם, הרי זה באופן

(148) ישע"י יא, ט. סה, כה.

(149) אבות פ"א מ"ב.

(150) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו,

ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

(151) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"ג ס"ז. וש"נ.

(143) סט"ו (קכא, ב).

(144) סה"מ תש"י ע' 113. וש"נ.

(145) כא, ב ובפרש"י.

(146) ראה פיהמ"ש להרמב"ם כאן.

(147) חסר משנ"ת בנוגע לדברי הגמרא (יומא שם) "הכל

צופין לעשן המערכה, נוטה כלפי צפון וכו' נוטה כלפי דרום וכו'".

שלא כיבו הגשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, שאינם מבלבלים אותו מעבודת התפלה.

כו. ויה"ר שע"י הלימוד אודות הענינים שהיו בביהמ"ק, ובזמן הזה, כפי שהם בעבודת התפלה – נזכה לבנין ביהמ"ק השלישי, שירד ויתגלה ע"י משיח צדקנו, "מלך מבית דוד כו", שיבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל¹⁵², בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

[לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָ".]

(152) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

בשתיים שטרפה, אכתי חָדָא – עדיין דין עקירת צלע אחת מִיִּצְעָא לְהוּ – ישאר בספקתם, שהרי הוא קל יותר מאשר נעקרו שתי צלעות. ואם כן עדיין קשה מדוע לא שאלוהו בראשונה על צלע אחת. מתרצת הגמרא: כִּכְרִי – חשבו בלבם שכאשר ישאלוהו על שתי צלעות יתברר להם תמיד שתי הספקות, שאף אם ישיב להם שבנעקרו שתי צלעות שטרפה היא, תלוי באיזה אופן ישיב להם תשובתו זו, ומכך יהיה להם ללמוד כיצד הדין גם בנעקרה צלע אחת. והיינו, שאם יענה להם בניחותא שבשתיים טריפה, יתברר מכך שבאחת כשרה היא, שהרי אם סובר שאף באחת טריפה, אִם כֵּן מִירְתָּהּ קָא רְתַח – בלשון כעס היה עונה לנו שטריפה, וכך בלשון זו, חָדָא – הלא בצלע אחת שנעקרה מִירְתָּהּ, תִּרְתִּי מִיִּצְעָא – האם בשתיים שנעקרו יש מקום להסתפק, והיה עושה כן בכדי שלא נטעה להקל בזה, אלא נבין שאף באחת טריפה. אבל כשישאלוהו על צלע אחת שנעקרה לא יבינו מתשובתו מה דעתו בשתיים, משום שאף שיסבור שגם בשתיים כשרה, ונמצא ששאלוהו שאלה שאינה צריכה, בכל זאת לא יענה להם בלשון כעס לומר שאין מקום לשאלה זו, מפני שרק כשיכולים על ידי טעותם להקל, או יענה להם בלשון כעס שלא יבואו לידי איסור, אבל כשעל ידי טעותם יבואו להחמיר [שבשתיים טריפה] לא איכפת לו אם כן יסברו ולא יענה בלשון תמיהה להוציא מטעותם, ולא ידעו דעתו בזה, ולכן שאלוהו דין שתי צלעות שיתברר מתשובתו שתי הספקות.

מקשה הגמרא: וְהָא קָא אִמְרִי לִיה לְשׂוּאָלוּ עַל עֲקִירַת שְׁתֵּי צִלְעוֹת, וְהוּא סוֹבֵר שֶׁאֵף בְּאַחַת טְרִיפָה כְּמוֹ שֶׁאִמְרַת בְּדִינוּ. וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא רְתַח, וְאִם כֵּן לֹא הִתְבָּרַר לָהֶם דְּבַר בְּדִין נִעְקְרָה צִלְעֵי אַחַת. מתרצת הגמרא: בִּינֵין דִּקְאָמַר לְהוּ בְּלִשׁוֹן תְּמִיחָה, גִּסְטָרָא קְאָמְרִיתוּ, כלומר הלא הדין בשאלה זו ששאלתם הוא שאף נבלה היא הבהמה ולא רק טריפה, הרי שבכך הִינֵינוּ רִיתְהִי – זו היא גערתו, שהתכוין לומר להם בזה שבאופן שאלתכם בשתי צלעות אין צריך לומר שטריפה היא, שהרי אף נבלה היא, ודין טריפה בלבד הוא כשרק צלע אחת נעקרה. ואם כן אכן התברר להם בתשובתו שני הספקות.

מביאה הגמרא שלש שמועות בטריפות שאמר שמואל, ואחת מהן בצלע שנעקרה בענין סוגייתנו: אִמְרַת רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא אִמְרַת רַב מְתָנָא אִמְרַת שְׁמוּאֵל, נִעְקְרָה צִלְעֵי אַחַת מִעֵקְרָה – ממקום חיבורה בחוליה, ואף שהחוליה עצמה קיימת לגמרי, וְעַצֵּם הַגּוֹלְגֻלֹת שֶׁנִּתְקַבְּשָׁה – שהתרכבה ונמעכה על ידי מכה בְּרִיבָה, טְרִיפָה. וְכִשְׁרָה הָעֵשׂוֹי בְּקֶרֶם עַב שְׁחֹפָה אֶת רֹבֶה הִכְרַם מִתַּחְתִּיו לְצַד הַקֶּרֶקֶע, שֶׁנִּקְרַע בְּרִיבָה, מִירְתָּה.

הגמרא דנה בשמועה הראשונה: נִעְקְרָה צִלְעֵי מִעֵקְרָה, מִירְתָּה. מקשה הגמרא: וְרִמְיָהוּ – הקשו עליו ממשנה, ששינוי (אהלות פ"ב מ"א)

מקשה הגמרא: וְהָאִמְרַת רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאֵף בְּנִעְקָרוֹ אִינָה טְרִיפָה אֵלָא בְּרִיבָה שְׁנֵי צִדֵּי, וְהָרִי בְּרִיבָה שְׁנֵי צִדֵּי שֶׁחַן שְׁתֵּי עֲשָׂרָה צִלְעוֹת אֵף בְּאוּפֹן שֶׁנִּעְקְרוּ בִּשְׁתֵּי צִדֵּי, הָשֵׁשׁ שֶׁבְּצַד אֶחָד לְצַד הַצּוּאָר, וְהָשֵׁשׁ שֶׁבְּצַד שְׁכָנָה הֵן לְצַד הַזֶּבֶב, בְּכָל זֹאת אִי אִפְשָׁר דְּלֹא קִיָּמָא חֵד מִיָּנִיָּהוּ – לא יתכן שלא יהיה זה באופן שלכל הפחות בחוליה האמצעית שתי צלעות שבה יעקרו וְהַ כִּנְגָד זֶה, וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא הִטְרִיף אֵלָא מִשּׁוּם שֶׁנִּעְקְרוּ הָרֹב וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁנִּעְקְרוּ שְׁתֵּי כִנְגָד זֶה, וְקִשָּׁה עַל רֹב שֶׁאִמְרַת שְׁבִאוּפֹן זֶה אֵף נִבְלָה הִיא. מתרצת הגמרא: הָתָם בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, מְדוּבָר שֶׁנִּעְקְרָה בְּיִכְנָא בְּלֹא אִסְיָא – הצלע בלבד בלא החוליה כלל, ולכן אף זו כנגד זו כשירה, אבל הָתָם בְּדַבְרֵי רַב כְּהֵנָא וְרַב אִסִּי, שֶׁאֵלֵּתָם הִיתָה עַל אוּפֹן שֶׁנִּעְקְרוּ בְּיִכְנָא – הצלע וגם מקצת החוליה וכן בצד שכנגד, ואמצע החוליה קיים, ועל כך אמר להם רב שהיא נבלה. מקשה הגמרא: אִי הָכִי שֶׁשֶּׁאֵלֵּת רַב כְּהֵנָא וְרַב אִסִּי הִיתָה כְּשֶׁהַצִּלְע נִעְקְרָה אֵף עִם מִקְצַת הַחֻלְיָה, קִשָּׁה, הִלָּא הִינֵינוּ דְרָב, שְׁבִאוּפֹן זֶה אִמְרַת רַב דִּינוּ שֶׁטְרִיפָה אֵף שֶׁרַק צִלְעֵי אַחַת נִעְקְרָה, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁשְׁתֵּי צִלְעוֹת נִעְקְרוּ וְמָה מְקוֹם לְשֶׁאֵלֵּתָם. מתרצת הגמרא: לֹא שְׁמִיעַ לְהוּ לְרַב כְּהֵנָא וְרַב אִסִּי דְרָב – את דינו של רב, ולכן שאלוהו.

שואלת הגמרא: אם אכן לא שמעו את דינו של רב, וְלִיָּבֶעִי מִיָּנִיָּה בְּרָב – היה להם לשאלו קודם על עקירת צלע אחת כדינו של רב, שהרי עדיין לא שמעו ממנו דין זה. מתרצת הגמרא: הִטְעַם שֶׁשֶּׁאֵלֵּתוֹ כִּיצַד הִדִּין בְּשְׁתֵּי שֶׁנִּעְקְרוּ, מִשּׁוּם דִּקְבָּרִי, לִיָּבֶעִי מִיָּנִיָּה – חשבו בלבם, נשאל ממנו חָדָא – שאלה אחת, דְּפָרִישׁ לֵן תִּרְתִּי – ועל ידי כך יתפרש ויתברר לנו תשובה על שתי השאלות, גם על שתי צלעות ששאלוהו, וגם על צלע אחת שלא שאלוהו, וכך עדיף ממה שישאלוהו על צלע אחת שאז יתכן שלא יתברר בתשובתו אלא מה שנשאל, ויצטרכו לחזור ולשאלו שאלה נוספת. ומפרשת הגמרא כיצד רק בתשובה על שאלה זו ודאי שיתבררו שתי הספקות, דִּיאָ גִּעִינָן מִיָּנִיָּה חָדָא – שאם נשאל ממנו כיצד הדין בנעקרה צלע אחת, הִנֵּיחָא אִי אִמְרַת לֵן בתשובתו שבנעקרה אחת מִירְתָּה, אכן יתברר מכך גם דין נעקרו שתי צלעות, שהרי אם באחת שנעקרה טריפה, כֵּל שְׁכָן תִּרְתִּי – בשתיים. אבל אִי אִמְרַת לֵן עַל שֶׁאֵלֵּתוֹ בְּצִלְעֵי אַחַת שֶׁשְׁשָׁרָה, אִכְתִּי תִרְתִּי קָא מִיָּנִיָּה לֵן – עדיין דין עקירת שתי צלעות, שיתר חמור, ישאר לנו הספק, ולכן לא שאלוהו על צלע אחת שנעקרה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – ששאלוהו כך כדי לברר שתי ספקות, הִשְׁתָּא נָמִי דְקָא גִּעִי מִיָּנִיָּה תִרְתִּי – גם עתה ששאלוהו על שתי צלעות, עדיין יתכן שלא יתבררו שתי הספקות, מִשּׁוּם דִּהִנֵּיחָא אִי אִמְרַת לֵן עַל שֶׁאֵלֵּתָם בְּשְׁתֵּי שֶׁנִּעְקְרוּ מִירְתָּה, אכן יתברר מכך גם דין צלע אחת, שהרי אם בשתיים שנעקרו כשרה כֵּל שְׁכָן בנעקרה רק חָדָא שכשרה. וְאִי אִמְרַת לֵן – אך אם ישיב להם

לקוטי שיחות

חוקת

כרך לג, א

(בטעם שפרה אדומה היא נקבה, דלא ככל קרבנות
ציבור שהם זכרים) – "אמר הקב"ה תבא פרה
ותכפר על מעשה העגל" (ובפרש"י על התורה¹⁰
מיסודו של ר' משה הדרשן, גם פרטי הרמזים
במצות פרה אדומה על כפרת חטא העגל).

וביאר המפרשים¹¹ השייכות בין כפרת חטא
העגל להטהרה מטומאת מת (ענינה של פרה
אדומה כפשוטה) – ע"פ דברי חז"ל¹² שלולא חטא
העגל לא הי' כל ענין המיתה אצל בני"י, כי היתה
"חירות ממלאך המות" (כמו לפני חטא עץ הדעת,
שהרי בעת מ"ת פסקה זוהמת¹³, אלא שע"י חטא
העגל חזרה זוהמת¹⁴), ונמצא שחטא העגל הי'
סיבה (לענין המיתה, ובמילא – גם) לטומאת מת;
וזהו הקשר בין שני הענינים דכפרת חטא העגל
וטהרה מטומאת מת – דהא בהא תליא, שע"י
כפרת חטא העגל, מתבטל בדרך ממילא הענין
דטומאת מת (ע"י שבטלה הסיבה לטומאת מת –
מיתה בכלל).

ובזה יש לבאר (ע"ד הדרוש) דיוק ל' הרמב"ם¹⁵
"ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד
שחרב הבית בשניי", ראשונה עשה משה כו'
והעשירית יעשה המלך המשיח" – דלכאורה אינו
מובן: מה טעם הוצרך הרמב"ם לכתוב מספר¹⁶
הפרות שנעשו במשך כל הדורות?

כן צע"ק: הרמב"ם לא הסתפק בהבאת מספר

א. "זאת חוקת התורה גו' ויקחו אליך פרה
אדומה גו'¹, וארז² ל² בטעם הדיוק "ויקחו אליך"
(למשה דוקא) "שכל הפרות בטלות ושלך קיימת",
וזה נוגע (לא רק לפרת משה, אלא) לכל הפרות
האדומות שבכל הדורות, כי בכולם נתקדשו
הכהנים שעשו את הפרה מאפר פרתו של משה³,
ולכן נקראו כל הפרות ע"ש משה דוקא⁴.

והשייכות המיוחדת של פרה אדומה למשה
רבינו מודגשת גם בנוגע לטעם מצוה זו, דאע"פ
שאפילו שלמה המלך [ש"על כל אלה (כל חוקי
התורה) עמדתי⁵] אמר על מצוה זו "והיא רחוקה
ממני⁶ – מ"מ, למשה רבינו נתגלה טעם פרה,
כמחז"ל⁷ על תיבות אלו "ויקחו אליך" – "לך אני
מגלה טעם פרה".

וצריך להבין – מה נשתנתה מצוה זו מכל מצות
התורה, שבה מודגשת שייכותה למשה רבינו, הן
באופן קיומה, שקיום מצוה זו (גם לדורות) הוא
ע"י אפר פרתו של משה, והן באופן לימודה, "לך
אני מגלה טעם פרה"⁸?

ב. ויש לבאר זה בהקדים מה שאמרו רז"ל⁹

- (1) ריש פרשתנו (יט, ב).
- (2) תנחומא פרשתנו ח. במדב"ר פ"ט, ו. וראה רש"י יומא ד,
רע"א. וראה הנסמן בהערה הכאה.
- (3) ראה פרה פ"ג מ"ה "ומאחת" (ועד"ז הוא ל' הרמב"ם הל'
פרה אדומה פ"ב ה"ר) ובמשנה אחרונה שם (ע"פ תוי"ט שם
מ"ג). ולהעיר ג"כ מפי' מהרז"ל לבמדב"ר שם. ביאורי מהרא"י
(לבעל תרוה"ד) ושפ"ח (לפרש"י פרשתנו שם). של"ה חלק
תושב"כ פרשתנו (שנט, ב). וראה לקמן הערה 36.
- (4) של"ה, ביאורי מהרא"י ושפ"ח שבהערה הקודמת.
- (5) תנחומא שם ו (קרוי לסופו). במדב"ר שם, ג (בסופו).
- (6) קהלת ז, כג. תנחומא ובמדב"ר שם.
- (7) תנחומא שם, ח. במדב"ר שם, ו. וראה ידי משה שם.
- (8) בכלי יקר ריש פרשתנו מבאר השייכות למשה מצד הענין
דכפרת חטא העגל, ע"ש (וראה לקמן סעיף ב). אבל עדיין צריך
ביאור השייכות למשה מצד הענין דטהרה מטומאת מת
(כפשוטה).
- (9) תנחומא שם ח (בסופו). במדב"ר שם, ח (בסופו). וראה
גם תוד"ה מי – מו"ק (כת, רע"א).

- (10) בסוף פרשת פרה אדומה (יט, כב).
- (11) כלי יקר, אלשיך, ש"ך עה"ת, עץ הדעת טוב (להרח"ו)
ועוד פרשתנו.
- (12) שמו"ר רפ"ב. זח"א לו, סע"ב. קלא, סע"ב. ועוד.
- (13) שבת קמו, רע"א.
- (14) זח"א נב, ב. קכו, ב. זח"ב קצג, סע"ב. ועוד.
- (15) הל' פרה אדומה ספ"ג. – ביאור הלכה זו ע"ד ההלכה
ראה לקו"ש חכ"ח ע' 131 ואילך.
- (16) בפשטות י"ל – להודיע שצריך להביא מתשע פרות ולא
משבע כדברי ר"מ.

הנצחיות, כמבואר בחז"ל²⁶ שמעשי ידי משה הם
נצחיים (וכמו שמצינו בנדר"ד, פרה אדומה גופא,
שאפר פרה שלו הוא מתחלת הענין, וגם – קיים
לעד), ועד"ו בנוגע למשה עצמו, אף שנאמר וימת
שם משה²⁷ אמרו עליו²⁸ "לא מת משה... מה להלן
עומד ומשמש אף כאן כו'". ולכן הטהרה של כל
פרה ופרה תלוי' באפרו של פרת משה – כי כח
הטהרה של פרה אדומה קשור עם ענין הנצחיות
של משה רבינו²⁹.

ולהעיר, שאע"פ שענין הטהרה מטומאת מת
בשלימותו לא יושג עד לעת"ל כשיבולע המות
לנצח (ועד אז הפרה מטהרת מן הטומאה, אבל אין
בכחה לבטל סיבת הטומאה) – זהו רק בנוגע
ליחיד, אבל בנוגע לציבור – ע"י תורה, שקיבל
משה מסיני ומסרה כו', נעשית מציאות ציבור, אשר
"אין הציבור מותים"³⁰, שבציבור דבנ"י לא שייך ענין
המיתה.

ד. והנה "התורה היא נצחית"³¹ בכל זמן ובכל
מקום. שמזה מובן, דאע"פ שעכשיו אין לנו אפר
פרה, מ"מ, תוכן הענין דטהרת פרה אדומה, שכולל
אפר פרתו של משה, ישנו בעבודה הרוחנית של
כאו"א מישראל.

הסברת הענין:

המשכת הנצחיות של משה היתה ע"י שהי'

הפרות שהובא במשנה¹⁷, אלא מוסיף¹⁸ "והעשירית
יעשה המלך המשיח" – הרמב"ם הביא בספרו גם
הלכתא למשיחא, שאז "חוזרין כל המשפטים...
כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות כו'"¹⁹, אבל למה
הבדיל הרמב"ם פרה העשירית מכל הענינים
והקרבנות של "הנשיא" – שבנבואת יחזקאל²⁰,
וכותב שהמלך המשיח יעשה הפרה העשירית?

וע"פ הנ"ל יש לומר – שבזה מרמז הרמב"ם,
ששלימות הטהרה על ידי פרה אדומה בכלל תהי'
רק בפרה העשירית שתיעשה על ידי המלך המשיח.
כי אין כפרה גמורה לחטא העגל (כמש"נ²¹ "וביום
פקדי ופקדתי גו'") עד לעת"ל, ורק אז, כשתגמור
הכפרה על מעשה העגל, אז תבוא שלימות הטהרה
מטומאת מת, כי יבוטל אז כל ענין המיתה
(כמ"ש²² בלע המות לנצח), שהיא הסיבה לטומאת
מת כנ"ל²³.

וזהו הרמז בהרמז ש"העשירית יעשה המלך
המשיח" – כי עשר הוא מספר השלם (כנודע²⁴),
ושלימות (הטהרה ד) פרה אדומה תהי' רק לעת"ל,
בפרה שיעשה המלך המשיח.

ג. עפ"ז יש לבאר גם השייכות דפרה אדומה
אל"ך למשה רבינו:

יסוד הטהרה של פרה אדומה אינו רק ביטול
הטומאה בפועל, אלא ביטול סיבת הטומאה מעיקרא
– ענין המיתה. ולכן צריכים בזה לכחו של משה²⁵
– כי מעניניו המיוחדים של משה הוא ענין

(26) ראה סוטה ט, סע"א. תנא דבא"ר פי"ח. צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה. ועוד.

(27) ברכה לד, ה.

(28) סוטה יג, סע"ב. זח"א לו, סע"ב ואילך. וראה לקו"ש חכ"ו (ע' 6 ואילך) החידוש בזה לגבי המדובר במרז"ל (ברכות יח, סע"א ואילך) שצדיקים (בכלל) גם במיתתם קרויים חיים.

(29) וי"ל שזהו גם הטעם שהרמב"ם הזכיר רק משה ועזרא ולא העתיק מהמשנה (פרה שם) שמות עושי ז' הפרות לאחר עזרא – כי כח הטהרה שבפרה אדומה יסודו מפרתו של משה, כבפנים (ועזרא שקול כמשה ומסר תורה לכל ישראל ונקרא הסופר וכו' – ראה סנהדרין כא, סע"ב. ועוד).

(30) הוריות ו, א. תמורה (טו, ב. טז, סע"א). רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"ד סה"א (וצע"ק שינוי ל' הרמב"ם "ואין כל ישראל מתים", ובפרט ע"פ דעתו דשבט אינו כלה (עיין צפע"נ להל' קדוה"ס ספ"ה בפי' דברי הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע קג – ע"פ ב"ב קטו, ריש ע"ב וברשב"ם שם)).

(31) ל' התניא – רפ"ז. שם קו"א סד"ה להבין פרטי ההלכות. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שיב הערה 17 בשוה"ג.

(17) פרה פ"ג מ"ה.

(18) וצ"ע וחיפוש מקורו דהרמב"ם. ולהעיר מכונ"כ ענינים שהעשירי הוא בימיה"מ (או ע"י משיח) – שירה העשירית, מנין העשירי דבנ"י, כיבוש ארץ עשר אומות, עשר נימין דכינור המקדש וכו'. וראה מדרש מעשה תורה אות יו"ד.

(19) ל' הרמב"ם הל' מלכים רפ"א. וצע"ק אם ואין יקריבו קרבנות קודם עשית פרה העשירית וטהרת ג' זו'.

(20) מה, יז ואילך. – וראה רמב"ם הל' מעה"ק ספ"ב.

(21) תשא לב, לד ובפרש"י שם. סנהדרין קב, סע"א. ועוד.

(22) ישע"י כה, ח. משנה סוף מו"ק. זח"א קטו, סע"א. – וראה סה"מ תרכ"ח ע' מ ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רעז ואילך.

(23) ראה אוה"ת לנ"ך (ס"ע תקנ"ה ואילך) ד"מעשה פרה רומז על הגאולה דלע"ל ולכן מטהרת טומאת מת שאזי ומחה ה'... ובלע המות לנצח. ע"ש. וראה אוה"ת פרשתנו ס"ע תתט.

(24) ראה ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס שער ב'.

(25) וראה עץ הדעת טוב פרשתנו, שענין התורה שניתנה ע"י משה בא "לכפר עון אדמ"ר לבטל המיתה". ע"ש.

21 נותן כח ועוז בכל עניני עבודת ה' שיהיו כדבעי,
22 וכמבואר בתניא³⁷, "שקיום התורה ומצותי' תלוי
23 בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' . . שיהי'
24 קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה לא ימיש
25 מזכרונו כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו לנצחו תמיד
26 בכל עת ובכל שעה".

27 ובעבודת האדם מדי יום ביומו – הוא החילוק
28 בין עבודת התפלה ושאר עניני עבודת ה' במשך
29 כל היום כולו:

30 בשעת התפלה צריך האדם לעורר את אהבתו
31 לה' המסותרת בלבו, שענינה של אהבה זו
32 (כמבואר בארוכה בספר התניא³⁸) – הרצון והחפץ
33 לידבק בה' אחד עד כדי מסירת נפש [ואהבה זו
34 נטועה בלב כאו"א מישראל, להיות נפשו "חלק
35 אלקה ממעל ממש"³⁹, ש"ה' אחד" מאיר בהחלק
36 באופן גלוי; אלא שהיא מסותרת בלבו, ועבודת
37 האדם, לעורר אהבה זו ולהביאה לידי גילוי];

38 ואח"כ, במשך כל היום, שאז אין האדם עסוק
39 בעבודת המסירת נפש (כשלעצמה), אלא "בקים
40 התורה ומצותי", מ"מ גם אז צ"ל זכרון "ענין
41 מסירת נפשו לה'", שע"ז "יוכל לעמוד נגד יצרו
42 לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה" – דביקות
43 תמידית ונצחית בה', ואז – "חיים כולכם היום".

(משיחת ש"פ חוקת תשכ"ג)

פרשתנו, ש"כעת לא נתברר לי זה שמעריבין בכל פרה מאפר פרה
שעשה משה".

(37 ספכ"ה.

(38 פיי"ח"ט.

(39 תניא רפ"ב.

1 בתכלית הביטול להקב"ה ("עבד נאמן"³²), ענין
2 המסירת נפש, שמוכן למסור כל מציאותו עבורו
3 ית'. וי"ל שלכן מעשי ידי משה נצחיים המה – כי
4 מסירת נפש היא למעלה משינויים, שהרי כל ענין
5 המסירת נפש הוא – התוקף לעשות רצונו ית'
6 באופן ששום דבר שבעולם לא יוכל לשנותו.

7 ולכן הטהרה מטומאת מת היא בכח אפר פרתו
8 של משה: טומאת מת מורה על הפירוד מקדושה,
9 כי כאשר "דבקים בה' אלקיכם (הרי אתם) חיים
10 כולכם היום"³³ (אין שייך מיתה, ובמילא לא
11 טומאת מת); וכדי לבטל מכל וכל את ה"מיתה"
12 והפירוד מקדושה, שיהי' תכלית הדביקות בה'
13 אלקיכם – ה"ז ע"י שהאדם מעורר בעצמו את
14 מסירת נפשו לה'³⁴.

15 וכמו שהנצחיות באפר פרתו של משה באה
16 בשני ענינים – (א) שהוא עצמו קיים לעד³⁵,
17 (ב) כל הפרות היו צריכות לאפר פרתו של משה³⁶
18 – עד"ז הוא בעבודה ורחינית, שבהתעוררות כח
19 המסירת נפש יש שני ענינים: (א) ההתעוררות של
20 עצם כח המסירת נפש, (ב) מה שכח המסירת נפש

(32) נוסח תפלת העמידה דשחרית דשבת. וראה בהעלותך יב,

יז.

(33) ואתחנן ד, ד.

(34) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1058 ואילך. ולהעיר מתניא פיי"ט
(כד, ב) בענין "החכמה תחי". וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע'
233 ואילך.

(35) ולהעיר, שגם ההשתמשות באפרו של פרת משה נתארכה
ריבוי שנים, שהרי עד ימי עזרא לא הוצרכו לפרה שני' – קרוב
לאַלף שנה השתמשו בפרתו של משה (ואילו במשך השנים דבית
שני – ת"כ שנה – עשו שמונה פרות!).

(36) ובפרט ע"פ מ"ש במפרשים שבכל הפרות היו צריכין
לערב מאפר פרתו של משה (ראה ש"ך עה"ת ושפ"ח פרשתנו
יט, ב). עץ הדעת טוב שם. ועוד). – ובפני דוד (להחיד"א)

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת י"ב-י"ג תמוז, ה'תשי"ב

למסור לכל הקיבוצים: התוועדות בהתעוררות בימי גאולה וסגולה הבע"ל ובהשתדלות בהפצת תקנות
בעל השמחה.

מנחם שניאורסאהן

לקוטי שיחות

י"ב-י"ג תמוז

כרך לג, א

במניעות ועיכובים על עבודת השם⁵ (שעל ידם
נוצר מצב של סכנה רוחנית לאיש ישראל),
והקב"ה עומד לימין כל אדם ונותן לו כח להתגבר
על המניעות ועיכובים – מסיים את המאמר
בביאור קצר בתוכן אמירת "הגומל לחייבים",
וז"ל:

וזהו נוסח ברכה זו הגומל לחייבים טובות,
דהלא כל ישראל מחוייבים בלימוד התורה ובקיום
המצוות . . . ואם מצד איזה סיבה לא קיים זה הלא
הוא האשם בזה . . . כל המניעות ועכובים שבזמן
הגלות הם רק נסיונות . . . ולכן בברכה זו מזכיר
חוב לעצמו.

ב. ונראה לבאר התשובה לשאלה הנ"ל,
ובהקדמה:

בבית יוסף⁶ מפרש נוסח הברכה "הגומל
לחייבים" – "כלומר אפילו לאותם שהם חייבים
דהיינו שהם רשעים . . . עכ"ז גומל להם טובות, וגם
אני כאחד מהם שאף על פי שאני הגון גמלני בכל
טוב".

ומשמעות פירושו, שהתואר "חייבים" כאן הוא
כעין "בלתי ראויים" לקבלת חסדי השם, והיינו
שהמברך מודה ומשבח להקב"ה על עשיית חסד
זה עמו אף שאינו ראוי לכך ("אע"פ שאני
הגון").⁷

אמנם במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל
מפורש⁸, דהזכרת "חובה לעצמו" ענינה "שימצא
חוב בעצמו אשר בעבורו עמד ר"ל בסכנה והוא
בעצמו מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו".

א. נוסח ברכת הגומל (להלכה¹) הוא "ברוך כו'
הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב", ונוסח ברכת
הנס (שנעשה ליחיד) הוא "ברוך כו' שעשה לי נס
במקום הזה"³. ומדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר
(במאמרו⁴ שאמר בש"ק (ט"ז תמוז תרפ"ז)
שלאחרי גאולתו ממאסרו במדינה ההיא), וז"ל:

וצריך להבין למה נשתנה נוסח ברכה זו מברכת
הנסים, דברברכת הנס אומר ברוך שעשה לי נס,
ואינו מזכיר בברכתו חובה לעצמו, והיינו שימצא
חוב בעצמו אשר בעבורו עמד ר"ל בסכנה והוא
בעצמו מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו אלא
שהקב"ה עשה לו נס, משא"כ בברכה זו אומר
הגומל לחייבים טובות שמזכיר חוב לעצמו, והוא
בעצמו מודה שהוא החייב בזה אלא שזהו מחסדי
הוי' ודרכי הוי' שהוא ית' גומל גם לחייבים
טובות. עכ"ל.

והנה בהמשך המאמר לא נתפרשה, לכאורה,
התשובה לשאלה זו ("למה נשתנה נוסח ברכה זו
מברכת הנסים"), ורק לאחר שמבאר ענין "ארבעה
צריכין להודות"⁵ בעבודת האדם, שהם ד' סוגים

(1) רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. טור (וב"י) ושו"ע או"ח ר"ס
ריט. סידור אדה"ז.

(2) כן הוא בסידור אדה"ז (וכ"ה בכת"י הרמב"ם החתום
בעצם כ"ק" (רמב"ם ספר אהבה – ירושלים, תשד"מ) ועוד כת"י
– ראה רמב"ם הוצאת קאפח). אבל ברמב"ם לפנינו, טוש"ע שם
"שגמלני 22 טוב". וראה רד"ה ברוך הגומל שבעה ערה 4.

(3) ברכות נד, א. רמב"ם שם ה"ט. שו"ע שם סרי"ח ס"ד. סדר
ברכת הנהנין לאדה"ז רפ"ג.

(4) ד"ה ברוך הגומל (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א קפד, ב
ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' ריא ואילך).

(5) ברכות נד, ב. – ולהעיר, שנלמדים בגמ' שם מהכתובים
דמזמור קז שבתהלים – המזמור המתאים לשנותיו של כ"ק מו"ח
אדמו"ר במשך השנה (י"ב תמוז תשמ"ר-תשמ"ז (שנת הדפסת
שיחה זו)), ע"פ תקנת הבעש"ט (קובץ מכתבים לתהלים (בסוף
תהלים אהל יוסף יצחק) ע' 214. ועוד) "לאמר הקאפיטל תהלים
המתאים למספר שנותיו" (וראה לקו"ש ח"ה ס"ע 103 ואילך
(וש"נ) בנוגע להמשך הזמן לאחר ההסתלקות).

(5*) להעיר גם מחדא"ג מהרש"א ברכות שם.

(6) לטאו"ח ר"ס ריט.

(7) ועי"ז מוגדיל בשבחו ית', דנוסף על עצם הענין שהקב"ה
גמל עמו טוב, הרי עשה זאת למרות שהוא אינו ראוי לטובה זו.

(8) וכן פ"י בתשובת מהר"ם מינץ סי"ד (שהובא במג"א ר"ס
ריט). וכן מוכח בפ"י התפלות והברכות לר"י ב"ר יקר (רבו

(המראה על גדלותו ית' שביכלתו לשדד מערכות
הטבע), ובמילא אין מקום להוסיף הפרט ד"הגומל"
לחייבים" השייך להאדם שאירע עמו נס זה, ולא
לעצם עשיית הנס.

אבל [לבד זאת, שכאשר הנס נעשה לשאינו
ראוי י"ל שזהו נס גדול יותר, הרי' חילוק זה אינו
מוכרח, כי מלשון ברכת הנס (ליחיד¹¹) "ברוך
שעשה לי נס במקום הזה" מוכח שההודאה
והשבח¹² הם (לא רק על עצם הנס, אלא) ע"ז שהוא
"בעל הנס" [שלכן חייבים רק "כל¹³ יוצאי ירכו
של אותו אדם. . הם ובניהם עד סוף כל הדורות
לברך. . שכולם שותפים באותו נס"].

וי"ל, שכדי ליישב שאלה זו מוסיף כ"ק מו"ח
אדמו"ר¹⁴ שהפירוש ב"הגומל לחייבים" הוא,
ש"מודה שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו" – דזה שייך
רק בברכת הגומל, שהיא הודאה על הצלה, כלומר,
כאשר לפנ"ז הי' מצב של סכנה ואח"כ ניצול ממנה,
ולכן שייך לומר "הגומל לחייבים"¹⁵, ש"מודה
שהי' חייב בדבר הסכנה ח"ו" (היינו שבאשמתו
נעשה המצב שדרש הצלה מלמעלה);

משא"כ ברכת הנס אינה דוקא על נס שהוא
הצלה ממצב של סכנה. וע"ד "הרואה. . מעברות
הירדן"¹⁶ (המקום שעברו בו ישראל בימי
יהושע¹⁷), שנס זה (בקיעת הירדן) לא הי' בגדר

ויש לומר, ששינוי זה לגבי מ"ש הבית יוסף
נוגע להבנת תירוץ השאלה "למה נשתנה נוסח
ברכה זו (ברכת הגומל) מברכת הנסים":

את"ל שאמירת "הגומל לחייבים" כוונתה רק
להודות לה' על הטובה שנעשה עמו אע"פ שאינו
ראוי לכך – תמוה, אמאי לא תיקנו לשון זה גם
בברכת הנסים?

ולכאורה, כלפי לייא: ברכת הגומל אין חיובה
דוקא על הצלה שבאה על ידי נס, ואדרבה,
הארבעה שצריכים להודות הם במצבים שע"פ טבע
יכולים לצאת מהם בשלום (שלכן אין הם חייבים
גם בברכת הנס אא"כ ניצלו על ידי נס מיוחד כו"פ),
משא"כ ברכת הנס חיובה הוא על נס היוצא
ממנהגו של עולם¹⁰.

וא"כ, אם בהצלה טבעית יש להודות להשם על
שגמל עמו טובה זו "אע"פ שאיני הגון" – כש"כ
וק"ו כשמודים להקב"ה על שידוד מערכות הטבע,
שהי' צריך להוסיף בההודאה ההדגשה שנעשה לו
הנס "אע"פ שאיני הגון".

ג. לכאורה יש מקום לחלק בין ברכת הגומל
לברכת הנס:

ברכת הגומל היא מברכות הודאה, שמודה
ומשבח לה' על הטובה שהגיעה לו, ולכן יש מקום
להוסיף "הגומל לחייבים טובות", מכיון שזה
מפליא יותר את החסד שנעשה עמו (שלמרות
שאינו הגון מ"מ נעשה עמו חסד זה);

משא"כ ברכת הנס היא מברכות הראי' –
שמברך על ראיית המקום שנעשה שם הנס, היינו
שהברכה היא על עצם עשיית הנס במקום זה

דהרמב"ן ח"ב (ירושלים, תשכ"ט. תשל"ט). וראה גם שו"ת
מהר"ם שיק או"ח ספ"ח. שו"ת אבני נזר או"ח סל"ט. ערוך
השולחן או"ח סרי"ט ס"ד.
(9) ראה מג"א שם סרי"ט סק"ט. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז
רפ"ג.

(10) ראה שו"ע או"ח סו"ס ריח ובמג"א שם. ט"ז שם סרי"ט
סק"ו. ערוך השולחן שם ס"א-ד. ועוד. וראה גם ס' פי' התפלות
והברכות (שבהערה 8): ומן הדין יחיד שנעשה לו נס הי' לו לברך
הגומל. . אלא שנפטר ממנה ע"י ברכה זו שעשה לי נסים שהיא
גדולה ממנה שהי' הי' חולה כו' אינו נעשה לו נס שהרי רוב
חולים מתרפאים כו'. ע"ש. וצ"ע בפרש"י צו (ז, יב): דבר
הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים כו' וחולה שנתרפא כו'.
וראה סדור הנסמן בהערה 22.

(11) והרי כל השאלה (בהמאמר) מלכתחילה היא מברכת נס
יחיד, שהרי על נס דרבים (שנעשה לכל ישראל או לרובם –
שו"ע או"ח סרי"ח ס"ב) אין לומר "הגומל" לחייבים" – שהרי
אדרבא זכות הרבים מסייעתם. ובכלל צ"ל זהירות יתירה להזכיר
חובה על כלל ישראל (ראה ישע"י ו, ה ואילך ובמפרשים. יבמות
מט, ב), משא"כ יחיד המזכיר חובה לעצמו.
[ודוחק גדול לומר, שלא תיקנו לשון "חייבים" בברכת נס דכל
יחיד מפני "לא פלוג"].

(12) ראה ברכות נד, א: על כולן צריך שיתן הודאה ושבח.
(13) ל' אדה"ז – סדר ברכת הנהנין פ"ג ס"א. וראה טושו"ע
או"ח סרי"ח ס"ד ובנ"כ.

(14) היינו שהשאלה נכתבה בסגנון כזה, שמאריכות הביאור
בהמאמר (בעבודת האדם) יובן התירוץ על שאלה זו. וראה לקמן
בפנים בסוף הסעיף.

(15) וי"ל שזהו גם הדיק "הגומל. . שגמלני" – ע"פ מרז"ל
(ברכות נו, סע"ב) "הרואה גמול בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים
והצילוהו ממנה" (וראה רש"י וחדא"ג מהרש"א שם, שהסימן הוא
מצד ה"נוטריקון של גמל", השייך גם לתיבת "גומל").

(16) ברכות נד, א. טושו"ע או"ח ר"ס ריח.
(17) רש"י ברכות שם.

30 אין כאן מצב של "חייב", כ"א אדרבה, התגלות
31 השם].

32 ד. אמנם לכאורה צ"ע בגוף הפירוש הנ"ל:

33 ברכת הגומל היא בנוסח שווה לכל ישראל, גם
34 לצדיקים גמורים, ולכאורה תמוה ביותר לומר,
35 שגם צדיק גמור "הי" חייב בדבר הסכנה ח"ו²³?
36 בשלמא לפי הב"י שהכוונה ב"חייבים" היא
37 לענין קבלת הטוב (שהאדם מודה שאינו הגון
38 וראוי לטובה זו) יש לומר שזה שייך גם בצדיקים,
39 שמחמת גודל ענוותנותם חושבים שאינם ראויים
40 לחסדי ה'²⁴. וע"ד שמצינו ביעקב ש"התנצל²⁵ על
41 יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו כו' מפני
42 היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו כו' ואינו ראוי
43 וכדאי כלל להנצל כו' שנדמה בעיניו שחטא".

44 אבל איך אפ"ל שגם צדיק גמור צריך לחשוב
45 (ובאמת) שחטא עד כדי כך²⁶ שיהי' "חייב בדבר
46 הסכנה ח"ו"²⁷?

47 וביותר אינו מובן: פירוש זה נאמר ע"י כ"ק
48 מו"ח אדמו"ר בקשר לגאולתו ממאסרו, אשר
49 הסיבה הטבעית למאסרו ("דבר הסכנה") היתה
50 "העבודה הגדולה" אשר עבד "בהרצת תורה"

1 הצלה ממקום סכנה אלא רק להקל עליהם העברת
2 הירדן¹⁸. שמזה מובן, שגם כשמברכים על נס של
3 הצלה, אין ההודאה על ביטול מצב סכנה, אלא על
4 עצם החסד, שהקב"ה עשה לו נס.

5 ולכן אינו מתאים בברכת הנס ענין "הגומל
6 לחייבים", מכיון שאין הכרח שבעל הנס הי' במצב
7 בלתי רצוי (סכנה וכיו"ב) "שהי' חייב בדבר הסכנה
8 ח"ו"¹⁹ (וגם אם הי' במצב כזה – אין הכוונה
9 בברכה זו להודות על ביטול מצב זה, כנ"ל).

10 [ועד"ז הוא החילוק בין ברכת הגומל וברכת
11 הנס בתוכנם הפנימי:

12 ברכת הגומל – שענינה הוא ההודאה על הצלה
13 ממצב בלתי רצוי (סכנה כו') – שייכת לעבודת
14 הנשמה בגוף, שהיא ירידה גדולה (כמבואר
15 בארוכה בהמשך מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר),
16 שירידה זו נותנת מקום שהאדם יכניס א"ע למצב
17 של סכנה ר"ל (בד' האופנים ד"ארבעה צריכים
18 להודות"); אלא שגם לאדם זה שהכניס עצמו
19 למצב זה נותן הקב"ה כח להנצל מהסכנה, על ידי
20 ש"גומל לחייבים טובות שגמלני טוב" – ("אין²⁰
21 טוב אלא תורה שהוא טוב האמיתי"²¹);

22 ולכן אומרים בברכה זו "הגומל לחייבים",
23 מכיון שהיא קשורה עם מצב של "חייב", סכנה
24 רוחנית, והאדם מודה להשם שהצילו אף "שהי'
25 חייב בדבר הסכנה", כנ"ל.

26 משא"כ ברכת הנס ענינה ההודאה והשבח
27 להקב"ה על ההתגלות האלקית שבמעשה נסים
28 (שלמעלה – מל' ארים נסי²² – מטבע העולם),
29 ולכן לא שייך בזה אמירת "הגומל לחייבים", שהרי

עם דא"ח מד, סע"ב (בענינו – הודאה על נס). אוה"ת בשלח ע'
תרס"ה. ועוד).

(23) ולהעיר מעין יעקב לע"י ברכות (נד, ב ד"ה על) "גנאי
הוא לת"ח כמותו לומר כן (הגומל לחייבים)". ט"ז או"ח סרי"ט
סק"ג. ובס' מאמר מרדכי (ליוונו, תקמ"ד) או"ח שם סק"ו
ד"חייבים" היינו "חייבים דעלמא".

ולהעיר שבשו"ת לחמי תודה ס"ה (שהובא בשערי תשובה
ורעק"א לשו"ע או"ח שם בריש הסימן) פי' "חייבים" (לא לשון
"חייב של עונש", אלא) "לשון חוב . . שהאדם יש לו טובות
הרבה אצל בוראו כו'".

(24) וכדיוק ל' הב"י, שמתחיל ד"חייבים . . הם רשעים",
וממשיך "וגם אני כאחד מהם שאע"פ שאיני הגון כו'" (ולא
רשע").

(25) ל' אדה"ז בתניא אגה"ק ס"ב. וראה לקמן סעיף ה.

(26) ראה טעמי המצות להרח"ו פ' קדושים בטעם שהאריז"ל
נהג "לומר פרטי הוידוים". ולהעיר מלקו"ש ח"ט ע' 206 ואילך.

(27) בפרש"י וישלח (לב, יא) "נתמעטו זכויות כו' שמא
משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרסו לי להמסר ביד ענשו".

וברא"ם שם מפרש ד"ממעט זכויותיו לחודי" אין לו לירא כל זמן
שלא חטא דאין יסורין בלא חטא ולא מיתה בלא עון". וראה
פרש"י תהלים קז, יא.

אבל ראה חדא"ג מהרש"א ברכות (ד, א) שמשקנת הגמ' (שבת
נה, ב) היא דיש מיתה בלא חטא כו'. וכונת רש"י ב"נתלכלכתי
בחטא" היא (לא שלכן יענש להמסר ביד עשו, אלא) שזה יגרסו

(18) בביאור הלכה (ר"ס ריח) "דהבכרה לא נתקנה על פלאי
הבורא כו' דנתקן רק אהצלת אדם מן המיתה בדרך נס". ע"ש
באורך. אבל לכאורה צע"ק מ"מעברות הירדן", כבפנים.

ובכל אופן: גם לפירושו י"ל, דאף שהבכרה נתקנה רק
כשהיתה הצלה מן המיתה – מ"מ, תוכן ההודאה והשבח אינו על
ביטול הסכנה אלא על עשיית הנס (משא"כ ברכת הגומל שתוכנה
ההודאה שניצל מן הסכנה), כבפנים.

(19) וע"ד בפרשתנו (פ' בלק) – הנסים שנעשו לפינחס (ספרי,
תנחומא, תיב"ע ורש"י סוף פרשתנו, סנהדרין פב, ב), שלא שייך
לומר שהוא "הי' חייב בדבר הסכנה", ורק שגרם והביאה ע"ע.

(20) אבות פ"ו, ג.

(21) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר סד"ה הגומל שם.

(22) ישע' מט, כב (רש"י יתרו כ, יז. חקת כא, ח. וראה סדור

27 ית', אלא שחשש זה נתחדש ע"י שנעשה "קרוב אל
28 ה' ביתר שאת".
29 כלומר³⁴: לפני שזכה ל"קרבן אלקים" זו,
30 היתה עבודתו בתכלית השלימות בלי חסרון כלל;
31 ורק לאחר שנתעלה להיות "קרוב אל ה' ביתר
32 שאת" אזי (חשב ש) עבודתו הקודמת כחטא תחשב
33 (אף שלפנ"ז לא היה שום חסרון בעבודתו)³⁵.
34 דוגמא לדבר – מה שארז"ל³⁶ דמאן ד"מחוו לי'
35 במחוג קמי מלכא" ה"ז מרידה במלך, כי בעמדו
36 לפני המלך צ"ל בביטול גמור, מבלי כל זיו ותנועה
37 כל שהיא³⁷; שזהו רק כשעומד לפני המלך,
38 משא"כ שלא במעמד המלך, הרי לא זו בלבד
39 שמספיק כשמת ביטולו אל המלך תהי' בדרגא
40 פחותה יותר (שמקבל ע"ע לקיים חוקי המלך וכו'),
41 אלא עוד זאת, שזהו רצון המלך, שהאדם לא יהי'
42 בביטול גמור כזה, שהרי במצב ביטול כזה לא יהי'
43 מסוגל למלאות פקודות המלך בשוב המדינה כו'.
44 ונמצא, שבהיותו לפני המלך – הרי עבודתו
45 הרגילה בעת עסקו בהמדינה בשוב המדינה (גם)
46 שהיא בתכלית השלימות) נחשבת "כחטא", כי לפני
47 המלך אין לו אלא ביטולו אל המלך.
48 [וכמבואר בספרים³⁸, שזוהי גם סיבת ההפרש

1 וחזיון הדת²⁸, שעבד בזה עד כדי מסירת נפש
2 בפועל, שזהו מצב של זכות בתכלית השלימות
3 והעילוי – ואיך יתכן לומר שהוא "הי' חייב בדבר
4 הסכנה ח"ו"?!
5 ה. ויובן זה ע"פ המבואר באגרת רבינו הזקן²⁹
6 (שכתבה "אחר ביאתו מפטרבורג"³⁰) בפירוש
7 הכתוב³¹ "קטונתי מכל החסדים", וז"ל:
8 בכל חסד וחסד שהקב"ה עושה לאדם צריך
9 להיות שפל רוח במאד כי חסד . . . היא בחי' קרבת
10 אלקים ממש . . . וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת . . .
11 צריך להיות יותר שפל רוח . . . כל שהוא קמי' יותר
12 הוא יותר כלא ואין ואפס . . . וזו היא ג"כ מדתו
13 של יעקב . . . היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו
14 מחמת ריבוי החסדים . . . ואינו ראוי וכדאי כלל
15 להנצל כו' וכמארז"ל³² שמא יגרום החטא שנדמה
16 בעיניו שחטא.
17 מהמשך הלשון מובן, דגם זה שיעקב "נדמה
18 בעיניו שחטא" הוא תוצאה מ"ריבוי החסדים". היינו,
19 שה"קרבת אלקים" (שע"י ריבוי החסדים) פעלה
20 אצל יעקב לא רק הרגש של קטנות ושפלות (שיהי'
21 קטן במאד מאד בעיניו) אלא שיהי' "נדמה בעיניו
22 שחטא".
23 ויש לומר הסברת הענין:

24 זה שחשש יעקב "שמא יגרום החטא שנדמה
25 בעיניו שחטא" לא היתה זאת עניויות של שקר
26 ח"ו³³, שטעה יעקב בעצמו לחשוב שעבר על רצונו

שתתבטל ההבטחה*. וכן מוכח מל' אדה"ז באגה"ק שם. וראה
לקו"ש ח"ה ע' 398 הערה 67 (ח"כ ע' 168 הערה 19).
(28) ל' כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו לחגיגה הראשונה – י"ב
תמוז תפר"ח (אגרות קודש שלו ח"ב ע' פ. וש"נ).
(29) תניא שם.
(30) כ"ה הכותרת בתניא שם. ולהעיר מהכותרת למאמר כ"ק
מו"ח אדמו"ר הנ"ל (שנכתבה על ידו) – ש"פ פנחס, פ"ז
פטרסבורג"ן [וכ"ה ב"מפתח" לסה"מ תרפ"ז שם – שהוא ג"כ
לשון בעל הגאולה] – אף שבימים ההם שם העיר הי' לענינגראד
[וכ"ה הלשון בהרשימה שנדפסה בראש הקונטרס** (שבו נדפס
המאמר בפעם הראשונה) – "ביום החמישי כו' ויבא לביתו
ללענינגראד כו' אמר המאמר ברוך הגומל כו'"] – וראה סה"ש
תנש"א ח"ב ע' 658.
(31) וישלח שם.

(*) ועפ"ז יומתק ל' רש"י "יגרום לי להמסר ביד עשור".
(**) גם רשימה זו נכתבה על ידי בעל הגאולה, אלא שכתבה בסגנון
שלישי המדבר (ראה פתיחת הרמב"ן לתורה).

(32) ברכות ד, א. רש"י וישלח שם (בשינוי לשון).
(33) דנוסף לזה שיעקב מדתו מדת האמת (זח"א קלט, סע"א.
קסא, א. תניא ספ"ג. ובכ"מ) – הרי ידוע שענין הענוה (משא"כ
שפל) אינו שטויה לחשוב שהוא בעל חסרון, אלא שלמרות
שיודע מעלותיו ה"ה קטן בעיני עצמו, בהכירו שכל מעלותיו
ניתנו לו מלמעלה (ראה לקו"ש ח"ג ע' 33. וש"נ).
(34) בהבא לקמן ראה לקו"ש חכ"ה ע' 16 ואילך. וראה גם
לקו"ש ח"ה ע' 396 ואילך (ח"כ ע' 166 ואילך).
(35) היינו שאין הכוונה שאזי מכיר החסרון שהי' בו לפני"ז –
אלא שהחסרון נתחדש עתה – כי ע"י עלי' זו נדרשה ממנו
שלימות בערכו עתה (ולפנ"ז היתה עבודתו בשלימות) – ראה
לקו"ש חכ"ה (ע' 15 ואילך). וש"נ.
עוד דוגמא: ה"מפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה כו' (אבות פ"ג מ"ז) – אף שכשאנו עוסק בתורה, מחוייב לברך
כשיצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח (ברכות מג, ב.
טושו"ע או"ח סרכ"ו. סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג סי"ד).
(36) חגיגה ה, ב.
(37) וכן בשמו"ע שאז צ"ל כ"עומד לפני המלך" (שו"ע אדה"ז
או"ח סק"ד ס"ב. וראה ברכות לג, רע"א. שבת י, א. טושו"ע
ודאדה"ז או"ח סר"ס צה). – וראה לקו"ש שם (ס"ע 16 ואילך.
וש"נ) בטעם אמירת סלח לנו בתפלת שמו"נ.
(38) אוה"ת לך (כרך ג) תשכ, א"ב (וש"נ). המשך תרס"ו ע'
כב.

30 [ודוחק גדול לומר שפירוש זה ב"הגומל
31 לחייבים" הוא רק לשאינם צדיקים, ששייך לומר
32 שהם אשמים "בדבר הסכנה".]

33 ויש לומר הביאור בזה:

34 זה שהקב"ה מעמיד את הצדיק במצב של סכנה
35 כו', ה"ז רק כדי להעלות אותו למדרגה עליונה
36 יותר. כי דוקא על ידי העבודה במצב של "מיצר",
37 מגיעים ל"מרחב" האמיתי (מן המיצר גר' ענני
38 במרחב).

39 [וע"ד המבואר בהמאמר בענין ירידת הנשמה
40 למטה (שההודאה דברכת הגומל בעבודת האדם
41 היא על היציאה מהסכנה הרוחנית שבירידה זו) –
42 שהכוונה בירידה זו היא לצורך עלי', שע"י עבודת
43 הנשמה בבירור וזיכוך הגוף הגשמי (והמשכת
44 קדושה בדברים גשמיים) מתעלית הנשמה
45 למדרגה עליונה וביותר מכמו שהיתה קודם
46 ירידתה בגוף.]

47 וענין זה הוא גם אצל צדיקים גמורים, שהענין
48 שעובד ה' בעוה"ז ה"ז ירידה, כי "גם . . . צדיק גמור
49 עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע
50 למעלות דביקותו בה' . . . בטרם ירידתו לעוה"ז
51 החומרי לא מינה ולא מקצתה ואין ערך ודמיון
52 ביניהם כלל" 43 – אלא שירידה זו צורך עלי', שע"י
53 עבודתם בהיותם נשמות בגופים דוקא, מתעלים
54 בעילוי אחר עליוני כו'.]

55 ולכן גם צדיק גמור מברך "הגומל לחייבים
56 טובות" – אף שלא שייך לומר שהוא "אשם"
57 "בדבר הסכנה ח"ו" – כי מצבו הקודם, שהוא
58 בגדר "חייבים" 44 לגבי "קרבת אלקים" שזכה לה
59 על ידי גמילת הטוב, הוא הוא שגרם שיועמד במיצר
60 זה, כדי שיגיע לעלי' הזאת (הבאה ע"י מיצר זה 45).

61 וככל הדברים האלה נראה במוחש בגאולת כ"ק

(44) גם י"ל שעצם הירידה למצב של מיצר וסכנה הו"ע של
"חייב" – ע"ד הידוע דהגם שהצמצום הוא בשביל הגילוי, מ"מ
"גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון" (סה"מ קונטרסים ח"א
קצב, א ואילך). ואכ"מ.

(45) ועפ"ז יש לפרש נוסח הברכה "הגומל לחייבים" – שע"י
הרגש המיצר מזה שנמצאים במצב ד"חייבים", זוכים ל"הגומל
. . . טובות" – דמן המיצר אל המרחב, כנ"ל. וראה לקו"ש שצויין
בהערה 26.

1 בין ימי החול שבהם נצטוונו³⁹ "ששת ימים
2 תעבוד ועשית כל מלאכתך" (וארז"ל⁴⁰ "זו מצות
3 עשה"), ואילו ביום השבת נאסרה עשיית מלאכה:

4 ביום השבת מאירה קדושתו ית' בעולם באופן
5 גלוי⁴¹, ע"ד שעומדים לפני המלך, ולכן אסורים
6 במלאכה⁴²; משא"כ בימי החול, שקדושתו ית'
7 מתעלמת בעולם, ה"ז כמו בני המדינה הנמצאים
8 מחוץ להיכל המלך – שאזי רצונו של המלך הוא
9 שיתעסקו, יעשו מלאכה בישובו של עולם כו'.

10 וזהו הפירוש בזה שיעקב "נדמה בעיניו
11 שחטא", כי "מחמת ריבוי החסדים" שהגביהו את
12 יעקב להיות "קרוב אל ה' ביתר שאת", הרי דרגתו,
13 קטנותו בעיני עצמו הקודמת בעבודת השם נחשבת
14 כחטא.

15 ועד"ז יש לפרש נוסח הברכה "הגומל לחייבים
16 טובות" אצל צדיקים גמורים – שע"ז גופא שנגמל
17 להם חסד וטוב, ה"ז גורם שירגישו א"ע
18 כ"חייבים", שלגבי גודל קרבתם אל ה' (ע"י חסד
19 זה), הרי מצבם הקודם הוא בגדר "חייבים" (אף
20 שנקודם "קרבת אלקים" זאת, היתה עבודתם בתכלית
21 השלימות), כנ"ל.

22 ו. אמנם עדיין אין הענין מיושב, כי ביאור הנ"ל
23 מספיק רק להסביר איך אפשר שצדיק גמור יחשיב
24 א"ע (באמת) כ"חייב", אבל בהמאמר מפרש
25 (כנ"ל) "חייבים" – ש"מודה שהי' חייב בדבר
26 הסכנה ח"ו", והתמי' במקומה עומדת: הן אמת
27 שלגבי מצבו בהווה עבודתו הקודמת אינה
28 בשלימות, אבל איך אפ"ל "שהי' חייב (קודם לזה)
29 בדבר הסכנה ח"ו"?

(39) יתרו כ, ט.

(40) מכילתא הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועיב פ' וישב
ובס' מנחה בלולה יתרו שם. וראה מכילתא דרשב"י יתרו שם.
וראה לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 8.

(41) וי"ל ששני ענינים בזה: מצד המטה (הרגש האדם) –
דמכיון שבשבת מרגישים יותר "קרבת אלקים" ה"ז פועל הרגש
הביטולי; וכן מצד למעלה (דרגת האור) – שבשבת מאיר אור
עליון נעלה יותר, שמצד אור זה אין מקום למציאות יש.

(42) ובזה גופא כמה דרגות – יו"ט* שמותר במלאכת אוכל
נפש; שבת שאסורה בכל מלאכה, אבל מותר באכו"ש (עניני
הגוף); יום הכפורים שאין בו אכו"ש כו'.

(43) תניא פל"ז (מח, סע"א).

(*) ולפני זה חזו"מ דמותר במלאכת דבר האבד.

6 ונתגלה לעין כל, שהכוונה של המאסר היתה
7 בשביל עלי' זו, ליתן האפשרויות להרחבת העבודה,
8 להפיץ תורה ויהדות – כולל הפצת המעיינות של
9 פנימיות התורה – בכל מרחבי (שבכל קצוי) תבל.

(משיחות י"ב תמוז תשכ"א, ש"פ בלק תשל"ז)

1 מו"ח אדמו"ר⁴⁶ – שדוקא לאחרי שעבר את יסורי
2 המאסר ר"ל, הותחלה תקופה חדשה בעבודתו
3 בהרבצת התורה וחיוזוק הדת בכלל, שעבודתו זו
4 נתרחבה – יצאה למרחב – ועד להפצה בכל קצוי
5 תבל.

בפעטערבורגן דרוש "ברוך שנעשה נסים לאבותינו" (לקיד"ח
ח"א כא, א. וראה שם מה שאמר "בתחילת אמירתו"), וכ"ק מו"ח
אדמו"ר אמר מאמר "ברוך הגומל כו". ואכ"מ.

46 להעיר, ש'אדמו"ר אמר לאחרי גאולתו י"ט כסלו תק"ס –
שנה לאחרי גאולתו, אבל בא בהמשך לד"ה בכ"ה כסלו שאמר
אדמו"ר בחנוכה תקנ"ט בוויטעבסק בנסיעתו חזרה ממאסרו

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

24 אלו' אולם לשון אלו משמע מיעוט, אלו ולא אחרים, והמשנה
25 כתבה לשון 'אלו' גם בטריפות וגם בכשירות, ובהכרח שרק
26 במקום אחד נכתבה למעט את הפגמים שלא מנתה. שהרי אם
27 אין טריפות מלבד המנויות במשנה, אין למעט שאר פגמים מכלל
28 הכשירות, ואם אין כשירות מלבד המנויות במשנה, אין למעט
29 שאר פגמים מכלל הטריפות. לפיכך דנה הגמרא, מאיזה משנה יש
30 למעט את שאר הפגמים. אמר, רבי יוחנן אמר, שדברי המשנה
31 אלו מרפוא, הם שנכתבו בדוקא, ללמד שאין פגמים שמחמתם
32 הבהמה נעשית טריפה, מלבד אלו שהמשנה מנתה בדין הטריפות,
33 ורבי שמעון בן לקיש אמר, שדברי משנתנו אלו כפירות נכתבו
34 בדוקא, ללמד שאין פגמים שמותירים את הבהמה כשירה מלבד
35 אלו שהמשנה מנתה בדין הכשירות. מבררת הגמרא את דבריהם:
36 במאי קא מיפלגי, על אלו פגמים שלא נכתבו במשניות נחלקו רבי
37 יוחנן ורבי לקיש, אם הבהמה נעשית טריפה מחמתם או לא.
38 מבאר הגמרא, שנחלקו בדברי רב מרין, דאמר רב מרין, האי
39 בוקא דאמרי – בליטת קולית הירך שהיא עגולה, הנכנסת בתוך
40 עצם הירך, דשם מדיחיה – שנעקרה ממקומה בגומא שבעצם
41 הירך, הרי זו מרפה, וטריפה זו לא נכתבה במשנה. לפיכך, רבי
42 יוחנן אמר, דברי המשנה לעיל אלו מרפוא נכתבו בדוקא למעט
43 מהם פגם שלא נכתב במשנה, והוא קולית הירך שנשמטה
44 ממקומה, שהרי התנא במשנה תנא – שנה ומנה את המרפוא,
45 ותנא – והוסיף ושנה במשנה זה הקלל כל שאין כמות חיה, טריפה,
46 ללמד על פגמים נוספים שלא נכתבו במשנה שהם בכלל
47 הטריפות, משום שמחמתם הבהמה אינה יכולה לחיות.

1 שנעשה בה נקב שיש בו חסרון, ולא ניקב קרום של מוח המונח
2 מתחת לעצם, שהוא אחד מן הטריפות שנמנו במשנה הקודמת,
3 אלא הקרום נבדק ונמצא שלם. ניקב הלב ולא הגיע הנקב לבית
4 הלב, אף שהוא עובר את כל בשר הלב ומפולש מצד לצד. נשקרה
5 השקרה העשויה חוליות של עצמות זו אחר זו והולכות לאורך גב
6 הבהמה מראשה ועד זנבה, ולא נפסק – ולא נחתך החוט הלבן
7 שלה העובר בתוך חוליותיה לכל אורכה. ניקלה הפבר ולא כולו
8 אלא נשתיר הימנה ביות, ובשירור זה הבהמה נותרת לחיות. הקמס
9 ובית המוסות, שהם שני איברי עיכול הסמוכים זה לזה ודופנותיהם
10 דבוקות זו לזו, שניקבו בדופנותיהם הדבוקות, והנקבים מכוונים זה
11 לתוך זה, ונמצא שהמאכל היוצא דרך הנקב שבדופן אחד
12 האיברים אינו מתפשט לחלל הגוף אלא נכנס לאבר הסמוך לו.
13 נישל התחולל, נישל התחולל. נישל לחי התחולל, שהוא המקום
14 שמתנועע בעת האכילה ובו קבועות השיניים התחתונות, וניטל
15 כולו עד מקום חיבורו לבשר. נישל האם שלה – הרחם שבה נוצר
16 הולד. ותריות – הריאה שנצטמקה ונתקשתה כענפי דקל
17 הנקראים חריות, מחמת שהבהמה נתיראה מקולות שנעשו ביד
18 שמים, כגון רעמים, שריאה זו עתידה לחזור לקדמותה. תלודה –
19 בדמה שמחמת שחץ או מלאכה נקלף כל עורה, רבי מאיר מביא,
20 ותקמים פוסלין את הבהמה לעשותה טריפה, משום שאינה יכולה
21 לחיות בלא עור.

גמרא

22 במשניות העוסקות בפגמים שאירעו בהמה, נקטה המשנה לשון
23

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

12 ששקרו עלי' ימות הצנע מיד מת. וכיון שהשיעור שבטומאת אהל
13 נוהג גם בטריפה, אם כן לרבי שמעון בן אלעזר אין ראייה שאינו
14 טריפה אלא אם עברו עליו ימות הצניעה, משום שיש מכה שמצננת
15 ובימות הצניעה ימות, ולדעתו יש גם מכה שמחממת ובימות החמה
16 ימות, ורק לאחר י"ב חודש בידוע שאינו טריפה. ונמצא שרב הונא
17 שאמר י"ב חודש, הוא כרבי שמעון בן אלעזר.
18 הגמרא מביאה להלכה: אמר רב אחא בר יעקב, הלכה שטרפה
19 יולדת ומשפחת.
20 הגמרא דנה בביצי טריפה: אמר אמימר, הני ביצי דטרפה – ביצים
21 הללו שנולדו מעוף טריפה,

1 מתרצת הגמרא: תנאי היא, ויש תנא כרב הונא, דתנאי לגבי
2 טומאת מת, ובגלגלת (ער) שיש בה נקב אחד ארוך ונחסר ממנה
3 כשיעור מלא מקדח, אינה מטמאה באהל, ואפילו נקבים הרבה
4 והם קטנים, מצטרפים למלא מקדח. אמר רבי יוסי בן השוילם,
5 מעשה בענבול – שם מקום, באחד שנפחתה גלגלתו כמלא מקדח,
6 ועשו לו חידוש של קרויה – חתיכת דלעת יבשה, והדקו אותה
7 למכה, וחתה. ומכך הוכיח רבי יוסי שטמאה באהל, שהרי שיעור
8 החסרון בגלגלת שלא תטמא באהל הוא כשיעור שאם נחסר
9 כמוות מחיה עושה אותו טריפה ועתידי למות, וראינו שאותו אדם
10 נשאר חי אף שניטל ממנו מלא מקדח. אמר לו רבי שמעון בן אלעזר
11 לרבי יוסי, וכי משם ראיה, הלא מעשה זה בימות החמה היה, ויכין

ילקוט לוי יצחק על התורה

צ"ג כלי שרת, הוא כמספר³ אחד ועד⁴, כי בבית המקדש⁵ היו היחוד דיחודא עילאה ויחודא תתאה, הביטול דיחודא עילאה דאחד⁶, והביטול דיחודא תתאה דועד.

המשך בעמוד 110

(כח וחזק) הוא באופן של חזקה (בתלת זימני הוי חזקה).

להעיר מלקוטי לוי צ"ג לוח"ג (ע' קצ) בענין צ"ג כלי שרת שהיו מוציאים בכל יום בביהמ"ק (משנה תמיד פ"ג מ"ד), שצ"ג הוא "כמספר אח"ד וע"ד, כי בבהמ"ק ה' היחוד דיחו"ע ויחו"ת".

(4) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז. ספר המאמרים תרע"ח [ד"ה כל המאריך באחד] ע' שפג ואילך.

(5) בבית המקדש: ראה לקוטי תורה פ' נשא כא, ג. תורת חיים ויגש רלג, ג ואילך. ועוד.

(6) דאחד . . . ועד: ראה דרך מצותיך קלו, ב. וז"ל: עד בחי' אצי' ועד בכלל נק' יחו"ע לפי שהן בעיניהן ג"כ בביטול אמייתי כזיו השמש כנ"ל ומכריאה ואילך נק' יחו"ת לפי שהם בידיעתן בחי' יש ודבר נפרד רק שבטילים ביטול היש וכדלעיל אות ל"א וזהו ענין בשכמל"ו. ותכלית הבריאה הוא שיהי' התהוות הנפרדים כדי שיהי' המאציל מלך עליהם כי נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ובהתהוות הדברים השפלים והתהוות הגשמיים ניכר יותר כח וגדולת הבורא וכמשי"ל אות כ"ד באריכות:

ופי' ועד הוא אחד בחלופי אתון הענין דכבר נת"ל אות י"ט שבתכית אחד מרומז ענין התהוות הריבוי מן האחדות הפשוטה, והוא, שהאל"ף הוא מקור החכמ' דהיינו צנור הנמשך מבחי' נוצר חסד לאלפים שיהי' בחי' אאלפך חכמה, והחי"ת היא החכ' בעצמה שממנה נמשך התחלקות אותי' הדבור הנק' ד' רבתי,

אמנם בדבור זה יש ב' מדר' הא' כמו שהוא באצי' שיש מאיר בגילוי והמתהו' ממנו בטילי' במציאות לא"ס ב"ה כנ"ל בענין יחו"ע וה' התהוות נשמות הגדולות שמבחי' אצי' כמו נשמות אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן שהיו מרכבה לה' ממש ובטילים ממש במציאות אליו כו' ובחי' דבור הנ"ל נק' ד' רבתי. והב' הוא בחי' מל' דאצי' כשמתלבשת במלכות דבי"ע להוות ולברוא נשמות ומלאכים דבי"ע והעוה"ז ממש וזהו ענין ועד שהוא ד' שאינו רבתי לפי שיש הוא ע"י צמצומים ומסכים שהאלקות מוסיף מאד כנ"ל.

והנה המשכת אותיות אלו דמל' דבי"ע הוא ג"כ ע"י אמצעות החכמ' וכנ"ל בענין אחד אלא שזהו בחי' ועד דהיינו מבחי' האל"ף נעשה וי"ו ר"ל שהוא בחי' המשכה שנמשך א"ס ב"ה למטה גם בבי"ע לברוא נשמות ומלאכים ועולמות דבי"ע כי הוי"ו מורה על ההמשכה למטה.

ומן החי"ת נעשה עי"ן כי עי"ן הוא ג"כ בחי' חכמה ולכן נק' החכמים עיני העדה וגם ראיית העין נמשכת מן החכמה כנודע אלא שהיא בחי' חיצוני' החכמה . . . והיינו לפי שבכאן הוא מה שנמשך מח"ע

שמות כה, ט - ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו

,

=

ביאור ורמז בהמשנה (תמיד פ"ג מ"ד) הכהנים היו מוציאים בכל יום בבית המקדש צ"ג כלי שרת

נכנסו' ללשכת הכלים, והוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב.

תמיד פרק ג משנה ד

נכנסו ללשכת הכלים, בכל יום נכנסו הכהנים ללשכת הכלים והוציאו כלי שרת הדרושים לעבודת כל היום. (עיין רמב"ם הל' תמידין פרק ו' הל' א'. תוספות יו"ט).

פירוש המשנה (במשניות מבוארות)

בתמיד פ"ג מ"ד היו מוציאים בכל יום בבית המקדש

(1) מדייק בהמשנה כמה שאלות, והם:

א) מה הטעם (הפנימי) דכל יום היו מספר הכלים "תשעים ושלשה" דוקא? ועיין תוספות יו"ט על המשנה.

ב) טעם דהיו מ"כלי כסף וכלי זהב?"

ג) טעם "סדר" המשנה, ד"מקדים" כלי "כסף" לפני כלי "זהב"?

(2) ראה המכתב מהרה"ג וכו' ר' מאיר שפירא ז"ל אל הגאון הרגו"ז ובי – ביאור בפרטיות מהו הצ"ג כלים (נדפס בקובץ חידו"ת "זרע ברך" ש"ל לע"נ הרה"ג ר' ברוך שמעון שניאורסאהן ז"ל, ירושלים תשס"ב).

(3) אח"ד (בג"ד 13) + וע"ד (80) = 93, צ"ג*.

* ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"ח חלק ד ע' 752 הערה 58 (משיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול), דמקשר פ' "נצבים" לשנת ה"צ"ג להתייחסות תומכי תמימים, וז"ל: "נצבים" דייקא – עמידה בתוקף, מלשון נצב מלך (אוה"ת נצבים ס"ע א"ר ואילך), שקאי גם על התוקף והחזק בהתקשרות וחיבור דישאל להקב"ה ("אני לדודי").

ולהעיר, שענין זה מרומז גם בר"ת ד"אני לדודי" – "אל" (ב' תיבות ראשונות ד"אלול"), "לשון כח וחזק, כמו ואת אילי הארץ לקח" (טואו"ח ס"ה). וענין זה מודגש ביותר בשנה זו – שבט"ו אלול (קיימא סיהרא דאלול באשלמותא), והמשכו בחי' אלול, מלאו צ"ג שנה להתייחסות ישיבת תומכי תמימים – שמספר צ"ג הוא ג"פ א"ל (כמבואר בענין "מגן" (שמספרו צ"ג) בגימטריא ג"פ א"ל (מאוא"א מ, ח. קה"י בערכו) [ראה לקמן ס' סג הערה 24]), היינו, שהענין ד"אל"

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

למה להודיע שיהיה גרוע בעקבתא דמשיחא?

במסכת סוטה (מט, א) נכתב: "בעקבות משיחא . . בכל יום ויום - מרבה קללתו משל חברו".

מהי התועלת בזה שהתורה מודיעה שלאחרי רבוי שנים יהיה מעמד ומצב כזה?

אלא - אם התורה לא הייתה מודיעה אודות מעמד ומצב זה, היו בני ישראל נופלים ברוחם חס ושלום, כי לא היו מבינים כיצד יתכן מעמד ומצב כזה. לכן מודיעה התורה שבסוף זמן הגלות יהיה מעמד ומצב זה, ועל ידי זה לא יפלו ברוחם, אלא יתחזקו בעבודתם ביתר שאת.

(י"ט טבת תשמ"ב, מתוך "לקראת שבת")

להתעזר מהחלום

מפיון שפלות ענין הגלות הוא "חלום" שענינו חבור הפכים - הרי ברגע אחד יכול המצב להתהפך מן הקצה אל הקצה, הינו שיוצאים מ"חלום" הגלות ובאים למציאות האמתית - גאולה בפעל ממש!

אמנם, הרמב"ם מבאר שישנו סדר בדבר, "יכף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וכו'" - אבל כל זה פאשר הגאולה באה על דרך הרגיל, מה שאין כן כאשר "זכו", ועל אחת כמה וכמה לאחר שפבר "כלו כל הקצין", לא רק באפון ד' אחישנה, אלא גם באפון ד' בעתה - אזי באה הגאולה תכף ומיד ממש, למעלה מפל סדר והגבלה כו'!

(תורת מנחם - התועודיות תשד"מ ח"ד ע' 2211)

עמדו הכן פלכם

ידועים דברי כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, שפבר סימו את כל עניני העבודה וצריכים רק "לצחצח את הכפתורים".

ובינתיים [כעבר שנים] סימו גם את "צחצוח הכפתורים", ובמילא [כעת] "עמדו הכן פלכם" לגאולה. הנה יכולים תכף ומיד להכניס את האל"ף (אלופו של עולם) בגלות, שעל ידי זה נעשה מ[התבה] "גולה" - "גאולה".

(התועודיות תשנ"ח ח"א ע' 440, מתוך "לקראת שבת")

"שמרו משפט ועשו צדקה"

הנביא ישעיהו אומר לעם ישראל "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא".

דבריו אלה מתאימים במיוחד לדורנו זה, הדור האחרון לגלות: שמעו יהודים! מכריז הנביא בשם הקדוש ברוך הוא. מפיון ש"קרובה ישועתי" - שהרי תכף ומיד בא משיח צדקנו - לכן, "שמרו משפט ועשו צדקה". חטפו וקימו עוד מצות עשה אחת ("עשו צדקה"), והשמרו מלעבר על עוד מצות לא תעשה אחת ("שמרו משפט"); שהלא יתכן כי מצוה אחת ואחרונה זו היא היא שתכריע את העולם כלו לכף זכות ותביא את "ישועתי" - ישועת ה' בגאולה האמתית והשלמה.

(ש"פ פרשת בלק תשמ"ב, מתוך "לקראת שבת")

נתינת מטבעות אחדות לצדקה!

המצוה שיש בה סגלה מיוחדת לקרב את הגאולה, היא מצות הצדקה "גדולה צדקה שמקרב את הגאולה". ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר... ומה טוב תכף ומיד.. ובפרט שפיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה" הרי יתכן שהדבר שחסר להבאת הגאולה אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!

ובלשון הרמב"ם, פסק דין להלכה, "צריך כל אדם שיקאה עצמו.. וכן כל העולם חציו זכאי.. עשה מצוה אחת הכריע כל העולם.. וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(משיחת נר א' דחנוכה תשנ"ב, מתוך "לקראת שבת")

לבנה על לבנה

אין להתפעל מכך שרואים שמאמול ושלשום נעשו כמה וכמה פעולות בעניני התורה ומצוותיה ועדין לא נושענו...

הגאולה העתידה נפעלת בצורף כל עניני העבודה שנעשו בכל הדורות, כך שכל פעלה ופעלה מהנה "לבנה נוספת" בענין הגאולה, וכאשר מצטרפת לבנה ללבנה ונדבך מצטרף לנדבך כו' - זוכים לגאולה האמתית והשלמה.

(ש"פ בשלח תשד"מ; התועודיות תשד"מ ח"ב ע' 872, מתוך "לקראת שבת")

מִיד - פְּרוֹשׁ כְּפִשׁוּט

יִשְׁנוּ פֶסֶק דִּין בְּרוּר בְּרַמְבַּ"ם: הַבְּטִיחָה תוֹרָה שְׁסוּף
יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּסוּף גְּלוּתוֹ וּמִיד הֵן נִגְאָלִין.
וְכַמְדָּבָר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהַמֶּשֶׁגַּח דְּ"מִיד" בְּהִלָּכָה הוּא -
כְּפִשׁוּט, תַּכְף וּמִיד מִמֶּשֶׁל!

(תורת מנחם - התועדויות תש"מ ח"א ע' 65)

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

מתנא, כיצד הכשרת, והתני לוי, מרפות שִׁמְנוֹ חֲכָמִים בְּהִמָּה
כְּנֻנָן בְּעוֹף הַסֵּם גַּם טְרִיפָה, יִתֵּר עֲלֵיהֶן עוֹף, שֶׁאִם נִשְׁכַּר הַעֲצָם שֶׁל
הַגּוֹלְגוֹלָת אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִיָּקָב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, בְּעוֹף הוּא טְרִיפָה
אֵף שְׁבַחְמָה אֵינָה טְרִיפָה עַד שִׁינֵּקֵב הַקְרוֹם. וְאִם כֵּן כִּיצַד הַכְּשֵׁרֶת
מִשׁוּם שֶׁלֹּא נִיָּקָב הַקְרוֹם, הִיָּה לֶךְ לַהֲטִירֵיף מַחֲמַת שִׁינֵּקֵב הַעֲצָם.
אֲמַר לֵיהּ רַב מִתְנָא לִרְבִּי חֲנָנִי, הָתָם, בְּבִרְיִיתָא, מְדוּבָר בְּעוֹף שֶׁל
מִים, הוּאִיל וְאֵין לוֹ קְרוֹם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵין לוֹ קְרוֹם סִלְקָא
דְּעִתְמָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵלֶּא אֵימָא (אֲמַר) הוּאִיל וְקְרוֹמוֹ רָךְ.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲוִפְנִים נֹסְפִים לְבִדּוֹק אִם נִיָּקָב הַקְרוֹם שֶׁל הַמּוֹחַ:
רַב שִׁינֵּיבִי דְרִיבִּי בְּשִׁמְשָׁא - הִיָּה מִסְתַּכֵּל בְּקְרוֹם שֶׁל הַמּוֹחַ נִגְדַּ
הַשֶּׁמֶשׁ אִם יִרְאֶה נִקְבִּי, לְפִי שֶׁהַאֲוִר מְסִיעֵה לְבִדִּיקָה. רַב יִימָר דְרִיבִּי
בְּמִיָּא - הִיָּה מוֹצִיא כָּל הַמּוֹחַ מִן הַקְרוֹם דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁהַמּוֹחַ מְחוּבָר
בּוֹ לַחֹט הַשְּׂדֵרָה, וּמִמֶּלֶא אֶת הַקְרוֹם מִיָּם, וְאִם הַמִּים יוֹצֵאִים דֶּרֶךְ
הַמִּכָּה, הִרִי זֶה רֹאִיָּה שִׁנֵּיבִיבִי הַקְרוֹם, וְאִם אֵינֶם יוֹצֵאִים, וְדָאִי
שֶׁהַקְרוֹם נִשְׁאָר שְׁלֵם. רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב דְרִיבִּי

1 שראא את רב דריבִּי בְּיָדָא וּמִכְשָׁר, וּמוּכַח מְדַבְרִיכֶם שֶׁאִם הַקְרוֹם
2 שְׁלֵם אֵף שֶׁעֲצָם הַגּוֹלְגוֹלָת נִיָּקָב, הַעוֹף כְּשֵׁר, וְקִשָּׁה לִי, הָתָנִי לִי -
3 הִרִי שְׁנָה לִי בְּבִרְיִיתָא, כָּל מְרִפּוֹת שִׁמְנוֹ חֲכָמִים בְּהִמָּה, כְּנֻנָן
4 בְּעוֹף הַסֵּם גַּם טְרִיפָה, יִתֵּר עֲלֵיהֶן עוֹף, שֶׁאִם נִשְׁכַּר הַעֲצָם שֶׁל
5 הַגּוֹלְגוֹלָת אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִיָּקָב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, בְּעוֹף טְרִיפָה אֵף עַל
6 פִּי שְׁבַחְמָה אֵינָה טְרִיפָה עַד שִׁינֵּקֵב הַקְרוֹם. וְאִם כֵּן כִּיצַד רַב
7 וּשְׁמוּאֵל הַכְּשִׁירוּ בְּעוֹף שִׁנֵּיבִיבִי הַעֲצָם וְהַקְרוֹם קִיָּם. מִתְרַצָּת
8 הַגְּמָרָא: אֲמַר לֵיהּ רַב עֲנַן לִרְבִּי נַחֲמָן, הִהוּא - הַדִּין הַהוּא שֶׁשְׁנָה לִי,
9 מְדוּבָר בְּעוֹף שֶׁל מִים הוּאִיל וְאֵין לוֹ קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ, וְלִכֵּן הוּא טְרִיפָה
10 בְּנִיָּקָב הַעֲצָם, אֲךָ עוֹפוֹת שֶׁל יְבִישָׁה שִׁישׁ לֹהֵם קְרוֹם אֵינֶם נִטְרָפִים
11 עַד שִׁינֵּיבִיבִי הַקְרוֹם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵין לוֹ קְרוֹם סִלְקָא דְעִתְמָה.
12 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵלֶּא הוּאִיל וְקְרוֹמוֹ רָךְ.
13 מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא: הִהוּא תְּרִינְגוֹלְתָא שֶׁנִּשְׁכְּבָה אוֹתָהּ חוֹלְדָה בְּרֹאשָׁה,
14 דְּהוּאִי בִי - שְׁהִיתָה בְּבִיתוֹ שֶׁל רַב רַבִּי חֲנָנִי. שְׂדֵרָה - שֶׁלַח אוֹתָהּ רַב
15 חֲנָנִי לְקִמְיָה דְרַב מִתְנָא, וּמוֹצֵא רַב מִתְנָא כִּי הַתְּרִינְגוֹלָת נִשְׁכַּר הַעֲצָם
16 וְלֹא נִיָּקָב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ הוּאִי, וְאִכְשָׁרָה. אֲמַר לֵיהּ רַב חֲנָנִי לִרְבִּי

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

17 הפסוק עוסק בכנסת ישראל, ופירושו שהקדוש ברוך הוא תיקן בה
18 את כל הבסיסים הנצרכים לאומה, כדוגמת כרך גדול שכל
19 הדברים הנצרכים מצויים בתוכו, וכך גם כנסת ישראל מִמְּנוֹ
20 בְּהִינּוּ, מִמְּנוֹ נִבְיָאִי, מִמְּנוֹ שְׁרִי, מִמְּנוֹ מְלִיכִי, וְאֵין צְרִיךְ לַהֲבִיא
21 בְּסִיסִים אֲלוֹ מֵאוֹמָה אַחֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד) 'מִמְּנוֹ פֶּתַח מִמְּנוֹ יִתֵּד
22 וְגו', מִמְּנוֹ קִשֶׁת מִלְחָמָה, מִמְּנוֹ יֵצֵא כָּל נִגְשׁ יִחְדוּ'. הַנְּבִיא זְכַרְיָה
23 מִתְנַבֵּא עַל בֵּית יְהוּדָה כִּי לַעֲתִיד לְבֹא יֵצֵא מִמְּנוֹ מְלִכִּיהֶם
24 וְשִׁירָהֶם וְלִזְחָמִי מִלְחָמָתוֹ, וְכָל הַנוֹגְשִׁים עַל אוֹמוֹת אַחֶרֶת יִהְיוּ
25 מִבֵּית יְהוּדָה.
26 מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא: הִהוּא רִמְיָא דְחִיָּיָה לְהַהוּא נִבְרָא דְנִפְלֵ מֵאִירָא
27 לְאַרְעָא - מַעֲשֵׂה בְּרוֹמָאִי אֶחָד שֶׁרֹאֵה אֲדָם שֶׁנִּפְלָה מִהַגָּל לְאַרְץ,
28 פְּקִיעָה בְּרִישָׁה וְנִפְקִי מִעֵינָיָה - פִּקֵּעַ הַכֶּרֶס שֶׁלוֹ, וְיֵצֵא הַמַּעֲשִׂים
29 מִהַכֶּרֶס. רִצָּה הַרומָא לְרַפְאוֹת לְאוֹתוֹ אֲדָם, וְיָדַע שֶׁאִם הַמַּעֲשִׂים
30 יִתְּהַפְּכוּ יָמוֹת הָאָדָם הַהוּא, אֲךָ אִם הֵם יִחְזְרוּ כְּמוֹ שֶׁהֵם לַתּוֹךְ
31 הַכֶּרֶס, יִבְרִיא. מַה עָשָׂה, אֲתִיבָה לְבָרִית - הִבִּיא הַרומָאִי אֶת בְּנוֹ שֶׁל
32 זֶה שֶׁנִּפְלָה, וְשִׁחְטִיהָ קִמְיָה

1 שְׁבִיצָאוֹ בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים כְּשִׁירָה, אֵלֶּא שְׁלֹא הִיפָּךְ בְּהֵן כְּשֶׁהַכְּנִיסִים
2 חוֹרָה לְכֶרֶס הַעוֹף, אֲבָל אִם הִיפָּךְ בְּהֵן וְהַכְּנִיס אֶת הַחֶלֶק הָעֲלִיּוֹן
3 שֶׁל הַמַּעֲשִׂים לַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַכֶּרֶס, וְאִפִּילוֹ אִם הַחֶלֶק עֵיגוּל
4 אֶחָד מִהַמַּעֲשִׂים עִם עֵיגוּל אַחֶר, וְהַכְּנִיס אֶת זֶה לְמַעַלָּה וְזֶה לְמַטָּה,
5 מְרַפָּה, דְּכִתִּיב בְּשִׁירַת הָאֲזִינוּ (דברים לב ו), 'הוּא עֲשֶׂה וְיִכְנֹנֵד', מִלְּפָנֶיךָ
6 שְׂבִירָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹנֵינִי (בְּסִיסִים) בְּאֶדָם לְהַחֲזִיק אֶת
7 הָאֲבָרִים, וְכָל אֲבֵר נִמְצָא עַל הַבְּסִיס שֶׁלוֹ, שֶׁאִם נִהַפָּךְ אֶחָת מֵהֶן -
8 וְאִם הָאֲבֵר יִרְדַּם מִהַבְּסִיס שֶׁלוֹ שׁוֹב אֵינוֹ חוֹרֵר וּמִתְיַשֵּׁב עָלָיו, וְאֵינוֹ
9 יָכוֹל לְחִיּוֹת. וְאֵף הַמַּעֲשִׂים יוֹשְׁבִים עַל הַבְּסִיסִים שֶׁלָּהֶם, וְאֵף שִׁיצָאוֹ
10 מִהַכֶּרֶס הֵם עֲדִיין מוֹנָחִים זֶה עַל זֶה עַל בְּסִיסֵיהֶם, וְאִם הֵם יִחְזְרוּ
11 כְּמוֹ שֶׁהֵם, יָכוֹל לַהֲבִיא. אֲךָ אִם הָאָדָם הִפָּךְ אוֹתָם כְּשֶׁהַחֲזִירִים
12 לַתּוֹךְ הַכֶּרֶס, הוּא טְרִיפָה, וְאֵין לוֹ תַקְנָה גַּם אִם יִחְזְרוּ לְכְמוֹ שֶׁהָיוּ,
13 שְׁמֵאֲחֵר וְנִתְקַן מִהַבְּסִיס, שׁוֹב אִי אִפְשָׁר לֵישֵׁב אוֹתָם חוֹרָה.
14 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרִשָּׁה נֹסֶפֶת בְּפִסְקוֹ זֶה: תִּנְיָא, הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֲמַר,
15 נִאֲמַר בְּפִסְקוֹ (aw) 'הוּא עֲשֶׂה וְיִכְנֹנֵד', מִלְּמַד שֶׁכְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל הִיא
16 בְּרַמָּא דְכּוֹלָה בֵּית - כֶּרֶךְ שֶׁהַכָּל נִמְצָא בּוֹ. כְּלוּמֹר, לְרִבִּי מֵאִיר

פרשת חוקת-בלק

~ יום ראשון ו' תמוז ~

א ומליל י' עם משה ועם אהרן למימר:

יט (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

ב דא גזרת אורייתא די פקיד י' למימר מלל
עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמקתא
שלמיתא די לית בה מומא די לא סליק עליה
נירא:

(ב) זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר
אל-בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה
אשר אין בה מום אשר לא-עלה עליה על:

(רבה) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה
במדבר. אדמה תמימה • שתהא תמימה באדמיות,
שאם היו בה שתי שערות שחורות – פסולה.

יט • זאת חקת התורה • לפי שהשטן ואמות העולם
מונין את ישראל, לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם
יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני,
אין לה רשות להרהר אחריה. ויקחו אליה • (במדבר

~ נקודות משיחות קודש ~

אף לאחר שנתלבשו בטעמים שכליים, יכולה להיות איזו
מחשבה שאם יכריח השכל שאין מקום חסד-שלום לאיזו
מצוה, לא ימסרו נפשם עליה. אשר על כן, לא נתגלה
טעם פרה אדמה לכלל ישראל, בכדי שתהיה לכל-
הפחות מצוה אחת שלא נתלבשה בטעמים שכליים,
ועל-ידי-זה, יהיה כח המסירות-נפש בכלל ישראל בגלוי
גם בשאר דברים.

רק משה רבנו עליו-השלום, להיותו בטל להקב"ה
בתכלית הבטול, יכל להשיג גם מה שלמעלה מהשגה
לגמרי, דכיון שמציאותו לא נפרדת כלל מהשם-יתברך,
הרי אצלו המסירות-נפש להשם-יתברך דבר טבעי הוא,
וזו הפונה ש"השיג טעם פרה", היינו שהונח במקצת
בהנחה פשוטה הבטול לאלוקות.

(יעוין לקו"ש כרך יח עמ' 229 – מותר 'לקראת שבת')

זאת חקת התורה . . ויקחו אליה פרה אדמה תמימה (יט,
ב-ג)

אודות פרה אדמה, איתא במדרש (במדב"ר פי"ט, ג)
שאפילו שלמה המלך 'החכם מכל אדם' אמר: "על כל
אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדמה חקרתי ושאיתי
ופשפשתי, אמרתי אחפמה והיא רחוקה ממני". ואף-על-
פי-כן, גבי משה רבנו עליו-השלום מצינו במדרש
(במדב"ר שם ועוד): "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה
טעם פרה". וצריך באור, אם גלה הקב"ה טעם פרה
למשה, מדוע לא השיגה שלמה המלך. וכן, לאחר שגלה
ה' טעמה למשה, מדוע לא גלהו לכלל ישראל?
והבאור בזה: כל מצות התורה, גם אלו המובנות לנו
בסברא, יסודן ומהותן הוא "חקה", שלמעלה מהשגה
שכלית. שלכן נקראה הפרה, שהיא המצוה בה נפר בגלוי
יתר הפלאתה למעלה משכל – "חקת התורה".

ספורט

הטהורים ומטהרת את השמאים.
אמנם בהבינו אל כל המצוה, אולי
דבר יגב ונקח שמץ מנהו.
וזה כי מצאנו ראשונה: שכל

לך רשות להרהר אחריה'. ושלמה
אמר עליה "אמרתי אחפמה, והיא
רחוקה ממני" (קהלת ז, בג). ומעקרי
ההעלם בזה הוא, שהיא מטמאה את

יט (ב) זאת חקת התורה אשר צוה
ה'. באמרו "הזה עליהם מי תשאת"
(לעיל ח, ז). והנה כבר אמרו ז"ל, 'לכך
כתב בה חקה, גזרה היא מלפני ואין

(ג) וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ
אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשַׁחַט אֹתָהּ לַפְּנוּי:

כ"ט - אֱלֹעֶזֶר • (ספרי) מִצֻּתָּהּ בִּסְגָן. אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה • (יזמא טח ספרי) חוץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת. וְשַׁחַט אֹתָהּ לַפְּנוּי •
(יזמא מב) זר שוחט, וְאֱלֹעֶזֶר רוֹאֶה.

(ד) וּלְקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פַּעַמִּים:

ספורט

הַיֵּינָן' (תענית יא, א). אָמְנָם מִי חֲטָאת
הַמִּרְכָּבִים מִעֵפֶר שֶׁרָפָה וּמִמֵּים, שֶׁהֵם
שְׁנֵי קִצּוֹת אֲשֶׁר מֵהֶם יִתְחַדֵּשׁ מִצֻּעַ,
יִזְרֶה שֶׁבְּמִצְוֵה תִּהְיֶה תִּקְנַת הַחוּטָא
הַנִּקְרָאת 'טְהָרָה', כְּאֶמְרוֹ "מִכֹּל
חֲטָאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טו, ל).
וּמִמָּה שֶׁרָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, מֶה שֶׁזֶּר
אֶמֶר שֶׁהִנּוּגֵעַ בְּמַת מִטְמֵא אֶת "מִשְׁכַּן
ה'" (פסוק יג), וְהָבֵא אֶל הָאֹהֶל מִטְמֵא
אֶת "מִקְדָּשׁ ה'" (פסוק כ). וְזֶה, כִּי אָמְנָם
"כֹּל הַקֶּרֶב הַקָּרֵב" אֶל הַכֹּלִי הַנִּפְסָדוֹת
אֵין סֶפֶק שֶׁהוּא מִטְמֵא לֵב טָהוֹר
שֶׁהוּא 'מִשְׁכַּנּוּ' שֶׁל "מִקְדָּשׁ ה'",
שֶׁהוּא הַנִּקְרָא "צֶלֶם אֱלֹהִים", וְתִהְיֶה
טְמֵאָתוֹ בְּטֻעוֹת הַעֲדָרִי. וְהָבֵא אֶל אֹהֶל
הַמַּת, כַּעֲנֵן "שִׁכְנֵי בְּתֵי חֹמֶר" (איוב ד,
ט), אֲשֶׁר אֵין לִפְנֵיהֶם בִּלְתִּי אִם גְּיוֹתֵם
לְחֵי שֶׁעָה רְעוּעָה, רִגְלִיָּה יוֹרְדוֹת
מוֹת, הוּא בְּלִי סֶפֶק מִטְמֵא אֶת
"מִקְדָּשׁ ה'" הַנִּזְכָּר, אֲשֶׁר בּוֹ יִהְיֶה
הָעַם וְהָאִישׁ קְדוֹשׁ לֹאֲלֵהוּ, כְּאֶמְרוֹ
"וְלִהְיוּתָם עִם קְדוֹשׁ לֵה' אֱלֹהֶיךָ"
(דברים כו, ט), וְאֵז מִטְמֵא בְּטֻעוֹת קִנְיָנִי,
הַפְּכִי לְמִכְנוֹ. וְלִזֶּה אֵין רָאוי שֶׁיִּטְמֵא
בְּאֹהֶל זוֹלָתִי הַמַּת הַיִּשְׂרָאֵלִי, כִּי אָמְנָם
חֲמָרוֹ בְּלִבָּד הוּא הַנִּבְחָר וּמוֹכֵן מִכֹּל
זוֹלָתוֹ לְעִבּוֹדֵת הָאֵל יִתְבָּרַךְ, הוּא
לְבָדוֹ הַחוּטָא בִּנְכָבֵד. אָמְנָם הַחֲקָמִים
הַמּוֹרִים חֲטָאִים בְּדָרְךָ, שֶׁהֵם כְּמוֹ
הַמָּוֶה וְהַמִּקְדָּשׁ, לֹא תַחֲוִל עֲלֵיהֶם בְּנֶה
טְמֵאָה כָּלָל. וַיִּכְנֵן יִהְיֶה בְּפִרְטֵי
שְׁמִירַת הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּכִתְבָּהּ, וַיְכַמֵּן
שֶׁבֶא בְּקִפְלָה רָמֹז לְכֹל אֵלֶּה, שֶׁהֵם
מִכְּנוֹת הַתּוֹרָה בְּלִי סֶפֶק. תּוֹרָה ג

"חַיִּים הֵם לְמִצְוֵיָהֶם" (שם ד, כב)
וְלַעֲוִיָּהֶם כֵּס, כְּאֶמְרוֹ "כִּי הִיא
חַיִּים" (דברים לב, מז), וְהַנּוֹטָה מֵהֶם אֶל
הַכֹּלִי הַנִּפְסָדוֹת הוֹלֵךְ לְמוֹת אוֹ הוּא
מֵת גָּמוֹר, כְּאֶמְרָם "שְׁעִים אֶפְלוּ
בְּחַיֵּיהֶם קְרוֹיִים מֵמֵתִים" (ברכות יח, ב).
שְׁשִׁית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן מֶה שֶׁאֶמְרוּ
ז"ל שֶׁעַן אֶרֶז יִזְרֶה עַל הַגָּאֹה וְהַזּוֹב
יִזְרֶה עַל הַפֶּקֶה (ערכין טו, ב), וּבִקְהִיל שְׁנֵי
הַתּוֹלְעֵת עִם שְׁנֵיהֶם, יִזְרֶה שְׁשִׁיָּהֶם
חֲטָא, כְּאֶמְרָם 'בְּשִׁמְתָא דְּאִית בֵּיה,
וּבְשִׁמְתָא דְּלִית בֵּיה' (סוטה ה, א), וּבְכַפֵּרֵת
לְמִי שֶׁיִּצְטָרֵף לְנֶהֱג נְשִׁיאוֹת לְתוֹעֵלַת
הַרְבִּים. וַיִּכְבֵּר אֶמְרוּ ז"ל, שֶׁנֶּעֱנַשׁ
שְׂאוֹל עַל שֶׁלֹּא הִקְפִּיד עַל כְּבוֹדוֹ (יזמא
כב, ב), כְּאֶמְרוֹ "וַיִּכְבְּדוּהוּ, וְלֹא הִבִּיאוּ לוֹ
מִנְחָה, וַיִּהְיֶה כְּמִתְרִישׁ" (שמואל א י, כז).
וְכֵן תִּפְשׁ עֲלָיו הַנִּבְיָא כְּאֶמְרוֹ "הֲלוֹא
אִם קָטָן אֹתָהּ בְּעִינֶיךָ, רֹאשׁ שְׁכֵטִי
יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ" (שם טו, יז).
נֹאמֶר אִם כֵּן, שֶׁעַם הָיִיתָ הַמִּצְוָה
חֲקָה, יֵאָדָן לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ, וְלֹא
לְהִיטֵב מִסֶּפֶק אִם הִיא הִגּוֹנָה וְאִם
לֹא, כִּי "כֹּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה"
(משלי ל, ד), וְלֵה טַעַם נִשְׁגָּב בְּלִי סֶפֶק,
נֹדַע לְמִלְכָּה שֶׁצִּוָּה אוֹתָהּ, וְאוֹלִי גַם
לְמִשָּׁה רַבִּינוֹ וְהַדּוּמִים לוֹ, הִנֵּה יֵשׁ בָּהּ
אִיזֶה רָמֹז לְדָרְךָ הַתְּשׁוּבָה הַצְּרִיכָה
לְכֹל חוּטָא, שֶׁהִיא אָמְנָם שְׁשִׁיָּהּ אֶל
קֶצֶה הַפֶּךָ מַעֲשִׂי, הַמִּטְמֵאִים כֹּל לֵב
טָהוֹר, לְמַעַן יִשְׁגֵּי דָרְךָ הַמִּצְוָה וַיִּטְהַר.
וְזֶה הַדָּרְךָ, עִם הָיִיתוֹ טוֹב וּמִטְהַר
לְחוּטָא, הוּא אָמְנָם מִגֵּדָה וְרַע וּמִטְמֵא
כֹּל לֵב טָהוֹר, כְּאֶמְרָם, יְכִי בְּאִיזֶה
נֶפֶשׁ חֲטָא זֶה, אֵלֶּה שֶׁצִּוָּה עֲצוּמוֹ מִן

הַעוֹסְקִים בָּהּ מַעַת שֶׁרָפְתָה וְאֵילָךְ
טְמֵאִים, וְהֵם הַשּׁוֹרֵף (פסוק ו) וְהַמְשַׁלֵּף
עַץ אֶרֶז וְאֶזוֹב וְשְׁנֵי תוֹלְעֵת בְּשִׁרְפָתָהּ
(פסוק ו) וְהַאֲוִסֶף (פסוק ט) וְהַנּוּגֵעַ (פסוק יא)
וְהַנּוּשָׂא. אָמְנָם הַמָּוֶה וְהַמִּקְדָּשׁ הֵם
טְהוֹרִים.
שְׁשִׁית: שֶׁמִּעֲקָרֵי הַפֶּקֶה הוּא שְׁתִּיהִיָּה
אֲדָמָה בְּשִׁלְמוֹת. וַיִּכְבֵּר בְּאֵר הַנִּבְיָא,
שֶׁהַחֲטָא נִמְשָׁל לְאָדָם, כְּאֶמְרוֹ "אִם
יִהְיֶה חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים, כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ"
(שערי א, יח). וְלִכֵּן אֶמְרוּ ז"ל (יזמא טו, א)
שֶׁהִיוּ 'קוֹשְׁרִים לְשׁוֹן הַזִּרְיָה עַל פִּתְחוֹ
שֶׁל הַיָּכֶל: הַלְבִּין – הִיוּ שְׁמֵחִים, לֹא
הַלְבִּין – הִיוּ עֲצִיבִים'.
שְׁשִׁית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁבִּהְיוֹת
"כֹּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה" (משלי ל, ד),
הִיא בְּלִי סֶפֶק מִשְׁרַת הַמַּעֲשִׂים אֶל
הַמִּצְוָה, כִּי כֹל אֶחָד מִשְׁנֵי הַקִּצּוֹת
נִמְאָס, כְּאֶמְרוֹ "וְנִעְקַשׁ דְּרָכִים יִפּוֹל
בְּאִתָּהּ" (משלי כח, יח).
רְבִיעִית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁאֵין דָּרְךָ
נֹאזוֹת לְהִישִׁיר אֶת הַנִּעְקָשׁ דְּרָכִים
וְלְהִשְׁיבוֹ אֶל הַמִּצְוָה, זוֹלָתִי בְּהִטּוֹתוֹ
אֶל קֶצֶה הַפֶּכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּקְרָה בְּחִלְיָה
הַגּוֹף, כְּאֶמְרוֹ "חֲבֵרוֹת פִּצַּע תִּמְרוֹק
כְּרַע" (שם ב, ל). אֵף עַל פִּי שֶׁאוֹתָהּ
הַחֲטָא אֶל הַקֶּצֶה הִיא בְּעִצְמָהּ
נִמְאָסָה, וְתִשְׁחִית עֲנָן מִי שֶׁתִּהְיֶה
דְּרָכּוֹ מִמִּצְוֹת, כַּעֲנֵן הַתּוֹרָה
הַמְשַׁלֵּשֶׁת שֶׁתּוֹעִיל לְחוֹלָה וְתוֹזִיק
לְבִרְיָא.
חֲמִשִּׁית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁאֵין עֲנָן
לְאֶפֶר הַפֶּקֶה בְּטְהָרַת שׁוֹם מִן מִמִּינֵי
הַטְּמֵאוֹת, זוֹלָתִי בְּטְהָרָה מִטְמֵאָה מֵת.
וַיִּכְבֵּר נֹדַע, שֶׁעֲנֵן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת

כ"י אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד • עוֹמֵד בְּמִזְבְּחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וּמִתְכַּוֵּן וְרוֹאֶה פֶתָחוֹ שֶׁל הַיְכָל בְּשַׁעַת הַנִּזָּאת הָדָם (יזכא כח) •

(ה) וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעִינָיו אֶת־עֶרְוָה וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף:

(ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אַרְזוֹ וְאֵזוֹב וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שַׂרְפַּת הַפָּרָה:

(ז) וְכִכְסֵּם בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמִּחֻנָּה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

כ"י אֶל־הַמִּחֻנָּה • לְמִחֻנָּה שְׂכִינָה, שְׂאִין טָמֵא מְשַׁלַּח חוּץ לַשְּׂטִי מִחֻנּוֹת, אֲלֵא זָב וּבַעַל קָרִי וּמִצְרָע.

(ח) וְהִשְׂרָף אֹתָהּ יַכְכֵּם בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

(ט) וְאַסָּף אִישׁ מִהוֹר אֶת אֹפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מַחוּץ לְמִחֻנָּה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיָּתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה חַטָּאת הוּא:

כ"י וְהֵנִיחַ מַחוּץ לְמִחֻנָּה • (פרה פ"ג) לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים מִתְחַלֶּקֶת: אֶחָד נֶתַן בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד מִתְחַלֵּק לְכָל הַמִּשְׁמֶרוֹת, וְאֶחָד נֶתַן בַּחִיל; זֶה שֶׁל מִשְׁמֶרוֹת הָיָה חוּץ לַעֲזָרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעֲזִירוֹת וְכָל הַצָּרִיכִין לַהֲטָהֵר. וְזֶה שֶׁבְּהַר הַמִּשְׁחָה – כִּהְגִּים גְּדוּלִים לְפָרוֹת אַחֲרוֹת מִקִּדְשֵׁי הַיִּמִּנָּה. וְזֶה שֶׁבַּחִיל – נֶתַן לְמִשְׁמֶרֶת

(י) וְכִכְסֵּם הָאֹסֵף אֶת־אֹפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לַחֲקַת עוֹלָם:

(יא) הַנֶּגַע בַּמֵּת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

(יב) הוּא יִתְחַטָּא־לוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

כ"י הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ • בְּאֹפֶר הַפָּרָה (ס"א הָזָה).

ה'יִוָּקֵד יֵת תּוֹרָתָא לְעִינֵיהּ יֵת מִשְׁפָּה וְיֵת בְּשָׂרָהּ וְיֵת דָּמָה עַל אֶכְלָה יוֹקֵד:

ו'יִסַּב בְּהֵנָּה אֶעָא דְאַרְזָא וְאֵזוֹבָא וְצִבְעֵה זְהוּרִי וְיִרְמִי לְגוֹ יִקִּידֵת תּוֹרָתָא:

ז'וֹצִיבֵעַ לְבוּשׁוֹהִי בְּהֵנָּה וְיִסְחִי בְשָׂרָהּ בְּמֵיָא וּבְתֵר כֵּן יַעֲוֹל לְמִשְׁרִיתָא וְיִהִי מְסָאֵב בְּהֵנָּה עַד רִמְשָׂא:

ח'וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב • סָרְסָהּ וְדִרְשָׁהּ: "וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמִּחֻנָּה".

ח'וּדְמִקֵּיד יֵתָּה יַצִּבֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי בְּמֵיָא וְיִסְחִי בְשָׂרָהּ בְּמֵיָא וְיִהִי מְסָאֵב עַד רִמְשָׂא:

ט'וֹיִכְנֹשׁ גָּבֵר דְּכִי יֵת קִטְמָא דְתּוֹרָתָא וְיַצִּבֵּעַ לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא בְּאַתֵּר דְּכִי וְתִהִי לְכַנְשָׂתָא דְּכִי יִשְׂרָאֵל לְמִטְרָא לְמִי אֲדִייתָא חַטָּאתָא הִיא:

מ'גִּזְרַת הַכְּתוּב, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִיָּתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת". לְמִי נִדָּה • לְמִי הִזְיָה, כְּמוֹ (אִיכָה א): "וַיִּדְוֹ־אֲבָן בִּי", (זכריה ב): "לִיָּדוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹיִם" לְשׁוֹן זְרִיקָה. חַטָּאת הוּא • לְשׁוֹן 'חֲטוּי' כְּפִשׁוּטוֹ; וּלְפִי הַלְכוּתִיָּה קִרְאָה הַכְּתוּב "חַטָּאת", לוֹמֵר שֶׁהִיא כְּקִדְשִׁים לְהֶאֱסֹר בְּהֵנָּה.

י'וֹצִיבֵעַ דְּכִנִּישׁ יֵת קִטְמָא דְתּוֹרָתָא יֵת לְבוּשׁוֹהִי וְיִהִי מְסָאֵב עַד רִמְשָׂא וְתִהִי לְכִנִּי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיזְרָא דְיִתְגִּירֹן בִּינִיכּוֹן לְקִנִּים עֲלֵם:

יא'דִּיקְרַב בְּמֵתָא לְכָל נֶפֶשָׁא דְאַנְשָׂא וְיִהִי מְסָאֵב שְׁבַעַת יוֹמִין:

יב'הוּא יְדִי עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְדִי וְאִם לֹא יְדִי עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לֹא יְדִי:

יג. כל דִּיקְרָב בְּמֵתָא בְּנִפְשָׁא דְאַנְשָׁא דִּי יָמוּת וְלֹא יָדִי עֲלוּהִי יָת מִשְׁכָּנָא דִּי סָאב וְיִשְׁתַּצִּי אֲנִישָׁא הָהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אֲרִי מִי אֲדִינְתָא לֹא אֲזִדְרִיקוּ עֲלוּהִי מִסָּאב יְהִי עוֹד סְאוּבְתָהּ בְּה :

(יג) כָּל־הַנֶּגַע בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַפֵּא אֶת־מִשְׁכָּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהוָה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

דָּם (חולין עב). אֶת־מִשְׁכָּן ה' טָמֵא • אִם נִכְנס לַעֲזֹרָה אִפְלוּ בְּטְבִילָה, בְּלֹא הִזָּאת שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ • אֶף־עַל־פִּי שְׁטָבֵל.

כ"י • בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ • וְאִיזָה מֵת? שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם, לְהַצִּיא נֶפֶשׁ בְּהִמָּה, שָׁאִין טָמְאָתָה צְרִיכָה הִזָּאָה (וְלֹא טָמְאָת שְׂבָעָה). דְּבָר אַחֵר: "בְּנֶפֶשׁ", זֶה רְבִיעִית

יד. דָּא אֲוִרְיָתָא אֲנִשׁ אֲרִי יָמוּת בְּמִשְׁכָּנָא כָּל דְּעָלֵל לְמִשְׁכָּנָא וְכָל דִּי בְּמִשְׁכָּנָא יְהִי מִסָּאב שְׂבָעָא יוֹמִין:

(יד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אִשֶּׁר בְּאֹהֶל יִטְמָא שְׂבָעַת יָמִים: כ"י • כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל • בְּעוֹד שֶׁהֵמָּת בְּתוֹכוֹ.

טו. וְכָל מִן דְּחִסָּף פְּתִיחַ דְּלִית מְגוּפַת שְׂוִיעַ מִמֶּנָּה עֲלוּהִי מִסָּאב הוּא:

(טו) וְכָל כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

טז. טָמֵא הוּא. הָא אִם יֵשׁ צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו – טָהוֹר. פְּתִיל • לְשׁוֹן מַחְבֵּר, בְּלִשׁוֹן עֶבְרִי. וְכֵן (בְּרֵאשִׁית ל): "נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי", נִתְחַבְּרְתִּי עִם אַחֵרִי.

כ"י • וְכָל כָּלִי פְתוּחַ • (חולין כה א) בְּכָלִי חֶרֶס - הַכְתוּב מְדַבֵּר, שָׁאִין מְקַבֵּל טָמְאָה מִגִּבּוֹ אֲלֵא מִתּוֹכוֹ, לְפִיכָף אִם אֵין מְגוּפַת צֶמֶדִתּוֹ פְּתוּלָה עָלָיו יָפָה בְּחִבּוּר –

טז. וְכָל דִּי יִקְרַב עַל אִפִּי חֲקֵלָא בְּקִטְל חֲרָפָא אוֹ בְּמֵתָא אוֹ בְּגִרְמָא דְאַנְשָׁא אוֹ בְּקִבְרָא יְהִי מִסָּאב שְׂבָעָא יוֹמִין:

(טז) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה בְּחִלְל־חֲרָב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקִבֵּר יִטְמָא שְׂבָעַת יָמִים:

כ"י • עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה • (חולין עב) רְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: לְרַבּוֹת גּוֹלֵל וְדוֹפֵק. וּפְשׁוּטוֹ: "עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה", שָׁאִין שָׁם אֹהֶל – מִטְמֵא הֵמָּת שָׁם בְּגִיעָה.

יז. וְיִסְכּוּן לְדִמְסָאב מִעֵפֶר יִקְדַּת חֲטָאָתָא וְיִתְנוּן עֲלוּהִי מִי מְבוּעַ לָמָן:

(יז) וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שְׂרַפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיָּם חַיִּים אֶל־כָּלִי:

יח. וְיִסָּב אֲזוּבָא וְיִטְבּוּל בְּמֵיָא גְבֵר דְּכִי וְנָדִי עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל כָּל מְנִיָּא וְעַל נִפְשָׁתָא דִּי הוּוּ תָמָן וְעַל דִּיקְרָב בְּגִרְמָא אוֹ בְּקִטְלָא אוֹ בְּמֵתָא אוֹ בְּקִבְרָא:

(יח) וְלָקַח אֲזוּב וְיִטְבַּל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהוּוּ עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל־הַנֶּגַע בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלְל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקִבֵּר:

יט. וְנָדִי דְכִנָּא עַל מִסָּאבָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיִּדְכְּנָה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיַּעֲבֵעַ לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמֵיָא וַיִּדְכֵּי בְּרַמָּשָׁא:

(יט) וְהוּוּהָ טָהוֹר עַל־הַטָּמֵא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחֲטָאוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַבֵּם בְּגִדָיו וְרַחֲצוּ בַמַּיִם וְטָהַר בְּעֵרֵב:

כ"י • וְחֲטָאוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי • (ספרי) הוּא גָמַר טָהַרְתּוֹ.

כַּוְנָבֶר דִּי יִסְתָּאב וְלֹא יָדִי עֲלוּהִי וְיִשְׁתַּעֲי
אֲנָשָׁא הֵהוּא מִגּוּ קָהֵל אַרִי יֵת מִקְדָּשָׁא
דִּי סָאב מִי אֲדִינְתָא לֹא אֲזִדְרִיקוּ עֲלוּהִי
מִסָּאב הוּא :

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִתּוֹךְ הַקָּהֵל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טִמָּא מִי
נִדָּה לֹא־זֶרֶק עָלָיו טִמָּא הוּא :

כ"י - וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְגו' • אִם נִאָּמַר "מִקְדָּשׁ", לָמָּה נִאָּמַר "מִשְׁכָּן" כו' ? כִּדְאִיתָא בִּשְׁבֻעוֹת' (דף טז) •

כא וְתִהְיֶה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִוֶּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵם
בְּגִדָיו וְהִנֵּגַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב :

(כא) וְהִיְתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִוֶּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵם
בְּגִדָיו וְהִנֵּגַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב :

כַּן בְּנוֹגַע. וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוּ בִלְשׁוֹן "מִוֶּה", לֹאמַר לָךְ
שְׂאִינָן מִטְמְאִין עַד שֶׁיְהִי בָהֶן שְׁעוֹר הַזָּאֵה. וְהִנֵּגַע
וְגו' יִטְמָא • וְאִין טְעוֹן כְּבוֹס בְּגִדִים.

כ"י - וּמִוֶּה מִי־הַנִּדָּה • (נדה ט, יזמא יד) רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ
שֶׁמִּוֶּה טְהוֹר, וְזֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִי חֲטָאת –
טִמָּא טִמָּאָה חֲמוּדָה לְטִמָּא בְּגִדִים שְׁעָלָיו, מִה־שְׂאִין־

כב וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּהּ מִסָּאבָא יְהִי מִסָּאב
וְאֲנָשׁ דִּי־קִרְבַּ בֵּהּ יְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא :

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטִּמָּא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגַּעַת
תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב: פ

(ג) אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן • כָּשֶׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֹהֶרֶן, שֶׁהוּא
כֹּהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל. וְלִפִּי שְׂאֹהֶרֶן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל,
לֹא נַעֲשִׂית עֲבוּדָה זֹאת עַל־יָדוֹ, שְׂאִין קְטִיגוֹר נַעֲשָׂה
סְנִיגוֹר: (ד) וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה • כָּשֶׁם שֶׁנִּשְׂרָף הָעֵגֶל:
(ו) עֵץ אֲרִז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת • שְׁלֹשָׁה מִינֵין הִלְלוּ
כְּנִגַּד שְׁלֹשֶׁת אֲלִפֵּי אִישׁ שֶׁנִּפְלוּ בָּעֵגֶל. וְאֲרִז הוּא
הַגִּבָּה מִכָּל הָאֵילָנוֹת, וְאֲזוּב נִמּוֹךְ מִכָּלָם. סִימָן,
שֶׁהַגִּבָּה שֶׁנִּתְגַּאֵה וְחֲטָא, יִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כְּאֲזוּב
וְתוֹלַעַת, וְיִתְכַפֵּר לוֹ: (ז) לְמִשְׁמֶרֶת • כְּמוֹ שֶׁשָּׁפַע
הָעֵגֶל שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת לְפָרְעָנוֹת, שְׂאִין לָךְ פִּקְדָּה שְׂאִין
בֵּהּ מִפְּקֻדַּת הָעֵגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב): "וּבְיָוִם פִּקְדֵי
וּפִקְדֵי וְגו'". וְכָשֶׁם שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין בּוֹ,
כֵּן פָּרָה מִטְמָאָה כָּל הָעוֹסְקִין בֵּהּ. וְכָשֶׁם שֶׁנִּשְׁטְהִירוּ
בְּאֶפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיִּזֶּר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וְגו'", כֵּן
"וְלִקְחוּ לְטִמָּא מַעַפֵּר שְׂרַפַת הַחֲטָאת וְגו'".

כ"י - וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ • "הַטִּמָּא" הַזֶּה שֶׁנִּטְמָא
בְּמַת "יִטְמָא". וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגַּעַת • בּוֹ בְּטִמָּא מַת.
תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב • מִכָּאן לְמַדְנֵה, שֶׁהַמַּת אָבִי אֲבוֹת
הַטְמָאָה, וְהַנּוֹגַע בּוֹ אֵב הַטְמָאָה וּמִטְמָא אָדָם. זֶהוּ
פְרוּשָׁה לִפִּי מִשְׁמַעַה וְהַלְכוּתִיָּה. וּמִדְּרַשׁ אֲגִידָה
הַעֲתִיקָתִי מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְרָשָׁן, וְזֶהוּ:
(ב) וְיִקְחוּ אֶלֶיךָ • מִשְׁלָהֶם, כָּשֶׁם שֶׁהֵם פָּרְקוּ נִזְמִי
הַזָּהָב לַעֲגֹל מִשְׁלָהֶם, כֵּן יִבְיִאוּ זֶה לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהֶם.
פָּרָה אֲדָמָה • מִשְׁלָה לְכֵן שֶׁפָּתַח שְׁטוֹף פִּלְטִין שֶׁל
מֶלֶךְ. אָמְרוּ: תְּבֵא אִמּוֹ וְתִקְנֶנָּה הַצּוֹאָה, כֵּן תְּבֵא פָּרָה
וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל. אֲדָמָה • עַל שֵׁם (ישעיה א): "אִם
יֵאָדִימוּ כְּתוֹלַע", שֶׁהַחֲטָא קְרוִי אָדָם. תְּמִימָה • עַל
שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ תְּמִימִים וְנַעֲשׂוּ בּוֹ בְּעָלִי מוֹמִיִּין –
תְּבֵא זֶה וְתִכְפֹּר עֲלֵיהֶם וְיִחְזְרוּ לְתַמּוּתָם. לֹא עֲלָה
עֲלֵיהָ עַל • כָּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ מַעֲלִיָּהֶם עַל שְׁמַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~

מִמִּילָא טִמָּאת מַת. וְיֵשׁ לֹאמַר, שֶׁזֶּהוּ שִׁכְתָּב הַרְמַב"ם
שֶׁהַפָּרָה הַעֲשִׂירִית יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ: רְמֵז רְמֵז לָנוּ,
שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הַזֶּה בְּטוֹל הַמֶּנֶח לְגַמְרִי, "בַּלַּע הַמֶּנֶח
לְנֶצַח".

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 128)

תְּבֵא פָּרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל (רש"י יט, כב) בְּאֶרֶז הַמִּפְרָשִׁים,
שֶׁלּוֹא חֲטָא הָעֵגֶל לֹא הִיְתָה מִיתָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי בְּמִתָּן
תּוֹרָה זָכוּ ל"חֲרוֹת מִמֶּלֶךְ הַמֶּנֶח", וְהַחֲטָא גָרַם לְמִיתָה
וּלְטִמָּאת מַת; וּמוֹכֵן אִפּוּא, שֶׁשְׁפָרַת הַחֲטָא מְבַשֵּׁל בְּדֶרֶךְ

כ (א) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְּבַר־צֵן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים וַתִּקָּבֵר שָׁם:

נשי"א כָּל־הָעֵדָה • עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכָּבֵר מֵתוֹ מֵתִי מִדְּבַר, וְאֵלּוּ פָּרְשׁוּ לַחַיִּים. וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים • (מ"ק כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מֵרִים לַפִּרְשֵׁת פָּרָה אֲדָמָה? לומר לך: מֵה קִרְבָּנוֹת מִכִּפְּרִין (ס"א כְּמוֹ שֶׁפָּרָה אֲדָמָה וּבִאֲהָרָן נֶאֱמַר (במדבר לג): "עַל־פִּי ה'", "בִּאֲלֵה מִסְעִי".

(ב) וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן:

נשי"א וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה • מִכָּאן, שֶׁכָּל אֲרָבָעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מֵרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

ועל-אחת-כמה-וכמה בימינו, שהמאורעות מתרחשים במהירות גדולה הרבה יותר, ברור הדבר, שאם רק מתעסקים מתוך רגש, מסיירה ונתינה עד למסירת נפש (באופן חיובי) – מצליח הקב"ה ורואים פירות טובים במהירות גדולה יותר, או תיכף ומיד, ובכל אופן – תוך משך זמן קצר.

(שיחת יום א' פרשת חוקת, בדר"ח תמוז, ה'תשכ"ו)

יש כאלו שנופלים ברוחם בגלל שלמרות יגיעתם, הן בנוגע לעצמם והן בנוגע לזולתם, אינם רואים מיד את הפירות. וגם על זה ישנו לימוד מפרשת השבוע – שלמרות שבמשך ארבעים שנה לא ידעו בני ישראל בזכות מי היתה להם הבאר שממנה שתו בהיותם במדבר, הנה סוף-כל-סוף נודע להם הדבר, אם כי לאחר משיך זמן רב.

(ג) וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעָנוּ בְּנוֹעַ אַחֲנִינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

נשי"א וְלוֹ גִּוְעָנוּ • הָלוֹא יִשְׁוּעָנוּ. בְּנוֹעַ אַחֲנִינוּ • בְּמִיתַת אַחֲנֵינוּ בַּדָּבָר. לִמַּד שְׁמִיתַת צָמָא מְגַנָּה מִמֶּנָּה. בְּנוֹעַ • שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ "בְּמִיתַת אַחֲנֵינוּ", וְלֹא

(ד) וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת־קֶהֱלִי יְהוָה אֱלֹהֵימְדָּבָר הַזֶּה לְמוֹת שָׁם אֲנַחֲנוּ וּבְעִירָנוּ:

כ (ג) וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה. הִנֵּה הַמִּדְּבָר הַזֶּה (פסוק ד). אֲמָנָם הִיָּתָה גַם הַמִּרְיָבָה עִם מֹשֶׁה הִיָּתָה בְּאֶמְרָם "וְלָמָּה הִבַּאתֶם אֶת קֶהֱלִי ה' אֶל הַמִּדְּבָר הַזֶּה" (פסוק ד). תורה ד

ה וּלְמָא אֶסְקִיתוּנָא מִמַּצְרִים לְאַיְתָאָה יִתְנָא
לְאַתְרָא בִּישָׁא הָדִין לֹא אֶתְר פֶּשֶׁר לְבֵית זָרַע
וְאַף לֹא תִינִין וְגוֹפְנִין וְרִמּוֹנִין וּמִיָּא לִית
לְמִשְׁתִּי:

(ה) וְלִמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־
הַמָּקוֹם הַזֶּה הִזֵּה לֹא מָקוֹם זָרַע וְתֹאנָה וְגִפְן
וְרִמּוֹן וּמִים אֵין לְשִׁתּוֹת:

ו יַעֲלֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קֶדֶם קָהֵל לְהִרְע
מִשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפְלוּ עַל אִפְיָהוֹן וְאַתְגְּלִי יִקְרָא
דִּי לַהוֹן:

(ו) וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

~ יום שני ז' תמוז ~

ו ומליל יי עם משה למימר:

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ח כִּי יֵת חֲטָא וְאֶכְנֵשׁ יֵת כְּנֻשָּׁתָא אֶת
וְאַהֲרֹן אַחֲרָיו וְתִמְלְלוּן עִם כִּיפָא לְעִינֵיהוֹן
וְיִתֵּן מוֹהִי וְתִפְסֵק לַהוֹן מִיָּא מִן כִּיפָא וְתִשְׁקִי
יֵת כְּנֻשָּׁתָא וְיֵת בְּעִירָהוֹן:

(ח) קַח אֶת־הַמַּטֵּה וְהַקָּהֵל אֶת־הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן
אֶחָד וְדַבְּרֶתֶם אֶל־הַפֶּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיַּם מִן־הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם:

כ"ט ~ וְאֶת־בְּעִירָם • (במדבר רבה) מְכַאן, שְׁחַס הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ספורט

יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי עֲבָדָיו, עִם הַקְדַּמַּת
אִיזוֹ תְּנוּעָה מְסֻדֶּרֶת מֵאִתּוֹ, כְּעִנִּין
”הַשְׁלִיכָהוּ אֶרְצָה” (שְׁמוֹת ד, ה) ”הָרִם
אֶת מִטָּה” (שִׁם יד, טו), ”וְהַפִּיט בַּצּוּר”
(שִׁם יז, ו), ”יִרְה וַיִּזֵּר” (מַלְכִּים ב יג, יז)
וְדוּלְתָם. וְהַשְׁלִישִׁי הוּא מִין מִן הַנְּסִים
שֶׁלֹּא יוּכַל הַטֵּבַע לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשׁוּם אֶפֶן.
זֶה הַמִּין יַעֲשֶׂה הָאֵל יִתְעַלֶּה עַל יְדֵי
עֲבָדָיו בְּדַבּוּר בְּלִבָּד, שֶׁהִיא פְּעֻלָּה
שְׂכֵלִית וַיִּתֵּר נִכְבְּדָת מִשְׁאֵר תְּנוּעוֹתָיו
הַגִּשְׁמִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הַעֲנָן בְּפִתִּיחַת
פִּי הָאֶרֶץ, כְּאִמְרוֹ ”וַיְהִי כְּכֹלֹתוֹ
לְדַבֵּר.. וַתִּפְקַע הָאֲדָמָה” (לְעִיל טו, לא).
וְכֵן כְּעִנִּין עֲמִידַת הַשָּׁמַשׁ לִיהוֹשֻׁעַ
נֶאֱמָר ”אֲזַ וַדְּבַר יְהוֹשֻׁעַ” (יְחֻזְשֻׁעַ י, יב).

וְהִנֵּה כְּעִנִּין זֹאת הַמְּרִיבָה הִיָּה מִן
הַהֶכְרֵם לְהַעֲבִיר אֶת רַעַת תְּלוּנוֹת
יִשְׂרָאֵל, שִׁיְהִיָּה הַנֶּס הַנֶּעֱשֶׂה מְבָאָר
מַעֲלַת הַמֶּלֶךְ הַמְּשַׁלֵּחַ וְדָרְכֵי טוֹבוֹ,
וּמְבָאָר גַּם בֵּן מַעֲלַת הַשְׁלִיחַ וְטוֹבוֹ,

שֶׁהִבִּיא אוֹתָם אֶל אוֹתוֹ הַחֲלָק הָרַע
מִהַמְּדָבָר. וְעַל הָאֵל יִתְבָּרַךְ הִיָּתָה
מְרִיבָתָם בְּאֶמְרָם (פְּסוּק ה) שֶׁהוֹצִיאָם
מֵאֶרֶץ נֹשֶׁבֶת טוֹבָה אֶל אֶרֶץ מִדְּבָר.
וְלִהְיוּדִיעָם אֶת רִשְׁעָם בְּזֶה, הַתַּחֲבִּיב
שִׁיְהִיָּה הַנֶּס מוֹדִיעַ שֶׁהַשְׁלִיחַ הִיָּה
מְנַהֵג בְּשִׁלְמוֹת, וְשֶׁהַמְּשַׁלֵּחַ הִיָּטִיב
בְּשִׁלְיָחוֹתָיו וְלֹא הִרַע כָּלָל.

וּבִהְיוֹת מִיָּנִי הַנְּסִים הַמְּסַפְּרִים בְּכַתְּבֵי
הַקֶּדֶשׁ עַל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה פָּנִים: הָאֶחָד
הוּא גַם נִסְתָּר, כְּמוֹ יְרִידַת הַמָּטֶר
וְהַהֶמְלֵט מִן הַחֲלָאִים וּמִן הַצָּרוֹת. זֶה
הַמִּין מִן הַנְּסִים יִשְׁגוּהוּ הַצַּדִּיקִים
בְּתַפְלָתָם, כְּעִנִּין ”וַיִּתְּפֹלֵל אֲבָרָהָם אֶל
הָאֱלֹהִים, וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אַבְיִמֶלֶךְ”
(בְּרָאשִׁית כ, יז). וְכֵן ”וַיִּתְּפֹלֵל מֹשֶׁה בְּעַד
הָעָם” (לֵחֹל כ, ז). וְהַשְׁנִי הוּא גַם נִגְלָה,
לֹא יוּכַל הַטֵּבַע לַעֲשׂוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ הָאֶפֶן,
אַבְל יַעֲשֶׂהוּ אַחֵר תְּנוּעוֹת רְבוּת בְּמִשְׁנָה
זְמַן. זֶה הַמִּין מִן הַנְּסִים יַעֲשֶׂהוּ הָאֵל

(ח) קַח אֶת הַמַּטֵּה.. וְדַבְּרֶתֶם אֶל
הַפֶּלַע. כִּי רַבּוּ הַדְּעוֹת כְּעִנִּין חֲטָא
מִי מְרִיבָה. וְהִיָּה סִפְק אֶצֶל רַבִּים,
בְּמָה חֲטָאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנִּכְתַּב
עֲלֵיהֶם ”לֹא הָאֲמַנְתֶּם” (פְּסוּק יב),
”מַעֲלַתֶּם” (דְּבָרִים לב, נא) וְ”מְרִיתֶם” (פְּסוּק
כד). וְאִם הִיָּתָה כְּנֻת הָאֵל יִתְבָּרַךְ
שֶׁיִּדְבְּרוּ בְּלִבָּד אֶל הַפֶּלַע, מָה עֲנָן
לְלִקְיַחַת הַמַּטֵּה? וְאִם הִיָּה חֲטָא עַל
שֶׁהִכָּה מֹשֶׁה אֶת הַפֶּלַע שֶׁלֹּא בְּמַצּוֹת
שׁוּלָחוֹ, בְּמָה חֲטָא אַהֲרֹן? אֲמַנָּם
כְּשֶׁנִּתְּבָנוּן כְּעִנִּין הַמְּרִיבָה, וְאִי
שֶׁנִּתְּשַׁב שִׁתְּהִיָּה מַצּוֹת הָאֵל בְּזֶה עַל
אֶפֶן שִׁיִּפְּרִי וְשַׁעַת מְרִיבָתָם, וְהַתְּוִדוּ
אֶת חֲטָאָתָם, וְשָׁבוּ וְרָפְא לָמוּ, כִּי לֹא
יִחַפֵּץ בְּמוֹת הַמֶּת. וַיִּכְּנֵן נִבִּין שֶׁבְּזֶה
הַחֲטָאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת כְּנֻת הָאֵל
יִתְבָּרַךְ, וְעַל זֶה הַעֲנִישָׁם. אֲמַנָּם
הַמְּרִיבָה עִם מֹשֶׁה הִיָּתָה בְּאֶמְרָם
שֶׁהִיָּתָה הַנִּתְּחָתוּ בְּלִתִּי שְׁלָמָה, בְּמָה

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמָּטָה מִלִּפְנֵי יְהוָה בְּאֶשֶׁר צִוָּהוּ: ט וְנָסִיב מֹשֶׁה יָת הַטָּרָא מִן הָרָם יְיָ כְּמָא דִּי פְקָדָה:

י ואכנישו משה ואהרן ית קהל לא לקדם
פיפא ואמר להון שמעו כען סרכנא המן
פיפא הדין נפק לכון מ'א:

(י) וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקֹּהֵל אֶל־פְּנֵי הַסָּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּנָא הַמּוֹרִים הַמִּן־הַסָּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם:

אומרים להם: מה לכם, מאיזה סלע תוציאו לנו
מים? לךף אמר להם: "המרים", סרכנים, לשון יוני:
שוטים - מורים את מוריהם, "המן הסלע הזה",
שלא נצטוינו עליו, "נוציא לכם מים".

יא וַיֹּאֲרֶם מֹשֶׁה יָת יְדֵה וּמַחָא יָת פִּיפָא
בְּחִטְרָה תְּרַמִּין זְמַנִּין וַיִּנְפְקוּ מֵא סָגִיא
וּשְׁתִּיאת כְּנִשְׁתָּא וּבְעִירָהוֹן:

אמרו: שמא צריך להכותו ככראשונה, שגאמר (שמות
י) "והפית בצור" - ונודמן להם אותו סלע והכהו.

(יא) וַיֹּרֶם מֹשֶ�ה אֶת־יָדָיו וַיִּךְ אֶת־הַסָּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה וּבְעִירָם:

כ"י פ'עמים • לפי שבראשונה לא הוציא אלא טפין,
לפי שלא צוה המקום להכותו אלא "ודברתם
אל-הסלע", והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא.

יב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן חֲלֹף דִּי לֹא
הַמִּנְתִּין בְּמִימְרֵי לְקַדְשִׁיתִי לְעִינֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּכֹּן לֹא תַעֲלוּן יָת קֹהֵלָא הַדִּין
לְאַרְעָא דִּי יְהִיבִית לַהּוֹן:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן יַעֲזוּ לֹא
הָאֱמָנָתִם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִכֹּן לֹא
תָבִיאוּ אֶת־הַקֹּהֵל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:

ספורט

אל הסלע ממקום אחר, כמו ש'עשו
ברפידים, כאמרו "והפית בצור ויצאו
ממנו מים" (שמות יז, ו), כי לא בטחו
ש'קים האל יתברך את דברו לעשות
לישראל המין השלישי מן הנסים,
ב'שכם את ישראל אז ממרים מאד
עד ש'היו בלתי ראויים אליו, וש'ינחם
ה' על הטובה. ובכן עשו את ה'רף מין
השני מן הנסים במטה, אשר בו
הודיע מעלת השליח, ולא עשו את
ה'רף המין השלישי, אשר בו יודיעו
לישראל מעלת המשלח וטובו. ולזה
נכתב עליהם "לא האמנתם בי" (פסוק
יב), ש'הרצון בו: לא בטחתם בי
ש'עשה מה שאמרתי, "ומעלתם בי"
(דברים לב, נא) ש'חללתם כבודי ולא
הראיתם למריבים את סכלותם,
ו"מריתם פי" (פסוק כד) בשלא שמרתם

מצותי. תורה ט

כאמרו "ודברתם אל הסלע", למען
יכירו ישראל ש'היה זה הנס מן המין
השלישי כאמור, לא ש'היה מים
נגרים שם ממקום אחר. ובזה ידעו
ג'ל וטוב המשלח, וישיבו אל לפם
שאף על פי שהוציאם ממצרים אל
המדבר, אין בזה רעה כלל בהיותו
עמ'הם, אחר ש'יש בידו לשים מדבר
לאגם מים, וזולת זה ממה שלא יוכל
הטבע עליו, וש'אם הוא פ'אן הכל
כ'אן, כאמרו "המדבר הייתי לישראל"
(רמיהו ב, לא). וצוה עם זה, שאחר
ש'הפך הסלע למים יוציא משה
אותם המים להם במטהו לש'בטיהם,
כאמרו "במחזק במשענתם" (להלן כא,
יח), ולזה המין מן הנסים אמר "קח
את המטה.. והוצאת להם מים מן
הסלע וכו'".

והנה משה ואהרן הסכימו לעשות
המין השני מן הנסים, ולהגיר המים

ושהוא מוכן אל ש'יטיב המלך על ידו
לעמו. ותתבאר מעלת המשלח במין
השלישי מן הנסים, אשר לא יוכל
הטבע כלל עליו בשום אפן ובשום
זמן. ותתבאר מעלת השליח במין
השני מן הנסים הנעשה בתנועת
השליח הראוי לזה. ובכן צוה האל
יתברך ש'הפך הסלע למים, כאמרו
"ונתן מימיו", כלומר ש'היו המים מן
הסלע, לא נמשכים ממקום אחר
אליו. וזה הנה נמנע זולתי בהיותו
נהפך מצורת סלע אל צורת מים,
כאשר העיד אחר כף כאמרו "המוציא
לך מים מצור החלמיש" (דברים יח, טו). כי
אם היו המים מובאים ממקום אחר
שם ב'נס, לא יהיה הבדל בין צור
חלמיש לזולתו. וזה המין מהנסים לא
יוכל עשוהו הטבע בשום אפן, ולא
בשום זמן.

וצוה ש'היה על ידי דבור עבדיו,

לְהַקְדִּישְׁנִי • שְׁאֵלוּ דַבָּרְתֶּם אֶל הַסֹּלֶעַ וְהוֹצִיא, הִייתִי מְקַדֵּשׁ לְעֵינֵי הָעֵדָה וְאוֹמְרִים: מַה סֹּלֶעַ זֶה, שְׁאֵינוּ מְדַבֵּר וְאֵינוּ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוּ צָרִיךְ לִפְרָנְסָה, מְקִים דְּבוּרוֹ שֶׁל מְקוֹם, קֵל-וַחֲמֹר אָנוּ! • לָכֵן לֹא תָבִיאוּ • בְּשׁוֹבְעָה, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א א): "לָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי" • נִשְׁבַּע בְּקַפִּיצָה, שְׁלֹא יָרְבוּ בַתְּפִלָּה עַל כָּךְ •

כ"י • יַעַן לֹא-הֶאֱמַנְתֶּם בִּי • גָּלָה הַכְּתוּב שְׁאֵלוֹלִי חֲטָא זֶה בְּלִבְדִּי הָיוּ נִכְנָסִין לְאַרְצִי, כְּדֵי שְׁלֹא יֵאמְרוּ עֲלֵיהֶם: כַּעֲזוֹן שְׂאֵר דּוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְאַרְצִי, כִּי הָיָה עֲזוֹן מִשָּׁה וְאַהֲרֹן • וְהִלֵּא (במדבר יא) "הִצֵּאתִי וּבִקְרִי יִשְׁחַט" קִשָּׁה מִזֶּה? אֲלֵא לִפִּי שֶׁבִּסְתֵּר – חֲסֹף עָלָיו הַכְּתוּב, וְכֵאן שֶׁבְּמַעֲמַד כָּל יִשְׂרָאֵל – לֹא חֲסֹף עָלָיו הַכְּתוּב, מִפְּנֵי קְדוּשַׁת הַשֵּׁם •

(יג) הִמָּה מִי מְרִיכָה אֲשֶׁר-רָבוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה וַיִּקְדָּשׁ בָּם: ס

וְאַהֲרֹן עַל-יָדָם, (זכריה קט"ו ב) שֶׁשֶּׁשֶּׁה־קְדוּשׁ-כְּרוֹן-הוּא עוֹשֶׂה דִּין בְּמִקְדָּשָׁיו, הוּא יֵרָאוּ וּמִתְקַדֵּשׁ עַל הַבְּרִיּוֹת • וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהילים סח): "נִזְרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשָׁיִךְ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא י): "בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ" •

כ"י • הִמָּה מִי מְרִיכָה • הֵם הַנִּזְכָּרִים בְּמִקוֹם אַחֵר: (סנהדרין ק"א ב) אֶת אֵלוּ רָאוּ אֲצִטְגִּינֵי פְרָעָה, שֶׁמּוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹקָה בְּמִים, לָכֵן גִּזְרוּ (שמות א): "כָּל-הַבֶּן הַיָּלֹד הִיאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ" • וַיִּקְדָּשׁ בָּם • שְׁמַתוֹ מִשָּׁה

(יד) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם כִּי אָמַר אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל אֲתָה יֹדַעַת אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְאָתָנוּ:

פִּירֵשׁ אֲבִיכֶם מֵעַל אֲבִינוּ (שם לו): "וַיִּלָּךְ אֶל-אַרְצִי מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו" – מִפְּנֵי הַשְּׁטֵר-חֹב הַמָּטָל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב •

כ"י • אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל • מַה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאן אַחֲוָה? אֲלֵא אָמַר לוֹ: אַחִים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי אֲבִרְהָם, שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (בראשית טו): "כִּי-גֵר יִהְיֶה יִרְעָךְ", וְעַל שֶׁגִּינוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחֹב לִפְרָעוֹ • אֲתָה יֹדַעַת אֵת כָּל-הַתְּלָאָה • לִפְיֶכָךְ

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹא-בִתְּנוּ:

כ"י • וַיִּרְעוּ לָנוּ • סְבֻלָּנוּ צָרוֹת רַבּוֹת • וְלֹא-בִתְּנוּ • מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְרַעֲרִים בְּקִבְרָם כִּשְׁפָרְעָנוֹת כָּאֵה עַל יִשְׂרָאֵל •

(טז) וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֶדֶשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ:

טז וַיִּצְלִינָא קָדָם יי וְקָבִיל צְלוֹתָנָא וּשְׁלַח מַלְאָכָא וַאֲפָקְנָא מִמִּצְרַיִם וְהֵא אֲנַחְנָא בְּרַקָּם קִרְתָּא דְּבִסְטָר תְּחוּמָּךְ:

טז וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֶדֶשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ:

(יג) וַיִּקְדָּשׁ בָּם • בְּאוֹתָם הַמִּים עֲצָמָם נִקְדָּשׁ אַחֵר כִּי בַעֲנִין נָחַל אֲרֵנוֹן (להלן בא, יג), שֶׁהָרָאָה אֲזַי לְיִשְׂרָאֵל שְׂאוֹתָם הַמִּים הָיוּ בְּלִתֵּי טְבָעִים, כְּמוֹ שֶׁהוּרָא אֲזַי בְּשִׁירְתָם בְּאֶמְרָם "וַיִּמְנַחֲלֵאֵל בְּמוֹת" (להלן בא, יט), שֶׁהָיוּ הַמִּים עוֹלִים לְיִתֵּר מִמִּקוֹם מְקוֹרָם, עַל הַפֶּךְ הָרָאוּ לְמִים הַטְּבָעִים • תוֹרַה יד

כ"י • וַיִּשְׁמַע קִלְנוֹ • בַּבֶּרֶכָה שֶׁבָּרַכְנוּ אֲבִינוּ (בראשית כז) : זֶה מֹשֶׁה. מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מְלָאכִים", "הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב", שָׁאֲנוּ צוּעִקִים וְנִצְעָנִים. מִלֶּאֱדָ • וְאָמַר (ד"ה ב לז) : "וַיִּהְיוּ מְלָעֲבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים".

(יז) נַעֲבֶרְהָ-נָּא בְּאַרְצְךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדִּי לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ:

כ"י • נַעֲבֶרְהָ-נָּא בְּאַרְצְךָ • אֵין לָךְ לַעֲזוֹר עַל הִירְשָׁה שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁם שֶׁלֹּא פָּרַעַת הַחֹב, עָשָׂה לָנוּ עֲזָר מַעֲט לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר. (במדבר רבה) "מִי בּוֹרוֹת" הִיא צָרִיף לוֹמַר, אֲלֹא כִּף אָמַר מֹשֶׁה: אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ בִּיּוֹדֵינוּ מִן לֶאֱכֹל וּבָאֵר לִשְׁתוֹת,

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲדֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן-בְּחֶרֶב אֵצָא לְקִרְאָתְךָ:

כ"י • פֶן-בְּחֶרֶב אֵצָא לְקִרְאָתְךָ • אַתֶּם מִתְנַאֲפִים בְּקוֹל שְׁהוֹרִשְׁכֶם אֲבִיכֶם, וְאַמְרָתֶם: "וְנִצְעֵק אֱלֹהֵי וַיִּשְׁמַע קִלְנוֹ", וְאָנִי אֵצָא עֲלִיכֶם בְּמָה שְׁהוֹרִישְׁנִי אָבִי (בראשית כז) : "וְעַל חֶרֶבְךָ תִּחְיֶה".

(יט) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלֶה וְאִם-מִימִיד נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנֵי וְנִתְתִּי מִכְרָם רַק אֵין-דָּבָר בְּרַגְלֵי אַעֲבֶרְהָ:

כ"י • רַק אֵין-דָּבָר • אֵין שׁוּם דָּבָר מִזִּיקָה.

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדֹם לְקִרְאָתוֹ בָּעֵם כָּבֵד וּבִיד חֲזָקָה:

כ"י • וּבִיד חֲזָקָה • בְּהִבְטָחַת זְקֻנָּתוֹ (שם) : "וְהַיָּדִים יָדֵי עֲשׂוֹ".

(כא) וַיִּמָּאֵן אֲדֹם נָתַן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיִּטּ יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיוֹ: פ

(יז) דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ. בְּאוֹתָהּ הִדְרָף שִׁיעָזָה הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּלְדָּה בָּהּ, כְּמִנְהַג כָּל מֶלֶךְ הַנּוֹתֵן מַעֲבָר לְצָבָא אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמוֹ לְשִׁלּוֹם עִמָּהֶם מוֹרָה דֶּרֶךְ, לְמַעַן לֹא יִזְיקוּ אֲנָשֵׁי הַצָּבָא אוֹ קִצְתָּם בְּעִבְרָם לִיּוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ. תוֹרָה יח

(יח) פֶּן בְּחֶרֶב אֵצָא לְקִרְאָתְךָ. כִּי הֵמוֹן עִם אֲדֹם אֲנָשֵׁי דְמִים, וּבִסְבָּה מַעֲטָת מְמַרְיָבָה אוֹ זוֹלָתָה שֶׁתַּפֵּל בֵּין אֲנָשֵׁי הָאֶרֶץ וְהָעָם הָעוֹבֵר, יִתְעוֹרְרוּ אֲנָשֵׁי הָאֶרֶץ בְּחֶרֶב גָּדוֹל הָעוֹבְרִים. תוֹרָה יט

(יט) בְּמַסְלָה נַעֲלֶה. הִנֵּה זֶה אוֹיֵל יִקְרָה אִם נַעֲבֹר בְּעָרִים, אֲבָל אֲנַחְנוּ נַעֲבֹר בְּמַסְלָה בְּלִבְדִּי, וְלֹא תִקְרָה שֶׁם סָבָה שֶׁתְּעוֹרֵר אֶת עַמְּךָ בְּחֶרֶב לְקִרְאָתְנוּ.

רַק אֵין דָּבָר בְּרַגְלֵי. אֵין אִתָּנוּ שׁוּם דָּבָר מוֹכֵן לְחֶרֶס רִיב. אַעֲבֶרְהָ. מֵאַחֵר שֶׁאֵין מֵאֲמִין לְהִנְחִינוּ לַעֲבֹר אֲלֹא בְּשִׁבִּיל זֶה שֶׁאֲמַרְתָּ, הִנֵּה נוֹכַל לַעֲבֹר, שֶׁאֵין לְחוֹשׁ לָזֶה כָּלֵל. תוֹרָה כ

(כ) וַיֵּצֵא אֲדֹם לְקִרְאָתוֹ. עַל הַגְּבוּל. תוֹרָה כא

~ יום שלישי ח' תמוז ~

(כב) וַיִּסְעוּ מִקֶּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּלַהֲעֵדָה הָהָרִי:
הָהָרִי:

כַּס"י • בְּלַהֲעֵדָה • כָּל־שְׁלָמִים וְעוֹמְדִים לְהִכָּנֵס לְאָרֶץ, שְׁלֹא הָיָה בָּהֶן אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּבַר כָּלוּ מִתִּי מִדָּבָר, וְאֵלּוּ מֵאוֹתָן שֶׁכָּתוּב בָּהֶן (דברים ט): "חַיִּים כָּל־כֶּם הַיּוֹם". הָרִי הָהָרִי • הָרִי עַל גְּבֵי הָר, כְּתוּבִים קִטָּן עַל גְּבֵי תַפּוּחַ גָּדוֹל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהֶעֱנָן הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וּמִשּׁוֹהַ אֶת הָהָרִים, שְׁלֹשָׁה נִשְׁאַרוּ בָּהֶן: הָרִי סִינִי – לְתוֹרָה, וְהָרִי נָבוֹ – לְקַבּוּרַת מֹשֶׁה. וְהָרִי הָהָרִי – לְקַבּוּרַת אֶהֱרֹן.

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהָרִי הָהָרִי:
עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדוֹם לֵאמֹר:

כַּס"י • עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדוֹם • מַגִּיד, שֶׁמִּפְנֵי שְׁנֵת־חֲבָרִי כָּאֵן לְהִתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הָרָשָׁע, נִפְרָצוּ מַעֲשֵׂיהֶם וְחִסְרוֹ הַצַּדִּיק הָזֶה, וְכֵן הִנָּכִיא אוֹמֵר לִיהוֹשֻׁעַט (ד"ה ב ט): "בְּהִתְחַבֵּר עִם־אַחֲזִיָּהוּ פֶּרֶץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיךְ".

(כד) וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל־עַמּוּיָו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מְרִיתָם אֶת־פִּי לְמִי מְרִיבָה:

(כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָיו וְהַעַל אֹתָם הָהָרִי:
הָהָרִי:

כַּס"י • קַח אֶת־אַהֲרֹן • בְּדַבְּרֵי נְחוּמִים. אָמַר לוֹ: אֲשֶׁרִיד שֶׁתִּרְאֶה כְּתוּב לְבָנֶיךָ, מִה שָׂאִין אֲנִי זָכָאי לְכָךְ.

(כו) וְהִפְשַׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־
אַלְעָזָר בְּנָיו וְאֶהֱרֹן יֹאסֵף וּמֵת שָׁם:

כַּס"י • אֶת־בְּגָדָיו • אֶת בְּגָדֵי כְהֵנָה גְּדוּלָה הִלְבִּישְׁהוּ, וְהִפְשִׁיטָם מַעֲלִיו לְתַתָּם עַל בְּנָיו בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ: "הִכָּנֵס לַמַּעֲרָה", וְנִכְנַס. רָאָה מִטָּה מַצֵּעַת וְגַר דְּלוּק. אָמַר לוֹ: "עֲלֵה לַמַּטָּה" – וְעָלָה, "פֶּשֶׁט יָדֶיךָ" –

(כז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל־הָהָרִי:
לְעֵינֵי בְּלַהֲעֵדָה:

כַּס"י • וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה • (במדבר רבה) אַף־עַל־פִּי שֶׁהִדְבֵּר קִשָּׁה לוֹ, לֹא עָכַב.

ספורט

(כו) וְהִפְשַׁט אֶת אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדָיו. אוֹתָם בְּגָדִים הָרְאוּיִם לְכַהֵן גָּדוֹל יוֹתֵר עַל כַּהֵן הַדְּיוּט. וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת אֶלְעָזָר. שְׁהִיָּה לְבוּשׁ ד' בְּגָדֵי כַהֵן הַדְּיוּט, וְכֵן נִשְׁאַר אֶהֱרֹן בְּגָדֵי בְּהֵן הַדְּיוּט, "לְבוּשׁ אֱלֹהִים לְעֹבְדָיו. תוֹרָה כו

כח וַאֲשַׁלַּח מֹשֶׁה יֵת אֶהֱרֹן יֵת לְבוּשׁוֹהִי וְאֶלְבִּישׁ יִתְהוֹן יֵת אֶלְעָזָר בֶּרֶה וּמִית אֶהֱרֹן תִּמְנָן בְּרִישׁ טוֹרָא וּנְחַת מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן טוֹרָא :

(כח) וַיִּפְשַׁט מֹשֶׁה אֶת־אֶהֱרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבָּשׁ אֹתָם אֶת־אֶלְעָזָר בֶּנוֹ וּמִית אֶהֱרֹן שֵׁם בְּרָאשׁ הַהָר וַיִּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר :

כט וַחֲזוּ כָל בְּנֵשֶׁתָא אַרִי מִית אֶהֱרֹן וּבְכוֹ יֵת אֶהֱרֹן תִּלְתִּין יוֹמִין כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל :

(כט) וַיֵּרְאוּ כָל־הָעֵדָה כִּי גָעַ אֶהֱרֹן וַיָּבֹכּוּ אֶת־אֶהֱרֹן שְׁלֵשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל :

זכרונם-לברכה "כי" זה משמש בלשון "דְּהָא", אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי אבהו (ראש השנה א): אל תקרי "ויראו" אלא "ויראו", ועל לשון זה נופל לשון "דְּהָא", לפי שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו. למה "ויראו"? לפי שהרי מת אהרן. אבל על תרגום "וחזו כל בנישפתא" אין לשון "דְּהָא" נופל אלא לשון "אשר", שהוא מגזרת שמוש "אי", שמצינו "אם" משמש בלשון "אשר", כמו (איוב כא): "ואם-מדוע לא-תקצר רוחי". והרבה מפרשים מזה הלשון (שם יד): "אם חרצים ימיו".

כס"א וַיֵּרְאוּ כָל־הָעֵדָה וּגְוִי • (שם) בְּשָׂרָאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר יוֹרְדִים וְאֶהֱרֹן לֹא יֵרֵד, אָמְרוּ: הֵיכָן הוּא אֶהֱרֹן? אָמַר לָהֶם: מֵת. אָמְרוּ: אִפְשָׁר, מִי שְׁעָמַד בְּגֵד הַמִּלֶּאךָ וְעָצַר אֶת הַמַּגֵּפָה יִשְׁלַט בּוֹ מִלֶּאךָ הַמָּוֶת? מִדְּ בִקֵּשׁ מֹשֶׁה רַחֲמִים וְהָרְאוּהוּ מִלֶּאכִי הַשָּׁרֵת לָהֶם מוּטָל בַּמָּטָה, רָאוּ – וְהָאֲמִינוּ. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל • הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים; לִפִּי שְׁהִיָּה אֶהֱרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמִטִּיל אֲהָבָה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיכָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. כִּי גִרַע • אוֹמֵר אָנִי שְׁהַמְתַּרְגֵּם "דְּהָא מִית", טוֹעָה הוּא, אֶל־אֶם־כֵּן מִתְרַגֵּם וַיֵּרְאוּ – "וְאֶתְחַזְּאוּ", שֶׁלֹּא אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ

נקודות משיחות קודש

הָאֲנָשִׁים הָיָה חֲדוּשׁ: כָּלָם בָּכוּ, כִּכְתוּב "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל". וְהִינוּ: כָּל – מְרַבָּה כָּל הַזְּכָרִים. בֵּית יִשְׂרָאֵל – מְרַבָּה גַם הַנָּשִׁים.

וּמִטִּיל אֲהָבָה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיכָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ (רש"י כ, כט) הַתְּבוּת "בֵּין בְּעָלֵי מְרִיכָה" מִיתְּרוֹת לְכַאוֹרָה, שְׁהִירַי הַחֲדוּשׁ הוּא שְׁגָם הַנָּשִׁים בָּכוּ. וְיֵשׁ לֹאֹמֵר, שְׁגָם לְגַבִּי

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 253)

א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־עָרֵל יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי :

כא (א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־עָרֵל יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי :

כנען; אמרו: "נתפלל סתם", שנאמר: "אם-נתן תתן את-העם הזה בידי". דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים • דֶּרֶךְ הַנֶּגֶב שֶׁהָלְכוּ בָּהּ הַמְּרַגְלִים, שְׁנָאֹמֵר (שם): "וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב". דָּבָר אַחֵר: "דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים" דֶּרֶךְ הַתִּיר הַגָּדוֹל הַנוֹסֵעַ לַפְּנִיָּה, שְׁנָאֹמֵר (שם ט): "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מִנוּחָה". וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי • אֵינָהּ אֶלָּא שְׁפָחָה אַחַת (ילקוט בשם מדרש) •

כס"א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי • שָׁמַע שְׁמַת אֶהֱרֹן וְנִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד כּו', כְּדֹאִיתָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה' (דף א). וַעֲמַלְק מַעוֹלָם רְצוּעַת מַרְדּוּת לְיִשְׂרָאֵל, מִזְמָן בְּכָל עַת לְפָרַעְנוּת. יֹשֵׁב הַנֶּגֶב • זֶה עַמְלֶק, שְׁנָאֹמֵר (במדבר י'): "עַמְלֶק יֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב", וְשָׁנָה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי, כִּדִּי שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִים לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַתַּת כְּנַעֲנִים בְּיָדָם, וְהֵם אֵינָן כְּנַעֲנִין, רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְבוּשֵׁיהֶם כְּלְבוּשֵׁי עַמְלָקִים וְלִשׁוֹנָם לְשׁוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~

הדרך להלחם בעמלק

על-ידי שכל, תכסיסי מלחמה וכו'.

"דרך התיר הגדול" – עבודת המסירת-נפש שלמעלה מטעם ודעת, הוא בטל אל הקב"ה וסומך על "התיר הגדול", ארון ברית ה', שלפניו מתבטלים האידיים בדרך ממילא, "ויהי בנסע הארון וגו' קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך".

ב' אופנים אלו הם בהתאם למצבו של המנגד עמלק: כאשר עמלק מפקד מבני ישראל ולכן נלחם על-ידי תכסיסים ותחבולות – ששנה את לשונו לדבר בלשון כניען, אז אפשר לנצחו גם על-ידי עבודה שעל-פי טעם ודעת.

אולם כאשר עמלק נלחם באפן של חצפה, למעלה מטעם ודעת, גם כאשר הדבר נוגד את השכל – הדרך לבטלו הוא רק על-ידי מסירת נפש ובטול שלמעלה מטעם ודעת.

(ע"פ לקו"ש חל"ח עמ' 83 – מתוך 'לקראת שבת')

וישמע הכנעני . . כי בא ישראל הדרך האתרים וילחם בישראל

הדרך האתרים – דרך הנגב שהלכו בה המרגלים . . דבר אחר: . . דרך התיר הגדול הנוסע לפניהם.. (כא, א. ובפרש"י)

יש לבאר הענין בעבודת האדם לקונו: שני הפירושים ב"דרך האתרים" מורים על שני אופנים שבני ישראל מתנצבים למלחמה נגד עמלק (כחות ה' לעומת זה) המנגד לקדשה – ומנצחים אותו.

"דרך . . שהלכו בה המרגלים" – המורה על עבודת ה' שעל-פי טעם ודעת. וכמו המרגלים שטרו את הארץ, שתפקידם היה למצוא הדרך הקלה בדרך השבע (עבודה שעל-פי שכל) לכבוש את הארץ, וכמו כן ברוחניות, כאשר היצר הרע מסית את האדם נגד התורה ומצות, לוחם האדם עמו על-ידי התבוננות במעלת הטוב והקדושה, ופחיתות ערך הרע. וכללות מלחמתו היא

(ב) וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם-נתן תתן את-העם הזה בידי והחרמתי את-עריהם:

כש"י • והחרמתי • אקדיש שוללם לגבה.

ב וקנס ישראל קנס קדם יי ואמר אם ממסר תמסר ית עמא הדין בידי ואגמר ית קרויהו:

ג וקנסיל יי צלותה דישראל ומסר ית כנענאה וגמר יתהוין וית קרויהוין וקרא שמה דאתרא חרמה:

(ג) וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את-הכנעני ויחרם אתהם ואת-עריהם ויקרא שם-המקום חרמה: פ

כש"י • ויחרם אתהם • בהריגה • ואת-עריהם • חרמי גבה.

ד ונטלו מהר תהר ים-סוף וקרא ארץ וקרא ית ארעא דאדום ועקת נפשא דעמא בארעא:

(ד) ויסעו מהר תהר הדרך ים-סוף לסבב את-ארץ אדום ותקצר נפש-העם בדרך:

"ובני ישראל נסעו מבארת בני-יעקן מוסרה, שם מת אהרן". וכי במוסרה מת? והלא בהר תהר מת? אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאלו הוא בפניהם. וצא ובדק במסעות, ותמצא שבע מסעות מן מוסרה עד הר תהר. לסבב את-ארץ אדום.

כש"י • דרך ים-סוף • בין שמת אהרן ובאה עליהם מלחמה זו, חזרו לאחוריהם דרך ים סוף, הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזרות מרגלים, שנגמר (דברים א): "וסעו המדברה דרך ים-סוף". וכאן חזרו לאחוריהם (עין פ' פנחס) שבע מסעות, שנגמר (שם י):

(ג) ויחרם אתהם ואת עריהם. נדרו אז לעשותם חרם בהכנסם לארץ, וכן עשו, כמבאר בתחלת ספר שופטים. תורה ד

וכגון (שופטים י'): "ותקצר נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על אדם, נופל בו לשון "קצור נפש", כאדם שהטרח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער. ובדבר המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על האדם, כגון (זכריה יא): "וגם נפשמ בחלה בי" גדלה עלי, (איוב י'): "ויגאה פשחל תצודני". כללו של פרושו: כל לשון קצור נפש בדבר – לשון שאין יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו.

שלא נתנם לעבר בארצו. ותקצר נפש-העם בדרך. בטרם הדרך שהקשה להם. אמרו: עכשו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בענוי הדרך. וכלשון לע"ז אנקרוטלו"ר. ולא יתכן לומר "ותקצר נפש העם בדרך" – בהיותם בדרך, ולא פירש בו במה קצרה, שכל מקום שתמצא 'קיצור נפש' במקרא, מפורש שם במה קצרה, כגון (זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם",

הוא תרעם עמא במימרא דיי ועם משה נצו למא אסקתונא ממצרים לממת במדברא ארי לית לחמא ולית מיא ונפשנא עקת במנא הדין דמיכלה קליל:

(ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליחנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל:

(ה) לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו "קלוקל", אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ליד אשה שמכניס ואינו מוציא?.

כ"י א באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו (במ"ד). למה העליחנו. שניהם שוים. ונפשנו קצה. אף זה לשון 'קצור נפש' ומאוס. בלחם הקלקל. (ע"ז)

ויגרי יי בעמא ית חוץ קלן ונקיתו ית עמא ומית עם סגי מישראל:

(ו) וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את-העם וימת עם-רב מישראל:

נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד (טעם עפר) ופרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים.

כ"י א את הנחשים השרפים. ששורפים את האדם בארס שניהם. וינשכו את-העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ופרע ממוציאי דבה, יבא

ויאתא עמא למשה ואמר חבנא ארי אתרעמנא קדם יי ועמך נצינא עלי קדם יי ויעדי מננא ית חוץ וצלי משה על עמא:

(ז) ויבא העם אל-משה ויאמרו חטאנו כידברנו ביהוה ובך התפלל אל-יהוה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם:

כ"י א ויתפלל משה. מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה, שלא יהא אכזרי מלמחל.

ח ואמר יי למשה עבד לך קליא ושוי יתה על את ויהי כל דיתנקית ויחזי יתה ויתקנן:

(ח) ויאמר יהוה אל-משה עשה לך שרף ושים אותו על-גם והיה כל-הנשוח וראה אותו וחי:

חמור נושכו, היה נזוק ומתנונה והולך. אלא נשיכת הנחש ממחרת להמית, לכך נאמר כאן: "וראה אותו", ראיה בעלמא. ובנשיכת הנחש נאמר: "והביט" – "והיה אם-נשח הנחש את-איש והביט וגו'", שלא

כ"י א על-גם. על פלוגס, שקורין פירק"א בלע"ז, וכן (ישעיה ל'): "וכנס על-הגבעה" (שם מט): "ארים נסי" (שם יג): "שאור-גס"; ולפי שהוא גבה לאות ולראיה, קוראו "גס". כל-הנשוח. (במדבר רבה) אפלו פלב או

כָּל־פִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעָבֲדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׁמִים,
הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹא הָיוּ נְמוּקִים (נ"א נזוקים).

הִיָּה מִמָּהָר נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת, אֲלֹא-אִם-כֵּן
מִבֵּית בּוֹ בְּכֻנָּה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית
אוֹ נֶחֱשׁ מִחַיָּה? אֲלֹא בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין

ט וַעֲבַד מִלְּשָׁה חַוְיָא דְנֶחֱשָׁא וְשׁוּיָה עַל אֶת
וְהָיָה כִּד נִכִּית חַוְיָא יֵת גִּבְרָא וּמִסְתַּכֵּל
לְחַוְיָא דְנֶחֱשָׁא וּמִתְקַנֵּם:

(ט) וַיַּעַשׂ מִלְּשָׁה נֶחֱשׁ נִחְשֵׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַנֶּחֱשׁ וְהָיָה
אִם-נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּית אֶל-נֶחֱשׁ הַנִּחְשֵׁת
וְחָי:

כס"י ◀ נֶחֱשׁ נִחְשֵׁת • (שם) לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נִחְשֵׁת, אֲלֹא אָמַר מִלְּשָׁה: הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹרְאוֹ נֶחֱשׁ,
וְאֵנִי אֶעֱשֶׂנוֹ שֶׁל נִחְשֵׁת! לְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

י וַיִּנְטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרוּ בְּאַבְתָּ:

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:

יא וַיִּנְטְלוּ מֵאַבְתָּ וַיִּשְׂרוּ בְּמִגִּזִּית עֲבָרָא
בְּמִדְבָּרָא דִּי עַל אֲפִי מוֹאָב מִמִּדְנַח שְׁמִשָּׁא:

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵיני הָעֵבְרִים בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר
עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ:

שם אֶת הָר נָבוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק בֵּין
אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֲמֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח
הַשֶּׁמֶשׁ • בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב.

כס"י ◀ בְּעֵיני הָעֵבְרִים • לֹא יֵדַעְתִּי לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם
עֵיִים. וְעֵי לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דָּבָר הֵטְאוּט בְּמִטְאַטָּא,
וְהָעֵיִין בּוֹ יִסוֹד לְבִדָּה, וְהוּא מְלִשׁוֹן "עֵיִים" (ישעיה
כח): "וַיַּעַז בְּרֹד". הָעֵבְרִים • דֶּרֶךְ מַעֲבָר הָעוֹבְרִים

~ נקודות משיחות קודש ~

חֲנִיָּה בְּחֲרָבָה?

וַיֵּשׁ לְחֶרֶץ בְּפִשְׁטוֹת:

לְרִשׁ"י הִיָּה קִשְׁיָה, הָרִי "עֵי לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא" וּמִדּוּעַ קִרְאוּ
לְמָקוֹם הַחֲנִיָּה שְׂבָפִשְׁטוֹת הִיָּה מָקוֹם יָשׁוּב, בְּשֵׁם
”עֵיִים”?

וְלָכֵן כּוֹתֵב "לֹא יֵדַעְתִּי לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם עֵיִים". וְק"ל.

(ע"פ 'תורת מנחם - התוועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2423 ואילך - מתוך
'לקראת שבת')

וַיַּחֲנוּ בְּעֵיני הָעֵבְרִים

בְּעֵיני הָעֵבְרִים - לֹא יֵדַעְתִּי לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם עֵיִים, וְעֵי
לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא (כא, יא. ובפרש"י)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מַה קִּשְׁיָה בְּ”עֵיני הָעֵבְרִים” שֶׁרִשׁ"י צִרְיָן
לְפָרֵשׁ אֶת שְׁמֵם, הָרִי מְצִינֵנוּ חֲרָבָה מְקוֹמוֹת שְׁנִפְרָטוּ
שְׁמוֹתֵיהֶם בְּכַתּוּב וְלֹא מְצִינֵנוּ שִׁפְרָשׁ רִשׁ"י טַעְמֵי
הַשְּׁמוֹת?

יב מִתְקַן נְטָלוּ וַיִּשְׂרוּ בְּנִחְלָא דְזָרָד:

(יב) מִשֵּׁם נִסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנִחְלָא דְזָרָד:

מַעֲשֵׂה הַנֶּחֱשׁ בְּהֶבֶל פִּיהֶם בְּדַבָּרָם נִגְדָּה
ה' וְנִגְדָּה פִּעְלֵוּ וְנִגְדָּה עֲבָדוּ. תוֹרָה י

שֶׁל זָהָב, כְּדִי שִׁיזְכִּיר לָהֶם עֲוֹנָם מִצָּד
מִרְאֵה הַחֲמֹר וּשְׁמוֹ וְתִבְנִיתוֹ, שֶׁעָשׂוּ

(ט) נֶחֱשׁ נִחְשֵׁת. אַחֵר שֶׁהִבִּין כּוֹנֵן
קוֹנוֹ, הִסְכִּים לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נִחְשֵׁת וְלֹא

יגמתמן נטלו ושרו מעברא דארנון די
במדברא דנפק מתחום אמוראה ארי ארנון
תחום מואב בין מואב ובין אמוראה:

(יג) מ'שם נטעו ויחגו מעבר ארנון אשר במדבר
היצא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב
ובין האמרי:

ולא באו לגבול מואב, כי ארנון גבול מואב והם לא
נתנו להם רשות לעבר בארצם. ואף-על-פי שלא
פירשה משה, פירשה יפתח, כמו שאמר יפתח (שפטים
יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". ומשה רמזה
(דברים ב): "פאשר עשוי-לי בני עשו הישבים בשעיר
והמואבים הישבים בער". מה אלו לא נתנום לעבר
בתוך ארצם אלא הקיפה סביב, אף מואב בן.

נ"י מגבל האמרי. תחום סוף מצר שלהם, וכן
(דברים ב): "גבול מואב", לשון קצה וסוף. מעבר
ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד
שכאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמרי, בצפונה
של ארץ מואב. היצא מגבל האמרי. רצועה יוצאה
מגבול האמרי, והיא של אמוריים, ונקנסת לגבול
מואב עד ארנון, שהוא גבול מואב; ושם חנו ישראל

יד על בן יתאמר בספרא קרבין דעבד יי על
ימא דסוף וגבירין דעל נחלי ארנון:

(יד) על-בן יאמר בספר מלחמות יהוה את-יהב
בסופה ואת-הנחלים ארנון:

יהב - והב, והיי"ו יסוד הוא, פלומר: את אשר יהב
להם והרבה נסים בים-סוף. ואת-הנחלים ארנון.
כשם שמספרים בנסי ים-סוף, כך יש לספר בנסי נחלי
ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים?

נ"י על-בן יאמר. על חניה זו ונסים שנעשו בה,
יאמר בספר מלחמות ה'. כשנספרים נסים שנעשו
לאבותינו, יספרו "את-יהב וגו'". את-יהב. כמו
"את יהב", כמו שיאמר מן יעד - ועד, בן יאמר מן

טו וישפוך נחליא דמדברין לקבל לחית
ומסתמין לתחום מואב:

(טו) ואשר הנחלים אשר נטה לשבת ער
לגבול מואב:

היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושרים בולטין
לחוץ. כיון שכאו ישראל לעבר, נדדעזע הקר של
ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה,
ונתקרב לצד הר של מואב ונקנסו אותן השדים לתוך
אותן נקעים והרגום. וזהו: "אשר נטה לשבת ער",
שהקר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק
בו, וזהו: "ונשען לגבול מואב". (בס"א אינו) (ועברו
ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא על-ידי
הבאר שנקנס לשם).

נ"י ואשר הנחלים. תרגום של "שפך" - אשר.
שפך הנחלים, שנשפך שם דם אמוריים, שהיו
נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבהים והנחל עמק
וקצר, וההרים סמוכים זה לזה: אדם עומד על הקר
מזה ומדבר עם חברו בקר מזה, והדרך עובר בתוך
הנחל. אמרו אמוריים: כשיכנסו ישראל (לארץ)
לתוך הנחל לעבר, נצא מן המערות בהרים שלמעלה
מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן
הנקעים בקר של צד מואב, ובקר של צד אמוריים

ספורט

(טו) ואשר הנחלים. נאמר כמו כן
באותו הספר ענין משפך אותם
הנחלים "אשר נטה לשבת ער
ונשען לגבול מואב" הגיע עד העיר
הנקראת ער שהיו ישראל נגדה, מפל
מקום לא התפשט אל המקום אשר
עמדו שם ישראל, אבל "נשען"
ונדחק "אל גבול מואב". תורה טו

הנחלים ארנון". הנה אותו החלק
מארנון אשר עברו בו ישראל בשלום,
ולא התקומם סיחון אז, "את
יהב" נתן להם "בסופה, ואת
הנחלים" שהעמיד האל יתברך אז
רוח סערה ומשפך נחלים רבים
שמנעו את סיחון מלכבוא
להתקומם. תורה טו

(יג) מעבר ארנון.. היצא. באותו
חלק ארנון ומדבר היצא.
כי ארנון גבול מואב. כי לא היה
גבול מואב אלא באותו החלק אשר
בינו ובין האמרי. ובחלק שנקנסו לא
היה למואב נגדו שום גבול. תורה יד
(יד) בספר מלחמות ה', את יהב
בסופה. יספר לה' לדור עם שאר
מלחמותיו, "את יהב בסופה ואת

(טז) וּמִשֵּׁם בָּאֵרָה הוּא הַבָּאֵר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶסֶף אֶת־הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מַיִם: ס
 טז וּמִתְמָן אֶתְּיַבֵּב לַהוֹן בִּירָא הִיא בִּירָא
 דִּי אָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ יֵת עֲמָא וְאִיֵּהב
 לַהוֹן מַיָּא:

יָרְדָה לַתּוֹף הַנַּחֵל וְהַעֲלֵתָה מִשֵּׁם דָּם הַהָרוּגִים וְזָרוּעוֹת
 וְאִיִּבְרִים, וּמוֹלִיכֶתָן סָבִיב הַמִּתְנָה, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ
 וְאָמְרוּ שִׁירָה.

כ"ט וּמִשֵּׁם בָּאֵרָה • מִשֵּׁם בָּא הָאֲשֶׁד אֶל הַבָּאֵר.
 בִּיצֵד? אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבִנֵּי
 הַנָּסִים הָלָלוּ? הַמֶּשֶׁל אָמַר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ
 לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ – חֲזְרוּ הַהָרִים לְמִקְוָם וְהַבָּאֵר

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂדֵאָג לְכָל צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַקְב"ה הוֹדִיעַ לוֹ עַל כֵּן:
 כְּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת הַדָּם וְאֶת הַזָּרוּעוֹת, שָׁאֲלוּ אֶת
 מֹשֶׁה לְפֶשֶׁר הַדָּבָר, כַּמּוּכָן, וְהוּא הִסְבִּיר לָהֶם אֶת מַה
 שִּׁקְרָה.

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 154)

נִתְּתָ פֶת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ (רש"י כא, טז) תִּפְקִידָה שֶׁל
 הָאֵם הוּא לְסַפֵּק אֶת כָּל צָרְכֵי הַתִּינּוֹק, וְכַאֲשֶׁר מִישָׁהוּ
 'מַחְלִיפָה' וְנוֹתֵן לְתִינּוֹק פֶּת, דָּבָר הַכִּרְחִי, עָלָיו לְהוֹדִיעַ
 לָהּ. וְאַף כָּאֵן: הַקְב"ה נָתַן לְיִשְׂרָאֵל 'פֶּת', יְשׁוּעָה מִסַּכְנָה
 גְּדוֹלָה, שְׁלֹא בְּאִמְצָעוֹת הָאֵם, מֹשֶׁה, הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן

(יז) אִזּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאֵר
 עֲנוּלָהּ:
 יז בְּכֵן שָׁבַח יִשְׂרָאֵל יֵת תוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא סְקִי
 בִּירָא שְׁבַחוּ לָהּ:

(שבת לה): "אִזּוּ יִשְׂרָאֵל" – הַשִּׁירָה הַזֹּאת נֶאֱמָרָה
 בְּסוֹף אַרְבָּעִים, וְהַבָּאֵר נִתְּנָה לָהֶם מִתְחִלַת אַרְבָּעִים,
 וּמָה רָאָה לְכַתֵּב כָּאֵן? אֵלָּא הָעֲנִין הַזֶּה נִדְרָשׁ לְמַעַלָּה
 הַיְמָנָה.

כ"ט עָלֵי בָאֵר • מִתּוֹף הַנַּחֵל, וְהַעֲלִי מַה שְׂאֵת מַעַלָּה.
 וּמִנֵּין שֶׁהַבָּאֵר הוֹדִיעָה לָהֶם? שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשֵּׁם בָּאֵרָה"
 (במ"ד). וְכִי מִשֵּׁם הִיָּתָה? וְהֵלֵא מִתְחִלַת אַרְבָּעִים שָׁנָה
 הִיָּתָה עִמָּהֶם? אֵלָּא שֶׁיָּרְדָה לְפָרֶסֶם אֶת הַנָּסִים. וְכֵן

ספורט

בוֹרָאוּ, בְּאִפְּן שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם טִבֵּעַ
 שָׂאֵר הַמִּים שֶׁתְּנוּעָתָם נוֹטָה אֶל
 הַמִּרְכָּז, וְלָכֵן עָלוּ עִמָּם אֶל מְקוֹם
 גְּבוּהָ מִמְּקוֹם מְקוֹרָם. וְכָל שָׁכֵן
 בְּהַעֲלוֹתָם אֶבְרִי הַמִּתִּים בְּתִינוּעָתָם,
 כְּמוֹ שֶׁסָּפְרוּ ז"ל. וְלִזֶּה לֹא הִתְעַרְבַּ
 מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּזֹאת הַשִּׁירָה, שֶׁהָיָה
 עֲנִינָה לְבָאֵר מַה שֶּׁחָסַר בְּפִעֻלָּתוֹ
 מִרְצוֹן בּוֹרָאוּ, אֲשֶׁר הִשְׁלִימוֹ הוּא
 יִתְבָּרֵךְ, כְּאִמְרוֹ "וַיִּקְדָּשׁ בָּם" (לעיל ב, יא),
 שֶׁהִרְאָה עֲנִין אוֹתָם הַמִּים שֶׁהָיָה בָּהֶם
 כַּח הַפְּכִי לְטִבֵּעַ שָׂאֵר הַמִּים, כְּמוֹ
 שֶׁהִתְבָּאֵר (שם). תורה יז

שֶׁסָּפְרוּ ז"ל מִמְּלַחֲמַת הָאֱמֹרִיִּים אִזּוּ,
 נִרְאָה שֶׁנֶּרְמָזוּ בְּאִמְרוֹ "סִפֵּר מִלְחָמוֹת
 ה'" (פסוק יד).
 וְלֹא בָאֵר הַכְּתוּב פְּרִטֵּי הַנָּסִים, מִפְּנֵי
 כְּבוֹדָם שֶׁל מֹשֶׁה וְשֶׁל אֶהֱרֹן. כִּי אִמָּנָם
 לֹא הִצְרִיכוּ כִּי אִם לְהִרְאוֹת לְיִשְׂרָאֵל
 מַה שֶׁהָיָה רָאוּי שִׁיּוּדִיעֵנו מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן,
 אִם הִיָּתָה פְּעֻלָּתָם בְּמִצְוֹת הָאֵל יִתְבָּרֵךְ
 בְּשִׁלְמוֹת. וְזֶה, שִׁיּוּדֵנו שְׂאוֹתָם הַמִּים
 שֶׁהוֹצִיא מִן הַסֶּלַע לֹא הָיוּ מִיָּם
 טִבְעִיִּים נִמְשָׁכִים בְּפִלֵּא מֵאִיזָה מַעֲיָן
 אוֹ נֶהָר, אֲבָל הָיוּ בִּלְתִּי טִבְעִיִּים
 שֶׁנֶּהֱפֹךְ הַסֶּלַע לְאִגָּם מִיָּם בְּרִצּוֹן

(טז) וּמִשֵּׁם בָּאֵרָה. וּמִשֵּׁם הָיָה נוֹטָה
 אוֹתוֹ הַמִּשְׁפָּף שֶׁל נְחָלִים אֶל מְקוֹם
 הַבָּאֵר אֲשֶׁר "אָמַר ה' לְמֹשֶׁה אֶסֶף
 אֶת הָעָם". וְנִמְצָא, שֶׁמְקוֹם אוֹתוֹ
 הַבָּאֵר, שֶׁהָיָה שָׁם לְבָאֵר עִמָּךְ בִּלְתִּי
 עוֹלָה, הָיָה שֶׁפֶל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן אוֹתוֹ
 הַמְּקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל עִתָּה בַּעַת
 הַשִּׁירָה. וּבִקְיֹת שְׂאוֹתוֹ הַבָּאֵר עָלָה
 עִמָּם אֶל עֶבֶר אֶרְנוֹן הַגְּבוּהָ, אֲשֶׁר מִשֵּׁם
 הָיוּ הַנְּחָלִים נִשְׁפָּכִים לְמַטָּה, רָאוּ
 שֶׁהָאֵל יִתְבָּרֵךְ נָתַן כַּח בְּאוֹתָם הַמִּים
 לְעֻלּוֹת. וּבְכֵן הִתְחִילוּ שִׁירָתָם
 וְאָמְרוּ "עָלֵי בָאֵר" (פסוק יז). אִמָּנָם מַה

~ נקודות משיחות קודש ~

ה' ילחם לכם

ואתם תחרישון" (בשלח יד, יז) שבגני ישראל לא היו צריכים לעשות כלום, ונצלו מאויביהם בלי כל מלחמה מצדם. וגם כאן בפרשתנו, היתה ההצלה כלשון הבחי "ישראל רואין . . איך הקב"ה נלחם בשבילם . . והן אין יודעים בזה כלום".

וגם באפן כזה מורה על חבה יתרה מהקב"ה לבני ישראל, שלא רק שמצילנו מיד אויבינו, אלא אף עושה זאת באפן שלא נצטרך ל"פעלה" מסימת. וזה גרם שבגני ישראל יאמרו שירה להקב"ה וידו לו על חסדיו הנפלאים.

(ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 153 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אז ישיר ישראל את השירה הזאת (כא, יז) מצינו עוד פעם אחת שאמרו בני ישראל שירה להקב"ה, בעת קריעת ים סוף. ויש לעיין מדוע רק בשני נסים אלו, בפרשתנו ובקריעת ים סוף, אמרו בני ישראל שירה, ולא בשאר הנסים בהם עזר להם הקב"ה והצילם מאויביהם? ויש לומר: בשני נסים אלו מצינו הנהגה מיוחדת שלא היתה בשאר הנסים, שבגני ישראל היו במצב של סכנה מאמות העולם, הנה גם הישועה וההצלה באפן שבגני ישראל נלקחו מאויביהם, ובאפן נסי גבור עליהם ונצחונם. מה שאין כן בקריעת ים סוף, כתוב "ה' ילחם לכם

יח בירא דחפרוה ברוה נדיבי העם במחקק ספריא בחטריהון וממדברא אתיהיבת להון:

(יח) בִּיאָר חֲפְרוּהָ שְׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמִחְקָק בְּמִשְׁעָנָתָם וּבְמִדְבָּר מִתְּנָה:

כ"י • בִּיאָר חֲפְרוּהָ • זאת היא הבאר אשר חפרוה "שרים" – מִשָּׁה וְאַהֲרֹן • בְּמִשְׁעָנָתָם • בְּמִטָּה • וּבְמִדְבָּר • נתנה להם.

יט ומדמאתיהיבת להון נחתא עמהון לנחליא ומנחליא סלקא עמהון לרממא:

(יט) וּבְמִמְתָּנָה נַחְלִיאֵל וּבְנַחְלִיאֵל בָּמוֹת:

כ"י • וּבְמִמְתָּנָה נַחְלִיאֵל • כתרגומו.

כ ומרממא לחיליא די בחקלי מואב ריש רממא ומסתקיא על אפי בית ישימון:

(כ) וּבְבָמוֹת הַגִּי' אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וּנְשַׁקְפָה עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן: פ

מִשָּׁה בַּשִּׁירָה זֶה? לְפִי שְׁלָקָה עַל־יְדֵי הַבָּאָר. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִזְכָּר שְׁמוֹ שֶׁל מִשָּׁה, לֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שֵׁם – אֲנִי שֵׁם, וְאִם לֹא – אֲנִי הוֹלֵךְ! . רֹאשׁ הַפְּסָגָה • כְּתָרְגוּמוֹ: "רִישׁ רַמְתָּא". פְּסָגָה • לְשׁוֹן גְּבוּהָ, וְכֵן (תהלים מו): "פְּסָגוֹ אֶרְמְנוֹתֶיהָ" – הַגְּבוּהָיו אֶרְמְנוֹתֶיהָ. וּנְשַׁקְפָה • אוֹתָהּ

כ"י • וּבְבָמוֹת הַגִּי' אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מוֹאָב • כִּי שֵׁם מִת מִשָּׁה, וְשֵׁם בְּטֻלָּה הַבָּאָר. דְּבָר אַחֵר: כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם – כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא, כְּשֶׁהָיוּ חוֹנִים, נוֹטֵל מִקְּלוֹ וּמוֹשֵׁף אֲצֵל דָּגְלוֹ וּמַחְנֶהוּ, וּמִי הַבָּאָר נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן, וּבֹאִין לִפְנֵי חֲנִית כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט. בְּמִחְקָק • עַל־פִּי מִשָּׁה שֶׁנֶּקְרָא: "מִחְקָק", שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לו): "כִּי־שֵׁם חִלְקָת מִחְקָק סְפוּן". וְלָמָּה לֹא נִזְכָּר

ספורנו

הוסיף ולא חסר בעלותו ובדרתו, כמו שהיה ראוי כפי טבע המים אם היה נובע מקום אחר. תורה ב

וממדבר מתנה. וכזה התבאר שנתן מציאותו מאותו הסלע במדבר. תורה יט (יט) וממתנה נחליאל. ועם זה לא

(יח) באר חפרוה שרים. שלא היתה הבאר מלאה כמשפט נובע מקום גבוה.

על הישימון מביט ורואה פמין פכרה ביס והיא
הבאר, כך דרש רבי תנחומא.

הפסגה על-פני המקום ששמו ישימון, והוא לשון
מדבר, שהוא שמם. דבר אחר: "ונשקפה", הבאר,
"על-פני הישימון", שנגנזה בימה של טבריה, והעומד

~ יום רביעי ט' תמוז ~

כא וישלח ישראל אגדין לות סיחון מלכא
דאמוראה למימר:

(כא) וישלח ישראל מלאכים אל-סיחון מלך-האמרי
לאמר:

(א): "וישלח ישראל מלאכים אל-מלך אדום וגו'".
הפתובים הללו צריכים זה לזה: זה נועל וזה פותח,
שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לה
שנשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל.

רש"י: וישלח ישראל מלאכים • ובמקום אחר תולה
השליחות במשה, שנאמר (דברים ב): "ואשלח מלאכים
מדבר קדמות", וכן (במדבר ב): "וישלח משה מלאכים
מקדש אל-מלך אדום", ובפתח הוא אומר: (שופטים

~ נקודות משיחות קודש ~

שנה הכתוב וכתב "וישלח ישראל". על זה מתרץ, ששנוי
זה בא ללמדנו ("לומר לה") שנשיא הדור הוא ככל הדור.

(לקוטי שיחות, כרך י', עמ' 133)

לומר לה, שנשיא הדור הוא ככל הדור (רש"י כא, כא) מלים
אלה מיתרות לכאורה. ויש לומר, דהנה זה שמשה הוא
ישראל וישראל הם משה, מתרץ רק שנתן לכתב "וישלח
ישראל" על משלחת ששלח משה. אף צדין קשה – מדוע

כב אעבר בארצה לא נסטי בחזקל ובכרם לא
נשתי מי גוב בארץ מלכא גזל עד די נעבר
תחומך:

(כב) אעברה בארצה לא נטה בשדה ובכרם לא
נשתה מי באר בדרך המלך גלף עד אשר-נעבר
גבולך:

רש"י: אעברה בארצה • אף-על-פי שלא נצטוו לפתח להם בשלום, בקשו מהם שלום.

כג ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר
בתחומה ובגש סיחון ית כל עמה ונפק
לקדמות ישראל למדברא ואמא ליהן
ואגים תרבא בישראל:

(כג) ולא-נתן סיחון את-ישראל עבר בגבולו ויאסף
סיחון את-כל-עמו ויצא לקראת ישראל המדברה
ויבא יהצה וילחם בישראל:

יכול לכבוש, וכל-שכן שהיה בחשבון! אמר
הקדוש-ברוך-הוא: מה אני מטריח על בני כל זאת
לצור על כל עיר ועיר? נתן בלב כל אנשי המלחמה
לצאת מן העירות ונתקבצו כלם למקום אחד ושם
נפלו, ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד
לנגדם, כי אין שם איש אלא נשים וטף.

רש"י: ולא-נתן סיחון וגו' • לפי שכל מלכי פנען היו
מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם
גיסות. כיון שאמרו לו ישראל: אעברה בארצה, אמר
להם: כל עצמי אני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם,
ואתם אומרים כך? ויצא לקראת ישראל • אלו
היתה חשבון מלאה יתושין, אין כל בריה יכולה
לכבשה, ואם היה סיחון בכפר חלש, אין כל אדם

כד וּמָהֵי יִשְׂרָאֵל לִפְתָּנָם דְּחָרֵב וִירֵת יֵת
אַרְעָה מֵאַרְנוֹנָא עַד יִבְקָא עַד בְּגֵי עֲמוֹן אַרִי
תְּקִיף תְּחַוֵּמָא דְּבְגֵי עֲמוֹן :

כ"י • כִּי עֵז • וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הַתְּרָאָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁאָמַר לָהֶם (דברים ב): "אַל-תִּצְרַם וְגו'".

כה וּכְבֹּשׁ יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל קְרוֹנָא הָאֵלִין וִיתֵב
יִשְׂרָאֵל בְּכָל קְרוֹי אֲמוֹרָאָה בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל
כְּפָרְנָהָא :

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיָּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּכָל-עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל-בְּנֵי-חֵי:

כ"י • בְּנֵי-חֵי • כְּפָרִים הַסְּמוּכִים לָהּ.

כו אַרִי חֻשְׁבוֹן קְרָתָא דְּסִיחוֹן מְלָכָא
דְּאֲמוֹרָאָה הִיא וְהוּא אֲגַח קְרָבָא בְּמִלְכָּא
דְּמוֹאָב קְדַמָּאָה וְנָסִיב יֵת כָּל אַרְעָה מִיָּדָה
עַד אַרְנוֹן :

(כו) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא
נָלַחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשֹׁן וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אַרְצוֹ
מִיָּדוֹ עַד-אַרְנוֹן:

מוֹאָב הִיָּתָה, כְּתִב לָנוּ שְׁסִיחוֹן לְקַחָהּ מִמֶּנּוּ, (גיטין ל"ח)
וְעַל-יָדוֹ טְהָרָה לְיִשְׂרָאֵל. מִיָּדוֹ • (ב"ב ג' י"ז) מְרֻשָּׁתוֹ.

כ"י • וְהוּא נָלַחַם • (חולין ס' ב') לָמָּה הֶצְרַךְ לְהִכְתֵּב? לְפִי
שְׁנֵאמַר (שם): "אַל תִּצְרַר אֶת-מוֹאָב" – וְחֻשְׁבוֹן מִשָּׁל

כז עַל כֵּן יִמְרֹנוּ מִתְּלֵיא עוֹלוֹ לְחֻשְׁבוֹן
תְּתַבְּנִי וְתִשְׁתַּכַּלֵּל קְרָתָא דְּסִיחוֹן :

(כז) עַל-כֵּן יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִים בָּאוּ חֻשְׁבוֹן תְּבַנְהָ וְתִבְנוֹן
עִיר סִיחוֹן:

וְהִלֵּךְ וְשָׁכַר אֶת בַּלְעָם לְקַלְלוֹ, וְזֶהוּ שְׁאָמַר לוֹ בְּלָק
(שם כב): "כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר-תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְגו'". תְּבַנְהָ
וְתִבְנוֹן • חֻשְׁבוֹן בְּשֵׁם סִיחוֹן לִהְיוֹת עִירוֹ.

כ"י • עַל-כֵּן • עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה שֶׁנִּלְחַם סִיחוֹן
בְּמוֹאָב. יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִים • בַּלְעָם, שְׁנֵאמַר בּוֹ (במדבר
כג): "וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ". הַמַּשְׁלִים • בַּלְעָם וּבַעֲזוֹר, וְהֵם
אֲמָרוּ. בָּאוּ חֻשְׁבוֹן • שֶׁלֹּא הָיָה סִיחוֹן יָכוֹל לְכַבְּשָׁהּ,

כח אַרִי קִידוֹם תְּקִיף כְּאִשָּׁא נָפֵק מִחֻשְׁבוֹן
עֲבָדֵי קְרָבָא פְּשִׁלְהוּבִיתָא מִקְרָתָא דְּסִיחוֹן
קָטִילוּ עֲמָא דְּשָׂרוּ בְּלַחֲתִית מוֹאָב בּוּמְרִיא
דְּפִלְחִין בֵּית דִּחְלָא רְמָתָא דְּאַרְנוֹן :

(כח) כִּי-אִשׁ יֵצְאָה מִחֻשְׁבוֹן לְהִכָּה מִקְרִית סִיחוֹן
אֲכַלָּה עַר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָמוֹת אַרְנוֹן:

כ"י • כִּי-אִשׁ יֵצְאָה מִחֻשְׁבוֹן • מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחוֹן.
אֲכַלָּה עַר מוֹאָב • שֵׁם אוֹתָהּ הַמְּדִינָה קְרוֹי "עַר"

כ"י • כִּי-אִשׁ יֵצְאָה מִחֻשְׁבוֹן • מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחוֹן.
אֲכַלָּה עַר מוֹאָב • שֵׁם אוֹתָהּ הַמְּדִינָה קְרוֹי "עַר"

כט וַיִּלְךָ מוֹאָב אֲבָדָת עַם-כְּמוֹשׁ נָתַן בְּגֵיו פְּלִיטָם
וּבְנֵיתוֹ בְּשִׁבְתֵּי לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחוֹן:

(כט) וַיִּלְךָ מוֹאָב אֲבָדָת עַם-כְּמוֹשׁ נָתַן בְּגֵיו פְּלִיטָם
וּבְנֵיתוֹ בְּשִׁבְתֵּי לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחוֹן:

ספורנו

הַמְּסַפְּרִים בָּאוּ מִשְׁלִים שָׂאוּ בְּחִלּוֹם
חֲזִיוֹן, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בַלְעָם, כְּאָמְרוֹ
"וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ" (להלן כג, ז).

בָּאוּ חֻשְׁבוֹן. אֵתָם יוֹשְׁבֵי עָרֵי מוֹאָב
בָּאוּ חֻשְׁבוֹן וְהִפְעֵנוּ לְסִיחוֹן, כִּי הוּא
יִצְאֵם וְיִמְלֵךְ עֲלֵיכֶם. תּוֹרָה כח

הָאֱמֹרִי הוּא. וְהַטָּעָם שְׁאָמְרוּ שֶׁכָּל
עָרֵי הָאֱמֹרִי הֵן בְּנוֹת לְחֻשְׁבוֹן, הוּא
מִפְּנֵי שֶׁחֻשְׁבוֹן הִיָּתָה עִיר מַלְכוּת
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי קֹדֶם שֶׁכָּבַשׁ עָרֵי
מוֹאָב. תּוֹרָה כז

(כז) עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִים.

(כח) בְּכָל עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן
וּבְכָל בְּנֵי-חֵי. שֶׁכָּל הָעָרִים שֶׁכָּבַשׁ
סִיחוֹן עִם כָּל שְׂאֵר עָרֵי מַלְכוּתוֹ, הָיוּ
בְּנוֹת לְחֻשְׁבוֹן, שֶׁהִיָּתָה עִיר מַלְכוּתוֹ
מִקֹּדֶם עַל דֶּרֶךְ "וְנִתְּתִי אוֹתָם לָךְ
לְבָנוֹת" (יחזקאל טו, סא). תּוֹרָה כז

(כז) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחוֹן מֶלֶךְ

כ"י • אוֹי־לָךְ מוֹאֵב • שֶׁקָּלְלוּ אֶת מוֹאֵב שִׁמְסְרוּ בְּיָדוֹ • כְּמוֹשׁ • שֶׁם אֱלֹהֵי מוֹאֵב • נָתַן • הַנוֹתֵן אֶת בְּנֵי שֵׁל מוֹאֵב • פְּלִיטִים • נָסִים וּפְלִטִים מִחֶרֶב, וְאֶת בְּנוֹתָיו בְּשִׁבְתָּ וְגו'.

(ל) וַיִּרְאֵם אֲבִד חֲשָׁבוֹן עַד־דִּיבֶן וַנָּשִׁים עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא:

כ"י • וַיִּרְאֵם אֲבִד • מַלְכוּת שְׁלֹהֶם • אֲבִד חֲשָׁבוֹן עַד־דִּיבֶן • מַלְכוּת וְעַל שְׁהִיָּה לְמוֹאֵב בְּחֲשָׁבוֹן אֲבִד מִשֶּׁם, וְכֵן "עַד דִּיבֶן", תַּרְגוּם שֶׁל "סָר" – "עַד", כְּלוּמָר: סָר נִיר מִדִּיבֶן. "נִיר" – לְשׁוֹן מַלְכוּת וְעַל וּמִמְשַׁלֵּת אִישׁ, כְּמוֹ (מַלְכִּים א יא): "לְמַעַן הִיֹּת־נִיר לְדוֹיד־עַבְדִּי". וַנָּשִׁים • שִׁי"ן דְּגוּשָׁה, לְשׁוֹן שְׁמִמָּה: כֶּף יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים: וַנָּשִׁים אוֹתָם. עַד־נֶפֶח • הַשְׁמוּנוֹם עַד נֶפֶח.

לא ויתב ישראל בארץ האמרי:

(לב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתִיהָ וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם:

כ"י • וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֹר • הַמְּרַגְלִים לְכַדוּתָהּ, אָמְרוּ: לֹא נַעֲשֶׂה כְּרֹאשׁוֹנִים, בְּטוּחִים אָנוּ בְּכַח תַּפְלֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם.

(לג) וַיִּפְּגְלוּ וַיַּעֲלֵוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹזֶן מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נָתַתִּי אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשָׁבוֹן:

כ"י • אַל־תִּירָא אוֹתוֹ • (נדה סא) שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יָרָא לְהִלָּחֵם, שְׁמָא תַעֲמִיד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם, שְׁנֶאֱמַר (בראשית יד): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט" – הוּא עֹז שְׁפִלֵט מִן הַרְפָּאִים שֶׁהָכּוּ כְּדָרְלַעֲמֵר וְחִבְרִי בַעֲשֻׁתְרוֹת קַנְיָם, שְׁנֶאֱמַר (דברים ג): "רַק־עֹז מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מֵיֵתֶר הַרְפָּאִים".

ספורט

(ל) וַיִּרְאֵם אֲבִד. וַיִּנִּיר וּמַלְכוּת סִיחֹן וְאִשׁוֹ וְלִהְבָּתוֹ, שְׁהִים שְׂרִי צְבֹאוֹתָיו, יֹאבֵד, כִּי אַחֵר שֶׁסִּפְרוּ נִצְחוֹנוֹ שֶׁל סִיחֹן, סִפְרוּ כְּמוֹ כֵּן אֲבִדֵּן מַלְכוּתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. תורה לא

(לא) וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי. וּמִכָּל זֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּבָּאָר שִׁישְׂרָאֵל אֲזַ לֹא יִשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ מוֹאֵב, אֲבָל יִשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר יִפְתָּח בְּאֶמְרוֹ "לֹא לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת אֶרֶץ מוֹאֵב וְאֶת אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן" (שופטים יא, טו). תורה לב

(לב) וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתִיהָ. הַמְּרַגְלִים שֶׁשְׁלַח מֹשֶׁה לְכַדּוֹ אֶת בְּנוֹת יַעְזֹר. וַיֹּרֶשׁ. מֹשֶׁה אַחֵר כֶּף הוֹרִישׁ אֶת הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בִּיעְזֹר. תורה לג

~ נקודות משיחות קודש ~

שָׁרָאָה בּוֹ אֶת זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הִיָּה יֵרָא שְׁמָא תַעֲמֹד לוֹ זְכוּת זֶה.

(לקוטי שיחות, כרך ח, עמ' 136)

שְׁהִיָּה מִשָּׁה יֵרָא לְהִלָּחֵם (רש"י כא, לד) תִּבְתּ "מִשָּׁה" נִרְאִית כְּמִיִּתְרָת. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׁבָאָה לְהַדְגִּישׁ שָׂרָק מִשָּׁה הִיָּה יֵרָא. שָׂרָק, כָּל יִשְׂרָאֵל, שָׂרָאוּ בְּעוֹג גּוֹי בְּעַל קוֹמָה, לֹא יֵרָאוּ מִמֶּנּוּ, כִּי הָיוּ בְּטוֹחִים בְּכַח תַּפְלֻתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. אָבֵל מִשָּׁה,

לֹה וּמָחֹר יִתֵּה וְיִתֵּה בְּנוֹהֵי וְיִתֵּה כָּל עַמָּה עַד דְּלֹא אֶשְׁתָּאֵר לֵה מְשׁוֹזֵב וְיִרְיָתוֹ יֵת אֶרְעָה:

(לֹה) וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הַשְּׂאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ:

רש"י • וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ • מִשָּׁה הִגְדּוּ, כְּדֹאִיתָא ב' בְּכֻכּוֹת' (דף נד) ב' הִרְוָאָה', עָקַר טוֹרָא בַּר תַּלְתָּא פְּרָסִי וְכוּ'.

א וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַשִּׁירוּ בְּמִשְׁרָא דְּמוֹאָב מַעֲבָרָא לְנִדְנָא דִּירְחוֹ: ס ס ס

כב (א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מַעֲבַר לִירְדֵן יִרְחוֹ:

פ"ז פסוקים, למידב"א סימן. חסלת פרשת חוקת

ב וַיִּחַזַּא בָּלָק בַּר צְפּוֹר יֵת כָּל דֵּי עַבְדֵּי יִשְׂרָאֵל לְאַמּוֹרָאִי:

כב (ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צְפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי:

בְּטוֹחִים עָלֵיהֶם – לֹא עֲמָדוֹ בְּפִנְיָהֶם, אָנוּ עַל־אֲחֵת־כְּמָה־וְכָמָה! לְפִיכָף: "וַיִּגֵּר מוֹאָב".

רש"י • וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צְפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי • אָמַר: אֵלֹהֵי שְׁנֵי מַלְכִּים שְׁהִיִּינוּ

ג וַיִּדְחַל מוֹאָבָה מִן קָדָם עָמָא לְחֻדָּא אַרְי סְגִי הוּא וַעֲקַת לְמוֹאָבָה מִן קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ג) וַיִּגֵּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיִּקָּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י • וַיִּגֵּר • לְשׁוֹן מוֹרָא, כְּמוֹ (אִיבִי יט): "גִּירוֹ לָכֶם". וַיִּקָּץ מוֹאָב • קָצוּ בְּחִיָּהֶם (כְּמוֹ "קָצַתִּי בְּחִי", וְהוּא מִקְרָא קָצָר).

ד וַאֲמַר מוֹאָב לְסִבֵּי מִדְּנָן פְּעֵן וְשִׁיעִיוֹן קְהֵלָא יֵת כָּל סַחְרִינָא כְּמָא דְּמַלְחִיף תוֹרָא יֵת יוֹרְקָא דְּחִקְלָא וּבָלָק בַּר צְפּוֹר מִלְּפָא לְמוֹאָב בְּעִדְנָא הֵהִיא:

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְּנָן עֲתָה יִלְחָכּוּ הַקְּהֵל אֶת־כָּל־סִבְיָתֵינוּ בְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צְפּוֹר מִלֵּךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא:

ספורט

מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹלָלִים אוֹתָם. תוֹרָה ד
(ד) עֲתָה. שְׁכַבְשׁוּ אֶרֶץ סִיחּוֹן וְעוֹג. יִלְחָכּוּ הַקְּהֵל אֶת כָּל סִבְיָתֵינוּ. לְהַרְחִיב גְּבוּלָם וּלְהַבְטִיחַם. וּבָלָק בֶּן צְפּוֹר. הִיָּה נוֹדַע לְגִבּוֹר

(ג) וַיִּגֵּר מוֹאָב. אֵילִי מוֹאָב שְׁלֹא נִתְּנוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, כְּמוֹ שֶׁהָעִיד יִפְתָּח בְּאִמְרוֹ "וְגַם אֶל אֶרֶץ מוֹאָב שְׁלַח, וְלֹא אָבָה" (שם פסוק יז). כִּי רַב הוּא. לֹא מִפְּנֵי תַּחְבּוּלַת מַלְחָמָתָם. וַיִּקָּץ מוֹאָב. הֵמוֹן מוֹאָב קָצוּ בְּחִיָּהֶם

כב (ב) וַיֵּרָא בָּלָק. אָדָם מִפְּרָסֶם לְמַלְמֵד מַלְחָמָה, כְּאִמְרוֹ "הַטּוֹב טוֹב אֵתָה מִבָּלָק בֶּן צְפּוֹר מִלֵּךְ מוֹאָב" (שופטים יא, כד). רָאָה שְׁבַקֵּשׁ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר בְּאֶרֶץ סִיחּוֹן וּכְשֹׁלָא נִתֵּן לַעֲבֹר הִתְרִימוּהוּ (כא, כד), וְרָאוּ שֶׁנִּצְחָיו לֹא בְּדִרְךָ תַּחְבּוּלַת מַלְחָמָה. תוֹרָה ג

במדן נתגדל, נשאל מהם מה מדתו? אמרו להם: אין כחו אלא בפיו; אמרו: אף אנו נבוא עליהם באדם שפחו בפיו. בלחך השור. (במדבר רבה) כל מה שהשור מלחך, אין בו סימן ברכה. בעת ההוא. לא היה ראוי למלכות; מסיכי מדן היה, וכיון שמת סיחון, מנחמו עליהם לצרף שעה.

הושלח אנדין לות בלעם בר בעור לפתור ארם דעל פרת ארע בני עמה למקרי לה למימר הא עמא נפק ממצרים הא חפא ית עין שמשא דארעא והוא שרי מלקבלי:

(ה) וישלח מלאכים אל-בלעם בן-בעור פתורה אשר על-הנהר ארץ בני-עמו לקרא-לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את-עין הארץ והוא ישב ממלי:

פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות, וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות. לקרא-לו. (שם) הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה. עם יצא ממצרים. ואם תאמר: מה מזיק? הנה כסה את-עין הארץ. סיחון ועוג, שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום. והוא ישב ממלי. חסר כתיב, קרובים הם להכריתי, כמו (תהלים קיח): "כי אמילם".

וידען איתא כען לוט לי ית עמא הדין ארי תקיף הוא מני מאים אפל לאגחא בה קרב ואתרכנה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך מברך ודי תלוט ליט:

מעט. כי ידעתי וגו'. על-ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב.

וואלו סבי מואב וסבי מדן וקסמא בידיהון ואתו לות בלעם ומלילו עמה פתגמי בלק:

זה נטלו בידם זקני מדן; אמרו: אם יבא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם ידחנו – אין בו

כח. אל-זקני מדן. והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו): "המכה את-מדן בשדה מואב", שבאו מדן על מואב למלחמה? אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדן? כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו: מנהיגם של אלו

כח. פתורה. כשלחני הזה שהכל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא, כך שם המקום (שם). ארץ בני-עמו. (שם) של בלק. משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו: עתיד אתה למלך. ואם תאמר: מפני מה השרה הקדוש-ברוך-הוא שכינתו על עובד-כוכבים רשע? כדי שלא יהיה פתחון פה לאמות לומר: אלו היה לנו נביאים חזרנו למוטב! העמיד להם נביאים והם

(י) ועתה לכה-נא ארה-לי אתה-עם הזה פיעצום הוא ממני אולי אוכל נכה-בו ואגרשנו מן-הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מברך ואשר תאר יואר:

כח. נכה-בו. אני ועמי נכה בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (ב"מ קה ב), מנכה לו מן הדמים, לחסר מהם

(י) וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק:

כח. וקסמים בידם. כל מיני קסמים, שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר: (שם) קסם

שיכרכהו לנצח, או שיוכל להתיצב מנגד. אבל אמר "ידעתי את אשר תברך מברך", לכבודו של בלעם, להורות שלא חשב אותו למזיק בלבד. תורה ו

(י) וקסמים בידם. כלי הקסם, כי קוסם היה בלעם לכוון השעה, באמרו "ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני

לקלל, כמו שבאר באמרו "וישלח ויקרא לבלעם" (שם). תורה ו

(י) אולי אוכל. אחר שתקללהו. נכה בו. אני במלחמה ואתה בקללה. אשר תברך מברך. הנה כחו לא היה לברך, אבל היה לקלל בהזכיר עון, או בכונן שעה בדברי רבותינו ז"ל (ברכות ז. א). ולכן לא שאל ממנו

ואיש מלחמה. מלך למואב בעת ההיא. ומפל מקום לא מלאו לבו להלחם בישראל, באמרו "הרוב רב עם ישראל, אם נלחם נלחם בם" (שם פסוק כה). ומה שאמר יהושע "ויקם בלק בן צפור מלך מואב וילחם בישראל" (יהושע כד, ט), אמר זה על ששכר את בלעם

תועלת. לפיכך, כשאמר להם "לינו פה הלילה", | "וישבו שרי-מואב עם-בלעם", אבל זקני מדין הלכו
אמרו: אין בו תקנה! הניחוהו והלכו להם, שנאמר: | להם.

(ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם |
דבר כאשר ידבר יהוה אלי וישבו שרי-מואב |
עם-בלעם:

כ"י לינו פה הלילה. אין רוח הקדש שורה עליו |
אלא בלילה. וכן לכל נביאי אמות העולם; וכן לכן |
בחלום הלילה, שנאמר (בראשית לא): "ויבא אלהים |
אל-לכן הארמי בחלום הלילה". כאדם ההולך אל |
פילגשו בהחבא. כאשר ידבר ה' אלי. אם ימליכני |
ללכת עם בני אדם כמותכם אלף עמכם, שמא אין |
כבודו לתתי להלך אלא עם שרים גדולים מכם. |
וישבו. לשון עבדה.

(ט) ויבא אלהים אל-בלעם ויאמר מי האנשים |
האלה עמך:

כ"י מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא; (ר"ל |
ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יפלו |
בם. כונת ה' יתברך, שאמר "מי האנשים" היתה |
לטובה, לפגם עמו בדברים, כמו שפרש רש"י בפרשת |
בראשית בתבת "איכה", אף בא לבלעם לטעות, כי |
הוא טעה) אמר: פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין |
דעתו שזה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל |
ולא יבין.

(י) ויאמר בלעם אל-האלהים בלק בן-צפר מלך |
מואב שלח אלי:

כ"י בלק בן-צפר וגו'. אף-על-פי שאני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים.

(יא) הנה העם היצא ממצרים ויכם את-עין הארץ |
עתה לכה קבה-לי אתו אולי אוכל להלחם בו |
וגרשתי:

כ"י קבה-לי. (במדבר רבה) זו קשה מ"ארה-לי" שהוא |
נוקב ומפרש. וגרשתי. (שם) מן העולם. ובלק לא |
אמר אלא "ואגרשנו מן-הארץ". אני מבקש אלא |
להסיעם מעלי; ובלעם היה שונאם יותר מבלק.

~ נקודות משיחות קודש ~

החלוק בשנאה בין בלעם לבלק

הנה העם היצא ממצרים. . . אולי אוכל להלחם בו |
וגרשתי. – מן העולם, ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן |
הארץ, אני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה |
וגרשתי:

ישראל בחרב אל חלליהם" (יהושע יג. |
כב. תורה ח |
(ח) כאשר ידבר ה' אלי. כי אין |
עצמי לנבואה. תורה ט |
לדעת העתיד למען תגיד להם – או |
הם אצלך כמבקשים להשיג איזה |
מכון בקללתך, ודעתך עתה לשאל |
רשות אם תעשה חפצם. תורה י |
(ט) מי האנשים האלה עמך. מי הם |
אצלך שהכנינו עמך לנבואה בעדם |
לדעת מה תעשה להם. האמנם הם |
אצלך כשואלי עתידות – ותראה

שונאם יותר מבלק (כב, יא. וברש"י). כמה ממפרשי התורה הסבירו להיפך, שבאמירת "וגרשתי" התפנו בלעם למעט בקללה – רק במקום זה, ובלק שאמר "ואגרשנו מן הארץ" התפנו לגרשם מכל העולם.

ויש לבאר הכרחו של רש"י לזה שבלעם שונאם יותר מבלק, והנה פירושו של בלק היה מכף שפני ישראל ילקחו בו, וכפירוש רש"י על הפסוק "והוא יושב ממולי" – "קורבים הם להכריתני", וצריך להבין, מדוע נתיירא בלק מבני ישראל, והלא נצטוו "אל תצר את מואב וגו'" וכפי שראה בלק בעצמו שהקיפו את ארץ מואב ולא באו לגבולם, וכאשר לא נתן לבני ישראל רשות לעבר בארצם, לא עשו עמהם מלחמה?

בנוגע למואב (ובלק) י"ל בפשטות, שלא ידעו את הצווי ד"אל תצר את מואב", והשבו שהסבה לכך שבני ישראל

אינם לוחמים עמהם הוא מפני סיחון ועוג ש"היו בטוחים עליהם", ולכן לאחר ששמעו "את אשר עשה ישראל לאמורי" שנצחו אותם, נתייראו מאד. אולם עדין צריך עיון, הרי בלעם נביא היה וידע שהטעם שבני ישראל לא נלקחו עמהם הוא מפני הצווי, ואם כן מדוע לא ענה לבלק שאין לו ממה לפחד?

ולכן כתב רש"י ש"בלעם היה שונאם יותר מבלק", היינו ששנאתו היתה מסוג אחר: שנאתו של בלק היתה תוצאה מיראתו שבני ישראל ילקחו עמו ויכבשו את ארצו, מה שאין כן שנאתו של בלעם לבני ישראל היתה שנאה עצמית בלי טעם, ולכן לא גלה בלעם לבלק שאין לו ממה לפחד, כי חפש הוודאות להדיק לישראל ולקללם.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך – מותר לקראת שבת)

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

יב ואמר יי בלעם לא תלך עמהם לא תלוי עמהם לא תלוט ית עמא ארי בריך הוא:

"כי ברוך הוא". משל אומרים לצרעה (ס"א לדבורה): "לא מדבשך ולא מעקצך".

יב"א לא תלך עמהם • אמר לו: אם כן, אקללם במקומי. אמר לו: "לא תאר את העם!". אמר לו: אם כן, אברכם. אמר לו: אינם צריכים לברכתך,

~ יום חמישי י' תמוז ~

(יג) וַיָּקָם בִּלְעָם בִּפְקֹד וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְבֹ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לִתְתִּי לַחֲלֹךְ עִמָּכֶם:

יג וקם בלעם בצפרא ואמר לרבירי בלק אזילי לארעכון ארי לית רעוא קדם יי למשבקי למזל עמכון:

יג"א ללך עמכם • אלא עם שרים גדולים מכם; למדנו שרוחו גבוהה, ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום, אלא בלשון גסות, לפיכך "ויסף עוד בלק".

(יד) וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֵלֵךְ עִמָּנוּ:

יד וקמו רבירי מואב ואתו לות בלק ואמרו סרב בלעם למתי עמנא:

(יב) לא תלך עמהם. אף על פי שלא תקללם, לא תלך, כדי שלא תתן עיניך בהם לרע, כענין אמרם 'נתן עיניו בו, ונעשה גל של עצמות' (ברכות נח, א). תורה יג

(טו) וַיֹּסֶף עוֹד בָּלֶק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים
מֵאֵלֶּה:
טו וַאֲסֹף עוֹד בָּלֶק לְשַׁלַּח רַבְרָבִין סְגִיאיִן
וְנִקְיָרִין מֵאֵלֶיךָ:

(טז) וַיָּבֹאוּ אֶל-בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק
בֶּן-צִפּוֹר אֵל-נָא תַמְנַע מִהֶלֶךְ אֵלַי:
טז וַיָּבֹאוּ לְוֹת בָּלָעַם וַאֲמָרוּ לֵה כְדָנָן אָמַר
בָּלָק בֶּר צִפּוֹר לֹא כָעַן תִּתְמַנֵּעַ מִלְּמַחֲמֵי
לִוְתֵי:

(יז) כִּי-כִבְדָּרְךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר-תֹּאמַר אֵלַי
אֶעֱשֶׂה וּלְכֶה-נָא קִבְּהָ-לִי אֶת הָעַם הַזֶּה:
יז אִי אֲרִי וְקִרְא אֶיִקְוֹנָךְ לַחֲדָא וְכָל דִּי תִימַר לִי
אֶעֱבִד וְאִיתָא כָעַן לוֹט לִי יֵת עֲמָא הָדִין:

כ"ט • כִּי-כִבְדָּרְךָ מְאֹד • (במדבר רבה)
יֹתֵר מִמֶּה שֶׁהֵייתָ נוֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחָמַת סִיחוֹן) אֲנִי נוֹתֵן
לָךְ.

(יח) וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמַר אֶל-עַבְדִּי בָלָק אִם-יִתֶּן-לִי
בָּלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹר אֶת-פִּי
יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְמָה אוֹ גְדוּלָּה:
יח וַאֲחַב בָּלָעַם וַאֲמַר לַעֲבָדִי בָלָק אִם יִתֵּן
לִי בָלָק מְלֵא בֵיתִי כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רֶשֶׁוּ
לְמַעַבְר עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעַבְד
וְעִרְתָּא אוֹ רַבְתָּא:

כ"י • מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב • לְמַדְנֹו, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה
וּמְחַמֵּד מִמּוֹן אַחֲרִים. אָמַר: רָאוּי לוֹ לִתֵּן לִי כָל כֶּסֶף
וְזָהָב שְׁלוֹ, שְׁתָּרִי צָרִיךְ לְשַׁכַּר חִילוֹת רַבּוֹת, סָפֵק
נוֹצֵחַ סָפֵק אֵינֹו נוֹצֵחַ, וְאֵינִי וְדָאִי נוֹצֵחַ. לֹא אוֹכֵל

(יט) וַעֲתִידָה שְׁבוּ נָא בְּזֶה גַם-אַתֶּם הַלֵּילָה וְאִדְעָה
מִה-יֹּסֵף יְהוָה דְּבַר עַמִּי:
יט וְכָעַן אֹרִיכוֹ כָעַן הֵבָא אִף אַתּוֹן בְּלִילָא
וְאִדְעָ קֵא יוֹסֵף יְיָ לְמַלְלָא עַמִּי:

כ"ג • גַּם-אַתֶּם • פִּיּוּ הַכְּשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילָךְ
בְּפִחֵי נֶפֶשׁ כְּרָאוֹשׁוֹנִים. מִה-יֹּסֵף • לֹא יִשְׁנֶה דְּבָרֵינוּ

(כ) וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל-בָּלָעַם לֵילָה וַיֹּאמַר לוֹ
אִם-לִקְרָא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לָךְ אַתֶּם וְאִדְ
אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר-אָדַבְר אֵלַיךְ אַתּוֹ תַעֲשֶׂה:
כ וַאֲתָא מִימַר מִן קָדָם יְיָ לְבָלָעַם בְּלִילָא
וַאֲמַר לֵה אִם לְמַקְרִי לָךְ אַתּוֹ גְּבִרְיָא קוֹם
אֵזֵל עִמָּהוֹן וְכִרְם יֵת פְּתֻגְמָא דִּי אֲמַלֵּל עִמָּךְ
יֵתִה תַעֲבִד:

כ"ד • אִם-לִקְרָא לָךְ • אִם הִקְרִיאָה שְׁלָךְ וְסָבוֹר אַתָּה
לְטַל עֲלֶיךָ שְׂכָר, "קוֹם לָךְ אַתֶּם". וְאִךְ • עַל-כְּרִיחְךָ

(כא) וַיָּקָם בָּלָעַם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אַתָּנוּ וַיִּלָּךְ
עִם-שָׂרֵי מוֹאָב:
כא וְקָם בָּלָעַם בַּצֶּפְרָא וְזָרוּ יֵת אַתְגָּה וְאֵזֵל
עִם רַבְרָבֵי מוֹאָב:

(כ) אִם לִקְרָא לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים. אִם הַעֲדָה" (לעיל א, טו), וְכַעֲנִין "וְאֶקְרָאָה לָךְ קוֹם לָךְ אַתֶּם. לְהַזְהִירָם שֶׁלֹּא
לְהַעֲזִיז עִמָּךְ בְּלִבְדִּי, כְּעִנֵּין "קְרִיאָה" לְהוֹדִיעֲנִי מִה אֶעֱשֶׂה" (שמואל א ב, טו). יִקְטָאוּ. תוֹרָה כֹּא

(כב): "וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת-חֲמורָיו".
עם-שְׂרֵי מוֹאֵב • (במדבר רבה) לְבוֹ כָּלְכֶם שָׂוֶה.

כִּי-וַיַּחְבֹּשׁ אֶת אֲתָנּוֹ • מִכָּאֵן, שֶׁהַשְׂנֵאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוֹרָה, שֶׁחֲבֹשׁ הוּא בַּעֲצָמוֹ. אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רָשָׁע, כְּכֹר קִדְמָךְ אַבְרָהָם אֲבִיָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית

~ נקודות משיחות קודש ~

אהבה מקלקלת את השורה

תחול".

ועל-דרך-זה בפעולת חבישת האתון בעצמו, היה בזה טעם נסתר (פי בלעם קוסם היה), לקטרג על עם ישראל, כי הנהגתו הבלתי מתאימה – "קלקול השורה" תזכיר את כל הנהגות בני ישראל במדבר שהיו שלא כראוי – "קלקול השורה", ועל-ידי-זה יגרם להפך ההפקה חס-ושלום דהקב"ה לישראל.

ועל זה ענה לו הקב"ה "כבר קדמך אברהם אביהם" שהקטרוג על הנהגתם הבלתי רצויה דבני ישראל, אינו יכול לחול, כי הזכות של אברהם שחבש האתון בעצמו – שלא כדרך הרגיל, מצד גדל אהבתו לה' ("אהבה מקלקלת השורה"), מונעת את פעלת הקטרוג שעל-ידי מעשה בלעם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

ויקם בלעם בבקר ויחבש את-אתננו

"ויחבש את אתננו" – מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו (כב, כא. ובפרש"י)

לכאורה תמויה: בלעם חבש בעצמו מצד השנאה לבני ישראל, ולעצמתו אברהם אבינו עשה זאת מצד רצונו לקיים את צויו ה', ומהו שמשנה ביניהם, "כבר קדמך אברהם אביהם"?

ויש לומר הבאור בזה: בלעם נשפר על ידי בלק לקלל את ישראל, וגם כאשר ראה שהקב"ה אינו מניחו לקללם, אף-על-פי-כן "וילך בלעם" – כי חשב בלבו "שמא אפתנו ויתרצה" לקלל חס-ושלום את ישראל, או לקטרג על בני ישראל, ועל-דרך פרש"י להלן (כד, א) שאמר בלעם "אזכיר עוונותיהם, והקללה על הזכרת עוונותיהם

כב ויתקף רגזא דיי ארי אזל הוא ואתעמד מלאכא דיי בארחא לשטן לה והוא רכב על אתנה ותרין עולמוהי עמה:

(כב) וַיַּחַרְאֵף אֱלֹהִים כִּי-הוֹלִךְ הוּא וַיִּתְּצֵב מִלֵּאָךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשַׁטָּן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל-אֲתָנּוֹ וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ:

וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ • מִכָּאֵן לְאָדָם חָשׁוּב הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ, יוֹלִיךְ עִמּוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים לְשִׁמְשׁוֹ, וְחוֹזְרִים וּמִשְׁמָשִׁים זֶה אֶת זֶה.

כִּי-הוֹלִךְ הוּא • רָאָה שֶׁהַדָּבָר רַע בַּעֲיֵנֵי הַמָּקוֹם וְנִתְאָוָה לִילֵךְ. לְשַׁטָּן לוֹ • (שם) מִלֵּאָךְ שֶׁל רַחֲמִים הָיָה, וְהָיָה רוֹצֵה לְמַנְעוֹ מִלְּחֻטָּא, שֶׁלֹּא יַחֲטֹא וַיֵּאבֹד.

כג ויחזות אתנא זת מלאכא דיי מעמד בארחא וחרבה שליפא בידה וססת אתנא מן ארחא ואזלת בחקלא ומחא בלעם זת אתנא לאסטייתה לארחא:

(כג) וַתֵּרָא הָאֲתָנּוֹ אֶת-מִלֵּאָךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ וַחֲרָבָו שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתֵּט הָאֲתָנּוֹ מִן-הַדֶּרֶךְ וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה וַיֵּךְ בַּלֵּעַם אֶת-הָאֲתָנּוֹ לְהַטִּיחָהּ הַדֶּרֶךְ:

ספורט

הרעה, וזה למען לא יחטא ויאבד. והוא רכב על אתננו ושני נערי עמו. ולפיכך לא ראה את המלאך, כאמרם ז"ל: שלשה אינם רואים ואינם נזקים. תורה כג (כג) וַתִּלָּךְ בַּשָּׂדֶה. ואז עזב שני נערי

לשטן לו. ענין השטנה הוא התנגד לפעלת איזה פועל, כמו "ויכריבו גם עליה, ויקרא שמה שטנה" (בראשית כו, כא). והנה המלאך יצא להתנגד לבלעם שיהיה דרכו בלתי נכון לפניו, אזלי ינחש כמנהגו ולא ידחק את

(כב) כי הולך הוא. שלא היה ענינו בדרך כמי שיוליכיהו אחרים, כענין "ויקם וילך אחריו" (מלכים ב ד, ל), אבל היה "הולך הוא" כבעל דבר, וכמשתדל נגד רצון האל יתברך, כי לא באו לקרוא לו לעצה כלל.

אֲמַנּוּתוֹ, שְׂכָלִי זֵינָן שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם בְּחֶרֶב, וְהוּא
בָּא עֲלֵיהֶם בְּפִי, שֶׁהוּא אֲמַנּוּת שֶׁלֹּהֶם, אֲף אֲנִי אֶתְפֹּשׂ
אֶת שְׁלֹו וְאָבֹא עָלָיו בְּאֲמַנּוּתוֹ. וְכֵן הָיָה סוּפּוֹ (במדבר
לא): "וְאֵת בָּלָעַם בֶּן-בְּעוֹר הִרְגוּ בְּחֶרֶב".

כד וְקָם מִלֵּאכָא דִּי בִשְׂבִיל פְּרַמְיָא אֲתֵרָא
דְּגִדְרָא מִפָּא וְגִדְרָא מִפָּא:

(כד) וַיַּעֲמֹד מִלֵּאנָד יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּהֲנִים גִּדְרָ מִזָּה
וְגִדְרָ מִזָּה:

מִים" – בְּרַגְלֵיו וּבְהִלּוּכוֹ. גִּדְרָ מִזָּה וְגִדְרָ מִזָּה.
סִתָּם "גִּדְרָ" שֶׁל אֲבָנִים הוּא.

כ"י" בְּמִשְׁעוֹל • פְּתַרְגּוּמוֹ: "בִּשְׂבִיל". וְכֵן (מ"א כ):
"אִם יִשְׁפַק עָפָר שׁוֹמְרוֹן לְשַׁעֲלִים" – עָפָר הַנִּדְבָק
בְּכַפּוֹת הַרְגָלִים בְּהִלּוּכָן. וְכֵן (ישעיה כ): "מִי מִדָּד בְּשַׁעֲלוֹ

כ"ה וְחֲזוּת אֲתֵנָא יָת מִלֵּאכָא דִּי וְאֲדַחַקַת
לְכַתְּלָא וְדַחַקַת יָת רַגְלָא דְּבָלָעַם לְכַתְּלָא
וְאִוְסָפָא לְמִקְמָה:

(כ"ה) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת-מִלֵּאנָד יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל-הַקִּיר
וַתִּלְחֹץ אֶת-רַגְלָא בָּלָעַם אֶל-הַקִּיר וַיִּסָּף לְהַכְתִּיהָ:

כ"י" וַתִּלְחֹץ • הִיא עֲצָמָה. וַתִּלְחֹץ • אֶת אַחֲרִים, אֶת-רַגְלָא בָּלָעַם.

כו וְאִוְסָפָא מִלֵּאכָא דִּי לְמַעַבְרָא וְקָם בְּאַתְרָא עָק
דִּי לִית אֲרִיחַ לְמַסְטִי לִימִינָא וְלִסְמָאלָא:

(כו) וַיִּוְסַף מִלֵּאנָד יְהוָה עָבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר
אֵין-דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמָאוֹל:

לְפָנֵיהֶם". וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה יֵשׁ בְּתַנְחוּמָא: מָה רָאָה לַעֲמֹד
בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת? סִימְנֵי אֲבוֹת הָרָאָהוּ.

כ"י" וַיִּוְסַף מִלֵּאנָד יְהוָה עָבוֹר • לַעֲבֹר עוֹד לְפָנָיו לְהִלָּךְ,
לְהִיטוֹת לְפָנָיו בְּמָקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ (בראשית לג): "וְהוּא עָבַר

כ"ז וְחֲזוּת אֲתֵנָא יָת מִלֵּאכָא דִּי וּרְבַעַת תְּחוֹת
בָּלָעַם וְתַקַּף רַגְלָא דְּבָלָעַם וּמִחָא יָת אֲתֵנָא
בְּחִטְרָא:

(כ"ז) וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת-מִלֵּאנָד יְהוָה וַתִּרְבֹּץ תַּחַת
בָּלָעַם וַיַּחֲרִיף אֶת-בָּלָעַם וַיִּקֶּד אֶת-הָאֵתוֹן בַּמָּקָל:

כח וּפְתַח יָת פּוּמָא דְּאֲתֵנָא וְאֲמַרְתָּ לְבָלָעַם
מָה עָבַדְתָּ לָךְ אֲרִי מַחִיתֵנִי דְּנָן תֵּלַת זְמָנִין:

(כח) וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת-פִּי הָאֵתוֹן וַתֹּאמֶר לְבָלָעַם
מָה-עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפִּיתֵנִי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים:

כ"י" זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים • רָמַז לוֹ: אֵתָה מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוֹגֶגֶת שְׁלֹשׁ רַגְלִים בְּשָׁנָה.

כט וְאָמַר בָּלָעַם לְאֲתֵנָא אֲרִי חִיַּקְתָּ בִּי אֵלּוּ
פּוֹן אֵית חֲרָבָא בִּידֵי אֲרִי כַּעַן קִטְלִיתִיךָ:

(כט) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם לְאֵתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָ בִּי לוֹ יִשְׁ-חֶרֶב
בְּיָדִי כִּי עָתִידָה הַרְגָתִיךָ:

הַשָּׂרִים: זֶה הוֹלֵךְ לְהַרְגַּ אִמָּה שְׁלֹמָה בְּפִי – וּלְאֵתוֹן
זֶה צָרִיף לְכָלִי זֵינָן.

כ"י" הִתְעַלְלָתָ • פְּתַרְגּוּמוֹ: לְשׁוֹן גָּנָאִי וּבִזְיוֹן. לוֹ
יִשְׁ-חֶרֶב בְּיָדִי • גְּנוּת גְּדוּלָּה הָיָה לוֹ דְּבָר זֶה בְּעִינֵי

מִיכָן, כָּל שָׂפָן שְׂיוּכַל לְהִסְרִי מִן
הַמִּיכָן כְּרִצּוֹנוֹ, וְכָל זֶה כְּדִי שְׁלֹא יֵאבֹד
אִישׁ כְּמוֹהוּ. תוֹרָה כֵּט

תַּפְתַּח" (תהלים נא, יז), וְכָל זֶה הָיָה כְּדִי
שְׂתַעֲוֹר בָּלָעַם לְשׁוֹב בְּתִשְׁבּוּהָ,
בְּזָכְרוֹ כִּי מָה מַעֲנָה לְשׁוֹן גַּם לְבִלְתִּי

וְשָׂרִי מוֹאָב, וּבִכָּן לֹא הִרְגִּישׁוּ עֲנִינֵנוּ
בְּעִסְקֵי הָאֵתוֹן. תוֹרָה כֵּט
(כ"ח) וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֵתוֹן. וְנָתַן
כֹּחַ לְדַבֵּר, כְּעִנְיָן ה' שְׁפָתַי

לואמרת אתנא בלעם הלא אנא אתנא די
רכבת עלי מדאיתך עד יומא דדין המילף
אליפנא למעבד לך פדין ואמר לא:

(ו) ותאמר האתון אל-בלעם הלא אנכי אתנא
אשר-רכבת עלי מעודך עד-היום הנה ההספן
הספנתי לעשות לך כה ויאמר לא:

ברטיבא שדאי ליה כו' פדאיתא במסכת עבודה-זרה

• (דף ד')

כ"י • ההספן הספנתי • פתרגומו, וכן (אייב כב): "הלא
יספן-גבר". ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא: אמרו
ליה: מאי טעמא לא רכבת אסוסיא? אמר להון:

לא וגלא יי ית עיני בלעם וחזא ית מלאכא
דיי מעמד בארמא וחברא שליפא בידה
ויברע וסגיד לאפיה:

(לא) ויגל יהוה את-עיני בלעם וירא את-מלאך
יהוה נצב בדרך וחברו שלפה בידו ויקד וישתחו
לאפיו:

לבואמר לה מלאכא דיי על מא מחתא ית
אתנא דנן תלת זמנין הא אנא נפקית
למסטן ארי גלי קדמי דאת רעי למזל
בארמא לקבלי:

(לב) ויאמר אליו מלאך יהוה על-מה הפית את-
אתנא זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן
פירט הדרך לנגדי:

לכעסי ולהמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב יג):
"ותכל דוד". לישנא אחרנא: "ירט" לשון רצון,
וכן (אייב טז) "ועל-ידי רשעים ירטני" – מפני ומנחם
אותו על-ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים.

כ"י • פירט הדרך לנגדי • רבותינו חכמי המשנה
(שבת קה) דרשוהו נוטריקון: יראה, ראתה, נטתה,
בשכיל שהדרך לנגדי, כלומר: לקנאתי ולהקניטני.
ולפי משמעו: כי חרד הדרך לנגדי – לשון "רטט"
– כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך, שהוא

לג וחתני אתנא וסטת מן קדמי דנן תלת
זמנין אלו פון לא סטת מן קדמי ארי כען
אף יתך קטלית ומה קנימית:

(לג) ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי
נטתה מפני כי עתה גם-אתכה הרגתי ואותה
החיייתי:

ולא יכלת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב: "ויאמר
לא" – הרגתיה, שלא יאמרו: זו היא שסלקה את
בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב; שחס המקום
על כבוד הבירות. וכן (ויקרא ט): "ואת הבמה תהרגו",
וכן (שם): "והרגת את האשה ואת הבמה".

כ"י • אולי נטתה • כמו "לולא", פעמים ש"אולי"
משמש בלשון "לולא". גם-אתכה הרגתי • הרי זה
מקרא מסרס, והוא כמו: "גם הרגתי אותך", כלומר,
לא העפכה בלבד קראתך על-ידי, כי גם הנהיגה.
ואותה החיייתי • (במ"ד) ועתה מפני שדברה והוכיחתך

ספורט

ההשטנה היה כי יחריד הדרך כל מה
שפנגדי, כענין "לא ראו את המראה
אכל חרדה גדלה נפלה עליהם" (דניאל
י, 7), וכל זה לא הספיק להחריד אותך
פי הכבדת לבך. תורה לג

(לג) ותראני האתון ותט לפני ועם
זה הנה קרה לך שהאתון נטתה מפני
שלש פעמים, ואיך לא שת לבך גם
לזאת.

זה שלש רגלים. ואיך הקשית ערפך
שלש פעמים לדחק את השעה.
הנה אנכי יצאתי לשטן. הנה אני
עשיתי האפשר להתנגד לדרךך בזה
האפן לטובתך.

פי ירט הדרך לנגדי. "ירט" מן
"רטט" החזיקה "ירמיהו מט, כד", כמו
"ותרץ את גלגלתו" (שופטים ט, נג) מן
רצ"ץ. אמר, הנה יצאתי לשטן, וענין

(ל) ההספן הספנתי. והנה ראוי לך
לחשב, מאחר שאין זה מנהגי, שלא
קרה לך כל זה בזה הדרך אלא
להורות שלא יצלח, שאף על פי
שאין נחש יש סימן. תורה לא

(לב) על מה הפית את אתנא. כי
בראותך אלה האותות, היה לך לשער
שהליכתך בלתי רצויה והיא לא
תצלח.

לד ואמר בלעם למלאכא דיי חבית ארי לא ידעית די את מעמד לקדמותי בארחה וכען אם ביש בעיניך אתוב לי:

(ד) ויאמר בלעם אל-מלאך יהוה חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לראתי בדרך ועתה אסרע בעיניך אשובה לי:

צוני ללכת, ואתה מלאך מבטל את דברי! למוד הוא בכך, שאומר דבר ומלאך מחזירו. אמר לאברהם (בראשית כב): "קח-נא את-בנך וגו'" ועל-ידי מלאך בטל את דברו, אף אני, אם רע בעיניך צריך אני לשוב.

כ"י כי לא ידעתי. גם זה גנותו, ועל-פירו הודה; שהוא היה משתבח שידע דעת עליון, ופיו העיד "לא ידעתי". אסרע בעיניך אשובה לי. להתרים נגד המקום, היא תשובה זו. אמר לו: הוא בעצמו

לה ואמר למלאכא דיי לבלעם אזל עם גבריאל ולחוד ית פתגמא די אמלל עמך יתה תמלל ואזל בלעם עם רבירבי בלק:

(ה) ויאמר מלאך יהוה אל-בלעם לך עם-האנשים ואפם את-הדבר אשר-אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם-שרי בלק:

עמקם וסופך להאבד מן העולם. עם-שרי בלק. שמח לקללם כמותם.

כ"י לך עם-האנשים. בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו. ואפס. על-פירוש את הדבר אשר אדבר וגו'. לך עם-האנשים. כי חלקך

לו ושמע בלק ארי אתא בלעם ונפק לקדמותה לקרוא דמואב די על תחום ארנון די בסטר תחומא:

(ו) וישמע בלק כי בא בלעם ויצא לקראתו אל-עיר מואב אשר על-גבול ארנון אשר בקצה הגבול:

כ"י וישמע בלק. שלח שלוחים לבשרו. אל-עיר מואב. (במדבר רבה) אל מטרופולין שלו, עיר החשובה שלו, לומר: ראה מה אלו מבקשים לעקר!.

לו ואמר בלק לבלעם הלא משלח שליחית לותך למקרי לך למא לא אתיתא לותי הבקושטא הויתא אמר לית אנא וכלי ליקרותך:

(ז) ויאמר בלק אל-בלעם הלא שלח שליחתי אליך לקרא-לך למא לא-הלכת אלי האמנם לא אוכל בפךך:

כ"י האמנם לא אוכל בפךך. נתנבא, שסופו לצאת מעמו בקלון.

ספורט

(זח) לך עם האנשים. לא תלך כבעל דבר, אכל כהולך עמם ויבכשתם, שלא תאבד. אפס את הדבר. ועם כל זה איני חושש שתעשה נגד רצוני, כי אמנם לא תוכל לעשות אלא מה שאומר לך. תורה לו (לז) ויצא לקראתו. לכבדו. שידע שהיה גם רות, כמו שהעידו רבותינו ז"ל (אבות ה, ח). תורה לו

מקום לא היית נמנע מלכת, כמסר עצמו למיתה לעבר על רצון קונו, שאין לך משמר גדול מזה. תורה לו (לד) חטאתי. להקשות ערך. כי לא ידעתי. והיה לי לחוש לזה. ועתה אם רע בעיניך. שאתה אולי מלאך מליץ על ישראל. אשובה לי. כדי שלא לעשות דבר נגד רצונך, אף על פי שהאל יתברך נתן לי רשות. תורה לה

אולי נטתה מפני. היה לך לחשב שאולי נטתה מפני, שכבר ידעת שיש לפני האל יתברך איזה מדבר טוב על ישראל. כי עתה גם אתכה הרגתי ואותה החייתי. והטעם שאמרתי "על מה הכית" כמאשים הוא, כי אמנם עתה הראית לדעת שגם שהיית הורג אותך ומחיה אותה, באפן שהיית מכיר שלא היה זה מקרה כלל, מפל

לח ואמר בלעם לבלק הא אתי לך עתה
המיכל זכנא למלא מדעם פתגמא דישוי
זי בפומי יתה אמלל:

(לח) ויאמר בלעם אל-בלק הנה-באתי אליך עתה
היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישם אלהים
בפי אתו אדבר:

~ יום שישי י"א תמוז ~

לט ואזל בלעם עם בלק ואתו לקרית
מחזוהי:

(לט) וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית חצות:

כ"ט קרית חצות • עיר מלאה שוקים, אנשים, נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו.

מונכס בלק תורין וען ושלח לבלעם
ולרכבנא די עמה:

(מ) ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים
אשר אתו:

כ"י בקר וצאן • (שם) דבר מעט, בקר אחד וצאן אחד בלבד.

מא ונהו בצפרא ודבר בלק ית בלעם
ואסקה לרמת דחלתה ונחא מתמן קצת מן
עמא:

(מא) ויהי בפקר ויקח בלק את-בלעם ויעלהו במות
בעל וירא משם קצה העם:

כ"י במות בעל • פתרגומו: "לרמת דחלתה" — שם עבודת אלילים.

א ואמר בלעם לבלק בנה לי הקא שבועא
מדבחין ואתקן לי הקא שבועא תורין
ושבעא דכרין:

כג (א) ויאמר בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבועה
מזבחת והכן לי בזה שבועה פרים ושבועה אילים:

כו עבד בלק כמא די מליל בלעם ואסק
בלק ובלעם תור ודבר על כל מדבחה:

(ב) ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם
פר ואיל במזבח:

ג ואמר בלעם לבלק אתעתד על עלתך
ואיהך מאים יערע מימר מן קדם זי
לקדמותי ופתגמא דנחזני ואחוי לך ואזל
יחידי:

(ג) ויאמר בלעם לבלק התיצב על-עלתך ואלכה
אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר מה-יראני והגדרתי
לך וילך שפי:

ספורט

"וינראהו ה' את כל הארץ" (דברים לח)
א, כדי שיכרך לפני מותו. תורה א
כג (א) בנה לי בזה. שהוא מקום
שאראנו משם. תורה ב
(ג) התיצב על עלתך. לבנו בהעלאת
כל חלק ממנה, כענין "כי הדם הוא
בנפש וכפר" (ויקרא יז, יא).
אולי יקרה ה' לקראתי. אולי

ב כג, א, ובאפן זה לא אהיה אני
המדבר. תורה לט
(מ) וישלח לבלעם. למנחת פבוד
מלבד ארוחתו, להשביע עין
גאותו. תורה מא
(מא) וירא משם קצה העם. כדי
לתת עיניו בם, כענין "ויפן אחריו
ויראם ויקללם" (מלכים ב, כד). והנהפך

(לח) הנה באתי אליך. אף על פי
שהייתי בא אליך אז כדורך, מה
הייתי מועיל לך. וגם כן
עתה היכל אוכל דבר
מאומה. כלום אני יכול לדבר כמנהג
כל מדבר רצוני.
הדבר אשר ישם אלהים בפי אתו
כענין "רוח ה' דבר בי" (שמואל

שיעור יומי ליום שישי י"א תמוז - במדבר כג - פרשת חוקת-בלק
 עז
 כ"י אולי יקרה ה' לקראתי • אינו רגיל לדבר עמי ביום. וילך שפי • פתגומו: יחדי, לשון שפי ושקט, שאין עמו אלא שתיקה.

(ד) ויקר אלהים אל-בלעם ויאמר אליו את-שבעת המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח:
 ד ויערע מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר לה ית שבועא מדבחין סדרית ואסקית תור ודכר על כל מדבחא:

כ"י ויקר • לשון עראי, לשון גנאי, לשון טמאת קרי, כלומר בקשי ובכזיון, ולא היה נגלה אליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל. את-שבעת המזבחות • "שבועה מזבחת ערכתי" אין פתיב כאן, אלא "את-שבעת המזבחות". אמר לפניו: אבותיהם של אלו בנו לפניך שבועה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כלן. אברהם בנה ארבעה (בראשית יב):
 ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו" (שם): "ויעתק משם ההרה וגו'" (שם יא): "ויאחל אברהם וגו'", ואחד בחר המורה (שם כב). ויצחק בנה אחד (שם כד): "ויבן שם מזבח וגו", ויקרו שם עבדי יצחק באר". ויעקב בנה שתים: אחד בשכם (שם לג) ואחד בבית אל (שם לה). ואעל פר ואיל במזבח • ואברהם לא העלה אלא איל אחד.

(ה) וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל-בלק וכה תדבר:
 ה וישוי יי פתגמא בפומא דבלעם ואמר תוב לות בלק וידין תמלל:

(ו) וישב אליו והנה נצב על-עלתו הוא וכל-שרי מואב:
 וותב לותה והא מעמד על עלתה הוא וכל רברבי מואב:

(ז) וישא משלו ויאמר מן-ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי-קדם לכה ארה-לי יעקב ולכה זעמה ישראל:
 ז ונטל מתלה ואמר מן ארם דברני בלק מלכא דמואב מטורי מדינחא איתא לוט לי יעקב ואיתא תרף לי ישראל:

כ"י ארה-לי יעקב ולכה זעמה ישראל • בשני שמותיהם אמר לו לקללם — שמה אחד מהם אינו מבקש.

(ח) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם יהוה:
 ח מא אלוטה דלא לטיה אל ומא אתרבה דלא תרבה יי:

כ"י מה אקב לא קבה אל • (במ"ד) כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו, כשהזכיר אביהם את עונם: "כי באפם הרגו איש", לא קלל אלא אפם, שנאמר (בראשית מט): "ארור אפם". כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל, מה נאמר שם? (שם כז): "גם-פרוף יהיה". במברכים נאמר (דברים כז): "אלה יעמדו לברך את-העם". במקללים לא נאמר "ואלה יעמדו לקלל את העם", אלא (שם) "ואלה יעמדו על הקללה" — לא רצה להזכיר עליהם שם קללה. לא זעם ה' • (ברכות ו) אני אין כחי אלא שאני יודע לכונן

בהתבודדי — אף על פי שלא אשיג בהתחלת נבואתו, קדם שעלה אל השלמות שהשיג אחר כך, כאמרו "ויא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלהים" (שמות ג, ד). תורה ד
 (1) וישא משלו. אמר אותו המשל
 שראה בנבואתו. ויאמר: מן ארם. אחר שספר המשל פתר את ענינו ואמר כי הוראת המשל היתה איך מן ארם נחה בלק וכו'. תורה ח

הַשָּׂעָה שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוא לֹא כֹעֵס
כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ שֶׁבָּאתִי אֵלֶיךָ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (מִכָּה ו):

(ט) כִּי-מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן-עַם
לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבָגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

כִּי-מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאֲנוּ. אֲנִי מִסְתַּכֵּל
בְּרֹאשֵׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשֵׁיהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם
מִיִּסְדִּים וְחֻזְקִים כְּצוּרִים וּמִגְבָּעוֹת הַלָּלוּ, עַל-יְדֵי אֲבוֹת
וְאִמָּהוֹת. הֵן-עַם לְבָדָד יִשְׁכֵּן. הוא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ
אֲבוֹתָיו – לִשְׁכֵּן בְּדָד, כְּתִרְגוּמוֹ. וּבָגוֹיִם לֹא
יִתְחַשֵּׁב. כְּתִרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיוּ נֶעְשִׂין כְּלָה עִם שָׂאֵר

הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילוּלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ו): "כִּי אֶעֱשֶׂה
כְּלָה כָּכָל הַגּוֹיִם וְגו' – אֵינָן נִמְנִין עִם הַשָּׂאֵר. דָּבָר
אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שִׁמְחִין אֵין אִמָּה שִׁמְחָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר
(דְּבָרִים לב): "ה' בָּדָד יִנְחֲנֵנו". וּכְשֶׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילוּלִים
בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה
לָהֶם מִן הַחֲשָׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבָגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

~ נקודות משיחות קודש ~

מְצִינֵנו בְּדַבְּרֵינוּ מִשָּׁל. לָכֵן מִפְּרֹשׁ, שֶׁהַמֶּשֶׁל הוא בְּמִלִּים
הַלָּלוּ: "צוּרִים" ו"גְּבָעוֹת" מִשָּׁל הֵם לַחֲזֹק וְלַתְּקֵף שֶׁל
יִשְׂרָאֵל.

(לקוטי-שיחות, כרך כה, עמ' 170)

אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֹאשֵׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשֵׁיהֶם (רש"י כג, ט) וְשֶׁ
לִשְׁאֵל, מִדּוּעַ מוֹצִיא אֶת הַפְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ – בְּלִעָם עֲמֵד
אֲזַעַל הַר גְּבוּהָ וּמִשָּׁם רְאֶה אֶת יִשְׂרָאֵל. וְשֶׁ לּוֹמֵר,
שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: נֶאֱמַר לְעֵיל "וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר", וְלֹא

(י) מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת-רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל
תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כָּמֹהוּ:

כִּי-מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו' • כְּתִרְגוּמוֹ: דַּעֲדֻקָּיָא
דְּבֵית יַעֲקֹב וְכו' מֵאֲרַבַּע מִשְׁרִיתָא, אֲרַבְעָה דְּגָלִים.
דָּבָר אַחֵר: "עֶפְרַיִם יַעֲקֹב" – אֵין חֲשָׁבוֹן בְּמִצְוֹת שֶׁהֵם
מְקִיְמִין בְּעֶפְרַיִם (דְּבָרִים כב): "לֹא תִחְרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר",

(ויקרא יט): "לֹא תִזְרַע כְּלָאִים", אֶפְרַיִם פָּרָה וְעֶפְרַיִם סוּטָה
וּכְיוּצָא בָּהֶם. וּמִסֹּפֶר אֶת-רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל, רְבִיעוֹתֵיהֶן,
זֶרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשֻׁמִּישׁ שֶׁלָּהֶם. תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת
יִשְׂרָאֵל • שֶׁבָּהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~

מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם: לִבְנֵי נֹחַ יֵשׁ רַק
שֶׁבַע מִצְוֹת, וּלְיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָחוֹת שְׁמוֹנֶה בְּעֶפְרַיִם בְּלָבָד.

(לקוטי-שיחות, כרך לח, עמ' 96)

וּכְיוּצָא בָּהֶם (רש"י כג, י) יֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁבִּתְּכוּנוֹת אֵלּוּ מִתְּכַנֵּן
רִש"י לְאֲרַבַּע מִצְוֹת נוספות: אֲסוּר חֲרִישָׁה בְּשֶׁבֶת
וּבְשִׁמְטָה, אֲסוּר זְרִיעָה בְּשֶׁבֶת וּבְשִׁמְטָה, כִּסּוּי דָם בְּעֶפְרַיִם,
"וְעֶפְרַיִם אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת הַבֵּית". וּבְלִעָם מִתְאָר בְּכָף אֶת

(ט) הֵן עַם לְבָדָד יִשְׁכֵּן. הֵם לְבָדָד
יִשְׁכְּנוּ אֲרָץ בְּסוּף הַעֲנָן, כְּאִמְרוּ "ה'
בָּדָד יִנְחֲנֵנו" (דְּבָרִים לב, יב), וְאֵיךְ אוֹכֵל
לְהַכְרִיתָם. תּוֹרָה י
(י) תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל. לוֹ תָּמוֹת

נַפְשֵׁי עַתָּה, אֶף שֶׁתִּהְיֶה מִיתָתָה מִיתַת
יִשְׂרָאֵל, שֶׁתִּזְכֶּה אַחֲרֶיהָ לְחַיֵּי עֵד.
וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי כְּמֹהוּ. וּבְלָבָד
שֶׁתִּהְיֶה אַחֲרִיתִי וְצִיָּאֵי מְעִי כְּמוֹ
יִשְׂרָאֵל. כִּי אֲמַנֵּם בְּנֵינוּ שֶׁל אֲדָם

וַיּוֹצֵא תְּלָצִיו נִקְרָאִים "אַחֲרִיתוֹ",
כְּמוֹ "תִּהְיֶי אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית" (תְּהִלִּים
קט, ג), וְכֵן "וְלֹא לְאַחֲרִיתוֹ" (דְּנִיאל יא,
ד). תּוֹרָה יא

יא ואמר בלק לבלעם מה עבדת לי למילט סנאי דברתיך והא ברקא מברכת להון:

(יא) וַיֹּאמֶר בִּלְקָם אֶל-בִּלְעָם מַה עָשִׂיתָ לִּי לָקֹב אֹיְבֵי לַקַּחְתִּיךָ וְהִנֵּה בִּרְכַּת בְּרוּךְ:

יב ואתב ואמר הלא ית דישיי יי בפומי יתה אטר למללא:

(יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֲתָּ אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֹתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבֵּר:

יג ואמר לה בלק איתא כען עמי לאתר אחרן דתחזוגה מתמן לחוד קצתה תחזוי וכלה לא תחזוי ותלוטה לי מתמן:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּלְקָם לִדְ-נָא אֲתִי אֶל-מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תֵּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַפְסִי קִצְחוֹ תִרְאֶה וְכָלוּ לֹא תִרְאֶה וְקִבְנוּ-לִי מִשָּׁם:

כז"י • וקבנו-לי • לשון צווי: קללהו לי.

יד ודברה לחקל סכותא לריש רמתא ובנא שבקא מדבחין ואסק תור ודבר על כל מדבחא:

(יד) וַיִּקְרָחוּ שְׂדֵה צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבְנוּ שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

פרצה להפרץ בישראל משם, ששם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה.

כז"י • שְׂדֵה צִפִּים • מקום גבה היה, ששם הצופה עומד לשמר אם יבא חיל על העיר. ראש הפסגה • בלעם לא היה קוסם בכלל; ראה בלק שעמידה

טו ואמר לבלק אתעתד הכא על עלתך ואנא אתמטי עד כא:

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל-בִּלְקָם הֲתִיַּצֵּב כֹּה עַל-עֲלֹתְךָ וְאֲנִי אֶקְרָה כֹּה:

כז"י • אקרה כה • מאת הקדוש-ברוך-הוא. אקרה • לשון אתפעל.

טז וצירע מימר מן קדם יי לבלעם ושויו פתגמא בפומיה ואמר תיב לות בלק וידין תמלל:

(טז) וַיִּקָּר יְהוָה אֶל-בִּלְעָם וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בִּלְקָם וְכֹה תִדְבֹּר:

לו הקדוש-ברוך-הוא רסן וספה בפיו, כאדם הפוקס בהמה בספה להוליכה אל אשר ירצה, אמר לו: על-פרחך תשוב אל בלק.

כז"י • וַיֵּשֶׁם דָּבָר בְּפִיו • ומה היא השימה הזאת? ומה חסר המקרא באמרו: "שוב אל-בלק וכה תדבר"? אלא פשהיה שומע שאינו נרשה לקלל, אמר: מה אני חוזר אצל בלק לצערו? (סנהדרין ק"ה) ונתן

יז ואתא לותה והוא מעתד על עלתה ורכיבי מואב עמה ואמר לה בלק מא מליל יי:

(יז) וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֹתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בִּלְקָם מַה-תִּדְבֹּר יְהוָה:

שלא תשיג המקבץ כלל, כאמרו "כי אעשה כלה בכל הגוים.. ואתך לא אעשה כלה" (ירמיהו מו, כח). תורה יד

(יג) אשר תראנו משם. ותוכל לתת ענין בם לרע. אפס קצחו תראה וכלו לא תראה. אל תתן את ענין בכלם,

(יב) הלא את אשר ישם ה' בכי ויבך ידעת שהוא "אלהי ישראל", ולא ידבר כי אם טוב על ישראל. תורה יג

כ"י וְשָׂרִי מוֹאָב אֹתוֹ • וּלְמַעַלָּה הוּא אוֹמֵר: "וְכָל־
שָׂרִי מוֹאָב"? בֵּינוֹ שָׂרָאוֹ שָׁאִין בּוֹ תַקְנָה, הִלְכוּ לָהֶם

(יח) וַיֵּשְׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלָק וַיִּשְׁמָע הָאֲזִינָה
עָדִי בְנוֹ צֶפֶר:

כ"י קוֹם בָּלָק • בֵּינוֹ שָׂרָאָהוּ מִצַּחֵק בּוֹ, נִתְכַּנֵּן
לְצַעֲרוֹ: עָמַד עַל רִגְלֵיךָ, אֵינְךָ רֹשָׁאִי לִישָׁב, וְאֲנִי
שְׁלוֹחַ אֵלֶיךָ בְּשִׁלְיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. בְּנוֹ צֶפֶר • לְשׁוֹן

(יט) לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזֹּב וּבִן־אָדָם וַיִּתְנַחֵם
אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְמָנָה:

כ"י לֹא אִישׁ אֶל וְגו' • כָּבֹד נִשְׁבַּע לָהֶם לְהַכִּיָּאֵם
וּלְהַדְרִישֵׁם אֶרֶץ שְׂבָעָה אֲמוֹת, וְאַתָּה סְבוּר לְהַמִּיתָם

(כ) הִנֵּה בָרֶךְ לְקַחְתִּי וּבָרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:

כ"י הִנֵּה בָרֶךְ לְקַחְתִּי • אַתָּה שׂוֹאֲלֵנִי "מִה־דָּבָר
הַזֶּה"? קִבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ לְבָרֶךְ אוֹתָם. (ס"א: "בָּרֶךְ" כְּמוֹ
"לְבָרֶךְ"). וּבָרֶךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה • הוּא בָרֶךְ אוֹתָם,
וְאֲנִי לֹא אֲשִׁיב אֶת בְּרַכְתּוֹ. וּבָרֶךְ • כְּמוֹ וּבָרֶךְ, וְכֵן
הוּא גִזְרַת רִ"ש, כְּמוֹ (תהלים עד): "אֲזִיב חֲרָף", כְּמוֹ
חֲרָף. וְכֵן (שם ט'): "וּבִצָּעַע בָּרֶךְ", הַמְחַלֵּל וּמְבָרֵךְ אֶת

(כא) לֹא־הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב וְלֹא־רָאָה עֲמֹל בִּישְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מִלֶּךְ בּוֹ:

כ"י לֹא־הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב וְגו' • כְּתֻבָּהוּ. דָּבָר
אַחֵר: אַחֲרֵי פְשׁוּטוֹ הוּא נִדְרָשׁ מִדְּרָשׁ נֶאֱחָה. לֹא
הֵבִיט • הִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא "אֶן" שְׂבִיעָקֵב, שֶׁשָּׂשֶׁהוּ
עוֹבְרִין עַל דְּבָרָיו אֵינוֹ מְדַקְדָּק אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבַוֵּן
בְּאֻנִּיּוֹת שֶׁלָּהֶם וּבְעִמְלָן, שֶׁהֵם עוֹבְרִים עַל דָּתוֹ. עֲמֹל •
לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ (שם ט'): "הָרָה עֲמָל", (שם ט'): "כִּי אַתָּה

(כב) אֶל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רָאֵם לוֹ:

כ"י אֶל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם • אַתָּה אֲמַרְתָּ: "הִנֵּה עַם
יָצָא מִמִּצְרַיִם", לֹא יָצָא מִעֲצָמוֹ, אֲלֵא הָאֱלֹהִים

מִקְרָא הוּא זֶה, כְּמוֹ (תהלים קד): "חִיתוֹ יַעֲר", (בראשית א):
"וְחִיתוֹ־אֶרֶץ", (תהלים קיד): "לְמַעַנֵנוּ מִיָּם".

יט לֹא כְמִלִּי בְנֵי אֲנָשָׁא מִימֵר אֲלֵהָא בְנֵי
אֲנָשָׁא אֲמַרִין וּמְכַדְבִּין וְאִף לֹא פְעוּבְדֵי בְנֵי
בְשָׂרָא דִּי אַנּוּן גְּזִרִין לְמַעַפְד וְחִיבִין
וּמִתְמַלְכִין דְּהוּא אָמַר וְעָבַד וְכָל מִימְרָה
מִתְקַנֵּם:

במדבר? • הֵהוּא אָמַר וְגו' • בְּלִשׁוֹן תְּמָה, וְתִרְגוּמוֹ:
"וְחִיבִין וּמִתְמַלְכִין" – חוֹזְרִים וְנִמְלְכִין לְחִזּוֹר בָּהֶם.

כ הָא בְּרַכְּוֹן קִבַּלְתִּי וְאַכְרַכְנָה לִישְׂרָאֵל וְלֹא
אַתְבּ בְּרַכְתִּי מִנָּה:

הַגּוֹזֵל וְאוֹמֵר: אֵל תִּירָא כִּי לֹא תַעֲנֶשׁ, שְׁלוֹם יִהְיֶה
לָךְ – מְרַגֵּז הוּא לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְאֵין לוֹמַר
בָּרֶךְ שֵׁם דָּבָר, שְׂאִם־כֵּן הִיָּה נִקּוֹד בְּפִתַח קֶטֶן (ר"ל:
סְגוּלַת תַּחַת הַרִ"ש) וְטַעְמּוֹ לְמַעַלָּה, אֲכָל לִפִּי שֶׁהוּא
פֶּעַל, הוּא נִקּוֹד קֶמֶץ קֶטֶן (צִירִי) וְטַעְמּוֹ לְמִטָּה.

כא אֲסַתְּכִלִּית לִית פְּלַחִי גְלוּלִין בְּדִבְתֵי יַעֲקֹב
וְאִף לֹא עָבַדִי לֹאוֹת שְׂקָר בִּישְׂרָאֵל מִימְרָא
דִּי אֲלֵהָוֹן בְּסַעֲדָהוֹן וּשְׂכִינַת מְלָכֵהוֹן
בִּינִיָּהוֹן:

עֲמֹל וְכַעַס תְּבִיט", לִפִּי שֶׁהִעָבְרָה הִיא עֲמֹל לִפְנֵי
הַמָּקוֹם. ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ • אֲפִלּוּ מְכַעֲסִין וּמִמְרִים
לִפְנֵי, אֵינוֹ זֶה מִתּוֹכָן. וְתְרוּעַת מִלֶּךְ בּוֹ • לְשׁוֹן חֲבִיָּה
וְרַעוּת, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ב טו): "רַעַה דָּוִד" אוֹהֵב דָּוִד, (שׁוֹפְטִים
טו): "וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהוּ". וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: וּשְׂכִינַת
מְלָכֵהוֹן בִּינִיָּהוֹן.

כב אֵלֶּה דְּאַפְקִנּוֹן מִמִּצְרַיִם תְּקַפָּא וְרוּמָא
דִּילָה:

הוֹצִיאָם. כְּתוּעַפַת רָאֵם לוֹ • כְּתַקְף רוּם וְגִבָּה שָׁלוֹ.
וְכֵן (אִיּוֹב כב): "וְכִסְף תּוֹעֲפּוֹת" – לְשׁוֹן מַעֲזוֹ הַמָּה.

(כ) וּבָרֶךְ. וְהוּא כָּבֹד בָּרֶךְ. תּוֹרָה כּא
(כא) וְתְרוּעַת מִלֶּךְ בּוֹ. בְּנִסְעַת הַמַּחֲנוֹת
הֵם תּוֹקְעִים תְּרוּעָה בְּנִסְעַת הַמִּשְׁכָּן,
לְשִׁמְחָה שֶׁיִּגִּילוּ בְּמִלְכָּם. תּוֹרָה כּב
שְׂאִינוֹ טוֹרֵף וְאוֹכֵל כְּאָרִי, אֲכָל דוֹחָה

וְאָמַר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בראשית א): "וְעוֹף יְעוֹפֵף", וְהַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתִקְףָּ רַב הוּא זֶה. תוֹעֵפֶת רָאִים • עֲפִיפֶת גִּבָּה. דְּבַר אַחֵר: "תוֹעֵפֶת רָאִים". תִּקְףָּ רָאִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: (גיטין סח) אֵלּוּ הַשָּׂדִים.

כַּג אֲרִי לֹא נִחְשָׂא צֶדֶן דִּיטַב לְדַבֵּית יַעֲקֹב וְאָף לֹא קִסְמִיא רַעַן בְּרִבּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּעֲדָן יִתְאַמֵּר לִיעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מָה עָבַד אֱלֹהָא:

וְאָמַר לִיעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה-פָּעַל אֵל: כַּג אֲרִי לֹא נִחְשָׂא צֶדֶן דִּיטַב לְדַבֵּית יַעֲקֹב וְאָף לֹא קִסְמִיא רַעַן בְּרִבּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּעֲדָן יִתְאַמֵּר לִיעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מָה עָבַד אֱלֹהָא: לְשׁוֹן עֲתִיד, אֵלּא לְשׁוֹן הָיָה: אֵינֶן צְרִיכִים לְמִנְחָשׁ וְקוֹסֶס, כִּי בְּכָל עֵת שׁוֹצְרִיד לְהֶאֱמַר לִיעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה פָּעַל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמַה גִּזְרוּתָיו בְּמִרוּם, אֵינֶן מִנְחָשִׁים וְקוֹסְמִים, אֵלּא נִמְסָר לָהֶם עַל-פִּי נְבִיאֵיהֶם מַה הִיא גִּזְרַת הַמָּקוֹם, אוֹ אוֹרִים וְתַמִּים מַגִּידִים לָהֶם. וְאוֹנֶקְלוֹס לֹא תַרְגֵּם כֵּן.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ מוֹכֵן אָפּוּא, שְׁמַבְחֵינוּ יִשְׁנָה חֲשִׁיבוֹת מִיְחַדָּת בְּכָף שִׁישְׂרָאֵל הֵם לְמַעְלָה מִמְּלֶאכִי הַשָּׁרָת. (לְקוּטִי-שִׁיחוֹת, כֹּרֵךְ יח, עמ' 266)

וְהָעֵם כָּלְבִּיא יָקוּם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֵאכַל טוֹרָף וְדַם-חַלְלִים יִשְׁתֶּה:

וְהָעֵם כָּלְבִּיא יָקוּם וְגו' • כִּשְׁהֵן עוֹמְדִין מְשִׁינָתָם שְׁחִירָת, הֵן מִתְגַּבְּרִים כָּלְבִּיא וְכֹאֲרִי לְחֹטֵף אֶת הַמְּצוּוֹת: לְלַבֵּשׁ צִיצִית, לְקַרֵּא אֶת שְׁמֵעַ וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין. לֹא יִשְׁכַּב. כִּלְכִּלָּה עַל מִטָּתוֹ עַד שֶׁהוּא אוֹכֵל וּמַחְבֵּל כָּל מְזִיק הַבָּא לְטָרְפוֹ. כִּיצַד? קוֹרֵא אֶת שְׁמֵעַ עַל מִטָּתוֹ וּמִפְקִיד רוּחוֹ בִּיד הַמָּקוֹם. כֹּא מַחְנֶה וְגַם לְהַזִּיקָם — הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹמְרָם

בְּקִרְבָּנוּ כְּמוֹ הָרָאִם. כִּי הִיְתָה הַכּוֹנֶה לְגַרְשׁ הָאֻמוֹת וּלְהַכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ בְּלִתי הַרְיָגַת הָאֻמוֹת, כְּאָמְרוּ "תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתִשְׁעָקָה" (תהלים פ, ט), כִּי לֹא חָפֵץ בְּמוֹת הַמֶּת. וְכֵן אָמְרוּ ז"ל: שְׁלֹשׁ אֲגָרוֹת שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ: הַרְוָצָה לַפְּנוֹת יַפְנָה, לְהַשְׁלִים יִשְׁלִים, לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה יַעֲשֶׂה. אֲבָל הֵם הִקְשׁוּ עָרְפָם לְהַלְחֵם, וְהִצְרִיכוּ לְהַתְרִימָם. וּבִכֵּן לֹא הִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶם כָּלָל, כְּמוֹ שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם גַּם-קָב לֹא תִקְבְּנוּ כֹה וַאֲמַר בָּלָק לְבָלָעַם אַף מִיִּלֵּט לֹא גַם-בֶּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ:

כ"ה וַאֲמַר בָּלָק לְבָלָעַם אַף מִיִּלֵּט לֹא תִבְרַכְנוּ: תלושנון אף בִּרְכָא לֹא תִבְרַכְנוּ: גַּם בְּחֹר גַּם בְּתוֹלָה".

(כו) וַיַּעַן בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלָיִךְ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר-יִדְבֵּר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה:

כ"ו וַאֲתַב בָּלָעַם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלֹא מַלְלִית עִמָּךְ לְמִימָר כֹּל דִּי יִמְלֵל יִי יְתֵה אֶעֱבֹד:

~ שבת קודש י"ב תמוז ~

(כו) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם לְכֹה-נָא אֶקְחָךְ אֶל-מָקוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי מִשָּׁם:

כ"ו וַאֲמַר בָּלָק לְבָלָעַם אֵתָא קְצוֹ אַדְבָּרְךָ לְאַתֵּר אַחֲרֵן מְאִים זְהִי רַעְוָא מִן קְדָם יִי וְתִלוּשָׁה לִי מִתַּמָּן:

כ"ה וַקִּבְּתוּ לִי • אֵין זֶה לְשׁוֹן צוּי וְכִמוֹ "וְקִבְּנוּ", אֶלָּא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי וְתִקְבְּנוּ לִי מִשָּׁם, מַלְדִּיר"ש בְּלַעַז (דוּא זַלְסַט שַׁעֲלַטְען).

(כה) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלָעַם רֹאשׁ הַפְּעֹזֹר הַנִּשְׁקָף עַל-פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן:

כ"ה וַדְּבַר בָּלָק יְת בָּלָעַם רִישׁ רַמְתָּא דְּמַסְתַּכְנָא עַל אִפִּי בֵּית יְשִׁימֹן:

כ"ה וַאֲשׁ הַפְּעֹזֹר • קוֹסַם גְּדוֹל הָיָה בָּלָק, וְרָאָה שֶׁהֵן עֲתִידִין לְלָקוֹת עַל-יְדֵי פְעוֹר, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ בְּמָה. אָמַר: שָׁמָּה הִקְלָלָה תַּחֲוִל עַלֵיהֶם מִשָּׁם? וְכֵן

כ"ה הַחֲזוּזִים בְּפּוֹכְכִים — רֹאִים וְאֵין יוֹדְעִים מָה רֹאִים.

(כז) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִּי בֹזֶה שְׁבָעָה מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׁבָעָה פָּרִים וְשְׁבָעָה אֵילִם:

כ"ז וַאֲמַר בָּלָעַם לְבָלָק בְּנֵה לִי הֵכָא שְׁבָעָא מִדְּבַחִין וְאַתְקֵן לִי הֵכָא שְׁבָעָא תוֹרִין וְשְׁבָעָא דְּכִרִין:

(ל) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

ל וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִּי אָמַר בָּלָעַם וְאַסַּק תוֹר וְדְבַר עַל כָּל מִדְּבַחָא:

כד (א) וַיֵּרָא בָּלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֶךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הָלַךְ בְּפֶעַם-בְּפֶעַם לְקִרְאֹת נְחֹשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פָּנָיו:

כ"ד א וַחֲזָא בָּלָעַם אֲרִי תַקִּין קְדָם יִי לְבָרְכָא יְת יִשְׂרָאֵל וְלֹא הָלַךְ בְּזִמְן בְּזִמְן אֶלְהֵן לְקַדְמוֹת נְחֹשִׁיא וְשׁוּי [לְקַבֵּל עֲגוּלָא דְּעִבְדִּי יִשְׂרָאֵל] לְמִדְּבַרָא אִפּוּהִי:

ספורט

עד יאכל טָרֶף. יאכלו ויבִּעְרוּ אוֹתָן הָאֲמוֹת שֶׁהֵם מַעֲכָשֵׁי טָרֶף לְשׁוּיָהֶם, בְּאִמְרוֹ "כִּי לְחַמְנוּ הֵם" (לעיל יד ט). תורה כה

כד (א) לְקִרְאֹת נְחֹשִׁים. חָדַל לְכוֹן שְׁעָה מוֹכֶנֶת לָזֶה שֶׁתַּחֲוִל עַלֵיהֶם קָלְלָה, מִפְּנֵי שֶׁרָאָה כִּי "טוֹב בְּעֵינֵי ה'" לְבָרְכֶם, וְאֵין לְקוֹת שְׁיוּכַל הוּא

(כז) אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי מִשָּׁם. כִּי אוֹלֵי יְהוָה אוֹתוֹ הַחֲלָק מִהֶם יוֹתֵר רְאוּי לְקָלְלָה. תורה כה

כְּרֻצָּנוּ. אָמַר: רוּצָה וְלֹא רוּצָה לְקַלְלֶם. אֲזָפִיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהַקְלֵלָה עַל הַזֹּפֶרֶת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תַּחֲוֹל. וַיָּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פָּנָיו • כְּתַרְגֹּמוֹ.

כ"י וַיֵּרָא בַלְעָם כִּי טוֹב וְגו' • אָמַר: אֵינִי צָרִיד לְבַדֵּק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלֶם. וְלֹא-הִלֵּךְ בַּפֶּעַם-בַּפֶּעַם • בְּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פַעַמִּים. לְקִרְאָת נְחָשִׁים • לְנַחֵשׁ אוֹלֵי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתוֹ

בַּזֶּקֶף בַּלְעָם יָת עֲנֹהֵי וְחִזָּא יָת יִשְׂרָאֵל שְׂרָן לְשִׁכְטוֹהֵי וְשִׁרְת עֲלוֹהֵי רוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יי:

(ב) וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שְׂכָן לְשִׁכְטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

מְעַרְבִין, רָאָה שְׂאִין פִּתְחֵיהֶם מְכֻנָּיִן זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יֵצֵא לְתוֹךְ אֹהֶל חִבְרוֹ. וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים • עָלָה בָּלְבוּ שְׁלֹא יִקַּלְלֶם.

כ"י וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו • בִּקֵּשׁ לְהִכָּנִס בָּהֶם עֵין רָעָה, וְהָרִי יֵשׁ לָךְ שְׁלֹשׁ מִדּוֹתַי: עֵין רָעָה וְרוּחַ גְּבוּהָה וְנֶפֶשׁ רַחֲבָה הָאֲמֹרִים לְמַעַלָּה (אֲבוֹת פ"ה) • שְׂכָן לְשִׁכְטָיו • רָאָה כָּל שִׁכְט וְשִׁכְט שׂוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינֶן

~ נקודות משיחות קודש ~

צְנִיעוּת בַּקִּיץ, וּבְמִיָּחָד כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּדִירַת עֲרֵאֵי מַחוּץ לְעִיר, בְּאֶמְרָם: "אֲחֻטָּא וְאֲשׁוּב", כְּשֶׁאֲשׁוּב הָעִירָה. (לְקוּטֵי-שִׁיחוֹת, כִּרְך' יג, עמ' 84)

שְׂאִין פִּתְחֵי אֹהֲלֵיהֶם מְכֻנָּיִם זֶה כְּנֶגֶד זֶה (כ"י כד, ב) גַּם בְּשָׁעָה שְׂאֵדָם מִצְוֵי בְּדִירַת עֲרֵאֵי, אֹהֶל, עָלָיו לְהַקְפִּיד עַל כִּלְלֵי הַצְנִיעוּת בְּמִילּוּאָם. לְאַפְקִי מִן הַמַּקְלִים בְּעֵנֵי

ג וְנִטַּל מִתְּלָה וְאָמַר אָמַר בַּלְעָם בְּרַח בְּעוֹר וְאָמַר גְּבֵרָא דְשִׁפּוּר חֲזִי:

(ג) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וְנָאִם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵין:

שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מְתִי תְּבוּא טָפָה שְׁנוּלֵד הַצִּדִּיק מִמֶּנָּה. אָמַר בָּלְבוּ: מִי שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמִשְׁתַּחֲוִי קְדוּשִׁים, יִסְתַּכַּל בְּדִבְרֵים חֲלָלוּ? וְעַל דִּבְרַר זֶה נִסְמִית עֵינוֹ שֶׁל בַּלְעָם (נִדָּה לֹא) • וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים: "שְׁתֵּם הָעֵין" – פִּתּוּחַ הָעֵין, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנֵקְלוֹס, וְעַל שְׂאֵמֶר "שְׁתֵּם הָעֵין" וְלֹא אָמַר "שְׁתֵּם הָעֵינִים", לְמַדְנֵנוּ שְׁסוּמָא בְּאַחַת מִעֵינָיו הָיָה.

כ"י בְּנוֹ בְּעֹר • כְּמוֹ (תַּחֲלִילִים קיד): "לְמַעַנֵנוּ מִים". וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: (סִנְהֵדִין ק"ה) שְׁנֵינָהּ הָיוּ גְדוֹלִים מְאֹדִּים; "בָּלֵק בְּנוֹ צָפּוֹר", אָבִיו – בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת, וּבַלְעָם גְּדוֹל מְאֹדִּים בְּנִבְיָאוֹת – מִנָּה בֶּן פָּרַס הָיָה. שְׁתֵּם הָעֵין • עֵינוֹ נִקְוָה וּמוֹצֵאת לַחוּץ וְחֹזֵר שָׁלָה נִרְאָה פִּתּוּחַ, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא, כְּדִי שִׁישְׁתֵּם וְיִסְתֵּם וְיִגַּב. (ע"ז טז) • וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: לְפִי שְׂאֵמֶר: וּמִסְפֵּר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַבִּיעוּתֵיהֶן

ד אָמַר דְּשִׁמְעַע מִימֵר מִן קָדָם אֵל וְחִזּוֹ מִן קָדָם שְׂדֵי חֲזִי שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לָהּ:

(ד) נָאִם שִׁמְעַע אֲמַר-יֵאֵל אֲשֶׁר מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נֶפֶל וְגִלּוֹי עֵינִים:

וְנֹפֵל עַל פָּנָיו, לְפִי שֶׁהָיָה עָרַל וּמָאוֹס לְהִיּוֹת נִגְלָה עָלָיו בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְפָנָיו.

כ"י וְגִלּוֹי עֵינִים • פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגֹּמוֹ, שְׂאִין נִרְאָה עָלָיו אֵלָּא בְּלִילָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמִדְּרַשׁ: כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עָלָיו לֹא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו,

ה מָא טָבָא אֲרַעָף יַעֲקֹב בֵּית מִישְׁרֵיָּה שְׂרָאֵל:

(ה) מַה-טָּבוּ אֹהֲלֵי יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֵּי יִשְׂרָאֵל:

(ה) מַה טָּבוּ אֹהֲלֵי יַעֲקֹב. בְּתִי מִדְּרָשׁוֹת, כְּעֵנִין "יֵשֶׁב אֹהֲלִים" (בְּרַאשִׁית כ"ה, כו), וְכַעֲנִין "וַיֵּשְׁבֵן בְּאֹהֲלֵי שֵׁם" (שֵׁם

בְּאֶמְרָם ז"ל יִפָּה קָלְלָה שְׁקָלָל אֲחִיָּהּ הַשְׁלוּנִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִבְּרַחַה שְׁבָרְכָם בַּלְעָם' (תַּעֲנִית כ"א). תוֹרָה ב

לְקַלְלֶם. וַיָּשֶׁת אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו. לְבָרְכָם בְּרַחֲוֹת מַגְבִּלוֹת עִם הַזֶּק בְּתוֹכָן,

עליכם. משפנתיך. אף פשהן חרבינ, לפי שהן משכון עליהם, וחרבנן כפרה על הנפשות, שנאמר (איכה ד): "כלה ה' את-חמתו", ובמה כלה? "ויצת-אש בציון".

כ"י. מה-טבו אהליך. על שראה פתחיהם שאינן מכניין זה מול זה. משפנתיך. חניותיך, כתרגומו. דבר אחר: "מה-טבו אהליך", מה טבו – אהל שילה ובית עולמים בישוכן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר

ונפחלין דמדברין כגנת שקיא דעל פרת כבוסמאי דנציב יי פארזין דנציבין על מיא:

(ו) בנחלים נפיו כגנת עלי נהר פאהלים נטע יהוה פארזים עלי-מים:

ואהלות. נטע ה'. בגן-עדן. לשון אחר: פאהלים נטע ה' – פשמים המתוחין פאהל, שנאמר (ישעיה מ): "וימתחם פאהל לשבת". ולשון זה אינו, דאם-כן היה לו לנקד "פאהלים" הא' בחטף קמץ. נטע ה'. לשון "נטיעה" מצינו באהלים, שנאמר (דניאל יא): "וינטע אהלי אפרנו".

כ"י. בנחלים נטיו. שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק. אמרו רבותינו: מברכותיו של אותו רשע, אנו למדים מה היה בלבו לקללם, כשאמר להשית אל המדבר פניו. וכשהפך המקום את פיו, ברכם מעין אותן קללות שבקש לומר בו, כדאיאת ב"חלק" פאהלים. כתרגומו: לשון (תהלים מה): "מר

זיסגי מלכא דיתרבא מבנוהי וישלוט בעממין סגיאין ויתקוף מאנג מלכה ותתנטל מלכותה:

(ז) יזל-מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאנג מלכו ותנשא מלכתו:

ראשון שלהם יכבש את אגג מלך עמלק. ותנשא מלכתו. של יעקב יותר ויותר, שיבא אחרי דוד ושלמה.

כ"י. מדליו. מבארותיו. ופרושו כתרגומו. וזרעו במים רבים. לשון הצלחה הוא זה – זרעו פזרע הזרוע על פני המים. וירם מאנג מלכו. מלך

חאלהא דאפקנון ממצרים תקפא ורומא דילה ייכלון בני ישראל נכסי עממיא סנאיהון ויבזת מלכיהון ותפנקון וארעתהון יחסנון:

(ח) אל מוציאו ממצרים בתועפת ראם לו יאכל גוים צריו ועצמתיהם יגרם וחציו ימחץ:

של צרים, חלקה שלהם כמו "בעלי חצים", מרי פלוגתא. (ס"א לשון חלקה וחציה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה): "וימחצה וחלקה רכתו". שייחצו את ארצם. ויש לפתר לשון חצים ממש – חציו של הקדוש ברוך-הוא ימחץ בדמם של צרים, יטבל ויטבוע בדמם, כמו (תהלים סח): "למען תמחץ רגלך בדם" ואינו זו מלשון מכה, כמו: "מחציתי", שהצבוע בדם נראה כאלו מחוץ ונגוע.

כ"י. אל מוציאו ממצרים. מי גורם להם הגדלה הזאת? אל המוציאם ממצרים בתקף ורום שלו, יאכל את הגויים שהם צריו. ועצמתיהם של צרים. יגרם. מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן (צפניה א): "לא גרמו לבקר", וכן (יחזקאל כג): "ואת-חרשיה תגרמי". ואני אומר לשון עצם הוא, שמגגר הבשר בשניו מסביב והמח שבפנים, ומעמיד העצם על ערמימותו. וחציו ימחץ. אונקלוס תרגם: חציו

ספורט

להמון. וכמו כן המתפללים הם "כגנת עלי נהר" אשר לא ימישו מעשות פרי, כאמרם ז"ל: ברית ברותה לייג מדות שאינן חוזרות ריקם (ראש השנה יז, ב). תורה ו יאכל גוים צריו. לעתיד לבא, כאמרם "ינקם ישיב לצריו" (דברים לב, ג).

ובאחרית הכל, ולא יסור, וכמו שיוה שם "ישראל" לשרר עם אלהים ועם אנשים (בראשית לב, כט). תורה ו (ו) בנחלים נטיו. כי אמנם בתי כנסיות ובתי מדרשות להמון ישראל הם כמו הנחלים שנשטיו אל השדות להשקותם. וכן יושבי אהלים ותופשי התורה דולים ומשקים מתורתם

ט, כז, וכן "והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד" (שמות לג, ז). משפנתיך. בתי כנסיות ומקדשי אל, המיוחדים לשפן שמו שם, ולקבל תפלת המתפללים. ואמר "מה טבו", כי לא בלבד הם מטיבים לעוסקים בהם, אלא מטיבים לכל האמה, כמו שיוה שם "יעקב", שישאר בעקב

(ט) **פָּרַע שָׁכַב פֶּאֱרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימוּנוּ מִבְּרִיךְ בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אָרוּר:**
ט ינחם וישני בתקופה פֶּאֱרִיא וכליתא לית דייקמנה בריכיף יהון בריכין ולישיף יהון ליטין:

נש"י • פָּרַע שָׁכַב פֶּאֱרִי • פתרגומו: יתישבו בארצם בלח ובגבורה.

(י) **וַיַּחֲרֹאף בָּלָק אֶל-בָּלָעַם וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפּוֹ וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם לֵקֵב אִיבִי קְרֹאתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָּתְךָ בְּרֹךְ זֶה שָׁלֹשׁ פַּעַמִּים:**
י ותקף רגזא דבלק דבלעם ושקפנין לידוהי ואמר בלק דבלעם למילט סנאי קריתך והא ברקא מברכת להון דנן תלת זמנין:

נש"י • וַיִּסְפֹּק • הָכָה זֶה עַל זֶה.

(יא) **וַעֲתָה בִּרְחֹלְךָ אֶל-מְקוֹמָךְ אֲמַרְתִּי כִּפֹּד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְהוָה מִכָּבוֹד:**
יא וכען זיל לך לאתרך אמרית יקרא אכבדך והא מנעך יי מן יקר:

(יב) **וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל-בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל-מְלָאכֶיךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר:**
יב ואמר בלעם דבלק הלא גם אל-מלאכיך אשר-שלחת אלי דברתי לאמר:

(יג) **אִם-יִתֵּן-לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת-פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּפִי אֲשֶׁר-יִדְּבַר יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:**
יג אם יתן לי בלק מלי ביתה כסף וזהב לית לי רשו למעבר על גזרת מימרא דיי למעבד טבתא או בישתא מרעותי דימלל יי יתה אמלל:

נש"י • לַעֲבֹד אֶת-פִּי ה' • כאן לא נאמר "אלהי" כמו שאמר בראשונה, לפי שידע שנבאש בהקדוש-ברוך-הוא וננטרד.

(יד) **וַעֲתָה הִנְנִי הוֹלֵךְ לַעֲמִי לָכֵה אִיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לַעֲמֹךְ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:**
יד וכען הא אנא אזל לעמי איתא אמלכיך מא דמעבד ואחוי לך מא דמעבד עמא הדין לעמך בסוף יומיא:

נש"י • הוֹלֵךְ לַעֲמִי • מעתה הריני כשאר עמי, שנסתלק הקדוש-ברוך-הוא מעלי. לכה איעצך • מה לך לעשות. ומה היא העצה? אלהיהם של אלו שונא זמה הוא כו', כדאיתא ב"חלק" (סנהדרין קח). תדע שבבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה, שהרי נאמר (במדבר לא): "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם".

ספורט

אכבדך מאד" (לעיל כב, יז), אמרתי שאין זה בדיי (שם פסוק יח). תורה יג (יד) לכה איעצך. עצת שליחת הנשים, כמו שהתבאר באמרו "הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם" (לחן לא, טז).

אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. כי אמנם הרע אשר יעשה העם הזה לעמך לא

המקללים. תורה יא (יא) ברח לך. ענין הבריחה בכל מקום אינה הניסה מן הרודף, אבל היא סור מן המקום מיראת נזק עתיד. תורה יב (יב) הלא גם אל מלאכיך. אין ראוי שתתמה על שלא עשיתי רצונך בתקנות הכבוד שתכבדני, שגם למלאכיך שאמרו מצדך "פי כבד

וחציו ימחיץ. באמרו "אשכיר חצי מדם" (שם שם, מב). תורה ט (ט) מברכיך ברוך. כמו שהיה הענין באברהם, כי אמנם שרידי ישראל יהיו במדרגת אברהם אבינו, באמרו "כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב, כאשר שש על אבתיך" (שם ל, ט). תורה י (י) ויספק את פפיו. שנתאש מהשיג עוד חפצו מאחר שקלל את

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמּוֹךְ • מִקְרָא קָצֵר הוּא
זֶה: אֵינְךָ לְהַכְשִׁילָם, וְאָמַר לָךְ מִה שֶׁהָן עֲתִידִין

(טו) וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִים בְּלָעַם בְּנֹו בְעֹר וְנָאִים
הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינִי:

(טז) נָאִים שְׁמַע אֲמַר־יָאֵל וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזֶה
שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפֹל וְגִלּוֹי עֵינָיִם:

כ"י • וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיּוֹן • (סנהדרין ק"ה ב') לְכֹונן הַשָּׁעָה שְׂכוּעָס בַּהּ.

(יז) אֲרָאֲנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרֹךְ בּוֹכֵב
מֵיעֵקֵב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב
וְקָרָקֵר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת:

כ"י • אֲרָאֲנוּ • רוֹאֶה אֲנִי שִׁבְחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדֻלָּתוֹ,
אֲף לֹא עָתָה הוּא אֵלָא לְאַחַר זְמַן. דְּרֹךְ בּוֹכֵב •
כְּתִיבִּיגְמוֹ, לְשׁוֹן (איכה ב'): "דְּרֹךְ קִשְׁתּוֹ"; שֶׁהַבּוֹכֵב עוֹבֵר
כְּחֵץ. וּבִלְעֻזִּי דִישְׁטִינ'ט, כְּלוּמַר, יָקוֹם מִזֶּל. וְקָם
שִׁבְט • מֶלֶךְ רוּדָה וּמוֹשֵׁל. וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב • זֶה
דְּרֹךְ, שְׁנֵאמַר בּוֹ (שמואל ב ח): "הַשִּׁבְכָּ אֹתָם אֲרָצָה וַיִּמְדֹּד

(יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו
וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל:

כ"י • וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבֵיו • לְאוֹיְבָיו יִשְׂרָאֵל.

(יט) וַיִּרְדֵּי מֵיעֵקֵב וְהָאֵבִיד שְׂרִיד מַעִיר:

כ"י • וַיִּרְדֵּי מֵיעֵקֵב • עוֹדָה יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחֵר מֵיעֵקֵב.
וְהָאֵבִיד שְׂרִיד מַעִיר • מַעִיר הַחֲשׂוּבָה שֶׁל אֲדוֹם
וְהָיָה רוּמִי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אֹמַר בֶּן, שְׁנֵאמַר בּוֹ

ספורט

וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר. לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא
מְכַלל קִינֵי קִינֵי וְקִינֵי. וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר.
אֵיבֵיו. וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר. וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר.
בְּשָׂאֵר אֲמוֹת הוּא, כִּי הֵם הָיוּ מְעוֹלִים
אוֹיְבָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל. וְאֵז יוֹכֵל יִשְׂרָאֵל
לַעֲשׂוֹת חֵיל, כְּאִמְרוֹ "וְלֹאִם מִלֵּאִם
יִאֲמָר" (בראשית כה, כג). תורה יט
(יט) וַיִּרְדֵּי מֵיעֵקֵב. כָּל אֶחָד מִזְרַעוֹ

וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב. אֲף עַל פִּי שֶׁכָּל
הָאֲמוֹת "מִנְשֵׁמַת אֱלֹהִים יִאֲבֹדוּ",
כְּאִמְרוֹ "כִּי אֲעֲשֶׂה כֻלָּה בְּכָל הַגּוֹיִם"
(ירמיה ל, יא), הִנֵּה בְּאֲדוֹם וּמוֹאָב תִּהְיֶה
נִקְמָתוֹ בֶּיַד יִשְׂרָאֵל, בְּהִיּוֹת שְׂתֵי אֵלֶּה
הָאֲמוֹת אוֹיְבָיו מְעוֹלִים וְשִׁבְכֵי
בִישִׁי. תורה יח
(יח) וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה. לְחִיּוֹת
וּלְעוֹפּוֹת הַמִּדְבָּר, כְּאִמְרוֹ "וְיִרְשָׁה
קָאֵת וְקִפּוֹד" (ישעיה לז, יא).

יִהְיֶה בְּמִידָה, וְאֵינִי לָךְ לִירָא, אֲכַל יִהְיֶה
"בְּאַחֲרִית הַיָּמִים" בְּלִבְךָ, כְּאִמְרוֹ
"וּמַחֲזִן פָּאֲתֵי מוֹאָב" (פסוק יז), וְכְאִמְרוֹ
"אֲדוֹם וּמוֹאָב מְשֻׁלּוֹת יָדָם" (ישעיה יא,
יד). תורה טו
(יז) אֲרָאֲנוּ. אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה
לְעַמּוֹךְ.
דְּרֹךְ בּוֹכֵב. גְּשָׁמִי וְנִצָּחִי, כְּאִמְרוֹ
"וּמַחֲזִיקֵי הָרִבִּים כְּכּוֹכְבִּים לְעוֹלָם
וָעֶד" (דניאל יב, ג).

~ נקודות משיחות קודש ~

בית יד ויקצצו בו את היער. ואף כאן: בלעם, נביא אמות העולם, מתנבא על מפלת האמות ושלטת מלך המשיח עליהם.

(לקוטי-שיחות, כרך יח, עמ' 283)

ועל מלך המשיח אמר בן (רש"י כד, יט) רז"ל אמרו, שעובדיה הנביא, שהיה גר אדומי, התנבא על מפלת אדום באחרית הימים, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו", כי "מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא" (אבא = יער – מעצמו של יער יכנס בתוך הגרן להיות

כוחזא ית עמלקא ונטל מתלה ואמר ריש קרבנא דישראל הנה עמלקא וסופה לעלמא ייד:

בישראל, וכן תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם, שגאמר (דברים כח): "תמחה את-זכר עמלק".

כא ויחזא ית שלמא ונטל מתלה ואמר תקיף בית מותבך ושווי בכרך תקיף מדורך:

שמעתי שוכתיים. איתן מושבך. תמה אני מהיכן זכית לכך? הלא אתה עמי היית בעצת (שמות א): "הבה נתחכמה לו", ועתה נתישבת באיתן ומעוזי של ישראל.

כב ארי אם יהי לשצאה שלמא עד מא אתורא לשבך:

תשבך. עד היכן הוא מגלה אותך? שמה לחלח וחבור? אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום, ותשוב עם שאר הגליות.

כג ונטל מתלה ואמר וי לחיבא דחון פד יעבד אלהא ית אלין:

עם ישראל בארץ איתן, במדבר בארץ לא זרועה. ושים בפלע קנך. ובשביל זה בעת שיהיו גבוהים וחזקים יהי קנך עמהם. באמרם ז"ל: "מי גר בענייתך – עליו יפול" בעשירותך (יבמות כד, ב). תורה כב (כג) אוי מי יחיה. כענין: ייתי ולא אחמיניה (סנהדרין צט, ב). תורה כד

(כ) וירא את-עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד:

כז וירא את-עמלק. נסתפל בפרענותו של עמלק. ראשית גוים עמלק. הוא קדם את כלם להלחם

(כא) וירא את-הקיני וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בפלע קנך:

כז וירא את-הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל עמלק, כענין שגאמר (שמואל א טו): "ויאמר שאול אל-הקיני וגו'" – הנכירו אחר עמלק. נסתפל בגדלתם של בני יתרו, שגאמר בהם (דח"א ב): "תרעתים

(כב) כי אם-יהיה לבער קין עד-מה אשור תשבך:

כז כי אם-יהיה לבער קין וגו'. אשריך שנתקעת לתקף זה, שאינך נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם, מה בכך? עד-מה אשור

(כג) וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל:

ספורט

האמות תכלה לעתיד, כאמרו "ושאר חיותא הקדרי שלטנהון" (דניאל ג, יב), מכל מקום לא תכלינה האמות לגמרי, חוץ מאלה שתי האמות, והם: עמלק שהתחיל להלחם בישראל, וכתיב שהשלימו חרבנם של ישראל, כאמרו "וגם הוא עדי אבד" (פסוק כד). תורה כא (כא) איתן מושבך. אתה התישבת

ישלט באמות, כאמרו "והיה הנכשל בהם ביום ההוא, כדוריד" (זכריה יב, ח), וכאמרו "והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים, כארנה בבקומות יער, ככפיר בעדרי צאן" (מזכיה ה, ז). והאביר שריר מעיר. כאמרו "ורמס וטרף ואין מציל. תרם ידך על צריך, וכל איביך יכרתו" (שם דח). תורה כ (כ) עדי אבד. אף על פי שמלכות כל

כ"י • וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַגּוֹ' • בִּינוֹן שֶׁהַזְכִּיר אֶת שְׁבִיט אֲשׁוּר, אָמַר. אוֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֶל • מִי יָכוֹל לְהַחְיֹת אֶת עַצְמוֹ מִשְׁמוֹ אֶת אֱלֹהִי, שְׁלֹא יֵשִׁים עָלָיו

(כד) וַצִּים מִיַּד פְּתִים וְעָנָו אֲשׁוּר וְעָנָו עֶבֶר וְגַם הָיָא עַדִּי אֲבָר • כד וְסִיעַן יִצְטָרְחֵן מְרוֹמָאֵי וַיַּעֲנוּן לְאַתּוּר וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּן לְעֶבֶר פֶּרֶת וְאַף אֲנוּן לְעֵלְמָא יִיבְדוּן :

כ"י • וְעָנָו אֲשׁוּר וְעָנָו עֶבֶר • וְעָנָו אוֹתָם שֶׁבַעֲבָר הִנָּהוּ. וְגַם הָיָא עַדִּי אֲבָר • וְכֵן פִּירֵשׁ (דניאל ז) : "עַד דִּי קָטִילַת חַיִּיתָא וְהוּבַד גְּשֻׁמָּה". וַצִּים • סְפִינֹת גְּדוּלוֹת, כְּדֻכְתִּיב (ישעיה לג) "וַצִּי אֲדִיר" — תַּרְגוּמוֹ: "יּוּבְוֹרְנִי רַבְתָּא".

(כה) וַיָּקָם בַּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְוֹ וְגַם בָּלַק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ • כה וְקָם בַּלְעָם וַאֲזַל וְתַב לְאַתְרָהּ וְאַף בָּלַק אֲזַל לְאַרְחָה :

כה (א) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיַּחֲלֵה הָעָם לְזִנּוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב • א וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּין וְשָׂרִי עָמָא לְמַטְעִי בְּתַר בְּנַת מוֹאָב :

כ"י • בְּשִׁטִּים • כֶּף שְׁמָה. לְזִנּוֹת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב • עַל-יְדֵי עֲצַת בַּלְעָם, כְּדֹאִיתָא ב"חֲלָק".

(ב) וַתִּקְרָאֵן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכֵל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן • ב וַתִּקְרָא לְעָמָא לְזִבְחֵי טַעֲוִתְהוֹן וַאֲכַל עָמָא וְסִגִּידוֹ לְטַעֲוִתְהוֹן :

כ"י • וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן • כְּשִׁתְּקָף יִצְרוֹ עָלָיו וְאוֹמַר לָהּ הַשְׁמָעִי לִי, וְהִיא מוֹצִיאָהּ לוֹ דְּמוֹת פְּעוֹר מַחִיקָה וְאוֹמְרַת לוֹ: הַשְׁתַּחֲוֶה לָזֶה ! (סנהדרין קו א) •

(ג) וַיַּעֲמֵד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל • ג וַאֲתַחֲבַר יִשְׂרָאֵל לְבַעַלָּא פְעוֹר וַתִּקְרָא רַגְזָא דִּי בְּיִשְׂרָאֵל :

כ"י • פְּעוֹר • עַל שֵׁם שְׁפוֹעָרִין לְפָנָיו פִּי הַטְּבַעַת וּמוֹצִיאִין רָעִי, וְזוֹ הִיא עֲבוּדָתוֹ. וַיַּחֲרֹאֲף ה' בְּיִשְׂרָאֵל. שִׁלַּח בָּהֶם מַגֵּפָה.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַּד הַשִּׁמֶשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף-יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל • ד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר נָת כָּל רִישֵׁי עָמָא וְדוֹן וְקִטּוֹל דְּחֵיב קִטּוֹל קָדָם יְיָ לְקַבֵּל שְׁמָשׁא וַיִּתֵּיב תְּקוּף רַגְזָא דִּי מִיִּשְׂרָאֵל :

ספורנו

כה (א) וַיַּחֲלֵה הָעָם לְזִנּוֹת. תַּחֲלַת עֲנִיָּם לֹא הָיָה לְעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה כָּלָל, אֲבָל הָיָה לְזִנּוֹת בְּלָכָד. אֲמָנָם קָרָה לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהָעִידָה הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֶסְרָה לְהַתְּחַתֵּן בְּאֻמוֹת, כְּאִמְרוֹ "וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹהּ, וְלָקַחְתָּ מִבְּנֵיהֶּן.. וְזָנוּ כה (ב) וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים. שִׁינְאוֹ הָעָם אֶת הַרְיָגַת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְלֹא יִמְחוּ, וְכִזְּבוּ יִכְפֹּר לָהֶם עַל שְׁלֹא מִיחוּ בַּפִּשְׁעִים. תּוֹרָה ה' בְּנִתְיוֹ.. וְהָזִנוּ אֶת בְּנֵיךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן" (שְׁמוֹת לז, טו-טז). וַיֹּאכֵל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן. שֶׁכֶּף דְּרָכּוֹ שֶׁל יִצְרָהֶרַע לְצִאת מִרְעָה אֶל רְעָה, כְּמוֹ שֶׁהָעִידוּ רַבּוֹתֵינוּ

שיעור יומי לשבת קודש י"ב תמוז - במדבר כה - פרשת חוקת-בלק
 כש"י קח את־כָּל ראשי העָם • (שם א) לשפּט את
 העֹבְדִים לַפֶּעֹר. והֹקֵעַ אוֹתָם • אֶת העֹבְדִים,
 "וְהֹקֵעַ" – הִיא תִּלְיָה, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּכַנִּי שְׁאוּל
 (שמואל ב כא) : "וְהֹקֵעֵנוּם לָהּ", וְשֵׁם תִּלְיָה מִפְּרֶשֶׁת:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו
 הַנֹּצְמִים לְבַעַל פֶּעֹר:

כש"י הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו • כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדִּינֵי
 יִשְׂרָאֵל הֵיחָה הֲרֹג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל [ח'] (ז) רְבוּא
 • (ח')

(ו) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו
 אֶת־הַמְּדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל־עַדְת בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כש"י וְהִנֵּה אִישׁ וְגו' • נִתְקַבְּצוּ שְׁכֻטוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן
 אֶצֶל זִמְרִי, שֶׁהָיָה נָשִׂיא שְׁלָהֶם, וְאָמְרוּ לוֹ: אָנוּ גִדּוּנִין
 בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְכו' ? כְּדֹאִיתָא ב'אֵלּוּ הֵן
 הַנִּשְׁדָּרִין' (סנהדרין פב) • אֶת־הַמְּדִינִית • כְּזָבִי בַת צוּר.
 לְעֵינֵי מֹשֶׁה • אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זֶה אֲסוּרָה אוּ מִתְּרָה?
 אִם תֹּאמַר: אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ ? וְכו',

~ נקודות משיחות קודש ~

בת יתרו מי התיירה לך

ויש' לומר בְּנָה, דְּהִנֵּה תֵּנָן בִּיכְמוֹת (סא, א) "אֲרַם אֶת
 הָאֲלֻמָּנָה וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֶּהֱן גְּדוֹל, יִכְנָס". דִּלְפִּינָן
 מִהֶפְסוּק "יִקַּח אִשָּׁה" (אמור כא, יד) דָּאִם לְקִיחַת הָאִשָּׁה
 הֵיחָה בְּהִתֵּר, מִתֵּר לוֹ לְכַנּוֹס, גַּם אִם אַחֲר־כֵּן נֶאֱסָרָה
 עָלָיו.
 וּב'תּוֹסְפוֹת' (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כְּתִבּוּ עוֹד יוֹתֵר, "נִשְׁאַר
 קֹדֶם שְׁנִתְמַנָּה, מִשְׁמַע דְּלֹא צָרִיף קָרָא שְׂכִיב לְקִימָה,
 מִשּׁוֹם דְּנִשְׁאַר בְּהִתֵּר".
 וְעַל־פִּי כָּל זֶה, מוֹכֵן הֵיטֵב, אִיךָ הִתְּרָה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה,
 שֶׁהָיָה לֹא רַב הָאֲרוּסִין הָיוּ בְּהִתֵּר, אֲלָא גַם הַנִּשְׁאוּאִין בְּהִתֵּר
 הָיוּ, שֶׁהָיוּ כְּשִׁנְשָׂאָה מֹשֶׁה עֲדִין לֹא נִתְּפֶהֱן, וְשִׁפְיָר הָיָה
 יָכוֹל לְקִימָה, גַּם אִם גִּילַת הֵיחָה.
 (יעוּיין בִּירוּסָה לְקו"ש ח"ח עמ' 285 וְאֵילֶךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבַּת')

וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמְּדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה
 אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זֶה אֲסוּרָה אוּ מִתְּרָה, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה,
 בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ וְכו'. (כה, ו. ובפרש"י)
 נִחְלָקוּ בְּזִבְחִים (קב, א) אִי מֹשֶׁה רַבְּנוּ כֶּהֱן הָיָה אִי לֹא,
 וְדַעַת ה"יֵשׁ אוֹמְרִים" הִיא ש"לֹא פִּסְקָה כֶּהֱוָה אֲלָא
 מִנְרַעוֹ שֶׁל מֹשֶׁה" אִךְ מֹשֶׁה עֲצָמוֹ "כָּל יָמָיו כֶּהֱן הָיָה"
 (לשון רש"י שם).
 וְעַל־פִּי־זֶה יִדְוּעָה הִקְשָׁנָא, דָּאִף שְׁלֹא נֶאֱסָרָה "בַּת יִתְרוֹ"
 לְמֹשֶׁה מִדִּין נִכְרִית, כִּי נִתְּנָהּ (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה
 בַּת יִתְרוֹ), הָרִי עֲדִין קָשָׁה לְמֵאן־דָּאִמֵּר הַנ"ל, אִיךָ הִתְּרָה
 "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה, וְהָרִי גִיּוּרַת אֲסוּרָה לְכַהֵן מִן הַתּוֹרָה
 (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ח ה"ג). וּבִמְקָרְשֵׁים תִּרְצוּ
 בְּאֻפְרַיִם שׁוֹנִיִּם.

(י) וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם
 מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:

כִּי־יָבֹא פִּינְחָס • (שם) רָאָה מַעֲשֵׂה וְנִזְכָּר הִלָּכָה. | פּוֹגְעִין בּוֹ. אָמַר לוֹ: קְרִינָא דְאַגְרָתָא אִיהוּ לִיהוֹי
אָמַר לוֹ לְמַשָּׁה: מְקַבְּלֵנִי מִמֶּךָ: הַבּוֹעֵל אֲרַמִּית, קִנְאִין

וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּפֶה וַיִּדְקֹר אֶת־ | ח וְעַל פֶּתֶר גִּבְרָא בִר יִשְׂרָאֵל לְקַבְּתָא וּבִזְע
שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קַבְּתָהּ | יֵת תְּרִוּיָהוּן יֵת גִּבְרָא בִר יִשְׂרָאֵל וְיֵת אֶתְתָא
וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: | לְמַעַקָּה וְאֶתְקַלִּי מוֹתָנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּי־יָבֹא אֶל־הַקֹּפֶה • אֶל הָאֶהָל. | שְׁלֹה, וְרָאוּ כָלֶם שְׁלֹא לְחִנָּם הֶרְגָם, וְהִרְבֵּה נָסִים
"הִלָּחִיִּים וְהַקֹּפֶה", כִּי בְּתוֹךְ זְכוּרוֹת שֶׁל זְמָרִי וְנִקְבוֹת | נַעֲשׂוּ לוֹ כו', כְּדֹאִיתָא הָתָם (סְנַהֲרִין שֵׁם):

וַיְהִי־הֵם הַמִּתִּים בַּמִּגְפָּה אֲרַבְעָה וְעֶשְׂרִים אֱלֹהֵי: | ט וַיְהִי דְמִיתוּ כְּמוֹתָנָא עֲשָׂרִין וְאַרְבָּעָא
אֱלֹפִין: פ פ פ

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסט - עדר

ספורנו

(ח) וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה. שְׂכָכָר גִּזְרֵי הָאֵל יִתְעַלָּה, כְּאָמְרוּ "כָּל מִנְאָצִי לֹא יִרְאוּהָ" (לעיל יד, כג). תורה ט

אגרות קודש

ב"ה, ג' תמוז, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ' סיון.

וכיון שנכנסים הננו לחדש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר
היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולשנים ולדורות הבאים לאחרי זה, וכמובן מפרטי הענינים
של פרשת המאסר והגאולה.

הנה יבוא זה בפועל בפעולות באותם השטחים עליהם מסר נפשו, הם עניני הפצת היהדות
בכלל והפצת המעניות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עד"ז מחוייבים בזה, וכיון שלהצלחת העבודה
זקוקים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה רועה ישראל יאר פניו ויגאל אותו מכל ענינים המבלבלים,
וימלא את כל הנ"ל מתוך הרחבה אמתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכת הצלחה ולבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

לוח תהלים

יום ראשון, ו' תמוז > מפרק לה עד סוף פרק לח

יום שני, ז' תמוז > מפרק לט עד סוף פרק מג

יום שלישי, ח' תמוז > מפרק מד עד סוף פרק מה

יום רביעי, ט' תמוז > מפרק מט עד סוף פרק נד

יום חמישי, י' תמוז > מפרק נה עד סוף פרק נט

יום שישי, י"א תמוז > מפרק ס עד סוף פרק סה

שבת קודש, י"ב תמוז > פרק כ. מפרק סו עד סוף פרק סח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התועודות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון ו' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 178, כי הן ד"מ דוגמת... עד עמ' ז', יתברך ויתעלה.

וכרא בהן - ב"תולדות", שהם החילופים והתמורות של
האותיות, בראים פרטים שפכל עולם. וכן האיר ה' עוד,
- באופן נוסף (מהאותיות) ותמשיך והוריד הארה דהארה
דהארה - לעיל דובר, שזה כמשל אור הלבנה המאיר על

הארץ, אור שהוא הארה
מהארה מהשמש, ואילו
כאן מדובר שזה יורד
למדרגה ולצמצומים
נמוכים עוד יותר, והוא
הארה דהארה דהארה -
הארה שלישית, מהארות
האותיות. - מהאור
המאיר מהאותיות - זהו
הארה דהארה דהארה.
וכן המשיך עוד, - את
ההארה מההארה וכו'
והוריד עד למטה מטה
בבחינת השתלשלות,
- כששלט, שכל טבעת
נמוכה מקודמתה, עד
שנברא הדומם ממש -
הדברים הדוממים שלא
נראה בהם כל חיות,
באבנים ועפר,
ושמותיהן "אבן"

כי הן הדרגות, דוגמת אור המאיר בלילה בארץ מן
הירח, ואור הירח הוא מהשמש, ונמצא אור שכל הארץ
- המאיר מן הלבנה, הוא אור האור של השמש. - לא
האור של השמש עצמה, אלא אור המתנוצץ מדבר שמקבל

אורו מהשמש. וככה
ממש הדרגות, מהארות
האותיות שבמאמרות
הן כללות המשכת
החיות והאור והבה
ממדותיו של הקדוש
ברוך הוא, לברוא
העולמות מאין ליש,
ולתחיתן ולקיימן כל
זמן משך רצונו ותקדו.
- שהם יחיו ויתקיימו.
חיות כללית זו באה
מה"מאמרות" עצמם.
ומכללות המשכה
והארה גדולה הזו, -
שמה"מאמרות" עצמם,
האיר ה' והמשיך ממנה
תולדותיה ביוצא בה,
- של המשכה זו,
וענפיה, - של ההמשכה
הכללית, שהן תולדות
והמשכת האור מהאותיות, - שב"מאמרות", והן הן -
ההארות שבבחינת תולדות, תלופי אותיות ותמורותיהן,

שער היחוד והאמונה

כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה
בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור
שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש
ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות
והאור והכח ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו'
מאין ליש ולהחיות ולקיימן כ"ז משך רצונו ית'
ומכללות המשכה והארה גדולה הזו האיר ה' והמשיך
ממנה תולדותיה ביוצא בה וענפיה שהן תולדות
והמשכת האור מהאותיות והן הן חילופי אותיות
ותמורותיהן וברא בהן בראים פרטים שבכל עולם
וכן האיר ה' עוד והמשיך והוריד הארה דהארה דהארה
מהארות האותיות' וכן המשיך עוד והוריד עד למטה
מטה בבחי' השתלשלות עד שנברא הדומם ממש
כאבנים ועפר ושמותיהן אבן ועפר הם חילופים דחילופים
כו' ותמורות דתמורות כו' כנ"ל:

נשלם חלק שני בעז"ה יתברך ויתעלה

ועפר" - שהשם הוא חיותו של החפץ, כנוכר בפרק הראשון,
הם תלופים דחילופים כו' ותמורות דתמורות כו', -

בטלה ומאחדת אתו יתברך. **נְשַׁלֵּם חֶלֶק שְׁנֵי בְּעֹרֹת ה'**
יִתְפָּרֵד וְיִתְעַלֶּה

כלומר, שהאותיות מתחלפות פעם שניה ויותר, **בְּנִזְכָּר לְעִיל**:
– הרי, שחיותו ומציאותו של כל נברא, הן האותיות של "דבר
ה'", והנברא בטל במציאות ל"דבר הוי", כך שכל הבריאה

~ יום שני ז' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 180, אגרת התשובה... עד עמ' צא, עכ"ל הברייתא.

אלא שמן ההכרח שיהיה בינתיים ענין התשובה, כפי שאומר
בפרק י"ז ב"תניא", שאי אפשר שיהיה ענין עבודת ה' מבלי
שיהיה לפני זה ענין התשובה.

זאת ועוד: עלידי חטא – "שולחה אמכם" (ככתוב:
"ובפשעכם שולחה אמכם"), "שולחה" –

ענין הגירושין, "ושלחה מביתו", ועלידי תשובה, הרי "כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם", שספר הכריתות, ענין

הגירושין, שהיה לפני זה – מתבטל. ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראינו מפורשת על שייכות ענין התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת שרבי יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא-תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק (ירמיה ג, א) "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו לאיש אחר, הישוב אליה עוד, ואת זנית רעים רבים ושובי אלי" – אומר הקדוש-ברוך-הוא. כלומר, שענין התשובה דוחה הענין של "לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה". הרי ברור מהגמרא, שענין התשובה הוא ענין הקידושין שאחרי גירושין. אם-כן מכאן ברורה שייכות החלק השלישי של ספר "תניא", – "אגרת התשובה", לחלק השלישי של ה"שולחן ערוך" – "אבן העזר" – הענינים של "נשים".

פְּרָק א. תְּנִיָּא – למדנו בברייתא, **בְּסוּף** – מסכת יוֹמָא: **שְׁלֹשָׁה חֳלֻקֵי בְּפָרָה הֵם**, – באופן הכפרה הניתנת לאדם על חטא שחטא, ישנן שלש דרכים שונות: אם עבר עבירה מסוג מסויים, קיים אופן מסויים של כפרה, ואם העבירה היא מסוג אחר, גם אופן הכפרה הוא אחר, **וְתִשְׁוֶה עִם כָּל אֶחָד**: – בשלושת אופני הכפרה. יחד עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין התשובה: **עֵבֶר עַל מִצְוַת-עֲשֵׂה** – לא קיים מצות-עשה שהיה מחייב לקיימה, **וְשָׁב** – וחזר בתשובה **אֵינוֹ זֶה מִשֵּׁם עַד שְׁמוּחֲלִין לוֹ**; – כלומר, מוחלים לו מיד, **עֵבֶר עַל מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה** – עשה דבר שהתורה מצווה שלא לעשותו, **וְשָׁב** – תִּשְׁוֶה תּוֹלָה, **וַיּוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר** – התשובה עצמה אינה מספיקה ביחס למדה המרובה של כפרה הנדרשת לגבי אותה עבירה, התשובה משפיעה שלא יענישו אותו – עד

לְקוּמֵי אֲמָרִים חֶלֶק שְׁלִישִׁי תִּנְקֵרָא בְּשֵׁם אֲגֶרֶת הַתְּשׁוּבָה
בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר "תניא", הוא "אגרת התשובה", ראוי לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן-ערוך", והרבי שליט"א מפרש: "בעל התניא" – פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל השולחן-ערוך" – פוסק בנגלה דתורה.

ישנה אימרה בשיחותיו הקדושות של הרבי הקודם נשמתי-עדן (ספר השיחות ה'תש"א עמוד 142 ואילך), שארבעה חלקי ה"תניא" הם כנגד ארבעה חלקי ה"שולחן ערוך".

את שייכותו של החלק השלישי, "אגרת התשובה", לחלק השלישי שב"שולחן ערוך" ("אבן העזר"), מסביר הרבי שליט"א גם על-פי חסידות וגם על-פי נגלה:

על-פי חסידות, הרי זה לפי מה שאנו רואים להלן בפרק ד' שב"אגרת התשובה", ששני האופנים בתשובה, תשובה-תתאה ותשובה-עילאה (תשובה תחתונה ותשובה עליונה), הכוללות בתוכן כל ענין התשובה, הן שתי האותיות "ה" שבשם הוי", ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עילאה, ה' הראשונה, ואם כן – הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה".

וכשם שהסדר בש"ס הוא, שבתחילה באה מסכת גיטין, ולאחריה – מסכת קידושין, שזהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני שבפסוק נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר"), בתחילה "ויצאה" – גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין; ועל-דרך-זה בסדר דברי הימים, שבתחילה היה "ויגרש את האדם", ובמדרש-רכה בראשית, פרשה כ"א פסקא ח' כתוב ש"ויגרש" מלשון גירושין "ככת ישראל שנתגרשה", שיכולה עדיין להתחתן. ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה "קדשנו במצוותיו", מלשון "קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ"ו, שזה כמו קידושין שהמקדש אומר "הרי את מקודשת לי" (וכפי שהוא אומר להלן בפרק י') – כך הרי גם הסדר בנוגע ל"נשים" ברוחניות – שענין ה"קידושין" בא אחרי "גיטין", וממילא מובנת השייכות ל"תשובה". שכן, כיצד יכול היה להיות קידושין אחרי גירושין –

מצות הלא-תעשה. ואילו גם אם התורה תצווה עליו לדחות מצות-עשה – הרי סוף סוף אין כאן מעשה שימשיך את האור, והאור הרי יחסר אז. לכן דוחה ה'עשה' את הלא-תעשה: החסרון שישנו באופן רגיל כשמקיימים לא-תעשה – אין כאן,

והריווח של עשיית

מצות-עשה – המשכת

האור – ישנו. בהתאם

לכן, הרי לכאורה, שגם

בנוגע לעבירה על מצות-

עשה, שאז חסרה המשכת

האור והשפע בעולמות

ובנפשו – תהיה הכפרה

הנדרשת גדולה יותר, כפי שהדבר בעבירה על לא-תעשה, ולפי דברי הגמרא ב"יומא", כאמור, הרי להיפך – שעל עבירה על לא-תעשה, נדרשת כפרה גדולה יותר? – אלא, ההסבר הוא שהעליונות שישנה בקיום מצות-עשה, בהמשכת אור בנפש האלקית – לא ניתנת לתיקון על-ידי הכפרה, כי האור שהחסיר להמשיך, אין הכפרה משלימה. הכפרה באה רק כדי לכפר על שעבר על ציווי ה' ולא קיים את המצוה – ועל כך מספיקה תשובה בלבד. ואילו, בעבירה על לא-תעשה, באה הכפרה כדי לתקן את כל מה שהעבירה קלקלה, וכיוון שעל-ידי העבירה – בפעולה – על הלא-תעשה, נגרם פגם בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה בלבד לתקן את הדבר, אלא מן ההכרח להזדקק לכפרה של יום כיפור, שדווקא הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם בנפשו ולמעלה. וזאת אומר רבנו הזקן: הִיָּנוּ – לכן בענין של קיום – גדולה מצות-עשה מלא-תעשה, והיא דוחה את הלא-תעשה, מִשּׁוּם שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם מִצְוַת־עֲשֵׂה מְמַשֵּׁךְ אֹר וּשְׁפַע בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים מִהֶאֱרַת אֹר אִיִּן־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַר־יֶרֶךְ־רַמְ"ח פְּקוּדֵי־ן – 248 מצוות ה'עשה', אֲנִיִּן רַמְ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא – הן 248 אברי "מלכא") – מדות של עולם האצילות הנקראות "מלכא", כלומר, כשם שאבר הוא כלי לכוח הנפש, וממשיך בתוכו הכוח מהנפש אליו הוא משמש כלי, כך כל מצוה היא אבר וכלי להמשכה מיוחדת מהמדות שלמעלה, הנמשכת על-ידי קיום אותה מצוה. הרי, שעל-ידי קיום מצוה, ממשיכים אור ושפע בעולמות העליונים, וְגַם עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֵקִיתָ, – הוא ממשיך אור ושפע מהארת אין-סוף ברוך-הוא – על-ידי קיום המצוה, כְּמוֹ שְׁאֵמֻרִים: – כמו שאנו אומרים בברכה שאנו מברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"; – שעל-ידי מצוות, נמשכת קדושה על הנפש. ומפני טעם זה, שעל-ידי מצות-עשה נמשך אור ושפע, – ישנה העליונות של מצות-עשה לגבי לא-תעשה, ו"עשה" דוחה "לא תעשה", אֲבָל לְעֵנֵן תִּשְׁוֶבָה, – לגבי ענין התשובה, כדי לתקן כשעבר על מצות-עשה, אֵף – למרות שהתשובה עצמה

לזמנה של הכפרה, והוא יום הכיפורים, בו הוא מתכפר על העבירה שעבר. (פְּרוּשׁ, דְּאִתְּעֵלֶיב דְּלְעֵנֵן – למרות שלגבי קיום, מִצְוַת־עֲשֵׂה גְדוֹלָה, שְׁדוּחָה אֵת לֹא־תַעֲשֶׂה: – כשמזדמן ענין שיש בו הניגודים של 'עשה' ולא-תעשה,

כלומר, על-ידי שיעבור

על לא-תעשה יקיים

מצות-עשה – דוחה אז

ה"עשה" את ה"לא-

תעשה", ומותר לו לקיים

את הדבר כדי לקיים את

ה"עשה". לדוגמה:

כלאים בציצית; הרי

שקיום מצות-עשה הוא למעלה מקיום לא-תעשה, ואילו כאן אנו אומרים, שעל עבירת מצות-עשה מספיקה תשובה בלבד כדי לכפר על כך. ועל עבירת לא-תעשה אין תשובה בלבד מספיקה, אלא מן ההכרח להזדקק ליום-כיפור לשם כפרה? – שאלה זו עומד רבנו הזקן לפתור. ומהפתרון נבין גם את פנימיות הענינים המתעוררים על-ידי קיום מצות-עשה והפגם המתחולל על-ידי עבירה חס-ושלום על לא-תעשה, ובהתאם לפנימיות הענינים בא פסק ההלכה בנוגע לקיום מצות-עשה כיצד עליה לדחות לא-תעשה, ואופן הכפרה הנדרשת על עבירת לא-תעשה. תוכן התירוץ בקצרה הוא: בקיום מצות-עשה, הרי נוסף על כך שהוא מקיים ציווי הקב"ה לעשות את הדבר, גם נמשך על-ידי-זה אור ושפע בעולמות העליונים ובנפשו, כי כל מצוה היא כמו אבר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכלי רז"ל רמ"ח איברין כנגד רמ"ח מ"ע"), כלומר, כשם שאבר הוא כלי וממשיך חיות מהנפש, כך כל מצות-עשה היא כלי וממשיכה שפע חיות מאור אין-סוף ברוך-הוא, וכמו שבאבר מתלבשת החיות מהנפש – כך מתלבשת (כלומר, נמשכת בפנימיות) החיות הנמשכת על-ידי קיום מצות-עשה – בעולמות; ואילו בלא-תעשה הרי למרות שבשעה שהוא מקיים לא-תעשה – על-ידי שאינו עובר עליה – שבענין קיום ציווי הקב"ה הוא גם כאן מקיים את הציווי שלא לעשות, כאמור חכמינו ז"ל⁴: "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל רק) כאילו עשה מצוה", היות שאין זה דרך פעולה ועשיה, כמו שהדבר במצות-עשה, אלא על-ידי שלילה – על-ידי אי-עשה – הוא מקיים ציווי ה', ותורה ומצוות הן הרי כדי להמשיך אור על-ידי רמ"ח מצוות-עשה, ולהעביר את "רוח הטומאה" על-ידי שס"ה מצוות לא-תעשה (כפי שאמר בחלק הראשון פרק ל"ז, דף מח, א), וכאן בעניננו, כשנפגשים יחד 'עשה' ולא-תעשה, ומתעוררת שאלה איזו מהן לדחות, הרי שלא שייך כאן לומר שעל-ידי שיעשה את הדבר תישאר "רוח הטומאה", שהרי הוא עושה בהתאם לציווי התורה, שהתורה מצוה עליו לדחות את

2. יבמות ג, ב. ובכ"מ. 3. מכות כג, סוף ע"ב. 4. משנה מכות פ"ג מט"ו. 5. תיקוני זהר תיקון ל'.

ליום כיפור⁹: "וכפר על הקדש מממאות בני ישראל ומפשעיהם וגו'", "לפני ה' תמקרו"י¹⁰ – "לפני ה' דיקא. – לפני ה' דוקא. "לפני" היינו למעלה, למעלה משם הוי', משם תבוא טהרתכם. הרי שהטהרה של יום כיפור, באה

ממקום וממדרגה

שלמעלה משם הוי', אשר

לכן הוא למעלה מהמקום

והמדרגה בהם פוגע

הפגם המתהווה על-ידי

שעובדים על לא-תעשה

– ולכן ישנה אז הכפרה

על עבירה זו. על-כל-

פנים יוצא, שבעבירה על

מצות-עשה ישנו דבר

חמור יותר מאשר

בעבירה על לא-תעשה.

ולכן אין ללמוד מכאן

– מהברייתא האומרת

שבמצות-עשה –

כשעושים תשובה מוחלין

לו במקום, ואילו בלא-

תעשה באה הכפרה רק

ביום כיפור – אי אפשר

ללמוד שום קלא חס-

ושלום במצות-עשה,

וכפרת – שאסור ללמוד

שום קולא בתלמוד תורה, – במצות העשה של לימוד תורה, ואדרבה אמרו רבותינו זכרונם-לברכה: ותר הקדוש-ברוך-הוא – בנסיבות מסוימות, על – עבירות חמורות כמו עבודה-זרה וכו', אף שהן – אף שעונשן כריתות ומיתות בית-דין, ולא ותר על בטול תלמוד תורה. – להלן אומר בברייתא: עבר על כריתות ומיתות בית-דין – על עבירות שעונשן כרת או מיתה על-ידי בית-דין – תשובה ויום הכפורים תולין, – שלא להיענש מלמעלה על עבירות אלו, ויסודין מוקדקין (פרוש, – "ממקדן" הוא, גומרין – את הכפרה, והוא מלשון מריקה ושמירה לצחצח הנפש, כי 'כפרה' היא לשון קנות, שמקנה לכלוך החטא), – הרי שבעבירות של כריתות ומיתות בית-דין, לא מספיק הניקוי שנעשה על-ידי ענינים של תשובה ויום כיפור, אלא נדרש גם הניקוי והמירוק על-ידי יסורים רחמנא-ליצלן, שנאמר¹²: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם". – הרי שישנן עבירות כאלו שעליהן נדרש הניקוי על-ידי יסורין ר"ל – והן, העבירות שעונשן כריתות ומיתות בית-דין. עד כאן לשון תפריטא – שבסוף מסכת יומא.

מספיקה על כך שמוחלין לו הענש על שמרד במלכותו ותפרד ולא עשה מאמר המלך, – הקב"ה. את זאת מתקנת תשובה בלבד, אך, בכל זאת, אין היא מתקנת כליל את העבירה על מצות-עשה, שהרי מכל-מקום האור – שהיה

ממשיך על-ידי קיום

מצות-העשה, נעדר – גם

אחרי שחזר בתשובה,

וכו', וכמאמר רבותינו

זכרונם-לברכה¹¹ על

פסוק: "מצות לא

יוכל לתקן" – "זה

שכחל קריאת-שמע

של ערבית או וכו'", –

לא ניתן לתקן זאת, גם

כשעושים תשובה, דאף

שנזהר מעתה לקרות

קריאת-שמע של

ערבית ושחרית לעולם

– היינו, שהוא חזר

בתשובה על מה שהחסיר

מקודם לקרוא קריאת

שמע, אין תשובתו

מועלת לתקן מה

שכחל פעם אחת; –

קריאת-שמע. שכן,

המשכת האור והשפע

שהיה ממשיך על-ידי אותה קריאת-שמע – חסרה. על-כל-פנים, הרי מה שאפשר לו לתקן – הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן מספיקה תשובה בלבד לשם כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים את הכפרה. והעובר על מצות לא-תעשה, על-ידי שנדבק הרע בנפשו – כשעושה פעולה של רע על-ידי מעשה או על-ידי דיבור או על-ידי מחשבה, הנה על-ידי זה, עושה פגם למעלה בשרשה ומקור הצבה – של הנשמה, (בלבושים העשר ספירות דעשיה, – בלבושי עשר ספירות שבעולם העשיה, כמו שכתוב בתקוני זוהר¹³: "לבושין תקינת לון, דמניחיה פרחין נשמתין לבני נשא וכו'" – לבושים התקנת להן, ל"ספירות", שמהם פורחות נשמות לבני אדם). רואים אנו מ"תיקוני זוהר" זה, שישנו ענין של לבושים ל"ספירות" שמהם באות הנפשות, וכשעל-ידי עבירה נעשה פגם בנפש – נעשה על-ידי-זה פגם גם בשורש הנפש, לכהן – לכן, אין כפרה לנפשו ולא למעלה – כפי שיאמר להלן, משמעותה של "כפרה" היא הסרת וניקוי הפגם, הנה תשובה בלבד אין בכוחה לנקות את הפגם בנפש ולמעלה, עד יום הכפורים, – שהיום עצמו מכפר. כמו שכתוב: – בנוגע

6. ברכות כו, א. 7. קהלת א, ה. 8. בהקדמה. 9. אחרי מות טז, טז. 10. שם, טז, ל. 11. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ו. 12. תהלים פט, כג.

~ יום שלישי ח' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צא, והנה מצות התשובה... עד עמ' 182, כ"א מיראה.

בכל לבו ובכל נפשו, לעבדו ולשמור כל מצותיו, כמו שכתוב: ²¹ "יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי, וישב אל ה' וגו'"; – הפסוק אומר: במה מתבטא שובו אל הקב"ה – במה שהרשע עוזב את דרכו הקודמת, והחוטא עוזב את מחשבות החטא שלו.

ובפרשת נצבים ²²

כתיב: – כתוב: ²³

"ושבת עד ה' אלקיך

ושמעת בקולו וגו', בכל

לבבך וגו'"; ²⁴ – הרי

שענין התשובה הוא,

לשוב אל ה', על-ידי

השמיצה בקולו, דבר

שצריך להיעשות בכל

הלב. וכך גם כתוב: ²⁶

"שובה ישראל עד ה'

אלקיך וגו'"; – וכן

כתוב: ²⁷ "השיבנו ה'

אליך וגו'"; ²⁸ – מכל הפסוקים האמורים, ברור שענין

והנה, מצות התשובה ¹³ מן התורה, היא עזיבת החטא בלבד – עזיבת החטא בלבד, היא ענין התשובה מן התורה, (פראיטא – כפי שכתוב בגמרא, פרק ג' דסנהדרין ¹⁴ וב'חשן משפט' סוף סימן ¹⁵ לענין עדות ¹⁶), – שאם

הוא עוזב את החטא

בלבד ואינו חוזר על אותו

חטא שעשה אותו פסול

לעדות – הריהו כשר

לעדות ¹⁷, דהיינו שישמור

בלבו כלב שלם, לכל

ישוב עוד לכסלה,

במלכותו

יתברר ¹⁸, ולא יעבר

עוד – על מצות המלך

– מלכו של עולם,

הקב"ה חסידיו, הן

במצות-עשה ¹⁹ הן

במצות לא-תעשה ²⁰.

וזהו עקר פרוש לשון "תשובה", – כלומר, לשוב אל ה'

אגרת התשובה

והנה מצות התשובה מן התורה

היא עזיבת החטא בלבד (כדאי' בגמ' פ"ג דסנהדרין

ובח"מ סס' ל"ד לענין עדות) דהיינו שישמור בלבו

כלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו

ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן בכ"ע הן

במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה'

בכל לבו ובכל נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו

כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב

אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך

ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד

ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת

אליך וגו' ²⁸ – מכל הפסוקים האמורים, ברור שענין

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב "מצוה" (ולא "ענין" או "והנה התשובה" וכיו"ב. וע"ד ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב) - דפשטות הל' מורה דס"ל דתשובה בתוכן דעזיבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליב"י קאי כאן (וראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה בתחלתה) - ולא רק להרמב"ם (נצבים ל, יא. הובא בלקו"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני הל' תשובה, (שכנראה גם "הקדמות" אלו להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא ישיבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם. ובסהמ"צ להרמב"ם: "מצוה ע"ג היא שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה". ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך.
14. כה, ב. 15. סעיף כט ואילך. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) ושו"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין ובפרט דקדמו לסנה' וחז"מ (וראה מנ"ח מצוה שס"ד) - וי"ל דעדיפא ל' הוכחה מדיני ממונות דלא אזלינן בתר רובא, ז.א. שלא רק ע"ד הרוב מספיקה עזיבת החטא". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא וידוי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחז"מ שלא הוזכרו שם וידוי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה - כשעושים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק ורפ"ב - "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סמה"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך, מצוה שסד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים - להקל עשיית התשובה, לבד ענין זה, דבכל תשובה צ"ל ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים (והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות - ברכות רפ"ב) - וכ"ה גם בהכתובים שמביא לרא"י: יעזוב רשע דרכו (ל' יחיד - דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבת (בכלל, בקולו וגו' ("פרט") (ציוריו - פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן בכ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבזה צ"ל קום ועשה - ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת - נזכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה נה, ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן, ד - דשם הוא רק סיפור דברים, וכהתחלתה העידותי בכס גו'. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) - כי שם אינו מפרט דצ"ל "בכל לבבך". 23. נצבים ל, ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי שליט"א, ש"ש לומר" שזה מפני שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף דכנ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדידי' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה) - עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו איתנהו ב'. ומר חפץ אלוף בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין, עשה ושבת עד ה' אלקיך (הובא בפ' הרי"פ לסהמ"צ להרס"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג' "לשוב דכתיב ושבת עד ה"א ושמעת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27. איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפסוקים ודיוק סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י החטא

והסמ"ג – מ"ע טז, שום תענית כלל במצות התשובה, אף – לא, בכריתות ומיתות בית דין, – גם בתשובה על עבירות שעונשן הוא כרת או מיתת בית דין, שגמר כפרת עבירות אלו הוא הרי ענין היסורים – כפי שהגמרא אומרת –

אף על פי כן, אין הרמב"ם והסמ"ג מזכירים גם בעבירות אלו את ענין התענית – מפני שהיסורים האמורים אינם מכוונים לתעניות, רק תודו – שמתוודים ומפרטים בדיבור את החטאים שחטאו, ובקשת מחילה, – על העבירות, כמו שכתוב בתורה³¹: "והתוודו את חטאתם וגו'"³². – את הוידוי ובקשת מחילה כן

מזכירים הרמב"ם והסמ"ג במצות התשובה, כי זהו חלק מהתשובה. טעמו של דבר (כתוב) הוא, כי בעבירה ישנו "גוף" ו"נשמה". מעשה העבירה הוא ה"גוף", והרצון והתאוה לעשות את העבירה, הוא ה"נשמה". בשעה שהוא עושה תשובה, עליו הרי לבטל גם את ה"גוף" וגם את ה"נשמה" של העבירה. הנה את ה"נשמה" – את הרצון והתאוה – מבטלים על-ידי החרטה על העבר, שחורה לו והוא מצטער על שעשה את העבירה. צער הוא הרי ההיפך מתענוג, והצער על העבירה מבטל את התענוג שבסיבתו היו בו הרצון והתאוה באותה עבירה. אבל הרי צריכים לבטל גם את ה"גוף" של העבירה, ובכך להימנע להבא מלעשות עבירה זו – והרי אין כאן מעשה שיבטל את מעשה העבירה, שהוא "גוף" העבירה. הנה הוידוי שהוא מוציא בפיו, ו"עקימת שפתיו הוי

התשובה הוא לשוב אל ה', לקיים את מצוותיו ולא לעשות שום עבירות. ולא פדעת ההמון, שהתשובה היא התענית. – על העבירות שעבר. ואפלו מי שעבר על כריתות ומיתות בית דין, שגמר כפרתו היא על-ידי יסורים, –

כנזכר לעיל מהברייתא במסכת יומא, הנינו שהקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורים – יסורים אלה הם גמר כפרתו, (וכמו שכתוב³³: "ופקדתי כשכמ וגו'" – "ופקדתי" דיקא), – שהקב"ה מביא את היסורים, והנינו³⁴ – מתי מביא הקב"ה יסורים לגמר הכפרה, הרי זה כשחשבתו רצויה לפניו יתברך, בשוכו

אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה, אזי באתעורא דלתתא ו"כמים הפנים וכו'" – אתעורא דלעילא, לעורר האהבה וחסד ה' למרק עונו ב'יסורים בעולם הזה, – על-ידי התעוררות מלמטה, ו"כמים הפנים", כפי שהאדם מבטא את רצונו העז לשוב אל ה' מצד אהבתו אל ה' – דבר זה פועל התעוררות מקבילה למעלה, שגם אליו יתייחסו באהבה וחסד, למרק אותו כליל מעוונותיו על-ידי יסורים בעולם הזה, וכמו שכתוב³⁵: "כי את אשר יאהב ה' יוכיח וגו'". – כדי למרק אותו מעוונותיו – בעולם הזה. יסורים אלה, שהקב"ה מביא, מצד אהבתו, למי ששב אל ה' מתוך אהבה – אלה הם היסורים המסיימים כפרת הנפש, בעבירות שגמר כפרתן הוא על-ידי יסורים. אך, אין הכוונה לתעניות יסורים שאדם מקבל על עצמו. ולכן לא הזכירו הרמב"ם

מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גוי' חבל גוי' – כמשל החבל כו') – שמזה מובן שהתיקון (התשובה) צ"ל העלאת כהנ"ל. ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' – ה' (אחרונה) מעשה – ועז"נ יעזוב רשע דרכו גוי' וישוב גוי'. ו' – קול וששה מדות (שבלב) כו' – ועז"נ ושבתי גוי' בקולו גוי' לבבך גוי'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרוננו) – ועז"נ שובה ישראל (שם המעלה). י' – שכל הנעלם שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלובש ה' (ח"א פ"ט ושם, אשר כשנוגע לשם – פונה בכל הכחות כו'). – ועז"נ השיבנו ה' גוי'. וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע – מל"ת) ועשה טוב (ושמעת גוי' בכל לבבך – דפליג לרמ"ח איברין, רמ"ח מ"ע) בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט – שלכן נק' ישראל – ויכול להיות שלום ושלמות כו' – מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ מלמעלמ"ט – שובה ישראל, השיבנו ה') וכמוכן כ"ז מלקו"ט ס"פ בלק ד"ה מה טובו בבי' ד' תשובות – אלא ששם מבארם כאור"א בפ"ע – וכאן – כמו שכאור"א מהן (אפילו תשונ"ת) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה – ראה ש' הגלגולים הקדמה כא ו'להעיר דשם מפרש ד' חלקי כפרה – וכפרה הד' חלול ה', וראה חדא"ג יומא (פו, א)[29]. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה בי' – דבכ"ז כל מצות התשובה גם על כריתות תלוי באדם. ויכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה ה' צ"ל זה בתחילת הבי' – מהו תשובה מה"ת – אלא עיקר הכוונה כאן – דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא וידי דברים – תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משו"ע מחו"מ שלא הוזכרו שם וידי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה – כשעושים – הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה – ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק רפ"ב – "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סהמ"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה. מנחת חינוך, מצוה שסד". – ראה לעיל הערה 17.

כְּרִיתוֹת לְעֵינֵי זֶה – ולכן מביאים ספרי המוסר האמורים הרבה תעניות למי שעבר על חטא זה. הרי לכאורה, שהתעניות באות בתור יסורים לגמר הכפרה, שבחייבי כריתות נדרש ענין היסורים דוקא, ואילו לעיל, נאמר הרי שהיסורים הגומרים את כפרתם של חייבי כריתות,

הם דוקא היסורים שמביאים על האדם מלמעלה, ולא התעניות שהוא מקבל על עצמו בתור יסורים? – מסביר רבנו הזקן: **הֵינּוּ, כְּדִי לְנַצֵּל מֵעֲנֹשׁ יְסוּרִים שֶׁל מַעַלָּה חֲסִידֵי שְׁלוֹם**; – (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין דלעתיד – כנ"ל) – ולא תשובה – שהוא על העבר, שמא נגזר עליו חס-שלום

מלמעלה עונש של יסורים, יינצל מכך על-ידי התעניות, וְגַם כְּדִי לְזוּרֵי וּלְמַהֲרֵי גִמּוּר כְּפָרַת נַפְשׁוֹ; – שבזה יש בכח התעניות לעזור, וְגַם אוֹלֵי אֵינּוּ שֶׁב אֵל ה' כָּבֵל לְבֹ וְנַפְשׁוֹ מֵאַהֲבָה, כִּי־אֵם מִי־רָאָה: – שאז אין ה"כמים הפנים" שלמעלה, עוזר לגמור כפרתו על-ידי יסורים, ולכן הוא מקבל על עצמו יסורים בענין התעניות³⁷. אך בעצם, ענין היסורים הגומרים את הכפרה (בחייבי כריתות ומיתות בית-דין) אין הכוונה ליסורי תעניות, אלא ליסורים שמביאים על האדם רחמנא-ליצלן מלמעלה, כדי לגמור את כפרתו.

מעשה" – זה מבטל את "גוף" העבירה. על כל פנים, זהו ענין הוידוי שהוא חלק מהתשובה. ואילו תעניות אינן חלק מהתשובה. ומה שכתוב ביואל³⁸: **"שׁוּבוּ עָדֵי כָּל לְבָבְכֶם בְּצוּם וּבְכִכִּי גו'"**, – כתוב הרי כאן ענין התענית כחלק מ"שובו אלי", הֵינּוּ –

הרי זה כדי לְכַבֵּל – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין של עתיד (ותשובה – עזיבת העבר), הַגּוֹזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה – אז, לְמַרְק עֵזֶן הַדּוֹר עַל-יְדֵי יְסוּרִים כְּאַרְבֶּה. – שכדי לבטל את הגזירה, נדרש ענין התענית. אך אין התענית חלק מתשובה. וְזֶהוּ הַטַּעַם בְּכָל תַּעֲנִיּוֹת שֶׁמִּתְעַנִּין עַל כָּל צָרָה שְׁלֹא תֵבֵא עַל הַצָּבוּר, – שהתענית באה כדי לבטל את צרת הגזירה. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִגְלַת אֶסְתֵּר³⁹ – שאסתר ביקשה להטיל תענית כדי לבטל את גזירת המן. ומה שכתוב בספרי המוסר, וּבְרֹאשׁוֹ סֵפֶר הַרוֹקַח' וְסֵפֶר חֲסִידִים, הַרְבֵּה תַעֲנִיּוֹת וְסוּגוּפִים לְעוֹבֵר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בִּית-דִּין⁴⁰, וְכֵן – הם מביאים הרבה תעניות, לְמוֹצִיא זֶרַע לְכַבֵּלָה, שֶׁחֵיב מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה⁴¹ גַּם עַר וְאוֹנֵן, – בהם היה חטא זה, וזה אשר הביא את העונש של מיתה בידי שמים, וְדִינוּ – של המוציא זרע לבטלה, כְּחִיבֵי

אגרת התשובה

וכו'. ומ"ש ביואל שובו עדי ככל לבבכם בצום ובככי כו'. היינו לבטל הגזירה שנגזרה למרק עון הדור ע"י יסורי בארבה. וזהו הטעם בכל תעניות שמתענין על כל צרה שלא תבא על הצבור וכמ"ש במגלת אסתר. ומ"ש בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וס' חסידים הרבה תעניות וסוגופים לעובר על כריתות ומיתות ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי של מעלה ח"ו. וגם כדי לזרז ולמהר גמור כפרת נפשו. וגם אולי אינו שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מיראה:

שלא תבא על הצבור, – שהתענית באה כדי לבטל את צרת הגזירה. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִגְלַת אֶסְתֵּר³⁹ – שאסתר ביקשה להטיל תענית כדי לבטל את גזירת המן. ומה שכתוב בספרי המוסר, וּבְרֹאשׁוֹ סֵפֶר הַרוֹקַח' וְסֵפֶר חֲסִידִים, הַרְבֵּה תַעֲנִיּוֹת וְסוּגוּפִים לְעוֹבֵר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בִּית-דִּין⁴⁰, וְכֵן – הם מביאים הרבה תעניות, לְמוֹצִיא זֶרַע לְכַבֵּלָה, שֶׁחֵיב מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה⁴¹ גַּם עַר וְאוֹנֵן, – בהם היה חטא זה, וזה אשר הביא את העונש של מיתה בידי שמים, וְדִינוּ – של המוציא זרע לבטלה, כְּחִיבֵי

~ יום רביעי ט' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 182, פרק ב אך כל זה... עד עמ' צב, יום רצון.

הכוונה ליסורי תעניות שהאדם גוזר על עצמו, אלא הכוונה היא, ליסורים שמביאים עליו מלמעלה, כדי לגמור כפרת נפשו.

אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון – פועלת התשובה ולא נדרשות על כך שום תעניות, שְׁנִמְחַל

פֶּרֶק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שתשובה אינה ענין התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא", לעזוב את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו

בעבירות שגמר כפרתו הוא על-ידי יסורים (והן העבירות שעונשן כרת או מיתת בית-דין) – אין

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון שְׁנִמְחַל לוֹ לַגִּמְרִי מִה שֶׁעָבַר עַל

33. ב. יב. 34. ד. טז. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלבטל גזירה לא מצינו רק תענית, כנ"ל ביואל ואסתר כו'. ועכצ"ל שכאן הכוונה אחרת. 36. וישב לח, דו. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה תשובה מיראה)!! ואולי כוונת ב' אדה"ז – שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודס) הם ענין (קרוב-) תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם – שתמהר כפרתו וגם אולי – להגיע לתשׁו' מעולה יותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק – חילוקי מספר התעניות כו' לכאור"א בפ"ע. אבל ראה פ"ב כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד ביטוש הגוף (אלא ששם נת' ענין הביטוש דסיבת חומריות הגוף – הקליפה וע"י התבוננות)".

שוב אהוב על הקב"ה כמו לפני שחטא, **בְּרֵאִיתָא שֵׁם בְּגִמְרָא**, – כפי שהגמרא אומרת שם, שאחרי שהיתה כבר הכפרה, באה ה"עולה" בתור דורון, ו**כְּמוֹ שְׂכֵתוֹבִי: "תָּמִים יְהִי לְרִצּוֹן"**). – כל ענינו של קרבן ה"עולה" הוא לרצות, שכן הכפרה כבר היתה לפני זה. כל זה היה כשהיו יכולים להקריב קרבנות, שאחרי שעשו תשובה, היו צריכים להביא קרבן כדי להיות מרוצה וחביב כמו לפני החטא, ו**עֲבָשׁוּ שְׂאִין לָנוּ קֶרֶן לְהַפִּיק רִצּוֹן מִה'** – התענית הוא במקום קֶרֶן, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּגִמְרָא – שתפילת המתענה היא: **"שִׁיחָא מֵעוּט חֲלָבִי וְדָמִי שְׁנַתְמַעֵט"** – על-ידי הצום, כְּאֵלּוּ הַקֶּרְבָּתִי לְפָנֶיךָ וְכוּ" – הרי, שענין התענית הוא ענין של קרבן, להיות מרוצה לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני זה. כל זה היה

כשהיו יכולים להקריב

קרבנות, שאחרי שעשו

תשובה, היו צריכים

להביא קרבן כדי להיות

מרוצה וחביב כמו לפני

החטא, ו**עֲבָשׁוּ שְׂאִין לָנוּ**

קֶרֶן לְהַפִּיק רִצּוֹן מִה'

– התענית הוא במקום

קֶרֶן, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב

בְּגִמְרָא – שתפילת

המתענה היא: **"שִׁיחָא**

מֵעוּט חֲלָבִי וְדָמִי

שְׁנַתְמַעֵט" – על-ידי

הצום, כְּאֵלּוּ הַקֶּרְבָּתִי

לְפָנֶיךָ וְכוּ" – הרי,

שענין התענית הוא ענין

של קרבן, להיות מרוצה

לפני הקב"ה כמו לפני

החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ

בְּכֶמְהָ תַנָּאִים

וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר

קָל – על חטא קל, הִיוּ

מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה

מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר

בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר

שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ

בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני

החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ

בְּכֶמְהָ תַנָּאִים

וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר

קָל – על חטא קל, הִיוּ

מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה

מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר

בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר

שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ

בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני

החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ

בְּכֶמְהָ תַנָּאִים

וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר

קָל – על חטא קל, הִיוּ

מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה

מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר

בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר

שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ

בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לוֹ לְגַמְרִי מַה שְּׁעָבַר עַל מִצְוַת הַמֶּלֶךְ – מלכו של עולם, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְאִין מוֹכִירִין לוֹ דְּבָר וְחֲצִי דְּבָר בְּיוֹם הַדִּין לְעָנְשׁוֹ עַל זֶה – על חטאו, חֲסִידֵי שְׁלוֹם בְּעוֹלָם הַבָּא, וְנַפְטָר לְגַמְרִי מִן הַדִּין בְּעוֹלָם הַבָּא. אֲמַנָּם – כדי שִׁיְהִי לְרִצּוֹן לְפָנֵי ה'

אגרת התשובה

מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מוזכרין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ו בעוה"ב ונפטרו לגמרי מן הדין בעוה"ב. אמנם שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא להיות נחת רוח לקונו מעבודתו. היה צריך להביא קרבן עולה אפי' על מ"ע קלה שאין בה כרת ומיתת ב"ד כמו שדרשו רז"ל בת"כ ע"פ ונרצה לו וכדאיתא בגמ' פ"ק דזבחים דעולה מכפרת על מ"ע והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו העונש. וכאדם שסרח במלך ופיסו ע"י פרקליטין ומחל לו. אעפ"כ שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך (ולשון מכפרת וכן מ"ש בתורה ונרצה לו לכפר עליו אין זו כפרת נפשו אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו כדאי' שם בגמ' וכמ"ש תמים יהי' לרצון).

ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' התענית הוא במקום קרבן כמ"ש בגמרא שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'. ולכן מצינו בכמה תנאים ואמוראי' שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה מאד כמו ראב"ע שהי' מתיר שתהא פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת וחכמים אוסרי' ופ"א יצאה כן פרתו של שכנתו ולא מוחה בה והושחרו שיניו מפני הצומות על שלא קיים דברי חביריו. וכן ר' יהושע שאמר בושני מדבריכם ב"ש והושחרו שיניו מפני הצומות. ורב הונא פעם אחת נתהפכה לו רצועה של תפילין והתענה מ' צומות. וכהנה רבות. ועל יסוד זה לימוד האריו"ל לתלמידיו

במלך ופיסו על-ידי פרקליטין – שתדלנים, ומחל לו, – המלך, אַתְּ-עַל-פִּירְכֵּן שׁוֹלֵחַ – זה שסרח במלך, דורון ומנחה לפניו – לפני המלך, כדי שִׁיתְרַצֶּה לוֹ לְרֵאוֹת פָּנֵי הַמֶּלֶךְ – כך גם ענינו של קרבן עולה, שאחרי שעשה תשובה ומחל לו על חטאו – מהווה הקרבן מתנה כדי שיהיה מרוצה וחביב לפני הקב"ה כמו שהיה לפני שחטא. (ולשון – הגמרא שאומרת על ה"עולה" שהיא "מכפרת", וכן מה שכתוב בתורה "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו" – אין זו כפרת נפשו, – אין הכוונה לכפרת נפשו הבאה על-ידי התשובה, אלא – הכוונה היא: לְכַפֵּר לְפָנֵי ה' לְהִיּוֹת נָחַת רוּחַ לְקוֹנּוֹ, – שתמחה לפני הקב"ה כל השפעה עקב החטא, והחוטא יהיה

לפני זה. כל זה היה כשהיו יכולים להקריב קרבנות, שאחרי שעשו תשובה, היו צריכים להביא קרבן כדי להיות מרוצה וחביב כמו לפני החטא, ו**עֲבָשׁוּ שְׂאִין לָנוּ קֶרֶן לְהַפִּיק רִצּוֹן מִה'** – התענית הוא במקום קֶרֶן, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּגִמְרָא – שתפילת המתענה היא: **"שִׁיחָא מֵעוּט חֲלָבִי וְדָמִי שְׁנַתְמַעֵט"** – על-ידי הצום, כְּאֵלּוּ הַקֶּרְבָּתִי לְפָנֶיךָ וְכוּ" – הרי, שענין התענית הוא ענין של קרבן, להיות מרוצה לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

לפני הקב"ה כמו לפני החטא. וְלָכֵן מַצִּינוּ בְּכֶמְהָ תַנָּאִים וְאִמּוּרָאִים, שְׁעַל דְּבָר קָל – על חטא קל, הִיוּ מִתְעַנִּים תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה מֵאֵד, כְּמוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁהָיָה מְתִיר שְׁתֵּחָא פְּרָה יוֹצֵאתָ בְּרִצּוֹנָה שְׂפִין קֶרְיָה

1. ויקרא א, ד. 2. ב. 3. אמור כב, כא. 4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א.

מרוצה וחביב לפני הקב"ה כמו לפני החטא. ועל יסוד זה – שיש ענין של תעניות גם על חטאים קלים שאינם דורשים גמר כפרה על-ידי יסורים, אלא התעניות הן במקום קרבן, הנה על יסוד זה, למד האריז"ל לתלמידיו על-פי חכמת האמת, – כפי שנקראת תורת הקבלה, מספר הצומות לכמה עונות וחטאים, אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים, – שבהם נדרש גמר כפרה על-ידי יסורים, כמו על הפעם קנ"א – מאה חמישים ואחת, תעניות וכו'; ואפלו

אגרת התשובה

עפ"י חכמת האמת מספר הצומות לכמה עונות וחטאים אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים כמו על הכעס קנ"א תעניות וכו'. ואפי' על איסור דרבנן כמו סתם יינם יתענה ע"ג תעניות וכו' וכן על ביטול מ"ע דרבנן כמו תפלה יתענה ס"א תעניות וכו' ודרך כלל סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ב"ה כמו הקרבן שנא' בו ריח ניחוח לה'. וכמ"ש בישע' הלזה תקרא צום ויום רצון לה' מכלל שהצום הנרצה הוא יום רצון:

על איסור דרבנן כמו סתם יינם – יין של גוי, יתענה ע"ג – שבעים ושלש תעניות וכו'; וכן על ביטול מצות-עשה דרבנן כמו תפלה – יתענה ס"א – ששים ואחת תעניות וכו'. ודרך כלל, סוד התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון ברוך-הוא, כמו הקרבן שנאמר בוי':

"רִיחַ נִיחֹחַ לַה'", – נחת רוח לקב"ה. וכמו שכתוב בישעיה¹⁰: "הֲלֹהָהּ תִקְרָא צוּם וְיוֹם רְצוֹן לַה'", מכלל – הרי, שהצום הנרצה הוא יום רצון:

אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים, – שבהם נדרש גמר כפרה על-ידי יסורים, כמו על הפעם קנ"א – מאה חמישים ואחת, תעניות וכו'; ואפלו

~ יום חמישי י' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צב, פרק ג והנה חכמי... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

– בדיעותיהם, כפי שחטא חטא אחד פעמים רבות: דיש אומרים, שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא; כגון המוציא וזע לבטלה, שמספר הצומות המפורש – על חטא זה, בתקוני תשובה מהאר"ל ו"ל הן פ"ד – שמונים וארבע, תעניות, ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים על-דרך משל, צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם, – שתמיד מספר התעניות לכל חטא, הוא לפי מספר הפעמים שעבר על אותו חטא, דומיא – כמו, דקרבן חטאת – הערת כ"ק

פרק ג. בפרק הקודם, פרק ב', הסביר רבנו הזקן, שלמרות שלעצם ענין התשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שבית המקדש היה קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על החטא, גם בעבירה על מצות-עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי שיהיה "ונרצה לו", שיהיה החזור בתשובה רצוי וחביב לפני הקב"ה כמו לפני החטא, הרי כעת, שאין לנו קרבנות להביא על-ידם את ה"ונרצה לו" – באה התענית במקום הקרבן. על יסוד זה לימד האריז"ל, בהתאם לחכמת הקבלה, את מספר

אגרת התשובה

פרק ג והנה חכמי המוסר האחרונים נחלקו במו שחטא חטא א' פעמים רבות. דיש אומרים שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא. כגון המוציא וזע לבטלה שמספר הצומות המפורש בתיקוני תשובה מהאר"ל הן פ"ד תעניות ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד וכן לעולם. דומיא דקרבן חטאת שחייב להביא על כל פעם ופעם. ויש מדמין ענין זה לקרבן עולה הבאה על מ"ע דאפי' עבר על כמה מ"ע

הצומות על מספר רב של עונות וחטאים, גם כאלה שאין עליהם עונש כרת ומיתה בידי שמים. והנה, חכמי המוסר האחרונים – שאחרי האריז"ל, נחלקו

אדמו"ר שליט"א: כל החטאות, שחייב להביא על כל פעם ופעם; – שחטא. ויש – בין חכמי המוסר, מדמין – משווים, ענין זה לקרבן עולה חטאת על מצות-עשה, דאפלו

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל תפלה מדרבנן נראה שו"ע דאדה"ז סק"ו, תניא רפ"ח, לקו"ת בלק (ע, ג). ובמכ" אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א כ, א) בפשיטות תפלה מה"ת, וראה משנת יואל שקו"ט וביאורו, כי לכ"ע זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה האריז"ל להתענות ס"א כו". 9. ויקרא א, ג. 10. נח, ה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ עולות אחרות – ראה סוגי הקרבנות בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ קדשים".

עבר על כמה מצות־עשה – מתכפר – ומתרצה לפני הקב"ה, בעולה אחת, כדאיתא בגמרא פ"ק קמא דזבחים? – כמו שהגמרא אומרת בפרק ראשון של מסכת זבחים. והכרעה המקבלת בזה, – בין שתי הדיעות של חכמי המוסר, היא

אגרת התשובה

להתענות ג' פעמים כפי מספר הצומות דחמא זה, דהיינו – כגון: רנ"ב – מאתים חמשים ושנים, שלש פעמים שמונים וארבעה צומות על הוצאת שבת זרע לבטלה, וכן בשאר חמאים ועונות – שעבר עליהם

מתכפר בעולה אחת כדא' בגמ' פ"ק דזבחים. והכרעה המקובלת בזה להתענות ג"פ כפי מספר הצומות דחמא זה. דהיינו רנ"ב צומות על הוצאות שז"ל וכן בשאר חמאים ועונות. והטעם הוא עפ"י מ"ש בזה"ק ס"פ נח כיון דחב ב"נ קמי קודב"ה זמנא חדא עביר רשימו כו' זמנא תליתאה אתפשט ההוא כתמא מסמרא דא לסמרא דא כו'. לכך צריך מספר הצומות ג"כ ג"פ וכו'.

הרבה פעמים, יצום שלש פעמים כמספר הצומות הקבוע לאותו חטא. והטעם – מדוע שלש פעמים דוק, הוא על־פי מה שכתב בזהר הקדוש, סוף פרשת נח: "בין דחב

מספר הצומות ג' פעמים וכו'. – כיוון שעל־ידי חטאו בפעם השלישית אותו חטא, מתהווה ההתפשטות הגדולה ביותר של הפגם למעלה.

~ יום שישי י"א תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, תענית.

אכן – ברם, כל זה באדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות מוּזק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים – כשהגופים היו חזקים ובריא, וריבוי תעניות לא הזיק, הם היו צריכים לצום כל הצומות האמורים, אבל מי שרבו הצומות מוּזק לו, שאפשר שיוכל לבא לידי חלי או מחוש חס־ושלום, – על־ידי הצומות, כמו בדורותינו אלה – שהאנשים חלשים, וריבוי תעניות עלול להזיק להם, אסור לו להרבות בתעניות אפילו על חטאים שעונשם בריאות ומיתות בית־דין, ומב־ל־שכן – שאסור לו להרבות בתעניות, על

אגרת התשובה

נקרא "חמא", בגמרא פ"ק קמא – ראשון, דתענית, ואפילו מתענה על עבירות שבידו, כדפרש רש"י שם, – שאפילו באותו אופן שלפי ה"מאן דאמר" השני הוא נקרא קדוש, שזה כפי שרש"י אומר שם מפני שעל־ידי זה עוונותיו מתמרקים, הרי גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר"

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מוּזק לו כלל לבריאות גופו וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מוּזק לו שאפשר שיוכל לבא לידי חולי או מחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה. אסור לו להרבות בתעניות אפי' על כריתות ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת. אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. כי אפי' בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא היו מתענין בכה"ג אלא הבריא דמצו לצעורי נפשיהו ודלא מצו לצעורי נפשיה ומתענה נקרא חוטא בגמ' פ"ק דתענית. ואפי' מתענה על עבירות שבידו כדפרש"י

שנקרא חוטא אם הוא מתענה בשעה שאין הוא יכול לצער את עצמו, וכדאיתא – כפי שמוצאים בגמרא, פ"ק קמא –

מצות־עשה ומצות לא־תעשה שאין בהן כרת, אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. כי אפילו

2. ה, ב, ו, א, ז, ב, 3. עג, ב, 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן – עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז הלי נזקי גוי' סי' ד". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יא, סע"א. ועיין רמב"ם הלי' דעות רפ"ג ובנ"כ שם."

ראשון, דובחים, שאין לך אדם מישראל שאינו מחיב עשה וכו'. – הרי שתמיד ישנו ענין של עוונות בתענית, ובכל זאת אומרים, שאם אין בכוחו לצער את עצמו וצם – נקרא חוטא. ומכל-שכן מי שהוא בעל תורה, –

והוא למרות שאין בכוחו לצער את עצמו, שחוטא – במה שהוא צם, ונענש בבפלים, פי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסק בה – בתורה, פראוי – ויש לו עונש כפול, א' על הצום, ב' על ביטול תורה. אלא

אגרת התשובה

שם וכדאיתא בגמ' פ"ק דובחים שאין לך אדם מישראל שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל תורה שחוטא ונענש בכפלים כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנתו כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו' והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות תענית:

ח'מגן אברהם' ה'לכות תענית':

מאי תקנתיה? – מהי תקנתו של אותו אדם? – כיצד יהיה

~ שבת קודש י"ב תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, ומ"מ כל בעל... עד עמ' 186, לא תמוז).

הצומות, ל'מים הקצרים בחרף, ויתענה כעשר תעניות על-דרך-משל בחרף אחד, או פחות, – מעשרה תעניות, ויגמור מספר הפ"ד צומות בט' שנים, או יותר כפי בחו – אם יש לו יותר כוח, הוא יכול לעשות זאת בתקופה קצרה יותר, ואם כוחו חלוש –

בתקופה ארוכה יותר, (וגם יכול לאכול מעט כג' שעות לפני נץ החמה, ואף-על-פי-כן נחשב לתענית אם התנה בן). – למרות שאכל שלוש שעות לפני נץ החמה, נחשב לו אותו יום לתענית שלם, כפי שהתנה שכך יהיה הצום שלו¹¹. ולתשלום – וכדי להשלים, רנ"ב – מאתים חמשים ושנים צומות

בנזכר לעיל – שהם שלש פעמים שמונים וארבע, כפי ההכרעה המקובלת בין אלה הסבורים שדי לצום פעם אחת מספר הצומות על כל חטא, גם אם חטא אותו חטא הרבה פעמים, לבין אלה הסבורים שעל כל פעם שחטא, יש לצום

ומכל-מקום, – למרות שאמרנו שבדורותינו, שאין כוח לאדם לצער את עצמו, יש להמיר את תעניות התשובה במתן צדקה, בכל זאת כל בעל-נפש החפץ קרבת ה', לתקן נפשו¹⁰ להשיבה – את הנפש, אל ה' בתשובה מעלה מן המבקר

– יחמיר על עצמו להשלים על-כל-פנים פעם אחת כל ימי חייו מספר הצומות לכל עון ועון מעונות החמורים שחיבין עליהם מיתה על-כל-פנים, – על-כל-פנים, על העוונות שחיבים עליהם מיתה – ישלים את מספר הצומות הנדרשים על אותו עון, ואפלו – אם חיוב המיתה על אותו עון, הוא בידי שמים

בלבד, – ולא מיתה בידי אדם – ישלים על אותם עוונות – על כל פנים – את מספר הצומות הנדרשים על אותו עון. כגון להוצאות דרע לבטלה – ישלים, פ"ד – שמונים וארבעה צומות פעם אחת בימי חייו. ויכול לדרוחתן את

6. ז, א. ראה רש"י שם. 7. דניאל ד, כד. 8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סתקס"ח סקי"ב ובהנסמן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ בכיו"ב מובא השם "נפש" דוקא – וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת". 11. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1174 ואילך.

לצום, הוא – כפי המספר המפורש ב'תקוני התשובה' מהאר"י ז"ל (ורבם נזכרים ב'משנת חסידים' ב'מסכת התשובה') – הכל באשר לכל, יפדה בצדקה בנזכר לעיל, – בערך של שמונה עשר "גדולים פוליש" תמורת

כל יום של צום, אי לא

מצי לצעורי נפשיה –

אם קשה לו לצער את

נפשו – יפדה את

הצומות בצדקה, בנזכר

לעיל. – שבדורותינו

החלושים האלה, אי

אפשר לאדם לצער את

עצמו, ועליו לפדות

תעניות אלו בצדקה. ואף

שיעלה – פדיית ימי

הצום, לסך מסים –

לסכומים גדולים, אין

לחוש משום – אל לו

לחשוש למה שאמרו

רבתינו ז"ל¹³: "אל

יבזבו יותר מחמש", –

ואילו כאן יכול הסכום

להגיע ליותר מחומש,

אף-על-פי-כן לא יחשוש,

מפני – דלא מקרי

בזבו בבהאי גונא, –

אין זה נקרא בזבו

במקרה זה, כשהוא נותן

את הכסף כפדיון

הצומות שהיה עליו לצום, מאחר שעושה לפדות נפשו

מתעניות וסגופים, ולא גרעא – ואין זה גרוע, מרפואת

הגוף ושאר צרכיו. – בהן מבזבו האדם יותר מחומש של

רכושו. ולפי שמספר הצומות המזכירים ב'תקוני

תשובה' – של האריז"ל, הנזכרים לעיל, רבו במאד

מאד, לכן נהגו עכשו כל החרדים לדבר ה', להרבות

מאד מאד בצדקה, – כדי לפדות הצומות שהם חושבים

שמוטל עליהם לצום, וזאת – מחמת חלישות הדור, דלא

מצי לצעורי נפשם כלי האי – שאינם יכולים לצער את

נפשם כל כך ולצום – לכן הם מרכיבים בצדקה כתמורה

לריבוי הצומות, (ובמו שנתפאר במקום אחר על

פסוק: "חסדי ה' בי לא תמנו"): – מפרש להלן ביאגרת

הקודש סימן י', מפני ש"לא תמנו", מפני שאין אנו שלמים,

אלא יש לנו חטאים ועוונות לתקן, עלינו להזדקק לא לסתם

צדקה וחסד מוגבלים, אלא ל"חסד ה'", לצדקה וחסד בלתי

מוגבלים, כמדת החסד והצדקה של הקב"ה שאינם מוגבלים.

ואתו מספר צומות – יתענה עוד ד' פעמים פ"ד עד אחר חצות היום בלבד, דמיושב גס-כן תענית בירושלמי¹², – בתלמוד ירושלמי נחשב צום של עד אחר חצות היום, לתענית, וב' – ושני חצאי יום נחשבים לו ליום אחד לענין

זה. – של מספר הימים

שעליו לצום לתיקון

חטאו, וכן לשאר עונות

ביוצא בהן, – לעיל

דיבר אודות עוונות

שחייבים עליהם מיתה

בידי שמים (על-כל-

פנים), שיחמיר בהם על

עצמו להשלים את מספר

הצומות האמורים. וכעת

אומר רבנו הזקן, שגם

עוונות שאין עליהם חיוב

מיתה, אלא שיש בהם

ה"חומר" של עוונות

שחייבים עליהם מיתה

(בכך הם "כיוצא בהן",

דומים לעוונות שיש

עליהם חיוב מיתה), כפי

שהוא מזכיר למשל להלן

בפרק ז' הדברים שהם

ממש כמו עבודה זרה,

גילוי עריות ושפיכת

דמים, והם העלמת עין מן

הצדקה, לשון הרע, כעס

וכדומה, גם עליהם יחמיר

על עצמו לצום על-כל-פנים פעם אחת את מספר הצומות

הנדרש על אותו חטא, אשר כל "לב יודע מרת נפשו",

וחפץ בהצדקה: – שתתקן ותהיה צודקת.

אכן, מספר הצומות העודפים על רנ"ב – לגבי החטא

של הוצאת זרע לבטלה, ובהאי גונא, – מספר הצומות

שמעל לשלש פעמים של מספר הצומות לגבי חטאים אחרים,

שהיה צריך להתענות, כדי לחוש לדעת המחמירים

להתענות מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי

מספר הפעמים שחטא בנזכר לעיל – הנה, יתרת צומות

אלה, יפדה בלן בצדקה ערך ח"י – שמונה עשר, גדולים

פוליש פער כל יום. – שהיה עליו לצום, וכן שאר כל

תעניות שצריך להתענות על עבירות שאין בהן מיתה,

ואפלו על בטול מצות-עשה דאורייתא ודרבנן, –

מצות-עשה מן התורה או מצות-עשה שמדרבנן, ונתלמוד

תורה בנגד כלם, – ועל ביטול מצות-עשה של תלמוד

תורה השקולה כנגד כל שאר המצוות, מספר הצומות שעליו

12. נדרים פ"ח ה"א. 13. כתובות נ, א. 14. איכה ג, כב.

לוח היום יום...

יום ראשון	יום שישי	ו תמוז	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י. תהלים: לה'לח. תניא: עד"מ . . . מדות כלל.		
	המצות נמשכות על-ידי המקיף שבמצות עצמם. מצות צדקה, על דרך משל, היא מצוה פוללת, אשר כל המצות נקראות בשם צדקה. ומהאי טעמא [=מסיבה זו] נכון במאד לתת קדם כל מצוה פרוטה לצדקה, שהוא המשכת המקיף בפנימי. ומכל-מקום הוי [זה] מקיף הקרוב, מה שאין-פן תורה שהיא מקיף הרחוק ופעלתו נעלה יותר.		

יום שני	שבת	ז תמוז	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. תניא: פרק יא. והנה . . . 176 בלבו.		
	אאמו"ר אמר: חסידות איז נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחילתן, די דרגא פון עיגולים מבלי אשר ימצא ראש וסוף, אבער אחר כל זה איז דער עיקר איז סדר. דער בעש"ט איז געווען א מסודר, דער מעזריטשער האט מדקדק געווען אויף סדר, און דער עלטער זיידע – רבינו הזקן – האט געלערענט חסידים זיי זאלען זיין מסודרים, דאס זעהט מען אין זיינע מאמרים, בריף, ניגונים. די חסידים וואס האבען געהאט א זמן קבוע אויף קומען אין ליאזנא – דערנאך אין ליאדי – האבען ניט געהאט קיין רשות בייטען דעם זמן אן א רשיון פון רבי'ן, אויף באקומען א רשיון האט מען געדארפט זאגען א טעם. באם רבי'ן איז געווען א ועד מיוחד אויף פיהרען סדר החסידים ובראשו מהרי"ל אחי רבינו, און א באזונדער ועד אויף אנפירען מיט חסידישע יונגעלייט ובראשו אדמו"ר האמצעי.		

תרגום

אָדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אָמר: חסידות היא בבחינת נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, דרגת העגולים, מבלי אשר ימצא ראש וסוף – אַבל אחר כל זה העקר הוא סדר.

הבעל-שם-טוב היה מסדר, המגיד ממעזריטש דקדק בסדר, והסבא רבא – רבינו הזקן – למד את החסידים שהם יהיו מסדרים. זאת רואים במאמריו, מכתביו, ניגוניו. החסידים שהיה להם זמן קבוע לבא לליאזנא – אחר-כך לליאדי – לא היתה להם רשות לשנות את הזמן ללא רשיון [=התיר] מהרבי. כדי לקבל רשיון היה צריך לנמק.

אצל הרבי היה ועד מיוחד להנהיג סדר החסידים, ובראשו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] אחי רבינו, וועד מיוחד להנהיג האברכים החסידים, ובראשו אדמו"ר האמצעי.

ה'תש"ג

ח תמוז

יום ראשון

יום
שלישי

שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.
תניא: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.

מְצִינֵנוּ דְעָקָר חֲבָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עַל-יֹד־הַשְׁלוֹם הִיָּה
"לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה" – כְּפִירוּשׁוֹ יַחְבֵּר – "אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ". הֵינּוּ, דְּכָל גִּדּוּל
עֲבוֹדָתוֹ בְּהִנְסִינּוֹת, אֵינוֹ בְּעֶרְךָ לְגַבִּי הָא [=זֶה] דִּי־צִוָּה וַיַּחְבֵּר אַחֲרֵיהֶם, מִה שִׁיזְכֹּה
אַחֲרֵיהֶם.

ה'תש"ג

ט תמוז

יום שני

יום
רביעי

שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: פרק יב. רק . . . "178" עצמן.

אלע אידישע עלטערן וועלכע באַדאַרפֿען האָבען א ספּעציעלע ישועה און הצלה
פאר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.

תרגום

כָּל הַהוֹרִים בְּיִשְׂרָאֵל הִזְקוּקִים לִישׁוּעָה וְהַצָּלָה מִיַּחַדָּת לִילְדֵיהֶם, הָאֲמֻצִּי
הַבְּטוּחַ בְּיוֹתֵר לְכָךְ הוּא לְתַמְךָ בְּלוּמֵדֵי תוֹרָה.

ה'תש"ג

י תמוז

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.

רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: מה' מצעדי גבר כוננו, אז א איד
קומט אין א אָרט, איז עס צוליב א כוונה טאָן א מצוה, הן א מצוה שבין אדם
למקום והן א מצוה שבין אדם לחבירו. א איד איז א שליח של מעלה, א שליח
וואו ער איז, איז ער דער כח המשלח, דער יתרון המעלה אין נשמות לגבי
מלאכים – וואָס בא נשמות איז דאָס על פי התורה.

תרגום

רִבְנֵנוּ הַזָּקֵן בְּתַחֲלֵת נְשִׂאוֹתָיו אָמַר "תּוֹרָה": "מֵה' מַצְעְדֵי גִבֹּר כּוֹנְנִי". כְּאֲשֶׁר
יְהוּדֵי מַגִּיעַ לְמָקוֹם, הֲרִי זֶה בְּשָׁל כּוֹנֵה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, הֵן מִצְוָה שֶׁבֵּין אָדָם לְמָקוֹם
וְהֵן מִצְוָה שֶׁבֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ. יְהוּדִי הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל מַעְלָה. שְׁלִיחַ הֵיכֵן שְׁנַמְצָא,
הוּא כַּחוֹ שֶׁל הַמְּשַׁלַּח. יְתֵרוֹן הַמַּעְלָה בְּנִשְׁמוֹת לַעֲמַת מַלְאָכִים – שֶׁבְּנִשְׁמוֹת זֶהוּ
עַל פִּי הַתּוֹרָה.

יום
שישי

יום רביעי

יא תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.

תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייטא.

בַּתְּנִיָּא דְּפּוֹס זַאֲלָקוּי שְׁנַת מִבְּשׁ"ר טו"ב [=תקנ"ט], נִדְפְּסָה אֲגָרַת הַתְּשׁוּבָה
מִהֲדוּרָא קָמָא, וְלֹא נִחְלָקָה לְפָרָקִים, גַּם יֵשׁ כַּמָּה שְׁנוּיִים בְּתֵכֶן הָאֲגָרַת.

שבת
קודש

יום חמישי

יב תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.

תניא: והנה מצות . . . 182- מיראה.

יום הַלֵּלֶת אֶת כְּבוֹד קִדְּשַׁת אֲדָמוֹ"ר שְׁלִיט"א [אֲדָמוֹ"ר מְהוֹרִי"צ נִשְׁמַתוֹ-עֲדָן]
בְּשַׁנַּת תר"ם. יום בו נִתְבַּשֵּׁר – בְּשַׁנַּת תרפ"ז – שֶׁהוּא חֲפָשִׁי מַגְלּוֹתוֹ אֲשֶׁר הִגְלָה
– אַחֲרֵי שֶׁהָיָה תְּפּוֹס בַּמָּאָסָר – עַל עֲבֻדָּתוֹ בַּחֲזוּק הַתּוֹרָה וְהַיְהוּדוּת.
מִמִּכְתָּב כְּבוֹד קִדְּשַׁת אֲדָמוֹ"ר שְׁלִיט"א [הֲרִי"צ נִשְׁמַתוֹ-עֲדָן]: בְּשָׁנֵי יָמֵי הַגָּאֻלָּה
י"ב וי"ג תְּמוּז הֵבִיאִים עָלֵינוּ לְטוֹבָה יְתוּעָדוֹ אֲנִ"ש, לְטוֹבָה וּלְבִרְכָּה בְּגִשְׁמִיּוֹת
וּבְרוּחַנִּיּוֹת, כְּאֲשֶׁר הִקְבַּע מֵאֵת אֲבִינוּ הָרִאשׁוֹן הוּד כ"ק אֲדָנִי אֲבִי זִקְנִי מוֹרִי וְרַבִּי
רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן זְצוּק־לֵלָה"ה נִבְגַּ"ם זי"ע [=זִכְרֵי צִדִּיק וְקִדּוּשׁ לְבָרָכָה, לַחֲמֵי הַעוֹלָם הַבָּא,
נִשְׁמַתוֹ בְּגִנְזֵי מְרוֹמִים, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ]. בְּהַתְעַדּוֹת זֹו יִדְּבָרוּ אֲנִ"ש שִׁיחִיו אִישׁ אֶת
רַעְהוּ בְּשַׁבַּת אַחִים בַּחֲזוּק קְבִיעוֹת שְׁעוֹרֵי הַלְמוּד, וְהִנְנִי שׁוֹלֵחַ לָהֶם אֶת בְּרַכְתִּי
כִּי יֵשׂא ה' פָּנָיו אֲלֵיהֶם בְּגִשְׁמִיּוֹת וּרְוַחנִיּוֹת.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

14 שאין בה איסור אבר מן החי, תָּנָא נִמְי סִיפָא – כתבה המשנה גם
15 בדין הטחול והכליות שנחתכו את דין הנתח שנחתך שהוא אִסוּר
16 בְּאִכְלָהּ, ויש בו איסור אבר מן החי, אך אין כוונת המשנה ללמד
17 ששאר הבהמה מותרת. וְאִיבְעִית אִימָא, שאפשר שאף שכשנחתך
18 מן הטחול, הבהמה כשירה, מכל מקום נִיבָק לְחֹדֶר וְנִחְתָּךְ לְחֹדֶר,
19 כיון שנבק בטחול מכאיב לבהמה יותר מחיתוך בו, ולכך הנקב
20 עושה אותה טריפה יותר מחיתוך שאינו עושה אותה טריפה.
21 בין הלקויות שהבהמה אינה נעשית טריפה מחמתן שנינו במשנה:
22 נִיפְּלוּ הַכְּלִיּוֹת וְרָאָה אִיּוֹרִים. אָמַר רַבִּי שִׁבְרָא מִשְׁמִית דָּבָר,
23 לְקַתְּתָהּ הַבְּהֵמָה בְּכּוּלָּא אֶחָת מִכְלִיּוֹתֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּתְמַלְאָה מוּגֵלָה,
24 הרי היא נעשית טְרֵפָה. אָמַר רַבִּי בְּמַעְרְבָא – אמרו אמוראי ארץ
25 ישראל, וְהוּא – דברי רביש נאמרו, דְּמִסְטָא לְקוּתָא – כאשר הפגם
26 שבכליה התפשט והגיע

1 נתח בשר מן הטחול ומן הכליות שנחתך מן הבהמה בחייה, ונותר
2 בגופה עד אחרי שחייתה, הרי הוא אִסוּר בְּאִכְלָהּ מדין אבר מן
3 החי, כיון ששחייתה בהמה שנחסרה אינה מתירה את איסור אבר
4 מן החי מן הנתח שנחתך, אף שהוא מונח במעיה. מלשון המשנה
5 משמע, שרק הנתח מן הטחול והכליות אסור באכילה, הָא בְּהִמָּה
6 נִיפָא שְׂרִיָא – אולם שאר בשר הבהמה מותר באכילה, ונמצא
7 שבהמה שנחתך בה מן הטחול אינה נעשית טריפה, ואם כן גם נקב
8 בטחול אינו עושה את הבהמה טריפה.
9 מתרצת הגמרא: הוּא הָדִין – אכן הדין הוא, דְּאִפְּלוּ בְּהִמָּה נִמְי
10 אִסְרָא – שגם הבהמה כולה אסורה באכילה, ומלשון המשנה
11 שהחתיכה אסורה באכילה אין לדייק שהבהמה כולה מותרת,
12 שכן אִינְדִּי דְּתָנָא רִישָׁא – כיון שבדין הנתח מן העובר כתבה
13 המשנה שהוא מוֹתָר בְּאִכְלָהּ, וביארה את דין החתיכה שנחתכה

הלכה לעיון

~ יום ראשון ו' תמוז ~

מתי אין לכהן חלק במתנות כהונה?

אלא כך הוא ענינו של 'כהן שאינו מודה בעבודה': לדעת הרמב"ם התנאי לזכיית הכהנים במתנות כהונה הוא שיעבדו את עבודת המקדש כתיקונה. וזהו שהוסיף "ועל כולן נכרתה ברית לאהרן". כלומר, המתנות ניתנו לכהנים בכריתת ברית ובתנאי שעבודתם במקדש תהא כתיקונה, אך אם לא יעבדו את העבודה כתיקונה ויאמרו שהמתנות ניתנו בין כך ובין כך, ו'אינו מודה' שהמתנות ניתנו רק בתנאי שיקיים את הברית – "אין לו חלק בכהונה ואין נותנין לו מתנה".

וה'כלי חמדה' (פרשת קרח ס"ה) מבאר: לדעת הרמב"ם "כהן שאינו מודה בעבודה" היינו שאינו מודה שאכילת מתנות כהונה נחשבת כעבודה במקדש, וכפי שדרשו חז"ל (פסחים עג, א) על הפסוק "עבודת מתנה אתה כהונתכם" – "עשו אכילת תרומה [ושאר מתנות כהונה] בגבולין כעבודת בית המקדש".

הלכות בכורים עם שאר מתנות כהונה פרק א, הלכה א: אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַתָּנוֹת כֹּהֵנָה נִתְּנוּ לַכֹּהֲנִים, וְכֻלָּן מִפְּרִשֵׁין בַּתּוֹרָה; וְעַל כֵּלָּן נִכְרְתָה בְרִית לְאַהֲרֹן. וְכָל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בָּהֶן – אֵין לוֹ חֵלֶק בַּכֹּהֲנָה, וְאֵין נּוֹתֵנִין לוֹ מַתָּנָה.

הקשה ה'כסף משנה':

לדעת רבי שמעון (חולין קלב, ב) "כל כהן שאינו מודה בעבודה – אין לו חלק בכהונה", ופירש רש"י "שאומר בלבד... שלא ציווה המקום להקריב לו קרבנות אלא משה בדה מלבד". ומדוע שינה הרמב"ם וכתב 'שאינו מודה בה', היינו, שמדובר בכהן שאינו מודה במתנות כהונה?

ומבאר הר"ד פארדו (ספרי דבי רב, קרח פסקא ב):

הרמב"ם לא פירש (כפירוש רש"י) שאי הודאת הכהן היא באומרו שהקב"ה לא ציווה להקריב קרבנות – שהרי אס"כ הרי הוא אפיקורס שאין לו חלק לעולם הבא, ובוודאי שאין לו חלק במתנות כהונה!

~ יום שני ז' תמוז ~

'דבר שיש לו מתירין' בביכורים ובבישולי שבת

לישראל "כיון דלכהנים הוי דבר שיש לו מתירין, דיכולין לאוכלו בירושלים, אף לזרים אסור" (מג"א שם). ואם כן, הוא הדין בתבשיל שנתבשל בשבת שלאחרים הוא 'דבר שיש לו מתירין' לאחר השבת – יש לאסור את התערובת על המבשל. וה'פרי-מגדים' (יו"ד ס"י קב, שפ"ד טו) מסתפק בכוונת ה'מגן-אברהם' – האם התערובת אסורה על המבשל רק אותה שבת אבל במוצאי שבת כשהתבשיל מותר לאחרים, האיסור בטל והתערובת מותרת גם למבשל או שהתערובת נאסרה על המבשל לעולם "הואיל וחל פעם אחת דבר שיש לו מתירין".

ואדמו"ר הזקן (או"ח שם ס"ד) פסק כה'מגן-אברהם' ובדבריו מפורש שהתערובת אסורה על המבשל לעולם, וכך כתב: "אם בישל במזיד ונתערב התבשיל.. בשבת, כיון שבו ביום חל עליו שם דבר שיש לו מתירין לגבי אחרים שאין בטל להם ברוב – חל עליו שם דבר שיש לו מתירין גם לגבי המבשל ונאסר לו התערובות הזה לעולם".

הלכות בכורים עם שאר מתנות כהונה פרק ד, הלכה טו: הַבְּכוּרִים.. אִם נִתְּעַרְבוּ בְּחֵלֶין בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁחַן בְּמִינָן כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁהוּא מְקוֹם אֲכִילָתוֹ, עָשׂוֹ אוֹתָן בְּדֶבֶר שֵׁשׁ לוֹ מַתִּירִין.

המבשל בשבת במזיד אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד (שו"ע או"ח ס' שיה ס"א). ומה הדין אם נתערב התבשיל שבושל בשבת עם מאכלים מותרים? ה'מגן אברהם' (שם ס"ב) כתב שהתערובת אסורה כדין 'דבר שיש לו מתירין', כיון שלאחרים המאכל מותר במוצאי שבת, ודבר שיש לו מתירין אינו בטל אפילו באלף, ולכן התערובת אסורה על המבשל לעולם.

ומדוע נחשבת התערובת ל'דבר שיש לו מתירין' גם לגבי המבשל – והרי לו אין התבשיל מותר לעולם?

מביא ה'מגן-אברהם' ראייה מהלכה זו שתערובת ביכורים בחולין נחשבת כדבר שיש לו מתירין: הביכורים מותרים באכילה לכהנים רק בירושלים, ואילו לישראל אסור לאוכלם בכל מקום. אך כאשר נתערבו בחולין, התערובת אסורה אף

~ יום שלישי ח' תמוז ~

האם חייבים להפריש חלה באפיית לחמניות?

להשתמש בכולם בעצמו, אינה נפטרת מחלה (ראה אוצר מפרשי התלמוד, חלה עמ' קפג ובמצוין שם הערה 51).
ובטעם הדבר יש שכתבו כי העושה על מנת לחלק לעצמו, עדיין החלקים ראויים להצטרף לאחר האפייה לשיעור חלה על ידי שיניחם בכלי אחד (ראה לעיל הל' טז), ורק כשעושה על מנת לחלקם לאחרים, אינם ראויים כלל להצטרף שהרי כבר לא יהיו ברשותו (ראה צ"ח ברכות לו, ב, בית אפרים יו"ד טט).
ולפי־זה נראה, שהמכין בצק לשימוש עצמי באופן שבוודאי אין החלקים עומדים להצטרף, וכגון שכוונתו להכין ממנו מאפים שונים (כגון לחמים ועוגות) שאין הדרך לצרפם יחד – הרי זה בגדר עיסה העשויה להיחלק ופטורה מחלה (ראה אמרי יעקב על חכמת אדם עמ' קמג–ד).
אך יש שנראה מדבריהם כי די בעצם העובדה שהכל יישאר ברשותו כדי לחייב בחלה, ועיקר הפטור הוא כשכוונתו להוציאם מרשותו ולחלקם לאחרים. ולפי זה, כשאופה לעצמו, אף אם לעולם לא יגיעו לידי צירוף בכלי אחד, הרי זה חייב בחלה (ראה צ"צ שם, אור חיים – פאה וחלה עמ' עז).

הלכות ביכורים עם שאר מתנות כהונה פרק ו, הלכה ט: נחתום שֶׁעָשָׂה עֵשָׂה לְעִשְׂתָּהּ שְׂאֹר לְחֶלֶק, תִּיָּבֵת בְּחֶלֶה – שֶׁאִם לֹא תִּמְכֹּר, יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פֶּת. אֲכָל הָעֹשֶׂה עֵשָׂה לְחֶלֶק בְּצֶאֱקָ, פְּטוּרָה.

הלש בצק שיש בו כשיעור חיוב חלה על־מנת לאפות לחמים קטנים שבכל אחד מהם אין כשיעור – האם חייב בהפרשת חלה?

והנה, בהלכה זו מבורר כי העושה בצק בביתו כדי לחלקו לחלקים קטנים, פטור מחלה (כשונה מנחתום שחייב להפריש חלה גם כשכוונתו למכור את הבצק בחלקים נפרדים, כי בדעתו שאם לא יימכרו יאפה ממנו כיכר שלמה).

והפוסקים תמחו מכך על המנהג להפריש חלה מהבצק בערבי שבתות, למרות שמחלקים אותו לכיכרות קטנות לשם 'לחם משנה', וה'צמח צדק' (יו"ד סי' רלה סק"ג) הוסיף כי מוכח מהמשניות שאף בזמן חז"ל היו נוהגים לאפות כיכרות קטנות משיעור חלה, ו"בוודאי אי אפשר להעלות על הדעת שהיו מפקיעין כיכרותיהן מחיוב חלה"!

ולכן נקטו רבים מהפוסקים, שדין זה נאמר רק בעושה עיסה על מנת לחלקה לאחרים, אך אם מחלקה על מנת

~ יום רביעי ט' תמוז ~

האם על הכהן להחזיר את דמי פדיון הבן?

על מנת להחזיר. אך לדעת ה'פרי חדש' (בספר מים חיים), גם הרמב"ם אוסר לכתחילה לתת דמי פדיון על מנת להחזיר, ולא הזכיר את האיסור כאן כי הסתמך על מה שכתב בהלכות תרומות (פי"ב הי"ט), שלכתחילה אוסר לתת לכהן 'מתנה על מנת להחזיר'.
ובנתינה גמורה, פסק ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' ש"ה ס"ח): "אם רצה הכהן אח"כ להחזיר – יחזיר", אך "לא יהא הכהן רגיל להחזיר לכל, שלא להפסיד לשאר כהנים, שמתוך כך לא יתנו הכל פדיוני בכוריהם אלא לו".
וב'שאלת יעב"ץ' (סי' קנ"ה) חידש שבזמן הזה שהכהנים אינם מיוחסים אלא 'כהני חזקה', לכתחילה צריך לתת את דמי הפדיון 'מתנה על מנת להחזיר', והכהן יחזיר את דמי הפדיון מחשש ספק גזל, שמה אינו כהן. והוסיף שמצות פדיון הבן מתקיימת על ידי הכהנים בזמננו משום שאין אפשרות אחרת, אבל אין להוציא ממון האב מספק משום כך. אך ב'גליון מהרש"א' (שו"ע שם) כתב שהיעב"ץ "הפריז על

הלכות בכורים עם שאר מתנות כהונה פרק יא, הלכה ח: אם פָּדַשׁ וְנָתַן לוֹ עַל מִנַּת לְהַחזִיר – חָרִי בְּנֵי פְדִי. למסקנת הגמרא (קדושין ו, ב), הנותן לכהן תרומה או חמש סלעים לפדיון הבן ב'מתנה על מנת להחזיר' יצא ידי חובת נתינה כי נחשבים כממונו של הכהן המקבל, אבל לכתחילה אוסר לעשות זאת מפני "שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות" וכהן המסייע לבעל השדה בגורן כדי שיתן את התרומה לו ולא לכהן אחר, מחלל את התרומה כי הנתינה לא נראית כמתנה אלא כקניה (רש"י שם ד"ה ואסור). כי כאשר הכהן מחזיר את התרומה, הישראל יעדיף לתת את שאר תרומותיו דווקא לו.

ותמה ה'כסף משנה': מדוע לא הזכיר כאן הרמב"ם שלכתחילה אוסר לעשות כן? וכתב הרב המגיה (בדפוס אמסטרדם, הובא ב'ספר הליקוט'ים' במהדורת פרנקל), שמדברי הגמרא משמע שרק לענין תרומה נאסרה 'מתנה על מנת להחזיר' כי נראה ככהן המסייע בבית הגרנות, אבל מותר לתת דמי פדיון

בימינו אינם מיוחסים, כהנים גמורים הם לענין פדיון הבן, כי כהן זה שפרש ובא לפדות את הבן – "מרב כשרים פריש", וראוי הוא לפדות את הבכור כהלכה.

המדה", ואין כאן חשש גזל שהרי ישראל הפודה את בנו נתן דמי הפדיון בלב שלם כי אולי הוא כהן כדן, ורוצה לצאת ידי הספק.

גם ה'חתם סופר' (כתובות כה, ב) כתב שגם אם הכהנים

~ יום חמישי י' תמוז ~

איסור עצמי ואיסור 'מראית העין'

שאינה נראית כזיכול.

ב. לעיתים, גם כאשר הפעולה אינה נראית כזיכול, היא אסורה מחשש מראית העין שיחשדו בו שעושה אותה כדי לזבל. ולכן גם העמדת אשפה אסורה, כי יחשבו שמרכז את הזבל בערימה כדי לזבל. וכמובן, איסור זה קיים רק בזמן שרגילים לזבל, ואילו לאחר מכן אין סיבה שיחשדו בו בכך. וזהו ביאור דברי הרמב"ם:

בתחילת ההלכה מדובר על האיסור הראשון, הנוהג בכל השנה. ועל כך כותב הרמב"ם – "אם הוציא והעמיד ממנו אשפה מותר", משום שפעולה זו אינה דומה לזיכול ואינה בכלל האיסור.

וממשיך הרמב"ם ומפרש את האיסור השני משום מראית העין שמחמתו גם פעולה זו אסורה מחשש שיחשדו בו שעושה אותה כדי לזבל אחר כך, אך איסור זה הוא רק בזמן שרגילים לזבל בו, ועל כך כתב "ולא יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבור הזמן שמזבלין בו לעבודת הארץ" (משנת יוסף שביעית, פרק ג, א).

הלכות שמיטה ויובל פרק ב, הלכה א: לא יוציא אדם זבלים מחצרו, ויתן בתוך שדהו בשביעית – מפני שנתראה כמזבל שדהו כדי שתתקנה יפה לזריעה; ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה, מותר. ולא יעשה אשפה בתוך שדהו, עד שיעבור הזמן שמזבלין בו לעבודת הארץ.

לכאורה, הרמב"ם סותר עצמו מיניה וביה: תחילה הוא כותב "ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה מותר", ותוך כדי דיבור הוא כותב שגם עשיית אשפה אסורה – "לא יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבור הזמן שמזבלין בו לעבודת הארץ"!

ויש לבאר:

באיסור הוצאת זבלים לשדה בשביעית יש שני חלקים. א. חז"ל אסרו לעשות פעולה הדומה לזיכול. וזהו איסור עצמי ולא משום מראית העין כלפי אחרים, ולכן הוא חל גם בזמן שאין הרגילות לזבל ואין סיבה שיחשדו בו שכוונתו לזבל. אמנם איסור זה הוא רק בהנחת הזבל בשדה באופן הנראה כזיכול, מה שאין כן כשעושה אשפה (ערימה של זבל)

~ יום שישי י"א תמוז ~

הסקה ואפייה בתבן ובקש של שביעית

נהנה מהרחיצה, ואף שבדברים הראויים למאכל אדם אין להשתמש לצרכים אחרים, הרי מדברים שאינם מיוחדים למאכל אדם אפשר לעשות תרופה לאדם (כמבואר לעיל הי"א), והוא הדין להסקת מרחץ לצורך האדם.

ובספר 'מעדני ארץ' (שביעית פ"ח מ"א) כתב שלכאורה יש להוכיח מהרמב"ם כתירוץ השני, כי לפי התירוץ הראשון שההסקה נעשתה באיסור, פשוט שאדם חשוב לא ירחץ בה, כי לא ראוי ליהנות מדבר שנעשה בעבירה, כפי שאכן פירשו כמה מהראשונים (הר"ש והרא"ש שביעית שם), ומדוע הוצרך הרמב"ם לחדש טעם אחר (שמא יסיקו בשבילו דברים אחרים בשבילו)? אלא מכאן שלדעתו מותר לכתחילה להסיק, ולכן נדרש לבאר את איסור הרחיצה באופן אחר.

הלכות שמיטה ויובל פרק ה, הלכה כ: מרחץ שהפקה בתבן וקש של שביעית, מותר לרחץ בה בשכר; ואם אדם חשוב הוא, איסור לרחץ בה – שמא יסיקו בה דברים אחרים.

בהלכה הקודמת כתב הרמב"ם שאין לשרוף תבן וקש של שביעית כי אף שאינם ראויים למאכל אדם ראויים הם למאכל בהמה וחלה עליהם קדושת שביעית. ואם כן, קשה: איך מותר להסיק את המרחץ בתבן וקש של שביעית והרי הם ראויים למאכל בהמה?

ומבאר ה'כסף משנה' בשני אופנים:

א. יתכן שאסור להסיק אלא שאם עברו והסיקו מותר לרחוץ.

ב. אפשר שמותר להסיק אפילו לכתחילה כי על ידי זה

ולכאורה עדין קשה:

ויש לחלק:

בחימום המרחץ, האדם נהנה מעצם החום הנוצר על ידי שריפת התבן והקש, ונמצא שנהנה ישירות מהתבואה. אך בהסקת התנור, כשהאדם אוכל את הפת אינו נהנה מעצם החום אלא מהתוצאה שלו, היא הפת, ולכן לכתחילה אין להשתמש בתבן וקש לצורך זה (מעדני ארץ שם).

מבואר להלן (הכ"ג) שתנור שהסיקהו בתבן וקש של שביעית יש לצננו כדי שלא ליהנות מהחום הנוצר על ידי הפירות. ומדוע אין דינו כמרחץ שמותר להשתמש בחום הנוצר מהפירות, והרי לכאורה אם אפילו הנאת רחיצה (שאיננה אכילה) מותרת, כל שכן אכילת פת!

~ שבת קודש י"ב תמוז ~

מתי מותר להפסיד פירות שביעית?

שאינ כן בתרומה, כיון שיכול לקחת אתרוג של חולין אין זה צורך מצוה' ולכן אסור להפסידו.

וב'בית רידב"ד' (שם) ביאר על פי דברי המהרי"ט (ח"א סי' 38):

האיסור להפסיד פירות שביעית הוא רק אם מפסיד בידים, אבל אם רק גורם להפסד הפירות, הרי זה מותר. ודומה למה שמצינו (שבת קכ, ב) באדם ששם ה' כתוב על בשרו שאסור לו להתרחץ כדי שלא ימחק את השם על ידי הרחיצה, ועם זאת מותר לו לטבול טבילה של מצוה 'ובלבד שלא ישפשף את בשרו', כי בכך הוא מוחק את השם בידים אבל טבילה מבלי לשפשף את בשרו מותרת כי זו 'גרמא'.

ולכן, אם נוטל את האתרוג כדרכו ואינו משפשף אותו הרי זה מותר כיון שההפסד הוא רק 'גרמא'. ואילו נטילת אתרוג של תרומה אסורה אף בנטילה כדרכה, כי בתרומה למדים מהכתוב 'משמרת תרומותי' שצריכה שימור מעולה, ולכן נאסר אף כשההפסד הוא רק על ידי 'גרמא' (ראה תוס' פסחים יג, א ד"ה ושורפין).

הלכות שמיטה ויובל פרק ח, הלכה יא: חלוקת לולב מעם הארץ שביעית, נותן לו אתרוג מתנה.

מהלכה זו משמע שאפשר ליטול אתרוג של שביעית לצאת בו ידי חובת מצות 'נטילת לולב'.

ויש לעיין בזה:

שנינו (סוכה לד, ב) שאין נוטלים אתרוג של תרומה. ומבואר בגמרא (לדעה אחת) שהאיסור הוא "מפני שמפסידה", היינו כי על ידי משמוש הידיים מקלקל את (קליפת) האתרוג ואסור להפסיד תרומה (רש"י). והקשה ב'בית רידב"ד' (סי' ה אות א), אם כן, מדוע מותר ליטול אתרוג של שביעית, הרי גם פירות שביעית אסור להפסיד, "שנאמר לכם לאכלה – ולא להפסד" (לעיל פ"ה הי"ז)?

והביא ה'תורת הארץ' (ח"א פ"ח אות לט) בשם הגר"י דיסקין שאין לאסור ליטול אתרוג של שביעית מחשש שמפסידו כי "במקום מצוה לא שייך הפסד". ואין זה דומה לאתרוג של תרומה שאינו נוטל מפני שמפסידו, כי בשביעית על פי רוב אין לו אתרוג אחר (כי אם נאסור אתרוג של שביעית, כל אתרוגי ארץ ישראל יהיו אסורים) ונטילתו היא צורך מצוה ואינו נחשב הפסד, מה

המשך מעמוד 43

כלי כסף⁷ – חסדים – דכורא,וכלי זהב⁸ – גבורות – נוקבא,

וקדים אחד יחודא עלאה, לועד יחודא תתאה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות–דברים עמוד קצ

בבי"ע שיהי' התהוות אותיות הדיבור דמל' דבי"ע לכך נמשך לשם רק מחיצוני' הח"ע וזהו העי"ן דועד ואח"כ הדל"ת הוא התהוות אותיות הדיבור דמל' דבי"ע. עיי"ש.

ראה ספר הערכים – חב"ד חלק ט ע' ערה ואילך.

(7) כסף – חסדים: כסף הוא בחי' אהבה וחסד, מלשון (ויצא לא, ל) "נכסוף נכספתה". ראה לקוטי תורה פרשת מסעי צ, סע"ב. בהעלותך לב, ד. שיר השירים יד, א. אור התורה פרשת וישב רג, ב (דכסף הוא גם

כן גוון לבן, ולכן מורה על חסד). אמרי בינה שער הציצית פרק ב. לקוטי שיחות חלקו עמוד 159. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קנד. וראה לקמן סימן סג הערה 34.
(8) זהב – גבורות: ראה לעיל סימן ח הערה 14. לקמן סי' לד הערה 27.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

(ה) ולא מתוודים שניים בבת אחת. (ו) כלומר, אחד אומר וכולם שומעים.

ו. ומצותו במקדש, שנאמר: "ואמרתי לפני ה' אלהיך"; ואם התודה בכל מקום, יצא.

ז. אינו מתודה אלא עד שלא ישאר אצלו אחד מן המתנות, שכן הוא אומר בודוי³¹: "בערתי הקדש מן הבית וכו'". וערב יום טוב האחרון, היה הבעור; ולמחר מתודין.

ח. כיצד הוא עושה? אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר, נותנה לכהן; מעשר ראשון, נותנו ללוי; מעשר עני, נותנו לעניים; נשאר אצלו פרות מעשר שני של ודאי, או נטע רבעי, או מעות פדיתן - הרי זה מבער אותן, ומשליך לים או שורף; נשאר אצלו מעשר שני של דמאי, אינו חיב לבערו. נשאר אצלו בפורים, הרי הן מתבערין בכל מקום³².

ז. כלומר, כסף שפדה בו את המעשר. (ח) כלומר, למרות שמצוות עשה להביא ביכורים למקדש, אפשר לבערם בכל מקום כשמגיע זמן הבעור.

ט. במה דברים אמורים ששורף ומבער [בערב החג]? בשנשארו אצלו פרות שאינו יכול לאכלן כלן קדם שיכנס יום טוב. אבל אם נשאר לו תבשיל של מעשר שני ונטע רבעי, אינו צריך לבערו - שהתבשיל מבער³³; וכן יין ותבלין, הרי הן מבערין³⁴.

(ט) מכיוון שאם ישאיר את התבשיל אפילו בלי שהוא יגע בו הוא יתקלקל לאחר זמן. (י) שהיין יחמיץ ללא טיפול, והתבלין, יפוג טעמו.

י. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הבעור³⁵ - אינן מעכבין [מנעים] אותו להתודות, ואינו חיב לבער אותן.

(יא) כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח.

~ יום ראשון ו' תמוז ~

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

פרק יא

דיני 'ודוי מעשר'

א. מצות עשה להתודות לפני ה', אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע הארץ; וזה הוא הנקרא 'ודוי מעשר'.

(א) לאחר שהבעלים מוציאים מרשותם. (ב) תרומות ומעשרות, ומתנות עניים.

ב. ואין מתודין ודוי זה, אלא אחר השנה שמפרישין בה מעשר עני - שנאמר³⁶: "כי תכלה לעשר ואמרתי לפני ה' אלהיך, בערתי הקדש מן הבית".

(ג) כלומר, בשנה הרביעית והשביעית שהן לאחר השנה השלישית והשישית, שהן שנות מעשר עני. (ד) וזו היא מצוות ודוי מעשר.

ג. אימתי מתודין? במנחה ביום טוב האחרון של פסח של [שנה] רביעית ושל שביעית - שנאמר: "כי תכלה לעשר", ברגל שכל המעשרות כלין [מסתיימים] בו; ואין הפסח מגיע משנה [ש=שנה] רביעית, אלא וכל [ורק כשכל] פרות שלישית [כבר] נתעשרו, בין פרות האילן בין פרות הארץ.

ד. אין מתודין אלא ביום, וכל היום פשר לודוי המעשר; ובינן.

בפני הבית [בזמן המקדש] בין שלא בפני הבית, חיב לבער ולהתודות.

ה. ודוי זה, נאמר בכל לשון - שנאמר: "ואמרתי לפני ה' אלהיך", בכל לשון שאמרה אומר. וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו³⁷; ואם רצו רבים להתודות כאחד, מתודין.

30. דברים-כ"תבוא, כו, יב"ג. 31. דברים-כ"תבוא, כו, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. מי שהיה פרוטיוי רחוקין ממנו, והגיע יום הבעור - הרי זה קורא שם [מעשר] למתנות^י, ומזכה בהן לבעליהן [כגון לכהן] על גב קרקע^י, או למי שזוכה בהן [כשליח] לבעליהן, ומתנה למחר; שנתנת המטלטלין על גבי קרקע, אינה אלא מתנה שיש בה חזק^ט; אבל אינו יכול להקנות להן המעשרות בחליפין, מפני שנראה כמכירה, והמעשרות והתרומות, נאמר בהן נתינה לא מכירה.

(יב) שהם טבל. (יג) וצריך לציין את מקום המתנות בערמה. (יד) ביחד עם אדמה כלשהי שהוא מוכר להם. (טו) כלומר, למרות שאת הקרקע הוא מוכל להם בכסף, התרומות והמעשרות נחשבים כמתנה נפרדת שהם זוכים בה אגב קניית הקרקע.

יב. ומנין שאינו יכול להתנות, עד שיוציא כל המתנות? שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית" [וגר]. "הקדש" - זה מעשר שני ונטע רבעי, הקרויין קדש; "מן הבית" - זו חלה, שהיא המתנה של פהנים בבית; "נתתיו ללוי", זה מעשר ראשון; "וגם נתתיו" - מפלל שקדמתו מתנה אחרת, והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר. "לגר ליתום ולאלמנה" - זה מעשר עני, ולקט שכחה ופאה, אף על פי שאין לקט שכחה ופאה מעפדין את הודו^{טז}.

(יז) וצריך להפריש את המתנות על הסדר, ואחר כך יתנה - שנאמר: "ככל מצותך אשר צויתני", האם הקדים מעשר שני לראשון, אינו יכול להתנות; נשרף טבלו, אינו יכול להתנות - שהרי לא הפריש מתנות, ולא נתן לבעליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לפהנים^{יז} - לא היו מתנדין, שנאמר: "וגם נתתיו ללוי".

(יז) בזמנו של עזרא הסופר.

יג. וצריך להפריש את המתנות על הסדר, ואחר כך יתנה - שנאמר: "ככל מצותך אשר צויתני", האם הקדים מעשר שני לראשון, אינו יכול להתנות; נשרף טבלו, אינו יכול להתנות - שהרי לא הפריש מתנות, ולא נתן לבעליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לפהנים^{יז} - לא היו מתנדין, שנאמר: "וגם נתתיו ללוי".

(יז) בזמנו של עזרא הסופר.

יד. מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד - מתנה,

(יח) מכיוון ששורפים אותו, והמילה "ביערת" שבוידוי, שייכת בו יותר משאר המתנות. (יט) כי גם את הביכורים שנשארו מבערים. (כ) כי את הביכורים מפרישים לפני כל שאר המתנות.

טו. "לא עברתי ממצותיך" - שלא הפריש ממין [זן פירות] על שאינו מינו, ולא מן התלוש על המחבר [לעץ], ולא מן המחבר על התלוש, ולא מן הקדש [=תבואת השנה הנוכחית] על הישן [=תבואת השנה שעברה], ולא מן הישן על הקדש. "ולא שכחתי" - שלא שכח מלברכו ולהזכיר שמו עליו [בברכת המזון].

"לא אכלתי באני ממנו" - הא אם אכלו באנינה, אינו מתנה^{כא}. "ולא בערתי ממנו בטמא" - הא אם הפרישו בטמא, אינו מתנה. "ולא נתתי ממנו למת" - שלא לקח ממנו ארון ותכריכין למת, ולא נתנו לאוננים אחרים. "שמעתי בקול ה' אלהי", שהביאו לבית הבכירה^{כב}. "עשיתי ככל אשר צויתני" - ששמח ושמח בו, שנאמר: "ושמחת בכל הטוב".

(כא) מכיוון שאכל את המתנה שלא כדין. (כב) כלומר, את הביכורים. אבל את המעשר שני, מספיק שיביא לירושלים.

טז. "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וכו'" עד "פאשר נשבעת לאבותינו, ארץ זבת חלב ודבש", זו בקשה שיתן [ה'] טעם בפרות.

יז. ישראל וממזרים [=הנולדים מפסולי חיתון], מתנדין; אבל לא גרים ועבדים משחררים - מפני שאין להם חלק בארץ, והרי הוא אומר: "פאשר נשבעת לאבותינו". פהנים ולויים מתנדים, שאף על פי שלא חלקו [קיבלו חלק] בארץ, יש להם עני^{יח}.

מגרש [=הסמוכים לערי ישראל].

ברוך רחמנא דסייען

הפניות לשיחות קודש
הלכה יד: המשמעות הפנימית במעשר שני - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 424.
שלא חלקו בארץ: אך לעתיד לבוא יקבלו הם חלק בארץ ככל בני ישראל - יין מלכות ס"צ.

לאהרן. וְכָל כֹּהֵן שְׂאִינוּ מוֹדֶה בְּהֵן - אֵין לוֹ חֶלֶק בְּכֹהֲנֵהּ, וְאֵין נוֹתֵנִין לוֹ מִתְּנֶה מֵהֵן.

(א) נכרתה ברית שמתנות אלו שייכות לאהרן הכהן ולזרעו לעולם. (ב) שאינו מאמין שמתנות אלו ניתנו מאת ה'. (ג) כלומר, אין נותנים לו לעבוד בעבודות הכהונה, כגון הקרבת קרבנות וברכת כהנים.

ב. וְכָל הָאוֹכֵל מִתְּנֶה שֵׁשׁ בָּהּ קִדְּשָׁה מִהֵן, מִבְּרֵךְ: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן, וְצִוָּנוּ לֶאֱכֹל כָּךְ וְכָךְ'.

(ד) ראה להלן הלכה ו.

ג. שְׂמוֹנֶה מִתְּנוֹת מֵהֵן - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָן הַכֹּהֲנִים אֲלָא בְּמִקְדָּשׁ, לְפָנִים מִחוּמַּת הָעֲזָרָה; וְחֹמֶשׁ מִתְּנוֹת - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם, לְפָנִים מִחוּמַּת הָעִיר; וְחֹמֶשׁ מִתְּנוֹת - אֵין [הכהנים] זֹכִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה, אֲלָא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד; וְחֹמֶשׁ מִתְּנוֹת מֵהֵן - זֹכִין בָּהֶן בֵּין בְּאַרְצֵי בֵּין בְּחוּצָה לְאַרְצֵי; וּמִתְּנֶה אַחַת - זֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ה) מעשרים וארבע המתנות הנ"ל. (ו) בעזרת ישראל.

ד. מֵה הֵן הַשְּׂמוֹנֶה שְׂאִין נֹאכְלִין אֲלָא בְּמִקְדָּשׁ? בֶּשֶׁר הַחֲטָאֵת, אֶחָד חֲטָאֵת הָעוֹף וְאֶחָד חֲטָאֵת הַבְּהֵמָה, וּבֶשֶׁר הָאָשָׁם, בֵּין [אשם] תְּלוּי בֵּין וְדֹאֵי, וְזִבְחֵי שְׁלָמִים צִבּוֹר, וּמוֹתֵר הָעֹמֶר, וְשִׁגְרֵי מִנְחֹתֶיהָ יִשְׂרָאֵלִי, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם [שמקריבים בשבועות], וְלֶחֶם הַפָּנִים, וְלֶג שֶׁמֶן שֶׁל מִצְרַע - אֵלוֹ אֵין נֹאכְלִין אֲלָא בְּמִקְדָּשׁ.

(ז) כלומר, מה שנשאר לאחר שהכהן קומץ ומקטיר מקרבן העומר. (ח) מה שנשאר, לאחר שהכהן קומץ ומקטיר מקרבן מנחה. (ט) אבל מנחה של כהנים לא נקמצת, אלא נשרפת כולה.

ה. וּמֵה הֵן הַחֹמֶשׁ שְׂאִין נֹאכְלִין אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם? חֲזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים, וְהַמּוֹרֶם [המפורש] מִן הַתּוֹרָה, וְהַמּוֹרֶם מֵאֵיל נֶזִיר, וּבִכּוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהַבְּמֹרִים - אֵלוֹ אֵין נֹאכְלִין אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם.

ו. וּמֵה הֵן הַחֹמֶשׁ שֶׁבְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל? הַתְּרוּמָה וְהַתְּרוּמָה מֵעֶשֶׂר וְהַחֲלָה, וְשִׁלְשֶׁתָּן קִדְּשׁ, וְרֵאשִׁית הַגֶּזֶז [צמר] וְשִׁדָּה אַחֲזָה [שנפרדה מההקדש, ניתנת לכהנים בשנת

~ נקודות משיחות קודש ~

"... בְּהֵנִים וְלוֹיִים מִתּוֹדִים, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֹא חֶלְקוֹ בְּאַרְצֵי, יֵשׁ לָהֶם עֲרֵי מִגְרֵשׁ".

אבל מה שנאמר בנבואת יחזקאל "שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד" כלומר שלעתיד לבא גם שבט לוי יטול חלק בארץ ככל שבטי ישראל, אינו טעם לוידוי הלויים עכשיו אלא רק לעתיד לבא שאז "עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלושה עשר שבטים" כולל שבט לוי – "שבט לוי אחד".

לכן מדגיש וכותב כאן "כהנים ולויים מתוודים, שאע"פ שלא נטלו חלק בארץ יש להם ערי מגרש" כי הוא טעם הוידי בזמן הזה, ורק לעתיד לבא לא יה' צורך בטעם ש"יש להם ערי מגרש" כיון שיהי' להם חלק ככל ישראל.

ומובן שזה שלעתיד לבא יקבלו חלק בארץ ישראל, אינו מועיל עתה לענין שיוכלו לומר "האדמה אשר נתת לנו" עוד קודם שהגיע אותו הזמן, כיון שזהו זמן בפני עצמו, והסיבה עתה היא מפני "שיש להם ערי מגרש".

משיחת י"ז תמוז תשמ"ה

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

הַלְבוֹת בְּבוּרִים עִם שְׂאֵר מִתְּנוֹת בְּהֵנָה שֶׁבְּנִבּוּלִין

יֵשׁ בְּכֻלָּן תִּשְׁעַ מִצְוֹת - שְׂמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּבוּרִים וּלְהַעֲלוֹתָן לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא יֵאָכֵל הַפֶּהֶן בְּבוּרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ג) לְקָרוֹת עֲלֵיהֶן; (ד) לְהַפְרִישׁ חֶלֶה לַפֶּהֶן; (ה) לְתֵת זֶרֶעַ וּלְחֵיִם וְקֶבֶה לַפֶּהֶן; (ו) לִתֵּן לוֹ רֵאשִׁית הַגֶּזֶז; (ז) לְפָדוֹת בְּכוֹר הַבֶּן, וְלִתֵּן פְּדִיוֹנוֹ לַפֶּהֶן; (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, וְלִתֵּן פְּדִיוֹנוֹ לַפֶּהֶן; (ט) לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר, אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפִרְקִים אֵלוֹ.

פֶּרֶק א

עשרים וארבע מתנות הכהנים.

א. אֲרִבַּע וְעֶשְׂרִים מִתְּנוֹת בְּהֵנָה נִתְּנוּ לַכֹּהֲנִים, וְכֻלָּן מִפְּרִשִׁין בַּתּוֹרָה; וְעַל כֵּלָּן נִכְרְתָה בְּרִית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כִּהְנֶה, כְּמוֹ שִׁיתָבָאָר בְּמִקְוֵמוֹ^{טו}; וּבִהְיֶה נֶאֱמַר^י: "כָּל זָכָר יֹאכֵל אֹתוֹ וְגו'".

(טו) בהלכות הקורבנות.

י. הַחֲמֵשׁ שְׂבִירֹשָׁלִים - קִדְשִׁים קָלִין הֵן, וְנֶאֱכָלִין לְזָכָרִים וּלְנִקְבוֹת; וּבִהְיֶה נֶאֱמַר^י: "לֶךְ נְתָתִים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנְתֶּיךָ אֶתְּךָ לֶחֶק עוֹלָם". וְאִם עַל פִּי בֶן, אֵין נִתְּנִין אֲלָא לְזָכָרִי [=זכרים] כִּהְנֶה, שְׁהִרִי לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר [השבעי במקדש] הֵן; וְהַבְּכוֹרִי^{טז} מִקְרִיבִין חֵלְבּוֹ [=שומן] וְדָמוֹ, וְאֵין מִקְרִיב אֲלָא אִישִׁי.

(טז) שלא ניתן לאנשי משמר. (יז) היות ורק הכהן יכול להקריב את הבכור, לכן נותנים את הבכור לזכרי כהונה בלבד.

וכן עורות קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וְשִׁדָּה אֲחֻזָּה, וְהַחֲרָמִים, וְגִזְלֵ הַגֵּר - אֵין זֹכִין בָּהֶן אֲלָא אֲנָשֵׁי מִשְׁמֶר, כְּמוֹ שִׁיתָבָאָר; וְכֵן פְּדִיּוֹן הַבֶּן לְזָכָרִי כִּהְנֶה, שֶׁפֶן נֶאֱמַר בּוֹ^י: "וְנָתַתָּ הַפֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו". וּפְטָר חֲמוֹר, לְזָכָרִי כִּהְנֶה - שְׂדֵי הַבְּכוֹרוֹת פֶּלֶן שְׁוֶה, לְזָכָרִים וְלֹא לְנִקְבוֹת.

יא. הִנֵּה לְמַדָּת, שֶׁהַמִּתְנֹת שֶׁנִּתְּנִין לְנִקְבוֹת בְּזָכָרִים, חֲמֵשׁ מִתְנֹת: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְחֻלָּה, וּמִתְנֹת כִּהְנֶה, וְרֵאשִׁית הַגֵּז. וּמִנֵּין אָנִי אוֹמֵר, שֶׁרֵאשִׁית הַגֵּז נִתְּנָה לְכִהְנֶה? שְׁהִרִי נֶאֱמַר^י: "רֵאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ, וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ - תִּתֵּן לוֹ" - מָה רֵאשִׁית דִּגְן [=מעשרות] נִתְּנָה לְנִקְבוֹת בְּזָכָרִים, אִם רֵאשִׁית הַגֵּז נִתְּנָה לְנִקְבוֹת בְּזָכָרִים.

יב. מִנֵּי חֲכָמִים מִתְנֹת אֵלוֹ עַל דֶּרֶךְ אַחֲרָת, וְאָמְרוּ: עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מִתְנֹת כִּהְנֶה נִתְּנוּ לְאַהֲרֹן, וְאֵלוֹ הֵן - עֶשֶׂר בְּמִקְדָּשִׁי, וְאַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֶשֶׂר בְּגִבּוֹלֵין [חורן לירושלים]^{טז}:

(יח) כלומר, שנאכלים רק בבית המקדש, כנ"ל בהלכה ד. (יט) חלקם בארץ ישראל, וחלקם, גם בחוץ לארץ.

יג. עֶשֶׂר בְּמִקְדָּשׁ - חֲטָאת, וְחֲטָאת הָעוֹף, אֲשֶׁם וְדָאִי, וְאֲשֶׁם תְּלוֹי, וְזִבְחֵי שְׁלָמִי צָבוֹר, וְלֶג שְׁמֵן שֶׁל מִצְרַע, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁנֵי מִנְחֹת, וּמוֹתֵר הָעֶמֶר.

וְשִׁנְיָהּ חֲלִין - אֵלוֹ אֵין זֹכִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵין אוֹכְלִין תְּרוּמוֹת וְחִלּוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(י) ואם מוציאים תרומות וחלות לחוץ לארץ, הם נטמאים.

ז. וּמָה הֵן הַחֲמֵשׁ שְׂזוֹכִין בָּהֶן הַכֹּהֲנִים כָּל מְקוֹם^י? הַמִּתְנֹת [זרוע, לחיים וקִיבָה], וּפְדִיּוֹן הַבֶּן, וּפְטָר [בכור] חֲמוֹר, וְגִזְל [שנגזל מ] הַגֵּר [ומת בלי יורשים]^כ, וְהַחֲרָמִים [האומר "הרי זה חרם"]; וְהַמִּשְׁתֵּן חֲלִין לְכָל דָּבָר.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי פשט משמע, שגדר פדיון פטר חמור הוא שפודין את החמור מן הכהן, היינו שפטר חמור שייך לכהן מיד כשנולד, כדמוכח מפשטות הכתובים בפרשת קורח "כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך..". אלא שאח"כ ממעט הכתוב פטר אדם ופטר בהמה שהם עצמם אינם ניתנים לכהן אלא רק פדיונם. ונמצא שגדר פטר חמור הוא פדיית החמור מיד הכהן ששייך לו מיד כשנולד, וכ"כ במהרי"ט אלגאזי. אבל בצפצפ"נ הל' כלאיים (יט, ד) כתב: "דמצות מתנות כהונה לא חל רק לאחר פדיון".

ואולי זהו דיוק לשון הרמב"ם כאן "החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום כו' ופדיון הבן ופטר חמור" ולא נקט "פדיון פטר חמור", כי גדר מתנות כהונה הוא שחל על פטר חמור עצמו (אלא שחייבים לפדות אותו מיד הכהן).

(על-פי לקו"ש חלק ל"ו עמוד 63 והערה 39 ושוה"ג)

(יא) הן בארץ והן בחוץ לארץ. (יב) שצריך לשלם את הגזילה בתוספת חומש לכהנים.

ח. וְהַמִּתְנֶה שְׂזוֹכִין בָּה מִן הַמִּקְדָּשִׁי, הִיא עוֹרוֹת הָעוֹלוֹת^י; וְהוּא הַדִּין לְשַׁאֵר עוֹרוֹת קִדְשֵׁי קִדְשִׁים - פֶּלֶן לַכֹּהֲנִים.

(יג) כלומר, לא מה שהישראל נותן לכהן, אלא מה שהכהנים נוטלים חלקם מהמקדש. (יד) שהן קדשי קדשים.

ט. הַשְּׂמוּנָה מִתְנֹת שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֲלָא בְּמִקְדָּשׁ - פֶּלֶן קִדְשֵׁי קִדְשִׁים הֵן, וְאֵין נֶאֱכָלִין אֲלָא לְזָכָרִי

1. במדבר-קרח, יח, י. 2. במדבר-קרח, יח, יא. 3. במדבר, ג, מח. 4. דברים-שופטים, יח, ד.

קטו מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) והמשמעות היא, אדמה שלך ולא אדמה של גוי, וחזק לארץ היא גם של גויים.

אבל צמון ומואב, ומצרים ובבל [=סביבות ארץ ישראל] - אף על פי שהן חביבין בתרומה ומעשרות מדבריהם, אין מביאין מהן בפורים; ואם הביא בפורים מחוצה לארץ, אינן בפורים.

ב. אין מביאין בפורים אלא משבעת המינין האמורים [בתורה] בשבח הארץ, והן: החטים והשעורים והענבים והתאנים והרמונים והזיתים והתמרים; ואם הביא חוץ משבעת המינין, לא נתקדשו.

ג. אין מביאין לא מתמרים ש[גדלים] בָּהָרִים, ולא מפרות שבעמקים, ולא מזיתי שמן שאינן מן המבחר; אלא מתמרים שבעמקים ומפרות שבהרים, לפי שהן מן המבחר. ואם הביא שלא מן המבחר - כגון תמרים שבהרים, ותאנים סבות [=חסרות טעם] ומרקבות, וענבים מאפקות ומעשנות - לא נתקדשו.

ד. אין מביאין בפורים משקין^ז, חוץ מזיתים וענבים בלבד, שנאמר: "פרי האדמה"; ואם הביא משקה, אין מקבלין ממנו.

ה. כלומר, אין מביאים בתור ביכורים, משקה שיוצא מסחיטת פירות הביכורים.

ו. הקרובים לירושלים, מביאין תאנים וענבים לחים; והרחוקים, מביאין אותן גרוגרות [=תאנים מייבשות] וצמוקין^ח.

ז. שהם איכותיים יותר מגרוגרות וצימוקים. ד) את התאנים והענבים. ה) ענבים מייבשים, שהם נשמרים יותר טוב בדרך רחוקה.

ו. אין מביאין בפורים קדם עצרת [=חג השבועות], שנאמר^ז: "וחג הקציר בפורי מעשיך". ואם הביא, אין מקבלין ממנו; אלא ניחם שמי עד שתבוא

יד. ארבע בירושלים - הבכורה, והפכורים, ומורים מתודה ואיל נזיר, ועורות קדשים.

טו. עשר בגבולין - תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, וראשית הגז, והמתנות, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור, שדה חרמים, ושדה אחזה, וגזל הגר. ולפי חשבון זה, חשב [=נחשב] כל המורים מקדשים קלים מתנה אחת - והן חזה ושוק המורים מכל זבח שלמים, עם הלחם המורים עמהם^כ אם היה^{כא} תודה, עם הזרוע המורמת מאיל נזיר, עם הלחם המורים עמהם^{כב} עם חזה ושוק^{כג}; הואיל ושלשתן^{כד} שלמים הן, חשב המורים מהן מתנה אחת.

כ) כלומר, עם החזה והשוק. כא) זבח השלמים. כב) עם הזרוע. כג) המורמים עם הזרוע, מאיל הנזיר. כד) שלמים, תודה ואיל נזיר.

טז. כל המתנות שהן תלויות בקרבנות, תתבאר כל אחת ואחת מהן במקומה מהלכות הקרבנות^{כה}; וכן גזל הגר יתבאר בהלכות גזלה^{כו}. וכבר בארנו דין שדה אחזה ודין החרמים בהלכות ערכין, ודין תרומה ותרומת מעשר בהלכות תרומות.

כה) הלכות מעשה הקרבנות, פרק י הלכות גה. כו) פרק ח הלכה ה ואילך.

ובהלכות אלו, אבאר משפטי המתנות שאינן תלויות בקרבנות; והן - הבכורים, והחלה, והמתנות, וראשית הגז, ופדיון הבן, ופטר חמור.

פרק ב

מצוות ביכורים וסדר הפרשתם.

א. מצות עשה להביא בפורים למקדש; ואין הפורים נוהגין אלא בפני הבית [=בזמן המקדש] ובארץ ישראל בלבד, שנאמר^א: "ראשית פורי אדמתך", תביא בית ה' אלהיך". ומביאין בפורים מדבריהם [של חכמים] מערי סיחון ועוג [שבעבר הירדן המזרחי] ומסוריה, שהקונה בסוריה פקונה בירושלים.

5. שמות-משפטים, כג, יט. 6. דברים-כיתבוא, כו, ב. 7. שמות-משפטים, כג, טז.

ופטר חמור: דיוק הגירסא - לקו"ש חל"ז ע' 63 והע' 39 ושוה"ג. בפני הבית: מכאן שגם בזמן בית שני חיוב ביכורים הוא מן התורה - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 732 והע' 92. הלכה ג: הענין הפנימי בביכורים ושייכותם למעשר שני - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 424.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהִבְרִיכוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, או שְׂדֵהָ עֶקְרוֹ [=גזע] בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְהִבְרִיךְ קֶצְתוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, וְדֶרֶךְ הַרְבִּים או דֶּרֶךְ הַיְחִיד מִפְּסָקַת בְּאֻמְצָע בֵּין הָעֶקֶר וְהַצֵּד הַמְּבָרֵךְ - אֵינוֹ מְבִיא בְּכוּרִים, לֹא מִמָּה שֶׁהוֹצִיא בְּרִשּׁוֹת זֵיב, וְלֹא מִן הַצֵּד שֶׁבְּרִשּׁוֹת הָאֲחֵרִית⁹, שֶׁנֶּאֱמָר⁹: "בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ", עַד שִׁיְהִי כָּל הַגְדוּלִין מֵאֲדָמָתְךָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...שֶׁנֶּאֱמָר: בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ - עַד שִׁיְהִי כָּל הַגְדוּלִין מֵאֲדָמָתְךָ".

ברוב המצוות התלויות בארץ, חלות החיוב תלוי בכיבוש הארץ ובחלוקתה, שהם הגורמים את חיוב המצוה. משא"כ לגבי ביכורים חלות החיוב תלוי בביאה לארץ בלבד, והתנאי "וירשתה וישבת בה" אינו גורם חלות החיוב אלא שהוא רק כהסרת "ארי דרביע עליה", כי קיום המצוה אפשרי רק כשיש לאדם שדה, כמו שאומר "הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'", היינו לאחר ירושה וישיבה שלו כשיש לו חלק מבורר בארץ, אבל חלות החיוב הוא מיד בביאה לארץ ואינו תלוי בירושה וישיבה.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ד עמוד 149)

י) ללא רשות חברו. (יא) והוא לא רשאי לעשות כן. (יב) כלומר, מהפירות שיצאו מהגזע. (יג) כלומר, מהעד המוכר.

יא. נָתַן לוֹ חֲבֵרוֹ רִשּׁוֹת לְהִבְרִיךְ בְּתוֹךְ שָׂלוֹ, אֶפְלוּ לְשַׁעֲהָ¹⁰ - הָרִי זֶה מְבִיא¹⁰. וְאִם הָיָה הָאֵילָן סָמוּךְ לְמִצֵּר [=גבול שדה] חֲבֵרוֹ, אוֹ נוֹטָה לְשָׂדֶה חֲבֵרוֹ - אָף עַל פִּי שְׁחִיב לְהִרְחִיק¹⁰, הָרִי זֶה מְבִיא מִמֶּנּוּ וְקוּרָא; שְׁעַל מִנֵּת בֶּן הַנְּחִיל יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ¹¹.

(יד) כלומר, לתקופה מסוימת. (טו) אפילו מן הפירות שגדלו ברשות של חברו, שמכיון שנתן לו רשות להבריך, הרי זה נכלל במה שכתוב: "ביכורי אדמתך". (טז) למרות שמן הדין אסור לנטוע אילן סמוך ובתוך ד' אמות לשדה חברו. (יז) יהושע התנה בחלוקת הארץ, שאם אדם נטע אילן סמוך לשדה חברו, שלא יקפידו על כך, ולעניין ביכורים יחשב כאילו נטע בתוך שדהו, ויוכל להביא מהאילן ביכורים.

השנת הראב"ד

אין... הבאה א"א ואיך יתכן זה והלא חנוכה קודם שבט הוא והוא שנה שעברה ונראה לי מפני שהפירות שמתבכרים אחר חנוכה אינן אלא פסולת הפירות והתורה אמרה מראשית ודינם כתאנים ואפילו אם יניח אותם לא קדשו ואם הפרישן קודם חנוכה ועברה עליהן חנוכה ירקבו והכי איתא בירושלמי במנחות פרק כל קרבנות ציבור אחר חנוכה לא קדשו.

עֲצָרָת, וְיִקְרָא עֲלֵיהֶן

[פרשת ביכורים]. וְכֵן אֵין •

מְבִיאִין בְּכוּרִים אַחֵר

חֲנֻכָּה - שֶׁהַבְּכוּרִים

שֶׁבְּכָרוֹ [=הבשילו ראשונים]

אַחֵר חֲנֻכָּה, הֵן חֲשׂוּבִין

מִשְׁנֵה הַבָּאָה; וְיִנִּית

אוֹתָן עַד אַחֵר הָעֲצָרָת.

(ו) כלומר, בעזרה, מכיון שכבר הביאם - יצא ידי חובתו. (ז) ולמרות שאם הביא קודם את הביכורים הוא יצא ידי חובה, בכל זאת הוא לא קורא עליהם, כי חששו שמא יטעו ויביאו לכתחילה ביכורים קודם עצרת.

ז. אֵין מְבִיאִין בְּכוּרִים לֹא מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיָּשׁוֹן, וְלֹא מִן הַיָּשׁוֹן עַל הַחֹדֶשׁ. מִיָּצֵד? לֹא יָבִיא מִפְּרוֹת שְׁחֲנָטוֹ [=התחילו להבשיל] קֹדֶם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט¹², עַל פְּרוֹת שְׁחֲנָטוֹ אַחֵר חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ.

(ח) ודווקא פירות האילן שראש השנה שלהם בטו בשבט, אבל תבואות וכדומה שראש השנה שלהן באחד בתשרי, לא יביא ממה שגדל לפני ראש השנה על מה שגדל אחרי ראש השנה.

אֶחָד הַנוֹטֵעַ וְאֶחָד הַעוֹלָה מֵאֵלָיו, שֶׁנֶּאֱמָר¹³: "בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאֶרֶצָם".

ח. וּפְרוֹת שֶׁל שְׁתֵּפִין חֲבִיבִין בְּבְכּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בְּאֶרֶצָם".

ט. הַגְּדֵל בְּעֶצֶיךָ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נָקוּב [בתחתית]¹⁴,

השנת הראב"ד

אבל... ובחורבה א"א הוא פסק כר"ל ולריש לקיש גופיה דוקא בגג מערה וחורבה עבודה ואני יודע מה ראה לחלק ובמנחות לא חילקו דר"ל מחייב בכולן ורבי יוחנן פוטר בכולן.

וְהַגְּדֵל בְּסִפִּינָה - אֵינוֹ

מְבִיא מִמֶּנּוּ כָּל עֶקֶר,

שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּאֶרֶצָם";

אָבֵל • מְבִיא מִן הַגְּדֵל

בִּגְג וּבְחִרְבָּה.

(ט) ובדרך כלל אומרים, שמה שגדל בעציץ נקוב נחשב כאילו גדל באדמה.

י. הַנוֹטֵעַ אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, וְהִבְרִיכוּ [=השחיל ממנו

ענף בקרקע והוציא]¹⁵ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ אוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים¹⁶,

אוֹ שֶׂהִיָּה נָטוּעַ בְּשָׂדֶה חֲבֵרוֹ אוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים,

8. במדבר-קרח, יח, יג. 9. שמות-משפטים, כג, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ממנה בפורים מן התורה; שאינה נפקעת מן המצוות בקנין הגוי, כמו שבארנוכ.

(כז) כלומר, חזר וקנה מהגוי את השדה בחזרה. (כח) לעיל הלכות תרומות פרק א הלכה י.

טז. אשרה [=עץ לעבודה זרה] **שבטלה כט - אין מביאין ממנה בפורים; שהבפורים פקדשי מקדש הן.**

(כט) מדובר באשירה של גוי והגוי ביטל אותה. (ל) וכמו שעצי אשירה שביטלו אותה פסולים לעצי המערכה, כך גם פירות שגדלו בעץ אשירה למרות שביטלו אותה, אין מביאים מהם ביכורים.

יב. האריסין [=עובד בשדה תמורת אחוזים מהיבול], **והחוקרין** [=שוכר שדה], **ובעלי זרע שאונסין** [=מכריחים] **את הבעלים ולוקחין** [=קונים] **ארצותם** [=קרקעות] **מהן בפחות** [משווין], **והגזלנין** - **אינן מביאין בפורים, ואפלו נחנאשו הבעלים**, **שנאמר: "בכורי אדמתך"**.

(יה) שגוזלים ואינם נותנים כסף כלל. (יט) כי קרקע אף פעם לא נקנית לגזלן, אלא תמיד היא ברשות הבעלים, גם אם התייאשו הבעלים. (כ) וכל אלו, הקרקע לא שלהם.

יג. הקונה • אילן בתוך שדה חברו - אינו מביא, לפי שאין לו קרקעא.

השנת הראב"ד

הקונה . . . חברו א"א לא כי אלא מפני שבסתם קנה עמהם קרקע ואם פירש בלא קרקע אינו מביא ואינו דומה לשנים סתם לפי שהשנים ספק אם קנה קרקע אם לא קנה ואם דימה אותו למבדק ברשות לשעה טעה שהרי אף השנים יש לו להעמידם שם כי ימי היותם ואם לא מפני הספק לא היה מביא ולמבדק ברשות אינו דומה כלל שהמבדק עיקרו ברשות עצמו ויניקת ההברכה מעוטה היא וכיון שהוא ברשות אינה אוסרת.

(כא) כלומר, אין לו שום זכות שימוש בקרקע חוץ מעצם יניקת האילן בקרקע של חברו, ולכן זה לא נכלל ב"אדמתך". (כב) כלומר, זכות שימוש בקרקע שסביבות האילנות, כדי לשטוח שם פירות וכיוצא בזה, מכיון שמכר לו שלשה אילנות, מן הסתם מכר לו גם את זכות השימוש בשטח שסביב האילנות. (כג) ואין לו קנין בעלות בגוף הקרקע, אלא זכות לשימוש בלבד. (כד) והרי זה בכלל "אדמתך", ומביא וקורא. (כה) שעשה תנאי בעת הקנייה, שקונה גם את הקרקע.

יד. הלוקח פרות תלושין, ולקח הקרקע - הרי זה מביא בפורים, שהרי יש לו קרקע ופרותיה. **מכר לו פרות חוץ מן הקרקע, אפלו מחפרין - מוכר אינו מביא, שהרי אין לו פרות; ולוקח אינו מביא, שהרי אין לו קרקע. חזר המוכר ולקח הפרות מן הלוקח - הרי זה מביא, שהרי יש לו קרקע ופרותיה.**

(כו) בשעת הבאת הביכורים.

השנת הראב"ד

טז. המוכר שדהו לגוי, וחזר ולקחה ממנו - הרי זה מביא

הרי . . . התורה א"א אע"פ שבכרו ברשות העכו"ם.

יז. הבפורים - אין להן שיעור מן התורה, אבל מדבריהם [של חכמים] **צריך להפריש אחד מששים; והרוצה לעשות כל שדהו בפורים, עושה.**

יח. הפריש בכוריו, וחזר והוסיף עליהן, או עטרן [=קישט בפירות] **- הרי התוספת כבפורים.**

במה דברים אמורים? בשהביא מארץ ישראל; אבל אם הביא מעבר הירדן, או מסוריה לא - אין תוספת הבפורים כבפורים. ואף על פי שאינה כבפורים, אינה נאכלת אלא בטהרה. ואין מעטרין את הבפורים בכל מקום, אלא משבעת המינים.

(לא) שמביאים מהם ביכורים רק מדרבנן. (לב) אפילו אם הביא ביכורים מסוריה.

יט. כיצד מפרישין הבפורים? יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שבפנה [שבשלה], **אשכול שבפר, ורמון שבפר - קושרן בגמי** [=צמח לח], **ואומר: 'הרי אלו בפורים'; והן נעשין בפורים במחבר, משקרא להם שם, ואף על פי שעדין לא בשלו כל צרכן. ומשיגמרו** [=יבשלו] **ויתלש אותן מן הקרקע, אינו צריך לחזר ולקרות להם שם.**

(ג) כלומר, חייב לקרוא 'שם' לפירות, ולומר "הרי אלו ביכורים", בעודם באילן. (ד) אבל אם לא קרא 'שם', הפירות לא נחשבים ביכורים.

לא הפרישן במחבריה, ולא קרא להם שם, ותלש את הפרות - הרי זה מפריש אחר שנתלשו. ואם נטמאו הפרות כלן, אינו מפריש בפורים בטמאה; אלא מפריש מן הטהור על הטמא, לכתחלה. ואם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) בין בירושלים ובין מחוץ לירושלים. (ב) כמו מי שאוכל תרומה.

ב. ה"ו מקצתן [של הפירות] בפנים¹ ומקצתן בחוץ - זה שבפנים, חייבין עליו מיתה²; והרי הוא הקדש לכל דבריו. וזה שבחוץ, הרי הוא פחלין לכל דבריו.

(ג) בתוך ירושלים. (ד) אם זרים אכלו אותם.

ג. פהן שאכל בפורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפנים מן החומה³ - לוקה מן התורה, שנאמר¹¹: "לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך", והן הפורים, פמו שבארנו בהלכות תרומה. (ה) שהרי לפני שנכנסו הפירות הם כמו חולין.

וכן אם אכלן הפהן בירושלים קדם הנחה בעזרה - לוקה מן התורה פמי שאכלן בחוץ; לפי שהן טעונין הנחה בעזרה, שנאמר¹²: "והנחתו לפני מזבח ה' אלהיך".

ד. ומשהניחן המביא אותן בעזרה - התרו לפהן, ואף על פי שעדין לא התודה עליהן [=אמירת פרשת ביכורים]; שאין הקריאה מעכבת אכילתן. ובפורים שניצאו חוץ למחיצתן [=חוץ לירושלים] וחזרו, מתרין באכילה.

(ו) אבל כשהפירות עדיין בחוץ, אסורים.

ה. אכילת פורים, פאכילת תרומה לכל דבר. ויתר בפורים¹³ - שהן אסורין לאונן [=ביום הראשון למיתת קרב משפחה], וטעונין הקצאת מקום [לירושלים]; וכהן טהור שאכל בפורים טמאים - לוקה, פשם שלוקה ישראל טהור שאכל מעשר שני שנאמר¹⁴; מה שאין בן בתרומה¹⁵.

(ז) דינים אלו חמורים יותר בביכורים מתרומה. (ח) שהרי הוקשו ביכורים למעשר שני. (ט) שהיא לא אסורה לאונן, ולא צריכים להביא אותה לירושלים, וכהן שאכל תרומה טמאה, אמנם עבר על מצוות עשה אבל לא לוקה על כך.

ו. ומניין שהבכורים אסורין לאונן? שהרי נאמר בהן¹³: "ושמחת בכל הטוב" - מפלל שהוא חייב לאכלן בשמחה, לא באנינות. והאוכלן באנינות, מפין אותו מפת מרדות [=מלקות מדברי חכמים].

אין לו פרות אחרות¹⁶ להפריש מהן - יראה לי שאינו מפריש בטמאה, שאין מפרישין [בשביל] לאבד. וכן יראה לי, שהבכורים שנאמרו - אינו מסיק בהן התנור בתרומה טמאה¹⁷, מפני שהן פקדשי מקדש.

(לה) שלא קשר אותם בגמי, כנ"ל. (לו) מפירות טהורים. (לז) טהורים. (לה) שבתרומה טמאה אפשר להשתמש בהם בתור הסקה לתנור.

כ. המפריש בכוריו, ונמקו או נבזזו או אבדו או שנגנבו או שנאמאולט - חייב להפריש אחרים תחתיהן, שנאמר¹⁸: "תביא בית ה' אלהיך" - מלמד שהוא חייב באחריותן¹⁹, עד שיביאם להר הבית.

(לט) ואינם ראויים לאכילה, והם כמו תאנים רקובות שאין מביאים מהם ביכורים. (מ) שאם יפסלו, חייב להעמיד אחרים תחתיהם.

כא. המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים, לא ישלחם ביד שליח²⁰; ואם לקטם מפתחלה על מנת לשלחם ביד שליח, הרי זה מתר לשלחם²¹.

(מא) בשעה שהבעלים הפרישו את הביכורים, כבר באותו רגע חלה עליהם חובת קריאת פרשת הביכורים בעת הבאתם למקדש. אך הדין ששליח שמביא את הביכורים, הוא אינו קורא את הפרשה, נמצא שהפירות אינם מותרים באכילה - שכן לא התקיימה בהם קריאת הפרשה שחויבו בה עם ההפרשה. (מב) כי בשעת הפרשתם לא התחייבו בקריאה.

~ יום שני ז' תמוז ~

פרק ג

דיני הבאת הביכורים

א. הבכורים נתנין לאנשי משמר [השבועי במקדש], והן מחלקין אותן ביניהן פקדשי המקדש. וכבר בארנו, שהן קרויין 'תרומה'; ולפיכך, זר שאכל בפורים בכל מקום²², חייב מיתה ביד שליח²³ - והוא שיאכל אותן מאחר שנכנסו לחומת ירושלים.

10. שמות-משפטים, כג, יט. 11. דברים-ראה, יב, יז. 12. דברים-כיתבוא, כז, ד. 13. דברים-כיתבוא, כז, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לֹה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ וְגו' אֲרָמִי אֲבָד אָבִי, עַד שֶׁגֹּמַר כָּל הַפְּרָשָׁה, עַד "אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי ה'". וְאֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ - שְׁנֶאֱמַר¹⁶: "וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ", בִּלְשׁוֹן הַזֹּאת.

(כ) להודות לה'.

יא. בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְקִרְוַת^{כא}, קוֹרָא; וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְקִרְוַת, מְקַרֵּין אוֹתוֹ [=מְקַרְיִים לוֹ]. נִמְנָעוּ אֵלּוּ שֶׁאֵין יוֹדְעִין לְקִרְוַת מְלַהֲבִיא [ביכורים], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלְמוּ. הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין שֶׁהָיוּ מְקַרֵּין אֶת מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ, כְּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ.

כא) את פרשת הביכורים בלשון הקודש.

יב. הַמְּבִיא אֶת הַבִּכּוּרִים - יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהִנָּם לְעַבְדּוֹ וְקִרְבּוֹ בְּכָל הַדֶּרֶךְ, עַד שֶׁמֵּגִיעַ לְהַר הַבֵּית. הִגִּיעַ לְהַר הַבֵּית - נוֹטֵל הַסֵּל עַל כֶּתְפוֹ הוּא בְּעֶצְמוֹ, וְאֶפְלוּ הָיָה מִלֶּךְ גָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, וְנִכְנָס^{כב} עַד שֶׁמֵּגִיעַ לְעֶזְרָה, וְקוֹרָא¹⁷ וְעוֹדְהוּ [=בְּעוֹד] הַסֵּל עַל כֶּתְפוֹ, "הַגִּדְתִּי הַיּוֹם לֹה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'". וּמוֹרִיד הַסֵּל מֵעַל כֶּתְפוֹ, וְאוֹחִז בְּשִׁפְתָיו [=בִּידוֹת הַכֵּל], וְהַפִּיחַ מִנִּיחַ אֶת יָדָיו תַּחְתָּיו וּמִנִּיחַ, וְקוֹרָא [הַבְּעִלִּים]¹⁸: "אֲרָמִי אֲבָד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרִימָה וְגו'". עַד שֶׁגֹּמַר. וּמִנִּיחוֹ בְּצֶד הַמִּזְבֵּחַ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מִצְרִיבִית, בְּדִרּוֹמָה שֶׁל קֶרֶן; וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּצֹּא.

כב) להר הבית.

ומִנִּין שֶׁהַבִּכּוּרִים טְעוּנִין תְּנוּפָה? שְׁנֶאֱמַר¹⁹: "וְלִקַּח הַפֶּה הַטָּנָא מִיָּדוֹ"^{כג}, לְרִבּוֹת הַבִּכּוּרִים לְתִנּוּפָה. וְכֵשֶׁם שֶׁטְעוּנִין תְּנוּפָה, כֵּן טְעוּנִין קֶרֶפֶן שְׁלָמִים וְשִׁיר, שְׁנֶאֱמַר בְּהִין²⁰: "וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב", וְלִהְלֹךְ הוּא אוֹמֵר בְּרִגְלָיו²¹: "וְשִׁמַּחְתָּ בְּחֶגְדָּךְ" - מֵה שִׁמַּחְתָּ הֶחָג בְּשָׁלָמִים, אֵף כָּאֵן בְּשָׁלָמִים. וְאֵין²² הַקֶּרֶפֶן מֵעַכְב.

כג) ולמדו בגזירה שווה "יד-יד" מקרבן שלמים שצריך תנופה.

ז. הַבִּכּוּרִים טְעוּנִין כָּלִי, שְׁנֶאֱמַר¹⁴: "וְשִׁמַּחְתָּ בְּטָנָא". וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְהִבִּיא כָּל מִין וּמִין בְּכָל בִּפְנֵי עֶצְמוֹ; וְאִם הִבִּיא בְּכָלִי אֶחָד, יִצָּא. וְלֹא יִבִּיא¹⁵ בְּעֶרְבּוֹב - אֶלָּא שְׁעוּרִים מְלֻמָּטָה, וְחֻטִּים עַל גְּפִיָּהּ, וְזֵיתִים עַל גְּפִיָּהּ, וְתִמְרִים עַל גְּפִיָּהּ, וְרִמּוֹנִים עַל גְּפִיָּהּ, וְתֵאנִים לְמַעַלָּה מִן הַפֶּל; וְיִהְיֶה דְּבָר אֶחָד מִפְּסִיק בֵּין מִין וּמִין, כְּגוֹן הַוָּצִין [=עֲלִי דִקֵּל] וְחֶלֶף [=מִין צִמָּח], אוֹ עֲלִין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וּמִקִּיף [=מִטָּר] לְתֵאנִים, אֲשֶׁכּוּלּוֹת שֶׁל עֲנָבִים מִבְּחוּץ¹⁶.

י) משבעת המינים, שחייבים בביכורים. יא) את כל המינים יחד. יב) כלומר, בתור אחד מהמינים.

ח. הִבִּיאָם בְּכָלִי מִתְּכוֹת - נוֹטֵל הַפֶּה הַבִּכּוּרִים, וְחוֹזֵר הַכָּלִי לְבַעֲלָיו¹⁷. וְאִם הִבִּיאָם בְּסִלִּים שֶׁל עֶרְבָה וְחֶלֶף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, הָרִי הַבִּכּוּרִים וְהַסִּלִּים לְכַהֲנִים¹⁸; וְאִם נִטְמְאוּ הַבִּכּוּרִים¹⁹, אֵין הַסִּלִּים²⁰ לְכַהֲנִים²¹.

יג) ובגלל שהכלי יקר, הוא לא בטל לביכורים. יד) כי הסלים בטלים לביכורים. טו) ואינם ראויים לאכילה, ולכן לא ניתנים לכהנים. טז) העשויים מערבה וחלף, שניתנים לכהנים. יז) בגלל שהכהנים לא מקבלים את הביכורים, שהם העיקר, לכן הם גם לא מקבלים את הסלים, שהם טפלים לביכורים.

ט. כִּשְׁהָיוּ מְבִיאִין אֶת הַבִּכּוּרִים, הָיוּ מְבִיאִין בְּיָדָם תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה²²; וְכֵן הָיוּ תּוֹלִין מִצְדֵי הַסִּלִּים²³ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה, כְּדֵי לְעַטֵּר אֶת הַבִּכּוּרִים.

אלו • שְׁעֵם הַסִּלִּים, הָיוּ קֶרֶבִים עוֹלוֹת; וְאֵלּוּ שְׁבִידֵיהֶן, הָיוּ נִתְּנִין לְכַהֲנִים.

יח) להידור מצוה. יט) ולא היו נותנים אותן על גבי הסלים, שלא ייהרסו את פירות הביכורים.

י. מִצְוָה עֲשֵׂה לְהַתְּרוֹתֵי עַל הַבִּכּוּרִים בְּמִקְדָּשׁ בְּשַׁעַה שֶׁמְבִיאִין. מִתְחִיל וְקוֹרָא¹⁵: "הַגִּדְתִּי הַיּוֹם

14. שם, פסוק ב. 15. דברים כ"ח, כו, ג"י. 16. שם, פסוק ה. 17. בפסוק ג. 18. פסוקים ה"י. 19. שם, פסוק ד. 20. שם, פסוק יא. 21. דברים-ראה, טז, יד.

הביכורים טעונים כלי: הביאור - סה"ש תנש"א ח"ב ע' 820. הלכה ת: בגדר חיוב נתינת הסל לכהנים ובמצות ביכורים - לקו"ש חכ"ט ע' 145, יין מלכות סצ"א. (וחלף) (קלופה): ככל הנראה, טעה המעתיק והשמיט תיבה זו, והכניס במקומה "חלף", מילה שאינה מופיעה במקור הדברים, במשנה - יין מלכות סצ"א ע' 3 ושוה"ג. אף כאן בשלמים: לכו"ע חיוב השמחה לשיטת רבינו קשור בהקדמת הקרבן - לקו"ש חל"ג ע' 67 והע' 43.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. ואימתי קוראין בשיר עליהן? כשיגיעידי לעזרה, מתחילין יהי הלויים וקוראין²²: "ארומקד ה', פי דליתני".

(כד מביא הביכורים.

יד. הפפורין טעונים לינה. כיצד? הביא בפוריו למקדש, וקרא, והקריב שלמיו - לא יצא באתו היום מירושלים לחזור למקומו, אלא ילין שם ויחזר למחר לעירו, שנאמר²³ כה: "ופנית בבקר, והלכת לאהלך" - כל פונות [=פניות] שאתה פונה מן המקדש לכשתבוא לו [אליו], לא יהי אלא בבקר²⁴.

(כה לגבי מי שמקריב קרבן פסח. כו) דהיינו, כאשר אתה פונה מן המקדש אחרי שהגעת אליו.

נמצאת אומר, שהפפורים טעונים שבעה דברים: הבאת מקום, בכלי, וקריאה, וקרפן, ושיר, ותנופה, ולינה שם בירושלים²⁵.

(כו) ומזה לומדים שכל מי שמקריב קרבן צריך להשאר לישון בירושלים.

פרק ד

מי קורא את פרשת הביכורים, זמן הביכורים, דין ביכורים שהתערבו בחולין, וסדר העלאת הביכורים לירושלים.

א. כל המביא בפורים, טעון קרפן ושיר ותנופה ולינה; אבל הודוי אינו טוה בכל - לפי שיש שחיבין להביא בפורים, ואינן קוראין עליהן.

ב. ואלו מביאין, ולא קוראין: האשה; והטמטום [=שאינו ניכר מינו] והאנדרוגינוס [=שיש בו סימני זכר ונקבה] - לפי שהם ספק אשה, ואין יכולין לומר²⁶ "אשר נתת לי ה'".

(א) כי ארץ ישראל נתחלקה רק לזכרים.

וכן האפטרופין [=אפטרופוס] והעבד והשליח אינן קוראין, לפי שאינן יכולין לומר "אשר נתת לי ה'".

(ב) כי הפירות לא שלהם.

ג. אבל הגר מביא וקורא - לפי שנאמר²⁷ לאברהם²⁸: "אב המון גוים נתתיך", הרי הוא אב כל העולם כלו שנקנסין תחת פנפי שכינה²⁹, ולאברהם היתה השבועה תחלה³⁰, שירשו בניו את הארץ. וכן כהנים ולויים מביאין וקוראין, מפני שיש להן ערי מגרש [=ערי הלויים].

~ נקודות משיחות קודש ~

"...הרי הוא אב כל העולם כלו..."

יסוד והתחלת קירובו של אברהם אבינו להקב"ה הוא הציווי "לך-לך מארצך וממולדתך כו", בשעה שעדיין לא נודעו כלל מעלותיו האחרות, כי הוא עיקר גדול בעבודת ה' שהדרך לחיבור עם הקב"ה היא על-ידי ציות מוחלט לציווי באמונה וקבלת עול פשוטה.

ולכן יובן מדוע אברהם אבינו הוא אב לגרים, כי קירובו להקב"ה הוא כמציאות חדשה בלי שום הקדמה לפני זה, וכמו גר שבא להתגייר.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ה עמוד 50 והערה 46)

(ג) ולכן הוא יכול לומר: "אשר נשבע ה' לאבותינו", וגם יכול לומר: "לתת לנו", כי לעתיד לבוא הגרים יקבלו חלק בארץ. (ד) כלומר, לפני שנשבע ליצחק וליעקב. ואם כן "נשבעת לאבותינו" הכוונה לאברהם, שהוא אב לגרים, ולא (רק) ליצחק וליעקב.

ד. הקונה שני אילנות בתוך של חברו - מביא ואינו קורא, לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו³¹. וכיצד עושה? מקדיש אותן תחלה לבדק הבית [=תחזוקת המקדש] - מפני שהן ספק חלין, ואין מכניסין חלין לעזרה; והפכה פודה אותן מיד ההקדש, ואחר כך אוכלן. ומפריש מהן תרומה ומעשרות, מפני שהן ספק חלין; ונותן מעשרות שלהן לכהנים, שמא בפורים הן ואסורין לזרים. ואינו מביא אותן בעצמו, אלא משלח אותן ביד שליח³² - כדי שלא תעכב אותן הקריאה מלאכלן; שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק, הקריאה מעכבת בו³³.

(ה) ולכן הוא לא קורא, כי אם זה נחשב שאין לו קרקע, הוא

22. תהלים, ל, ב. 23. דברים-ראה, טז, ז. 24. דברים-כיתבוא, כו, י. 25. בראשית-לך לך, יז, ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מביא ואינו קורא - שפכר סמכה דעתו שאין לו אלא הפרות^כ, וקנן פירות אינו פקנן הגוף.

(ח) סתם, שאז הכוונה בין לקרקע ובין לפירות. (ט) כלומר, מכר אילן אחד או שני אילנות, ואמר במפורש שהוא מוכר גם הקרקע עמהם. (כ) במשך השנים של היובל הראשון, עד שהשדה תחזור למוכר, הקונה מביא וקורא, למרות שבעצם הקרקע שייכת למוכר, כי היא תחזור אליו בשנת היובל. (כא) מפני שהמוכר עדיין לא חדור בתודעה שהשדה תחזור אליו, ונכון לעכשיו הוא התכוון למכור אותה לצמיתות. (כב) אם המוכר שב ומכר את הקרקע אחרי שהיא חזרה אליו ביובל, אנו יודעים שהמוכר כבר יודע שהקרקע הזאת לא נמכרת לצמיתות, ולכן מראש הוא מוכר את הקרקע על מנת שהיא תחזור – לכן הקונה אינו יכול לקרוא, כי הקרקע אינה שלו.

ח. הפריש בפורים וחלה, והרי הוא מספן^ה (=נוטה למות) - זה שראוי לירשו, מביא^כ ואינו קורא^כ. הפריש בפוריו, ושלחן ביד אחר, ומת השליח בדרך - אף על פי שחזר הוא^כ והביאן, אינו קורא, שנאמר^כ 28: "ולקחת .. ובאת", עד שתהיה לקיחה^כ והבאה כאחד.

(כג) שמן הסתם הוא רוצה שמי שראוי לרשת אותו, הוא יהיה השליח להבאת הביכורים, אבל אם רק חלה ולא נטה למות, לא מביאים את הביכורים עד שהוא יעשה שליח במפורש. (כד) כמו כל שליח שלא קורא. (כה) המשלח, בעל הפירות. (כו) כלומר, לקיחה מן הבית.

ט. הפריש בפוריו, ואבדו קדם שיגיע להר הבית, והפריש אחרים פתחיהן - מביא השניים, ואינו קורא; לפי שאינו יכול לומר^כ 29: "את ראשית פרי האדמה", לפי שאינן ראשית. ואילו השניים, [זר שיאכלם] אין חייב עליהן חמש בפפורים.

השנת הראב"ד **י. הביא • בפוריו, הביא . . בעורה א"א יניחום שם** ונטמאו בעזרה^כ - נופץ עד שירקבו או עד שיתמססו. **אותן שם** [=משליכן לארץ], ואינו קורא^כ.

(כז) והוא כבר לא חייב להביא במקומם פירות אחרים לביכורים. (כח) כי אין קריאה אלא בשעת שמחה, ובגלל שנטמאו אין כאן שמחה.

יא. הביא בפוריו מאחד מן המיניני^כ, וקרא,

לא חייב בביכורים כלל. (ו) לפני שמביא לבית המקדש. (ז) ושליח אינו קורא. (ח) הדין שאם הבעלים לא קראו, אין הקריאה מעכבת את הכהנים מלאכול את הביכורים, נאמר רק כאשר אין ספק שחייבים לקרוא את פרשת הביכורים, רק בפועל הבעלים לא קראו. אך כאשר יש ספק האם חייבים בקריאה או לא, ורק מחמת הספק לא קוראים – אי הקריאה מעכבת את הכהנים מלאכול את הביכורים. לכן הוא מביא באמצעות שליח, ואז אין חייבים כלל לקרוא.

ה. הפריש בפוריו, ומכר את שדהו - מביא ואינו קורא; שאינו יכול לומר: "אשר נתתי לי, ה"^כ 26, שהרי אין לו^ט. והלוקח [=קונה] אינו חייב להפריש בפורים אחרים מאותו המין, שפכר הפריש ממנו מוכר; ואם הפריש, מביא ואינו קורא. אבל ממין אחר, מפריש ומביא וקורא^א.

(ט) ולמרות זאת הוא צריך להביא ביכורים, בגלל שהוא כבר התחייב, שוב אינו נפטר. (י) ולמרות שהמוכר לא קרא, ואם כן עדיין לא קראו על הפירות משנה זו כלל – בכל זאת אינו קורא, כי הוא לא יכול לומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה", כי הם לא ראשית פירות השדה. (יא) כי ביכורים ממין אחד, שהביא המוכר, לא פוטרים את המין השני מהפרשת ביכורים.

ו. המוכר את שדהו לפרות^כ - הלוקח מביא ואינו קורא, שקנן הפרות אינו פקנן הגוף^כ. אבל מביא אדם מנכסי אשתו^כ בפורים, וקורא - אף על פי שאין לו גוף הקרקע, שנאמר ביה^כ 27: "אשר נתן לך ה' אלהיך - ולביתך"^ט; אף על פי שמתה אשתו אחר שהפריש, והוא בדרך^כ 30 - מביא וקורא^י.

(יב) שאמר במפורש שהוא מוכר רק את הפירות, אבל אם מכר סתם, כוונתו למכור גם את השדה. (יג) והוא לא יכול לומר "האדמה אשר נתתי לי". (יד) נכסי מלוג, שגוף הנכסים שייך לאישה, ורק הפירות שייכים לבעל. (טו) "וביתך" הכוונה לאשתו. (טז) וכבר יצא מביתו כדי לעלות לירושלים. (יז) מכיוון שכעת יש לו גם גוף הקרקע, כי הוא יורש את אשתו.

ז. המוכר שדהו^כ או שפכר אילנות וקרקעו^ט, בזמן שהיובל נוהג [והקרקעות תחורות לבעליהן בשנת היובל] - הרי זה מביא וקורא ביובל ראשון בלבד, שעדיין לא סמכה דעתו [לא חדור בתודעתו] של מוכר שתחזור לו הקרקע^כ; אבל אם חזר ומכרה ביובל שני, הרי זה

26. דברים-כיתבוא, כו, י. 27. דברים-כיתבוא, כו, יא 28. דברים-כיתבוא, כו, ב' ג. 29. דברים-כיתבוא, כו, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׁהֵן, אִם נִתְעַרְבוּ בִּירוּשָׁלַם. אָבֵל הַזֹּרֵעַ בְּכוּרִים קִדְּם שְׂפִיכָנְסוּ לִירוּשָׁלַם - הַגְדוּלִין חֲלִין^{מג}.

(לח) כלומר: אסורים באכילה לזרים, כמו ביכורים, וכהנים חייבים לאכלם בקדושה. (לט) לכהנים. (מ) חכמים. (מא) כלל קבעו חכמים: דבר שאסור כעת אך עתיד להיות מותר – אינו בטל, כי אפשר להמתין ואין צורך להתירו דרך ביטול. ולכן במקרה של ביכורים שהתערבו בפירות חולין – אם התערובת מחוץ לירושלים, ואין דרך לאכול את הביכורים, כי הם אסורים לאכילה מחוץ לירושלים, לכן נשתמש בהיתר שהם בטלים באחד ומאה. אבל אם התערובת היא בירושלים – כיוון שכעת הביכורים מותרים לכהנים, כי ירושלים היא מקום אכילת הביכורים, אין כאן צורך בביטול, והם אינם בטלים, כי זו תערובת של דבר שיש לו מתירין. (מב) ולגבי הזרים הם דבר שאין לו מתירין, והיה צריך להיות הדין שהם יתבטלו בתערובת. (מג) כי מאחר שהם לא נמצאים במקום שהם ראויים להיכלל בו, לא גזרו בזה חכמים.

טז. בִּיצֵד מַעְלִין אֶת הַבְּכוּרִים? כָּל הַעֲצֵרוֹת שֶׁבַמַּעֲמָד [=נציגות שבועית הנוכחת בעבודת המקדש], מִתְכַּנְסוֹת לַעֲרֹי שֶׁל מַעֲמָד, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲלוּ יַחֲדִים, שְׁנֵאמַר³²: "בְּרֵב עַם, הַדֶּרֶת מְלֹךְ". וְכֵאֵין וְלִנִּין בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר, וְלֹא יִכְנָסוּ לְבָתִּים - מִפְּנֵי אֱהֵל הַשְּׁמָאָה [=שְׁמֵא יֵשׁ טוֹמָאָה בְּבֵית]; וּבִשְׁמֵר הַמִּמָּנָה אוֹמַר³³: 'קוֹמוּ וְנַעֲלָה צִיּוֹן, אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ'.

והשור הולך לפניהם, וקרנאו מצפות זהב; ועטרה של זית בראשו, להודיע שהבכורים משכבעת המינין. והחליל מפה לפניהם, עד שהם מגיעין קרוב לירושלים. והם הולכין בכל הדרך, וקוראין³⁴: "שְׁמַחְתִּי בְּאֶמְרֵים לִי, בֵּית ה' גָּלוֹךְ"; וְלֹא הָיוּ מְהֻלְכִין כָּל הַיּוֹם, אֲלֹא שְׁתֵּי יָדוֹת בְּלִבָּד

[=שני שליש מהיום].

הגיעו קרוב לירושלים, שָׁלְחוּ לַפְּנִיָּה שְׁלוּחִין לְהוֹדִיעַ לְאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַם. וְעָטְרוּ אֶת בְּכוּרֵיהֶם, וּפְרָכְסוּ [=קישטו] אוֹתָם; וְאִם הָיָה לָהֶם [ויכול] לַח וְיָבֵשׁ, מֵרָאִין אֶת הַלַּח מִלְּמַעְלָה מִדֶּ. וְהַפְּחוֹת [=ראשי ישראל] וְהַסְּגָנִים [=ראשי הכהנים] וְהַגְּזָבְרִים [=הממונים על נכסי ההקדש], יוֹצְאִין לְקִרְאָתָם מִירוּשָׁלַם. לְפִי הַבָּאִים הֵן יוֹצְאִין: אִם בָּאוּ אֲנָשִׁים הֶרְבֵּה, יוֹצְאִין לְקִרְאָתָם רַבִּים; וְאִם מְעַט, מְעַט. וְכִשְׂפִיכָנְסוּ כָּלָן בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם,

וְחָזַר וְהָבִיא בְּכוּרִים מִמִּין אַחֵר - אֵינוֹ קוֹרֵא עָלֵיהֶן, שְׁנֵאמַר³⁰: "הִגְדַּתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ" - פֶּעַם אַחַת בְּשָׁנָה הוּא מְגִיד, וְאֵינוֹ מְגִיד וְחָזַר וּמְגִיד בְּשָׁנָה אַחַת.

(כט) כלומר, משבעת המינים.

יב. הַפְּרִישׁ בְּכוּרֵיו, וְיָבֵשׁ הַמַּעֲיָן [המשקה שדהו], או שְׁנֵקֶצֶץ הָאֵילָן [=שממנו הביא את הביכורים] - מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא; לְפִי שֶׁהָיָה כְּמִי שְׁאִין לוֹ קֶרֶקַע, שֶׁהָיָה אֲבֵדָה. **יג. הַמְבִיא בְּכוּרִים מֵאַחֵר חֵג הַסְּפֹת, וְעַד חֲנֻכָּה - אֵף עַל פִּי שֶׁהַפְּרִישָׁן קִדְּם הַחֵג** [סוכות]^{לא}, מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, שְׁנֵאמַר³¹: "וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב", וְאֵין קִרְיָאָה אֲלֹא בְּשַׁעַת שְׂמִיחָה, מִחֵג הַשְּׁבוּעוֹת וְעַד סוּף חֵג הַסְּפֹת^{לב}. וְשָׁאָר כָּל הַמְבִיאִין חוּץ מֵאֵלוּלֵג - מְבִיאִין וְקוֹרְאִין.

(ל) ואחרי חנוכה לא מביאים ביכורים. (לא) שאז מתחילים להביא ביכורים, ונאמר בהם: "ושמחת בכל הטוב". (לב) שנאמר בו: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם". (לג) שהזכרנו בפרק זה, ולעיל פרק ב סוף הלכה יג.

יד. הַבְּכוּרִים, וְהַתְּרוּמוֹת^{לד}, וְהַחֲלָה, וְהַקֶּרֶן וְהַחֲמִשָּׁה, וּמִתְּנוֹת בְּהֶמָּה לִי - הֵם נִכְסֵי הַפֶּה; יֵשׁ לוֹ [=רשאי] לְקִנּוֹת מִהֵן עֲבָדִים וְקֶרֶקַעוֹת וּבְהֶמָּה טְמֵאָה, וּבַעַל חֹב נוֹטֵל בְּחוּבוֹ, וְהָאִשָּׁה בְּכֻתְבָּתָּהּ, וְקוֹנָה בֶּהֱן סֵפֶר תּוֹרָה^{לה}.

(לד) תרומה גדולה ותרומת מעשר. (לה) שמשלם זר שאכל תרומות בשגגה, ודינם כתרומה. (לו) זרוע ולחיים וקיבה. (לז) ונחשב שקנה מהכסף שלו, וקיים מצוות כתיבת ספר תורה.

טו. אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוּרִים וְהַתְּרוּמוֹת אֶסְרִין לְהֵאכָל לְזָרִים. אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוּרִים עוֹלִין [בטלים אם נתערבו בחולין] בְּאַחַד וּמֵאָה, כְּתוּבָה - אִם נִתְעַרְבוּ בְּחִלִּין בִּירוּשָׁלַם, אוֹסְרִין בְּכָל שָׁהֵן^{לח} בְּמִינָן כְּמַעֲשֹׁר שָׁנִי; שֶׁהוּא מְקוּם אֲכִילָתָן^{לט}, עָשׂוּ אוֹתָן^מ כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין [שאינו בטל]^{מא}. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוּרִים אֶסְרִין לְזָרִים אֵף בִּירוּשָׁלַם^{מב} - הָרִי הֵן אוֹסְרִין בְּכָל שָׁהֵן. אֲפִלּוּ זֶרַע הַבְּכוּרִים אַחֵר שְׁנִכְנָסוּ לִירוּשָׁלַם - הָרִי הַגְּדוּלִין אֶסְרִין; וְאוֹסְרִין בְּכָל

30. דברים-כ"חבוא, כו, ג. 31. דברים-כ"חבוא, כו, יא. 32. משלי, יד, כח. 33. ירמיהו, לא, ה. 34. תהלים, קכב, א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יתחילו לקרות³⁵: "עמדות היו רגלינו בשערך, שעשה עשה קטנה - מפריש אחד מארבעים ושמונה, שלא לחלק בעסת הנחתום. ורשלים".

(ב) כמו עיסה של נחתום.

(מד) כי הלח, נאה ומהודר יותר מהיבש.

ד. נטמאת העסה בשוגג או באנס - מפריש אחד מארבעים ושמונה; ואם טמאה בזדון - מפריש אחד מעשרים וארבעה, כדי שלא יהיה חוטא נשכר [=מרויח]. ויחלה טמאה - לפניה להסקה, בתרומה טמאה.

ג) של בעל הבית. ד) בגלל שהיא לא ראויה לאכילה לכהן, אלא להסיק בה את התנור בלבד, לכן הקלו בשיעורה.

ה. אין חיבין בחלה מן התורה, אלא בארץ בלבד, שנאמר⁴⁰: "והיה באכלכם מלחם הארץ וגו'"; ובזמן שקל ישראל שם, שנאמר⁴¹: "בבאכם אל הארץ" - ביאת בלכם, ולא ביאת מקצתכם. לפיכך, חלה בזמן הזה, אפלו בימי עזרא, בארץ ישראל - אינה אלא מדבריהם [של חכמים]¹, כמו שבארנו בתרומה.

ה) שהיה בית המקדש בנוי. ו) מכיון שעלו מבבל רק חלק מעם ישראל.

ו. פרות • חוצה לארץ השנת הראב"ד
פרות... בחלה א"א פירוש דבר תורה אבל חייבין מדרבנן בשתי חלות.
שנכנסו לארץ, חיבין בחלה; ופרות הארץ שניצאו לחוצה לארץ, פטורין, שנאמר⁴²: "אשר אני מביא אתכם שמה" - שמה אתם חיבין, בין על פרות הארץ בין על פרות חוצה לארץ.

ז) ולשו אותם בארץ, שזה הזמן שהעיסה מתחייבת בחלה. ח) ונילושו שם.

ז. מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים, כדי שלא תשתפח תורת חלה מישראל. ואין מביאין חלת חוצה לארץ לארץ, כשם שאין מביאין תרומה ובכורים משם; ואם הביא - מניח אותה עד ערב הפסח, ותשרף בתרומה.

יז. כל בעלי אמונות שבירושלים, עומדין לפניהם ושואלין בשלומם: 'אחינו אנשי מקום פלוני, באתם בשלום? והם מהלכין בתוך ירושלים, והחליל מפה [מנגן] לפניהם, עד שהם מגיעים להר הבית.

הגיעו להר הבית, נטל כל אחד ואחד סלו על כתפו, ואומרין³⁶: "הללו יה, הללו אל בקדשו וכו'", עד "כל הנשמה תהלל יה, הללו יה"; והם מהלכים בהר הבית, וקוראין עד שמגיעין לעזרה. הגיעו לעזרה, דברו הלויים בשיר³⁷: "ארוממך ה', כי דליתני וגו'".

פרק ה

מצוות הפרשת חלה, דיני עיסה שנטמאה, שלושה ארצות לעניין חלה, וברכת החלה.

א. מצות עשה להפריש תרומה מן העסה^א לפניה, שנאמר³⁸: "ראשית ערסתכם - חלה, תרימו תרומה". וראשית זו, אין לה שיעור מן התורה - אפלו הפריש בשעורה, פטר את העסה; והעושה כל עסתו חלה, לא עשה כלום - עד שישיר מקצת.

א) שעשויה מחמשת מיני דגן.

ב. ומדברי סופרים [=חכמים], שמפרישין אחד מעשרים וארבעה מן העסה, כדי שיהיה בה כדי מתנה לפניה - שנאמר³⁹: "תתן לו", תן לו דבר הראוי לתנו מתנה. והנחתום [=אופה] העושה למכר בשוק, מפריש אחד מארבעים ושמונה - לפי שעסתו מרבה, יש בשעור זה כדי מתנה.

ג. העושה עסה למשתה [=חתנות] בנו - אף על פי שהיא מרבה - מפריש אחד מעשרים וארבעה, שלא לחלק [=לשנות] בעסת בעל הבית. והנחתום

35. תהלים, קכב, ב. 36. תהלים, קנ. 37. שם, ל, ב. 38. במדבר-שלח, טו, כ. 39. דברים-שופטים, יח, ד. 40. במדבר-שלח, טו, יט. 41. שם, פסוק יח. 42. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) בטומאת ארץ העמים, ומכיון שהיא בחוץ לארץ ממש – טומאתה ידועה לכולם. (טז) שנטמאו על ידי שנגעו בטומאה, שטומאתם יותר קלה מטומאת אלו, שירצאת מגופם.

ט. בזמן הזה, שאין שם עפה טהורה, מפני טמאת המת^י - מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל^י, אחד מארבעים ושמונה^י, ושורפין אותה, מפני שהיא טמאה, ויש לה שם עקר מן התורה. ומפזיב עד אַמְנָה^כ - מפרישין שניה לפהן לאכילה, ואין לה שעור; כשהיה הדבר מקדם^כ.

(יז) שכולנו טמאי מתים, ואין לנו אפר פרה אדומה כדי להזות עלינו. (יח) כלומר, גם בארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (יט) כדן חלה שנטמאה באונס, כלעיל הלכה ד. (כ) כלומר, היות ובזמן שכל ישראל עליה חייבים בחלה מהתורה, לכן גם בזמן הזה מפרישים כשיעור. (כא) כלומר, במקום שהחזיקו בו עולי מצרים ולא החזיקו בו עולי בבל. (כב) כלומר, למרות שעכשיו היא טמאה טומאת מת שידועה לכל, ואין מה לחשוש שאולי יאמרו שתרומה טהורה נשרפת (ראה בהלכה הקודמת), והיה מן הדין שלא יצטרכו להפריש חלה שניה – בכל זאת השאירו את הדבר כפי שהיה.

י. חלת חוצה לארץ - אף על פי שהיא טמאה, הואיל ועקר חיוביה מדבריהם - אינה אסורה באכילה, אלא על פהן שטמאה יוצאה עליו מגופו, והם: בעלי קראין^י [ישראל קרי], וזבים, וזבות, ונדות, ויולדות, ומצרעין. אבל שאר הטמאים במגע שאר הטמאות, אפלו טמאי מת - מתירים לאכלה.

לפיכך, אם היה שם פהן קטן בחוצה לארץ, בין בסוריה^כ בין בשאר ארצות, ורצה להפריש חלה אחת - מפריש אחד מארבעים ושמונה, והיא נאכלת לקטן שעדין לא ראה קרי, או לקטנה שעדין לא

השגת הראב"ד ראתה [דס] נדה; ואינו • ואינו • . חיה א"א כבר כתבנו מה שנראה לנו מן הגמרא ומהלכות הרב. צריך להפריש שניה לאשכד.

(כג) שהיא לא כמו חוץ לארץ לענין חלה, כנ"ל. (כד) כיון שהראשונה נאכלת, שוב לא תשתכח תורת חלה, ולא חששו שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת.

יא. וכן אם היה שם פהן גדול שטבל משכבת זרעו, או מזיבתו^י - אף על פי שלא העריב שמשו [=שקעה השמש]^כ, ואף על פי שהוא טמא מת^כ - הרי זה מתיר לאכל החלה הראשונה, ואינו צריך להפריש שניה בחוצה לארץ.

ח. שלשה דינין לחלה, בשלש ארצות: כל הארץ שהחזיקו [=החייבו] בה עולי בבל עד פזיב [שבצפון] - מפרישין בה חלה אחת בשעור, והיא נאכלת לפניהם.

(ט) בזמן עזרא. (י) אחד מעשרים וארבע או מארבעים ושמונה (כלעיל הלכה ב).

ושאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא החזיקו בה עולי בבל, שהיא מפזיב [וצפונה] ועד אַמְנָה - מפרישין בה שתי חלות: האחת נשרפת, והאחת נאכלת. ומפני מה מפרישין בה שתי חלות? מפני שהחלה הראשונה טמאה^י - שהרי לא נתקדשה אותה הארץ בימי עזרא, וקדשה ראשונה בטלה משגל^י; והואיל והיא ארץ ישראל^י - מפרישין בה חלה אחד מארבעים ושמונה, ושורפין אותה.

(יא) ב'טומאת ארץ העמים' – טומאה שגזרו חכמים על חוץ לארץ. (יב) והיות בחלק זה לא החזיקו עולי בבל, לכן גם עליה גזרו חכמים את טומאת ארץ העמים. (יג) כלומר, כשהחזיקו בה עולי מצרים היא הייתה חלק מארץ ישראל, ואז הייתה חייבת בחלה מן התורה.

ומפרישין חלה שניה, ונותנין אותה לפהן לאכלה - כדי שלא יאמרו: 'תרומה טהורה נשרפת', שהרי נשרפה הראשונה, אף על פי שלא נטמאת טמאה ידועה לכל^י. וזו השניה, אין לה שעור; אלא כל [כמות] שרוצה מפריש - מפני שהיא מדבריהם.

(יד) ולא כולם יודעים מה הסיבה שהחלה נשרפת, כי הם לא ראו שהיא נטמאה, ולא יודעים שיש על חלק הארץ הזאת טומאת ארץ העמים.

וכל הארץ שמאמנה ולחוצה [וצפונה], בין בסוריה בין בשאר הארצות - מפרישין שתי חלות: אחת לשרפה, כדי שלא יאמרו: 'ראינו תרומה טמאה^י נאכלת', ואחת לאכילה, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. והואיל וזו וזו מדבריהם, מוטב לרבות בנאכלת; לפיכך, של שרפה, אין לה שעור

אלא כל שהוא, ושל אכילה, אחד מארבעים ושמונה. וזו • של

אכילה, מתרת לזבים ולזבות; ואין צריך לומר, לשאר טמאים^י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אִינָה תְּרוּמָה לִי - כֶּף בְּחֵלָה. וְכָל שְׂאִינוֹ אוֹכֵל תְּרוּמָה, אִינוֹ אוֹכֵל חֵלָה; וְכָל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה לִי, אוֹכֵל חֵלָה.

(ל) כגון חרש שוטה וקטן. (לז) כגון זר וטמא.

טו. הַסּוּמָא וְהַשְּׂפוּרִי, מִפְּרִישֵׁי חֵלָה לְבִתְחֵלָה - שְׂאִין בְּעֶסֶה רַע וְיִפְה, כְּדֵי שְׂיִכְנוּ וְיִפְרִישׁוּ מִן הַיִּפָּה.

(לח) שלא מפרישים תרומה גדולה, בגלל שהם לא יכולים לכוון ולהפריש את היפה, וטעם זה לא שייך בחלה כי אין בה חלק שהוא רע וחלק שהוא טוב.

~ יום שלישי ח' תמוז ~

פֶּרֶק ו

איזה עיסה חייבת בחלה, וכמה שיעור החלה.

א. הַלּוּקֶחַ [כיכר לחם] מִן הַנֶּחֱתוּם [=אופה] - מִפְּרִישׁ מִן [הכיכר] הַחֲמָה עַל הַצּוֹנֶנֶת וּמִן הַצּוֹנֶנֶת עַל הַחֲמָה, אֶפְלוּ מִדְּפוּסֵין הַרְבֵּה [יצורות שונות].

ב. אִין חֲיָבִין בְּחֵלָה אֵלָּא חֲמִשָּׁה מִיָּנִי תְּבוּאָה בְּלֶבֶד, וְהֵן: הַחֲסִים, וְהַשְּׂעוּרִים, וְהַפְּסָמִין, וְשִׁבְלַת שׁוּעַל, וְהַשְּׂפוּן, שְׁנָאֵמֶר⁴³: "בְּאַכְלֶכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ", וְאִין קְרוּי לֶחֶם אֵלָּא פֶת הַנְּעֻשִׁית מֵאִלוּ. אֲבָל הַעוֹשֶׂה פֶת אֶרֶץ אוֹ דִּחַן, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִן הַקִּטְנִיּוֹת - אִינָן חֲיָבִין בְּחֵלָה כָּלֵל.

ג. הַלֵּקֵט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפָּאָה [=מתנות כהונה], וְהַהֶפְקֵר, וְתְּבוּאָה שְׁלֵא הִבִּיָּאָה [=גדולה] שְׁלִישׁ - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּטוּרִין מִן הַתְּרוּמָה, הֲרִי הֵן חֲיָבִין בְּחֵלָה^א. וְכֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוּ בְּשִׁבְלִים [הקדים הלוי ליטול מעשר לפני שקיבל הכהן תרומה גדולה] שְׁנִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ [תרומת מעשר], אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ [בתרומת המעשר] חֵלֶק [האמור להיות] תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שְׁנִידוֹ, וּמוֹתֵר הַעֲמֹר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם [הקריבים בשבועות] וְלֶחֶם הַפָּנִים כְּשִׁיפְדוּ כָּל אוֹתָן הַמוֹתְרוֹת [יעודפי המנחות] - הַכֹּל חֲיָבִין בְּחֵלָה^ב.

(כה) בחוץ לארץ. (כו) בוגר, שראה קרי. (כז) כלומר, מטומאה שיצאה עליו מגופו. (כח) וטמאים אוכלים בתרומה (וחלה - כתרומה) רק כשתשקע השמש. (כט) וצריך הזאה ביום השלישי וביום השביעי, והוא לא יכול להיטהר היום.

כָּל • הַמְּפִישׁ חֵלָה, מִבְּרֶךְ תְּחֵלָה: 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַפְּרִישׁ חֵלָה, בֵּין בָּאָרֶץ, בֵּין בַּחוּצָה לָאָרֶץ; כִּשֶּׁם שֶׁהוּא מִבְּרֶךְ עַל הַטְּהוּרָה, כֶּף הוּא מִבְּרֶךְ עַל הַטְּמֵאָה. לְפִיכָךְ^א, אִין הָאִישׁ הָעָרֶם מִפְּרִישׁ חֵלָה, שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְכַרֵּךְ; אֲבָל הָאִשָּׁה הָעֲרֻמָּה שִׂישְׁבָּה וְכָל פְּנִיָּה [הערוה] טוֹחוֹת [דבוקות] בְּקֶרֶקַע, מִבְּרֶכֶת וּמִפְּרֶשֶׁת חֵלָה.

(ל) ואפילו מי שאסור לו לאכלה בגלל טומאתו. (לא) בגלל שחייבים לברך על הפרשת חלה.

יב. הַנֶּגֶד וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶב, מִבְּרֶכֶת וּמִפְּרֶשֶׁת חֵלֶת חוּצָה לָאָרֶץ^ב - שְׂאִינָה מְזַהֶרֶת עַל מַגָּעָה, אֵלָּא עַל אֲכִילָתָה. וְאִם הָיָה שֵׁם כֶּהֵן קָטָן, אוֹ כֶּהֵן שְׁטָבֵל, שֶׁהִיא מְתֵרָה לוֹ לְאֲכִילָה, כִּמּוֹ שְׁבִאֲרֻנִּיד^א - הֲרִי זֶה מְתֵר לְאֲכִילָה עִם הַזֶּר עַל שְׁלֹחַן אֶחָד; לְפִי שְׂאִינָה מְדַמְעֵת [אינה אסורת אם מתערבבת באחרות], וְאֶפְלוּ נִתְעַרְבָּה שׁוּה בְּשׁוּה. וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לִכְהֵן עִם הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא טְמֵאָה בְּאוֹרֵי אֶרֶץ הָעַמִּים [=חור"ל]. וְאִין בֵּיהּ מִשּׁוּם כֶּהֵן הַמְּסִיעַ בְּמִתְנֻתָיו, שֶׁהוּא אָסוּר [אין איסור על הכהן לסייע ליטלם]. וְאִם רָצָה לְאַכֵּל תְּחֵלָה, וְאַחֵר כֶּף יִפְרִישׁ הַחֵלָה בַּחוּצָה לָאָרֶץ - מְתֵר, שְׂאִין עֲקָרָה אֵלָּא מִדְּבָרֵיהֶם.

(לב) כלומר, שאר הטמאים בטומאה שיוצאת מגופם. (לג) שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים. אבל חלת ארץ ישראל, אפילו בזמן הזה, אסורה אפילו בנגיעת נדה וכיוצא בה. (לד) הלכה י.

יג. הַחֵלָה נִקְרָאת 'תְּרוּמָה'. לְפִיכָךְ, אִינָה נִטְּלָת אֵלָּא מִן הַמִּקֵּף [מאותה עיסה החייבת], בְּתְּרוּמָה; וְאִינָה נִטְּלָת מִן הַטְּהוּר עַל הַטְּמֵא לְבִתְחֵלָה^א.

(לה) אבל בדיעבד זה כן נחשב חלה, כמו בתרומה.

יד. וְכָל שְׂאִמְרָנוּ בְּתְּרוּמָה 'לֹא יִתֵּרֶם, וְאִם תֵּרֶם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יִשְׂרָאֵל הִיא, וְתֵלָה [=נתן] **אוֹתָהּ בֵּינִי גוֹי כְּדִי לְפִטְרָהּ? שָׂאֵם יִרְצָה יִשְׂרָאֵל, יִפְטֹר עֲצָמוֹ וְיַעֲשֶׂה עֲשֵׂתוֹ פְּחוֹת מַשְׁעוֹר חֲלָה.**

(ז) מעיסה שלו. (ח) שחייב הפרשת חלה בארץ הוא חמור יותר, כי הוא מהתורה. (ט) כלומר, שהוא פטור מהפרשת חלה.

יא. המערב • קמח

חֲטִיִּם וְקִמְחָ אֶרְזֵי, וְעֵשֶׂה מִהֶן עֶסֶה - אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, חֲטִיבַת בְּחֻלָּה; וְאִם לֹא, פְּטוּרָה. אֶפְלוֹ • הִנֵּה הַשָּׂאוֹר [שמרים] **חֲטִיִּם לְתוֹךְ עֵסֶת אֶרְזֵי - אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, חֲטִיבַת; וְאִם לֹא, פְּטוּרָה.**

השגת הראב"ד

המערב . . דגן א"א נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרשב"ג דהכי פסיק הלכה כוותיה מיהו לא בעינן רוב דגן.

השגת הראב"ד

אפילו . . חטים א"א והוא שיהיה השאור מעיסה חייבת.

(י) שהוא מחמשת מיני דגן שחייבים בחלה. (יא) שהוא לא מחמשת המינים. (יב) כלומר, לקח שאור מעיסת חטים שלא הפרישו ממנה חלה, ועירבב בתוך עיסת אורז.

יב. עֶסֶה שְׁנֹלוּשָׁה בֵּינִי, או שָׂמֶן, או דְּבֶשׁ, או מִיִּם רוֹתִיחִין, או שֶׁנִּתֵּן לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין, או שֶׁהִרְתִּיחַ הַמִּיִּם וְהִשְׁלִיף הַקִּמְחָ לְתוֹכוֹ וְלֹשׁוֹ - אִם אֶפְיָה, בֵּין בְּתַנּוּרִי, בֵּין בְּקִרְקַע, בֵּין עַל הַמַּחֲבֵת וְהַמְרַחֶשֶׁת [=מין מחבת], **בֵּין שֶׁהִדְבִּיק אֶת הַבָּצֵק בַּמַּחֲבֵת וּבַמְרַחֶשֶׁת וְאַחֵר כִּף הִרְתִּיחוֹ בְּאֵשׁ מְלֻמָּטָה עַד שֶׁנֶּאֱפַת הַפֶּת, בֵּין שֶׁהִרְתִּיחוֹ וְאַחֵר כִּף הִדְבִּיק הַבָּצֵק - כָּל אֵלוֹ חֲטִיבִין בְּחֻלָּה.**

(יג) כמו שאופים לחם. (יד) כלומר, לא כמו שאופים בתנור שקודם כל מרתיחים ואחרי זה מדביקים את הבצק.

אָבֵל הַעוֹשֶׂה עֶסֶה לִּיבֶשֶׁה בַּחֲמָה בְּלֶבֶד, או לְבִשְׁלָה בְּקִדְרָה טו - הָרִי הִיא פְּטוּרָה מִן הַחֲלָה; שְׂאִין מַעֲשֶׂה חֲמָה לָחֶם, בֵּין שֶׁלֶשֶׁה בָּמִים בֵּין בִּשְׂאֹר מִשְׁקִין. וְכֵן קָלִי [=קמח קלוי] **שֶׁלֶשִׁין אוֹתוֹ בָּמִים או בְּדִבְשִׁי, וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּלֹא אֶפְיָה" - פְּטוּר; שְׂאִין חֲטִיבַת, אֲלֹא עֶסֶה שְׁסוּפָה לְהֶאֱפוֹת לָחֶם לְמֵאֲכָל אָדָם י"ב.**

(טו) ולא לאפות אותה. (טז) שהם משבעת המשקים שאם לש את העיסה בהם, מתחייב בחלה. אבל אם לש במי פירות פטור מחלה, אפילו אם הוא אפה את העיסה. (יז) כלומר, שהוא לש את העיסה על דעת שלא יאפו אותה

(א) מכיוון שבשעה שהעיסה נהייתה בצק, שזה הזמן שהעיסה מתחייבת בחלה, הם כבר לא היו הפקר. (ב) מכיוון שבשעה שהעיסה נהייתה בצק, היא הייתה עיסת חולין.

ד. עֶסֶה שֶׁל מַעֲשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, וְעֵסֶת שְׁבִיעִית, וְסִפֵּק מִדְּמֶע [=עיסת חולין שספק אם נפלה בה תרומה] **- חֲטִיבִין בְּחֻלָּה; אָבֵל הַמְדַמֵּע** [=תרומה מעורבת בחולין], **פְּטוּר מִן הַחֲלָה.**

(ג) שהיא כמו עיסת הפקר.

ה. חֲלוֹת [=הבאות עם קרבן] **תּוֹדָה וְרִקְיָי** [=מצות] **נְזִיר - עֲשֶׂה אוֹתָן לְעֲצָמוֹ - פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קֹדֶשׁ; עֲשָׂאֵן לְמַכְרֵן בַּשּׁוּק לְנִזְרִים וּלְמַקְרִיבֵי תּוֹדָה - חֲטִיבִין בְּחֻלָּה, לְפִי שֶׁבִדְעָתוֹ שָׂאֵם לֹא תִמְכֹּר יֵאֲכָלֶנָּה.**

ו. עֵסֶת הַשֶּׁתֶּפִּין, וְהַעוֹשֶׂה עֶסֶה לְרִבִּימֵי - חֲטִיבַת בְּחֻלָּה.

(ד) למרות שלכל אחד אין שיעור חלה.

ז. הַעוֹשֶׂה עֶסֶה מִן הַטָּבֵל [=יכול לא מעושר] **- בֵּין שֶׁהִקְדִּים חֲלָה לְתִרּוּמָה, בֵּין שֶׁהִקְדִּים תְּרומָה לְחֲלָה - מֵה שֶׁעֲשָׂה, עֲשׂוּיָה; וְאִם הַחֲלָה הִפְרִישׁ תְּחִלָּה, לֹא תֵאָכֵל עַד שִׁיוּצִיא עֲלֶיהָ תְּרומָה וְתִרּוּמַת מַעֲשֶׂר; וְאִם תְּרומָה הִפְרִישׁ תְּחִלָּה, לֹא תֵאָכֵל עַד שִׁיוּצִיא עֲלֶיהָ חֲלָה.**

(ה) כלומר, למרות שצריך להפריש קודם את התרומה שכבר התחייב בה, ורק אחרי זה להפריש את החלה, שמתחייב בה רק מאז שנעשית בצק, בכל זאת אם הפריש קודם את החלה, יצא ידי חובתו, ולא צריך להפריש שוב.

ח. הַעוֹשֶׂה עֶסֶה לְהֶאֱכִיל הַפֶּת שֶׁלָּה לְבִהֲמָה או לְחִיָּה, פְּטוּרָה; עֵסֶת הַפְּלָכִים - בְּזִמְן שֶׁהִרְוּעִים אוֹכְלִים מִמֶּנָּה, חֲטִיבַת בְּחֻלָּה. עֵסֶת הַנֶּזְכָּרִי, פְּטוּרָה.

ט. הִיוּ יִשְׂרָאֵל וְנִזְכָּרֵי שֶׁתֶּפִּין בְּעֶסֶה - אִם הָיָה בַּחֲלֵק יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹר עֶסֶה חֲטִיבַת בְּחֻלָּה, הָרִי זֶה חֲטִיבַת.

(ו) כל העיסה, גם החלק של הגוי.

י. נִזְכָּרֵי שֶׁהִפְרִישׁ חֲלָה, אֶפְלוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָה חֲלָה; אֲלֹא מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ צְרִיף ט, וְתֵאָכֵל לְזֵר. וְלִמָּה לֹא חֲשִׁשְׁנוּ לָהּ שְׂמָא עֶסֶה שֶׁל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לחם. (יח) כלומר, שהוא לש על דעת שיאפו אותה, למרות שבפועל לא אפה אותה.
יג. עֶסֶה שְׁלֹשָׁה תַּחֲלִיט לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲשֵׂה חֻמָּה,^י וְהַשְׁלִימָה [ולאחר הלישה החליט] לַעֲשׂוֹתָהּ פֶּת, או שֶׁהַתַּחֲלִיל בָּהּ לְאַפּוֹתָהּ פֶּת, וְהַשְׁלִימָה לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲשֵׂה חֻמָּה, וְכֵן קָלִי שְׁלֹשׁ לְאַפּוֹתָהּ פֶּת - חֵיבִין בְּחֻלָּה.
(ט) התחיל ללוש אותה. (כ) שאז היא פטורה מחלה.

יד. לֶחֶם הַעֲשׂוֹי לְכֶתֶח [תערובת מי חלב ולחם], מַעֲשִׂיָּה מוֹכִיחִין עָלֶיהָ: עֲשִׂיָּה כְּעֵכִין [כלחם רגיל], חֵיבִת בְּחֻלָּה^{כא}; עֲשִׂיָּה כְּלַמּוּדִין [לא נאה צורתה], פְּטוּרָה מִן הַחֻלָּה^{כב}.
(כא) כי עשה את העיסה ללחם, ולא לכותח. (כב) כי זה לא נקרא לחם.

(כה) כלומר, יש לו עסה בכמות שיכול להיות בה שיעור חלה, אבל הוא רוצה לפטור את עצמו מהחויב, ולכן הוא מכין מה עיסות בכמויות קטנות. (כו) וגם אם אחר כך חיבר את העיסות לשיעור חלה, הוא לא נפטר בהפרשה הראשונה, וחייב להפריש חלה מחדש. (כז) החלה שהפריש.

טו. כֶּמֶה שְׁעוֹר הָעֶסֶה שְׁחִיבֵת בְּחֻלָּה? מֵלֹא הָעֶמֶר [=אלומה] קָמַח - בֵּין מֵאָחֵד מִחֻמֶּשֶׁת הַמִּינִים, בֵּין מִחֻמֶּשֶׁתָּן - כֵּלָן מִצְטָרְפִין לְשַׁעוֹר^{כג}. וְכֶמֶה הוּא שְׁעוֹר הָעֶמֶר? שְׁנֵי קָבִין פָּחוֹת חֻמֶּשֶׁד^{כד}; וְהַקָּב אֲרֻבַּעַת לָגִין, וְהַלֵּג אֲרֻבַּע רִבְעִיּוֹת. וְהַרְבִּיעִית [היא נפח] אֲצָבָעִים עַל אֲצָבָעִים בְּרוּם [=בגובה] אֲצָבָעִים וְחֻמֶּשׁ אֲצָבָע; וְכָל הָאֲצָבָעוֹת, הֵם רֹחֵב גּוּדֵל שֶׁל יָד.

(כח) למרות שכשהיו עיסות הם לא נדבקו אחד לשני. (כט) בגלל שבתנור זה עדיין לא נקרא "לחם" ולכן צריך להפריש חלה אחרי זה, אבל זה כבר לא נקרא עיסה, ולכן הם לא מצטרפות.
יז. הֵיוּ הַכִּפּוּרוֹת נּוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ [=נדבקות], וְנִתְקַבֵּץ מִן הַכָּל שְׁעוֹר חֻלָּה - חֵיבִין בְּחֻלָּה, אֵף עַל פִּי שְׁאִינֵן בְּסֹל. אָפָה מַעֲט מַעֲט^{לא}, וְקָבֵץ הַכָּל עַל הַלֹּחַם שְׁאִין לוֹ תוֹף [=משטח ללא דפנות] - הָרִי זֶה סָפֵק; וְאִם חֻלָּה שֶׁל [שחייבה מ] דְּבָרֵיהֶם הִיא - אֵינוּ חֵיב לְהַפְרִישׁ, עַד שִׁיִּצְרָף אוֹתָן [בתוך] כָּלִי שֵׁישׁ לוֹ תוֹף^{לב}.
(ל) שאין בכל אחד מהם לבד, שיעור חלה. (לא) פחות מכשיעור חלה. (לב) כי בספק דרבנן, מקילים.

(כג) אם לשו אותם ביחד, אבל אם לשו אותם בנפרד, ואחרי זה העיסות נדבקו אחד לשני, הם לא מצטרפים. (כד) 1.8 קבים.

נִמְצָאת לָמַד, שֶׁהַמִּדָּה שֵׁישׁ בָּהּ עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת עַל עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת בְּרוּם שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת וְחֻמֶּשׁ אֲצָבָע בְּקֻרֹב, הוּא הָעֶמֶר; וְכֵן מִדָּה שֵׁישׁ בָּהּ שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פָּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע עַל שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פָּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע בְּרוּם שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פָּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע, הִיא מִדַּת הָעֶמֶר. וְשֵׁתִי הַמִּדּוֹת - כֶּאֱחָד הֵן עוֹלִין [=מידות שוות].
וְכֶמֶה מְכִילָה מִדָּה זוּ? כְּמוֹ שֶׁלֹּשׁ וְאַרְבָּעִים בִּיצִים בִּינוּגִיּוֹת וְחֻמֶּשׁ בִּיצָה; וְהֵן מִשְׁקָל שֵׁשָׁה וּשְׁמוֹנִים סָלָעִים וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי סָלַע מִקְּמַח הַחֲטִיִּם שֶׁבַּמִּצְרַיִם, שֶׁהֵן מִשְׁקָל חֻמֶּשׁ מֵאוֹת זוּז וְעֶשְׂרִים זוּז מְזוּזִי

יח. קָמַח שֶׁלֹּא רָקְדוּ [=ניפה], אֲלֹא לִשׁוּ בְּסָבִין שֶׁלּוֹ - הוּאֵיל וְיֹשׁ בְּכָל הַקָּמַח עֹמֶר^{לג}, חֵיב בְּחֻלָּה; אֲבָל אִם נָטַל הַמִּרְסֵן [=קליפות] מִן הַקָּמַח, וְחָזַר וְהִשְׁלִים שְׁעוֹר הָעֶסֶה בְּמִרְסֵן שֶׁהִחְזִירוֹ לְקָמַח - אֵינוּ חֵיב בְּחֻלָּה^{לד}.
(לג) שזה הוא שיעור חלה. (לד) כי המורסן לא חייב בחלה.

יט. נִחְתּוֹם שֶׁעֲשֵׂה עֶסֶה^{לה} לַעֲשׂוֹתָהּ שְׁאוּרֵיל

יח. קמח שלא רָקְדוּ [=ניפה], אֲלֹא לִשׁוּ בְּסָבִין שֶׁלּוֹ - הוּאֵיל וְיֹשׁ בְּכָל הַקָּמַח עֹמֶר^{לג}, חֵיב בְּחֻלָּה; אֲבָל אִם נָטַל הַמִּרְסֵן [=קליפות] מִן הַקָּמַח, וְחָזַר וְהִשְׁלִים שְׁעוֹר הָעֶסֶה בְּמִרְסֵן שֶׁהִחְזִירוֹ לְקָמַח - אֵינוּ חֵיב בְּחֻלָּה^{לד}.
(לג) שזה הוא שיעור חלה. (לד) כי המורסן לא חייב בחלה.

יט. נחתום שֶׁעֲשֵׂה עֶסֶה^{לה} לַעֲשׂוֹתָהּ שְׁאוּרֵיל

יח. קמח שלא רָקְדוּ [=ניפה], אֲלֹא לִשׁוּ בְּסָבִין שֶׁלּוֹ - הוּאֵיל וְיֹשׁ בְּכָל הַקָּמַח עֹמֶר^{לג}, חֵיב בְּחֻלָּה; אֲבָל אִם נָטַל הַמִּרְסֵן [=קליפות] מִן הַקָּמַח, וְחָזַר וְהִשְׁלִים שְׁעוֹר הָעֶסֶה בְּמִרְסֵן שֶׁהִחְזִירוֹ לְקָמַח - אֵינוּ חֵיב בְּחֻלָּה^{לד}.
(לג) שזה הוא שיעור חלה. (לד) כי המורסן לא חייב בחלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לחלקו לי, חיבת בחלה -

שָׁאֵם לֹא תִמְכֹּר, יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פֶּתִיל. אָבֵל הַעוֹשֶׂה לֹט עֶסֶה לַחֲלָקָה •

בַּצֵּק, פֶּטוּרָה מֵא.

השנה הראב"ד

לחלקה בצק פטורה א"א נראה מן הגמרא שאף האשה שעשתה עיסתה לחלק חייבת בחלה שמא תמלך לעשותה עיסה מההיא איתתא דאתא ושאלת לרבי מונא בגין דאנא בעיא מעבד עיסתי אטרינא מהו דנסיבנא ותהא פטורה מן החלה א"ל ולמה לא אתא שאיל לאבוה אמר ליה אסור שמא תמלך לעשות עיסה ומתניתין גופא איכא למשמע נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בכל אחת כשיעור פטורה מן החלה דייקנין הא אשה אחת דומיא דחמש חייבת ואע"ג דרבי יוחנן הוא דאמר פטורה ר"ל פליג עליה דאמר דנחתום לאו דוקא וחמש נשים דוקא לענין חלוק הא אשה אחת חייבת בחלוק ומעשה דההיא אתתא מוכח דבכל אשה נמי חיישין לאימלוכי.

לה) שיש בה שיעור חלה. לו) שלש עיסה כדי שתחמין ותיעשה שיאור, וימכור את זה לאנשים שיחמיצו עם זה את העיסות שלהם. לז) ואין בכל חלק, שיעור חלה. לח) ולכן זה נחשב שכאילו גלגל את העיסה לשם פת. לט) כלומר, מי שהוא לא נחתום. מ) לכמה אנשים, ובכל חלק לא יהיה שיעור חלה. מא) ואין חוששין שמא יימלך לעשות אותה עיסה אחת.

כ. נָשִׁים שֶׁנָּתְנוּ לְנַחְתוֹם לַעֲשׂוֹת לָהֶן שְׂאֹר - אִם אֵין בָּשֵׁל [כל] אַחַת מֵהֶן [בנפד] בַּשֵּׁעוֹר - אָף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּכָלֶלן בַּשֵּׁעוֹר, פֶּטוּרָה^ב.

מב) שהרי הוא כעושה עיסה על מנת לחלקה.

פרק ז

צירופי עיסות להפרשת חלה.

א. שְׁתֵּי עֲסוֹת שֵׁשׁ בַּשְּׁתִּיָּה^א שְׁעוֹר הַחֵיב בַּחֲלָה, וְאֵין בְּאַחַת מֵהֶן בַּשֵּׁעוֹר, שֶׁנִּגְעוּ זֶז בְּזוֹ, וְנִשְׁכּוּ זֶז אֶת זֶז - אִם הָיוּ שֵׁל שְׁנַיִם - אֶפְלוּ הֵן מִמִּין אֶחָד, פֶּטוּרִין מִן הַחֲלָה; שֶׁשָּׁתָם שְׁנַיִם מִקְפִּידִין. וְאִם יָדוּעַ שְׁאֵינָן מִקְפִּידִין עַל עֵרוֹב הָעֲסוֹת, הָרִי אֵלוּ מִצְטָרְפוֹת.

א) ביחד. ב) שהתחברו.

ב. הָיוּ שְׁתֵּי שֵׁל אִישׁ אֶחָד - אִם הָיוּ מִמִּין אֶחָד, מִצְטָרְפִין וְחֵיבוֹת בַּחֲלָה; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי מִיָּנִין, אֵין מִצְטָרְפִין; שֶׁשָּׁתָם אֶחָד אֵינוֹ מִקְפִּיד. וְאִם הָיָה מִקְפִּיד שֶׁלֹּא תִגַּע עֶסֶה זֶז בְּזוֹ, וְלֹא תִתְעָרֵב עִמָּה - אֶפְלוּ הָיוּ מִין אֶחָד, אֵין מִצְטָרְפוֹת.

ג) ולכן אם היו העיסות ממין אחד, הם מצטרפות. ד) כלומר, ידוע שהוא מקפיד.

ג. וְכִיצַד מִצְטָרְפוֹת אִם הָיוּ שֵׁל אֶחָד מִמִּין אֶחָד? עֲסַת הַחֲטִיִּם שֶׁנִּגְעָה^ה בְּעֲסַת הַכֶּסֶּמִּין, מִצְטָרְפוֹת;

נִגְעָה בַּשָּׂאֵר הַמִּיָּנִין, אֵין מִצְטָרְפוֹת. וְכֵן עֲסַת שְׁעוֹרִין שֶׁנִּגְעָה בְּעֲסַת הַכֶּסֶּמִּין, אוֹ שֶׁבִּלְתִּי שׁוּעֵל, אוֹ שֶׁפֹּן, וְכֵן עֲסַת כֶּסֶּמִּין וְשֵׁל שֶׁבִּלְתִּי שׁוּעֵל וְשֵׁל שֶׁפֹּן שֶׁנִּגְעָה כָּל אַחַת מִשְׁלֹשָׁתָן בַּחֲבֵרָתָהּ - הָרִי אֵלוּ מִצְטָרְפוֹת.

ה) והתחברה. ו) כי הכוסמין הם גם מין חטים וגם מין שעורים.

ד. עֲסַת חֶדֶשׁ [=מיבול השנה החדשה] אֵינָה מִצְטָרְפַת לְשֵׁל יָשֵׁן, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד - כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: 'תוֹרְמִין' מִן הַחֶדֶשׁ עַל הַיָּשֵׁן; וְלֹא יִתְרֵם מֵאֲמָצֵעַ שְׁתִּיָּה^ט - אֶלָּא יָבִיא עֶסֶה אַחֶרֶת חֶדֶשׁ אוֹ יָשֵׁן, וַיִּצָּרֶף לָהֶן לְהַשְׁלִים הַשֵּׁעוֹרִיא.

ז) ליבול של השנה הקודמת. ח) תרומה גדולה. ט) כי גם באופן כזה יש חשש, שמא יאמרו, שמותר לתרום מהחדש על הישן. י) כלומר, אי אפשר להפריד את העיסה ולעשותה שתי עיסות, כי מהתורה העיסה הזו (של החדש והישן) כבר התחייבה בחלה. יא) כלומר, אם יביא עיסת חדש, נמצא שיש עיסת חדש בשני הצדדים, וישן באמצע, והוא מצרפם, וכן להיפך, וכשהוא מפריש, מפריש על כל העיסה, כי באופן כזה, אין חשש שמא יאמרו: שמותר לתרום מהחדש על הישן, כי רואים שצירף עיסה נוספת, וחושבים שהוא מתקן מחדש על חדש ומישן על ישן.

במה דברים אמורים? בְּעֶסֶה שֶׁנִּגְעָה^י בְּעֶסֶה אַחֶרֶת; אָבֵל הַבּוֹלָל קִמַּח חֲמִשָּׁת הַמִּיָּנִין, וַעֲשֶׂה מֵהֶן עֶסֶה אַחַת - הָרִי חֲמִשָּׁתָן מִצְטָרְפִין לְשֵׁעוֹר עֲסַת חֲלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יב) שהחטים מצטרפות רק עם הכוסמין בלבד (כנ"ל בהלכה הקודמת). יג) והתחברה.

ה. עֶסֶה שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִבַּשֵּׁעוֹר מִכָּאן, וַעֲשֶׂה פְּחוּתָה מִבַּשֵּׁעוֹר מִכָּאן^י, וַעֲשֶׂה שְׁאֵינָה חֵיבַת בַּחֲלָה בְּאֲמָצֵעַ, כְּגוֹן עֲסַת אֶרֶז אוֹ עֲסַת תְּרוֹמָה^י אוֹ מִדְּמָע אוֹ עֲסַת גֹּזִי - אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּת זֶז בְּזוֹ - אֵינָן מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהָרִי דְּבַר הַפֶּטוּר מִן הַחֲלָה מְבַדִּיל בְּאֲמָצֵעַ.

יד) ושתיהן ממין אחד. טו) כלומר, עיסה שעשויה מקמח של תרומה. והתרומה פטורה מן החלה.

ו. הָיָה בְּאֲמָצֵעַ עֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה [=הופרשה] חֲלָתָה - מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהָעֶסֶה שֶׁבִּינְיָהּ כָּבֵד הָיְתָה מִחֵיבַת בַּחֲלָה^{טו}. וְכֵן אִם הָיָה בִּינְיָהּ עֲסַת הַקֶּדֶשׁ - מִצְטָרְפוֹת; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיָהּ לְפִדּוּתָהּ, וְתִתְחַיֵּב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּחֶלְהָ יִי. וְכֵן אִם הֵיטָה בִּיגִינָה עֶסֶת מִיֵּן אַחֲרֵיהּ, אוֹ עֶסֶת אַחֲרֵיהּ, אוֹ עֶסֶת חֲדָשׁ - הֲרִי שְׁתֵּי הָעֶסוֹת שֶׁבְּצֻדֵּינָן מִצְטָרְפוֹת לַחֲלָה.

טז) ולמרות שיש ביניהם את העיסה האמצעית שפטורה מחלה, היא לא מפסיקה ביניהם, בגלל שיש עליה 'שם חלה' אלא שכבר נפטרה מהחיוב ולכן היא מצרפת את שתי העיסות. יז) ובגלל שהיא נחשבת ראויה לחלה, היא מצרפת את העיסות שבצדדים. יח) מחמשת המינים, ולמרות שהיא לא ראויה להצטרף עם העיסות שבצדדים, בכל זאת היא ראויה להצטרף למין אחר ולהתחייב בחלה. יט) ולמרות שהוא מקפיד שהעיסה שלו לא תתחבר עם העיסות שבצדדים, בכל זאת אם היא כן תתחבר היא תתחייב בחלה. כ) ולמרות שאי אפשר להפריש חלה מהעיסה החדש על הישנה, בכל זאת חיוב חלה חל על שלושת העיסות.

ז. שְׁתֵּי עֶסוֹת שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן פְּחוּתָה מִכֶּשֶׁעוֹר, שֶׁהַפְּרִישׁ מִזּוֹ חֶלֶה וּמִזּוֹ חֶלֶה, וְחִזְרוּ וְנִגְעוּ זוֹ בְּזוֹ, וְהָרִי בְּשְׁתֵּיהֶם כֶּשֶׁעוֹר - חִיבִין לַהֲפָרִישׁ מֵהֶן חֶלֶה; שֶׁהַחֲלוֹת הָרָאוּנוֹת אֵינָן כְּלוּם כ"א.

כא) כי הופרשו בזמן שהיו פטורים.

ח. שְׁנֵי גוֹיִם שֶׁעָשׂוּ עֶסֶה כֶּשֶׁעוֹר, וְחִלְקוּ אוֹתָהֶם, וְאַחֵר כֶּן נִתְגַּיְרוּ, וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל חֶלְקוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיַּר עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעוֹר - הֲרִי זֶה חִיבָת; שֶׁלֹּא הֵיטָה לְהִכָּי שְׁעַת חוֹבָה כֶּשֶׁהָיוּ גוֹיִם, שֶׁהָרִי פְחוּת מִכֶּשֶׁעוֹר הִיָּה בְּיַד כָּל אֶחָד מֵהֶן כ"י.

כב) כלומר, תכננו לחלק את העיסה. כג) לעיסה. כד) כי בשעת החיוב, שעשו את העיסה בצק, לא היה בה שיעור חלה.

ט. אֲבָל שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שֶׁעָשׂוּ כֶּן כ"ה, וְחִזְרוּ כָּל אֶחָד אַחֵר שֶׁחִלְקוּ וְהוֹסִיף עַל חֶלְקוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעוֹר - הֲרִי זֶה פְּטוּרָה; שֶׁכֹּכֵר הֵיטָה לָהּ שְׁעַת חוֹבָה כ"י, וְהָיוּ פְּטוּרִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, מִפְּנֵי • שֶׁעָשׂוּ אוֹתָהּ לַחֲלָה.

כה) שעשו עיסה בשיעור חלה בשביל לחלקה אחר כך. כו) כי בשעה שנהיתה בצק היה בה שיעור חלה והייתה של יהודי.

י. הֵיטָה • הָעֶסֶה בֵּין הַגּוֹי וְהַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁתְּפוּת, וְחִלְקוּ, וְאַחֵר כֶּן נִתְגַּיַּר הַגּוֹי, וְהוֹסִיף הַגֵּר עַל שְׁלוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵלִי עַל שְׁלוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ כָּל אֶחָד עֶסְתוֹ לְשַׁעוֹר - שֶׁל יִשְׂרָאֵל חִיבָתָיו, וְשֶׁל גּוֹי פְּטוּרָה כ"ח.

כז) כי החלק של הגוי לא מצטרף לחלק של היהודי להשלים לשיעור חלה, והחלק של היהודי מעולם לא התחייב בהפרשת חלה, ולכן כשמשלים את העיסה לשיעור חלה, היא מתחייבת. כח) כי כשהעיסה של הגוי הייתה מחוברת לעיסה של היהודי, זה כאילו היה עליה חיוב חלה ונפטרה, ולא מתחייבת שוב.

יא. הַנוֹטֵל שְׂאוֹר מֵעֶסֶה שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֲלָתָהּ כ"ט, וְנִתְּנוּ לְתוֹךְ עֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֲלָתָהּ - הֲרִי זֶה מְבִיא עֶסֶה שְׁנִיָּה שֶׁהִיָּה בָּהּ עִם שְׂאוֹר זֶה שֶׁעוֹר עֶסֶה שֶׁחִיבָת בְּחֶלְהָ כ"א, וְנוֹתֵן אוֹתָהּ בְּצַד הָעֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֲלָתָהּ, וּמִפְּרִישׁ מִן הָעֶסֶה הַשְּׁנִיָּה שֶׁעוֹר חֶלֶה עָלֶיהָ וְעַל הַשְּׂאוֹר, כְּדִי שִׁיטֵּל מִן הַמֶּקֶץ [מֵאוֹתָהּ עִיסָה חִיבָתָה] • וְאִם אֵין לוֹ עֶסֶה שְׁנִיָּה - נִעֲשֶׂת זֶה כֶּלֶה טָבֵל, וּמִפְּרִישׁ חֶלֶה עַל הַכֹּל; שֶׁהַטָּבֵל בְּמִינוֹ אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

כט) ולכן השאור הוא טבל. ל) ואסור לאכול את כל העיסה בגלל השאור שמעורבב בה. לא) מביא עיסה שאין בה שיעור חלה ורק ביחד עם השאור יש בה שיעור חלה.

יב. עֶסֶה הַטָּבֹלָה לַחֲלָה [יִשְׁלֹא הוֹפֵרשׁ מִמֶּנָּה חֶלֶה] אֵינָה כְּחֶלֶה, וְהָרִי הִיא כְּחֶלֶין לְעֵנֶן טְמֵאָה - שֶׁאֵין הַשְּׁנִי לְטוֹמָא, [כְּגוֹן מֵאֵכֶל שֶׁנִּגַּע בְּדָבָר שֶׁנִּטְמָא] עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי [=מִטְמֵא בְּמַגְעוֹ] בְּחֶלֶין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ; וּמִתָּר לְגֵרֵם טְמֵאָה לַחֲלִין שֶׁבְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל. לְפִיכָךְ, שְׁתֵּי עֶסוֹת, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה לֵב - נוֹטֵל כְּדִי חֶלֶת שְׁתֵּיהֶן מֵעֶסֶה שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֲלָתָהּ, וְנוֹתְנוֹ • בְּאַמְצַע סֻמוֹף לְעֶסֶה הַטְּהוֹרָה, וּמוֹשֵׁף מִן הַטְּמֵאָה לְטְהוֹרָה כְּדִי בִּיצָה, כְּדִי לְתָרֵם מִן הַמֶּקֶץ ל"ג.

השגת הראב"ד
היתה... חייבת א"א דומה דקשיא ידידה אדידיה של ישראל אמאי איפכא מיבעי ליה, ונ"ל דגמרא דירושלמי בתמיהא קאמר דהכי גרסינן ישראל ועכו"ם שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו נחא חלקו של ישראל חייב חלקו של עכו"ם מהו כלום חלקו של ישראל חייב אלא מפני חלקו של עכו"ם חלקו של ישראל חייב וחלקו של עכו"ם פטור משמע דבתמיהא קאמר אלא זה וזה חייב.

השגת הראב"ד
ונתנו באמצע א"א הוא פסק כר"א וחכמים אוסרין לעשות כן מפני שהוא מטמא חלתה פחות מכביצה ובירושלמי לא הסכימו בסוף כר"א לעשות מעשה כמותו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שם קמח בערב ^[=קערה] **שלא נתערב במים, שיעור עמרי; ואם אמר: 'הרי זו חלה על העפסה ועל השאור ועל הקמח שנשפך, ולכשתעשה כלה עפה אחתי תתקדש זו שפךדו לשם חלה' - הרי זה מתרי.**

(ד) מכיוון שאין במה שנשאר שיעור חלה, הוא לא נחשב בפני עצמו, והוא מצטרף לקמח שכבר נתערב במים, ולא צריך להפריש ממנו בנפרד. (ה) כלומר, על הקמח המעורב במים. (ו) כלומר, כשיתערבב כל הקמח במים, כנ"ל. (ז) כי במקרה כזה הפרשת החלה היא על קמח שכולו מעורב במים.

ג. הניח העפסה עד שלש הפל וערב, ואחר כך הפריש - אין בכך פלוס; ואם לא הפריש החלה בצק, אלא אפה הפל - הרי זה מפריש מן הפת, כמו שבארנו.

(ח) ולא הפריש את החלה מיד כששפך את המים לקמח.

ד. מאימתי תתחייב העפסה בחלה? משתתגלגל ^[=נעשית עיסה אוורירית] **בחטים ויתערב הקמח במים, או שתטמטם** ^[=חידבק] **בשעורים ותעשה כלה גוף אחד; ואוכלין עראי מן העפסה, עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים. והפסמין בחטים, ושבבל ושועל והשפון בשעורים.**

ה. נתגלגלה בחטים ונשטמטמה בשעורים - האוכל ממנה קדם הפרשת חלה חייב מיתה, מפני שהיא טבל. לפיכך, אם היתה העפסה חייבת בחלה מן התורה, האוכל ממנה לוקה בכל אוכל טבל; ואם היתה חייבת בחלה מדבריהן, מכין אותו מפת מרדות ^[=מלקות מתקנת חכמים].

(ט) בידי שמים. (י) שהרי הדין של חלה כמו הדין של תרומה, ומי שאוכל תרומה חייב מיתה בידי שמיים.

ו. עפה שנדמעה עד שלא ^[=קודם ש] **תתגלגל, פטורה; ומשנתגלגלה, חייבת. וכן המקדיש עסתו או המפקיר אותה קדם שתתגלגל, ופדיה או זכה בה, ואחר כך גלגלה, או שהקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה, ופדיה וזכה בה - הרי זו חייבת בחלה.**

(יא) שהתערבה בה תרומה. (יב) כי עדיין לא התחייבה בחלה. (יג) מכיוון שכבר התחייבה בחלה כשנעשתה בצק,

(לב) ועדיין לא הפריש מהם חלה, ורוצה להפריש משתיהן חלה טהורה ולתת לכהן שיאכל אותה בטהרה. (לג) כלומר, הוא לוקח חתיכה בגודל 'כביצה' מהעיסה הטהורה ומחבר אותה לעיסה הטמאה ועל ידי זה העיסה הטהורה והטמאה מחוברות ותורם על שתיהן יחד, ויוצא שהעיסה הקטנה שבגודל כזית נטמאת מהעיסה הטמאה ונעשית 'שני לטומאה' אבל לא מטמאה את העיסה הטהורה כי דבר שנטמא בגלל שהוא נגע בדבר טמא, לא מטמא דבר שהוא חולין שנוגע בו ולכן למרות שהעיסה הקטנה נטמאה היא לא מטמאה את העיסה הטהורה.

יג. עושה אדם עפה טהורה לי, ואינו מפריש חלתה, ומניחה או מניח מקצתה להיות מפריש עליה והולך חלות של עסות אחרות, ואפלו נטמאו העסות - עד שתעשה העפסה שהניח כלה חלה, ויתננה לפה; והוא, שלא תפסל מאכל ^[=למאכל] **אדם; אבל משתסרח, אינו מפריש עליה.**

(לד) אם רוצה להפריש על עיסות אחרות שיעשה, מחלה טהורה שיש לו כעת.

כמה דברים אמורים? בשעור אוטן העסות שמפריש עליהן ספק אם הורמה מהן חלה או לא הורמה - שחלת דמאי ^[=פס] **נשלת מן הטהור על הטמא לכתחלה, ושלא מן המקף.**

פרק ח

ממתי העיסה מתחייבת בחלה, וחלת חוץ לארץ.

א. המפריש חלתו קמחא - אינה חלה, וגזל ביד פה ^[=צריך להחזירו לבעלים], **ושאר העפסה חייבת בחלה; ואותו הקמח שהפריש לשם חלה - אם יש בו עמרי, ועשהו עפה - הרי זה מפריש ממנו חלה, בשאר כל קמח חלין.**

(א) לפני שהעיסה נהייתה בצק. (ב) הבצק שנעשה אחר כך משאר הקמח, חייב שוב בהפרשת חלה. (ג) שהוא שיעור חלה.

ב. אימתי • מפרישין החלה? כשיתן המים, ויתערב הקמח במים - מפריש החלה ממנו מתחלת דבר שגלוש, שנאמר ⁴⁵ **"ראשית ערסתכם". והוא, שלא ישאר**

השנת הראב"ד
אימתי . . המים א"א אין יפה לעשות כן אלא אם עשה כן הרי קיים ראשית ערסותיכם שהוא נחשבת עיסה ואם חייב הוא לעשות כן איך יאכל ממנה עראי עד שתגלגל והוא טבל ולשון הירושלמי הטעהו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עדיין נשאר עליה החיוב. (יד) וההקדש וההפקר לא מפקיעים את חיוב החלה, שכבר התחייב קודם, בשעה שהעיסה נהייתה בצק.

ז. הקדישה קדם שתתגלגל, ונתגלגלה ביד ההקדש, ואחר כך פדיה - פטורה; שבשעת חובתה^{טו}, היתה פטורה^{טז}.

(טו) כלומר, מתי שהעיסה נהייתה בצק. (טז) ולכן למרות שעכשיו היא חולין, בכל זאת אין עליה חיוב הפרשת חלה.

ח. וכן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עסה, ונתנה לו במתנה עד שלא גלגלה - חיבת^{יז}; ואם נתנה לו אחר שנתגלגלה, פטורה^{יח}.

(יז) כיון שבזמן החיוב, העיסה הייתה של יהודי. (יח) כיון שבזמן החיוב העיסה הייתה של גוי.

ט. גר שנתגיר והיתה לו עסה - אם נתגלגלה עד שלא נתגיר, פטורה^{יט}; ואם משנתגיר נתגלגלה, חיבת^כ. ואם ספק - חיבת בחלה, לפי שהוא עון מיתה; וזר שאכל חלת ספק זו וכיצא בו, אין חיב עליה [קנס] חמש^{כא}.

(יט) כי עיסת גוי פטורה, כנ"ל. (כ) למרות שאם אדם שהוא לא כהן, אכל חלה הוא חייב לשלם חוץ מהשווי של החלה עצמה עוד חמישית מהשווי, אבל אם זה ספק חלה הוא לא חייב לשלם את החומש.

י. עסה שנולד בה ספק טמאה קדם שתתגלגל - יעשנה [יכין בהצק] בטמאה, לפי שמתר לטמא חלין שבארץ ישראל; ותשרף חלתה. נולד לה אחר שנתגלגלה ספק טמאה, שודאה מטמא את החלין מן התורה^{כב} - יגמרנה בטהרה; שפל שודאו מטמא את החלין - גזרו על ספקו בחלין הטבולים לחלה^{כג}, שלא יטמאו אותן הואיל ונטבלו לחלה. ותהיה החלה הזאת תלויה, לא נאכלת^{כד} ולא נשרפת^{כה}.

(כא) התעורר ספק טמאה שאם היא הייתה טמאה ודאית היא הייתה מטמאה את החולין. (כב) למרות שספק טמאה מטמא רק חלה ולא חולין, בכל זאת גזרו שיטמא גם חולין שמיועדים להיות חלה. (כג) שמה היא טמאה, ואסור לכהן לאכול חלה טמאה. (כד) שמה היא טהורה, ואסור לשרוף חלה טהורה.

יא. לא יעשה אדם עסותו בטמאה לכתחלה, אלא יזהר^{כה} וישתדל^{כו}; ויטהר^{כז} הוא וכליו, פדי להפריש חלה בטהרה. הנה [המרחק] בינו ובין המים יתר

(כה) שלא יתקרב לטומאה. (כו) להתרחק מטומאה הקרבה אליו. (כז) כלומר, אם נטמא. (כח) ולא מטריחים אותו, שילך כל כך רחוק כדי להטהר.

יב. אין עושין חלת עם הארץ בטהרה^{כט}, אבל עושין עסת החלין בטהרה. כיצד? מגבל [לש] העסה זה החבר [תלמיד חכם], ומפריש ממנה פדי חלתה; ומניחה בכלי גללים [צואה] או כלי אבנים או כלי אדמה, שאין מקבלין טמאה. וכשיבוא עם הארץ - נוטל את שתיקו, את העסה ואת החלה; ואומרים לו: 'הזהר, שלא תגע בחלה, שלא תחזור לטבילה'. ומפני מה התירו לו זה לא? משום פדי חיינו [פרנסתו] של מגביל^{לב}.

(כט) כלומר, אם עם הארץ הביא לחבר עיסה ואמר לו שיפרי שממנה חלה טהורה אסור לחבר להסכים, כי העיסה כבר נטמאה על ידי שהעם הארץ כבר נגע בה. (ל) אומרים לעם הארץ שאם הוא יגע בחלה היא תחזור להיות טבל, ולא חוששים שהוא יטמא את החלה. (לא) כלומר, למה לא חוששים שמה עם הארץ יגע ויטמא את החלה. (לב) שאם נאסור עליו לגבל עיסות של עמי הארץ, נמצאת פרנסתו מקופחת.

יג. אשת חבר, מרקדת ובוררת עם אשת עם הארץ^{לד}; אבל משתטיל מים לעסה^{לה} - לא תסייע אותה [לה], מפני שהיא עושה עסותה בטמאה^{לו}. וכן הנחתום שהוא עושה בטמאה - לא לשין ולא עורבין עמו, שאין מחזקין ידי עובדי עברה; אבל מוליכין עמו פת לפלטר [מוכר לחם].

(לג) למרות שיכול להיות שיתערבב מהתבואה של עם הארץ, בכל זאת היות ורוב עמי הארץ כן מעשרים, לא גזרו, מפני דרכי שלום. (לד) שאז תקבל העיסה טמאה. (לה) ואסור לסייע בעשיית חלה טמאה, כנ"ל.

יד. הלוקח מנחתום עם הארץ בסוריה^{לי}, ואמר לו: 'הפרישתי חלה' - אינו צריך להפריש חלה מספק^{לז}; כשם שלא נחשדו כל ישראל בארץ על תרומה גדולה, כך לא נחשדו בסוריה על החלה^{לא}.

(לז) למרות שבגלל שהחיוב הוא רק מדרבנן, היה מקום לומר שעמי הארץ יזלזלו בזה יותר. (לח) בגלל שאפשר להתיר את העיסה על ידי כמות קטנה של חלה, האמינו על זה גם לעמי הארץ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את צמרה. (ה) אפילו מום קבוע. (ו) כי הם לא נהיו חולין לגמרי כנ"ל.

ג. ספק בכורי, חיב במתנות מכל צד: אם בכור הוא, פלו לפה; ואם אינו בכור, מתנותיו לפה. ואם נסתפק בשנים, ולקח הפה האחד מספק - הרי השני פטור מן המתנות; עשו אותו פמי שזכה בו הפה, ונתנו במומו לבעליו. אבל ספק המעשר [מעשר בהמה]^{יב} - פטור מכל מקום,^{יג} שהמוציא מחברו עליו הראיה.^{יד}

ז. כגון, רחל שילדה שני כבשים אחד זכר ואחד נקבה, ולא יודעים האם הזכר נולד ראשון, ואם כן יש עליו קדושת בכור, וצריך להביאו במתנה לכהן, או שהנקבה נולדה ראשונה ואין צורך לתת אותה לכהן (כי דין 'בכור' הוא רק בזכרים). (ח) כי בין אם הוא בכור ובין אם לא, יש חיוב לתת את 'המתנות' לכהן. (ט) כגון שילדה שני זכרים שבוודאי אחד מהם הבכור, ומכיוון שלא יודעים מי מהם הוא הבכור, נוטל הכהן את הכבש הכחוש מביניהם, והכבש השני הוא ספק בכור. (י) חכמים תיקנו שכשיפול בכבש השני מום, זה ייחשב כאילו קיבל אותו הכהן בתור בכור, ומכר אותו בחזרה לבעלים תמורת הכבש הראשון שהוא כבר לקח. (יא) ולכן יש פה רק צד חיוב אחד, שאם הוא לא בכור צריך לתת את 'המתנות' שלו לכהן, אבל אין את הצד השני שאם הוא בכור הוא שייך כולו לכהן, כי הכהן קיבל תמורתו את הכבש הראשון. ובגלל שיש ספק, לא צריך לתת את 'המתנות' לכהן. (יב) ששייך כולו לבעלים. (יג) בין אם הספק הוא על כבש אחד, ובין אם הספק על שני כבשים. (יד) ואין שום צד שכולו שייך לכהן.

ד. בהמת קדשים שנפסלה במומה^{טו} ואינה חייבת במתנות, שנתערכה בבהמות אחרות, אפלו אחת במאה - בזמן שכל בהמה מהן [שייכת] לאחד^{טז}, פלן פטורין; שכל אחד ואחד ספקי, והמוציא מחברו עליו הראיה. היה אחד הוא השוחט את פלן, פטור מתנות אחת מהן בלבד^{יז} [ושאר הבהמות חייבות במתנות].

טו. שנהיה בה מום, אחרי שהקדישו אותה. (טז) כלומר, שכל בהמה שייכת לאדם אחר. (יז) כשכל אחד ישחט את הבהמה, הוא יהיה מחויב במתנות רק מספק, שמא היא בהמת הקדשים. (יח) בגלל שבהמת הקדשים פטורה מ'מתנות', הוא פטור מלתת 'מתנות' של אחת מהבהמות.

ה. אין חיב במתנות אלא בהמה^{יח} טהורה בלבד, שנאמר^{יט}: "אם שור אם ש"ה". פלאים הבא מפכש וצי, חיב במתנות^י; וזכאי - אף על פי שהוא ספק

טו. אבל הלוקח בחוזה לארץ מן הנהתום [עם הארץ], צריך להפריש חלה מספק; אבל הלוקח

מבעל הבית [עם הארץ], השנת הראב"ד ואין... אצלו א"א מן הגמרא נראה המתארח אפילו אצל נחתום אינו צריך להפריש והוא שמתארח אצלו בעיסתו. ואין • צריך לומר המתארח אצלו - אינו צריך להפריש מספק לט.

(לט) אפילו בחוץ לארץ. כי המארח נותן לו לאכול ממה שהוא בעצמו אוכל, ועמי הארץ גם בחוץ לארץ, לא חשודים שאוכלים בלי להפריש חלה, אלא חשודים למכור עיסה שלא הופרשה ממנה חלה.

~ יום רביעי ט' תמוז ~

פרק ט

דיני מתנות בהמה: זרוע לחיים וקיבה.

א. מצות עשה לתן פל זובח [שוחט לאכילה] בהמה טהורה לפה הזורע והלחיים והקבה, שנאמר^א: "וזה יהיה משפט הפהנים וכי"; ואלו הן הנקראין 'מתנות' בכל מקום. ומצוה זו נוהגת תמיד, בין בפני הבית [בזמן המקדש] בין שלא בפני הבית; ובכל מקום, בין בארץ בין בחוזה לארץ; ובחולין, אבל לא במקדשין.^ב

א. ונותנים לכהן את מתנות בהמת החולין, אבל לא את מתנות קרבן השלמים.

ב. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשין, ונפדו - חייבין במתנות^ג; ואם קדם מום עובר [זמני] להקדשין, או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד בהן מום^ד, ונפדו - הרי אלו פטורין מן המתנות.

ב. כלומר, הקדיש בהמה שיש בה מום שלא מתרפא, שפוסל אותה מלהיות קרבן, ובכל זאת הקדיש אותה לקרבן, ולאחר מכן פדו אותה. (ג) בגלל שאין אפשרות להקריב את הבהמה לעולם, היא לא התקדשה בעצמה, אלא יש רק חיוב לפדות אותה, ולכן אחרי שפדו אותה היא כמו בהמת חולין לכל דבר. (ד) מכיוון שהבהמה ראויה בעתיד (אחרי שיעבור המום) להקריב כקרבן, לכן גם אחרי שפדו אותה, נשארה בה קצת קדושה, ואסור לעבוד עם הבהמה ולגזוז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מוציאין מִמֶּנּוּ מִידֵי; וְאִם נִמְנָע מִלְתֵּן לָהּ, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שְׂתִיתָן.

(ל) שכהן [ולוי] פטורים ממתנות. (לא) כלומר, כששוחט בהמה שלו. אבל אם שוחט בהמת ישראל, הוא חייב במתנות, מכיוון שהבהמה של ישראל. (לב) בהמות שלו. (לג) מכיוון שהוא לא שוחט בשביל עצמו אלא בשביל למכור בשוק, דינו לעניין המתנות כישראל, והוא צריך לתת את המתנות לכהן אחר. (לד) מכיוון שגילה דעתו שהוא שוחט בשביל למכור מיד בשוק. (לה) לאחר שתיים ושלוש שבתות, או מיד, אם קבע בית מטבחים.

י. הַשּׁוֹחֵט לְנֶכְרִי וּלְכֹהֵן [בהמות שלהם], פֶּטוּר מִן הַמִּתְּנּוֹת לִי. וְהַמְשַׁתֵּתֶף עִם הַכֹּהֵן - צָרִיף שְׂיִרְשָׁם [שם] חֶלְקוֹ, כְּדִי שְׂנִיחַ הַמִּתְּנּוֹת בְּחֶלֶק הַכֹּהֵן לִי; שְׂאֵם לֹא עֵין [צריך] חֶלְקוֹ - חֵיב בְּמִתְּנּוֹת לִי, מִפְּנֵי שְׂאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהַכֹּהֵן שֶׁתֵּף לוֹ. לְפִיכָף, אִם הִיָּה הַכֹּהֵן עוֹמֵד עִמּוֹ בְּמִטְבָּחִים, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לְרִשָּׁם; שֶׁשֶּׁתֵּם גּוֹי מְרַבֵּה דְּבָרִים, וּמוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהוּא שֶׁתֵּף לֵט, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ עִמּוֹ בְּשַׁעַת מְכִירָה.

(לו) ולמרות שהשוחט הוא זה שחייב לתת את המתנות בכל זאת, חייב המתנות תלוי בבעלים של הבהמה ולא בשוחט. (לז) שיחלקו את הבהמה, באופן כזה שהמתנות יהיו בחלק הכהן. (לה) מדרבנן. (לט) ומכיוון שכולם יודעים שהם שותפים, לא יחשדו ביהודי.

יא. הַתֵּנָה עִמּוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהוּא שֶׁתֵּף חוּץ מִן הַמִּתְּנּוֹת, הֲרִי הַמִּתְּנּוֹת לַכֹּהֵן; פִּיּוֹן שְׂאָמֵר לוֹ 'חוּץ', הֲרִי שִׁיר לוֹ הַכֹּהֵן חֶלֶק בְּמִתְּנּוֹתָא, וּלְפִיכָף הֵן שְׁלוֹ. אֲבָל אִם אָמֵר לוֹ הַכֹּהֵן: 'עַל מִנֵּת שֶׁהַמִּתְּנּוֹת שְׁלִי' מִבְּ - הֲרִי הַמִּתְּנּוֹת שֶׁל זֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְנוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן שְׂוֹרָה; אֵף עַל פִּי שֶׁהַתֵּנָה עִמּוֹ שֶׁהֵן שְׁלוֹ, לֹא נִפְטָר מִן הַמִּתְּנּוֹת - שֶׁהָאֹמֵר 'עַל מִנֵּת', לֹא שִׁיר לוֹ בְּעֶצְמָן שֶׁל מִתְּנּוֹת כְּלוּם, וְהוֹאִיל וְלֹא שִׁיר לוֹ בְּהֵן שֶׁתֵּפוֹת, לֹא קָנָה אוֹתָן בְּתִנָּא זֶה.

(מ) עם הישראל. (מא) כלומר, משאיר את כל המתנות לחלקו. (מב) כלומר, הריני מוכר לך את הבהמה על מנת שהמתנות שלי. (מג) ולמרות שהכהן התנה את הקניה או השותפות בתנאי זה, מכל מקום הקניה או השותפות אינם בטלים, שהרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, כי התורה נתנה לו רשות לתת את המתנות לכל כהן שירצה, והמתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו בטל.

יב. הִיָּה הַכֹּהֵן שֶׁתֵּף בְּרֹאשִׁי, פֶּטוּר מִן הַלְּחִי;

[חיה או בהמה], מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ כָּל הַמִּתְּנּוֹת. צָבִיכָא הֵבָא עַל הָעִזִּיכָא וְיִלְדָּהּ, הַיִּלָּד חֵיב בְּחִצֵּי מִתְּנּוֹת כִּי - שְׁנָאֵמֵר⁵⁰: "אִם שֶׁה", אָפְלוּ מִקְצַת שָׁה; אֲבָל תִּישׁ הֵבָא עַל הַצָּבִיכָה, הַיִּלָּד פֶּטוּר מִן הַמִּתְּנּוֹת יֵד.

(ט) ולא חיה ולא עוף. (כ) כי שתיהן בהמות טהורות, והן רק שני מינים. (כא) שהוא חיה טהורה. (כב) שהיא בהמה טהורה. (כג) כי יש ספק אם מחשיבים את מין הבהמה רק לפי האמא ואז הוא חייב בכל ה'מתנות או גם לפי האבא ואז הוא חייב רק בחצי מה'מתנות'. (כד) כי יש ספק אם מחשיבים את מין הבהמה רק לפי האמא, ואז הוא פטור מכל המתנות, או גם לפי האבא ואז הוא חייב בחצי מהמתנות, והיות וחייב החצי הוא רק מספק, הוא פטור גם מהם.

ו. אֶחָד • הַשּׁוֹחֵט לְאֹכִילַת אָדָם, או לְאֹכִילַת גּוֹיִם, או לְאֹכִילַת הַפְּלִבִּים, או לְרִפּוּאָה כִּי - חֵיב בְּמִתְּנּוֹת יֵד.

(כה) ולא לאכילה. (כו) וחייב למרות שאין הבשר נאכל, מכיוון שהוא ראוי לאכילה.

ז. בְּהֵמַת הַשֶּׁתֵּפִין חֵיבָתָא, שְׁנָאֵמֵר⁵⁰: "זִבְחִי הַזֶּבֶח". ח. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִפְּרוֹת שְׂבִיעִית [שמיטה]⁵¹, חֵיבָתָא בְּמִתְּנּוֹת.

(כז) שמשלם על הבהמה בפירות הקדושים בקדשת שביעית, או במעות שקיבל ממכירת פירות שביעית, שאז הבהמה קדושה בקדשת שביעית.

ח. כֹּהֲנִים וְלוֹוִיִּם פֶּטוּרִין מִן הַמִּתְּנּוֹת, שְׁנָאֵמֵר⁵⁰: "מֵאֵת הָעָם"; וְסָפֵק הֵם הַלְוִיִּם, אִם בְּכָלֵל הָעָם או אֵינֶן; לְפִיכָף, אֵין נוֹטְלִין מִהֶן כִּי - וְאִם נָטַל הַכֹּהֵן, לֹא יִחְזִיר כֵּס.

(כח) מכיוון שהלוי הוא המחזיק במתנות, על הכהן להביא ראייה שהלוי אכן חייב במתנות. (כט) מכיוון שכעת הכהן הוא המחזיק במתנות, על הלוי להביא ראייה שהוא פטור ממתנות.

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשׁוֹחֵט לְעֶצְמוֹ לֹא. אֲבָל כֵּהֵן טָבַח שְׁשׁוּחֵט לֵב וּמוֹכֵר בְּשׁוּק - מִמְּתִינִין לוֹ שְׁתֵּים שְׁלֹשׁ שָׁבָתוֹת [שביעיות]; מִכָּאֵן וְאֵילָף, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַמִּתְּנּוֹת, וְנוֹתֵנִין אוֹתָן לְכֹהֲנִים אַחֲרִים לֵב. וְאִם קָבַע בֵּית מִטְבָּחִים לְמִפְּר - אֵין מִמְּתִינִין לוֹ, אֲלֹא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נ) שאם זה גזול אסור לו לקבל את הבשר, אלא מסתמא הוא קנה את המתנות מהכהן או שזה מבהמה הפטורה ממתנות.

מקום שאין בו כהן - מעלה המתנות בדמים, ואוכלין¹², מפני הפסד כהן¹³. ויתן הדמים לכל כהן שירצה.

(ז) מניח בצד כסף בשווי של המתנות, ויתנם אחר כך לכהן. (ח) שאם ימתין לכהן, יתקלקלו המתנות.

יז. הרוצה לתן המתנות לכהן אחד, נותן; ואם רצה לחלק אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי זרוע לאחד, אלא נותן זרוע לאחד וקבה לאחד ולחיים לשנים¹⁴, שנאמר⁴⁸: "ותתן לו", שיהיה כהן כדי מתנה (חשובה). ואם היו של שור, חולק אותן חתיכות חתיכות - והוא שיהיה בכל חתיכה כדי מתנה¹⁵.

(ט) לחי אחד לכל כהן. (ס) ומתנות של שור שאבריו גדולים, יכול לחלקם לחתיכות, בתנאי שכל חתיכה תהיה בכמות גדולה.

יח. איזה הוא הזרוע? זה זרוע של ימין מן הפרק של ארבעה עד כף של יד (=מהמרפק עד הכתף), שהן שני אברים זה מערה כזה¹⁶. והלחיים - מן הפרק של לחי ועד פיקה של גרגרת¹⁷, שהיא טבעת גדולה, עם הלשון שביניהן; הפל לפניה.

(סא) שתי העצמות העליונות שברגל, שכל אחת נחשבת לאיבר. (סב) הבליטה הבולטת בגרון.

יט. אין מולגין (=השריה ברותחים) אותן¹⁸, ואין מפשיטין אותן - אלא ינתנו לו בעורן ובצמרן. והקבה, בחלב (=שומן) שעליה; וכבר נהגו הפהנים להניח חלב הקבה לפעלים¹⁹.

(סג) את הזרוע והלחיים. (סד) ומכיוון שהמתנות הן ממון כהנים, יש לכהנים רשות לוותר על המתנות לישראל.

כ. הפהנת אוכלת המתנות, אף על פי שהיא נשואה לישראל²⁰ - מפני שאין בהן קדשה²¹; ולא עוד, אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו. אבל חללה (=שנבעלה לפסול לה) אינה אוכלת, שאין חללים בכלל כהנים. ואם רצה הפהן למכר המתנות, או

שתף ביד, פטור מן הזרוע; שתף בכני מעים, פטור מן הקבה. אמר לו הפהן: 'הרי הבהמה פלה שלי והראש שלי' - חייב פלחי; שדבר החיב, הרי הוא של ישראל²².

(מד) של הבהמה. ושאר הבהמה שייכת לישראל בלבד. (מה) למרות שעיקר הבהמה שייכת לכהן.

לב. גר שנתגיר, והיתה לו בהמה שהוטתה - אם נשחטה עד לא נתגיר, פטור²³; ואם נשחטה אחר שנתגיר, חייב. ואם ספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

(מו) מכיוון שבשעת השחיטה הייתה הבהמה שייכת לגוי, ופטורה מן המתנות.

יד. בהמה שלא הורמו (=הופרשו) מתנותיה - מתר לאכל ממנה; שאינה דומה לטבל, שהרי מתנות כהנה מבדלין (=מיוחדים)²⁴. והמתנות עצמן, אסור לישראל לאכלן אלא ברשות כהן²⁵. עבר ואכלן, או הדיקן, או מכרן - אינו חייב לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע²⁶. והקונה אותן - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה מתר לאכלן, מפני שמתנות כהנה נגזלות (=שהגזול על המוכר, והקונה כאוכלם ברשות).

(מז) ואילו חלק הטבל שבפירות, מעורבב עם שאר הפירות. (מח) כי אין בהם קדושה, אלא האיסור לאכלם הוא מכיוון שהם ממון של כהן, ואם הכהן נתן רשות לישראל, מותר לאכלם. (מט) אין כהן מסויים שהוא הבעלים שיכול לתבוע ממנו את המתנות, אלא הוא יכול להגיד לכל כהן, שהוא ייתן את המתנות לכהן אחר.

טו. אמר לטבח: 'מכר לי בני מעים של פרה', והיו בה מתנות - נותנן²⁷ לפהן, ואינו מנכה לוי²⁸ מן הדמים (=כסף)²⁹; לקחן ממנו במשקל³⁰ - נותנן לפהן, ומנכה לטבח מן הדמים³¹.

(נ הקיבה. נא) הקונה. (נב) הטבח. (נג) שהרי הקונה ידע שהמתנות שם, ומה ששילם לא שילם עבור הקיבה, אלא עבור שאר הבשר. (נד) והטבח נתן לו גם את הקיבה. (נה) מכיוון שלא ידע שהקיבה בין בני המעיים, ונמצא שהטבח מכר לו דבר שאינו שלו.

טז. המשלים בשר לחברו, והיו בו מתנות - אינו חושש שמא עבר זה וגזל³².

בְּכֶלֶל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְוֶה זֹא.^א וְאֵין לְרֹאשִׁית הַגֶּזֶז זֶה שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה; וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים], שְׁלֹא יִפְחֹת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים. וְאֵינָה נִוְהֶגֶת אֲלֵא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת - בְּרֹאשִׁית הַדָּגָן [תרומה].

וְנוֹהֵג בְּחֵלִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשֵׁין.

(א) ובשונה משאר מתנות הכהונה, גם לוויים חייבים לתת ראשית הגז לכהן.

ב. כִּיצַד? הָרִי שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּהִמּוֹת לְבָדֵק הַבַּיִת [=תחזוקת המקדש], וְגִזְזוֹן - יָכוֹל יִהְיֶה חֵיב לְפִדּוֹת וּלְתֵן לַפֶּה? אוֹ אִם הַקֹּדֶשׁ בְּהִמּוֹת חוּץ מִגִּזְזוֹתָי - יָכוֹל יִהְיֶה חֵיב בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז? תְּלִמּוֹד לֹמַר: "צֹאנֶךָ", אֵין אֵלּוֹ צֹאנֹו.

(ב) כלומר, כיצד אין ראשית הגז נוהגת במקדשין. (ג) שבשעה שהקדיש את הבהמה, התנה שהצמר לא יוקדש לבית המקדש, אלא יישאר ברשותו.

ג. כָּל הַקֹּדֶשִׁים שֶׁקִּדְּם מוֹם קְבוּעַ לְהַקְדִּישׁוֹ, וְנִפְדּוּי - חֵיבִין בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; אֲבָל אִם קִדְּם הַקֹּדֶשׁ אֶת מוֹמָן, אוֹ שֶׁקִּדְּם מוֹם עוֹבְרִי לְהַקְדִּישׁוֹ, וְאַחֵר כֶּף נוֹלֵד לָהֶן מוֹם קְבוּעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מִרֹאשִׁית הַגֶּזֶז.

(ד) שהקדיש בהמה עם מום לקרבן, ופדו אותם, ובכסף הפדיון קנו בהמות אחרות במקומם. (ה) שאחרי שהקדיש את הבהמה נהיה בה מום. (ו) מום שעתיד להתרפא. (ז) מכיוון שבשעה שהקדישו אותם הם היו ראויים להקרב, כבר חלה עליהם קדושה ואסור לגזוז אותם ולעבוד בהם גם אחרי הפדיון.

ד. אֵין חֵיבִין בְּרֹאשִׁית הַגֶּזֶז אֲלֵא הַפְּכָשִׁים בְּלֶבֶד, זָכָרִים פְּנֻקָּבוֹת - שֶׁהַצֶּמֶר שֶׁלָּהֶן, הוּא הָרָאוּי לְבָגְדִים^ה. הֵיךְ צִמְרוּ קֶשֶׁה, וְאֵינֹו רָאוּי לְלִבִּישָׁה^ט - פְּטוּרִין מִרֹאשִׁית הַגֶּזֶז; שְׂאִין מִתְּנֶה זֶה לַפֶּה, אֲלֵא כִּדִּי לְלִבֵּשׁ מִמֶּנָּה.

(ח) כלומר, לבגדי כהונה, ואילו צמר של שאר בהמות אינם ראויים לבגדי כהונה. (ט) משום שאינו מחמם, אפילו שראוי לבגדי כהונה. (י) וצמר שאינו ראוי ללבישה פטור מראשית הגז.

ה. בֵּינָן שְׂזֵפָה לֹו הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִרּוּמוֹת,

לְתֵנָן בְּמִתְנָה אֶפְלוֹ לְגוֹי, אוֹ לְהַאֲכִילָן לְפִלָּבִים - מֵאֲכִיל, שְׂאִין בֶּהֶן קֹדֶשֶׁה כָּלָל.

(סא) ואין בה קדושת כהונה, שהרי אסורה לאכול חזה ושוק של קדשים לעולם, ותרומה, כשהיא אשת ישראל. (סו) ומכיוון שלמתנות אין קדושה, היא יכולה גם לקבלם מדין כהנת.

כא. כֶּהֱיָו לֹו חֲבָרִים שְׁנוֹתָנִין לֹו הַמִּתְנּוֹת^{סז} - אִם רָצָה לְזַכּוֹת בֶּהֶן לְיִשְׂרָאֵל חֲבָרֹו - הָרִי זֶה מְזַכֶּה לֹו בֶּהֶן, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא בָּאוּ לְיִדּוּס^{סח}; וְיִהְיֹו אוֹתָם הַחֲבָרִים זֻכָּחִים וְנוֹתָנִין הַמִּתְנּוֹת לָזֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי שְׂזֵכָה בֶּהֶן; וְהוּא, שִׁיחָיָה הַיִּשְׂרָאֵלִי זֶה [חזק] בְּדַחַק, וְאֵין לֹו לְקִנּוֹת בָּשָׂר, וְיִהְיֶה הַפֶּה שְׂזֵכָה לֹו חֲבָרֹו. אֲבָל אִם הֵיךְ הַפֶּה שֶׁמָּשׂוּ [=עורר] שֶׁל יִשְׂרָאֵל זֶה, אוֹ שֶׁכִּירוֹ וְלִקְיָטוֹ [=עובר בקציר] - אֵינֹו מְזַכֶּה לֹו, עַד שֶׁיָּבֹאוּ לְיָדוֹ; שְׂמָא יִזְכֶּה בְּעַל בְּרַחֲסוֹ^{סט}.

(סז) בקביעות. (סח) מכיוון שהחברים נותנים לכהן את המתנות בקביעות, זה נחשב שהוא כבר קיבל את המתנות אפילו שהם עדיין אצל הבעלים, והוא יכול לזכות אותם לישראל אחר. (סט) ואם זה בעל כרחו של הכהן, בעל הבהמה לא יצא ידי חובת נתינה אם ייתן את המתנות לישראל, אבל משהגיעו המתנות לידי הכהן, כבר יצא הישראל ידי חובת נתינת מתנות, גם אם הכהן יזכה אותם לאדם אחר בעל כרחו.

כב. לֹא יַחֲטֹף הַפֶּה בִּידּוֹ מִתְּנוּתָיו, וְלֹא יִשְׂאֵל בְּפִיּוֹ; אֲלֵא אִם נָתַנוּ בְּכַבּוֹד, נוֹטֵל. וּבִזְמַן שֶׁהֵם רַבִּים בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים - הַצְנוּעִים מוֹשְׁקִין יְדֵיהֶם [מליטול], וְהַגְרָגְרָנִים [=רעבתנים] נוֹטְלִין; וְאִם הֵיךְ כֶּהֱן צָנוּעַ, וְאֵין מַפְרִיץ אוֹתוֹ שֶׁהוּא כֶּהֱן - הָרִי זֶה נוֹטֵל, כִּדִּי שִׁיּוּדִיעַ לְכָל שֶׁהוּא כֶּהֱן. וְאֵין הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִין הַמִּתְנּוֹת אֲלֵא צָלִי בְּחֶרֶדֶל - שְׁנֶאֱמַר⁴⁹: "לֶךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה", כִּדְרֹךְ שֶׁהַמִּלְכִּים אוֹכְלִין.

(ע) כי הוא מבזה את עצמו, וזה מורה על זלזול במצווה.

פֶּרֶק י'

דיני ראשית הגז.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְתֵן לַפֶּה רֹאשִׁית הַגֶּזֶז [מהצמר], שְׁנֶאֱמַר⁵⁰: "וְרֹאשִׁית גֶּזֶז צֹאנֶךָ - תִּתֵּן לֹו"; וְהַלּוּיִם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המוכר לגזו; חזקה, אין אדם מוכר מתנות כהנה"ט. ואם לא שיר כלום^כ, הלוקח חייב להפרישכא.

(ט) ומן הסתם המוכר השאיר אצלו גם את חלק הגזו שצריך להפריש ממה שמכר. (כ) וממילא, מכר גם את החלק של ראשית הגז. (כא) מכיוון שקנה את הצמר כשהייתה עדיין מחוברת לבחמה.

יא. היו שני מיני גז, פגון גז לכהנה וגז שחומה, או גזת זכרים וגזת נקבות, ומכר מין זה והניח המין האחר - זה נותן לעצמו על מה שלקח, וזה נותן לעצמו על מה שהניח^{כב}.

(כב) מכיוון שמכר מין אחד ולא השאיר ממנו כלום לעצמו, ודאי התכוון למכור גם את חלק הגזו.

יב. גר שנתגר והיו לו גזות, ואין ידוע אם עד שלא נתגר נגזז^{כג} או משנתגר^{יד} - הרי זה פטור; המוציא מחברו עליו הראיה^{כה}.

(כג) והיתה הגזוזה, שהיא שעת החיוב בהיותו גוי, ופטור. (כד) והיתה הגזוזה בהיותו יהודי, וחייב. (כה) ועל הכהן להביא ראיה, שהגזוזה הייתה אחרי שהתגר.

יג. פמה צאן יהיו לו, ויהיו חייבות בראשית הגז? אין פחות מחמש; והוא, שיהיה בגזו שלחן, אין פחות ממשקל ששים סלע^{כו}, ותהיה גזת כל אחת מהן, אין פחות ממשקל שתיים עשרה סלע. היתה אחת מהן גזוזה^{כז} (=מניבה) פחות משתיים עשרה סלע - אף על פי שחמשותף גזוזה ששים סלע או יתר, הרי אלו פטורין מראשית הגז.

(כו) לחמש צאן ביחד.

יד. השתפין, חייבין בראשית הגז - והוא שיהיה בחלק כל אחד מהן פשעורי^{כח}; אבל חמש צאן בלבד של שני שתפין, פטורין.

(כז) חמש צאן לכל שותף.

טו. ראשית הגז, מצותה בתחלה^{כט}; ואם הפריש בין באמצע בין בסוף, יצא. היו לו חמש צאן, וגזו אחת בלבד, ומכר גזוזה, ואחר כך גזו שניה ומכרה, ואחר כך גזו שלישית ומכרה - הכל מצטרפות לראשית הגז^ל, וחייב אפילו לאחר פמה שנים^ל. ויש לו להפריש מן החדש על הפשן, וממין גזו על מין גזו אחר.

שהן לחמו וינינו, וזכה לו במתנות בהמה וקדשי מקדש, שהן הפשר שלו - זכה לו בראשית הגז ללבשו, ובגזל^{לא} [שנגזל מן] הגז^{לב} [ומת בלי יורשים] והחזקמים [שהחרים אדם לכהן] ושלדה אחזה^{לג} [שהוקדשה ונמכרה, הכהן מקבלה ביוכל] ופדיון בכורות להוצאותיו ושאר צרכיו, שהרי אין לו חלק בנחלה ובבזה^{לד}.

(יא) שהרי שבט לוי לא קיבל נחלה בארץ ישראל כשאר השבטים, וגם לא קיבלו חלק משלל המלחמה בעת כיבוש הארץ.

ו. היתה הצמר שלהן אדם, או שחור, או שחום - חייבות בראשית הגז; אבל אם גזו הצמר, וצבעו קדם שיתן - נפטר מראשית הגז^{לה}. הלפיני^{לו} קדם שיתן, חייב להפריש אחר שלפני^{לי}.

(יב) מכיוון שהכלל הוא שחפץ נקנה בשינוי, ואם כן הוא קנה את הצמר על ידי השינוי שעשה בו בצביעה. (יג) ניקה את הצמר. (יד) ואין זה נחשב שינוי.

התולש צמר ורחליו פידו, ולא גזון - חייב בראשית הגז.

ז. וראשית הגז נוהג.

השנת הראב"ד

בכלאים, ובכור, ובטרפה [שסופה למות במהלך השנה]; **אבל הגוזז את**

המתה, פטור. ח. המפריש ראשית הגז, ואבד - חייב באחריותו^{לז}, עד שיתן לפה^{לז}. האומר: 'פל גזותי ראשית'^{לז}, דבריו קנמין.

(טו) וצריך להפריש שנית, משאר הגז שלא נאבד. (טז) למרות שכבר הפריש את ראשית הגז, לא קיים את המצווה עד שייתן לכהן. (יז) ולא משאיר לעצמו כלום מהצמר.

ט. הלוקח גז צאנו של נכרי - אף על פי שגזו, פטור מראשית הגז^{לח}. לקח הצאן לגזתו, חייב - אף על פי שגדלה הגזו פרשות הגוי, ואף על פי שחזרין הצאן לגוי אחר הגזו; הואיל והגזו ישראל והגזות שלו - חייב, שאין החיוב אלא בשעת הגזו.

(יח) מכיוון שבזמן גזיזת הצמר שהוא שעת החיוב, היה הגז של הגוי.

י. הלוקח גז צאנו של חברו - אם שיר המוכר מעט מצאנו להגזו, המוכר חייב להפריש מן המשא^{לח} [השארי] על הכל, ואף על פי שלא התחיל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כח) לכתחיל הצריך לתת ראשית הגז, ממה שגוזז בהתחלה. (כט) מכיוון שבשעת התחלת הגיזה, היו לו חמש צאן.

אָבַל אִם הָיְתָה רֶחֶל אַחַת, וּגְזָזָה וְהֵנִיחַ גְּזָתָהּ, וְאַחֵר כֶּף קָנָה שְׁנֵי, וּגְזָזָה וְהֵנִיחַ גְּזָתָהּ - אֵינָן מִצְטָרְפוֹת לָא.

עֵבֶר הָאֵב וְלֹא פָדָהּ - כְּשִׁיגְדִיל [=יגדל], יְפָדָה אֶת עֶצְמוֹ.

ג. הִזָּה הוּא לְפָדוֹתָּ וּבָנָהּ לְפָדוֹתָּ - יְפָדָה אֶת עֶצְמוֹ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יְפָדָה בָּנוּ; וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כְּדִי פָדִין אֶחָד, יְפָדָה עֶצְמוֹ.

ה) אם היה הצריך לפדות גם את עצמו, כי אביו לא פדה אותו. (ו) ויש לו גם בן בכור שהוא חייב לפדותו. (ז) ואם יש לו כסף שמספיק רק בשביל פדיון אחד, יפדה את עצמו ולא את בנו, כי חיוב הפדיון שיש עליו עצמו, קודמת לחיוב מצווה על גוף אחר, של בנו.

ד. הִזָּה בָּנוּ לְפָדוֹת, וְהִגִּיעַ עַת לְעֲלוֹת לְרֹגֶל, וְאֵין לוֹ כְּדִי לָזֶה וְלָזֶה - פֹּדֶה אֶת בָּנוּ, וְאַחֵר כֶּף עוֹלָה לְרֹגֶל, שְׁנֵאמַר⁵⁴: "כָּל בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּפְדֶּה", וְאַחֵר כֶּף⁵⁵: "וְלֹא יֵרָאוּ פָנֵי רִיָּקִים".

ח) כלומר, אם יש לו כסף או לפדיון הבן או לעליה לרגל, פדיון הבן קודם.

ה. הַפֹּדֶה אֶת בָּנוּ - מִבְּרֶךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן, וְחֹזֶר וּמִבְּרֶךְ שֶׁהִחֲנִינוּ, וְאַחֵר כֶּף נִתֵּן הַפְּדִיּוֹן לְכַהֵן. וְאִם פָּדָה עֶצְמוֹ - מִבְּרֶךְ לְפָדוֹת הַבְּכוֹר, וּמִבְּרֶךְ שֶׁהִחֲנִינוּ. ט) כַּשֶּׁם שֶׁמְבָרְכִים כָּל בְּרָכָה, דּוּקָא לִפְנֵי עֲשִׂית הַמִּצְוָה. י) כַּשֶּׁאֵבִיו לֹא פָדָה אוֹתוֹ, כִּנ"ל.

ו. מִצְוָה זֹאת נִוְהַגְתָּ בְּכָל מְקוֹם⁵⁶ וּבְכָל זְמַן⁵⁷. וּבְכַמָּה פְּדִיָּה? בְּחֵמֶשׁ סִלְעִים, שְׁנֵאמַר⁵⁸: "וּפְדִיּוֹ, מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה" [גרי] - בֶּן כֶּסֶף, בֶּן כֶּסֶף, בֶּן כֶּסֶף בְּשֹׁהַ כֶּסֶף מִן הַמִּטְלָטְלִין שְׁגוּפָן מִמּוֹן כְּעֵנֶן הַשָּׁקָלִים⁵⁹. לְפִיכָךְ, אֵין פְּדִיּוֹן בְּקִרְקָעוֹת⁶⁰; וְלֹא בְּעֲבָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִרְקָעוֹת; וְלֹא בְּשִׁטְרוֹת, לְפִי שֶׁאֵין גּוֹפָן מִמּוֹן⁶¹. וְאִם פָּדָהּ בָּהֶן, אֵינָהּ פְּדוּיָה.

יא) הן בארץ ישראל, והן בחוץ לארץ. יב) גם אחרי חורבן בית המקדש. יג) אפשר לפדות בכל דבר שדומה ל'מטבעות השקלים', שהם חפץ שאפשר לטלטל, והשווי שלהם הוא בחפץ עצמו. יד) מכיוון שקרקע היא לא חפץ

ל) ומפריש מהגיזה האחרונה, שיחד אתה נעשה שיעור ששים סלע, על כל הגיזות שמכר. (לא) מכיוון שבתחילת הגיזה היתה לו רק רחל אחת, וצריך שיהיה לו לפחות חמש, כנ"ל.

טז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ גִּזּוֹת רַבּוֹת שֶׁל רִאשִׁית הַגִּזָּ, וְהוּא רוֹצֶה לְחַלֵּק לְכַהֲנִים - לֹא יִתֵּן לְכָל אֶחָד וְאַחַד פָּחוֹת מִמִּשְׁקַל חֵמֶשׁ סִלְעִים מִלֶּכֶן [מכוסס ונקין], כְּדִי [מספיק] לְבַגְד קִטָּן. לֹא שִׁילְכֵנוּ⁶², וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לוֹ - אֶלָּא יִתֵּן לוֹ מִצְמָר הַגְּזָה כְּשֶׁהוּא צוּאי [לא מלובן], כְּדִי שִׁיחֶיהָ בּוֹ אַחֵר הַלְבוּשׁ חֵמֶשׁ סִלְעִים אוֹ יֵתֶר, שְׁנֵאמַר⁶³: "תִּתֵּן לוֹ", שִׁיחֶיהָ בּוֹ כְּדִי מִתְנָה הַמוֹעֵלֶת.

לב) כלומר, אין על הישראל חיוב ללבן את הצמר.

יז. רִאשִׁית הַגִּזָּ, חֲלִין לְכָל דְּבָרִי⁶⁴. לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר, שְׁנוֹתֵינוּ אוֹתוֹ לְכַהֲנָת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נִשְׁוֶאֶה לְיִשְׂרָאֵל - כְּמִתְנֹת בְּהֶמָּה; וְיִרְאֶה לִי, שְׁדִין שְׁנִיָּהּ אֶחָד הוּא לִי.

לג) ובגלל שאין בו קדושה מותר לישראל להנות ממנו, בשונה מתרומה שיש בה קדושה, ואסור לישראל להנות ממנו. לד) שדיני ראשית הגז, הם כדיני מתנות כהונה.

פָּרָק יא

דיני פדיון הבן.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְפָדוֹת כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בָּנוּ שֶׁהוּא בְּכוֹר לְאִמּוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִית⁶⁵ - שְׁנֵאמַר⁶⁶: "כָּל פֶּטֶר רִחֵם - לִי", וְנֵאמַר⁶⁷: "אֵךְ פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם".

א) שכל יהודי יפדה את בנו הבכור. ב) למרות שלאבא יש בנים מאשה אחרת.

ב. וְאֵין הָאִשָּׁה חַיִּבָּת לְפָדוֹת אֶת בְּנָהּ - שֶׁחַיִּב לְפָדוֹת אֶת עֶצְמוֹ⁶⁸, הוּא שְׁחִיב לְפָדוֹת אֶת בְּנוֹ.

ג) כלומר, האיש שפודה את עצמו, אם אביו לא פדה אותו,

51. דברים-שופטים, יח, ד. 52. שמות-כ"תשא, לד, יט. 53. במדבר-קרח, יח, טו. 54. שמות-כ"תשא, לד, כ. 55. שם. 56. במדבר-קרח, יח, טז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. לְוִיָּה הַמַּעֲבֶרֶת מִגּוּי, בְּנֵה פְטוּר; וְכִהְנֶת הַמַּעֲבֶרֶת מִן הַגּוֹי - בְּנֵה חֵיבִיט, שֶׁהָרִי נִפְסְלָה אִמּוֹ מִן הַכֹּהֵן בְּבִעִילַת הַגּוֹי.^ל

(כט) כלומר, הוא חייב לפדות את עצמו כשיגדל, מכיוון שאמו לא חייבת לפדותו, כמבואר לעיל בהלכה ב. (ל) ודינה כישראלית, וזהבן חייב בפדיון הבן.

יב. כֹּהֵן שֶׁנּוֹלַד לוֹ בֶּן חָלָלָא, מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלִשִּׁים יוֹם - הֵבֵן חֵיב לַפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ; שְׁלֵא זָכָה הָאֵב בְּפִדְיוֹנוֹ [לעצמו ככהן] לב. מֵת הָאֵב אַחֵר שְׁלִשִּׁים יוֹם - אֵין הֵבֵן חֵיב לַפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שֶׁהָרִי הָאֵב זָכָה בְּפִדְיוֹנוֹ.^{לג}

(לא) שנולד לו בן מבעילה אסורה, שפוסלת את הבן מכהונה. (לב) מכיוון שחובת פדיון הבן חלה רק מסיום שלשים יום ללידה. (לג) מכיוון שהוא כהן, ונמצא שנתן את פדיון בנו לעצמו, וקיים בזה את המצווה, וכשמת הוריש את הכסף לבן, והרי הוא שלו.

יג. הַשְּׁפָחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה וְנִכְרִית שֶׁנִּתְגִּירָה פְּשָׁהן מַעֲבֹרֹת, וְיָלְדוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹרְתוֹ שְׁלֵא בִקְדָשָׁה^{לד} - הוֹאִיל וְנּוֹלַד בִּקְדָשָׁה, חֵיב, שְׁנֶאֱמַר^{לה}: "פֶּטֶר רָחֵם בְּיִשְׂרָאֵל", וְהָרִי פֶטֶר רָחֵם בְּיִשְׂרָאֵל^{לו}. אֵין יָדוּעַ אִם קִדְּם שֶׁנִּתְגִּירָה יָלְדָהּ לִי, אוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגִּירָה - הַמוֹצֵא מִתְּכֵירוֹ עָלָיו הִרְאָהּ.

(לד) שבשעה שאמו התעברה, היא לא הייתה ישראלית. (לה) ובשעה שיצא מהרחם, הייתה אמו ישראלית. (לו) ואז הוא פטור מפדיון.

יד. הַנִּכְרִית וְהַשְּׁפָחָה שֶׁיָּלְדוּ, וְאַחֵר בֶּן נִתְגִּירָה וְנִשְׁתַּחֲרָה, וְיָלְדוּ וְלָד אַחֵר - הָרִי זֶה פְטוּר, שְׁנֶאֱמַר^{לז}: "פֶּטֶר רָחֵם", וְאֵין זֶה פֶטֶר רָחֵם^{לב}. וְכֵן הֵבֵא אַחֵר הַנִּפְלִים^{לז} - כָּל נֶפֶל שֶׁאִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה, הֵבֵא אַחֲרָיו אִינוֹ פֶטֶר רָחֵם^{לח}; וְכָל נֶפֶל שֶׁאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לָדָה - בְּגוֹן הַמִּפְלֵת בְּמִין דְּגִים וְחִגְבִּים, אוֹ הַמִּפְלֵת יוֹם אֲרֻבַּעִים^{לח}, וְכִיוֹצֵא בֵּהֶן - הֵבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר לִפְנֵהוּ, וְחֵיב לַפְדּוֹת^{לא}.

(לז) שהרי כבר נפטר רחמה, כשילדה בהיותה גוי או שפחה. (לח) מי שנולד אחרי שאמו הפילה ולד. (לט) הפלה כזאת נקראת לידה, וכבר נפטר רחמה. (מ) לעיבור, שעדיין לא ניכר בו צורת אדם. (מא) כי ההפלה שקדמה לוולד, אינה נחשבת כלידה.

שאפשר לטלטל אותו. (טו) כלומר, אין פודים בשטרי חוב שיש לו על אחרים, ורוצה לתתם לכהן, מכיוון שגוף השטר לא שווה כסף.

ז. כֹּתֵב לִפְנֵהוּ שֶׁטֶר חֹב שֶׁהוּא חֵיב לוֹ חֲמֵשׁ סָלָעִים - חֵיב לְתֵן לוֹ^{טז}, וְכֵן אִינוֹ פְדוּי^{טז}. נִתֵּן לוֹ כָּלִי שֶׁאִינוֹ שֹׂהָ בְּשׁוּק חֲמֵשׁ סָלָעִים, וְקָבְלוּ הַכֹּהֵן בְּחֲמֵשׁ סָלָעִים^{יז} - הָרִי בְנוֹ פְדוּי. נִתֵּן חֲמֵשׁ סָלָעִים לַעֲשָׂרָה כֹּהֲנִים^{יח}, בֵּין בִּבְת אַחַת בֵּין בְּזָה אַחֵר זֶה בָּא - יָצָא.

(טז) כי התחייב לו כסף. (יז) אפילו כשיביא לכהן את החמשה סלעים, גזירה שמא יאמרו שמותר לפדות בשטר חוב. (יח) והכהן אמר שמבחינתו זה כן שווה חמשה סלעים. (יט) חצי סלע לכל כהן. (כ) שמצד הנותן הייתה כאן נתינה של חמשה סלעים, אבל המקבלים קיבלו רק חצי סלע לכל אחד. (כא) שגם מצד הנותן, לא הייתה נתינה של חמשה סלעים.

ח. רָצָה הַכֹּהֵן לְהַחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן, מִחֲזִיר^{יט}. וְלֹא יִתֵּן הוּא לוֹ^כ, וְדַעְתּוֹ שֶׁיִּחְזִיר; וְאִם עָשָׂה כֵן, וְהַחְזִיר לוֹ - אֵין בְנוֹ פְדוּי^כ, עַד שֶׁיִּגְמֹר בְּלָבוֹ לְתֵן לוֹ מִתְּנֶה גְמוּרָה; וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן אַחֵר כֵּן לְהַחְזִיר, יִחְזִיר. וְכֵן אִם פָּרַשׁ, וְנִתֵּן לוֹ עַל מְנַת לְהַחְזִיר - הָרִי בְנוֹ פְדוּי^{כא}.

(כב) כי בשעה שנתן את כסף הפדיון לכהן כבר נפדה בנו, והכהן יכול לעשות בכסף כרצונו. (כג) כלומר, אבי הבן. (כד) מכיוון שלא נתן את הכסף, במתנה גמורה לכהן. (כה) מכיוון שנתן את הכסף לכהן במתנה גמורה, אלא שהתנה איתו שיחזיר לו לאחר מכן.

ט. כֹּהֲנִים וְלוֹיִים פְטוּרִין מִפְּדִיּוֹן הַבֶּן, מִקָּל וְחִמֹּר - אִם פְטוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר [שהתמנו במקום בכורות ישראל]^{כב}, דִּין הוּא שֶׁיִּפְטֹר עַצְמוֹ^{כג}.

(כו) כשהיו בני ישראל במדבר, לא היו צריכים בכורי ישראל לשלם חמשה סלעים עבור פדיונם, אלא הלויים היו כמו הפדיון שלהם, שנאמר "קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל". (כז) אם קדושת הלויים הפקיעה את קדושת הבכורה של בני ישראל, קל וחומר שתפקיע את קדושת הבכורה שלהם עצמם.

י. יִשְׂרָאֵל הֵבֵא מִן הַכֹּהֲנִת וּמִן הַלְוִיָּה^{כד}, פְטוּר - שֶׁאֵין הַדִּבְרִי תְלוּי בָּאֵב אֶלָּא בָּאֵם, שְׁנֶאֱמַר^{כה}: "פֶּטֶר רָחֵם בְּיִשְׂרָאֵל".

(כח) והאב ישראל, ואם כן גם הבן ישראל.

57. ע"פ שמות-בא, יג, ב. 58. ע"פ שמות-בא, יג, ב. 59. שמות-כ"תשא, לד, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא פדה את בנו לפני הזמן. (נג) ובאופן שאמר לכה, הרי בני פדוי לאחר ל' יום, כבהלכה הקודמת. (נד) שמן הסתם, פדה את בנו מיד ביום ל"א כדינו, ולא עיכב את המצווה.

כ. מי שלא בפרה אשתו [לא ילדה מעולם], וילדה זכר ונקבה, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון - אין פאן לפהן פלוס^י. ילדה שני זכרים - אף על פי שאין ידוע איזה מהם הבכור, נותן חמש סלעים לפהן^י; מת אחד מהם^י בתוך שלשים יום - פטורי^י, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב - בין בתוך שלשים יום^י בין לאחר שלשים יום^י, בין שלא חלקו האחים בין שחלקו - ינתן מן הנכסים חמש סלעים לפהן^י; שפבר נתחייבו הנכסים^{יא}.

(נה) שמא הבת נולדה קודם, והיא פטורה מפדיון, ונמצא שהבן שנולד אחריה אינו בכור, ומחמת הספק הוא פטור מפדיון. (נו) שהרי אחד משני הילדים הוא ודאי בכור. (נז) אחד מהאחים שאין ידוע איזה מהם הוא הבכור. (נח) שמא הבכור הוא שמת, והאב פטור מלפדותו, ונמצא שהאח החי אינו בכור, ומחמת הספק האב פטור מפדיון. (נט) שמן הסתם, עדיין לא פדה את הבן. (ס) שמן הסתם, כבר פדה את הבן. (סא) מכיוון שהנכסים כבר השתעבדו לפדיון הבן, מחמת החיוב שהיה על האבא.

כא. שתי נשיו שלא בפרו, וילדו שני זכרים^{יב} - נותן עשר סלעים לפהן^י. נתן עשר סלעים לפהן, ומת אחד מהם בתוך שלשים יום^י - אם לכהן אחד נתן^י, יחזיר לו חמש סלעים^י; ואם לשני פהנים נתן^י, אינו יכול להוציא מהם - שהרי לא עין [=צ"ח] פדיון זה על בן זה, וכל אחד מהם יכול לומר: 'החזר מחברי'.

(סב) כל אחת ילדה בן. (סג) כי כל אחד מהם הוא פטר רחם של אמו. (סד) ואביו פטור מלפדותו. (סה) את עשרת הסלעים בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום יהא בני פדוי, כפי שהתבאר לעיל הלכה י"ח. (סו) שקיבל עבור הבן שמת בתוך השלשים יום. (סז) לכל אחד חמשה סלעים, ולא אמר בפירוש: פדיון זה על בן זה, ופדיון זה על זה.

כב. שתי נשיו שלא בפרו, שילדו זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה^{יג} - נותן חמש סלעים לפהן^י; שאי אפשר שלא יהיה אחד מהם זכר פטר רחם^{יד}.

(סח) ולא ידוע מי נולד ראשון. (סט) באופן הראשון, ברור שהבן הוא בכור של אחת הם ורק לא ידוע של מי מהן, וב

טו. חתך העבר במעיה, והוציאו אבר אבר - הבא אחריו אינו פטר רחם^י. בן שמונה חדשים שהוציא ראשו והוא חי, והחזירו ומת, וכן בן תשעה [אפילו] שמת, ויצא ראשו והחזר, ואחר כך יצא אחיו, וילדה - זה שילדה, אינו פטר רחם, שהרי נפטר בראשו של ראשון; ומשתצא פדחתו [=מצח], פוטר הבא אחריו.

(מב) מכיוון שאמו טמאה לידה אחרי הוצאת העובר החתוך.

טז. יוצא דפן [=נולד בניתוח קיסרי], והבא אחריו פדרכו [=בלידה רגילה] - שניהן פטורין; הראשון - לפי שלא יצא מן הרחם, והשני - מפני שקדמו אחר^י.

(מג) ולכן הוא לא בכור.

יז. מאימתי יתחייב^{יד} בפדיון? משששלים שלשים יום^י, שנאמר^{טו}: "ופדיו, מבן חדש תפדה". מת הבן בתוך שלשים, ואפילו ביום שלשים, וכן אם נעשה טרפה^{טז} - אינו חייב בחמש סלעים; ואם הקדים^{יז} ונתן לפהן^י, יחזיר לו הפדיון. מת אחר שלשים יום, חייב בפדיון; ואם לא נתן, יתן.

(מד) האב. (מה) כלומר, משיכנס ליום ל"א. (מו) נהייה חולה שלא יכול להישאר בחיים, אפילו שלא מת בתוך השלושים יום. (מז) אם נתן לכהן את הכסף בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום בני פדוי. (מח) ומת הבן בתוך שלשים.

יח. מי שפדה בנו בתוך שלשים יום - אם אמר לו^{יט} מט 'מעכשיו' [=כעת יחול הפדיון], אין בנו פדוי^י; ואם אמר לו [יחול הפדיון] 'לאחר שלשים יום' - בנו פדוי, ואף על פי שאין המעוה קנימין [בדי הכהן] לאחר שלשים יום.

(מט) לכהן. (נ) כי חובת הפדיון חלה רק מיום ל"א ואילך.

יט. מי שהוא ספק אם הוא חייב בפדיה או אינו חייב - הרי זה פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב בתוך שלשים יום^י - הרי הבן בחזקת שלא נפדה^י, עד שייבא ראיה שאביו פדהו קדם שמת^י; מת האב לאחר שלשים יום - הרי הוא בחזקת פדוי^י, עד שיודיעוהו שלא נפדה.

(נא) ואין ידוע, אם פדה את בנו או לא. (נב) שמן הסתם,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לו, אם בני הוא המת - תחזיר לי את הכסף, ואם בן חבירי הוא שמת, הרי אני מורשה על ידו לקחת את הכסף עבורו, ונוטל את הכסף וחולקים ביניהם.

כז. יִלְדוּ^{פא} זָכָר וְנִקְבָּה, וְנִתְעַרְבוּ - הָאֲבוֹת פְּטוּרִין^{פב}, וְהֵבֵן חֵיב לַפְּדוֹת אֶת עֲצָמוֹ^{פג}. וְכֵן מִבְּכֶרֶת [=ילדה בכור] שֶׁלֹא שָׁהָת^ה אֶחָד [שהתגרשה מ]בְּעֵלָה שְׁלִישָׁה חֳדָשִׁים^{פד}, וְיִלְדָה, וְאִין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן [ליבעל הראשון]^{פה} או בֶּן שְׁבַעָה לְאַחֲרוֹן - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין^{פו}, וְהֵבֵן חֵיב לַפְּדוֹת אֶת עֲצָמוֹ^{פי}.

(פא) שתי נשים של שני אנשים, שעדיין לא ילדו. (פב) שכל אחד מהם יכול לומר, שהבת היא שלו. (פג) כשיגדל, כי הוא וודאי בכור. (פד) כל אשה שהתגרשה או שמת בעלה, צריכה להמתין שלושה חודשים לפני שמתחתנת שוב, כדי לדעת אם היא בהריון מהבעל הקודם. (פה) והראשון חייב לפדותו. (פו) מכיוון שכל אחד יכול להגיד לכהן, שהבן הוא של הבעל האחר. (פי) שהרי הוא וודאי בכור.

כח. יִלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת - אִין פָּאן לַפְּהֵן פְּלוּם^{פח}.

(פח) כלומר, אף הבן אינו חייב לפדות את עצמו. וטעמו של דבר, מכיוון שמספר אפשרויות החיוב שווה למספר אפשרויות הפטור. האפשרויות לחיוב: א. שמא ילדה אשתו שני זכרים; ב. זכר ונקבה. ולפטור: א. שמא ילדה שתי נקבות; ב. נקבה וזכר. וכיון שהדבר ספק, אין מוציאין מידי המוחזק.

כט. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֶחָת בִּפְרָה וְאַחַת שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - זֶה שְׁלֹא בִּפְרָה אֶשְׁתּוֹ, נֹתֵן חֲמֵשׁ סָלְעִים לַפְּהֵן^{פט}; יִלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה, אִין פָּאן לַפְּהֵן פְּלוּם^{פז}.

(פט) שוודאי אח דמהם הוא בנו הבכור. (צ) שמא הבן נולד לאשה שכבר ילדה לפני זה.

ל. יִלְדוּ^{צא} • שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - זֶה שְׁלֹא בִּפְרָה אֶשְׁתּוֹ, נֹתֵן חֲמֵשׁ סָלְעִים; שְׁאִינוּ נִפְטָר אֱלָא בְּשְׁתֵּי סָפְקוֹת - אִם אֶשְׁתּוֹ יִלְדָה זָכָר בְּלִבְדָּה^{צב} חֵיב, וְאִם הִיא יִלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה חֵיב אֱלָא אִם בֶּן יִלְדָה נִקְבָּה תַּחְלָה. וְהוֹאִיל וְהִדְבָּר רְחוֹק, יִתֵּן פְּדִיוֹנוֹ^{צג}.

(צא) שתי נשים של שני אנשים, אחת שכבר ילדה ואחת שעדיין לא ילדה. (צב) כלומר, ולא נקבה בלבד, אבל הוא הדין אם ילדה שני זכרים. (צג) במקרה הזה יש חמש

השני, אפילו אחת מהם ילדה קודם את הבת ואחר כך את הבן, אז הבן השני הוא בכור לשניה, וודאי חייב פדיון אחד.

כג. יִלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת, וְאִין יָדוּעַ אִיזָה נולד ראשון - אִין פָּאן לַפְּהֵן פְּלוּם; שְׁאִינוּ אֹמְרִים, נִקְבָּה נולדה תַּחְלָה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר^ע.

(ע) באופן הראשון אפשר להגיד, שהראשונה ילדה את הבת ראשונה ואחר כך את הבן, והשניה ילדה את הבת השניה, ובאופן השני, אפשר להגיד, שכל אחת ילדה בן ובת, ושתי הבנות נולדו קודם, ואחריהן הבנים, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

כד. שְׁתֵּי נָשִׁים, אֶחָת בִּפְרָה וְאַחַת לֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - נֹתֵן חֲמֵשׁ סָלְעִים לַפְּהֵן^{עא}. מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָאֵב פְּטוּרִי^{עב}; מֵת הָאֵב, יִנָּתֵן מִן הַנִּכְסִים חֲמֵשׁ סָלְעִים. (עא) שוודאי יש כאן בכור. (עב) שמא הבכור הוא זה מת.

כה. יִלְדוּ^{עג} • זָכָר וְנִקְבָּה, או שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - אִין פָּאן לַפְּהֵן פְּלוּם; שְׁאִינוּ אֹמְרִים, זֶה שְׁלֹא בִּפְרָה יִלְדָה נִקְבָּה תַּחְלָה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר, וְזֶה שֶׁבִּפְרָה יִלְדָה זָכָר^{עד}.

(עג) שתי נשיו שאחת כבר ילדה, והשנייה עדיין לא ילדה. (עד) ובאופן הראשון אפשר להגיד, שזו שעדיין לא ילדה, ילדה עכשיו נקבה, וזו שכבר ילדה, ילדה עכשיו זכר.

כו. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - זֶה נֹתֵן חֲמֵשׁ סָלְעִים וְזֶה נֹתֵן חֲמֵשׁ סָלְעִים^{עה}. נִתְנָעוּ, וְאַחַר כֵּן מֵת אֶחָד מִן הַבָּנִים בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם^{עו} - אִם לְשְׁנֵי פְּהִינִים נִתְנָעוּ, אִין יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם^{עז}; וְאִם לַכֹּהֵן אֶחָד נִתְנָעוּ - פּוֹתֵב אֶחָד מֵהֶם לְחִבְרוֹ הַרְשָׁאָה^{עח}, וְיִלְף זֶה בְּהַרְשָׁאָה וְיִחְזִיר מִן הַפְּהֵן חֲמֵשׁ סָלְעִים^{עט}.

(עו) שוודאי שניהם בכורים. (עז) בתוך השלשים יום, ובאופן המבואר לעיל הלכה יח. (עח) שאביו פטור מלפדותו, אבל אם מת אחד מן הבנים קודם שנתנו את החמש סלעים לכהן, האבות פטורים, שכל אחד יכול לומר: שלי מת. אבל הבן חייב לפדות עצמו, לכשיגדל, שהרי הוא ודאי בכור. (עט) שכל כהן יכול להגיד, שחמש הסלעים שהוא קיבל, הם עבור הבכור החי, והכהן השני קיבל עבור הילד שמת, והמוציא מחבירו עליו הראיה. (עט) ייפיו כח, שיוכל לתבוע חמש סלעים מהכהן, גם בשמו. (פ) ויגיד

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפֿהֿן - אָסור לפֿהֿן להֿשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, עַד שְׁיִפְדֶּהוּ בְּשָׂה, וְיִקַּח הַשָּׂה לְעַצְמוֹ; אוֹ יַעֲרֹף אוֹתוֹ וְיִקְבֹּר. וְהַפְּהִינִים חֲשׂוּדִים עַל דָּבָר זֶה;⁶¹ לְפִיכָּהּ, אָסור לַיִשְׂרָאֵל לִתֵּן פֶּטֶר חֲמור לִפְהֵן, אֲלֹא אִם בֶּן פְּדֵהוּ הַפֿהֿן בְּפָנָיו.

(ד) בגלל שפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. (ה) להשתמש בפטר חמור מבלי לפדותו, שהוא מורה היתר לעצמו באמרו: הרי השה שאפריש תחתיו הוא שלי, ולמה לי לפדותו. (ו) או ערפו בפניו.

ה. הַפְּרִישׁ פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמור, וּמַת הַשָּׂה קָדָם שְׁיִתְּנֶנּוּ לִפְהֵן - אִינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ; וְיִתֵּן הַגְּבֻלָּה לִפְהֵן⁶² לְהַנּוֹת בָּהּ. מִת פֶּטֶר הַחֲמור אַחֵר שְׁפָדֶהוּ, יִתֵּן הַטֶּלָּה לִפְהֵן⁶³; וּמִתָּר בְּהִנְיָתוֹ, שֶׁכָּבֵר נִפְדָּה.

(ז) מכיוון שעל ידי הפרשת השה פוקעת קדושת פטר החמור, לכן מיד עם הפרשתו הרי השה של הכהן, ונמצא שבעל החמור נותן לכהן את שיו, שהוא שלו משעת הפרשה. (ח) שהרי השה של הכהן מת. (ט) שהרי הוא שלו. (י) של פטר החמור.

ו. מֵאֵימָתִי יִתְחַיֵּב לְפָדוֹתוֹ? מִשְׁיּוֹלָד וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּמֵאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם רָצָה לְעַרְפוֹ, עוֹרְפוֹ; וְאִם רָצָה לְפָדוֹתוֹ, פּוֹדֶה; וְאִין פָּאן אֲלֹא עֶפּוֹב⁶⁴ מַצּוּה בְּלִבְדִּי⁶⁵.

(יא) כלומר, הוא לא עובר איסור, גם אחרי שלושים יום, אלא שראוי לקיים כל מצווה מיד בזמנה ולא להמתין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... ומאחר שלשים יום - אם רצה לערפו, עורפו; ואם רצה לפדותו, פודה בו".

צ"ל מדוע הקדם עריפה לפדי', וי"ל:

לדעת הרמב"ם עריפה מתחלת "מאחר ל' יום" ולכן פתח בעריפה שכולו מחודש לאחר ל' יום.

כיון שמיד אח"כ מביא הדין "לא רצה לפדותו" סמכו ענין לו לפדי', ובמילא הוקדמה עריפה. וידועה דייקנותו של הרמב"ם גם בסידור הענינים, ובפרק זה עצמו מוכרח לבאר באופן זה סידור הדברים בהט"ז.

לקו"ש, חלק ט"ז, עמוד 498 הערה 5 מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

אפשרויות: א. שהאישה שלא ילדה קודם, ילדה עכשיו, בן אחד; ב. שני בנים; ג. בן ואחריה בת; ד. בת בלבד; ה. בת ואחריה בן. וכיון שרוב האפשרויות, כלומר, שלש האפשרויות הראשונות, הן לחיוב, חייב בעלה בפדיון הבן, שהרי זה רוב נגד חזקת הבעל, וכשיש רוב מול חזקה, הרוב הוא שקובע.

~ יום חמישי י' תמוז ~

פֶּרֶק יב

דיני פטר חמור

א. מַצּוֹת עֲשֵׂה לְפָדוֹת כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, פֶּטֶר

[=בכור] **חֲמור בְּשָׂה; וְאִם • לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ, מַצּוֹת עֲשֵׂה לְעַרְפוֹ, שְׁנֵאֲמַר⁶¹: "וּפֶטֶר חֲמור תִּפְדֶּה בְּשָׂה, וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ". וְשֵׁתִי מַצּוֹת אֵלוֹ - נוֹהֲגוֹת בְּכָל מְקוֹם⁶² וּבְכָל זְמַן⁶³; וּמַצּוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמַצּוֹת עֲרִיפָה.**

(א) בין איש ובין אשה. (ב) בין בארץ ובין בחוץ לארץ. (ג) גם אחרי חורבן בית המקדש.

ב. הַשָּׂה שְׁפוּדִין בוֹ - נוֹתְנוּ לִפְהֵן, שְׁנֵאֲמַר⁶²: "כָּל פֶּטֶר רָחֵם וְגו'".

ג. וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה, תִּפְדֶּה⁶³. בְּהֵמָה טְמֵאָה הָאֲמוּרָה פָּאן, הִיא הַחֲמור בְּלִבְדִּי.

ד. פֶּטֶר • חֲמור אָסור בְּהֵנָּה, עַד שְׁיִפְדֶּה; וְאִם מְכָרוֹ קָדָם פְּדִיּוֹן, דְּמִי אָסוּרִים. וְאִם מִת קָדָם פְּדִיּוֹן, אוֹ שְׁעָרְפוֹ - הָרִי זֶה יִקְבֹּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָסור בְּהֵנָּה אֶף לְאַחֵר עֲרִיפָתוֹ, הוּאִיל וְלֹא נִפְדָּה. לְפִיכָּהּ, אִם לֹא פָדֶהוּ, וְנָתַן פֶּטֶר הַחֲמור בְּעַצְמוֹ

השנת הראב"ד
ואם... לעורפו א"א בחיי ראשי
אין זה מן הפלפול ולא מן הדעת
המיושבת שיחשוב זה במצות עשה
אע"פ שאמרו מצות פדייה קודמת
למצות עריפה לא שתחשב מצוה
אבל היא עבירה ומוזק נקרא
ומפסיד ממנו של כהן ומפני
שאמר מצות פדייה אמר מצות
עריפה.

61. שמות-כ"ח, לד, כ. 62. במדבר-קרח, יח, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. לא רצה לפדותו - עורפו בקופים [=סכין גדול] מאחוריו, שנאמר⁶³: "ואם לא תפדה וערפתו". ואין ממיתין אותו לא במקל, ולא בקנה, ולא בקרדם, ולא במגרה [=מסור] - אלא בקופים⁶⁴; ולא יכניסנו לחדר, וינעל הדלת בפניו עד שימות, שנאמר: "וערפתו".

(יב) שצריך להרגו דווקא בעריפה.

ח. אין פודין לא בעגל, ולא בחיה, ולא בשא שחוט, ולא בטורפה, ולא בכלאים, ולא בכויי - שנאמר⁶⁵: "תפדה בשא"; ואין קרוי שא, אלא כבשים ועזים חיים בלבד.

(יג) ספק חיה ספק בהמה, שהוא נחשב ברייה בפני עצמה, ואינו שה.

ט. אין פודין בשא הדומה למין אחר⁶⁶; ואם פדה, פדוי. ופודין בבן פקועה [=עובר שנמצא בבטן אימו אחר שחייתה]; ואין פודין בפסולי המקדשין [=שהוקדשו ואח"כ נפסלו לקרבן], שהרי נאמר בהן⁶⁷: "פצבי וכאיל" - מה צבי ואיל אין פודין בו, אף הן אין פודין בהן.

(יד) כגון, רחל שילדה ולד שדומה לעז.

י. פודין בשא - בין זכרים בין נקבות, בין תמימים בין בעלי מומין, בין קטנים בין גדולים.

יא. שא שלקחו מדמי שביעית [=כסף קדוש בקדושת שמיטה], אין פודין בו את הנדאי; אבל פודין את הספק.

אם אין לו שא לפדותו - פודהו בשויו [של פטר חמור], ונותן דמיו לכהן; לא אמרה תורה 'שה' להחמיר עליו, אלא להקל עליו - שאם היה לו פטר חמור ששוה עשר סלעים, יש לו לפדותו בשא שוה דינר; ולא יהיה זה חמור מן ההקדש, שנפדה בכסף.

יב. במה דברים אמורים? בשא דמי פטר חמור משלשה זוזים ומעלה;

אבל אם היו דמיו פחות משלשה זוזים, אין פודין אותו אלא בשא⁶⁸ או בשלשה זוזים. ועין יפה, לא יפחות

(טו) אפילו שווה כל שהוא.

יג. והפודה פטר חמור של חברו⁶⁹ - הרי זה פדוי⁷⁰, והחמור לבעליו.

(טז) בין בשא של הפודה, ובין בשא של בעל פטר החמור (יז) שפדיון פטר חמור אינו מוטל על בעל פטר החמור בלבד, אלא כל אחד ואחד יכול לפדותו. (יח) מכיוון שפטר חמור נחשב כממון הבעלים. ואף על פי שכעת הוא אסור בהנאה, הרי הוא ראוי להיות שלו לאחר שיפדה אותו ולכן אפילו אם פדאו חברו, הרי הוא של בעל החמור, אלא שפקע איסור ההנאה.

יד. פהנים ולויים פטורים מפטר חמור, שנאמר⁷¹: "בכור האדם, ואת בכור הבהמה הטמאה, תפדה", כל שישנו בבכור אדם, ישנו בבכור בהמה טמאה; והפטור מבכור אדם, פטור מבכור בהמה טמאה⁷².

(יט) ומכיוון שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, לכן הם פטורים גם מפדיון פטר חמור.

טו. הלוקח עבר חמורו של נכרי, או המוכר עבר חמורו לנכרי - אף על פי שאינו רשאי⁷³, הרי זה פטור מן הבכורה⁷⁴; ואין קונסין אותו על דבר זה. היה הנכרי שתף באם או בבכור, אפלו לא היה לו אלא אחד מאלה בוג - הרי זה פטור⁷⁵. היה לוח בו או באמו אבר אחד, כגון ידו או רגלו אפלו אצניו - כל שאלו יחתף יהיה בעל מום, הרי זה פטור מן הבכורה; ואם פשיחתה חלק הנכרי לא יהיה בעל מום למזבח⁷⁶, הרי זה חייב⁷⁷.

(כ) והעובר הוא בכור. (כא) למכור עובר חמורו לגוי, שהרי הוא מפקיע את העובר מן הכהן, מכיוון שנפטר מלפדותו, ונמצא שהכהן מפסיד את השא. (כב) מפדיון פטר חמור, שהרי בלוקח עובר חמורו של גוי, האם היא של הגוי, ובמוכר לו עובר חמורו, העובר הוא של הגוי, ואין חיוב פדיון פטר חמור אלא כשהאם והוולד של ישראל. (כג) או באימו. (כד) מכיוון ששותפות גוי פוטרת. ואף על פי שאסור להשתתף עם הגוי לא קנסוהו. (כה) לגוי. (כו) שהוא אבר קטן. (כז) אם היה מום כזה בבהמה טהורה. (כח) שאין זה שותפות חשובה.

וכן המקבל חמור מן הגוי להיות מטפל בה, והגולד

63. שמות-כיתשא, לד, כ. 64. דברים-ראה, יב, טו. 65. במדבר-קרח, יח, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מ) שהרי ברור הדבר ששניהם פטרי חמורים, ולמרות שאין ידוע מי היא אמו של זה וכן השני. מא) שהרי באופן הראשון ברור שהזכר הוא פטר חמור, וכן באופן השני, ברור שאחד משני הזכרים פטר חמור, אף על פי שאין ידוע מי הוא.

כא. ילדו • שתי
השנת הראב"ד ילדו. . לעצמו א"א יש כאן שיבושין והספיקות שמא הזכר יצא אחרי הנקבה.
נְקִבּוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נְקִבּוֹת - אֵין פֶּאֶן לִכְהֵן כָּלוּם⁶⁶. וְאֵינוּ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ טְלָה לְעַצְמוֹ, לְפִי שֵׁשׁ פֶּאֶן סְפָקוֹת הִרְבָּה - שְׁמָא הָאֲחַת יִלְדָּה זָכָר וְהַשְּׁנֵי שְׁתֵּי נְקִבּוֹת, או שְׁמָא יִלְדָּה נְקִבָּה וְהָאֲחֶרֶת זָכָר וְאֲחֶרֶי נְקִבָּה, או נְקִבָּה וְאֲחֶרֶי זָכָר⁶⁷; וְכֵן סְפָקוֹת הִרְבָּה יֵשׁ בְּשְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נְקִבּוֹת.

מב) כי ייתכן שלא הזכר הוא זה שנולד ראשון, ואין כאן פטר חמור. מג) למרות, שאם נדון על הוולד הרי אין כאן אלא ספק אחד, שמא הזכר נולד ראשון והרי הוא פטר חמור, או שמא נולד אחר נקבה, בכל זאת אינו צריך להפריש לעצמו טלה כנגד כל אחד מהזכרים שיש לו. וטעמו של דבר, מכיוון שאם נדון על כל אחת מן החמורות שילדו, יימצא שהדבר הוא ספק ספיקא, שמא לא ילדה זכר כלל, ואפילו אם ילדה זכר, שמא ילדתו לאחר שנולדה הנקבה. וכיוון שכן, דבר זה מכריע את הספק השקול הקיים כשאנו דנים על הוולד.

אֲחַת בִּפְרָה וְאֲחַת שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - נוֹתֵן טְלָה אֶחָד לִכְהֵן; זָכָר וְנְקִבָּה, מִפְּרִישׁ טְלָה אֶחָד לְעַצְמוֹ וְאֵינוּ לִכְהֵן - מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק, וְהַמוֹצֵא מִחִבְרוֹ עָלָיו הִרְאָה.

כב. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֲמוֹר מִן הַנֶּזְכָּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם בִּפְרָה או לֹא בִּפְרָה, וְיִלְדָּה זָכָר - פּוֹדָה אוֹתוֹ בְּשָׂה⁶⁸, וְהוּא לִבְעָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

(מד) כדי להפקיע ממנו קדושה.

כג. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר טְלָאִים, כָּל אֶחָד מֵהֶן הִפְרִישׁוּ עַל סָפֵק פֶּטֶר חֲמוֹר⁶⁹ - הָרִי בָלֵן חֲלִין לְכָל דָּבָר, וּמִתְעַשְׂרִין [במעשר בחמה] כְּשֶׁאֵר הִבְהֵמָה; וּמִפְּרִישׁ אֶחָד מֵהֶן מַעֲשֵׂר⁷⁰, וְהִשְׁאָר שְׁלֹ בְּשִׁהּ⁷¹. (מה) שהיו ברשותו עשרה ספק פטר חמור, ופדה כל אחד

בִּינֵיהֶם [לשניהם], או נֶזְכָּר שֶׁקָּבַל מִיִּשְׂרָאֵל - הִפֵּל פֶּטֶר מִן הַבְּכוֹרָה⁷², שְׁנֶאֱמַר⁷³: "פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל - בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה", עַד שִׁיִּהְיֶה הַכֹּל בְּיִשְׂרָאֵל. (כט) אף חציו של הישראל.

טז. גֵּר שֶׁנִּתְגִּיר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגִּיר יִלְדָּה חֲמוֹרָל או אַחֵר שֶׁנִּתְגִּיר לֹא - הָרִי זֶה חֵיב לַעֲרֹף או לְפָדוֹתוֹ; וְאִם פָּדָה בְּשָׂה⁷⁴ - הִשָּׂה שָׁל גֵּר, שֶׁהַמוֹצֵא מִחִבְרוֹ עָלָיו הִרְאָה⁷⁵.

ל) ופטור מפדיון פטר חמור. לא) ואז הוא חייב בפדיון פטר חמור, מכיוון שהעובר נעשה בכור משעת הלידה ולא קודם לכן. לב) או בכסף, בשוויו. לג) מכיוון שאין זה ספק איסור, שהרי כבר פקע איסורו של פטר החמור, והשה הרי אין בו קדושה כלל, אלא ספק ממון.

יז. גוֹי שֶׁהִפְרִישׁ פֶּטֶר חֲמוֹר, מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חֵיב⁷⁶; וְהָרִי הוּא מֵתָר בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה.

לד) בפטר חמור. ואינו אסור בהנאה, כדי שלא יחשוד הגוי בישראל שהם מזלזלים בקדשים.

יח. פָּרָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין חֲמוֹר⁷⁷, או חֲמוֹר שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין סוֹס - פֶּטוּר⁷⁸, שְׁנֶאֱמַר⁷⁹: "וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשָׂה" ו"פֶּטֶר חֲמוֹר⁸⁰", שְׁתֵּי פְעָמִים - עַד שִׁיִּהְיֶה הַיּוֹלֵד חֲמוֹר וְהַנּוֹלֵד חֲמוֹר. וְאִם יֵשׁ בּוֹ⁸¹ מִקְצַת סִימָנֵי חֲמוֹר, חֵיב בַּבְּכוֹרָה.

לה) עגל שדומה לחמור. לו) למרות שיש דבר משותף לפרה וחמור, ששניהם שייכים לקדושת בכורה, וכן לחמור וסוס, ששניהם מינים טמאים. לז) בסוס שנולד מן החמור.

יט. חֲמוֹרוֹ שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן טְלָה לִכְהֵן⁸². יִלְדָּה זָכָר וְנְקִבָּה - מִפְּרִישׁ טְלָה אֶחָד כְּדִי לְהַפְקִיעַ קְדֻשָּׁה מִמֶּנּוּ עַד שִׁיִּהְיֶה מֵתָר בְּהִנְיָה, שְׁמָא הַזָּכָר נוֹלֵד תַּחֲלָה⁸³, וְטָלָה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ - לִבְעָלִים, וְאֵינוּ לִכְהֵן; שֶׁהַמוֹצֵא מִחִבְרוֹ עָלָיו הִרְאָה.

לח) שוודאי אחד משני הזכרים הוא פטר חמור. לט) והרי הוא פטר חמור.

כ. שְׁתֵּי חֲמוֹרָיו שְׁלֹא בִּפְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן שְׁנֵי טְלָאִים לִכְהֵן⁸⁴; זָכָר וְנְקִבָּה, או שְׁנֵי זָכָרִים וְנְקִבָּה - נוֹתֵן טְלָה אֶחָד לִכְהֵן⁸⁵.

66. שמות-בא, יג, ב. 67. שמות-כז, לז, כ. 68. שמות-בא, יג, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מהם על שה אחר והשאינם אצלו כדן ספק פדיון. (מו) ומקטיר אימורין על גבי המזבח. (מז) חולין ממש. **אֵלָא גּוֹאֲלִין לְעוֹלָם בֵּין לְפָנֵי הַיּוֹבֵל בֵּין לְאַחַר הַיּוֹבֵל. וּבְאֹר מְצוֹת אֵלּוּ - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁתִּשְׁבַּת הָאָרֶץ בְּשִׁבְעִית מִמְּלֶאכֶתָּהּ"

במצוה זו ידועה החקירה, האם הציווי הוא על הארץ שתשבות או שהוא חיוב גברא על האדם לשבות בשמיטה, שהרי לא הוברר הדבר בפסוקי התורה:

בפסוק "ושבתה הארץ שבת לה". . . שבת שבתון יהיה לארץ. . . שנת שבתון יהיה לארץ", משמע שהחיוב הוא על הארץ שתשבות, אבל מהפסוק "בחריש ובקציר תשבות" משמע שהוא חובת גברא, ונפק"מ לעבודת הקרקע על ידי גוי.

גם בלשונות הרמב"ם לא הוברר הדבר, שהרי כתב כאן: "שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית" שמשמעו חובת הקרקע, ובהלכה א' כתב "מצות-עשה לשבות בשנה שביעית מעבודת הארץ", שמשמעו חובת גברא.

ויש להביא ראיה שהיא חובת גברא, ממה שהוקשה שמיטת קרקעות לשמיטת כספים "וזה דבר השמיטה שמוט כו' בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע כו'".

על שמיטת כספים, אומרת המשנה "המחזיר חוב בשביעית (אחר זמן השמיטה) יאמר לו משמט אני, אמר לו אעפ"כ, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" ומכאן יש לפשוט ששמיטת כספים היא חובת גברא ולא אפקעתא דמלכא שאל"כ איך יתאים לשון המשנה "משמט אני" והלא אין כאן חוב כי נפקע ממילא באפקעתא דמלכא ואינו תלוי במה שיאמר המלווה "משמט אני", אלא ששמיטת כספים היא חובת גברא, וכיון שהוקשה לשמיטת קרקעות י"ל שגם שמיטת קרקעות היא חובת גברא.

(לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 287)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

פָּרָק א

דיני השביתה מעבודת האדמה בשנת השמיטה

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְשָׁבוֹת בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית מְעֻבְּדָת הָאָרֶץ וְעֻבְדוֹת הָאֵילָנוֹת¹ - שְׁנֵאֲמַר²: "וְשִׁבְתָּהּ

כד. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה פְטָרֵי חֲמוּרִים וְדֹאֵין בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנִּפְּלוּ לוֹמָה מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ כֶּהֱן מֵט, וְאוֹתוֹ אָבִי אִמּוֹ הִכְהֵן נִפְּלוּ לוֹ מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶם עֲשָׂרָה שָׁזִין, וְהֵם שְׁלֹזִי³; וְחִיבִין בְּמַעֲשֵׂי⁴.

(מח) בירושה. מט) וירש את סבו הכהן, כי לאמו לא היו אחים. נ) כי אם הם לא נפלו לידי הכהן בירושה, אלא נולדו ברשותו, אינם חייבים בפדיון. נא) ואינו צריך ליתנם לכהן מכיוון שירש מסבו את הזכות הממונית שבהם. נב) שהרי הם חולין לכל דבר.

ברִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הַלְבוֹת שְׁמִטָּה וְיּוֹבֵל

יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁתֵּים וְעֶשְ�רִים מְצוֹת - תִּשְׁעַ מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פָּרָטָן: (א) **שְׁתִּשְׁבַּת הָאָרֶץ מִמְּלֶאכֶתָּהּ בְּשִׁבְעִית;** (ב) **שֶׁלֹא יַעֲבֹד עֲבֹדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה זוּ;** (ג) **שֶׁלֹא יַעֲבֹד עֲבֹדַת הָאֵלִין בְּשָׁנָה זוּ;** (ד) **שֶׁלֹא יִקְצֹר הַסְּפִיחַ כִּנְגֵד הַקּוֹצְרִים;** (ה) **שֶׁלֹא יִבְצֹר הַנְּזִירִים כִּנְגֵד הַבּוֹצְרִים;** (ו) **שֶׁיִּשְׁמִיט מֶה שֶׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ;** (ז) **שֶׁיִּשְׁמִיט כָּל הַלְוָאָתוֹ;** (ח) **שֶׁלֹא יִגְשׁ וְלֹא יִתְבַּע הַלֵּוֶה;** (ט) **שֶׁלֹא יִמְנַע מִלְּהִלוֹת קֹדֶם הַשְׁמִטָּה כְּדִי שֶׁלֹא יֵאָבֵד מְמוֹנוֹ;** (י) **לְסַפֵּר הַשָּׁנִים שֶׁבַע שָׁבַע;** (יא) **לְקַדֵּשׁ שְׁנַת חֲמִשִּׁים;** (יב) **לְתַקַּע בַּשּׁוֹפָר בַּעֲשִׂירֵי לְתַשְׁרִי כְּדִי לְצַאת עֲבָדִים חִפְשֵׁי;** (יג) **שֶׁלֹא תַעֲבֹד אֲדָמָה בְּשָׁנָה זוּ;** (יד) **שֶׁלֹא יִקְצֹר סְפִיחֶיהָ כִּנְגֵד הַקּוֹצְרִים;** (טו) **שֶׁלֹא יִבְצֹר נְזִירֶיהָ כִּנְגֵד הַבּוֹצְרִים;** (טז) **לִתֵּן גְּאֻלָּה לְאָרֶץ בְּשָׁנָה זוּ, וְזֶהוּ דִין שָׁדֵה אֲחֻזָּה וְשָׁדֵה מְקָנָה;** (יז) **שֶׁלֹא תִמְכֹּר הָאָרֶץ לְצִמְיֹתוֹת;** (יח) **דִּין בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה;** (יט) **שֶׁלֹא יִנְחַל כָּל שֶׁבֶט לְזֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נוֹתְנִין לָהֶם עָרִים מִתְּנָה לְשִׁבְתָּהּ בָּהֶן;** (כ) **שֶׁלֹא יִקַּח שֶׁבֶט לְזֵי חֵלֶק בִּבְזֵה;** (כא) **לִתֵּן לְלוֹזִים עָרִים לְשִׁבְתָּהּ וּמִגְרָשִׁיהֶן;** (כב) **שֶׁלֹא יִמְכֹּר מִגְרָשׁ עֲרִיהֶם,**

1. ויקרא-בהר, כה, ב.

שְׁתִּשְׁבַּתוֹת. . . בְּשִׁבְעִית: אם גדר מצות השמיטה הוא שביתה האדם מעבודת הקרקע או שביתה הקרקע - לקו"ש ח"י"ז ע' 286.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שיגדלו מהר יותר. ח) גם ניקוב הפירות גורם שהם יתבשלו. ט) במטרה שהענפים יגדלו בכיוון הנכון.

ו. אין מציתין את האור [=אש] באישת [=בסבך] הקנים, מפני שהיא עבודת קרקע. ואין מלמדין את הפרה לחרש אלא בחוליא. ואין בודקין את הזרעים בפעצין מלא עפר; אבל בודקין אותו בפעצין מלא גללים

השנת הראב"ד

ושורין את הזרעים א"א נ"א ומשיירין את הזרעים משביעית למוצאי שביעית ומקיימין את העלין שבגן אבל אין משקין אותו.

אשר שביעית. ומקיימין [שומרים שלא יזקק] את האלוניי בראש הגג, אבל אין משקין אותו.

י) מתוך מטרה לחשוף את פני האדמה, שתהיה מוכנה לזריעה. יא) כלומר, במקום חולות, שאינו ראוי לזריעה ולנטיעה. יב) בדיקה אם הם ראויים להצמיח. יג) כי לא רגילים לזרוע כך, ופעולה זו לא נחשבת עבודת האדמה. יד) צמח נוי שגדל מנותק מהקרקע. טו) מכיוון שכך משיבים אותו, וזו נקראת עבודת אדמה.

ז. סוקרין [=צובעים] את האילן^{טו} בסקרא [=אדום]^י, וטוענין אותו באבנים^{יח}, ועודרין תחת הגפנים^{יט}. והמקשקש [=מנקה] בזיתים אם להברות [=לשבת] את האילן, אסור; ואם לסתם את הפצמים [=סדקים], מותר.

טז) אילן שהפירות שלו נושרים ממנו, מרוב השומן שיש בו. יז) כדי שאנשים יראו זאת ויתפללו לה' שעץ זה לא יינזק. יח) כדי לגרום לשומן שלו לרדת וכך פירותיו יינצלו. ופעולה כזו מותרת בשמיטה, מכיוון שהיא לא משיבה את העץ. יט) מכיוון שזו עבודה מיוחדת לכרם, והיא לא נאסרה. כ) מכיוון שפעולה זו אינה משיבה את העץ, אלא רק מונעת ממנו נזק.

ח. משקין בית השלהי^{כא} בשביעית, והיא שדה הזרעים שהיא צמאה ביותר^{כב}. וכן שדה האילנות - אם היו מרחקין זה מזה יתר מעשר [עצים] לבית סאה [=50 אמות מרובעות]^{כג} - מושכין את המים מאילן לאילן^{כד}, אבל לא ישקו את כל השדה; ואם היו מקרבין זה לזה עשר לבית סאה, משקין כל השדה בשבילן^{כה}.

כא) שדה שפירותיה גדלים רק אם משקים אותה. כב) ואם לא ישקו אותה, כל היבול שלה ינבל. כג) כלומר, שבשדה זו יש עשרה עצים ביותר מבית סאה. כד) חופרים תעלות

הארץ שבת לה^א, ונאמר^ב: "בחריש ובקציר תשבת". וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר^ג: "שדה לא תזרע, וכרמך לא תזמר".

א) כגון זריעה או קצירה. ב) כגון זמירה או בצירה.

ב. אינו לוקה מן התורה, אלא על הזריעה או על הזמירה [=חיתוך ענפים], ועל הקצירה או על הבציר; ואחד פרם, ואחד שאר האילנות.

ג. וזמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה. ולמה פרטן הפתוב? לומר לה - על שתי תולדות אלו בלבד הוא שחייב [מלקות]. ועל שאר התולדות שפעבודת הארץ, עם שאר האבות שלא נתפרשו בענן זה - אינו לוקה עליהן, אבל מפין אותו מפת מרדות [=מלקות מדברי חכמים].

ד. פיצד? החורש או החופר לצרף הקרקע, או המסקל [=מסיר אבנים], או המזבל^א, וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המבריף [=משחיל בקרקע ענף מחובר], או המרפיב [=מחבר אילן באילן אחר], או הנוטע, וכיוצא בהן מעבודת האילנות - מפין אותו מפת מרדות מדבריהם [של חכמים].

ג) מדרשן את האדמה לפני הזריעה, כדי להשביח אותה.

ה. אין נוטעין בשביעית אפלו אילן סרק^א, ולא יחתך היבול^ב [=רקב] מן האילנות, ולא יפרק [=יתלוש] העלין והפדין [=ענפים] היבשים, ולא יאבק [=יפור] את צמרתו באבק, ולא יעשן תחתיו פדי שתמות התולעת^ג, ולא יסוף [=ימרח] את הנטיעות בדבר שיש לו זמה פדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך^ד, ולא יסוף את הפגין [=פירות שלא בשלו]^ה, ולא ינקב אותן^ו, ולא יכרך [=יקשור] את הנטיעות^ז, ולא יקטם אותן, ולא יפסג [=יכרות] את האילנות, וכן שאר כל עבודת האילן. ואם עשה אחת מאלו בשביעית, מפין אותו מפת מרדות.

ד) אין שלא מניב פירות. ה) שדבוקה לעץ ואוכלת את פירותיו. ו) מכיוון שכתוצאה מהמריחה הזו הוא גורם לעץ לגדול, על ידי שהעופות לא פוגמים בו. ז) כדי

2. שמות כ"תשא, לה, כא. 3. ויקרא-בהר, כה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שביעית; ואין חוכרין אותה ממנו כְּדִי לְזַרְעָה, אֶלָּא תְּהִי בּוֹרָה [=שוממת] לְפָנָיו. וְאִם מֵת, יִזְרְעֶנָּה בְּנוֹ.

יד. הַמַּעֲבִיר [=מסיר] קוֹצִים מֵאֲרָצוֹ [=שדהו] בַּשְּׁבִיעִית, כְּדִי לְחַקֵּנָה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, או שֶׁסָּקֵל מִמֶּנָּה אֲבָנִים - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי - לֹא קִנְסוֹ אוֹתוֹלָה, וּמִתֵּר לוֹ לְזַרְעָה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

(לה) מכיוון שפעולה כזו, לא מכינה את השדה לזריעה באופן סופי.

טו. הַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בַּשְּׁבִיעִית - אִם הָיוּ מִקְצֵת הָעֵלִין מְגֻלִּין, אֵינּוּ חוֹשְׁשִׁין; וְאִם לֹא, אֲסוּרִיל. הַטּוֹמֵן אֶת הַלוֹף [=מין בצל] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - לֹא יִפְחוֹת [בכמות הלף] מֵאֲרַבְעַת קַבִּין [המכוסים] עַל גִּבֵּה טֶפַח, וְטֶפַח עֶפֶר עַל גִּבְיּוֹלָה; וְטוֹמְנוֹ בְּמָקוֹם דְּרִיסָת [רגלי] הָאֲדָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְמַח לֵט. וּמִתֵּר לְמָרֵס בְּאֲרֵז [=להשקות שדה אורז] בַּשְּׁבִיעִית^ט, אֲבָל לֹא יִכְסֹח [העלים].

(לו) מותר ואינו עובר על איסור "שדך לא תזרע", מכיוון שהם לא מחוברים לאדמה. (לז) מכיוון שבהטמנה באופן כזה, הירקות משרישים באדמה. (לח) מכיוון שדווקא באופן כזה, ניכר שההטמנה היא לא במטרה לזרוע. (לט) כי הרי אם יצמח, יוצא שזרע בשביעית. (מ) כדי שהאורז לא יינזק.

טז. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִין: 'מִלְקֵט אָדָם עֲצִים וְאֲבָנִים וְעֹשִׂים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ^{טא} - וְהוּא שְׂיִטֵּל הַגֶּס הַגֶּס [פסולת גסה], כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּזֵּן לְנִקּוֹת הָאֲרָץ^{טב}; אֲבָל מִשְׁדֵּה חֲבֵרוֹ, נוֹטֵל בֵּין דֶּק בֵּין גֶּס^{טג}. מִשְׁרָבוֹ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לְנִקּוֹת, וְאוֹמְרִין: 'הַגֶּס הַגֶּס אֲנִי לוֹקְטִין' - אֲסֵרוֹ שְׂיִטֵּל אָדָם כָּלוּם מִשְׁדֵּהוּ, אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ - וְהוּא שֶׁלֹּא יִלְקֹט בְּטוֹכָה [=מתוך כוונה לנקות], שֶׁלֹּא יֹאמֶר לוֹ: 'רְאֵה בָּמָה טוֹכָה עֲשִׂיתִי לָךְ, שֶׁהָרִי נִקִּיתִי שְׂדֶךְ^{טד} ימי'.

(מא) מדובר שמלקט לצורך העצים, האבנים והעשבים, ולא כדי לנקות את השדה. (מב) ואסור לסקל את השדה בשמיטה. (מג) כי אין חשש שיתכוון לנקות את שדה חברו. (מד) כי אם יעשה כך, חברו יבוא לנקות את שדהו כתמורה.

יז. הֵייתָה בְּהֶמְתּוֹ עוֹמֶדֶת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - מִלְקֵט וּמִבִּיא לְפָנֶיהָ [לאכילה]; שֶׁבְּהֶמְתּוֹ מוֹכַחַת עָלֵיוֹמָה. וְכֵן אִם הֵייתָה שֵׁם בִּנְיָתָהּ [=תנור] - מִלְקֵט הַפֶּלֶם^{טו} וּמִדְּלִיק; שֶׁבִּנְיָתָהּ מוֹכַחַת עָלָיו.

בין העצים, כדי להביא מים לידם. (כה) כי לא ישקו בכזה מצב את כל השדה, העצים יינזקו, כדלהלן.

וכן עֶפֶר הַלְבָּן^{כו} - מְרַבְּצִין [=מורסים] אוֹתוֹ בְּמִים בַּשְּׁבִיעִית, בַּשֶּׁבִיל הָאֵילָנוֹת שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ.

(כו) שטח בתוך מטע, המשמש לגידול תבואה.

ט וְעוֹשִׂין עוֹגִילוֹת [=תעלות מים סביב] לְגִפְנִים; וְעוֹשִׂין אֶת אֲמַת הַמִּים כְּתַחֲלָה^{כז}, וּמִמְלֵאִין אֶת הַנִּקְעִים^{כח} בָּמִים.

(כז) כלומר, מותר לחפור אמת המים חדשה, ולא רק לתקן אמת המים שהתקלקלה. (כח) תעלה שמחברת בין התעלות הקטנות שמסביב לאילנות.

י. וּמִפְנֵי מָה הִתִּירוּ כָּל אֱלוֹכֵי? שָׂאֵם לֹא יִשְׁקָה, תַּעֲשֶׂה הָאֲרֶץ מִלְחָה [=תתייבש], וְיָמוֹת כָּל עֵץ שָׁבָה; וְהוֹאִיל וְאֲסוּר הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מִדְּבָרֵיהֶם - לֹא גָזְרוּ עַל אֵלּוּ; שָׂאִין אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא אוֹתָן שֶׁנִּי אָבוֹת וּשְׂתֵי תוֹלְדוֹת שֶׁלְּהֵן, כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּלֵא.

(כט) את דרכי ההשקיה שהוזכרו בהלכות הקודמות. (ל) כלומר, זריעה, קצירה, זמירה ובצירה. (לא) לעיל הלכות ב"ג.

השנת הראב"ד

משרבו . . מוֹנוֹת א"א אֵנוּ קִבְּלֵנוּ הָאֲנָסִים אֲרֻנוֹת שְׁנוּטֵל הַמֶּלֶךְ חוֹמֶשׁ מִפִּירֵי הָאֲרֶץ וּמִי שְׂאִינוֹ עוֹבְדָה גִּזְלוּן אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ וְהַמְקוּמוֹת שֶׁלֹּא הִחֲזִיקוּ בָהֶם עוֹלֵי כָּבֵל וְלֹא הִיתָה שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהֶם אֲלֹא מִדְּבָרֵיהֶם בָּהֶם הִתִּירוּ לַעֲבוֹד מִפְּנֵי הָאֲנָסִים אֲבָל לֹא בָּמָה שֶׁהִחֲזִיקוּ.

יא. מִשְׁרָבוֹ • הָאֲנָסִין,

וְהִטִּילוּ מִלְכֵי גוֹיִם עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מוֹנוֹת לְחִילוֹתֵיהֶם - הִתִּירוּלָב לְזַרְעָה לָהֶן בַּשְּׁבִיעִית דְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין לָהֶן

עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבָּב; וְכֵן מִי שֶׁכָּפָה אוֹתוֹ אֲנָסִי^{לב} לַעֲשׂוֹת בַּשְּׁבִיעִית בְּחֻמָּם^{לד}, כָּמוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בָּה - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה.

(לב) מכיוון שסירוב לספק להם אוכל, היה כרוך בסכנת נפשות. (לג) גם אם הוא לא מלך. (לד) אבל לעבוד בשכר אסור, מחשש שימצאו התירים לעשות כך גם כשאין סכנה.

יב. הַנוֹטֵעַ בַּשְּׁבִיעִית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - יַעֲקֹר; מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל חֲשׂוֹדִין עַל הַשְּׁבִיעִית - אִם תֹּאמַר בְּשׁוּגָג: 'קָנִים', יֹאמַר הַמִּזִּיד: 'שׁוּגָג הִייתִי'. יִג. הַחוֹרֵשׁ אֶת שְׂדֵהוּ, או גִּרָה [=הפך אדמתה], או זִבְלָה, בַּשְּׁבִיעִית, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה יָפָה לְזַרְעָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְלֹא יִזְרְעֶנָּה בְּמוֹצָאֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י' תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מה) שמלקט עבודה ולא מתוך מטרה לנקות את השדה. (מו) גם פסולת גסה וגם פסולת דקה.

יח. הקוצץ אילן או שתים לעצים, הרי זה מתר לשרש [=להוציאן עם השרשים]^{מז}. קצץ שלשה או יתר זה בצד זה - לא ישרש, שהרי מתקן את הארץ^{מח}; אלא קוצץ מעם [=גובה] הארץ, ומניח שרשיו בארץ. במה דברים אמורים? בקוצץ מתוך שלו; אבל משדה חברו, מתר לשרשם.

(מז) למרות שבפעולה הזו נהפכת האדמה והיא נעשית מוכנה לזריעה, במקום קטן כזה שלא רגילים לזרוע בו, לא אסרו, מכיוון שהמטרה שלו היא כריתת העצים. (מח) וחוששים שיתכוון בפעולה הזו להכין את האדמה לזריעה. (מט) אפילו שלוש או יותר.

יט. המבקע בקוץ בעץ - לא יחפה מקום הבקוע בעפר, מפני שהיא עבודה; אבל מכסה באבנים או בקש^{נא}.

(נ) כלומר, עבודת האילן, כי פעולה זו משיבה את האילן. (נא) כדי לשמור רק שהאילן לא יתייבש.

כ. המזנב [=כורת הקצוות] בגפנים, והקוצץ קנים - הרי זה קוצץ בדרבו, בקרדם ובמגל ובמגרה [=מסור] ובכל מה שירצה.

כא. אין קוצצין בתולת^{נב} שקמה [=מין תאנים] בשביעית, בדרך שקוצצין בשאר השנים - מפני שקציצתה עבודת אילן, שבקציצתה זו תגדל ותוסיף; ואם צרף לעציה, קוצץ אותה שלא בדרך עבודתה.

(נב) עץ שאף פעם לא נקצץ.

כב. ביצד קוצצת^{נז}? מעם הארץ [=סמוך לאדמה] או למעלה מעשרה טפחים^{נד}. אילן שנפסח [=נבקע] - קושרין אותו בשביעית; ולא שיעלה^{נה}, אלא שלא יוסיף [להיבקע].

(נג) כלומר, מהו האופן המותר לקצוץ אותה. (נד) כי קיצוץ במקומות האלו, ספק אם מועיל לאילן. (נה) לא מתוך מטרה שיתחבר מחדש.

פרק ב

דישון שדה ופינוי פסולת ממנה בשמיטה

א. לא יוציא אדם זבלים מחצרו, ויתן בתוך

(א) וזיבול השדה בשביעית אסור מדרבנן, כדלעיל פרק א הלכה ד. (ב) כי באופן כזה ניכר שהוא לא מתכוון לזבל את השדה כעת. (ג) שרגילים לזבל בו בשאר השנים. (ד) כדי שלא יראה כאילו אוסף את הזבל כדי לדשן את השדה השנה.

ולא יעשה אשפה פחותה ממאה וחמשים סאה [=מידת נפח] של זבל, כדי שתהיה נפרת שהיא אשפה^ה; ואם ירצה להוסיף, מוסיף. היה לו דבר מועט^ו, מוסיף עליו והולך. ולא יעשה בכל בית סאה, יתר משלש אשפות^ז.

(ה) ולא שאוספים שם את הזבל כדי לזבל כעת את השדה. (ו) על האשפה שתהיה יותר ממאה וחמשים סאה. (ז) מכיוון שכל שהאשפה גדולה יותר, ניכר יותר שהכוונה בערמה הזו היא לאסוף אשפה, ולא כדי לזבל את השדה. (ח) כלומר, אם הייתה בשדה שלו ערמת אשפה קטנה, עוד מלפני שנת השמיטה. (ט) כי אז גם כשאוסף בערמות, פעולה זו נראית כמו שמתכוון לזבל את השדה.

ב. והרוצה לעשות כל שדהו שלש שלש אשפות לתוך בית סאה, עושה; והרוצה לעשות זבלו אוצרי^ח, עושה.

(י) כי בכמות כזו אין חשש שיחשבו שהוא מתכוון לזבל את השדה. (יא) כלומר, אשפה אחת גדולה, שיש בה כמות אשפה של יותר מג' אשפות עם ק"ג סאה בכל אחת.

ג. היה מעמיד הזבל על הסלע^{יב}, או שהעמיד בארץ שלשה טפחים והערים [=עשה ערמת] הזבל, או שבנה על הארץ גבה שלשה והעמיד עליו הזבל - אינו צריך שעור^{יג}. אפילו עשה בן כמה אשפות לתוך בית סאה, בין גדולות בין קטנות^{יד} - מתר; שהרי הדבר נפר, שאינן לעבודת הארץ, אלא לכניסת הזבל^{טו}.

(יב) וברור מכך שהוא לא מתכוון לזבל את השדה. (יג) אין הגבלה לכמות ערמות האשפה שמותר לו להעמיד. (יד) כלומר, אפילו פחותות ממאה וחמשים סאה של זבל באשפה אחת. (טו) לאיסוף הזבל, כדי להשתמש בו לאחר השביעית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או גְדוּלוֹת מָזוּ - הָרִי זֶה נוֹטֵל; שְׁהוּאָה יוֹדֵעַ, שְׁלֹצֶרֶךְ הָאֲבָנִים הוּא נוֹטֵל^{כא}. הִיא [גובה הגדר] פְּחוֹת מַעֲשָׂהּ, או שְׁהִיו בּו פְּחוֹת מַעֲשֵׂר אֲבָנִים, או שְׁהִיו אֲבָנָיו קְטָנוֹת מִמָּשׁוֹי שְׁנַיִם שְׁנַיִם - נוֹטֵל עַד שְׁנֵינִי טֶפַח סָמוּךְ לָאֶרֶץ^{כב}.

(כא) כי אלו אבנים שרגילים להשתמש בהם לבנייה. (כב) כלומר, בתנאי שישאיר את טפח האבנים הסמוך לאדמה, כדי שידע הרוואה שלא התכוון לנקות את השדה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים^{כג}? בְּשִׁנְתָּפוֹן לְתֶקֶן שְׂדֵהוּ^{כד}, וְהַתְּחִיל לְטַל בְּשִׁבְעִית; אֲבָל אִם לֹא נִתְּפֵן לְתֶקֶן שְׂדֵהוּ, או שְׁהַתְּחִיל מִקֵּדָם שְׁבִיעִית - נוֹטֵל בְּשִׁבְעִית כָּל מָה שְׁיִרְעָה^{כה} מִכָּל מְקוֹם^{כו}, וְגוֹדֵר [מפרק הגדר] עַד לָאֶרֶץ. וְכֵן אִם הָיָה נוֹטֵל מִשְׂדֵּה חֲבֵרוֹ - אֵף עַל פִּי שְׁהוּא קִבְּלָן [עובר בקבלנות], גוֹדֵר עַד לָאֶרֶץ^{כז}.

(כג) שצריך להשאיר אבנים בגובה טפח סמוך לאדמה. (כד) לצורך מוצאי שביעית. (כה) אפילו אבנים קטנות. (כו) מכיוון שהרוואה אותו נוטל אבנים, יודע שלצורך אבנים הוא נוטל, ולא כדי לייפות את הקרקע.

ט. אֲבָנִים שְׂרָאִיִּין שֶׁתּוֹעֵצֵעַ אוֹתָן הַמַּחְרָשָׁה^{כח}, או שְׁהִיו מְכֻסּוֹת^{כט} וְנִתְּגָלוּ - אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׁתֵּים שָׁל מָשׁוֹי שְׁנַיִם שְׁנַיִם^ל, הָרִי זֶה מֵתֵר לְטַל אוֹתָן^{לא}; הִיו קְטָנוֹת מִזֶּה, לֹא יִנְטָלוּ.

(כח) כלומר, שאינו מחוברות לגמרי לאדמה. (כט) והוא לא ידע שהן קיימות. (ל) כלומר, שתי אבנים שיש בכל אחת מהן משא שני בני אדם, ואז הן ראויות לבניין. (לא) כי הרוואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ואינו מתכוון לייפות את השדה.

י. הַמִּסְקָל שְׂדֵהוּ בְּשִׁבְעִית, מִפְּנֵי שְׁהוּא צָרִיךְ לְאֲבָנִים^{לב} - נוֹטֵל אֶת הָעֲלִיּוֹנוֹת [התלושות], וּמִנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאֶרֶץ [המחוברות לאדמה]. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ בְּשְׂדֵהוּ גֶרֶשׁ [ערימה] שֶׁל צְרוּרוֹת, או גַּל שֶׁל אֲבָנִים - נוֹטֵל אֶת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וּמִנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאֶרֶץ. וְאִם יֵשׁ תַּחְתִּיתָן סֵלַע, או קֶשׁ - יִטַּל אֶת פְּלִין^{לג}.

(לב) אבל אם הוא מתכוון לייפות את השדה, אסור לעשות כך. (לג) מכיוון שניכר שלצורך האבנים הוא נוטל, כי אם לצורך ניקיון האדמה הוא היה מסלק גם את הקש ועוקר את הסלע.

השנת הראב"ד

מותר לאדם א"א עיקם עלינו את הדרך ובלבל לשון משנתנו ונתן את הראשון אחרון כי לשון המשנה המדייר את שדהו עושה סהר לבית סאתים ועוקר שלש רוחות ומניח את האמצעית ונמצא מדייר בית ארבעת סאין וכו' ומוציא מן הסהר לתוך שדהו כדרך המזבלין והקשו בגמרא אן תנין שדה שניטיבה או נדיירה וכו' אלמא אסור לדייר והכא את אמרת מותר א"ר יונה מתניתין ברוצה להעמיד צאן בתוך שדהו פירוש לא לזבל אלא להעמיד שם צאנו לחלוב ולגזוז עושה מחיצות לסהר וכו' וכשיתמלא זבל מוציאו לשדה כדרך המזבלין פירוש כמו שפירשתי למעלה.

ד. מֵתֵר • לְאֲדָם

לְהוֹצִיא זָבֵל מִן הַסְּהִיר [ידי] שֶׁל צֹאן, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ כָּל מְכֻנְסֵי זָבֵל^{טז}. וְהָעוֹשֶׂה דִּיר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּשִׁבְעִית, לֹא יַעֲשֶׂהוּ יֵתֵר עַל בֵּית סָאִתִּים^{יז}; וְיִכְנִים הַצֹּאן לְתוֹכוֹ. וְכִשְׁיֻזְבָּלוֹ אֶת כָּל הַדִּיר - מִנִּיחַ [משאיר] דִּפֵּן אֶחָד

מִדִּפְנֵי הַדִּיר, וְעוֹשֶׂה דִּיר אַחֵר בְּצִדוֹ^{יח}; נִמְצָא מְזַבֵּל בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סָאִין.

(טז) כפי התנאים שנאמרו בהלכות הקודמות. החידוש בהלכה זו הוא, שלמרות שבכל השנים רגילים לעשות כך במטרה לזבל את השדה, בכל זאת התירו לעשות זאת בשביעית אם יקפיד על התנאים האמורים. (יז) לא יותר ממאה אמה על חמישים אמה. כי אם יעשה אותו גדול יותר, יחסדו הרואים שהוא מתכוון לזבל את השדה כעת. (יח) כלומר, מעביר את שלוש הדפנות לצדו השני של הדופן הרביעי, ובונה שם דיר חדש כמו הראשון.

ה. הֵיִתָּה כָּל שְׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סָאִין - מִשִּׁיר מִמְּנָה מִקְצֵת^ט, מִפְּנֵי מְרָאִית הָעֵין; כְּדִי שְׂיִדְעוּ הַכָּל, שֶׁהַצֹּאן הָטִילוּ בָּהּ [את הזבל] וְנִדְּיָרָה [נעשתה כדיר], וְלֹא יֵאמְרוּ: 'זָבֵל זֶה כָּל שְׂדֵהוּ בְּשִׁבְעִית'.

(ט) כלומר, יעשה את הדיר קטן יותר מבית סאתים.

ו. לֹא יִפְתַּח אָדָם מַחְצֵב^ה בְּתַחֲלָה [חדשה] לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּשִׁבְעִית - שְׁמָא יֵאמְרוּ: 'לְתֶקֶן שְׂדֵהוּ נִתְּפֵן, שְׂיִסִּיר מִמְּנָה הַסֵּלַע'; וְאִם הַתְּחִיל מִקֵּדָם שְׁבִיעִית, וּפָצַל מִמֶּנּוּ שְׁבַע וְעֶשְׂרִים אֲבָנִים בְּרִבּוּעַ שָׁלֹשׁ [אבנים] עַל שָׁלֹשׁ עַל רוּם שָׁלֹשׁ, כָּל אֶבֶן מִהֵן אֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם אֲמָה או גְדוּלוֹת מָזוּ - הָרִי זֶה מֵתֵר לְנָקֵר מִמֶּנּוּ [לחצוב מהסלע] בְּשִׁבְעִית כָּל שְׂיִרְעָה^כ.

(כ) מכיוון שכאשר הוא התחיל מערב השביעית, ברור לכולם שהוא צריך לאבנים, ולא כדי לייפות את השדה.

ז. גָּדֵר שָׁל אֲבָנִים שִׁישׁ בְּגִבְהוֹ עֲשָׂרָה טַפְחִים או יֵתֵר, וְרָצָה לְטַל כָּל אֲבָנָיו - אִם הִיוּ בּו עֶשֶׂר אֲבָנִים או יֵתֵר, כָּל אַחַת מִהֵן מָשׁוֹי שְׁנַיִם [משא שני בני אדם יחד]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השדה שלו. (מד) כי הרואים שמים לב שהוא בונה כדי למנוע מכשול, או כדי לסתום את הפרצה הפתוחה.

יד. אָסור לוֹ לְכַנּוֹת גֶּדֶר בְּשִׁבְעִית בֵּין שְׂדֵהוּ לְשְׂדֵה חֵבְרוֹמָה, אָבֵל בּוֹנֶה גֶּדֶר בֵּינוּ וּבֵין רְשׁוֹת הָרִבִּים^מ; וּמִתֵּר לְהַעֲמִיק עַד הַסֶּלַע^מ. וּמוֹצִיא אֶת הָעֵפֶר, וְצוֹבְרוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ כָּל מַעֲמִידֵי זֶבֶל^מ. וְכֵן אִם חָפַר בּוֹר וְשִׁיחַ [=שוּחָה] וּמַעְרָה בְּשִׁבְעִית, צוֹבֵר הָעֵפֶר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ כָּל הַחוֹפְרִים^מ.

(מה) כי יחשבו שהוא עושה כך כדי שיוכל לזרוע את השדה שלו כעת. (מו) מכיוון שבין כה וכה לא רגילים לזרוע את חלק השדה שסמוך לרשות הרבים, ולכן גם כשבונה גדר באזור הזה, לא חוששים שהוא בונה אותה כדי שיוכל לזרוע שם. (מז) בחפירה לבניית הגדר, הוא חייב להעמיק ולחפור עד החלק הסלעי שבאדמה, כדי שלא יכשל ויזרע לאחר חפירתו. (מח) כלומר, מותר לצבור עפר באותה כמות שמותר לצבור זבל בשדה, כמבואר לעיל הלכה א. (מט) שאסור להם להוציא את עפר החפירה שלהם לרשות הרבים, כדי שלא יהיה מכשול להולכים.

~ יום שישי י"א תמוז ~

פֶּרֶק נ

עבודת האדמה בערב השמיטה

א. עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה שְׁשִׁית, שְׁלֹשִׁים יוֹם סָמוּךְ לְשִׁבְעִית - אָסוּרָה הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַנֶּה לְשִׁבְעִית; וְדָבָר זֶה בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם הוּא שֶׁנֶּאֱסָר מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [=מסורת ממשה רבינו]. וְגִזְרֵי חֻקִּים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חוֹרְשִׁין שְׂדֵה הָאֵילָן [=מטע] עָרֵב שְׁבִיעִית בְּזִמְן הַמִּקְדָּשׁ, אֲלֹא עַד הַעֲצֵרָת [=שבועות]; וּשְׂדֵה הַלֶּכֶן [=תבואה], עַד הַפֶּסַח. וּבְזִמְן שֶׁאֵין הַמִּקְדָּשׁ קָיָם - מִתְרִין בְּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִין תּוֹרָה.

ב. אִיזוֹ הִיא שְׂדֵה הָאֵילָן? כָּל שֶׁלֶשָׁה אֵילָנוֹת לְבֵית סָאָה [502 אמה מרובעות]. אֶחָד אֵילָן סָרֵק, וְאֶחָד אֵילָן מֶאֱכָל, וְאֶפְלוֹ הֵן שֶׁל שֶׁלֶשָׁה אֲנָשִׁים - רוֹאִין אוֹתָן כְּאֵלוֹ הֵן תְּאֲנִים^מ: אִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת כְּפֶר דְּבָלָה [=גוש תאנים מיובשות, במשקל] שֶׁל שְׁשִׁים מָנֶה^ה, חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בְּשִׁבְלֵיו; וְהוּא, שִׁיחֶיהָ

השנת הראב"ד

לא... עפ"י א"א המשני לא דברה על זה כלל אבל היא כך אין בונין מדרגות ע"פ הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים מפני שמתקנין לשביעית אבל בונה הוא בשביעית משפסקו הגשמים מפני שמתקנין למוצאי שביעית ולא יסמוך בעפר (נ"א לא יסבוך בעפר) אבל עושה אותה חייץ כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטול הרי זו תינטל, נמצא שעל המדרגה שעל שפת הגיא הוא מדבר כשבונה אותה בשביעית לא יעשנה בעפר מפני שמכשירה לזריעה אבל עושה הוא חייץ פירוש באבנים, וכל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו כשעומד בר"ה וליטול אותה מתוך שדה חבירו תינטל ואין כאן משום גזל ובנין בה אבל מתוך שדהו לא מפני שהוא רוצה בקיומו דמנכש ויהיב עשבא עליהון.

(לד) אסור למלא את השקעים שבשדה, כדי להשוות את פני האדמה. (לה) ועבודת הארץ אסורה בשביעית. (לו) כדי להבדיל בינו ובין השדה. (לז) אבל לעבור את המחיצה ולרדת לתוך הגיא לאסוף את האבנים אסור, כי נראה שמתקן את השדה.

השנת הראב"ד

אבני... מקום א"א ירושל' מ"מ אפילו מתוך שלו, והקבלן מביא מ"מ אפילו פחות מאבני כתף פירוש קבלן שקיבל לעשותו חייץ ואין חוששין שהוא מתכוון לחלוק את שדהו.

הקבלן לט' מביא מכל מקום, ואפילו אבנים קטנות, בין משדה שקבלה, בין משדה שלא קבלה^מ.

(לח) מכיוון שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולליפות את שדהו. אבל אבנים קטנות יותר, אסור לו לקחת מהשדה שלו. (לט) אדם שקיבל את השדה מבעליה, על מנת שיגדל בה תבואה ויתחלקו ביניהם ביכול. (מ) כמו הדין בכל אדם, שמותר להוציא אבנים משדה חברו.

השנת הראב"ד

פרצה שהיא סוגה א"א זו הגירסא משוכשת מצאתיה בירושלמי ולא יכולתי לתקנה ואינה על הדרך שכתב הוא ועוד תנן מקרין את הפרצה במועד ובשביעית בונה כדרכו.

הרבים, או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרשות הרבים - הרי זה מתר לבנותה^{מד}.

(מא) פרצה בגדר שבינו לבין רשות הרבים. (מב) לא באבנים כפי שצריך להיות, אבל בכל זאת סתומה. (מג) אסור לחזק אותה ולתקן את הפרצה עם אבנים, כי הרואים יחשבו שעושה כך כי רוצה להתחיל לזרוע את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

רחוק בין כל אחד ואחד, כדי שיהיה הבקר יכול לעבר בכליו.

(א) שיותר לחרוש בה בערב שביעית עד חג השבועות. (ב) או יותר. (ג) והיינו יכולים לחשוב שמכיוון שכל אחד מלקט את פירותיו בזמן אחר, העצים לא יצטרפו להיחשב שדה האילן. (ד) מחשבים את היכול שלהם, כמו עצי תאנים - שפירותיהם גדולים ומצמיחים הרבה. (ה) אם כאשר כל שלושת האילנות הללו היו עצי תאנה, הם היו מניבים יחד כמות של 60 מנה. (ו) עד חג השבועות. (ז) רוחב ארבע אמות - כי אם המרחק ביניהם היה פחות, הם אינם נחשבים כי הם עומדים להיעקר.

ג. היו פחות משלשה לבית סאה, או שהיו שלשה, ואחד ראוי לעשות ששים מנה או יתר, והשנים אינם ראויין לעשות, או שנים ראויין לעשות אפלו מאה מנה, ואחד אינו עושה - אין חורשין להן אלא צרפן, והוא מלא האורה [שיספיק המעבר לקוטן] **וסלו חוצה לו.**

השנת הראב"ד

חורשין . . . בשבילן א"א נ"ל מן הגמרא כמו שצריכים שלש אילנות שיהיו משולשים לששים מנה כן אמר זעירא ברבי חנינא שיהיו תשעה מתושעים לחשבון ששים מנה כל אחד יהיה ראוי לעשות תשיעית של ששים מנה רב ביבי בשם ר' חנינא דאמר משולשים קאי אשלשה אילנות וזעירא בר' חנינא דאמר מתושעים קאי אתשעה והוא הדין אחמשה וששה ושבעה דבעי מחומשים ומשולשים ומשוכעים וכן לכולן עד שיהיו עשרה וזה המחבר לא כיון יפה.

ד. היו משלשה ועד תשעה, וראויין לעשות ששים מנה - חורשין • כל בית סאה בשבילן, ואף על פי שיש בהן מה [עין] שאינו ראוי לעשות.

ה. היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר,

בין עושין בין שאינן עושין - חורשין כל בית סאה בשבילן.

(ח) גם אם הם לא מצמיחים פירות בכמות של 60 מנה.

עשר נטיעות [עצים צעירים] מפזרות לתוך בית סאה, חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה; ודבר זה, הלכה למשה מסיני.

(ט) שלכל עץ יש עשירית מבית הסאה. ודווקא בעצים צעירים מותר לחרוש רק אם כל אחד מהם נמצא בחלק אחר של השדה, מכיוון שהשורשים שלהם קטנים ואם הם יהיו מקובצים בחלק אחד של השדה, החרישה בחלק האחר של השדה תהיה לא לצורך העצים, ולא התירו באופן הזה. (י) וסיבת ההיתר היא, מכיוון שעצים צעירים צריכים יותר שיחרשו עליהם לצורך הגדילה שלהם, ובוודאי שהחרישה נעשית עבורם ולא עבור שנת השמיטה.

ו. היו • עשירות [הנטיעות]

השנת הראב"ד

היו . . . מוקפות א"א נ"ל מן הגמרא דאו מוקפות עטרה קתני במתניתין.

שורה אחת, או מקפות עטרה [כקשת] - אין

חורשין להן אלא צרפן לכל אחת ואחת. והדלועין עם הנטיעות, מצטרפות לעשרה.

ז. איזו היא נטיעה? זה האילן הקטן, כל זמן שקוראין לו 'נטיעה'.

ח. אילן שנקצץ והוציא חליפין [גדל שוב] - אם נקצץ מטפח ולמעלה, הרי הוא פאילן; מטפח ולמטה, הרי הוא פנטיעה.

(יא) מכיוון שעדיין קוראים לו אילן. (יב) מכיוון שעץ בגובה כזה, כבר רגילים לקרוא לו נטיעה.

ט. וכל הדברים האלו - בזמן המקדש, כמו שאמרנו; אבל בזמן הזה, מתרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.

אף בזמן המקדש, מתרי לסקל [=להסיר אבנים] **ולזבל**

השדה ולעדר המקשאות והמדלעות [=קישואים ודלעות] **ובית השלהין** [=שדות הזקוקים להשקאה] - **עד ראש השנה.**

ומזבלין ומפרקין [=תלישת עלים] **ומצבקיין** [=פיזור אבק]

ומעשנין [תחת העץ] **ומקורסמין ומזרדין ומפסלין** [=הסרת

ענפים] **ומזהמין את הנטיעות, וכורכין וקוטמין אותן,**

ועושין להן בתים [=סככות], **ומשקיין אותן, וסכין**

[מירחת שמן] את הפגיין [=פירות שלא בשלן], **ומנקבין אותן**

[למהר בשולן]; כל עבודות אלו מתרות בערב שביעית

עד ראש השנה של שביעית, ואפלו בזמן המקדש.

(יג) הפעולות דלהלן, אסורות בשביעית עצמה רק מדרבנן,

ולכן לא החמירו לאוסרן בערב שביעית. (יד) הפעולות

דלהלן הן עבודות האילן, והתירו לעשותן מכיוון שהאיסור

בערב שביעית נאמר רק בעבודת האדמה.

י. פגי ערב שביעית שנקנסו לשביעית, ושל

שביעית שניצאו למוצאי שביעית - לא סכין ולא

מנקבין. ^{טו} **ובזמן המקדש, אין בוזין מדרגות על פי**

הגיאאות [=טרסות] **ערב שביעית, משיפסקו הגשמים**

- מפגי שהוא מתקן לשביעית.

(טו) למרות שמצד הדין הם נחשבים פירות שישית ופירות

שמינית, אסרו לסוך ולנקב אותם מפני מראית העין -

שהוראה יחשוב שהם סכים ומנקבים פגי שביעית.

יא. אף בזמן הזה, אין נוטעין אילנות, ואין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קנא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

גַּנְה תוֹף שְׂדֵהוּ בַּסֶּתֶר, וְכִשְׁעִמְחוּ יֹאכֵל מִהֶן וַיֹּאמֶר
'סְפִיחִין הֵן'; לְפִיכָף אָסְרוּ כָּל הַסְּפִיחִין הַצּוֹמְחִין
בְּשִׁבְעִית.

ג. הָא לְמַדְתָּהּ, שְׁאִין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית אֶלָּא
פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת, וְהַעֲשָׂכִים שְׁאִין זוֹרְעִין אוֹתָן רֹב
הָאָדָם, כְּגוֹן הַפִּיגָם וְהַיִּבּוֹזִין הַשּׁוֹטִים [צמחי בר] וְכָל
פִּיּוּצָא בְּהֵן; אֲכָל הַיִּרְקוֹת שְׂדֵרָךְ רֹב הָאָדָם לְזַרְע
אוֹתָן בַּגָּנוֹת, וּמִינֵי תְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - כָּל הַצּוֹמְחִים
מִהֶן, אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם [של חכמים]; וְהַמִּלְקֹט אוֹתָן,
מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת [=מלקות מדברי חכמים].

ה) מהסיבה שגזרו לאסור אכילת ספיחים. (ו) כי בהם אין
חשש שיזרעו אותם בני אדם בסת.

השגת הראב"ד
ד. סְפִיחִים • הַעוֹלִין
בְּשִׂדֵּה בּוֹרִי, וּבְשִׂדֵּה
נִירָה, וּבְשִׂדֵּה כָּרִם,
וּבְשִׂדֵּה זֶרַע - מִתְרִין

בְּאֲכִילָהּ. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָזְרוּ עֲלֶיהֶן? לְפִי שְׁאִין
אָדָם זוֹרֵעַ מְקוֹמוֹת אֵלּוּ: שְׂדֵה בּוֹר, אֵין אָדָם נִפְנֶה
לְשֵׁם [מתעניין בה]; וּשְׂדֵה נִיר, רוֹצֵה הוּא בְּתַקְוָה^ט;
וּשְׂדֵה כָּרִם, אֵינוֹ אוֹסֵר כְּרִמּוֹ [שאם יורע יאסור מדין כלאים];
וּשְׂדֵה זֶרַע [=זרועה], הַסְּפִיחִין מִפְּסִידִין אוֹתָהּ. וְכֵן
הַתֵּבֶן שֶׁל שְׁבִיעִית מֵתָר בְּכָל מְקוֹם, וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו.

ז) שלא רגילים לזרוע בה כלום. ח) שרגילים לזרוע בה,
אך אינה חרושה. ט) שתהיה מוכנה לחרישה.

ה. סְפִיחִין שֶׁל שְׁבִיעִית שִׁעָצוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית,
אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ; וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיָדָא - אֶלָּא
חוֹרֵשׁ כְּדֶרְפוּ^י, וּבִהְמָה רוֹעֶה כְּדֶרְפָּה.

י) כי אם ספיחי שביעית היו מותרים באכילה מיד בתחילת
שמינית, עדיין יש לחשוש לעוברי עבירה שיזרעו בסוף
שביעית בסת כדי שיוכלו לאכול מיד בתחילת שמינית.
יא) מכיוון שהם אינם גדלים בצפיפות וזו דרך הקצירה
הרגילה שלהם. יב) ואינו חושש שמא יבוא לאוכלם, וכן
אינו חושש לזיבול השדה על ידי הספיחים, מכיוון שהם
אסורים רק באכילה ולא בהנאה.

השגת הראב"ד
ו. וְעַד • מִתִּי אֲסוּרִין
סְפִיחֵי שְׁבִיעִית, בְּמוֹצָאֵי
שְׁבִיעִית? מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה

ועד . . חנוכה א"א חפשתי זו
המימרא ולא מצאתיה לא במשנה
ולא בתוספתא ולא בירושלמי
ואולי הוציאה ממה שאמרו

מְרִכִּיבִין [ענף מאילן אחד על אילן אחר], וְאֵין מְכַרִּיכִין [=משחיל
בקרע ענף בעודו מחובר] עָרֵב שְׁבִיעִית - אֶלָּא כְּדִי שֶׁתִּקְלָט
הַנְּטִיעָה, וְתִשָּׁהָ אַחֵר הַקְּלִיטָה שְׁלִשִׁים יוֹם קֹדֶם
רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית; וּסְתָם קְלִיטָה - שְׁתִּי
שְׁבֻתוֹת [=שבועות]. וְדָבָר זֶה אֲסוּר לְעוֹלָם, מִפְּנֵי
מִרְאִית הָעֵינַן - שֶׁמָּא יֹאמֶר הָרוּאֶה: 'בְּשִׁבְעִית
נִטְעו'.

נִמְצְאָתָה אוֹמֶר, שֶׁהַנְּטִיעָה אוֹ הַמְכַרִּיף אוֹ הַמְרַכִּיב
עָרֵב שְׁבִיעִית קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים
יוֹם, יִקָּם; פְּחוֹת מִכֵּן, יַעֲקֹר. וְאִם לֹא עָקַר, הַפְּרוֹת
מִתְרִין. וְאִם מֵת קֹדֶם שִׁיעָקֹר, מְחִיבִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ
לַעֲקֹר.

פָּרָק ד'

דיני ספיחי ופירות שביעית, וקניית פירות וירקות
במוצאי שביעית.

א. כָּל שֶׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית - בֵּין מִן
הַזֶּרַע שֶׁנִּפְל בָּהּ [מאלין] מִקֶּדֶם שְׁבִיעִית, בֵּין מִן
הַעֲקָרִים [=גבעולים] שֶׁנִּקְצְרוּ מִקֶּדֶם וְחִזְרוּ וַעֲשׂוּ,
שְׁנִינָהּ נִקְרְאוּ 'סְפִיחִים', בֵּין מִן הַעֲשָׂבִים וְהַיִּרְקוֹת
שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין לָהֶן זֶרַע - הַכֹּל מֵתָר לְאָכְלוֹ
מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר^א: "וְהִיתָה שְׂבַת הָאָרֶץ לְכֶם
לְאָכְלָהּ".

אֶפְלוּ שְׂדֵה שְׁנִטְיָכָה [=נחרשה] בְּשִׁבְעִית, וְצִמְחָהּ
[מעצמה] - פְּרוֹתֶיהָ מִתְרִין בְּאֲכִילָהּ; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמָר^ב:
"אֵת סְפִיחַ קִצְיָרָךְ לֹא תִקְצֹר"^א, שֶׁלֹּא יִקְצֹר כְּדֵרָךְ
שֶׁקּוֹצֵר בְּכָל שָׁנָה. וְאִם קִצֵּר כְּדֵרָךְ הַקּוֹצְרִין, לֹאֲכָה^ב.
פִּיעִיד? כְּגוֹן שֶׁעָקַר כָּל הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיד כְּרִי [=ערמת
תבואה] וְדָשׁ בְּכָקֶר, אוֹ שֶׁקָּצַר לְעִבּוֹדַת הָאָרֶץ, כִּמּוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹי. אֶלָּא קוֹצֵר מְעֻט מְעֻט, וְחוֹבֵט [במקל]
וְאוֹכֵל.

א) ואין הכוונה שאסורים באכילה. ב) כדין כל אדם
העושה מעשה שנאמר עליו איסור לא תעשה בתורה.
ג) כלומר, קצר כדי שתצמיח יותר טוב לאחר מכן.
ד) לעיל פרק א הלכות א-ב.

ב. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים], שִׁיחֵיו כָּל הַסְּפִיחִים
אֲסוּרִין בְּאֲכִילָהּ. וְלָמָּה גָזְרוּ עֲלֵיהֶן? מִפְּנֵי עוֹבְרֵי
עֲבֵרָה - שֶׁלֹּא יִלָּךְ וְיִזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְזֶרַעוֹנֵי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סְפִיחִין^{כב}; וּפְרוֹת הָאֵילָן^{כג}, אוֹכְלִין אוֹתָן בְּקִדְשָׁת שְׁבִיעִית^{כד}.

(כא) הלכה זו באה לבאר את המילים "הרי הן כפירות שביעית", שנאמרו בסוף ההלכה הקודמת. (כב) כמבואר לעיל הלכה ב. (כג) שאין בהם איסור ספיחים. (כד) להלן בפרקים ה"ו, יבואר מהי קדושת שביעית.

י.א. הָאֵרֶז, וְהַדָּחַן, וְהַפְּרָגִין, וְהַשְּׁמֶשְׁמִין, וּפּוֹל הַמִּצְרֵי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע [=לזריעה] - הוֹלְכִין בֵּהֶן אַחֵר גִּמְר פְּרִי: אִם נִגְמַר פְּרִין קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הֲרִי אֵלּוּ מִתְּרִין בְּשִׁבְעִית כְּפִרוֹת שְׁשִׁית; וְאִם נִגְמְרוּ אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אָף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ [=השתרשו בקרקע] קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה - הֲרִי אֵלּוּ אֲסוּרִים מִשּׁוּם סְפִיחִים.

יב. הִירָק, בְּשַׁעַת לִקְיָטוֹ. וְהָאֲתָרוֹג - אֶפְלוּ הִיָּה כְּפּוֹל [=בגודל פול] קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנַעֲשֶׂה כְּכֹד [=ונלקט] בְּשִׁבְעִית - חֵזֵב בְּמַעֲשָׂרוֹת כְּפִרוֹת שְׁשִׁית; וְאֶפְלוּ הִיָּה כְּכֹד בְּשִׁשִּׁית - הוֹאִיל וְנִלְקָט בְּשִׁבְעִית - הֲרִי הוּא כְּפִרוֹת שְׁבִיעִית, וּמִתְעַשֵּׂר כְּפִרוֹת שְׁשִׁית לְהַחֲמִיר.

יג. וְכֵן^{כה} פְּרוֹת שְׁבִיעִית שְׁיִצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - בְּתַבּוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְאֵילָנוֹת, הוֹלְכִין אַחֵר עֹונָת הַמַּעֲשָׂרוֹת; וְהַפְּרָגִין וְהַשְּׁמֶשְׁמִין וְהָאֵרֶז וְהַדָּחַן וּפּוֹל הַמִּצְרֵי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע, אַחֵר גִּמְר הַפְּרִי; וְהִירָק, אַחֵר לִקְיָטוֹ.

(כה) כלומר, כמו שבפירות שישיית שנכנסו לשביעית, עונת המעשרות קובעת לאיזו שנה הם שייכים, כמבואר לעיל הלכה ט, כך גם בפירות שביעית שנכנסו לשמינית. וכן הדין בכל הגידולים, שכדרך קביעת שייכות פירות שישיית שנכנסו לשביעית, כך ייקבעו פירות שביעית שנכנסו לשמינית.

יד. פּוֹל הַמִּצְרֵי שְׁזָרְעוּ לְזָרַע בְּשִׁשִּׁית, וְנִגְמַר פְּרִיו קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית - בֵּין יָרֵק שְׁלֹו בֵּין זָרַע שְׁלֹו, מִתֵּר בְּשִׁבְעִית^{כו}. וְאִם זָרְעוּ לְיָרֵק [=למאכל], וְנִכְנְסָה עָלָיו שְׁבִיעִית - בֵּין יָרֵקוּ בֵּין זָרְעוּ, אֲסוּר כְּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית^{כז}; וְכֵן אִם זָרְעוּ לְזָרַע וְלִיָּרֵק, הֲרִי הוּא אֲסוּר^{כח}.

(כו) מכיוון שגמר הפרי קובע בו, ולכן גם הירק שלו מותר מכיוון שהכוונה בזריעתו הייתה רק לצורך הזרע שלו. (כז) מכיוון שבמצב כזה דינו ככל ירק, שהלקיטה קובעת בו. (כח) מכיוון שגם הזרע שלו נעשה בסוף ירק, ואם יקלו בדינו הרואה יחשוב שגם בירק גמר הפרי קובע ולא הלקיטה.

יז. חֲנֻכָּה; וּמִחֻנְכָּה וְאֵילָן, סְפִיחִין מִתְּרִין^{כט}. וְהַזֹּרַע סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחֵר שְׁבִיעִית, הַגִּידוּלִין מִתְּרִין^ל.

אחרים מניין לו שיהא להם היתר ואולי בשעמדו בקרקע ורבה החדש על העיקר שההיתר מעלה את האיסור ברוב אבל זמן חנוכה מאין לו.

(יג) מכיוון שמחנוכה ואילן, יש כבר בשדה יותר תבואה של שמינית מתבואה של שביעית. (יד) מכיוון שהגידולים גדלו יחד מספיחי שביעית האסורים ומהאדמה בשנה השמינית שמותרת, והכלל הוא שכל דבר שהיתר ואיסור גרמו יחד לגידול שלו - מותר.

ז. בְּצָלִים שְׁיִצְאוּ מִשְׁבִּיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית^{טו} - אִם עָשׂוּ פִּיּוּצָא בֵּהֶן^{טז}, מִתְּרִין^{טז}; וְאִם לֹא, אֲסוּרִין^{טז}. וְכֵן שְׁאֵר הַפְּרוֹת - אֵין לֹאקְחִין אוֹתָן בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אֲלָא מְשַׁעֲשׂוּ פִּיּוּצָא בֵּהֶן מִפְּרוֹת מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. עֲשֶׂה הַכְּפִיר [=הראשון], הִתֵּר הָאֶפֶל [=האחרון שבגידולי השביעית]. וּמִתֵּר לָקַח [=לקנות] יָרֵק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִיָּדִי^{טז}.

(טו) ולקטו אותם במוצאי שביעית כך שלפי הדין הם מותרים, כי הרי בירק הלקיטה היא הקובעת (כדלהלן הלכות יג-טז). (טז) אם כבר הספיקו לגדול בצלים של השנה השמינית באותו הגודל. (יז) כי אין כאן חשש של מראית העין שלקטו אותם בשביעית. (יח) כי הרואים יחשבו שעברו על איסור ולקטו אותם בשביעית. (יט) כי היו רגילים לייבא ירקות מחוץ לארץ.

ח. וּמֵאִמְתִּי מִתֵּר אָדָם לָקַח לֹוֹף [=מִין בַּצֵּל] בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית? מִשְׁיָרְכָה הַחֲדָשׁ.

ט. בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשִׁמְטִים וְלִיּוֹבְלוֹת. פְּרוֹת שְׁשִׁית שְׁנִכְנְסוּ לְשְׁבִיעִית - אִם הִיוּ תַבּוּאָה אוֹ קִטְנִיּוֹת אוֹ פְּרוֹת הָאֵילָן, וְהִגִּיעוּ לְעֹונָת הַמַּעֲשָׂרוֹת [=נחתהיכו במעשרות]^כ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה - הֲרִי אֵלּוּ מִתְּרִין; וְאִם עַל פִּי שְׁאֹוֹסָף אוֹתָן בְּשִׁבְעִית, הֲרִי הֵן כְּפִרוֹת שְׁשִׁית לְכָל דָּבָר. וְאִם לֹא בָּאוּ לְעֹונָת הַמַּעֲשָׂרוֹת אֲלָא אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הֲרִי הֵן כְּפִרוֹת שְׁבִיעִית.

(כ) עונת המעשרות מפורטת בהלכות מעשר פרק ב, הלכה ה ואילן.

י. הַתַּבּוּאָה^{כא} וְהַקִּטְנִיּוֹת אֲסוּרִין בְּאֶכֶלָה, מִשּׁוּם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּמוֹת שְׁהוּא^מ; אִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, מִתְּרִמָּה^{מא}.
וְאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשַׁרֵּשׁ אֶת הַקִּנְדָּס [=ארטישוק]^{מב},
אֶלָּא גּוֹזֵז בְּעֵלִין^ג; וְאִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית,
מִתְּרִי.

(לז) מותר לשמור אותם בשביעית כדי לזרוע מהם לאחר השביעית, ואין בהם את האיסור של "לאכלה ולא לזרעה" שבפירות שביעית. (לח) שאסורים גם באכילה וגם בזריעה. (לט) אסור למור אותם כדי לזרוע מהם לאחר השביעית. (מ) כי לוף גדל בקרקע שלוש שנים, ולא חוששים שהרואים יחשבו ששתלו אותו בשביעית. (מא) מכיוון שרובו גדל בהיתר – לא בשנת השמיטה. (מב) שגם הוא גדל באדמה במשך כמה שנים, אלא שהוא רק מגדל עלים חדשים בכל שנה. (מג) מכיוון שהעלים רכים ויחשבו ששתל בשביעית – כי הרי הירק ממנו הם גדלים טמון באדמה.

יט. לוף של ערב שביעית^{מד}, וכן בצלים הקיצונים
[=הגדלים בקיץ] **ופופאה** [=צמח שקשה לעוקר] **שנגמרו לפני**
שביעית - מותר לעקור אותן בשביעית בקרדמות של
מתכת, ואין בזה משום עבודת הארץ^{מה}.

(מד) שכל מה שנותר ממלאכתו, זה לחפור באדמה ולאסוף אותו. (מה) מכיוון שברור לכולם שאינו מתכוון לעבודת האדמה.

כ. הבצלים^{מו} שיצדו עליהן גשמים בשביעית,
וצמחו - כל זמן שהעלין שלהן ירקו, הרי אלו
מתרין^{מז}. ואם השחירו, הרי אלו כנטועין בארץ;
ואותן העלין, אסורין משום ספיחין. וביין קף וביין
קף, הבצלים עצמן בהתירן עומדין.

(מו) בצלים תלושים מערב שביעית, וטבע הבצלים להצמיח עלים כשלחות יורדת עליהם. (מז) כי ניכר שהם חלק מהפרי עצמו.

כא. בצל • שעקרו
בשביעית, ונטעו
בשמינית, ורבו גדוליו
[=התוספת מרובה] **על עקרו -**
העלו גדוליו את עקרו,
והתר הפל; הואיל
ושביעית אסורה על ידי
קרקע^{מח}, קף בטלמה על ידי קרקע.

(מח) שנאמר: "ושבתה הארץ".

כב. הפרות שיוציא האילן בשביעית - לא יאספו

טו. עבר וזרעו^{כט}
בשביעית^ל, ויצא
לשמינית - אם זרעו
לזרע - בין זרעו בין
ירקו, אסור במוצאי
שביעית
בשאר
הספיחים; ואם • זרעו
לירק - הואיל ונלקט
בשמינית - בין ירקו בין
זרעו, מתרלא. זרעו לזרע

ולירק - זרעו אסור משום ספיחים^{לב}, וירקו מתרלי.
(כט) את הפול המצרי. (ל) ונגמר פריו בשביעית. (לא) מכיוון שבשנה השמינית אין אסור ספיחים. (לב) מכיוון שגמר הפרי שהתרחש כבר בשביעית, קובע בו. (לג) מכיוון שאין חשש שיטעו ויחשבו שהירק הוא זרע, ודינו ככל ירק שנלקט בשמינית.

טז. בנות שוח^[=מין תאנים] - הואיל והן נגמרין
[=בשלים] לאחר שלש שנים - אם באו לעונת
המעשרות קדם ראש השנה של שמינית, הרי הן
נאכלין בשנה שניה מן השבוע^{לד} בתורת שביעית^{לה}.
(לד) בשנה השנייה שלאחר השמיטה, שהיא השנה השלישית לצמיחת הפירות הללו. (לה) כלומר, בקדושת פירות שביעית.

יז. הבצלים הסריסים^[=הזקוקים להשקיה מרובה] ופול
המצרי, שמנע מהן מים שלשים יום קדם ראש
השנה, ושל בעל^[=בצל רגיל], שמנע מהן שלש עונות
[של השקיה] לפני ראש השנה - הרי אלו מפרות
ששית^{לו}; פחות מפאן, הרי הן כספיחי שביעית.

(לו) למרות שמצד הדין, בצלים וכן פול המצרי שזרעו לירק הלקיטה קובעת בהם, במקרה שהבעלים לא השקה אותם תקופה כל כך ארוכה הם נחשבים כתבואה וקטניות שעונת המעשרות קובעת בהם, ולכן במצב כזה אף אם לקטו אותם בשביעית הם יחשבו פירות שישית.

יח. הדלועין שקימן לזרע - אם הקשו^[=התייבשו]
לפני ראש השנה ונפסלו מלאכל אדם - מותר לקימן
בשביעית^{לי}; שהן מפרות ששית. ואם לא הקשו,
אסורין כספיחי שביעית^{לח}. וכן הירקות כפץ שהקשו
לפני ראש השנה, מותר לקימן בשביעית; ואם היו
רכים, אסור לקימן^{לט} משום ספיחים. ואין מחיבין
אותו לשרש^[=לעקור] את הלוף, אלא מגיחו בארץ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הארץ בשביעית, ובסמה"צ – "שצונו להפקיר כל מה שתצמח", או שהיא "אפקעתא דמלכא" היינו שהתורה הפקירה שדהו של אדם בשמיטה ואין בעה"ב עושה כלום בזה. ונפק"מ, אם במפורש לא הפקיר שדהו (גודר שדהו ונועל כרמו), שאם היא "אפקעתא דמלכא" יכול כל אדם ליטול הפירות, אבל אם היא חובת גברא עובר על איסור גזל אף שהבעלים ביטל מ"ע.

וי"ל נפק"מ נוספת בזה לענין מעשר, שכיון ששביעית פטורה ממעשרות מצד שהפירות הפקר, הרי שאם ההפקר הוא חובה על האדם שמחוייב להפקיר שדהו בשמיטה, הנה זה שלא הפקיר שדהו (גודר שדהו כו') חייב במעשרות, אבל אם הוא "אפקעתא דמלכא" מובן שזה שלא הפקיר שדהו בשמיטה אינו כלום ויש לשדהו ממילא דין הפקר ופטור ממעשרות.

אלא, שבענין זה אפשר לומר, שגם אם בפירוש לא הפקיר פירות שביעית פטור ממעשרות כיון שזה שהפירות פטורות ממעשר מצד הפקר, אינו משום שהם הפקר בפועל אלא שיש חיוב להפקירם. ולדוגמא: כשם שבשש השנים הראשונות אין לומר שאם לא נתן מעשר שני בשנה ראשונה יתן מעשר עני, שהרי על תבואה של שנה זו אין כל חיוב למעשר עני, כך גם בנוגע לפירות שביעית מרגע שהתורה חייבה להפקירם נפקע מהם ממילא חיוב מעשרות.

ויש להביא ראיה שהיא חובת גברא, ממה שהוקשה שמיטת קרקעות לשמיטת כספים "וזה דבר השמיטה שמוט כו' בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע כו'".

על שמיטת כספים, אומרת המשנה "המחזיר חוב בשביעית (אחר זמן השמיטה) יאמר לו משמט אני, אמר לו אעפ"כ, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" ומכאן יש לפשוט ששמיטת כספים היא חובת גברא ולא אפקעתא דמלכא שאל"כ איך יתאים לשון המשנה "משמט אני" והלא אין כאן חוב כי נפקע ממילא באפקעתא דמלכא ואינו תלוי במה שיאמר המלווה "משמט אני", אלא ששמיטת כספית היא חובת גברא, וכיון שהוקשה לשמיטת קרקעות י"ל שגם שמיטת קרקעות היא חובת גברא.

(לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 287)
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

אותן פֶּדֶרֶף שְׁאוּסָף בְּכָל שָׁנָה [אלא בשינוי], שְׁנָאֲמַר⁶:
"אֶת עֲנָבֵי נְזִירָךְ לֹא תִבְצֹר"; וְאִם בָּצַר לְעִבְדֹת
הָאֵילָן, או שְׁבָצַר פֶּדֶרֶף הַבּוֹצְרִים - לֹאֲקָה.

כג. וְכִיצַד עוֹשֶׂה^{מט}? תֹּאנִים שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין קוֹצִין [=מייבשים] אוֹתָן בַּמִּקְצָה, אֲבָל מִיבֹשׁ אוֹתָן בַּחֲרֵב [בְּחֹרֶבָה]; וְלֹא יִדְרֹף עֲנָבִים בַּגֹּת, אֲבָל דּוֹרֵף הוּא בַּעֲרֵבָה [=קערה]; וְלֹא יַעֲשֶׂה [שמן מן] זֵיתִים בַּתּוֹף הַבַּד^{נא}, אֲבָל פּוֹתֵשׁ הוּא וּמִכְנִיס לְבֶד קָטָן בִּיתוֹ; וְטוֹחֵן בְּבֵית הַבַּד, וּמִכְנִיס לְבֶד קֶטְנָה. וְכֵן בַּשָּׂאֵר הַדְּבָרִים - כֹּל שֶׁיִּכּוֹל לְשַׁנּוֹת, מְשַׁנָּה.

(מט) כלומר, כיצד משנה מדרך הבורצים. (נ) במקום המיוחד לייבוש פירות. (נא) בכלי שרגילים להכין באמצעותו את השמן.

כד. מַצּוֹת עֹשֶׂה לְהַשְׁמִיט [=להפקיר] כֹּל מֶה שְׁתּוּצִיא הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית, שְׁנָאֲמַר⁷: "וְהַשְּׁבִיעִית, תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשֶׁתָּה". וְכֹל הַנוֹעֵל פְּרָמוֹ אוֹ סָג [גודר] שֶׁדָּהוּ בַּשְּׁבִיעִית - בָּטַל מַצּוֹת עֹשֶׂה; וְכֵן אִם אָסַף כֹּל פְּרוֹתָיו לְתוֹף בֵּיתוֹ; אֲלֵא יַפְקִיר הַכֹּל, וְיֵד הַכֹּל שׁוֹיִן בְּכָל מְקוֹם [זכות השימוש שווה לכל] - שְׁנָאֲמַר⁸: "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ". וְיֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא מַעַט לְתוֹף בֵּיתוֹ, פֶּדֶרֶף שְׁמִיטָאִין מִן הַהֶפְקֵר - חֲמֵשׁ פְּדֵי שָׁמֶן, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה פְּדֵי יֵינִי^{נב}; וְאִם הִבִּיא יֵתֵר מִזֶּה^{נא}, מִתֵּר.

(נב) זו כמות הצריכה שחכמים שיערו למאכל בני ביתו. (נג) כלומר, אם אמר שהוא צריך עבור בני ביתו כמות גדולה יותר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מַצּוֹת עֹשֶׂה לְהַשְׁמִיט כֹּל מֶה שְׁתּוּצִיא הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית, שְׁנָאֲמַר . . גו'".

כשם שישנה חקירה בענין מצות השמיטה האם היא חובת הקרקע או חובת הגברא (ונפק"מ לעבודה על ידי גוי), כך ישנה חקירה בענין מצות שמיטת פירות – "השביעית תשמטנה ונטשתה" האם היא חובת גברא על בעה"ב להפקיר פירות שביעית כדמשמע מלשון הרמב"ם ביד החזקה – "להשמיט כל מה שתוציא

6. ויקרא-בהר, כה, ה. 7. שמות-משפטים, כג, יא. 8. שם.

פרק ה

דיני אכילה והנאה מפירות שביעית

א. פירות שביעית נתנו לאכילה, ולשתיה, ולסיכה, ולהדלקת הנר, ולצביעה; מפני השמועה למדו¹⁰: "תהיה", אף להדלקת הנר ולצבע בה צבע.

(א) שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". תהיה כל תבואתה לאכול, ושתיה נכללת באכילה וסיכה גם נחשבת כשתיה.

ב. לאכילה ולשתיה ביצר? לאכל דבר שדרכו לאכל ולשתות דבר שדרכו לשתות, כדין תרומה ומעשר שני.

ג. ולא ישנה פרות מברייתך, בדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר: דבר שדרכו להאכל חי, לא יאכל אותו מבשל; ודבר שדרכו להאכל מבשל, אין אוכלין אותו חי. לפיכך, אין שולקין [=מבשלים] אכלי בהמה.

(ב) מדרך שימוש המקורית.

אינו מטפל [=מכשיר למאכל] לאכל תבשיל שנפסד והפת שעפשה, בדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר.
ד. ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה, שלא יביאנו לידי פסול; ואם בשל מעט ואכלו מיד - מתר, שהרי לא הניחו כדי לבוא לידי פסול.

(ג) כלומר, אם יטמא התבשיל יצטרך לשרוף אותו כדין כל תרומה טמאה, וכך יישרפו גם פירות השביעית שאסור לשורפם. (ד) אם אדם רוצה לבשל מעט ירק שביעית עם שמן תרומה.

ה. פירות המיוחדים למאכל אדם, אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות; הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה, ואכלה - אין מחיבין אותו להחזירה, שנאמר¹¹: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל".

(ה) לא מחייבים את בעלי הבהמה להזיז אותה כדי שלא תאכל.

כה. אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד, שנאמר: "כי תבאו אל הארץ וגו'" - בין בפני הבית [=בזמן המקדש], בין שלא בפני הבית.

כו. כל שהחזיקו [=התיישוב] בו עולי בבל עד כזיב [שבצפון], אסור בעבודה; וכל הספיחין שצומחין בו, אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מפזיב ועד הנהר [צפונה] ועד אמנה - אף על פי שהוא אסור [מדרבנן] בעבודה בשביעית, הספיחין שצומחין בו מתירן באכילה. ומהנהר ומאמנה והלאה, מתר בעבודה בשביעית. **כז.** סוריה - אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן התורה, גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית בארץ ישראל; כדי שלא יניחו ארץ ישראל, וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים ושנער [=סביבות ארץ ישראל] - אף על פי שהן חביבין במעשרות מדבריהם, אין שביעית נוהגת בהן¹².

(נד) ולא חוששים שיעברו להשתקע שם, כי הארצות הללו אינן נחשבות ארץ ישראל כלל, לעומת סוריה שאינה נחשבת כחוץ לארץ בחלק מהדינים.

כח. עבר • הירדן השנת הראב"ד עבר . . . בת א"א עבר הירדן מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל וכן סוריא.
כח. עבר • הירדן וספיחי סוריה - מתירן באכילה; לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים¹³.

(נה) נחלת שבט ראובן, גד וחצי שבט מנשה. (נו) שבה הספיחים מותרים, כמובא לעיל בהלכה כו.

כט. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, וזרעה בשביעית - פרותיה מתירן; שלא גזרו על הספיחין, אלא מפני עובדי עברה, והגוים אינן מצוין על השביעית כדי שנגזר עליהן.

ל. עירות ארץ ישראל הסמוכות לספר [לגבול] - מושביבין עליהן שומר, כדי שלא יפוצו [=יתפשטו] גוים ויבזו [יבזו] פירות שביעית¹⁴.

(נז) ויש מצווה שרק בני ישראל יאכלו מפירות השביעית.

9. ויקרא-בהר, כה, ב. 10. ויקרא-בהר, כה, ז. 11. ויקרא-בהר, כה, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. לְסִיכָה פִּיּוּצָד? לְסוּף דְּבַר שֶׁדָּרְכוּ לְסוּף; לֹא יְסוּף יֵין וְחֶמֶץ, אֲבָל סֶף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא יִפְטֹם אֶת הַשֶּׁמֶן [בבשמים]¹, וְלֹא יְסוּף בְּמִרְחֵץ; אֲבָל סֶף הוּא מִבְּחוּץ, וְנִכְנָסִי.

(ו) כי בכך השמן נעשה משחה ולא ראוי למאכל אדם.
(ז) כי זהו בזיון לפירות שביעית. (ח) מכיוון שהשמן שסך בו נבלע כבר בגופו.

ז. וְשֶׁמֶן שֶׁל שְׂבִיעִית - אֵין חוֹסְמִין [=סותמים] בּוֹ [חורים של] תַּנּוּר וְכִירִים, וְאֵין סָכִין בּוֹ מִנְעֵל וְסַנְדָּל. וְאֵין סָכִין אוֹתוֹ בְּיָדִים טְמֵאוֹת; נָפַל עַל בֶּשָׂרוֹ, מִשְׁפָּשְׁפוֹ בְּיָדִים טְמֵאוֹת. וְלֹא יְסוּף רִגְלוֹ בְּתוֹךְ הַמִּנְעֵל², אֲבָל סֶף הוּא רִגְלוֹ וְלֹבֵשׁ הַמִּנְעֵל. וְסֶף גּוֹפוֹ וּמִתַּעֲגֵל [=מתגלגל] עַל גִּבִּי קְטָבוּלִיא [=שטיח]³.

(ט) כלומר, מותר לסוך אותו רק לאחר נטילת הידיים.
(י) מכיוון שהשמן כבר התחלל. (יא) אסור לסוך את הרגל עם שמן שביעית כשהיא בתוך הנעל, מחשש שחלק מהשמן ייפול רק על הנעל וישתמש בו שימוש אסור. (יב) ולא חושש שבכך הוא סך את השטיח.

ח. לְהִדְלִקַת הַנֵּר פִּיּוּצָד? שֶׁמֶדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּשֶׁמֶן שְׂבִיעִית עֲצָמוֹ; מִכָּרוֹ וְלָקַח בּוֹי⁴ שֶׁמֶן אֲחֵר, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיף שֶׁמֶן בְּשֶׁמֶן - שְׁגִיחָה אֲסוּרִין בְּהִדְלָקָה; שְׂאִין מְדְלִיקִין בְּדָמֵי שְׂבִיעִית⁵. וְלֹא יִתֵּן הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַמְדוּרָה⁶, אֲלֹא מְדְלִיקוֹ בְּנֵר.

(יג) קנה בכסף שקיבל ממכירת שמן השביעית. (יד) כי רק בשמן השביעית בעצמו מותר להדליק, אבל הכסף שקיבל תמורתו הפך לקדוש בקדושת שביעית בפני עצמו, ומכיוון שאפשר להשתמש בו גם לקניית דברי מאכל, אסור להשתמש בו להדלקת נר. (טו) מכיוון שבדרך כלל לא מדליקים מדורה עם שמן, ומותר להשתמש בפירות שביעית רק כדרך שימושם הרגיל.

ט. לְצִבְעָה פִּיּוּצָד? דְּבָרִים שֶׁדָּרְכָן לְצַבֵּעַ בָּהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאֲכָלִי אָדָם, צוֹבְעִין בָּהֶן לְאָדָם [לצורך אדם]; אֲבָל לֹא צוֹבְעִין לְבִהמָה מִפְּרוֹת שְׂבִיעִית, אֲפִלּוּ מֵאֲכָלִי בִּהמָה - שְׂאִין קִדְּשָׁת שְׂבִיעִית חֻלָּה עַל צִבְעֵי בִּהמָה⁷.

(טז) מכיוון שהקבלה במסורת שמותר להשתמש לצביעה שפירות שביעית, הייתה רק לגבי תביעה בשביל בני אדם ולא בשביל בהמות.

אֲבָל אֵין מִכְבָּסִין בְּפָרוֹת שְׂבִיעִית⁸, וְאֵין עוֹשִׂין מְלוּגָמָה [=תרופה] - שְׁנַאמֶר⁹: "וְהִיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה", לֹא לְמְלוּגָמָה, וְלֹא לְזִלוּף [=להפיץ ריח], וְלֹא לְהִקְיָא [=לגרוע להקאה], וְלֹא לְמִשְׁרָה [=שריית בדים], וְלֹא לְכַבֵּיסָה.

(יז) שראויים לאכילה רגילה.

יא. כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ בְּפָרוֹת שְׂבִיעִית: כֹּל שֶׁהוּא מִיָּחַד לְמֵאֲכָל אָדָם, כְּגוֹן חֲטִים וְתַאנִּים וְעֲנָבִים וְכִיזָא בָּהֶן - אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגָמָה אוֹ רְטִיָּה וְכִיזָא בָּהֶן וְאֲפִלּוּ לְאָדָם, שְׁנַאמֶר¹⁰: "לָכֶם לְאֶכְלָה", כֹּל שֶׁהוּא מִיָּחַד לָכֶם, יִהְיֶה לְאֶכְלָה וְלֹא לְרִפּוּאָה; וְכֹל שְׂאִינוֹ מִיָּחַד לְמֵאֲכָל אָדָם¹¹, כְּגוֹן קוֹצִים וְדִרְדָּרִים הֶרְפִּים - עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגָמָה לְאָדָם, אֲבָל לֹא לְבִהמָה.

(יח) אלא למאכל בהמה.

וְכֹל שְׂאִינוֹ מִיָּחַד לֹא [למאכל] לְאָדָם וְלֹא לְבִהמָה, כְּגוֹן הַסִּיָּאָה וְהָאֲזוֹב וְהַקֶּרְנִית [=צמחי תבלין] - הֲרִי הוּא תְּלוּי בְּמַחְשָׁבְתוֹ: חָשַׁב עָלָיו לְעֵצִים, הֲרִי הוּא כְּעֵצִים¹²; חָשַׁב עָלָיו לְאֶכְלָה [של אדם], הֲרִי הוּא בְּפָרוֹת¹³; חָשַׁב עָלָיו לְמֵאֲכָל אָדָם וְלְמֵאֲכָל בִּהמָה - נוֹתֵנִין עָלָיו חֲמָרִי [=חומרות] מֵאֲכָל אָדָם, שְׂאִין עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגָמָה, וְחֲמָרִי מֵאֲכָל בִּהמָה, שְׂאִין שׁוֹלְקִין אוֹתָן.

(יט) שלא חלה עליהם קדושת שביעית כלל. (כ) שיש בהם קדושת שביעית.

יב. מִתֵּר לְמִכָּר [כמות מועטה של] אֲכָלִי אָדָם וְאֲכָלִי בִּהמָה, וְלָקַח בָּהֶם אֲכָלִי אָדָם. אֲבָל אֵין מוֹכְרִין אֲכָלִי בִּהמָה, לָקַח בָּהֶם אֲכָלִי בִּהמָה אֲחֵרָת, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׂאִין מוֹכְרִין אֲכָלִי אָדָם, לָקַח בָּהֶם אֲכָלִי בִּהמָה¹⁴; וְאֵם לָקַח בָּהֶן, אוֹ הֶחֱלִיף אֲכָלִי אָדָם בְּאֲכָלִי בִּהמָה - הֲרִי הֵם פְּאֲכָלִי אָדָם, שְׂאִין עוֹשִׂין מֵהֶם מְלוּגָמָה לְאָדָם.

12. ויקרא-בהר, כה, ו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"א תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא) מכיוון שהכסף הפך לקדוש בקדושת שביעית כללית, ומכיוון שאפשר לקנות בו מאכלי אדם אסור להשתמש בו לשימוש הפחות של מאכלי בהמה.

יג. פרות שביעית - אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ, ואפלו לסוריה. ואין מאכילין אותן לגויים, ולא לשכיר [=פועל]^{כג}; ואם היה שכיר שבת, או שכיר שנה, או שכיר חדש, או שקצץ [=התחייב לשלם] מזונותיו עליו - הרי הוא כאנשי ביתו, ומאכילין אותו. ומאכילין את האכסניא^{כד} פרות שביעית.

יד. אין בית דין פוסקין [=קוצבים מזונות] לאשה פרות שביעית, מפני שנה במשלם חוב מפרות שביעית; אבל גזונת היא משל בעלה^{כה}.

טו. אין אוספין פרות שביעית כשהן בסר - שנאמר^{כו}: "תאכלו את תבואתה", אינה נאכלת עד שתעשה תבואה; אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהן פגיו^{כז}, כדרך שאוכל בשאר שני שבוע [בשנים אר]. ולא יכנס לאכל בתוך ביתו, עד שגיעו לעונת המעשרות^{כח}.

טז. ומאימתי יהיה מתר לאכל פרות האילן בשדה בשביעית? הפגין של תאנים - משזריחו [ובהיקן], אוכל בהן פתו בשדה; וכן כל פיוצא בהן. והבסר - משיוצא מים [מין], אכלו בשדה; וכן כל פיוצא בו. היתים - משפכניסו [לסחיטה] סאה [=מידת נפח] של זיתים [ויצא] רביעית [הלוג] שמן, פוצע ואוכל לא בשדה; הכניסו חצי לג, פותש וסך

כז. מרחץ שהסקה [באיסור] בתבן וקש של שביעית, כהמה, צריך להשתמש בו בשימוש הראוי לו. לח) מכיוון שאינם נחשבים אוכל בכלל, ודינם הוא כמו עצים.

כח. כשנת הראב"ד אין . . . בה א"א המשנה לא אמרה אלא מותר לרחוץ בה ואם מתחשב הוא לא ירחוץ ופירשו בגמרא אם אדם חשוב הוא לא ירחוץ וג"ל דמותר לרחוץ דקתני ברישא בתנא קאמר אבל בשכר לא דהוי כסחורה ואם אדם חשוב הוא לא ירחוץ דחננ דידה כשכר דמי ואם כדבריו אדם חשוב לא ירחוץ בשום מרחץ בשביעית ומאי איריא כשהוסק בתבן וקש של שביעית.

יט. אין • שורפין תבן וקש של שביעית, מפני שהוא ראוי למאכל בהמה^{לז}; אבל מסיקין בגפת [פסולת זיתים] ובזוגין של [קליפות ענבים] שביעית^{לא}.

כ. מרחץ שהסקה [באיסור] בתבן וקש של שביעית, כהמה, צריך להשתמש בו בשימוש הראוי לו. לח) מכיוון שאינם נחשבים אוכל בכלל, ודינם הוא כמו עצים.

כא) מכיוון שהכסף הפך לקדוש בקדושת שביעית כללית, ומכיוון שאפשר לקנות בו מאכלי אדם אסור להשתמש בו לשימוש הפחות של מאכלי בהמה.

יג. פרות שביעית - אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ, ואפלו לסוריה. ואין מאכילין אותן לגויים, ולא לשכיר [=פועל]^{כג}; ואם היה שכיר שבת, או שכיר שנה, או שכיר חדש, או שקצץ [=התחייב לשלם] מזונותיו עליו - הרי הוא כאנשי ביתו, ומאכילין אותו. ומאכילין את האכסניא^{כד} פרות שביעית.

יד. אין בית דין פוסקין [=קוצבים מזונות] לאשה פרות שביעית, מפני שנה במשלם חוב מפרות שביעית; אבל גזונת היא משל בעלה^{כה}.

טו. אין אוספין פרות שביעית כשהן בסר - שנאמר^{כו}: "תאכלו את תבואתה", אינה נאכלת עד שתעשה תבואה; אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהן פגיו^{כז}, כדרך שאוכל בשאר שני שבוע [בשנים אר]. ולא יכנס לאכל בתוך ביתו, עד שגיעו לעונת המעשרות^{כח}.

טז. ומאימתי יהיה מתר לאכל פרות האילן בשדה בשביעית? הפגין של תאנים - משזריחו [ובהיקן], אוכל בהן פתו בשדה; וכן כל פיוצא בהן. והבסר - משיוצא מים [מין], אכלו בשדה; וכן כל פיוצא בו. היתים - משפכניסו [לסחיטה] סאה [=מידת נפח] של זיתים [ויצא] רביעית [הלוג] שמן, פוצע ואוכל לא בשדה; הכניסו חצי לג, פותש וסך

~ שבת קודש י"ב תמוז ~

פָּרָק ו

דיני סחר בפירות שביעית

א. אין עושין סחורה בפירות שביעית; ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית, מוכרה. ואותן הדמים [=הכספים], הרי הן כפירות שביעית: ולקח [=יקנה] בהן מאכל, ויאכל בקדשת שביעית. ואותו הפרי הנמכר, הרי הוא בקדשתו כשהיה.

(א) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. והכמות המותרת היא, מזון שלוש סעודות.

ב. לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכרה, ולא יצבע מקלפי [=קליפות] שביעית בשקר - מפני שזה עושה סחורה בפירות שביעית. לקח ירקות לאכל, והותר - מתר למכור המותר, והדמים שביעית; וכן אם לקט ירקות לעצמו, ולקח מהם בנו או בן בתו ומכרה - הרי זה מתר, והדמים דמי שביעית.

(ב) שגדלו מאליהם בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים. (ג) כלומר, לא ילקט מתוך כוונה למכור. (ד) שמיעדות לצביעה וחלה עליהם קדושת שביעית. (ה) כי לא לקח אותם מתוך כוונה למכור, ומכיוון שאכל מהם ניכר שכוונת לקיטתו הייתה לאכול. (ו) אפילו לפני שהתחיל לאוכלם, באופן שלו עצמו אסור למכורם.

ג. כְּשֶׁמוֹכְרִין • פְּרוֹת

שביעית - אין מוכרין

אותן לא במדה [=על פי

נפח] ולא במשקל ולא

במנין, כדי שלא יהיה

כסוחר בפירות

שביעית; אלא מוכר

המעט שמוכר אכסרה [=על פי השערה], להודיע שהוא

הפקרה, ולוקח הדמים לקנות בהן אכל אחר.

(ז) באופן המותר. (ח) כלומר, להראות שלא מוכר אותם

כסוחר, אלא אסף אותם מההפקר ורוצה למכורם רק כדי

לקנות מאכל אחר לעצמו.

השנת הראב"ד

כשמוכרין... שאוגרין א"א לשון המשנה וב"ה אומרים את שדרכו ליאגד לבית אוגרין אותו לשוק ופירושו הואיל שדרכו לאגדו אפי' לאכלו בביתו כדי שידע בכמה אגודות הוא מסתפק בשבוע ג"כ כשימכור אותן בשוק אוגרין אותו שאין אגודתו דרך סחורה אלא א"כ דרכו של ירק זה ליאגד אבל בין אגד לאגד לא שמענו הפרש.

מתר לרחץ בה בשכר; ואם אדם חשוב הוא, אסור לרחץ בה - שמה יסיקו בה דברים אחרים כדי להיות ריחה נודף בשבילו, ונמצאו מפסידין פרות שביעית.

(ט) בדיעבד, מכיוון שכבר נשרפו התבן והקש. (מ) כלומר, מאכלי אדם.

כא. הקלפין [=קליפות] והגרעינים שמתרין בתרומה לזרים, אין קדשת שביעית חלה עליהם; והרי הן פעצים, אלא אם כן ראויין לצביעה. והקור [=לכבות דקל], קדשת שביעית חלה עליו.

(מא) שבמצב כזה יצטרכו להשתמש בהם בשימוש הראוי להם, ויהיה אסור להסיק איתם את התנור. (מב) מכיוון שרגילים לאכול אותו כשהוא רך.

כב. הצורך תבלין של שביעית, ונתנו לתוך התבשיל - אם בטל טעמן, הרי אלו מתרין לכל דבר; ואם נשאר בהן טעם, עדיו הן בקדשת שביעית.

(מג) כלומר, אסף את התבלין בשקית ושם בתוך התבשיל. (מד) מכיוון שהם נחשבים כפעצים.

כג. אין נוטנין תבן וקש של שביעית לא לתוך הפר, ולא לתוך הטיט; והשנת הראב"ד

ואם... במבוער א"א והוא שישן עליו והכי איתא בירושלמי.

ואם • נתן, הרי זה תנור

כמבער. ומהסיקוהו בתבן ובקש של שביעית, יוצן [=יצנן

אותו]"; ומשחרר רביעה [=עונת הגשמים ה] שנה במוצאי

שביעית, נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית.

(מה) מכיוון שהם ראויים למאכל בהמה, ואסור להשתמש בהם לשימוש אחר. (מו) והתבטל על ידי מעשה זה מלהיות מאכל בהמה. (מז) כלומר, ולא יאפו בו לחם, מכיוון שהסיקוהו באיסור. (מח) מכיוון שבזמן כזה כבר צמחו תבן וקש חדשים שראויים למאכל בהמה, וכבר לא משתמשים בתבן ובקש של השנה הקודמת, כך שכעת אינם ראויים אפילו למאכל בהמה ואין בהם כלל קדושת שביעית.

ראשון [=שגדל בשביעית]; **אבל בפרי שני** [שנקנה תמורת פירות

שביעית] - מתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול.

ט וכשחלל בין פרי הנלקח שנית, אין מחללין אותו על בהמה חיה ועוף חיים - ששם יניחם, ויגדל מהם עדרים; ואין צריך לומר שביעית עצמה. אבל מחללין אותן הפירות על השחוטין.

(יא) ולא יבער אותם בזמן הביעור. (יב) כלומר, אם הדין שלא מחללים פרי שני על בהמה חיה, וחכמים קבעו באופן יוצא מהכלל שהקדושה נשארת בפרי ולא עוברת לבהמה, ודאי שבפרי ראשון, שאינו יוצא לעולם מקדושתו, לא נתפסה שום קדושה על הבהמה החיה.

י דמי שביעית - אין פורעין מהם את החובי, ואין עושין בהן שושבינות [=נדוניא], ואין משלמין מהן תגמולין, ואין פוסקין [=קוצבים] מהן צדקה לעניים בבית הכנסת; אבל משלחין מהן דברים של גמילות חסדים, וצריך להודיע [שהם דמי שביעית].

(יג) מכיוון שאסור לסחור בדבר הקדוש בקדושת שביעית. (יד) גמול עבור טובה שעשה לו חברו. (טו) אין נותנים את דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית הכנסת, מכיוון שזה כפורע חובו בדמי שביעית.

וכן אין לוקחין מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה; ואם לקח, יאכל כנגדן [פירות אחרים בקדושה] בדרך שעושה במעשר שני. ואין מביאין מהן קני [=קרוב מן העוף] זבים וזבות ויולדות, חטאות ואשמות; ואם הביא, יאכל כנגדן. ואין סבין פלים ועורות בשמן של שביעית; ואם סף, יאכל כנגדן.

(טז) מכיוון שמותר לקנות בדמי שביעית רק דברי מאכל. (יז) יקנה מכספו פירות בשווי הכסף שהשתמש בו לקניית הקרבן, ופירות אלו יהיו קדושים בקדושת שביעית. (יח) כי בשמן של שביעית מותר לסוך רק את האדם עצמו.

יא אין נותנין מהן [דמי שביעית] לא לבצל, ולא לספר, ולא לספן, ולא לשאר האמנין; אבל נותן הוא למי שדולה מים מן הבור להשקות אותו מים. ומתן לתן מפרות שביעית או מדמיהן לאמנין [=עושי מלאכה], מתנות חנם.

(יט) כי מותר לקנות בהם רק דברי מאכל. (כ) כמו שמותר לעשות גמילות חסד עם דמי שביעית, רק שצריך להודיע שהדמים של שביעית.

ד ואוגד דברים שדרךן להאגד לבית, למכר בשוק אכסרה, בדרך שאוגדין להביא לבית, לא בדרך שאוגדין לשוק - כדי שלא יהיה פמוכר בצמצום [=בריוק]; ודברים שאין דרךן להאגד אלא לשוק, לא יאגד אותן.

(ט) כלומר, מותר לאדם לקבץ כמה פירות כדי למכרם יחד, אבל לא לדייק בכמות שמקבץ כמו המוכרים שמדייקים, אלא יקבץ לחבילה כמות שמדמנת לו כמו בן אדם שאוסף פירות מהשדה כדי לאוכלם בבית.

ה פרות חוצה לארץ שנקנסו לארץ - לא יהיו נמכרים במדה, או במשקל, או במנין, אלא כפרות הארץ אכסרה; ואם היו נפרים שהן מחוצה לארץ, מתן.

(י) כי הרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, וחושב שאדם זה סוחר בפירות שביעית.

ו חמר בשביעית מבהקדש: שהפודה את הקדש - יצא הקדש לחלין, ויתפשו הדמים תחתיו. והשביעית אינה פן; אלא המוכר פרות שביעית - יתפשו הדמים ויעשו כפרות שביעית, והפרות עצמן לא נתחללו ונעשו כפרות שאר השנים, שנאמר ביה¹⁴: "תהיה", בהיותה תהי לעולם. ולפי שנקראת 'קדש', תופשת את דמיה. נמצאת אומר: האחרון נתפש בשביעית, והפרי עצמו הרי הוא כמו שהיה.

ז ביצר? לקח בפרות שביעית או בדמיהן בשר - נעשה הבשר כאותן הפרות, ואוכלו כפרות שביעית; וצריך לבער שניהן בשעת בעור שביעית. לקח באותו בשר או בדמיו דגים - יצא הבשר [לחולין], ונתפשו הדגים [בקדושת שביעית]. לקח בדגים או בדמיהן שמן - יצאו דגים, ונתפש שמן. לקח בשמן או בדמיו דבש - יצא שמן, ונתפש דבש. וצריך לבער הפרות הראשונות עם הדבש האחרון, בדרך שמבערין פרות שביעית; ואין עושין משניהן מלוגמה [=תרופה] ולא מפסידין אותן, בשאר פרות שביעית.

ח אין שביעית מתחללת [=מבטלת הקדושה מהפרי] אלא דרך מקח [=מכירה]. במה דברים אמורים? בפרי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

במתנה, או שנפלו לו פירשה - הרי זה אוכל, בדרך שאוכל פרות שאוסף אותן הוא בעצמו מן השדה.

(לד) ובכל זאת מעשה זה אינו נחשב כעשיית סחורה בפירות שביעית.

פרק ז

דיני ביעור פירות שביעית

א. פרות שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין [סוג הפרי] מצוי בשדה, שנאמר¹⁵: "ולביתך ולחיה אשר בארצך תהיה", כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, אתה אוכל ממה שבבית; פלה לחיה מן השדה - חייב לבער אותו המין מן הבית, וזה הוא בעור של פרות שביעית.
ב. כיצד? הרי שהיו לו גרוגרות [תאנים מיובשות] של שביעית בתוך ביתו - אוכל מהן כל זמן שהתאנים באילנות בשדה. פלו התאנים מן השדה - אסור לאכל מן הגרוגרות שבבית, אלא מבער אותן.
ג. היו לו פרות מרבין, מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד.

(א) שאינו יכול לאכול את כולם בעצמו עד סוף זמן הביעור.
 (ב) מדובר ביום האחרון של זמן הביעור, שאין ביכולתו של כל אחד לאכול יותר משלוש סעודות.

ואסור • לאכל אחר הבעור, בין לעניים בין לעשירים; ואם לא מצא אוכלין [מי שאכל] בשעת הבעור - שורף באש, או משליך לים, או מאבד בכל דבר שמאבד.

השנת הראב"ד

ואסור... הביעור א"א בחיי ראשי לא האיר ולא הצהיר מהו הביעור האוסר על כל אדם ואולי הוא סובר כי החילוק של ג' סעודות הוא גמר הביעור ואינו כן אלא בשיכלו פירות העיר ותחומיה מוציאים כל אדם מה שבבתיים ומביאים אותם לאוצר ליד ב"ד והם מחלקים לכל אדם שלש סעודות כדי לשבת וכן בכל יום ויום עד שיכלו ואם אין שם אוצר ולא ב"ד מחלקין מוציאים לשוק ומפקיין ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן

ככל אדם ואוכל הזוכה בהן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ ביהודה מכל ארץ יהודה ובגליל מכל הגליל ואחר שיכלו מכל הארץ או יתבערו לגמרי לשריפה או לאיבוד ומאותו הביעור ואילך אינו אוסר במשהו לפי שאין לו שום היתר אבל לביעור הראשון כיון שיש לו היתר אכילת ג' סעודות אוסר במשהו וחייב לבער ביעורו מן הבית זה דעת ר"ש והוא שאמר כל הירק אחד לביעור שכל המינים שנכבשו בחבית כיון שכלה אחד מהם בשדה יבער את כולם מפני שהוא אוסר במשהו לזה הביעור אבל ר"א ורבי יהושע סברי הכל בנותן טעם ומר סבר הראשון נותן טעם באחרון ומר סבר האחרון נותן טעם בראשון ור"ג סבר אין הולכים בזה אחר נותן טעם שאין כאן איסור אכיל' אלא מצות ביעור בלבד הילכך דיו שיבער אותו המין בלבד וזהו עיקר של דברים הללו.

יב. האומר לפועל: 'הא לך אסר' [=שם מטבע] זה, ולקט לי ירק [מפירות שביעית] היום' כא - שקרו מתר; ואינו פדמי שביעית^{כב} - אלא מוציאו בכל מה שירצה, ולא קנסו את הפועל להיות שקרו פדמי שביעית^{כג}. ואם אמר לו: 'לקט לי בוקי היום ירק' - הרי זה פדמי שביעית^{כד}; ואינו מוציאו אלא באכילה ושתיה, פירות שביעית.

(כא) מדובר בירק שאינו אסור מצד ספיחים. (כב) מכיוון שזהו שכר על הטרחה שלו ואין לו קשר לפירות עצמם. (כג) כמו שקנסו בעלי מלאכה אחרים כבהלכה הבאה. (כד) בתמורה למטבע. (כה) מכיוון שדרך האמירה שלו דומה לאמירת הקונה למוכר שיתן לו פירות בתמורה לתשלום מטבע.

יג. החמרים [המתפרנסים מהובלת מושא ע"ג בהמות] העושים בפירות שביעית מלאכת שביעית האסורה, כגון שהביאו יותר מדיקו - הרי שקרן פדמי שביעית^{כז}; ודבר זה קנס להם. ומפני מה קנסו בשכר החמרים, ולא קנסו בשכר הפועל? מפני ששכר הפועל מעט - לא קנסו בו, משום פדי חיייו [פרנסתו] כח.

(כו) כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין.
 (כז) ולא משנה באיזה משפט סיכמו איתם על התשלום.
 (כח) כלומר, פועל משתכר כמה שהוא צריך למחייתו, לעומת מוביל שמרוויח הרבה יותר.

יד. הלוקח מן הנחתום [=אופה] כפר [לחם] בפונדיון [=שם מטבע], ואמר לו בשעת לקיחה: 'כשאלקט ירקות שדה, אביא לך' - הרי זה מתר; ואותו הכפר, הרי הוא פירות שביעית^{כט}. ואם לקח ממנו סתם^ל - לא ישלם פדמי [או מפירות] שביעית; שאין פורעין חוב פדמי שביעית^{לא}.

(כט) של שביעית. (ל) בתמורה לכיכר. (לא) מכיוון שהוא הוחלף תמורת פירות שביעית. (לב) מבלי לומר לו מראש שיביא לו בתמורה פירות שביעית. (לג) שמכיוון שהתחייב לשלם לו באופן כללי, הוא התחייב לו כף, וכשנותן לו דמי או פירות שביעית, יוצא שפורע חובו באמצעותן.

טו. אוכלין פרות שביעית בטובה, ושלל בטובה [=שלא מדעת הבעלים]. כיצד בטובה? שיתן לו [הבעלים] פרות שביעית, פמי שעשה עמו טובה שנתן לו, או שיקניסו לגנתו לאכל, פמי שעשה עמו טובה [על מנת שיחזיר לו טובה] לר. ומי שנתנו לו פרות שביעית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט) איך מבערים את דמי השביעית. (י) ולא יחלק כסף בשווי שלוש סעודות לכל אחד, אלא יקנה בעצמו את דברי המאכל ויחלק אותם, מחשש שיהיו מבין האנשים כאלו שלא ימהרו לקנות אוכל בדמי השביעית הללו.

ט. **שֶׁלֶשׁ אֲרָצוֹת לְבַעֵר: אֶרֶץ יְהוּדָה כְּלָה - הַהָר וְהַשְּׂפֵלָה וְהַעֲמָק, אֶרֶץ אַחַת [דְּרוֹם]; עֵבֶר הַיַּרְדֵּן [הַמַּעֲרִיב] כְּלוּ - שְׂפֵלַת לַדְּ וְהָר שְׂפֵלַת לַדְּ וּמִבֵּית חוּרֹן עַם הַיָּם, אֶרֶץ אַחַת [מְרִכָּה]; וְהַגְּלִיל כְּלוּ - גְּלִיל הָעֵלְיוֹן וְגְלִיל הַתַּחְתּוֹן וְתַחוּם טַבְּרִיָּה, אֶרֶץ אַחַת [צָפוֹן]. וְאוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת מִשְׁלָשָׁתָן, עַד שִׁיכְלָה הָאֲחֵרוֹן שְׂבֻעָה^{יא}.**

(יא) כלומר, כל אחד מחבלי הארץ הללו נחשב כמקום נפרד לקביעת זמן הביעור, בהתאם לזמן בו נגמרו הפירות בשדות אותו חבל ארץ בו נמצאים.

י. **כִּיצַד? הֲיֵינוּ לוֹ פְּרוֹת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה? - אוֹכֵל מִהֶן כָּל זְמַן שֵׁישׁ מֵאוֹתוֹ הַמֵּיִן בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה כְּלָה; וְכֵן אִם הֵיוּ לוֹ פְּרוֹת גְּלִיל - אוֹכֵל מִהֶן כָּל זְמַן שֵׁישׁ מֵאוֹתוֹ הַמֵּיִן בְּכָל אֶרֶץ הַגְּלִיל כְּלָה; וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן.**

(יב) שגם גדלו בארץ יהודה.

יא. **וְשֶׁלֶשׁ אֲרָצוֹת אֵלוּ, כֵּלָן חֲשׂוֹבוֹת בְּאֶרֶץ אַחַת לְחֵרוּבִין וְלִזְיָתִים וְלִתְּמָרִים^{יב}. וְאוֹכְלִין בְּתִמְרִים, עַד שִׁיכְלָה הָאֲחֵרוֹן שְׂבֻ; וְאִמְתִּי הוּא כּוֹלָה? עַד הַפְּוִרִים. וְכֵן אוֹכְלִין בְּזִיתִים עַד הָעֶצֶרֶת [=שְׁבוּעוֹת], וּבְגִרְוֹגְרוֹת עַד הַחֲנֻכָּה.**

(יג) כי ידוע שבשביל לאכול את הפירות האלו, החיות נודדות בין חבלי הארץ, ולכן לגביהם כל הארץ נחשבת כמקום אחד.

יב. **הַמּוֹלִיךְ פְּרוֹת שְׂבִיעִית מִמָּקוֹם שֶׁכְּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כְּלוּ, אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כְּלוּ לְמָקוֹם שֶׁכְּלוּ - חֵיב לְבַעֵר; לְפִי שְׁנוֹתַיִן עָלָיו חֲמִירי [=חֲזוֹמְרוֹת] מָקוֹם שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם^{יג}, וְחֲמִירי מָקוֹם שֶׁהִלֵּךְ לָשָׁם^{יד}. וּפְרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁיֵּצֵאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתְּבַעְרִין בְּמִקְוָם, וְלֹא יַעֲבִירִם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.**

(יד) למרות שהוא לא מתכוון לחזור לאותו מקום. (טו) כדי שלא יתנהג באופן שונה מאנשי המקום שבו הוא נמצא כעת.

יג. **כָּלֵל גְּדוֹל אֶמְרוּ בְּשְׂבִיעִית: כָּל שֶׁהוּא מֵאֵכֵל**

ד. **הֵיוּ לוֹ צְמוּקִין שֶׁל שְׂבִיעִית, וְכָלוּ הָעֲנָבִים מִן הַגִּנּוֹת וְהַפְּרָדִסִּים שֶׁהֵן הַפֶּקֶר - אִף עַל פִּי שְׂעִדִּין יֵשׁ עֲנָבִים בְּגִפְּנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲצֵרוֹת - אֵינוּ אוֹכֵל מִן הַצְמוּקִין מִפְּנֵי עֲנָבִים אֵלוּ שֶׁבְּחֶצֶר, לְפִי שֶׁאֵינָם מְצוּיִין לַחֲזָה. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים בְּיֹתֵר שֶׁאֵינָם נִגְמָרִין [נגמרו בישראל] אֲלֵא בְּסוֹף הַשָּׁנָה, הֲרִי זֶה אוֹכֵל מִן הַצְמוּקִין בְּשִׁבְלָם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.**

(ג) ומכיוון שכבר אין פירות בשדה עבור החיה, חייב לכלות את פירות השביעית מהבית.

ה. **אֵילָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פְּרוֹת שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּשָׁנָה, וְהֵיכָה לוֹ מִפְּרוֹתָיו הָרֵאשׁוֹנוֹת - הֲרִי זֶה אוֹכֵל מִהֶן כָּל זְמַן שֶׁפְּרוֹת שְׁנִיּוֹת מְצוּיּוֹת בְּשָׂדֶה, שֶׁהֲרִי מֵאוֹתוֹ הַמֵּיִן בְּשָׂדֶה; אֲבָל פְּרוֹת הַסְּתָוִי - אֵין אוֹכְלִין בְּשִׁבְלָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן דּוֹמִין לְפְרוֹת שֶׁל שָׁנָה אַחֶרֶת^ה.**

(ד) פרות שגדלו בשביעית, אבל נקטפים מהשדה רק בסתיו של השנה השמינית. (ה) מכיוון שהם נראים כפירות השנה השמינית.

ו. **הַכּוֹבֵשׁ שֶׁלֹּשָׁה [מֵיִן] כְּבָשִׁים בְּחִבִּית אַחַת [שְׁכָל אַחַד זְמַן בִּיעוּרוֹ שׁוֹנָה] - כָּל שֶׁכָּלָה מֵינוּ מִן הַשָּׂדֶה, יִבְעֵר מֵינוּ מִן הַחֲבִיתִי; וְאִם הִתְחִיל בָּהּ [פֶּתַח הַחֲבִית קוֹדֵם זְמַן הַבִּיעוּר], הֲרִי הִכָּל כְּמִבְעָרִי. וְכִשֶּׁם שֶׁמִּבְעֵר אֶכְלִי אֶדָם, כֵּן מִבְעֵר אֶכְלִי בְּהֶמָּה מִן הַבֵּית; וְאֵינוּ מֵאֲכִיל לְבֶהֱמָה, אִם כָּלָה אוֹתוֹ הַמֵּיִן מִן הַשָּׂדֶה.**

(ו) אבל את שני הכבשים האחרים, אינו חייב לבער, למרות שהם קיבלו טעם מהמין שצריך כבר לבער אותו, מכיוון שהטעם אין בו ממשות והוא נחשב כבר כמבוער. (ז) כלומר, מכיוון שהוא התחיל לאכול מהחבית, שלושת המינים נחשבים כבר כיחידה אחת, וכאשר הגיע זמן הביעור אפילו רק של אחד מהם, חלה חובת הביעור על כל התערובת.

ז. **וְכִשֶּׁם שֶׁמִּבְעָרִין אֶת הַפְּרוֹת, כֵּן מִבְעָרִין אֶת הַדָּמִים.**

כיצד? הרי שמכר רמונים של שביעית, והרי הוא אוכל בדמיהן^ז, וכלו הרמונים מן האילן שבשדה, ונשאר אצלו מן הדמים שמכר בהן - חייב לבער.

(ח) קונה מאכלים בכסף השביעית שמכר בו את הרמונים.

ח. **כִּיצַד עוֹשֶׂה^ח? קוֹנֶה בָּהֶן מֵאֲכָלוֹת, וּמִחֻלְקִין מִזִּוּוֹי שֶׁלֶשׁ סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; אוֹ יִשְׁלִיךְ הַמַּעֲוֹת לַיָּם הַמָּלַח, אִם לֹא מֵצֵא אוֹכְלִין.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית, וַיֵּשׁ לָהֶן וְלַדְמִיָּהּ בַּעֲרִיב.
לוֹלְבֵי הָאֱלֹהִים, וְהַבְּטָנָה [בוטנים], וְהַאֲטָדִין [סוג קרין] -
יֵשׁ לָהֶן וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית, וְאֵין לָהֶן וְלֹא לַדְמִיָּהּ
בַּעֲרִיב; אֲבָל לְעֵלִים שְׁלֶהֶן יֵשׁ בַּעֲרִיב.

כ) הקליפה הירוקה שלהם, שניתן להשתמש בה לצביעה,
אבל הקליפה הקשה שלהם, נחשבת כעצים. (כא) מכיוון
שהם ראויים לצביעה. (כב) מכיוון שהם קיימים לאורך כל
השנה, ואינם תלויים בעונה. (כג) מכיוון שהם מאכל אדם.
(כד) מכיוון שהם ראויים למאכל אדם. (כה) מכיוון שהם
קיימים תמיד על האילנות ואינם נושרים. (כו) מכיוון שהם
נושרים ומתחדשים כל עונה.

טז. אִיזוּ הִיא שְׁעַת בַּעֲרִיב הָעֵלִין? בְּעַת שְׁיָבוּלוּ
מִן הָאֵילָנוֹת שְׁלֶהֶן; עַלֵי זֵיתִים, וְעַלֵי קָנִים, וְעַלֵי
חֲרוֹבִיבִין - אֵין לָהֶם בַּעֲרִיב, לְפִי שְׁאֵינָן נּוֹבְלוֹת וְכָלוֹת.
יז. וְעַד מָתַי יִהְיֶה אָדָם מְלַקֵּט עֲשָׂבִים לַחִין
בְּשְׁבִיעִית? עַד שְׁיִבֹשׁ הַמֶּתִיק [פרי מר]; וַיִּגְבֹּב [ילקט]
עֲשָׂבִים יְבֹשִׁים, עַד שְׁתֵּרֵד רְבִיעָה [עונת הגשמים] הַשְּׁנִיָּה
בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

יח. וְעַד מָתַי יִהְיוּ הָעֲנִיִּים מְתָרִין לְהַכְנִס לַפְּרִדְסוֹת
בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, לְאַסֹּף פְּרוֹת שְׁבִיעִית? עַד שְׁתֵּרֵד
רְבִיעָה שְׁנִיָּה.

(כז) שאז נגמרים הפירות בשדה, וזהו זמן ביעורם.

יט. הַנֶּרֶד וְהַכֹּפֶר וְהַלֶּטֶם [המשמשים להכנת בשמים], יֵשׁ
לָהֶן שְׁבִיעִית וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית כֹּחַ. הַקֶּטֶף [נוול ריחני],
וְהוּא שֶׁרֶף הַיּוֹצֵא מִן הָאֵילָנוֹת וּמִן הָעֲקָרִין [גזעים],
אֵין לוֹ [קדושת] שְׁבִיעִית; וְהַיּוֹצֵא מִן הַפְּגִיזָה, יֵשׁ לוֹ
שְׁבִיעִית וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית.

(כח) מכיוון שהם כמו פירות. (כט) פירות לא מבושלים.

כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֵילָן מְאָכָל; אֲבָל
בְּאֵילָן סֶרֶק - אֵף הַיּוֹצֵא מִן הָעֵלִין וּמִן הָעֲקָרִין -
כְּפָרִי שְׁלֶהֶן, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית.

ל) שרק שרף היוצא מהגזע קדוש בקדושת שביעית.
לא) כי הרי אין להם פרי אחר.

כא. הַפּוֹבֵשׁ וְרֵד שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל שְׁשִׁית -
יִלְקֹט אֶת הַנֶּרֶד, וְהַשֶּׁמֶן מִתְרִיב. כְּבֹשׁוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל
מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - חֵיב לְבַעַר הַשֶּׁמֶן; שֶׁהִי הַנֶּרֶד
יְבֹשׁ הוּא [מצד יושני], וְכָכָר נִתְחַיֵּב בַּבַּעֲרִיב.

לב) שקדוש בקדושת שביעית. (לג) מכיוון שהוורד לא
מכניס טעם וריח בשמן, כי השמן הוא ישן והוורד חדש.

אָדָם, או מְאָכָל בְּהֵמָה, או מִמִּין הַצּוֹבְעִין [המשמש
לצביעה] - אִם אֵינוֹ מִתְקַיֵּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית
וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית, וְחֵיב בַּבַּעֲרִיב וַיֵּשׁ לַדְמִיָּהּ בַּעֲרִיב. כְּגוֹן
עַלֵי הַלוֹף הַשּׁוֹטֵה וְעַלֵי הַדְּבַנָּה [נענע] וְהַעֲלָשִׁין,
מְאָכָל אָדָם; וְכְגוֹן הַחוֹחִים וְהַדְּרָדִין, מְאָכָל
הַבְּהֵמָה; וְכְגוֹן אֶסְטָס וְקוֹצָה, מִמִּין הַצּוֹבְעִין.

טז) כלומר, שאינו גדל לאורך כל השנה, אלא קיים רק
בעונה שלו.

ואם הִיָּה מִתְקַיֵּם בְּאֶרֶץ [צמח רב ענתי], כְּגוֹן הַפּוֹאֶה
וְהַרְכָּפָה [מהם מפיקים צבע אדום] מִמִּין הַצּוֹבְעִין - אֵף עַל

פִּי שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית
וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית - אֵין
לוֹ בַּעֲרִיב וְלֹא לַדְמִיָּהּ
בַּעֲרִיב, שֶׁהִי • מִתְקַיֵּם
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא נִהְיִין
צוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ
הַשָּׁנָה.

(יז) וחייב הביעור הוא רק בדבר שמתכלה לחיה מהשדה.

יד. וְכָל • שְׁאֵינוֹ
מִיָּחָד לֹא לְמֹאכָל אָדָם
וְלֹא לְמֹאכָל בְּהֵמָה,
וְאֵינוֹ מִמִּין הַצּוֹבְעִין -
הוֹאִיל וְאֵינוֹ לְעֵצִים,
יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וְלַדְמִיָּהּ
שְׁבִיעִית. אֲבָל אֵין לוֹ
בַּעֲרִיב וְלֹא לַדְמִיָּהּ בַּעֲרִיב,
אֵף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא נִהְיִין בּוֹ
אוֹ בְּדְמִיָּהּ עַד רֹאשׁ

הַשָּׁנָה; כְּגוֹן עֶקֶר [שורש] הַלוֹף הַשּׁוֹטֵה, וְעֶקֶר
הַדְּבַנָּה, וְהַעֲקָרִיבִין [מין עשב].

יח) שלא חשב להשתמש בהם כעצים, ועצים אין בהם
קדושת שביעית. (יט) כי חובת הביעור היא רק בדברים
הראויים לבהמה.

טו. קָלְפִי רְמוֹן וְהַגִּץ [פרח] שֶׁלוֹ, קָלְפִי אֲגוֹזִים,
וְהַגֶּרְעִינִין - יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלַדְמִיָּהּ שְׁבִיעִית כֹּחַ;
אֲבָל אֵין לָהֶם בַּעֲרִיב וְלֹא לַדְמִיָּהּ כֹּחַ. לוֹלְבֵי וְרֵדִים
[ראשי ענפים רכים], וְהַחֲרוֹבִיבִים - יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לד) מכיוון שבתקופה הזו, גם הוורד ישן, ומתערבב בשמן ומקדש אותו.

ה. הַיּוֹצֵר [=מייצר כלים] מוֹכֵר חֲמִשָּׁה בְּדֵי שָׁמֶן [לאדם אחד], וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה בְּדֵי יַיִן. וּמִתֵּר לְמִכּוֹר לְגוֹי יִתֵּר מִזֶּה, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שָׁמָּה יִמְכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל; וּמוֹכֵר בְּדִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שָׁמָּה יָבִיא לְאֶרֶץ.

ה) שזוהי הכמות המותרת לכל אדם לקחת לעצמו מיבול ההפקר. ו) מכיוון שהגויים אינם מצווים על שביתת הארץ.

ו. וּמוֹכֵר לְחֹשֵׁד פְּרָה חוֹרֶשֶׁת, שֶׁהִי אֶפְשָׁר לְשַׁחֲטָה. וּמוֹכֵר לוֹ שְׂדֵהוּ, שֶׁהִי אֶפְשָׁר שְׂוִיבִירָה [=שלא יעבוד בה]. **אָבָל לֹא יִמְכּוֹר לוֹ שְׂדֵה הָאֵילָן** [=מטען], **אֶלָּא אִם בֶּן פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנַת שְׂאִין לוֹ בְּאֵילָן. וּמִשְׁאִילוֹ סָאָה** [=כלי מדידה] **לְמִדָּה בָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֵׁשׁ לוֹ גֵּרָחַי - שֶׁהִי אֶפְשָׁר שְׂוִימְדָּה בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וּפְרִיט לוֹ מְעוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֵׁשׁ לוֹ פּוֹעֲלִין^ט. וְכֵלָּן** [אם אומר] **בְּפִרוּשׁ, אֲסוּרִין.**

ז) כי כמעט בוודאות יעשה באילן עבודות אסורות. ח) ערמה של פירות שביעית. ואסור למדוד פירות שביעית, כחלק מהאיסור לסחור בהם. ט) שעושים עבורו עבודה האסורה בשביעית. י) אם המקבל אמר לו במפורש שהוא רוצה זאת כדי לעבוד עבודה אסורה, אסור למכור או לתת לו.

ז. וְכֵן מִשְׁאֲלַת אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׂבִיעִית, נִפְּה וּכְבֵּרָה רַחִים וְתַנּוּר; אָבָל לֹא תָבוּר [=תנפה] **וְלֹא תִטָּחן עִמָּהּ^{יא}.**

יא) כי רק האיסור של "לפני עיוור לא תיתן מכשול", לא קיים כאשר יש אפשרות שרוצה להשתמש בזה לדברים המותרים, אבל להשתתף איתה בעבודה אסור, מחשש שבכל זאת חלק מהתבואה הוא מפירות שביעית.

ח. מְחַזְקִין יְדֵי גוֹיִם בַּשְּׂבִיעִית, בְּדִבְרִים בְּלִבָּד - כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ חוֹרֵשׁ אוֹ זֹרֵעַ, אוֹמֵר לוֹ: 'תִּתְחַזֵּק', אוֹ 'תְּצַלִּיחַ', וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרִים אֵלּוּ; מִפְּנֵי שְׂאִינָם מְצִוִּין עַל שְׂבִיתַת הָאֶרֶץ. אָבָל לֹא יִסְעֲדֵנוּ [=עיוור] **בְּיָדָיו. וּמִתֵּר לְרִדּוֹת** [=לקטוף] **עִמָּהֶן הַפְּרוֹת, וְחֹזְקִין מֵהֶם נִירִין** [=קרקע שנחרשה בשביעית] **- לְפִי שְׂאִינָן בְּגֵי חֵיבָב בְּדֵי לִקְנֵס אוֹתָם^{יב}.**

יב) כי הרי הישראל מצווה על שביתת הארץ, ושייכות הקרקע לגוי לא מפקיעה ממנה את קדושתה. יג) כי מישראל לא חוזרים קרקע כזו, מכיוון שקנסו אותו על שחרש את השדה בשביעית.

כב. חֲרוּבִין שֶׁל שְׂבִיעִית שֶׁכָּבֶשֶׂן בֵּינָן שְׂשִׁית, אוֹ בֵּינָן מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית - חֵיב לְבַעַר הַיִּין, שֶׁהִי טַעַם פְּרוֹת שְׂבִיעִית בּוֹלֶה. זֶה הַכֵּלָּל: פְּרוֹת שְׂבִיעִית שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת אֲחֵרוֹת - מִיֵּן בְּמִינוֹ [מבער, אפילו נתערבו] **בְּכָל שֶׁהוּא לִי; וְשֵׁלָא בְּמִינוֹ** [=נתערבו] **בְּמִין אַחֵר], בְּנוֹתָן טַעַם** [בתערובת - מבער].

לה) מכיוון שלחרוב יש יכולת לתת טעם בכל יין שישרה בתוכו. לו) מכיוון שזהו דבר שיש לו מתירים - שהרי אפשר לאכול את כל הפירות הללו בצורה כאילו הם כולם קדושים בקדושת שביעית.

פֶּרֶק ח

איסור הסיוע לעובדים ועובדים את האדמה בשביעית

א. כְּדִרְךָ שְׂאִסוּר לְעַבֵּד הָאֶרֶץ בַּשְּׂבִיעִית - כָּךְ אֲסוּר לְחַזֵּק יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ, אוֹ לְמִכּוֹר לָהֶן כְּלֵי עֲבוֹדָה; לְפִי שְׂאִסוּר לְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה^ב.

א) לעודד אותו או לסייע לו. ב) וזהו חלק מהאיסור של "לפני עיוור לא תיתן מכשול".

ב. וְאֵלּוּ בָּלִים שְׂאִין הָאֶמָּן [=בעל מלאכה] **רִשְׁאֵי לְמִכְרָן בַּשְּׂבִיעִית, לְמִי שֶׁהוּא חֹשֵׁד עַל הַשְּׂבִיעִית: מַחְרֶשֶׁה וְכָל כְּלִיָּה, הָעַל וְהַמְזִרָה** [=רחת] **וְהַדְּקָר** [=מערדר]. **זֶה הַכֵּלָּל: כָּל שֶׁמְלַאכְתּוֹ מִיַּחַדָּת לְמִלְאכָה שְׂאִסוּרָה בַּשְּׂבִיעִית, אֲסוּר לְמִכְרוֹ לְחֹשֵׁד; וְלְמִלְאכָה שְׂאִפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה וְתִהְיֶה מִתְּרָה, מִתֵּר לְמִכְרוֹ לְחֹשֵׁד^ג.**

ג) כלי שבאמצעותו מפרידים את התבואה מהפסולת. ד) כי איסור "לפני עיוור לא תיתן מכשול" הוא רק במכשול ודאי.

ג. פִּיצֵד? מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמַּגֵּל, וְהַעֲגֵלָה וְכָל כְּלִיָּה - שֶׁאֵם יִקְצֹר בּוֹ מְעוֹט וְיָבִיא עַל הַעֲגֵלָה מְעוֹט, הִרִי זֶה מִתֵּר; וְאִם יִקְצֹר כְּדִרְךָ הַקּוֹצֵרִין אוֹ יָבִיא כָּל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ, אֲסוּר.

ד. וּמִתֵּר לְמִכּוֹר סִתָּם לְמִי שְׂאִינוֹ חֹשֵׁד, אֶפְלוּ דָּבָר שֶׁמְלַאכְתּוֹ מִיַּחַדָּת לְמִלְאכָה הָאֲסוּרָה בַּשְּׂבִיעִית - שֶׁהִי אֶפְשָׁר שֶׁקָּנָה בַּשְּׂבִיעִית, לְעֲשׂוֹת לוֹ מִלְּאכָה לְאַחֵר שְׂבִיעִית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכֵן זֶרְעוֹנִי גֵּנָה שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין כְּגוֹן זֶרַע לֶפֶת וְצִנּוֹן, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי אֵלֹו נִלְקָחִין מִכָּל אָדָם בְּשִׁבְעִית. יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּעַם הָאָרֶץ סָתָם; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חָשׁוּד לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית, אוֹ לְשֹׁמֵר פְּרוּתָיו וְלֹאֲצֹר [=לאגור] מֵהֶן - אֵין לֹוּקָחִין מִמֶּנּוּ דָּבָר שֵׁשׁ עָלָיו זְקָת [השייך לו] שְׁבִיעִית, כָּלָל. וְאֵין לֹוּקָחִין מִמֶּנּוּ פֶּשֶׁתָּן, אֲפֹלוּ סְרוּק [קודם השזירה] כג; אֲבָל לֹוּקָחִין מִמֶּנּוּ טוֹבִי וְשְׁזוּרֵי.

כב) שהתירו במקרים הללו לקנות מעט הארץ פירות שביעית בשווי שלוש סעודות. כג) כי בשלב זה עדיין זרעי הפשתן נמצאים בתוכו והוא קדוש בקדושת שביעית. כד) כי בשלב זה זרעי הפשתן כבר אינם קיימים, ולכן הפשתן כבר אינו קדוש בקדושת שביעית.

טו. הַחֲשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת; וְהַחֲשׁוּד עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת, אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. שְׂאָף עַל פִּי שָׂזָה וְזָה מִן הַתּוֹרָה - מַעֲשֶׂר [שני] טָעוֹן הִבָּאת מְקוֹם [לירושלים] כה, מֵה שְׂאִין בֶּן בְּשִׁבְעִית; וְשְׁבִיעִית אֵין לָהּ פְּדִיוֹן, מֵה שְׂאִין בֶּן בְּמַעֲשֶׂר.

כה) ולכן ישנם אנשים שנזהרים בפירות האלו יותר משאר האיסורים. כו) ולכן ישנם אנשים שנזהרים בפירות שביעית יותר מבשאר האיסורים.

טז. הַחֲשׁוּד עַל הַטְּהוֹרוֹת, אֵינוֹ חָשׁוּד לֹא עַל הַמַּעֲשֶׂר וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית; שְׂהֹאֲכַל הַטֶּמֶא הִזָּה שֶׁמִּכְרוּ בְּחֻזְקַת טְהוֹר, אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֲלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים], וְהַחֲשׁוּד לְדְבָרֵי סוּפְרִים, אֵינוֹ חָשׁוּד לְדְבָרֵי תוֹרָה.

כז) למכור דברים טמאים, בהצהרה שהם טהורים.

יז. כָּל הַחֲשׁוּד עַל דְּבָר - אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל שֵׁל עֲצָמוֹ, נֶאֱמָן עַל שֵׁל אֲחֵרִים; חֻזְקָה, אֵין אָדָם חוּטָא לְאֲחֵרִים. חשנת הראב"ד לפיכך . . . ומעידו א"א כבר כתבתי למעלה בפ"ב מה' מעשר שאין לסמוך על זה. לפיכך, • הַחֲשׁוּד עַל דְּבָר, דְּנוֹכַח וּמַעֲדוֹ.

כח) דן אדם אחר החשוד באותו דבר שהוא עצמו חשוד עליו.

יח. הַכֹּהֲנִים חָשׁוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית - לְפִי שֶׁהֵן אוֹמְרִין: 'הוֹאִיל וְהַתְּרוּמוֹת מִתּוֹרוֹת לָנוּ, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין עַל הַזֵּיזִים בְּמִיתָה - קָל וְחֹמֶר פְּרוֹת

ט. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּתוֹלוֹשׁ בְּסוּרְיָהּ, אֲבָל לֹא בְּמַחְבֵּר. פִּיעֵד? דְּשִׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמַעֲמִרִין, אֲבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין; וְכֵן כָּל פִּיעֵצָא בְּאֵלוֹ.

יד) שאינה נחשבת חוץ לארץ, אך גם אינה נחשבת ארץ ישראל, ולכן התירו בה לעבוד עם פירות תלושים, כי איסורם הוא מדרבנן ובסוריה לא גזור.

י. כְּשֵׁם שְׂאִסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית, אוֹ לְשֹׁמֵר אוֹתָן [אחרי הביעור] - כֵּן אֲסוּר לִקַּח אוֹתָן מִעַם הָאָרֶץ; לְפִי שְׂאִין מוֹסְרִין דְּמִי שְׁבִיעִית לַעַם הָאָרֶץ, וְאֲפֹלוּ כָּל שֶׁהוּא - שְׂמָא לֹא יֵאָכַל אוֹתָן בְּקִדְשֵׁת שְׁבִיעִית.

טו) כי על ידי שקונה ממנו פירות שביעית, הכסף שמביא לו תמורתם קדוש בקדושת שביעית.

יא. הַלּוֹקַח לִזְלָבִי מִעַם הָאָרֶץ בְּשִׁבְעִית, נוֹתֵן לוֹ [עם הארץ] אֶתְרוּגָּא מִתְּנָהּ; וְאֵם לֹא נָתַן, מִבְּלִיעַ לוֹ דְּמִי אֶתְרוּגָּא בְּדְמִי הַלּוֹלָבִי.

טז) כלומר, כל ארבעת המינים. יז) שנלקט בשביעית, שהוא פרי וחלה עליו קדושת שביעית. אבל יתר המינים הם כעצים, ואינם קדושים בקדושת שביעית. יח) כי אם לא יעשה כך, יוצא שהוא מוסר דמי שביעית לעם הארץ. יט) כלומר, משלם לו יותר עבור שאר המינים וכביכול את האתרוג הקדוש בקדושת שביעית, מקבל במתנה.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמָּן שֶׁהִיָּה מוֹכֵר פְּרוֹת שְׂקִמּוֹתָן בְּשִׁמּוֹר [=שרוך לשמור עליהן], כְּגוֹן תְּאֵנִים וְרִמּוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֲבָל אִם הִיָּה מוֹכֵר פְּרוֹת שְׂחֻזְקָתָן מִן הַהִפְקָר, כְּגוֹן הַפִּיגָם, וְהַיִּרְבּוּזִין הַשּׁוּטִים, וְהַחֲלָלּוּגוֹת, וְהַכֶּסֶּפֶר שֶׁל הָרִים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי זֶה מִתֵּר לִקַּח מִמֶּנּוּ מַעֲט בְּדְמִי שֵׁלֶשׁ סְעוּדוֹת בְּלִבְדִּי, מִשּׁוֹם כִּדִּי חֵיוִי שֶׁל מוֹכֵר.

כ) שאסור לקנות פירות שביעית מעם הארץ. כא) כאשר הוא מוכר פירות שחזקתם מההפקר, ויש כאן רק חשש אחד שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית - התירו לקנות ממנו כדי חייו, אבל כשיש גם פירות כאלו משומרים, שיש לחשוש גם שמא הוא שומר פירות שביעית - החמירו ואסרו לקנות ממנו אפילו כל שהוא.

יג. וְכֵן כָּל דְּבָר שְׂאִינוֹ חֵיב בְּמַעֲשָׂרוֹת, כְּגוֹן שׁוֹם בַּעַל [המביא ל]בְּכִי, וּבְכָל שֶׁל רִכְפָּה [החרף במיוחד], וְגִירִיסִין הַקְּלָקִיּוֹת [=הגדלות בקליקיה], וְעִדְשִׁים הַמַּצְרִיּוֹת,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ. גִּפְאֵי קָפָה בְּשִׁבְעִית, לֹא יִהְיוּ מְדַקְדְּקִין בְּחֻצְרוֹת שֶׁל אֲכָלֵי שְׁבִיעִית¹; וְאִם נָתַנוּ לָהֶם פֶּת - מִתֵּרֶת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שָׁמָּה מִסְפִּיחֵי שְׁבִיעִית הוּא; שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת נוֹתְנִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית², אֲלֹא אוֹ מְעוֹת שְׁבִיעִית, אוֹ בִּיצִים הַנִּלְקָחוֹת בְּדָמֵי שְׁבִיעִית³. וּמִתֵּרֶת לָלוֹת מִן הָעֲנִיִּים פְּרוֹת שְׁבִיעִית, וּמִחֻזְרֵיהֶן לֶהֱן פְּרוֹת בְּשָׁנָה שְׁמִינִית.

(לד) כלומר, לא ימנעו מלקבל מאכלים עבור העניים מאוכלי ספיחי שביעית. (לה) פירות שביעית בתור צדקה. (לו) שעמי הארץ סבורים שהנקנה בדמי שביעית לא קדוש בקדושת שביעית.

שְׁבִיעִית⁴. לְפִיכָךְ, סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית, תַּעֲלֶה [=מותר הכל]⁵; נִפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה לֹא - יִרְקְבוּ הַכֹּל, וְלֹא יִמְכְּרוּ לַכֹּהֲנִים כָּכָל מְדָמָע [=תערוכת תרומה וחולין], לְפִי שֶׁהֵן חֲשׂוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית.

(כט) לאכול ולמכור פירות שביעית אחרי זמן הביעור. (ל) ותינתן לכהן. (לא) כך שהכל אסור לזרים.

יט. הַצִּבְעִין וְהַפֶּשְׁטִימִין [=מפסמי בהמות] לֹא־יִחָזְקוּ מִרְסָן מִכָּל קִמּוֹם⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שָׁמָּה מִסְפִּיחֵי שְׁבִיעִית הוּא⁷.

(לב) גם מסתם עם הארץ. (לג) מכיוון שאיסור ספיחים הוא מדרבנן, וכאשר יש ספר מקלים.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' 1

היא טריפה. מקשה הגמרא: מִתֵּב רַב שִׁיבִי, שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָא, אֲחֻזּוֹת הָדָם, וְהַקְּוִשָּׁנָה, וְשֶׁאֵבֶלָה הִרְדּוּפִי וְהוּא סֵם הַמוּוֹת לְבַחְמָה, וְשֶׁאֵבֶלָה צוֹאֵת תְּרִנְגוּלִים, וְשֶׁתֵּת מִים הָרָעִים - מִים מְגוּלִים, הַלְעִיטָה תִּיעָה וְהוּא עֶשֶׂב מֵרֵמָה, אוֹ חֲלִיתִית, וְשֶׁלְּפִין אֶל-אוֹ פִּלְפִּלִין, וְכָל אֵלּוֹ קִשְׁיָן לָהּ, אוֹ אֵבֶלָה סֵם הַמּוֹת, בְּשָׂרָה. אֲבָל אִם הִכִּישָׁה נֶחֶשׁ, אוֹ שֶׁנִּשְׁכָּה כָּלֵב שׁוֹמֵה - כָּלֵב שְׂרוּחַ רַעָה שׁוֹרָה עָלֶיהָ, מוֹתֶרֶת מִשּׁוּם מְרָפָה, וְאִסּוּרָה מִשּׁוּם סִכְנַת נִפְשׁוֹת. וְהַקְּשָׁה רַב שִׁיבִי, קִשְׁיָא חֲלִיתִית אֲחִלִּיתִית, שֶׁבְּבִרְיָא נִאֲמַר אֵבֶלָה חֲלִיתִית כְּשִׁירָה, וְשִׁמּוּאֵל אִמֵּר טְרִיפָה, וְקִשְׁיָא סֵם הַמּוֹת אִסּוּם הַמּוֹת, שֶׁבְּבִרְיָא נִאֲמַר שֶׁאֵבֶלָה סֵם הַמוּוֹת כְּשִׁירָה וּמוֹתֶרֶת בִּאֲבִילָה, וְאֵילוֹ בְּמִשְׁנָה נִאֲמַר שֶׁאִסּוּרָה מִשּׁוּם סִכְנַת נִפְשׁוֹת. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָה: חֲלִיתִית אֲחִלִּיתִית לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן בְּבִרְיָא מְדוּבָר בְּעָלִין שֶׁל חֲלִיתִית, וְאִף שֶׁהֵם סֵם הַמוּוֹת לְבַחְמָה, אֵינֶם מְטִרִיפִים אוֹתָהּ, וְאֵילוֹ כָּאֵן בְּדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל מְדוּבָר בְּקִרְטָן - בְּגִבְעוּלִים שֶׁל חֲלִיתִית, שֶׁמִּלְבַּד שֶׁהוּא סֵם הַמוּוֹת הוּא גַּם חֹד וְנוֹקֵב אֶת בְּנֵי הַמַּעֲיִם, וְלֹכֵן הִבְחָמָה נִטְרַפָּה. וְכֵן הַמּוֹת אִסּוּם הַמּוֹת לֹא קִשְׁיָא, הָא יִדְּהָ - סֵם הַמוּוֹת שֶׁבְּבִרְיָא הֵינִי שֶׁל בַּחְמָה, אֲךָ אֵינוֹ סֵם הַמוּוֹת לְאָדָם, וְלֹכֵן אֵין סִכְנָה לְאָדָם לֹאֲכֹל אֶת בְּשָׂרָה, הָא דְּאָרְם - וְאֵילוֹ סֵם הַמוּוֹת שֶׁבְּמִשְׁנָה הֵינִי כְּשֶׁאֵבֶלָה סֵם הַמוּוֹת שֶׁל אָדָם, וְאִזּוּ יֵשׁ סִכְנָה לְאֲכֹל מִבְּשָׂרָה. מִקְּשָׁה הַגְּמָרָה: כִּיצַד אִפְשָׁר לִמְדָּר שֶׁבְּבִרְיָא מְדוּבָר בְּסֵם הַמוּוֹת שֶׁל בַּחְמָה, הִרִי סֵם הַמּוֹת דִּבְחָמָה הֵינִי הִרְדּוּפִי שֶׁכֶּבֶר נֹזֵכַר בְּבִרְיָא, וּמְדוּעַ הִבְרִייתָא מִנְתָּה זֹאת פְּעֻמִּים. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָה: הִבְרִייתָא מִנְתָּה תִּרְיָ גְּוִיָּה - שְׁנֵי מִינִים שֶׁל סֵם הַמּוֹת שֶׁל בַּחְמָה. הַגְּמָרָה מְבַרֶּרֶת מִזֵּה תִיעָה: מֵאִי תִיעָה שֶׁהוֹזָכַר בְּבִרְיָא. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָה: אִמֵּר רַב יְהוֹדָה,

שְׁנוּצָה אֵינָה רְאוּיָה לְאֲבִילָה, וְאֵין פִּיגוּל אֲלֹא בְּדַבַּר הָרְאוּי לְאֲבִילָה. וְעַד כָּאֵן לֹא קָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָתָם שְׁנוּצָה כְּעוֹר, אֲלֹא לְעֵינֵי אִיפְגוּלִי, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סֹבֵר שְׁנוּצָה רְאוּיָה לְאֲבִילָה, וְלֹכֵן הִיא כְּעוֹר לְעֵינֵי שְׁשִׁיךְ בַּהּ מִחֻשְׁבַּת פִּיגוּל, אֲבָל לְעֵינֵי מְרָפָה סוֹבֵר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁאֵינוֹ לֹא מְגִין - הַנּוּצָה אֵינָה מְגִינָה עַל הָעוֹף, וְלֹכֵן כֹּאשֶׁר הִיא נִיטְלָה, הָעוֹף לֹא נִטְרָף, וְאֵין יִדְנָה כְּנִיטֵל הָעוֹר.

משנה

הַמִּשְׁנָה מוֹנֶה מַחְלוֹת שׁוֹנוֹת בְּבַחְמָה שֶׁאֵינֶן טְרִיפוֹת: אֲחֻזּוֹת הָדָם - בַּחְמָה שֶׁנִּתְרַבָּה דָּמָה פִּתְאוֹם וְחֲלִתָּהּ, וְהַקְּוִשָּׁנָה - בַּחְמָה שֶׁנִּכְנַס עֵשֶׂן בְּגוֹפָהּ, וְהַקְּוִשָּׁנָה - בַּחְמָה שֶׁחֲלִתָּהּ מִחֻשְׁבַּת הַקּוֹר, וְשֶׁאֵבֶלָה הִרְדּוּפִי, וְהוּא סֵם הַמוּוֹת לְבַחְמָה, וְשֶׁאֵבֶלָה צוֹאֵת תְּרִנְגוּלִים, אוֹ שֶׁתֵּת מִים הָרָעִים - מִים מְגוּלִים וְיֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁנֶּחֶשׁ הִטִּיל בָּהֶם אֶרֶס, בְּשָׂרָה וּמוֹתֶרֶת בִּאֲבִילָה. אֲךָ אִם אֵבֶלָה סֵם הַמּוֹת - שֶׁהוּא סֵם הַמוּוֹת לְאָדָם, אוֹ שֶׁהִכִּישָׁה נֶחֶשׁ, מוֹתֶרֶת מִשּׁוּם מְרָפָה, וְאִסּוּרָה מִשּׁוּם סִכְנַת נִפְשׁוֹת, שֶׁהִיא יֵשׁ בְּבִשְׂרָה סֵם הַמוּוֹת לְאָדָם אוֹ אֶרֶס נֶחֶשׁ.

גמרא

הַגְּמָרָה דְּנָה בְּדִין בַּחְמָה שֶׁאֵבֶלָה חֲלִיתִית: אִמֵּר שְׁמוּאֵל, הַלְעִיטָה צִמְחַת הַקְּרִי חֲלִיתִית, וְהוּא סֵם הַמוּוֹת לְבַחְמָה, מְרָפָה. שׁוּאֵלֶת הַגְּמָרָה: מֵאִי מְקַמָּה שְׁחֲלִיתִית חֲמוּרָה יוֹתֵר מִשְׁאֵר מִינֵי סֵם הַמוּוֹת שֶׁאֵינֶם מְטִרִיפִים. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָה: דִּמְיָנָקָה לְהוֹ לְמַעֲיָנָה - מִשּׁוּם שֶׁהַחֲלִיתִית מִנְקֶבֶת אֶת הַמַּעֲיָיִם שֶׁל הַבַּחְמָה שֶׁאֲכֹלָת אוֹתָהּ, וְלֹכֵן

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ו' תמוז ~

הלכות ערובין

מצות עשה אחת מדבריי סופרים*, ואינה מן המנזק.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

א) מדרבנן (חכמים הראשונים נקראים סופרים). (ב) של תרי"ג מצוות התורה שנאמרו למשה בסיני.

פרק א

מהו עירוב, ממה עשוי, היכן מניחים אותו ומתי

א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהן בבית לעצמו - דין תורה הוא, שיהיו כלן מתירין לטלטל בכל החצר, ומפתים לחצר, ומהחצר לבתים; מפני שכל החצר רשות היחיד אחת, שמתיר לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי שיש לו לחי או קורה^ט [מעלין] - שיהיו [שהיו] כל בני המבוי מתירין לטלטל בכלו, ומחצרות למבוי, ומבוי לחצרות; שכל המבוי, רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה [עיר] שהיא מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות ננעלות בלילה - שכלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.

א) מספר בתים שנמצאים בחצר משותפת. (ב) סמטה שמובילה לחצרות. מהבית יוצאים לחצר, מהחצרות יוצאים למבוי, ומהמבוי יוצאים לרשות הרבים. (ג) עמוד שעומד באחד הצדדים בכניסה למבוי. (ד) קורה שתלויה מצד לצד בכניסה למבוי.

ב. אבל מדבריי סופרים [=מדבריי חכמים], אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדיריין^ה, עד שיערבו כל השכנים פלן מערב שבת - אחד חצר, ואחד המבוי, ואחד המדינה [=עיר]; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו הוא.

ה) רשות שחלק ממנה מחולק לדיירים, וחלק ממנה משותף לכולם. ו) ישתתפו כולם בעירוב חצרות.

ג. וכן יושבי אהלים, או סכות, או מחנה

שהקיפוהו מחיצה - אין מטלטלין מאהל לאהל, עד שיערבו כלן. אבל שירה^ו שהקיפה מחיצה - אין צריכין לערב, אלא מוציאים מאהל לאהל בלא ערוב; לפי שהן פלן מערבין, ואין אותם אהלים קבועין להן.

ז) כי כולם יושבים בקביעות באוהל או בסוכה, ולכן כל אחד הוא רשות לעצמו. ח) שהולכת לדרכה ואין האהלים קבועים - כולם כרשות אחת.

ד. מפני מה תקן שלמה דבר זה? כדי שלא יטעו ויאמרו: 'כשם שמתיר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה^ט וישוקיה, ולהכניס מהן לחצרות - כך מתיר להוציא מן המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה למדינה'; ויחשבו שהשוקים והרחובות, הואיל והן רשות לכל, הרי הן כפירות וכמדברות, ויאמרו שחצרות בלבד הן רשות היחיד, ויזמו שאין ההוצאה מלאכה, ושמתיר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

ט) כאשר העיר מוקפת חומה שגבוהה עשרה טפחים, כפי שהביא בהלכה א.

ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדיריין, ויאחו כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום ברשות כלן, ויד כלן שנה בו, כגון החצר לבתים - שנחשב אותו המקום שיד כלן שנה בו, כאלו הוא רשות לרבים, ונחשב כל מקום ומקום שאחו כל אחד מן השכנים ויחלקו לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד; ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כלן שנה בו, כמו שאין מוציאים מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא ושתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שיערבו כלן, אף על פי שהכל [מצד הדין] רשות היחיד.

ו. ומה הוא הערוב הזה? הוא שיערבו במאכל אחד שמניחין אותו מערב שבת - כלומר: שכלנו מערבין, ואכל אחד לכלנו, ואין כל אחד ממנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח) תבשיל שנאכל עם לחם. (יט) הכמות נמדדת לפי הכמות שאוכלים בשתי סעודות יחד עם לחם, ואין צריך מהמאכל בעצמו שיעור שתי סעודות.

יא. נשתתפו בנזון חי, שיעורו שתי רביעיות כ"א לכל; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שתיים; ומשתתפין בהן, ואפילו הן חיות כ"ב. רמזנים, שתיים. אתרוג, אחד. חמשה אגוזים, חמשה אפרסקין.

ליטרא כ"י ירק, בין חי בין

שלוך; ואם • הנה בשל

ולא בשל - אין מערבין,

לפי שאינו ראוי

לאכילה. עוקלא כ"ד תבלין, קבחה תמרים, קב

גרוגרות, מנה [=מידות נפת] דבלה כ"י, קב תפוחין. פשות

[=מין צמח], כמלא היד. פולין לחין, כמלא היד.

חזין כ"י, ליטרא. והתדרין - הרי הן בכלל הירק,

ומערבין בהן. עלי בצלים - אין מערבין בהן, אלא

אם הבצילו [=צמח] ונעשה ארף כל עלה מהן [כאורין]

זרת; אבל פחות מפקאן,

אינו אכל. וכל • אלו

הדברים האמורין -

כלפתן הן, ולפיכך נתנו

בהן שיעורין אלו כ"י. וכן

כל פיצא בהן. וכל

האכלין מצטרפין

לשיעור השתוף כ"ט.

השנת הראב"ד
ואם . . מערבין א"א לא נאמר זה
אלא בתרדן.

השנת הראב"ד
ובל . . השיתוף א"א אני איני אומר
כן שלא אמרו כל האוכלין
מצטרפין למזון שתי סעודות
לעירוב אלא לעירובי תחומין
שיעורו בשתי סעודות אבל
שתי סעודות אין שיעור קצוב
למועטין כגרוגרת לכל אחד ואחד,
והטעם כי ערובי תחומין שתי
סעודות לאיש אחד ולפיכך כל
האוכלין מצטרפין אבל שותפי
מבואות שהם לאנשים הרבה איך
יצטרפו והלא אמרו (עירובין מט)
החולק את עירובו אינו עירוב ואי
אפשר זה מביא יין וזה מביא שמן וזה
אמרו (שם עירובין פ) נתמעט כל האוכל מוסיף מאותו המין הראשון
ואינו צריך להודיע אבל ממין אחר צריך להודיע ואם בתחילה הוא בא
מכמה מינין למה הקפידו עליו בסוף בשני מינין אלא ש"מ בתחלה אינו
בא אלא ממין אחד והמזכה לבני מבוי אינו מזכה אלא ממין אחד, מיהו
בסוף הקלו בה שאם נתמעט, אפילו ממין אחר מוסיף ואינו צריך להודיע,
ושמעתא דבעל הבית שהיה שותף לשכנים (עירובין עא) מוכחת להדיא
דבעין דברים שיהיו חבורין זה לזה דוק ותשכח.

כ) אבל יין מבושל - שיעורו מזון שתי סעודות, כפי שכתב
בהלכה הקודמת. כא) רביעית היא רביעית הלוג, שהיא
שיעור ביצה ומחצה, ולפי המדה הנהוגה בזמננו היא
שלושת רבעי חצי-ליטר. כב) גם כשהביצים לא מבושלות,
כי לפעמים אוכלים אותה בלי בישול. כג) מידת משקל, כפי
שיבואר בהלכה הבאה. כד) מידת משקל, כפי שיבואר
בהלכה הבאה. כה) שם מדה, כפי שיבואר בהלכה יג.
כו) תאנים לחות שכותשים אותם, ומדביקים אחד לשני
ועושים מהם עיגול. כז) שחת של תבואה שגזזו אותה
כשהיא הייתה עדיין ירק ואוכלים אותה. כח) כל אחד
מהמאכלים הוא לפתן, לכן צריך לדעת כמה שיעור שתי

חולק; אלא כשם שיד כלנו שנה במקום זה
שנשאר לכלנו [בחדר], כך יד כלנו שנה בכל מקום
שאחזו כל אחד לעצמו, והרי אנו כלנו רשות אחת.
ובמעשה הזה, לא יבואו לטעות ולדמות שמתר
להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים.

(י) ישתתפו כולם במאכל אחד.

ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה, הוא
הנקרא 'עירובי חצרות'; ושעושים אנשי המבוי זה
עם זה, או כל בני המדינה, הוא הנקרא 'שתוף'.

ח. אין מערבין בחצרות, אלא בפת שלמה בלבד.

אפילו כפר מאפה סאה [משקל גדול], והיא פרוסה -

אין מערבין בה; היתה שלמה, והיא כאסר [מטבע

קטן] - מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה, כך

מערבין בפת ארז ובפת עדשים כ"א; אבל לא בפת

דחן כ"ב. ושתוף י, בין בפת בין בשאר אכלין. בכל

אכל משתתפין - חוץ מן המים בפני עצמן, או

מלח בפני עצמו כ"י; וכן כמהין ופטריות - אין

משתתפין בהן, שאינן חשובין כפאכלים. ערב מים

עם מלח - נעשה כמוריס טו [=ציר], ומשתתפין בו.

יא) שדרך אנשים לאפות מהם לחם. יב) סוג קטניות, שאין
דרך אנשים לאפות מהם לחם. יג) עירוב של אנשי מבוי זה
עם זה. יד) מפני שאינו חשוב מאכל. טו) ציר של דגים
מלוחים, והוא ראוי למאכל עם לחם.

ט. וכמה שיעור [כמות] האכל שמשתתפין בו?

כגרוגרת טו לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני

המדינה - והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות כ"י;

אבל אם היו מרבין על זה - שיעורו שתי סעודות,

שהן כשמונה עשר גרוגרות, שהן כששה ביצים

בינוניות; אפילו היו המשתתפין אלפים ורבעות,

[מספיק] שתי סעודות לכלן.

טז) גודל של תאנה מיובשת. יז) עד 18 דיירים במבוי, צריך
שיהיה לכל אחד שיעור כגרוגרת.

י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא - כגון פת,

ומיני דגן, ובשר חי - אם ישתתפו בו, שיעורו מזון

שתי סעודות; וכל שהוא לפתן י, ודרך העם לאכל

בו פתן - כגון יין מבשל, ובשר צלי, וחמץ,

ומוריס, וזיתים, ואמהות של בצלים [בצלים המיועדים

לזרעה] - שיעורו כדי לאכל בו [עם לחם] שתי סעודות ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ששייכים לעם-הארץ, ואנו חוששים שמא לא הפריש ממנה מעשר, וצריך לעשר מספק.

סעודות מכל מין ומין. (כט) לא צריך מכל מין ומין שיעור בפני עצמו, אלא כולם יחד מצטרפים לשיעור שתי סעודות.

טז. כיצד • מערבין

במצרות? גובין חלה

אחת שלמה מכל בית

ובית, ומניחין הכל בכלי

אחד בבית אחדו מבתי

החצר, אפלו בבית התבן

או בבית הבקר או בית האוצר [=מחסן] ל^ח; אבל אם

נתנו בבית שער [=ביתן שמירה] ל^ט, אפלו בית שער של

יחיד, או באכסדרה [=רחבה מקורה ולה 3 קירות], או

במרפסת, או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע

אמות^מ - אינו ערוב. וכשמקבץ הערוב, מקבץ:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו

במצותיו, וצונו על מצות ערוב; ואומר: 'בערוב

זה יהיה מתר לכל בני החצר להוציא ולהכניס

מבית לבית בשבת'. ויש לקטן לגבות ערובי

הצרות^{מא}. ובית שמניחין בו ערוב, אינו צריך לתן

[כשאר השנים -] את הפת^{מב}; ואם היו רגילין להניח בו

[בבית זה] - אין משנין אותו, מפני דרכי שלום^ג.

לז) ועל-ידי-זה נחשב כאילו כולם דרים בבית זה.

לח) כיון שכל אלו ראויים לדירה. (לט) מבואה לכניסה,

היות שמשמשת מעבר היא לא נחשבת כדירה.

מ) שבמקום כזה לא ראוי לדור שם. (מא) גם קטן יכול

לאסוף את מכולם את המזון לעירוב. (מב) בבית שמניחים

את עירוב, בעל הבית לא צריך להשתתף בלחם, כי כל

המטרה של הלחם שייחשב כאילו כולם גרים בבית הזה,

ובעל הבית ממילא גר שם. (מג) אם מניחים ערוב במקום

קבוע, לא מעבירים את העירוב לבית אחר, כדי שלא יבואו

לידי מחלוקת.

יז. וכיצד משתתפין במבוי? גובה אכל פגרוגרת

מכל אחד ואחד, או פחות מפגרוגרת אם היו

מרבין^מ, ומניח הכל בכלי אחד בחצר מחצרות

המבוי, או בבית מן הבתים - אפלו בית קטן^{מה} או

אכסדרה או מרפסת - הרי זה שתוף^{מי}; אבל אם

הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם הניח הכלי

בחצר - צריך להגביה הכלי מן הקרקע טפה, כדי

שיהיה נפרד. ומברך 'על מצות ערוב', ואומר: 'בזה

השתוף יהיה מתר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס

מחצרות למבוי בשבת'.

(מד) אם היו מעל 18 דיירים, כפי שהסביר לעיל בהלכה ט.

השנת הראב"ד

ביצר . . שלמה א"א במקומות הללו נהגו בעירובי חצרות שגובין מעט מעט קמה מכל בית ובית ועושין אותו חלה אחת שלימה ומשמרין אותה כל השנה קסברי ככר שלם לכולהו קאמר ובאמת אם באו לערב בפרוסות אינו עירוב ומסתברא דבעינן כגרוגרת לכל אחד ואחד באותה חלה.

יב. ליטרא האמורה בכל מקום, מלא שתי

רביעיות [-רביעית: כ 86 גרם]; ועובל^א, חצי רביעית. ומנה

האמורה בכל מקום, מאה דינר [=סוג מטבע]; והדינר,

שש מעין [=סוג מטבע]; והמעה, משקל שש עשרה

שעורות [-שעורה: כ 0.05 גרם]; והסלע [=סוג מטבע], ארבעה

דינרין. והרביעית, מחזקת מן המים או מן היין

משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקרוב^ב;

נמצאת הליטרא, משקל חמשה ושלשים דינר,

והעובל^א, משקל תשעה דינרין פחות רביע.

(ל) מים או יין במידת רביעית, שוקלת בערך כ-17.5 דינרים.

יג. סאה האמורה בכל מקום, ששת קבין; והקב,

ארבעת לגין; והלג, ארבע רביעיות; וקבר בארנו

מדת הרביעית ומשקלה. ואלו השעורין שאדם

צריך לזכר אותן תמיד.

יד. אכל שהוא מתר באכילה - אף על פי שהוא

אסור לזה המערב - הרי זה מערב בו ומשתתף בו.

כיצד? משתתף הוא הנזיר בינו, וישראל

בתרומה^{לא}. וכן הנזיר מאכל זה, או שנשבע שלא

לאכלנו - מערב בו ומשתתף בו; שאם אינו ראוי

לזה, הרי הוא ראוי לאחר.

(לא) למרות שהנזיר אינו יכול לשתות יין, וישראל אינו יכול

לאכול תרומה.

טז. אבל דבר האסור לכל - כגון טבל^{לב}, אפלו

טבל של דברי סופרים^{לג} [-המותר מן התורה], וכן מעשר

ראשון שלא נטלה תרומתו בהגזל^{לד}, וכן מעשר שני

והקדש שלא נפדו בהלכה^{לה} - אין מערבין

ומשתתפין בהן. אבל מערבין ומשתתפין בדמאי^{לו},

מפני שראוי [-מותר] לעניים; ובמעשר שני והקדש

שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמש [-תוספת לשווי

ההקדש] - שאין החמש מערב; ומערבין במעשר שני

בירושלים, מפני שהוא ראוי שם לאכילה - אבל

לא בגבולין [-חוץ לירושלים].

(לב) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות.

(לג) שחייב תרומה ומעשרות שלה הוא רק מדברי חכמים.

(לד) שהלוי לקח את המעשר שלו לפני שהפרישו מהתבואה

תרומה גדולה. (לה) לדוגמה, שפדה מעשר שני על מטבע

שאין עליו צורה, והקדש שפדו אותו על קרקע. (לו) פירות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַגְּדוּלִים, וְעַל יְדֵי עֲבָדוֹ הָעֲבָרִי, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לֹא עַל יְדֵי בָנוּ וּבָתּוֹ הַקָּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִיִּים - מִפְּנֵי שִׁדְּם כְּיָדוּשׁ.

השגת הרמב"ם

ובן . . . סופרים א"א זה שבשם עבד עברי קטן מי איכא.

ובן • יש לו לזכות להן על ידי שפחתו העברית,

(עבדו וְשִׁפְחָתוֹ הָעֲבָרִים) אף על פי שהיא קטנה (שהם קטנים) - שֶׁהִקְטַן זִוְכָה לְאַחֲרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים^ס [=חכמים]. וְאֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַ^{סא} לְבָנֵי הַחֲצָר אוֹ לְבָנֵי הַמָּבוֹי שֶׁהֵרִי זָכָה לָהֶן וְעָרַב עֲלֵיהֶן - שְׁזִכּוֹת הֵיא לָהֶן^{סב}, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹא בִּפְנֵיו.

(נח) צריך לתת את הפת או האוכל לאדם אחר, שיזכה בזה בשביל כל בני החצר או המבוי. אבל הוא עצמו לא יכול לזכות לאחרים, כי כל זמן שהפת או האוכל בידו, הם לא יצאו מרשותו. (נט) והפת או האוכל לא יצאו מרשותו. (ס) ומצוות עירוב היא רק תקנת שלמה המלך. (סא) לבקש רשות. (סב) שיהיה מותר להם לטלטל בכל החצר.

כא. אֵין מְעַרְבִין וְלֹא מְשַׁתְּמִין בְּשִׁבְתָּ, אֲלֹא מִפְּעוּד יוֹם; וּמְעַרְבִין עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוֹפֵי מְבוֹאוֹת בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא סֶפֶק מִן הַיּוֹם, סֶפֶק מִן הַלֵּילָה^{סג}. וְלַעֲוֹלָם צָרִיף שֶׁיִּהְיֶה הָעֲרוּב אוֹ הַשְּׁתוּף מְצוּי וְאֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ כָּל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת. לְפִיכָף, אִם נָפַל עָלָיו גֵּל [אבנים], או אֶבֶד, או נִשְׁרַף, או שֶׁהָיָה תְּרוּמָה וְנִטְמָאת מִפְּעוּד יוֹם - אֵינוֹ עֲרוּב; [אבד] מִשְׁחָשְׁכָה^{סד}, הֵרִי זֶה עֲרוּב; וְאִם סֶפֶק^{סה}, הֵרִי זֶה עֲרוּב - שֶׁסֶפֶק הָעֲרוּב, כָּשֵׁר.

(סג) כי זה רק מדרבנן. (סד) שכבר נכנסה שבת. (סה) היינו שבוודאי הניחו שם לפני שבת, ויש ספק אם העירוב היה קיים בעת כניסת השבת או לא, מעמידים את העירוב בחזקתו שהוא היה שם - וכשר. אבל אם יש ספק אם הניחו שם בכלל את העירוב - אסור.

כב. נִתֵּן הָעֲרוּב אוֹ הַשְּׁתוּף בְּמִגְדָּל^{סו}, וְנָעַל עָלָיו, וְאֶבֶד הַמִּפְתָּח קֹדֶם שֶׁחֲשָׁכָה - אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא הָעֲרוּב, אֲלֹא אִם בֶּן עֶשֶׂה מְלֹאכָה^{סז} בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת - הֵרִי זֶה כְּמִי שֶׁאֶבֶד וְאֵינוֹ עֲרוּב, שֶׁהֵרִי אֵי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ. הַפְּרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוֹ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹא תִּהְיֶה תְּרוּמָה עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף - אֵין מְעַרְבִין בָּהּ; שֶׁעֲדִין הֵיא טָבֵל כָּל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִפְּעוּד יוֹם.

(סו) בארון, ואסור לשבור אותו בשבת. (סז) שאסור מן התורה לעשות אותם בשבת.

מה) אפילו שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. (מו) ההבדל בין עירובי חצרות לעירובי מבוי, כי בחצר אנחנו רוצים לשתף את הדירות, לכן צריך להניח במקום שראוי לדירה. אבל במבואות, אנחנו רוצים לשתף את כל החצרות יחד, וגם בית קטן, אכסדרה ומרפסת ראויים להיות חצר.

יח. חָלְקוּ אֶת הָעֲרוּב אוֹ אֶת הַשְּׁתוּף - אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּבִית אֶחָד, אֵינוֹ עֲרוּב^{מז}; אֲבָל אִם מְלֹאוֹ אֶת הַכְּלִי מִן הָעֲרוּב, וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מַעֲט וְהִנִּיחוּהוּ בְּכָלִי אֶחָד - מִתְּרִיב^{מח}.

(מז) כי צריך שהוא יהיה דבר שלם, ולא מחולק לחלקים. (מח) כיון שהם לא חלקו את העירוב ככוונה.

יט. הַמְשַׁתְּמִין בְּמָבוֹי, צָרִיכִין לְעָרַב בְּחֲצֵרוֹת^{מט}, כְּדִי שֶׁלֹא לְשַׁכַּח הַתִּינּוּקוֹת תּוֹרַת עֲרוּב, שֶׁהֵרִי אֵין הַתִּינּוּקוֹת מִפִּירִין מָה נַעֲשֶׂה בְּמָבוֹי; לְפִיכָף, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמָבוֹי בְּפִתָּי^{מא}, סוֹמְכִין עָלָיו, וְאֵין צָרִיכִין לְעָרַב בְּחֲצֵרוֹת, שֶׁהֵרִי הַתִּינּוּקוֹת מִפִּירִין בְּפִתָּי^{מב}.

(מט) אם עשו שיתוף מבואות, צריכים לעשות גם עירוב חצרות, למרות ששיתוף מבואות מעיקר הדין פוטר שלא נצטרך לעשות עירוב חצרות, כי השיתוף במבוי מערב את כל הדיירים יחד שיהיו ברשות היחיד. (נ) הם לא יודעים שהשיתוף במבוי פוטר את עירוב החצרות, ויחשבו שאין צורך לערב חצרות גם כאשר לא עושים שיתוף במבוי. (נא) שהניחו פת שלימה בבית שבחצר, כמו בעירובי חצירות. (נב) היות שהפת היא דבר חשוב ועיקר המזון, כולם שמים לב אליה ולכן יחשבו שעשו עירוב חצרות.

בְּנֵי חֲבוּרָה^{מג} שֶׁהֵיוּ מְסֻבִּין בְּבִיתָי, וְקָדַשׁ עָלֵיהֶן הַיּוֹם^{מד} [-נכנסה שבת] - פֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלָחַן, סוֹמְכִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת^{מה}; וְאִם רָצוּ לְסַמֵּךְ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שְׁתוּף - סוֹמְכִין, אֲף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחֲצֵרָי^{מו}.

(נג) מאותו מבוי. (נד) בערב שבת בין השמשות. (נה) נכנסה השבת באמצע סעודתם, והם לא עירבו ביניהם. (נו) יכולים לסמוך על הפת שעל השולחן שתהיה העירוב שלהם, כי לכולם יש רשות להשתמש בה. (נז) אם הם סעדו בחצר, הם יכולים לעשות מהפת שיתוף מבואות (אבל לא עירובי חצרות, כי בעירוב חצרות העירוב מוכרח להיות באחד הבתים ולא בחצר).

כ. לָקַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצָר פֶּת אַחַת, וְאָמַר: 'הֵרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַחֲצָר', או אֲבָל כְּשִׁתִּי סְעוּדוֹת, וְאָמַר: 'הֵרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי' - אֵינוֹ צָרִיף לְגַבּוֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד; אֲבָל צָרִיף לְזִכּוֹת [להקנות] לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי אַחֲרֵי^{מז}. וְיֵשׁ לוֹ [-אפשרות] לְזִכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי בָנוּ וּבָתּוֹ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כי זה לא הרשות שלהם. (ח) כמו שאמרנו בהלכה א, ואז יהיה להם מותר להוציא כמו אורחים. (ט) כי אין זו הדרך לארח אורחים רבים אצל אדם אחד.

~ יום שני ז' תמוז ~

פרק ב

דיני עירוב ששותפים בו רק חלק מהדיירים

א. אנשי החצר שערכו פלן, חוץ מאחד מהן שלא ערב עמָהֶן - בין מזיד, בין שוכח - הרי זה אוסר עליהן^א, ואסור לכלן להוציא מבתיהם לחצר או מן החצר לבתיהם. בטל להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד, הרי אלו מתרין להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר ומחצר לבתיהם; אבל לביתו, אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו, הרי כלם מתרין; הן מתרין, מפני שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי הוא פאורח אצלם, והאורח אינו אוסר.

(א) לפי שבכל חלק מן החצר, יש רשות ששייכת למישהו שלא עירב. (ב) זה שלא עירב ביטל את רשותו בחצר, ונותן לאחרים את הרשות שלו בחצר, אבל את רשות הבית שלו לא נותן.

ב. המבטל רשותו סתם - רשות חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל. והמבטל רשותו לבני חצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר: 'רשותי מבטלת לך, ולך, ולך'; והיורש מבטל רשות אף על פי שמת מורישו בשבתי, שהיורש - תחת מורישו הוקם לכל דבר^ה, ובטול רשות בשבת מתר לבתחלה^ו.

(ג) שלא פירש מה הוא מבטל, אלא אמר: רשותי מבטלת, ואנו לא יודעים אם התכוון רק לחצר או גם לבית. (ד) שירש מאחד הדיירים בחצר את הבית שלו, והמוריש לא עירב בערב שבת. (ה) למרות שהיורש לא היה יכול לערב לפני שבת, כרגע הוא עומד במקום המוריש, וכמו שהמוריש יכל להסתלק מהרשות שלו, גם היורש יכול. (ו) מפני שזה לא קנין, אלא רק ביטול רשות.

ג. בטלו אלו המערכין רשותם לזה שלא ערב - הוא מתר, שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. ואין אומרים: 'יהיו פאורחים אצלו'^ה; שאין רבים אורחין אצל אחד^ט.

(ז) אם כל הדיירים ביטלו את רשותם לאותו אחד של ערב - לו מותר להוציא מביתו או מבתיהם לחצר, כי כל הרשות הפכה להיות שלו. ולהם אסור להוציא מהבית שלהם לחצר,

ד. היו אלו שלא ערכו, שנים או יתר - אם בטלו רשותם למערכין - המערכין מתרין, ואילו שלא ערכו אסורין. ואין המערכין יכולים לבטל רשותם לשנים שלא ערכו, שכל אחד מהן אוסר על חברו; ואפלו חזר האחד שלא ערב, ובטל רשות לשני שלא ערב - הרי זה אוסר, שבשעה שבטלו לו השנת הראב"ד המערכין, אסור היה^א. אחד . . . שעירב א"א והוא שמת השלישי שעירב זה עמו אבל אם חי צריך לבטל לשניהם. א אחד שעירב . . . אינו מבטל רשותו לאחד שלא ערב^ב; אבל האחד שלא ערב, מבטל רשותו לאחד שעירב^ג.

(י) אחרי שביטלו להם המערכים. (יא) כי המערכים ביטלו את הרשות שלהם כדי ששני אלו שלא ערכו יוכלו לטלטל, אבל במקרה כזה הם עדיין לא יוכלו לטלטל, כי כל אחד אוסר על חברו, וביטול הרשות שלהם לא נחשב. לכן גם כאשר אחד מהם יבטל את הרשות לחברו, אחרי שהמערכים ביטלו את הרשות - זה לא יועיל. (יב) כאן מדובר כששניים עירבו יחד והשלישי לא עירב עמהם, לכן אם השלישי מבטל רשותו - מותרים השנים לטלטל. אבל אם אחד מהשנים שעירבו, רוצה לבטל את רשותו לשלישי - הוא אינו יכול, מפני שעדיין נשארים שניים שלא עירבו זה עם זה - אחד שעירב, ועוד אחד שלא עירב. (יג) כוונת הרמב"ם כאן כשהיו שלושה, שניים ערכו ואחד לא ערב, ואחד מהמערכים מת, אז מי שלא ערב יכול לבטל ליחיד שעירב. אבל אם יש כאן שניים שערכו וחיים, הוא צריך לבטל לכל אחד ואחד כמבואר בהלכה ב.

ה. פשם שפועל בית זה מבטל לבצל בית זה רשותו בחצר אחת, כך מבטלין מחצר לחצרי^א; ומבטלין, וחוזרין ומבטלין^{טו}. פיצד? שנים ששורין [=גרים] בחצר ולא ערכו - אחד מהן מבטל רשותו לשני, ונמצא השני מטלטל ברשותו שבטל לו חברו^{טז}, עד שיעשה [השני] צרכיו^{יז}; וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון^{יח}, ומטלטל הראשון ברשותו שבטל לו; וכן פכה פעמים. ויש בטול רשות בחברה, בדרך שהוא בחצרי^{יט}.

(יד) כדי שיוכלו לטלטל מחצר לחצר. (טו) הם מבטלים אחד לשני. (טז) בזמן הזה הרשות שייכת לשני, ולכן יכול לטלטל בה. (יז) ברגע שהראשון חזר להשתמש בחצר, הוא ביטל את ביטול הרשות, והחצר חזרה להיות גם שלו. (יח) השני מבטל בחזרה את הרשות לראשון, ואז הראשון

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פי שהחזיק ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא בהתירו הראשון הוא עומד.^ל

(לא) ועירבו יחד. (לב) גר שאין לו קרובי משפחה שירשו אותו, ברגע שמת, נכסיו הופכים להיות הפקר, וכל אחד מישראל שתופס בהם - זכה בהם. (לג) שזכה בנכסיו הגר. (לד) ואף-על-פי שבכניסת השבת, היתה דירה זו בלא בעלים והמקום היה מותר בטלטול - אף-על-פי-כן אין אומרים: "כיון שהותרה בכניסת השבת - הותרה לכל השבת", הואיל והיא הייתה ראויה שיחזיק בה ישראל מבעוד יום. (לה) ויורש יכול לבטל למרות שבכניסת השבת היה מורישו חי (כפי שכתב בהלכה הקודמת). (לו) כיון שהותר למקצת שבת - הותר לכולה.

ט. ישראל הדר עם הנכרי או עם גר תושב^ל **בחדר, אינו אוסר עליו; שדירת הגוי אינה דירה, אלא כבהמה הוא חשוב. ואם היו שני ישראלים או יתר, וגוי שוכן עמם - הרי זה אוסר עליהם; ודבר זה - גזירה, כדי שלא ישכנו גוי עמם, שלא ילמדו ממעשיו. ולמה לא גזרו בישראל אחד וגוי אחד? מפני שאינו דבר מצוי - שהרי יפחד שמא יתחבר עמו וינהגנו, וכבר אסרו להתחבר עם הגוי. (לז) נכרי שלא התגייר, אלא שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה.**

י. שני ישראלים וגוי השוכנים בחדר אחת, וערבו הישראלים לעצמם - לא הועיל כלום; וכן אם בטלו לגוי, או בטלו להן, או בטלו הישראלים זה לזה ונעשו כחיד עם הגוי - לא הועילו כלום; שאין צורך מועיל במקום גוי, ואין בטול רשות מועיל במקום גוי; ואין להן תקנה, אלא שישכרו ממנו רשותו, ויעשה הגוי כאלו הוא אורח עמהן.^ל **וכן אם היו גוים רבים - משפירין רשותם לישראלים, והישראלים מערבין ומתירין. וישראל אחד ששכר מן הגוי - מערב עם שאר הישראלים, ויתרו כלם; ואין כל אחד ואחד צריך לשפור מן הגוי.**

(לח) והטעם בזה, מפני שרצו חכמים להרחיק דירת ישראל מן הגויים, לכן החמירו בזה שאין לו תקנה עד שישכור ממנו את רשותו, ומאחר שהגוי לא רוצה בקלות להשכיר, ימנע הישראל מלדור עמו כדי שלא יאסור עליו את הטלטול בשבת.

יא. שתי חצרות זו לפני מזולט, וישראל אחד

יכול לטלטל ברשותו, כי היא שלו. (יט) אם שני הבתים פונים לתוך חורבה שאין דיירים בתוכה, החורבה משמשת כמו חצר, וצריכים לערב כדי שיהיה להם מותר לטלטל מהבית לחורבה. ובמקרה שלא ערבו, הם יכולים לבטל את הרשות בחורבה, כמו בחצר.

ו. מי שבטל רשותו, וחזר וטלטל ברשותו שבטל - אם במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד בבטולו; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא עומד בבטולו. במה דברים אמורים? שלא קדמו והחזיקו אלו שבטל להן; אבל אם קדמו והחזיקו והוציאו - אם חזר הוא והוציא בין שוגג בין מזיד, אינו אוסר עליהן.

(כ) ובמעשיו ביטל את ביטול הרשות.

ז. שני בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום גוים מחיצה^{כא} **בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר להם לערב מאמש.**^{כב}

(כא) ואז השטח המוקף במחיצה נעשה כחצר לשני הבתים שנמצאים בתוכה. (כב) בערב שבת הם לא היו יכולים לערב כי אז החצר לא הייתה קיימת, וכאשר אין אפשרות לערב לפני שבת, אי אפשר לבטל בשבת.

אחד מבני חצרכי שמתי^{כד} **והניח רשותו לאחד מן השוק**^{כה} **- אם מת מבעוד יום**^{כז} **הרי היורש שאינו מבני החצר אוסר עליהן**^{כח} **; ואם מת משחשכה, אינו אוסר עליהן**^{כט} **. אחד מן השוקי שמתי, והניח רשותו לאחד מבני החצר - אם מבעוד יום מת - אינו אוסר, שהרי כל מן מערבין; ואם מת משחשכה - אוסר עליהן, עד שיבטל להן רשות מורישו.**

(כג) שעירב עם בני החצר. (כד) ולא נשאר מבני ביתו באותה חצר. (כה) היורש שלו לא גר באותה חצר, אלא במקום אחר. (כו) לפני כניסת השבת. (כז) כי העירוב שערב מי שמת אינו מועיל, כי עכשיו הרשות שייכת ליורש והוא לא עירב. (כח) אנתנו אומרים שכיון שהותר למקצת שבת - הותר לכל השבת. (כט) שהיתה לו דירה בחצר, אך הוא לא עירב בה, כי הוא לא גר שם. (ל) כפי שכתב הרמב"ם בהלכה ב.

ח. ישראל וגר ששויין במערה אחת^{לא} **ומת הגר מבעוד יום - אף על פי שלא החזיק**^[קנה] **ישראל אחר בנכסיו עד שחשכה - הרי זה המחזיק**^{לב} **אחר כניסת שבת**^{לג} **אוסר עד שיבטל**^{לד} **, שהרי הוא פורש**^{לה} **לה; ואם מת הגר משחשכה**^[ועשו ערב לפני השבת] **- אף על**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ממנו בכל עת שיצא^ט - אם לא היה השני עומד וישיב וישראלים מן הראשון, הרי אלו מתירין.
(מט) שכך התנה אותו בשעה שהשכיר לו. (נ) אם השני לא נמצא באותו הזמן בדירה.

טו. חצר שישראלים וגוי שרויין בה^י, והיו חלונות פתוחות מבית ישראלי זה לבית ישראלי זה, ועשו ערוב דרך חלונות^י - אף על פי שהם מתירין להוציא מבית לבית דרך חלונות, הרי הם אסורין להוציא מבית לבית דרך פתחים, מפני הגוי, עד שישפיר; שאין רבים נעשים בערוב בנחיד, במקום הגוי^י.

(נא) ופתחיהם פתוחים לחצר. (נב) שעל-ידי החלונות שביניהם חל העירוב, כי שם רשות הנכרי לא מפסיקה. (נג) שנים שערכו ביניהם לא הופכים להיות כאילו גרים בדירה אחת, שנחשוב שיש כאן רק ישראל אחד וגוי אחד שגרים בחצר.

טז. ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא^י [=ברבים], או שהוא עובד עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבריו; ואין מערבין עמו, ואינו מבטל, אלא שזוכרין ממנו כגוי. אבל אם היה מן המינים^י [=כופרים] שאין עובדין עבודה זרה, ואין מחללין שבת, כגון צדוקין, וביתוסין^י [הכופרים בתורה שבע"פ], וכל הפופרים בתורה שבעל פה - כללו של דבר: כל מי שאינו מודה במצות ערוב - אין מערבין עמו, לפי שאינו מודה בערוב, ואין שזוכרין ממנו, לפי שאינו כגוי; אבל מבטל הוא רשותו לישראל הכשר, וזו היא תקנתו. וכן אם היה ישראל אחד פשוט, וזה הצדוקי, בחצר - הרי זה אוסר עליו, עד שייבטל לו.

וגוי דרים בפנימית וישראל אחד בחיצונה, או שהיה ישראל וגוי בחיצונה וישראל אחד בפנימית - הרי זה אוסר על החיצונה עד שישפיר ממנו^י, שהרי רגלי שני ישראלים וגוי מצויים שם; והפנימי, מתר בפנימית^י.

(לט) ודיירי החצר הפנימית צריכים לצאת דרך החצר החיצונה. (מ) כיון שכולם הולכים דרך החצר החיצונה, נחשב כאילו כולם דרים שם, והדין כמו שני ישראלים וגוי שדרים יחד שאוסר עליהם. (מא) בחצר הפנימית מותר לטלטל - כי הגוי גר בחיצונה ואינו אוסר על הפנימית, וגם אם הגוי גר בחצר הפנימית, הוא לא אוסר על הישראל שגר שם איתו לבד, כפי שכתב הרמב"ם בהלכה ט.

יב. שזכרין מן הגוי אפלו בשבת^י; שהשכירות כבטול רשות היא, שאינה שכירות ודאית, אלא הבר בלבד^י; לפיכך, שזכרין מן הגוי אפלו בפחות משנה פרוטה, ואשתו של גוי משפרת שלא מדעתו, וכן שכירו או שמשו משפירין שלא מדעתו; ואפלו היו שכירו או שמשו ישראלי, הרי זה משפיר שלא מדעתו. שאל מן הגוי מקום להניח בו חפציו, והשאלו - הרי נשתתף עמו ברשותו, ומשפיר שלא מדעתו^י. היו לגוי שני שכירים או שמשים או נשים רבות - אם השפיר אחד מהן, די.

(מב) ונותנים לו דבר מאכל עבור השכירות. (מג) כל מטרת השכירות כדי להתיר טלטול בחצר, ואין זה דומה למקח וממכר שאסור בשבת. (מד) אם יהודי קיבל רשות להשתמש בחלק מהרשות של הגוי, הוא גם יכול להשכיר את רשותו של הגוי.

יג. שני ישראלים וגוי הדרים בחצר אחת, ושכרו מן הגוי בשבת - חוזר האחד^י ומבטל רשותו לשני^י, ומתיר^י; וכן אם מת הגוי בשבת - מבטל הישראלי לישראל האחר^י, ויהיה מתר לטלטל.

(מה) הישראלי. (מו) כי העירוב שעשו בערב שבת לא הועיל - כיון שהיה גוי ביניהם. (מז) שמותר לבטל רשות בשבת, וגם יכולים לחזור ולבטל אחד לשני. כמו שכתב הרמב"ם - לעיל בהלכות ב. וה. (מח) כיון שמת הגוי, בטלה רשותו באותה חצר, אף שהיה חי בכניסת השבת.

יד. גוי שהשפיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא הגוי השני עד שישלים זמן שכירותו - שזכרין מזה הגוי השני, שהרי נכנס תחת הבעלים; ואם יש רשות לראשון להוציא את הגוי השוכר

~ יום שלישי ח' תמוז ~

פרק ג

דיני עירוב בחצרות מחוברות

א. חלון שבין שתי חצרות - אם יש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על זה, והיה קרוב מן הארץ בתוך עשרה טפחים^י, אפלו פלו למעלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

של הכותל – הסולמות נחשבים כפתח. (יב) כי יש כלל שבפחות משלושה טפחים יש דין "לבוד", כאילו הסולם מחובר לראש הכותל.

ד. הנה הפתל רחב ארבעה י, ועשה סלם מכאן וסלם מכאן - אף על פי שהסלמות מרחקות זה מזה - אם רצו, מערבין אחד. אין ברחב הפתל ארבעה - אם אין בין הסלמות שלשה, מערבין אחד י; הנה ביניהם שלשה, מערבין שנים י.

(יג) עובי הכותל היה ארבעה טפחים, ואפשר בקלות ללכת על הכותל. (יד) כי אנחנו מחשיבים את הסולמות כמחוברים אחד לשני, מדין "לבוד". (טו) כי הכותל מפסיק בין החצרות, וסולמות לא נחשבים כפתח, כי הם רחוקים אחד מהשני.

ה. בנה מצבה [מ=דף] על גבי מצבה בצד הפתל י - אם יש בפתחונה [במדה התחתון] ארבעה, ממעט י; אין בפתחונה ארבעה, ואין בינה לבין העליונה שלשה י, ממעט; ואם רצו, מערבין אחד. וכן במדרגות של עץ שסמכן לפתל.

(טז) הניח סוג של מדרג או מדרגה מאבן בצד הכותל, ועליו עוד מדרג. ומהמדרג ועד לראש הכותל אין עשרה טפחים. (יז) מפחיתים את הטפחים שמחקרקע ועד המצבה, ואז אין עשרה טפחים מהמצבה לראש הכותל, וכאילו אין כאן מחיצה. (יח) בין שתי המצבות אין הפרש של שלושה טפחים, הם נחשבים כדבר אחד מדין "לבוד".

ו. פתל • גבוה י שפין שתי חצרות, וזיו יוצא באמצעיתו - אם נשאר מן הזיו עד ראש הפתל פחות מעשרה, מניח סלם לפני הזיו י, ומערבין אחד, אם רצו; אבל אם הניח הסלם בצד הזיו, אינו ממעט י. הנה הפתל גבוה תשעה עשר טפח - מוציא [יז] אחד באמצעי, ומערבין אחד, אם רצו; שהרי מן הזיו עד הארץ פחות מעשרה, ומן הזיו עד ראש הפתל פחות מעשרה י. הנה הפתל גבוה עשרים טפח, צריך שני זיזין זה שלא פנגד זה י, עד שיהיה בין הזיו הפתחון ובין הארץ פחות מעשרה, ובין הזיו העליון ובין ראש הפתל פחות מעשרה; ומערבין אחד, אם רצו.

השנת הראב"ד
כותל . . מעשרה א"א יש כאן שבשו ולשון הגמרא (עירובין עח) כך הוא זיו רחב ארבעה טפחים שיוצא מן הכותל והניח עליו סולם כל שהוא מיעוט, פי' בטל הזיו שאינו ראוי לעמוד עליו והסולם ג"כ אינו כלום ולא אמרן אלא דאבותיה עילוייה אבל אבותיה בהדיה פי' בצדו ארווחי מרווח ליה לזיו והזיו ממעט את הכותל שהרי הוא רחב ארבעה טפחים ואמר ר"נ כותל תשעה עשר צריך זיו באמצע להתייר.

מעשרה ומקצתו בתוך עשרה, או כלו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה - אם רצו יושבי שתי החצרות לערב בקל ערוב אחד, הרשות בידן, ויעשו פתח אחד, ויטלטלו מזו לזו; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. הנה החלון פחות מארבעה, או שהיה כלו למעלה מעשרה - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(א) חלון שנמצא בקיר המפריד בין החצרות. (ב) מחיצה חייבת להיות לפחות בגובה עשרה טפחים, ופחות מעשרה טפחים אין זה נחשב מחיצה, ושתי החצרות נחשבות כחצר אחת. (ג) כי החלון נחשב כפתח בין שתי החצרות. (ד) אינו נחשב כפתח אלא כחור בלבד. (ה) שיש תחתיו מחיצה גמורה שמחלקת את החצרות.

ב. כמה דברים אמורים? בחלון שפין שתי חצרות; אבל שפין שני בתים, אפילו היה למעלה מעשרה. וכן חלון שפין בית לעליה - אם רצו מערבין ערוב אחד, אף על פי שאין ביניהן סלם; והוא, שיהיה בו [בחלון] ארבעה על ארבעה. הנה חלון עגל - אם יש בו פדי לרבע בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא כמרבוע.

(ו) כיון שלבית יש גג, מתייחסים לבית כאילו כולו מלא עד לגג, ולכן גם אם החלון למעלה מעשרה טפחים, הוא נחשב כאילו בתוך עשרה. (ז) חלון שנמצא בגג הקומה התחתונה, לבית שנמצא בקומה שמעליו. (ח) שיהיה אפשר לעלות לחלון למעלה. (ט) שאפשר להכניס בחללו ריבוע של ארבעה על ארבעה.

ג. פתל שפין שתי חצרות, או מתבן [מחסן תבן] שפין שתי חצרות - פחות מעשרה טפחים - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שנים. הנה גבוה עשרה, או יתר על פן - מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן; ואם היה ביניהן סלם מכאן וסלם מכאן, הרי הן כפתח י, ואם רצו, מערבין אחד [במשותף]. ואפילו היה הסלם זקוף וסמוך לפתל, שהרי אין יכולין לעלות בו עד שימשוך ויתרחק מתחתיו מן הפתל - הרי זה מתיר; ואפילו לא היה מגיע ראש הסלם לראש הפתל - אם נשאר ביניהן פחות משלשה [טפחים]², הרי זה מתיר, ומערבין אחד, אם רצו.

(י) כי מחיצה שגובהה פחות מעשרה טפחים אינה נקראת מחיצה, ושתי החצרות נחשבות לאחת. (יא) אם היה בכל צד מהכותל סולם, שאפשר לעלות ולרדת בסולם בצד השני

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הקצו, נותנין אותו לחצר זו, ושאר הפתל הגבוה, לבין שתי החצרות.

(לד) באמצעות ערימת עפר שהניח על הקרקע בתחתית הכותל, ואז לא יהיה עשרה טפחים. (לה) כלומר שבר חלק עובי הכותל, עד שבצד אחת מהחצירות הכותל הוא פחות מעשרה טפחים. (לו) החלק שבו הכותל נמוך, הופך להיות חלק מאותה חצר שבה הוא נמצא, כי הוא פחות מעשרה טפחים, ובני אותה חצר יכולים להניח כלים על הכותל הנמוך. (לז) החלק הגבוה בכותל, משמש כמחיצה בין שתי החצרות, ולשניהם אסור להוציא כלים ולהניח על הכותל.

י. גפרין הפתל הגבוה שביניהן - אם היתה הפרצה [לרוחב] עד עשר אמות^ל, מערבין שני ערובין; ואם רצו, מערבין אחד, מפני שהיא כפתח. ואם היתה יותר מעשר^{לט} - מערבין ערוב אחד, ואין מערבין שני ערובין.

(לח) ונשאר משהו מן הכותל משני הצדדים, ואז נחשב כפתח. (לט) אפילו אם נשאר הרבה בצידי הכותל, אין זו מחיצה, כיון שיש פרצה יתרה על עשר אמות.

יא. היתה • הפרצה השנת הראב"ד
היתה . . . ליתר א"א אף זו לא היתה . . . ליתר א"א אף זו לא
מצאתיה בענין הזה וצריכה תקון.
פחות מעשר, ובא להשלימה ליתר מעשר^מ
- חוקק בפתל גבה עשרה טפחים^{מא}, ומערבין ערוב אחד; ואם בא לפרץ לכתחלה^{מב} פרצה יתר מעשר בכל הפתל, צריך להיות גבה הפרצה מלא קומתו^{מג}.

(מ) כדי לעשות משתי החצרות חצר אחת. (מא) את החלק שהוא שובר כדי להשלים לעשר אמות, הוא שובר בגובה עשרה טפחים מהקרקע, ועל ידי זה הכותל נחשב לפרוץ. ואפילו שאינו יכול לעבור דרך אותו הפתח בקלות, כי גובה עשרה טפחים זה נמוך - ניכר הדבר שהוא שבר את הכותל כדי לחבר שתי החצרות יחד, כדי לערב אחד. (מב) שהיה כותל שלם, והוא רצה לפרוץ אותו. (מג) כי צריך שיהיה ניכר שהוא שבר את הכותל כדי להפוך את שתי החצרות לחצר אחת. ואם יפרוץ רק בגובה עשרה טפחים, יחשבו שרק רצה לעשות פתח בין החצרות, ולא לאחד את החצרות.

יב. חריץ [בקרע] שפין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה^{מד} או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מכאן - מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר או בצרורות [חצץ] - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שסתם עפר וצרורות בחריץ, מבטלין הן^{מה}. אבל אם מלאהו תבן או קש^{מו} - אינן ממצטין^{מז} עד שיבטל^{מח}.

(ט) יותר מעשרה טפחים. (כ) בליטה יוצאת מן הכותל. (כא) משעין סולם בצורה שראש הסולם מגיע לזיו, ועל ידי זה נחשב הסולם כמדרגה לזיו. (כב) כי הסולם לא נחשב כחלק מהזיו, ואם כן הזיו לא ממעט מעשרה טפחים. (כג) מניח זיו אחד באמצע הכותל, ואין צורך להניח סולם שיגיע לזיו. (כד) נמצא שאין כאן רצף של עשרה טפחים כדי שיהיה נחשב כמחיצה. (כה) צריך להניח שתי זיזים, אחד בעשרה טפחים התחתונים, ואחד בעשרה טפחים העליונים, ומניח אותם אחד ליד השני, כדי שיוכל לעלות מזיו לזיו.

ז. דקל שחתכו וסמכו על ראש הפתל ועל הארץ^{כו} - מערבין אחד, אם רצו; ואינו צריך לקבועו בפניו^{כז}. וכן הסלם - בקדו קובעו, ואינו צריך לחברו בפניו. היו קשין [=ערימת קש] מבדילין בין שתי החצרות^{כח}, וסלם מכאן וסלם מכאן - אין מערבין אחד; שהרי אין פה הרגל עולה בסלם, לפי שאין לו על מה יסמך^{כט}. הנה הסלם באמצע, וקשין מכאן וקשין מכאן - אם רצו, מערבין שנים^{לא}.

(כו) דקל שקצצו והניחו אותו מהרצפה ועד ראש הכותל. (כז) אין צורך לחבר אותו לכותל, מפני שהוא כבד, לא יבוא לטלטל אותו בשבת. (כח) המחיצה שחוצצת בין החצרות היא מחיצה שעשויה מקש. (כט) שהמחיצה תתמוטט. (ל) הסולם מונח על דבר חזק ויציב באמצע המחיצה, ושאר המחיצה עשויה מקש. (לא) אם רצו כל חצר מערבת לעצמה, כי יש כאן מחיצה שלימה שמחלקת את החצר. ואם רצו עושים עירוב אחד, כי הם יכולים לעלות על הסולם, והוא משמש כפתח.

ח. הנה אילן בצד הפתל, ועשהו סלם לפתל - אם רצו, מערבין אחד, הואיל ואסור שבות^{לב} הוא שגורם לו שלא יעלה פאילן. עשה אשורה^{לג} סלם לפתל - אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה מן התורה, שהרי היא אסורה בהנהגה.

(לב) חכמים אסרו לעלות באילן בשבת משום שבות, ואיסור שבות חכמים לא גזרו בין השמשות בשבת, שזה זמן עשיית העירוב. נמצא שבעת עשיית העירוב, האילן יכול לשמש כפתח. (לג) אילן שעבדוהו לעבודה זרה ואסור בהנאה.

ט. פתל • שגבוה עשרה, ובא למעט^{לד} כדי לערב ערוב אחד - אם יש בארץ המעוט

[לרוחב הכותל] ארבעה (עשרה) טפחים, מערבין אחד; סתר מקצת הפתל^{לה} עד שנתמעט מעשרה - צדו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שנייה - נותנין רחבו לחצר שהוא שנה לו; מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה, נותנין אותו לאלו שתשמישו להם בנחת.

(נח) שהקרקע בחצר אחת גבוהה מהחצר השניה. ואין הכוונה שהכותל היה שווה ממש לקרקע החצר הגבוהה, כי אם-כן אינו נקרא כותל, אלא שאינו גבוה עשרה טפחים מהחצר הגבוהה. (נט) רוחב הכותל נחשב חלק מהחצר הגבוהה, ומותר להם לטלטל בכותל בשבת.

טז. היה הפתל שבין שתי החצרות נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה, שנמצאו בני העליונה משתמשין בעביו [בגג הכותל] על ידי שלשול [חבל], ובני התחתונה משתמשין בעביו על ידי זריקה - שניהן אסורין בו, עד שיערבו שתיהן ערוב אחד; אבל אם לא ערבו - אין מכניסין מעבי כהל זה לפתים^{סא}, ואין מוציאין מהבתים לעביו.

(ס) שהחצרות נמצאות בשיפוע ההר. (סא) אבל לחצרות מותר לשתייהן להכניס ולהוציא מעובי הכותל. כפי שיבואר להלן ההלכות י"ח וי"ט.

יז. שני בתים שביניהם חרפה^{סב} שהיא רשות היחיד - אם יכולין שניהן להשתמש בחרפה על ידי זריקה^{סג}, אוסרין זה על זה; ואם היה תשמישו לזה בנחת, והאחר אינו יכול לזרק לה מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא לו בנחת, משתמש בה על ידי זריקה^{סד}.

(סב) בית הרוס. (סג) אין להם פתח שממנו אפשר להיכנס לחורבה, אלא רק דרך החלון יכולים לזרוק לתוכו. (סד) ולשני אסור להשתמש בה.

יח. כל גגות העיר, אף על פי שזה גבוה וזה נמוך, עם כל החצרות, עם כל הקרפפות^{סה} שהקפו שלא לשם דירה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים^{סו}, עם עבי הפתלים שבין החצרות, עם המבואות שיש להם לחי או קורה - כלן רשות אחת הן; ומטלטלין בכלן בלא ערוב, כלים ששבתו בתוכן^{סז}, אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית, אלא אם כן ערבו^{סה}.

(סה) מקומות שמוקפים בגדר אבל לא לשם דירה, אלא לשם בתוכם סחורה. (סו) שזה שיעור חצר המשכן, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות. (סז) שהיו בתוך אותם שטחים כשנכנסה שבת, שנחשבים כרשות אחת.

(מד) שיעור המחיצות בעומק הוא כמו השיעור במחיצות לגובה. (מה) ואין מחיצה בין שתי החצרות. (מו) הראויים למאכל בהמה. (מז) לפי שיכול לקחתם משם בשבת. (מח) שיקבל על עצמו להשאיר אותם שם ולא לקחתם.

יג. וכן אם מעט רחבו^{מט} בלוח או בקנהי שהושיטו בארץ כל החרין - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; וכל הדבר הנשל בשבת, כגון הסל והספל - אין ממעטין בו^{נא}, אלא אם כן חפרו בארץ חפור [חזק] שאי אפשר לשמטו עד שיחפור בדקרה^{נב}.

(מט) והפחית אותו מארבעה טפחים. (נ) שהניח שם דברים שאסור לטלטל בשבת, וזה נחשב כאילו הם קבועים שם ומפחיתים משיעור המחיצה. (נא) שאולי יקחו אותם משם בשבת, ותשאר המחיצה כמו שהייתה. (נב) מעדר, וזה נחשב שהדבר קבוע, כיון שאי אפשר להוציא אותם בשבת, כי אסור לחפור בשבת.

יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החרין^{נא}, מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין. וכן שתי גצטריות^{נב} [=מרפסות] זו כנגד זו - אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו, מערבין ערוב אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(נג) הניח אותו מעל החרין, ומשמש כעין גשר שאפשר לעבור עליו. (נד) שתי מרפסות של דיירים, שנמצאים זה מול זה ורווח ביניהם.

היו זו בצד זו, ואינן בשוה, אלא אחת למעלה מחברתה^{נז} - אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן כגצטרות אחת^{נח}; ואם יש ביניהם שלשה או יתר, מערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן^{נח}.

(נה) אם שתי המרפסות היו באותו צד, ויש הפרש גובה ביניהם. (נו) מדין "לבוד". (נז) וכאן לא מועיל לשים לוח לגשר ביניהם, ולהחשיב אותו כפתח, כי אין הדרך לעשות גשר באלכסון, ואנשים מתייראים לעבור על הגשר שהוא במדרון.

טו. פתל שבין שתי חצרות שהוא רחב, והיה גבוה מעשרה טפחים מחצר זו ושנה לקרקע חצר שניה^{נח} - נותנין רחבו לבני החצר שהוא שנה להן, ויחשב מחצרות^{נח}; הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו, נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חרין שבין שתי חצרות, עמק עשרה טפחים מצד חצר זו ושנה לקרקע חצר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צריכה להגיע עד הקרקע, במים הקילו חכמים להתיר מחיצה שתלויה באוויר, כי איסור טלטול הוא רק מדרבנן, והמחיצה שתלויה באוויר מספיקה כדי שיהיה ניכר ההפרדה בין החצרות.

סח) ואם לא עירבו אסור להוציא כלים מתוך הבית ולטלטל בהם.

יט. כיצד^ט? כלי ששבת בתוך החצר - בין ערבו אנשי החצר, בין לא ערבו - מתר להעלותו מן החצר לגג, או לראש הפתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו אפילו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה, ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי למבוי, ומן המבוי לגג רביעי. עד שיעבירונו כל המדינה בלה דרך גגות וחצרות, או דרך גגות וקרפפות, או דרך חצרות וקרפפות, או דרך שלשמן מזה לזה ומזה לזה - ובלבד שלא יפגס בכלי זה לבית מן הבתים, אלא אם ערבו אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד.

סט) מתי מותר לטלטל כלים בכל הגגות, החצרות והקרפפות?

כ. וכן אם שבת הכלי בבית, והוציאו לחצר - לא יעבירונו לחצר אחרת, או לגג אחר, או לראש הפתל, או לקרפף, אלא אם פן ערבו כל אנשי המקומות שמעבירין בהן כלי זה, ערוב אחד.

ע) כיון ששבת בבית.

כא. בור [מים] שפין שתי חצרות^{עא} - אין ממלאין ממנו בשבת^{עב}, אלא אם פן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים^{עג}, כדי שיהיה כל אחד ואחד דולה מרשותו. והיכן מעמידין את המחיצה? אם היתה למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים; ואם היתה המחיצה פלה בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים - כדי שתהיה נפרת רשות זה מרשות זה.

עא) ולא עירבו ביניהם. עב) כי כל אחד ממלא מרשות חברו. עג) שתפסיק בין החצרות.

כב. וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ארבעה טפחים - זה ממלא מצד הקורה, וזה ממלא מצדה השני, וכאלו הבדילה חלק זה מחלק זה, אף על פי שהמים מערבין מלמטה; קל [הקלה] הוא שהקלו חכמים במים^{עד}.

עד) למרות שמחיצה שעומדת באוויר אינה מועילה, והיא

השנת הראב"ד

באר... חצרות א"א והוא שחולית הבור גבוהה עשרה טפחים שאין אויר רה"ר אוסרו ורשות חברו נמי אינו אוסרו דרך אויר אבל אין חוליתו גבוהה עשרה טפחים אין ממלאין ומתניתין היא פרק המוצא תפילין (עירובין צט).

כג. באר • שבאמצע

השביל^{עה} בין שני פתלי

חצרות - אף על פי

שהיא מפלגת [רחוקה]

מפתל זה ארבעה

טפחים ומפתל זה ארבעה טפחים^{עו} - שניהם

ממלאים ממנה, ואין צריכין להוציא זיזין^{עז} [קיש

קטן להיכר] על גבה; שאין אדם אוסר על חברו דרך

אוויר^{עח}.

עה) שיש מבוי קטן בין שתי החצרות (והוא שייך לשתייהם),

בין החצרות יש באר, ששואבים ממנו מים דרך החלונות

שנמצאים בפתלי החצרות. עו) ובפחות מארבעה טפחים

בודאי מותר לשאוב משם מים. עז) בליטת-קרח קטנה

לשם היכר. עח) כיון שעיקר תשימי השטח הזה הוא דרך

החלון - באויר, אנחנו אומרים שזה לא נקרא שימוש חשוב

כדי שנחשיב את השטח הזה לשטח משותף. ולכן כל אחד

מתייחס לשטח הזה כאילו זה רשותו.

כד. חצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר

גדולה^{עט} מבעוד יום - אנשי גדולה^פ מערבין לעצמן

ומתירין, שהרי נשאר להן פסין^{פא} [דפנות] מבאן

ומבאן; ואנשי קטנה אסורין להוציא מביתהן

לחצר שלהן, עד שיערבו עם בני הגדולה ערוב

אחד; שדירין [הדירין] של גדולה חשובין בקטנה,

ואין דירי קטנה חשובין בגדולה^{פב}.

עט) כל רוחב הכותל של החצר הקטנה נפרץ ולא נשאר

ממנו כלום (אבל בחצר הגדולה נשאר כותל, משתי צידי

החצר הקטנה). פ) הדיריים שבתוך החצר הגדולה.

פא) קרשים. לחצר הגדולה נשארו כתלים באותו צד שנפרץ.

פב) מהזווית של דיירי החצר הקטנה, החצר שלהם נפרצה

לגמרי, והחצר של התאחדה עם החצר הגדולה, לכן הם

חייבים לערב יחד עם דיירי החצר הגדולה. אבל מהזווית

של דיירי החצר הגדולה, הפרצה בכותל נראית כפתח לחצר

הקטנה, ולכן אם רוצים יכולים לערב לעצמם, ואם רוצים

יכולים לערב יחד עם החצר הקטנה.

כה. שתי חצרות שערבו ערוב אחד דרך הפתח

שביניהן, או דרך

החלון, ונסתם הפתח^{פג}

או החלון בשפת - כל •

השנת הראב"ד

כל... שבת א"א זה שבוש דלעצמה לא צריכא למימר אלא אפילו מזו לזו כמו שהיו קודם סתימה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. וכן אם צרכו ^[הוצרכו] לעשות ערוב עם אנשי חצר אחרת - ערוב אחד לכלן, ופת אחת בלבד מוליכין לאותו מקום שמעריבין עמו; ואם היה הערוב בא אצלן - אינן צריכין לערב, כמו הבית שמגיחין בו הערוב שאינו צריך לתן את הפת; שכל אלו הבתים, בבית אחד הן חשובין.

ג) אנשי החצר השניה מניחים את העירוב בחצר שבה כולם סועדים יחד. ד) כי בעל הבית שבו מניחים את העירוב, אינו צריך להשתתף בפת. כפי שהסביר הרמב"ם לעיל פרק א הלכה טז.

ג. וכן אנשי חצר שערכו, נעשו כלן בבית אחד; ואם צרכו לערב עם חצר שניה, פטר אחד בלבד הוא שמוליכין על ידי ^[בשם] **כלן למקום שמעריבין בו; ואם היה ערוב בא אצלן, אינן צריכין לתן פת. ד. חמשה שגבו את הערובה להוליכו למקום שמגיחין בו הערובי - כשהן מוליכין, אינן צריכין להוליך על ידי חמשתן אלא פטר אחד; שפנין שגבו, כלן נעשו כאנשי בית אחד.**

ה) חמישה אנשים מאותה חצר. ו) כי רוצים לערב גם עם חצר אחרת. ז) ומספיק לקחת רק פת אחת בשביל כולם.

ה. האב ובנו, והרב ומלמידו, שהן שרויין בחצר - אינן צריכין לערב, מפני שהן בבית אחד; ואף על פי שפעמים אוכלין על שלחן אחד, ופעמים אינן אוכלין - הרי הן בבית אחד.

ו. האחים • שכל אחד

מהן יש לו בית בפני עצמו, ואינן סומכין על שלחן ^[סועדים] אביהן, וכן הנשים או העבדים שאינן סומכין על שלחן בעלן או רבן תמיד, אבל אוכלין הן על שלחנו בשכר מלאכה ^[כתשלום] שעושים

לו או בטובה זמים ידועין, כמי שסוּעַד אצל חברו שבוֹעַ או חֹדֵשׁ - אם אין עמהן דיוורין אחרים בחצר, אינן צריכין לערב; ואם ערכו עם חצר אחרת, ערוב אחד לכלן, ואם בא הערוב אצלן, אין נותנין פת. ואם היו דיוורין עמהן בחצר, צריכין פת

אחת ואחת מתרת לעצמה^פ; הואיל והתרה מקצת שבת^פ, התרה כלה. וכן שתי חצרות שערכה זו לעצמה וזו לעצמה, ונפל כהל שביניהן בשבת - אלו מתרים לעצמן ומוציאין מבתיהן ומטלטלין עד עקר המחיצה, ואלו מטלטלין פן עד עקר המחיצה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה כלה, אף על פי שנותספו הדיוורין - שהדיוורין הבאין בשבת, אינן אוסרין^פ.

פג) מפולת של עפר או אבנים חסמו אותו. פד) אפילו שהעירוב מונח רק בחצר אחת ואי אפשר להעביר אותו לחצר השניה, נחשב שלכל חצר יש עירוב בפני עצמו, ויכולים כל חצר לטלטל בתוכה, אבל לא להעביר מחצר לחצר (כגון דרך חורים קטנים בכותל). פה) בין השמשות של כניסת השבת. פו) כי כל אחד מהדיוורין בחצר אחת נחשב כדייר חדש בחצר השניה, והוא לא עירב איתם.

נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה^פ, או שעשו גוים לדעתן ^[=מדת עצמם] - חזרו להתרין^פ.

פז) במקרה שנסתם החלון או הפתח בשבת, ואחר כך הוא נפתח. פח) ואפשר לטלטל מחצר לחצר.

וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו וערכו^פ, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו, ואפילו היו מקפות מחיצה; חזרו ונקשרו בשוגג, חזרו להתרין.

פט) והם נחשבים כחצר אחת ומותר לטלטל מספינה אחת לשניה.

~ יום רביעי ט' תמוז ~

פרק ד

דיני חצרות שמחולקות בצורות שונות.

א. אנשי חצר שהיו כלן אוכלין על שלחן אחד תמיד - אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו - אין צריכין ערוב, מפני שהן כאנשי בית אחד. וכשם שאין אשתו של אדם ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו, ואינו צריך לערב עמהן - כך אלו כלן כאנשי בית אחד הן, מפני שהן כלן סומכין על שלחן אחד.

א) שהיו אוכלים כולם יחד באחד הבתים בחצר. ב) כי עיקר דירתו של אדם במקום שהוא אוכל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וכן הביאו בנ"י חצר האחרת ערוכין דרך הבית הפתוח להן והניחיהו בבית האמצעי - אותן השלשה בתים, אינן צריכין לתן את הפת; האמצעי - מפני שהניחו בו הערובה, והשנים שמצדדיו - מפני שכל אחד מהן בית שערכו לאנשי חצר.

(כד) שלוש הבתים נמצאים מחוץ לחצרות, אבל דרך הבתים בני החצרות יוצאים לרשות הרבים. (כה) ובית שבו מניחים עירוב אין צריך להשתתף בעירוב. (כו) כיון שעוברים משם אנשים החצרות.

יא. שתי חצרות ושני בתים פתוחים זה לזה ביניהן, והביאו אלו ערוכין דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית השני הסמוך לחצר האחרת, והביאו אלו ערוכין דרך הפתח הסמוך להן, והניחיהו בבית האחר - שתיהן לא קנו ערוב; שכל אחת מהן הניחה ערובה בבית שערכה של חצר אחרת.

(כז) בבית שרחוק מהם, וצמוד לחצר השניה. (כח) כי כל חצר הניחה בבית שממש כבית שער לחצר השניה, ובבית שער אי אפשר להניח עירוב.

יב. אחד מבני החצר שהיה גוסס^{כט} - אף על פי שאינו יכול לחיות בו פנים - הרי זה אוסר על בני החצר, עד שיזכו לו בפת ויערבו עליו; וכן קטן - אף על פי שאינו יכול לאכל פזית - הרי זה אוסר, עד שייערבו עליו. אבל האורח - אינו אוסר לעולם, כמו שבארנו.

(כט) נוטה למות, ודינו כחי לכל דבריו. (ל) שגר לבד באותה חצר.

יג. אחד מבני חצר שהניח ביתו^{לא}, והלך ושב בפתח אחרת - אפלו היה סמוכה לחצרו - אם הסיע מלבו^[אינו מתכוין] ואין דעתו לחזור לביתו בפתח זה, הרי זה אינו אוסר עליהן^{לב}. במה דברים אמורים? בשראלי^{לד}; אבל גוי - אפלו הלך לשבות בעיר אחרת, אוסר עליהן, עד שישיקרו ממנו מקומו, שאפשר^[יחזק] שיבוא בפתח^{לד}.

(לא) עזב את ביתו לפני השבת. (לב) כי דירה בלי בעלים, לא נחשבת לדירה. (לג) כי אין דרכו של ישראל לבוא בשבת, אם התכוון שלא לשבות שם. (לד) ודוקא אם מדובר במקום קרוב, שיכול לבוא באותו יום. אבל אם הלך לדרך רחוקה - אינו אוסר.

לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר, מפני שאינן סומכין על שלחן אחד תמיד.

(ח) שנחשבים כבית אחד. (ט) כי הדיירים האחרים אוסרים עליהם, והם נחשבים כחלוקים בדירותיהם.

ז. חמש חבורות ששבתו בטרקלין^א אחד - אם היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצה המנעת לתקרה - הרי כל חבורה מהן כאלו היא בחדר בפני עצמו, או בעליה בפני עצמה; לפיכך צריכין פת מכל חבורה. ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה - כפר אחד לכלו, שכל אנשי בית אחד חשובין. (י) גרו בשבת. (יא) אולם גדול.

ח. מי שיש לו בחצר חבירו בית שערכו שרבים דורסין^[=עוברים] בו, או אכסדרה^ב, או מרפסת^ג, או בית הבקר^ד, או בית התבן, או בית העצים^ה, או אוצר^ו - הרי זה אינו אוסר עליו^ז, עד שהיה לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סמוך עליו לאכל בו פתו^ח, ואחר כך יהיה אוסר עליו, עד שיערב עמו; אבל מקום לינה, אינו אוסר. לפיכך, אם קבע לו מקום לאכל בו בבית שער, או באכסדרה ומרפסת - אינו אוסר עליו, לפי שאינו מקום דירה.

(יב) חדר שעל יד השער, ובו יושב שומר הבית. (יג) חדר מקורה שתקרתו נשענת על עמודים בלי קירות. (יד) מקום גבוה בחצר הבית, שעולים אליו במדרגות. (טו) רפת. (טז) מחסן עצים לחימום הבית. (יז) מחסן לכל מיני סחורות. (יח) כי כל מקומות אלו אינם חשובים דירה. (יט) אף שאינו יושן שם.

ט. עשרה בתים זה לפנים מזה^י - הבית הפנימי והשני לו^{יא}, הן שנותנין את הערוב; והשמונה בתים החיצונים, אינן נותנין את הערוב; הואיל ורבים דורסין^{יב} בהן, הרי הן כבית שער, והדר בבית שער אינו אוסר. אבל התשיעי, אין דורסין בו רבים^{יג}; לפיכך אוסר, עד שיתן ערובו.

(כ) דיירי הבתים הפנימיים יכולים לצאת לחצר רק דרך הבית החיצוני. (כא) הבית העשירי והתשיעי, שנמצאים בפנים. (כב) עוברים דרכם לחצר. (כג) כי רק הדייר של הבית העשירי עובר דרכו החוצה.

י. שתי חצרות וביניהן שלשה בתים פתוחות זה לזה ופתוחים לחצרות^{יד}, והביאו בנ"י חצר זו ערוכין דרך הבית הפתוח להן, והניחיהו בבית האמצעי,

יד. בעל החצר שהשפיר מבתי חצרו לאחרים, והניח לו כלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן - אינן אוסרין עליו; הואיל ויש לו תפוסת יד [=היתר להשתמש] בכל בית מהן, נעשו הכל כאורחין אצלו. במה דברים אמורים? בשהניח שם דבר שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל [=יבול לא מעושר] ונעשית כלים שמתר לטלטלן - הואיל ואפשר שיוציאם היום, ולא ישאר לו שם תפוסת יד - הרי אלו אוסרין עליו, עד שיערבו.

(לח) מה נחשב חלק מהחצר, ומה נחשב חלק מהמרפסת או העליה. (לט) ומשותף לשימוש גם לחצר וגם למרפסת. (מ) כי זה שטח משותף, והם לא ערבו. (מא) שלהם נוח יותר להשתמש בסלע מאשר לבני החצר, לכן הסלע נחשב כחלק מהמרפסת. (מב) עמוד שמשמש כעין מחיצה. (מג) על ידי שעשו מחיצה והפסק לפניהם, ודיירי המרפסת גילו דעתם שהם רוצים להסתלק מהחצר, לכן בני החצר יוכלו להשתמש בסלע או בתל, כי לדיירי המרפסת אין חלק בזה.

יז. זיזין היוצאין מן הכתלים^{מז} - כל שהוא למטה מעשרה טפחים - הרי זה נחשב מן החצר^{מח}, ובני החצר משתמשיין בו; וכל שהוא בתוך עשרה טפחים העליונים הסמוכין לעליה, אנשי עליה משתמשיין בו. והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים, מן הזיזין היוצאין שם - שניהן אסורין בו; ואין משתמשיין בהן בכלים שבבתיים, אלא אם פן ערבו.

(מד) בליטות היוצאות מן הקירות. (מה) כשעירבו בני החצר לעצמם ובני העליה לעצמם, כפי שמדובר בהלכות הקודמות.

יח. בור שבחצר - אם היה מלא פרות טבליים^{מז} שאסור לטלטלן בשבת, וכיוצא בהן - הרי הוא וחליתו^{מח}, כסלע או תל שבחצר: אם היה גבוה עשרה סמוך למרפסת^{מח}, הרי הוא נחשב עם המרפסת; אבל אם היה מלא מים - אין בני חצר ולא בני מרפסת מכניסין ממנו לבתיים, עד שיערבו^{מט}.

(מו) פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות ואסורים באכילה. (מז) העפר והגדר שמסביב לשפת הבור. (מח) אם היה גבוה עשרה טפחים מהקרקע, וסמוך למרפסת ארבעה טפחים. (מט) חכמים גזרו על בור מלא מים, שלא יקחו או יכניסו אליו, כלי לפעמים הבור אינו מלא עד למעלה, והמים נמצאים מתחת לגבוה עשרה טפחים, או רחוקים מהמרפסת למעלה מארבעה טפחים, ואז השימוש לאנשים החצר והמרפסת הוא בשווה, ויאסר עליהם להשתמש בו אם לא עירבו.

יט. שתי חצרות זו לפני זו, ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין ועוברים על [=דיר] החיצונה - ערבה הפנימית ולא ערבה החיצונה, הפנימית מתרת^{מז}

בפעל החצר שהשפיר מבתי חצרו לאחרים, והניח לו כלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן - אינן אוסרין עליו; הואיל ויש לו תפוסת יד [=היתר להשתמש] בכל בית מהן, נעשו הכל כאורחין אצלו. במה דברים אמורים? בשהניח שם דבר שאסור לטלטלו בשבת, כגון טבל [=יבול לא מעושר] ונעשית כלים שמתר לטלטלן - הואיל ואפשר שיוציאם היום, ולא ישאר לו שם תפוסת יד - הרי אלו אוסרין עליו, עד שיערבו.

(לה) שאסור לטלטל אותם בשבת.

טו. אנשי חצר ששכחו ולא ערבו - אין מוציאין מבתיים לחצר, ולא מחצר לבתיים; אבל מטלטלין הן כלים ששבתו בחצר^ל, בכל החצר ובכל הנחשב עם החצר. ואם היתה שם מרפסת או עליה [=עליה גג], וערבו אנשי החצר לעצמן ואנשי המרפסת לעצמן - אנשי המרפסת או אנשי העליה מטלטלין כלים ששבתו בביתה, בכל המרפסת ובכל הנחשב עמה, או בכל רחב העליה, ובכל הנחשב עמה; ואנשי החצר מטלטלין בכל החצר ובכל הנחשב עמה^ל. וכן אם היה יחיד דר בחצר ויחיד דר בעליה, ושכחו ולא ערבו - זה מטלטל בכל העליה והנחשב עמה, וזה מטלטל בכל החצר והנחשב עמה.

(לו) כלים שהיו בחצר בכניסת השבת. (לז) אבל לא יכולים לטלטל מהחצר למרפסת והעליה או להיפך, היות שערבו בנפרד זה נחשב לשתי רשויות.

טז. כיצד^{לח}? הסלע או תל וכיוצא בו שבתוך החצר^{לט} - אם אינן גבוהין עשרה טפחים - הרי אלו נחשבים בין החצר ובין המרפסת, ושניהן אסורין להוציא שם כלים שבבתיים^מ. ואם גבוהין עשרה, והיה ביניהן ובין המרפסת פחות מארבעה טפחים - הרי אלו נחשבים עם המרפסת, שהרי הן שוין לה [=בגבהם], ובני מרפסת מתרין בהן^{מא}. ואם היו רחוקין מן המרפסת ארבעה טפחים או יותר על פן - אף על פי שגבוהין עשרה - הרי אלו בכלל החצר והמרפסת, לפי ששניהן אפשר להן להשתמש בהן על ידי זריקה; לפיכך, שניהן אסורין להוציא לשם כלי הבתיים, עד שיערבו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נח) דייר אחד בלבד דר בחצר הפנימית, ודייר אחד בחיצונית. (נט) כי היחיד שעובר דרך החצר החיצונה, אינו אוסר אותה. (ס) ובחיצונה דרים שני ישראלים. (סא) כפי שהסביר הרמב"ם לעיל פרק ה.

כג. שלש חצרות הפתוחות זו לזו^{סב}, ורבים [גרים] בכל חצר מהן - ערבו שתיים החיצונות עם האמצעית - היא^{סג} מתרת עמהן, והן מתרות עמה, ושתיים החיצונות אסורות זו עם זו^{סד}, עד שיעשו שלש^{סה} ערוב אחד [משותף]; הנה בכל חצר מהן [דייר]

אחד - אף על פי שרבים [-השני והשלישי] דורסין בחיצונה^{סו} - אינן צריכין לערב, שכל אחד מהן מתר במקומו. היו שנים בפנימית - הואיל והן אסורין במקומן עד שיערבו - הרי הן אסורין על היחידים שבאמצעית ושפחיצונה, עד שיערבו שנים שבפנימית. זה הכלל: רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה

[=דיירי חצר אסורה, אוסרים במעברם חצר אחת]; ורגל המתרת במקומה, אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן [=דיירי חצר המותרת, אין אוסרים במעברם חצר אחת]^{סז}.

אחד - אף על פי שרבים [-השני והשלישי] דורסין בחיצונה^{סו} - אינן צריכין לערב, שכל אחד מהן מתר במקומו. היו שנים בפנימית - הואיל והן אסורין במקומן עד שיערבו - הרי הן אסורין על היחידים שבאמצעית ושפחיצונה, עד שיערבו שנים שבפנימית. זה הכלל: רגל האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן [=דיירי חצר המותרת, אין אוסרים במעברם חצר אחת]^{סז}.

(סב) יש מעבר בין כל חצר וחצר, ולכל אחת מהחצרות יש גם יציאה לרשות הרבים. (סג) האמצעית ששתיהן עירבו עמה. (סד) שהרי שתי החיצונות לא עירבו ביניהן. (סה) כאן מדובר מדובר בשלש חצרות זו לפנים מזו, ורק החצר החיצונה פתוחה לרשות הרבים, ואנשי החצר הפנימית עוברים דרך החיצונית. (סו) הכלל: מי שאסור לו לטלטל ברשות שבו נמצא, ויש לו רשות לעבור בשטח אחר - הוא אוסר את השטח שבו הוא עובר. אך מי שמוטל לו לטלטל ברשות שבו נמצא, אינו אוסר את השטח השני שבו יש לו רשות לעבור.

כד. שתי גצצטראות השנת הראב"ד שתי... למלאת א"א לא מיחזירא שתי... למלאת אלא בשעשו זו שלא כנגד זו. [מרפסות] זו למעלה מזו, שהן למעלה מן המים^{סז}

- אף על פי ששעש^{סה} כל אחת מהן מחיצה גבוהה עשרה טפחים יורדת^{סו} מכל אחת ואחת - אם היו שתי הגצצטראות בתוך עשרה טפחים, הרי אלו אסורין למלאת, עד שיערבו שתיהן ערוב אחד^{סז}, מפני שהן כגצצטרה אחת. ואם הנה בין העליונה והתחתונה יותר על עשרה טפחים^{סח}, וערכה זו לעצמה וזו לעצמה - שתיהן מתרות למלאת.

(סז) שתי המרפסות בולטות מרשות היחיד לרשות הרבים,

והחיצונה אסורה; ערכה החיצונה ולא ערכה הפנימית, שתיהן אסורות^{נב} - הפנימית מפני שלא ערכה, והחיצונה מפני אלו שלא ערבו שעוברין עליהן. ערכה זו לעצמה וזו לעצמה - זו מתרת בפני עצמה, וזו מתרת בפני עצמה; אבל אין מטלטלין מזו לזו.

(נ) שבכל אחת יש דיירים קבועים. (נא) לטלטל בחצרה. (נב) כי אנשי החצר הפנימית שלא עירבה, אוסרים על החצר החיצונה, כי יש להם רשות של דריסת רגל בחצר החיצונה לצאת ממנה.

כז. שכח אחד מן החיצונה ולא ערב, הפנימית בהתרה עומדת^נ; שכח אחד מן בני הפנימית ולא ערב עמה, אף החיצונה אסורה - מפני אלו בני הפנימית שלא עלה להם ערוב, שהן עוברין עליהן.

(נג) כי אין לאנשי החצר החיצונה דריסת הרגל בחצר הפנימית.

כא. עשו שתיהן ערוב אחד - אם הניחוהו בחיצונה, ושכח אחד מהן ולא ערב, בין שהיה מבני החיצונה, בין מבני הפנימית - שתיהן אסורות^נ, עד שיבטל להן [רשות]; שהרי בארנו^{נב}, שמבטלין מחצר לחצר. ואם הניחו ערבן בפנימית, ושכח אחד מבני החיצונה ולא ערב - חיצונה אסורה^נ, ופנימית מתרת^נ במקומה; שכח אחד מבני הפנימית ולא ערב - שתיהן אסורות, עד שיבטל להן.

(נד) שהרי הם כאילו דרים כולם בחצר אחת, ואחד שלא עירב אוסר עליהם. (נה) הרמב"ם לעיל בפרק ב כתב שאפשר לבטל את הרשות גם לחצר אחת (ולא רק לאנשי החצר שלו). (נו) שהרי אחד מהם לא עירב. (נז) כי החצר הפנימית היא רשות בפני עצמה, ובעירוב שמונח אצלה כל בני החצר השתתפו. ולמרות שבעירוב שיתפו גם את בני החצר החיצונה, יכולים בני החצר הפנימית לומר: "לתקוני שדרתיך ולא לעזותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), דהיינו שכל מטרת השיתוף היה כדי לתקן שגם בני החצר החיצונה יוכלו לטלטל, עכשיו שקלקלת, ואחד מכם לא עירב - אנחנו לא מעוניינים בשיתוף שלכם.

כב. הנה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו^{נח} - אינן צריכין לערב, אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצרות^נ; ואם הנה גוי בפנימית^נ - אף על פי שהוא אחד - הרי הוא פרבים, ואוסר על החיצונה, עד שישקרו מקומו^{סא}.

~ יום חמישי י' תמוז ~

פרק ה

שיתוף במבוי ובעיר.

א. אָנְשֵׁי מְבוֹיָא שְׁהִיָּה בִּינְיָהֶן שְׁתּוּף בְּמַאֲכָל אֶחָד לְעֻנְיָן סְחוּרָה^ב, בְּגוּן שְׁמֵנוּ יִין בְּשִׁתּוּפּוֹ אוֹ שְׁמֵן אוֹ דְּבִשׁ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - אֵינָן צָרִיכִין שְׁתּוּף אַחֵר לְעֻנְיָן שֶׁבֶת, אֲלֵא סוּמְכִין עַל שְׁתּוּף שֶׁל סְחוּרָה; וְהוּא שְׁהִיָּה הַמֵּיִן שֶׁהֵן שִׁתּוּפִין בּוֹ, מִיֵּן אֶחָד וּבִכְלִי אֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם שִׁתּוּף לְזֶה בֵּינָן וְלֵאחֵר בְּשִׁמּוֹן, אוֹ שְׁהִיָּה הַכֵּל יִין וְהָיָה בְּשֵׁנֵי כֻלָּם - הָרִי אֵלֹו צָרִיכִין לְהִשְׁתַּתֵּף לְעֻנְיָן שֶׁבֶת.

(א) סמטה שמובילה לחצרות. מהבית יוצאים לחצר, מהחצרות יוצאים למבוי, ומהמבוי יוצאים לרשות הרבים. האנשים שדרים במבוי, אסורים בטלטול מהחצרות למבוי, עד שיעשו "שיתוף מבואות", עירוב שעושים בדבר מאכל. (ב) רכשו כולם מאכל אחד כדי לסחור בו ביחד.

ב. אֶחָד • מִפְּנֵי הַמְּבוֹי

שֶׁבֶקֶשׁ מִחִבְרוֹ יִין אוֹ שְׁמֵן קִדְּם הַשֶּׁבֶת, וְלֹא נִתַּן לוֹ - בָּטֵל הַשְּׁתּוּף, שְׁהִיָּה גְלָה דַּעְתּוֹ שְׁאֵינָן כֵּלָן בְּשִׁתּוּפִין שְׁאֵינָן מְקַפִּידִין זֶה עַל זֶה. וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי שֶׁרָגִיל לְהִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּבוֹי, וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף - בְּנֵי מְבוֹי נִכְנָסִין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ שְׁתּוּף בָּעַל כְּרָחוּ; וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי שְׁאֵינּוּ רוֹצִה לְהִשְׁתַּתֵּף כָּלֵל עִם בְּנֵי הַמְּבוֹי, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם.

(ג) מהיין או השמן שהשתתפו בו כולם. (ד) כיון שעיקר טעמו של העירוב והשיתוף הוא לומר: "שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו, ואין כל אחד מאתנו חולק רשות מחבירו" - וכאן הם מקפידים זה על זה, ואם כך בטל העירוב והשיתוף. (ה) בכל שבת הוא השתתף, אך שבת אחת החליט שלא להשתתף כדי לאסור את הטלטול לכל בני המבוי. (ו) כיון שהדבר גם לטובתו, אלא שהוא רוצה לגרום צער לאחרים. (ז) שאף פעם לא השתתף עם בני המבוי. (ח) בית דין כופה אותו (אבל ליחידים אין רשות ליטול ממנו בעל כרחו).

ג. אֶחָד מִבְּנֵי מְבוֹי שְׁהִיָּה לוֹ אוֹצָר שֶׁל יִין אוֹ שְׁמֵן וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - הָרִי זֶה מְזוּפָּה מִמֶּנּוּ מַעֲט לְכָל בְּנֵי הַמְּבוֹיִים לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, וּמַעֲרֵב בּוֹ עֲלִיָּהֶן; וְאִם

ומתחתם נמצא במים (מעיין, נהר וכדומה). ויש בתחתית המרפסות חור שדרכו שואבים מים מלמטה. (סח) כדי שיהיה מותר לשאוב מים, צריך שיהיה מסביב למים או לחור שממנו שואבים מחיצה עשרה טפחים. וכאן כל אחת מהמרפסות עשה מחיצה שיורדת כלפי מטה עשרה טפחים. (ט) והם אסורים זה על זה. (ע) שיש מרחק בין המחיצה העליונה למחיצה התחתונה למעלה מעשרה טפחים, כל מרפסת נחשבת רשות לעצמה.

כח. לא • עֲשֵׂתָה הַעֲלִיּוֹנָה מְחִיצָה, וְעֲשֵׂתָה הַתַּחְתּוֹנָה - אִף הַתַּחְתּוֹנָה אֲסוּרָה

למלאת; מִפְּנֵי דְלִי שֶׁל בְּנֵי הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁהֵם אֲסוּרִין, שְׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם^א. עֲשֵׂתָה הַעֲלִיּוֹנָה מְחִיצָה, וְלֹא עֲשֵׂתָה הַתַּחְתּוֹנָה - הַעֲלִיּוֹנָה מְתֵרָה לְמִלְאָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה אֲסוּרָה^ב. וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַתַּחְתּוֹנָה עִם בְּנֵי הַעֲלִיּוֹנָה בְּמְחִיצָה שְׁעָשׂוּ - שְׁתִּיָּהֶן אֲסוּרוֹת לְמִלְאָה, עַד שִׁיעָרְבוּ עֲרוֹב אֶחָד^ג.

(א) היות שלעליונה אסור לשאוב מים, היא אסורת גם על התחתונה, כי יש לה רשות לעבור במרפסת התחתונה. (ב) והתחתונה לא אסורת על העליונה, כי יש ביניהם מרחק יותר מעשרה טפחים, וכל אחת רשות לעצמה. (ג) כי המחיצה העליונה נחשבת לרשות אחת גם של התחתונה.

כו. שֶׁלֹּשׁ דִּיּוּטוֹת [=דירות] זֹו לְמַעְלָה מְזוּ, עֲלִיּוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד וְאֶמְצָעִית שֶׁל אֶחָד - לֹא יִשְׁלַשֵּׁל מִן הַעֲלִיּוֹנָה לְתַחְתּוֹנָה דֶּרֶךְ אֶמְצָעִית; שְׁאֵין מִשְׁלַשְׁלִין מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת דֶּרֶךְ רְשׁוֹת. אֲבָל מִשְׁלַשֵּׁל הוּא מִן הַעֲלִיּוֹנָה לְתַחְתּוֹנָה שְׁלֹא דֶּרֶךְ אֶמְצָעִית.

כז. שְׁתֵּי דִיּוּטוֹת זֹו כִּנְגֵד זֹו^ד, וְחִצָּר אַחַת עִתָּה תַּחְתִּיהֶם שְׁשׁוּפְכִין לְתוֹכָהּ הַמֵּיִם - לֹא יִשְׁפְּכוּ לְתוֹכָהּ, עַד שִׁיעָרְבוּ שְׁתִּיָּהֶן עֲרוֹב אֶחָד^ה. עָשׂוּ מְקַצֵּתָן עוֹקָה^ו בְּחִצָּר לְשִׁפּוֹף בֵּה הַמֵּיִם, וּמְקַצֵּתָם לֹא עָשׂוּ - אֵלֹו שְׁעָשׂוּ עוֹקָה, שׁוּפְכִין לְעוֹקָה שְׁלֵהֶן; וְאֵלֹו שְׁלֹא עָשׂוּ, לֹא יִשְׁפְּכוּ לְחִצָּר עַד שִׁיעָרְבוּ. וְאִם עָשׂוּ אֵלֹו עוֹקָה, וְעָשׂוּ אֵלֹו עוֹקָה - כָּל אַחַת וְאַחַת מִשְׁתִּיָּהֶן שׁוּפְכָת לְעוֹקָה שְׁלֵהָ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא עָרְבוּ.

(ד) שתי דירות שבנויות בגובה, ונמצאות אחת מול השניה. (ה) שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות או יותר. (ו) מפי שהחצר למטה היא בשימוש של שתיהם. (ז) בור שפכים, שלשם שופכים את המים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השנת הראב"ד
נתוספו... להודיעם א"א זה שבוש
דהא קי"ל כר"ש (עירובין מו) בהא
דאין כאן חובה.
וְצָרִיךְ **לְהוֹדִיעֵם.**
נְתוּסָפוּ • שְׁכָנִים י' בְּחָצֵר
זו - מְזַכָּה לָהֶם, וְצָרִיךְ
לְהוֹדִיעֵם.

(יד) שיש לה שני פתחים לשני מבואות. (טו) אם היו צריכים לעשות שיתוף שוב, אין צורך לשאול את בני החצר אם הם מסכימים להשתתף פעם שניה, כי מעמידים אותם על חזקתם שבוודאי יסכימו כמו בפעם הקודמת. (טז) שבוודאי יסכימו להשלים את העירוב. (יז) שלא היו בשעת הנחת השיתוף.

ז. נְשִׁתְּתָפָה חָצֵר זו"י עִם בְּנֵי מְבוֹי זֶה מִפְּתַח זֶה, וְעִם בְּנֵי מְבוֹי הַשְּׁנִי מִן הַפְּתַח הָאַחֵר - מִתְּרַת עִם שְׁנֵיהֶן, וְהֵן מִתְּרִין עִמָּה; וְשְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת י' אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה. לֹא עֲרָבָה עִם אֶחָד מֵהֶן, אֲסוּרָתָה עַל שְׁנֵיהֶן כ"א.

(יח) שיש לה שני פתחים לשני מבואות. (יט) שלא השתתפו ביניהם. (כ) עם אף אחד מהם. (כא) כי החצר שייכת לשני המבואות, ואנשי מבוי אחד לא יכולים להשתמש בחצר, כי היא שייכת למבוי השני ועמם לא ערבו.

ח. הֵיטָה חָצֵר זו רְגִילָה בְּפֶתַח אֶחָד, וְהִפְתַּח הַשְּׁנִי אֵינָה רְגִילָה בּוֹכֵי - זֶה שְׁרָגִילָה לְהַכְנִס וְלִצְאָתָה בּוֹ, אֲסוּרָי; וְשְׁאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, אֵינּוּ אֲסוּרִים. עֲרָבָה עִם מְבוֹי שְׁאֵינָה רְגִילָה בּוֹ - הֵתֵר הַמְּבוֹי הָאַחֵר לְעֲצֻמּוֹ, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לַעְרֹב עִמָּה.

(כב) היו רגילים לצאת ולבוא דרך מבוי אחד, ובמבוי השני לא היו רגילים לצאת ולבוא. (כג) אם לא עירבה עמו. (כד) המבוי שממנו היו רגילים לצאת דרכו, נפרד, ויכולים לערב לעצמם ללא החצר הזאת. מאחר שאנשי החצר גילו דעתם שהם לא רוצים להיות חלק מאותו מבוי.

ט. עֲרָבוּ בְּנֵי הַמְּבוֹי שֶׁהִיא [החצר] רְגִילָה בּוֹ לְעֲצֻמָּן, וְהִיא לֹא עֲרָבָה עִמּוֹ, וְלֹא עִם הַמְּבוֹי הָאַחֵר שְׁאֵינָה רְגִילָה בּוֹ, וְגַם לֹא עֲרָבוּ בְּנֵי הַמְּבוֹי שְׁאֵינָה רְגִילָה בּוֹ - דּוֹחִין [משתייכים] אוֹתָהּ אֲצֵל זֶה הַמְּבוֹי שְׁאֵינָה רְגִילָה בּוֹכֵי, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עֲרָב; הוֹאִיל וְהִיא לֹא עֲרָבָה וְהוּא לֹא עֲרָב - דּוֹחִין אוֹתָהּ אֲצֵלוֹ, פְּדִי שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עַל מְבוֹי זֶה שֶׁעֲרָב לְעֲצֻמּוֹ.

(כה) אנשי המבוי שבהם רגילים לצאת, 'דוחין' את החצר מהמבוי שלהם, שתהיה שייכת למבוי השני למרות שאינם

עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ, וְלֹא יִחַדּוּ [=ייחד מקום], **אֵלָּא הֵרִי הוּא מְעַרְב בְּאוֹצֵר - הֵרִי זֶה שְׁתוּף.**

(ט) שיהיה לכל אחד חלק בו. (י) שלא ייחד את החלק שישמש לשיתוף בנפרד משאר היינות שלו.

ד. חָצֵר שִׁישׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים לְשְׁנֵי מְבוֹאוֹת - אִם נִשְׁתְּתָפָה עִם אֶחָד מֵהֶן בְּלֶבֶד - נֶאֱסָרָה בְּמְבוֹי הַשְּׁנִי, וְאֵינָה מוֹצִיאָה וּמְכַנְסָה בּוֹכֵי; לְפִיכָךְ, אִם זָכָה אֶחָד בְּשְׁתוּף לְכָל בְּנֵי הַמְּבוֹי, וְשְׁתַּף עֲלֵיהֶם - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאֲנָשֵׁי חָצֵר זוּ; שְׁאֵינָן מִשְׁתְּתָפִין אֵלָּא מִדְּעַתָּן, שְׁאֵינָה • זְכוּת לָהֶם - שְׁמָא בְּמְבוֹי הַשְּׁנִי רוֹצִים לְהִשְׁתַּתֵּף, לֹא בְּזֵה"י.

השנת הראב"ד
שאינה... בזה א"א מאחר דקי"ל
כר"ש בשלש חצירות שעירבו
שתיים החיצונות עם האמצעית היא
מותרת עמה והן מותרות עמה
(עירובין מו) איזו חובה יהיה לה
אם תשתתף עם זו ותשתתף עם
האחרת שלא מדעתה והלא מותרת
עם שתיהן ובאמת שבוש הוא זה.

(יא) כיון שאין לה שיתוף איתו. (יב) כי ברגע שהוא מזכה אותם בשיתוף במבוי שלו, הוא אוסר אותם להשתתף במבוי השני.

ה. אֲשֶׁתוֹ שֶׁל אָדָם מְעַרְבָתָהּ לוֹ שֶׁלֹּא מִדְּעַתָּה - וְהוּא שֶׁלֹּא יֵאָסֵר עַל שְׁכָנָיו; אֲבָל אִם אוֹסֵר - אֵינָה מְעַרְבָתָהּ עָלָיו וְלֹא מִשְׁתְּתָפָה עָלָיו אֵלָּא מִדְּעַתָּה. פִּיֶּצֶד • אוֹסֵר? כְּגוֹן שְׁאָמַר: 'אֵינִי מְעַרְב עִמָּכֶם', או 'אֵינִי מִשְׁתַּתֵּף עִמָּכֶם'.

השנת הראב"ד
כיצד... עמכם א"א פירוש אחר
מפרשים בו כשהוא אוסר שאין להם
פתח אחר לא לו ולא להם אלא
למבוי זה או לחצר זו מערבת אשתו
עליו שלא מדעתו אבל אם יש להם
או לו יציאה אחרת אינה מערבת
שלא מדעתו ולפירוש שלו הלא
הטוריונא לא רצה להשכיר.

(יג) שהוא לא אומר במפורש שאין רצונו לערב עם השכנים.

ו. נִשְׁתְּתָפוּ • אֲנָשֵׁי חָצֵר זו"י עִם אֶחָד מִשְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת - אִם בְּמִין

[=סוג מאכל] **אֶחָד נִשְׁתְּתָפוּ, אֲפִלּוּ פָלָה [נגמר] אוֹתוֹ הַמִּין - הֵרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁתוּף אַחֵר וּמְזַכָּה לָהֶן, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְהוֹדִיעֵם פַּעַם שְׁנִיָּה טו. וְאִם • בְּשְׁנֵי מִיָּנִין נִשְׁתְּתָפוּ, וְנִתְמַעַט הָאֶכָל - מוֹסִיף וּמְזַכָּה, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְהוֹדִיעֵם טו; וְאִם פָּלוּ - מְזַכָּה לָהֶם,**

השנת הראב"ד
ואם... נשתתפו א"א גם זה
שבוש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השתוף, אלא שלא לשבח התינוקות [שידעו הדין] לד - והרי ערכו בחצרות. אבל אם שכח אחד מבני המבוי ולא נשתתף - אסורין במבוי, ומתירין כל בני חצר לטלטל בחצר; שהמבוי לחצרות, חצר לבתים לה.

(לד) הסיבה שעושים גם עירוב חצרות, כי הילדים לא יודעים שהשיתוף במבוי פוטר את עירוב החצרות, ויחשבו שאין צורך לערב חצרות גם כאשר לא עושים שיתוף במבוי. כפי שהסביר הרמב"ם בפרק א הלכה יט. (לה) כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלי עירוב, כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף.

יד. נשתתפו • במבוי,

ושכחו פלן לערב

בחצרות - אם אין

מקפידין על פרוסתן

[שאוכלים אחד מפתו של השני],

סומכין על השתוף

בשפת הראשונה בלבד; ואין מתירין להן דבר זה,

אלא מדחקי.

השנת הראב"ד

נשתתפו... פרוסתן א"א ירושלמי הוא (פ"ו סה"ח) רבי יעקב בר אחא ורבי זעירא בשם מר עוקבן נסמכין על שתופי מבוי בשבת הראשונה מדחק רבי בא בשם רב יהודה כגון אנשי בר דליא שאינן מקפידין על פרוסתן, רבי יוסה בר בון בשם ר' אילא כגון אנשי בר דליא שהם מקפידים על פרוסתן.

(לו) בשעת הדחק, אבל לכתחילה צריכים לעשות גם עירובי חצירות, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות, כמבואר בהלכה הקודמת.

טו. מבוי • שלא

נשתתפו בו - אם ערכו

חצרות עם הבתים, אין

מטלטלין בו [במבוי] **אלא**

בארבע אמות ככרמלית

[מקום שאסרו חכמים את הטלטול

בו]; **מאחר שערכו**

חצרות עם הבתים,

נעשה המבוי פאלו אין

פתוח לו אלא בתים

בלבד בלא חצרות, ו

ולפיכך אין מטלטלין

בכלו. **ואם לא ערכו אנשי החצרות - מטלטלין**

בכלו פלים ששבתות בתינו, חצר שלא ערכו בה.

(זו) מאחר ובכל חצר ערכו, כל חצר אינה נחשבת לחצר,

אלא הפכה להיות 'בית'. (ח) כי רק במבוי שיש חצרות,

מותר לטלטל בו (עם לחי וקורה כפי שהסביר לעיל).

(ט) שהיו בתוכו בכניסת השבת.

השנת הראב"ד

מבוי... בו א"א בחיי ראשי מחסרון דעת כתב כל זה חזק דהא קי"ל הלכה כר"ש בין עירובי בין לא עירובי חצר ומבוי רשות אחת הן דר' יוחנן ושמואל הכי סבירא להו (עירובין עד), ועוד טעה בפירוש השמועה עצמה דרב אשי (שבת קלא) הכי אסיק טעמא להא מילתא דלא אסר רב בעירובי אלא משום בתים דכיון דעירובי שכיחי מאני דבתים בחצר ומשום הנך גזרו אפילו בכלים ששבתו במבוי שלא לטלטל אותם בתוך המבוי ויהיה להם ככרמלית וכל שכן שינהגו איסור בכלי החצר כל זה לדעת רב ואין הלכה כמותו, והו' פירוש אותה שמועה ומי שאינו מפרש כן תועה מדרך השכל.

רגילים לצאת משם. הסיבה לכך, בגלל שבכל מקרה אנשי החצר אסורים בטלטול מהחצר לשני המבואות, כי הם לא השתתפו בעירוב. אם נאמר שהחצר שייכת למבוי שרגילים לצאת דרכו, הם יאסרו את כל המבוי. לכן עדיף לנו לומר שהחצר שייכת למבוי השני שאין רגילים לצאת דרכו, כדי לא לאסור את העירוב שעשו במבוי הראשון. ולאנשי החצר בכל מקרה אין הפסד מזה.

י. חצר שיש לה פתח למבוי, ופתח אחר לבקעה או לקרפף יתר מבית סאתים כ" - הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו קרפף, אינו סומך אלא על פתח של מבוי; לפיכך אוסר על בני המבוי, עד שישתתפו עמהן. אבל אם היה הקרפף בית סאתים או פחות, אינו אוסר על בני המבוי; שעל הפתח המיוחד לזו סומך, הואיל ומתיר לטלטל בכל הקרפף.

(כו) שטח שאין לו מחיצות. (כז) מקום רחב שיש לו מחיצות ואין בתוכו בית דירה. (כח) שיעור סאתים הוא כשיעור חצר המשכן, שהוא שטח של חמשת אלפים אמה מרובעות. ובקרפף בגודל כזה אסור לטלטל. (כט) ואז יהיה מותר לטלטל שם. (ל) הפתח לכיוון הקרפף, שרק אנשי החצר יכולים להשתמש בו.

יא. אחד מבני מבוי שהלך לשבות לא במבוי אחר, אינו אוסר עליהן; וכן אחד מבני מבוי שפנה מצבה לרחבה ארבעה טפחים על פתחו, אינו אוסר עליהן - שהרי הפריש עצמו מהן, וחלק רשותו.

(לא) ואין דעתו לחזור באותה שבת. (לב) על בני אותו מבוי שהלך מהם, מפני שדירה בלא בעלים אינה דירה ואינה יכולה לאסור. (לג) עמוד שמשמש כעין מחיצה.

יב. אנשי מבוי שנשתתפו מקצתן, ושכחו מקצתן ולא נשתתפו - מבטלין רשותן אלו נשתתפו, ודינם לענן בטול רשות, כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים ולא ערכו; וכבר אמרנו, שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכין על שלהו, פאיש אחד הן חשובין, בין לעירובי חצרות, בין לשתופי מבואות.

יג. מבוי שערכו כל חצרות שבו כל חצר וחצר בפני עצמה, ואחר כך נשתתפו פלן במבוי - שכח אחד מבני חצר ולא ערב עם בני חצרו, לא הפסיד כלום; שהרי פלן נשתתפו [בשיתוף מבואות], ועל השתוף סומכין; ולא הצריכו לערב בחצרות עם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בגלל שעשו עירוב, כפי שהסביר לעיל. (נא) העיר שייכת לאדם אחד. (נב) כיון שמתחילה היא הייתה קנין יחיד, היא נחשבת לחצר אחת. (נג) שהיא סגורה מכל הצדדים, ויש רק שער אחד דרכו אפשר לצאת מהעיר – העיר נחשבת כחצר אחת.

כ. אבל אם היתה של רבים, ויש לה שני פתחים שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה - אפלו נעשת של [=נמכרה לו] יחיד, אין מערבין את פלה^י, אלא מניחין ממנה מקום אחד, אפלו בית אחד בחצר אחת^י, ומשתתפין השאר. ויהיו אלו המשתתפין פלן מתרין בכל המדינה, חוץ מאותו מקום ששירי; ויהיו אותן הנשארים מתרין במקומן בשתוף שעושין לעצמן, אם היו המשארים רבים^י - ואסורין לטלטל בשאר כל המדינה^י.

(נד) גזירה שמא תחזור העיר ותעשה רשות הרבים, ויקלו גם כן לטלטל בשבת ברשות הרבים. (נה) ששם לא משתתפים בעירוב. (נו) ואז יהיה להם מותר לטלטל בחצר או המבוי שלהם. (נז) אבל לא יוכלו לטלטל בכל העיר.

כא. ודבר זה משום הכר הוא, כדי שידעו שהעירוב התיר להן לטלטל במדינה זו^י שרבים בוקעין [=הולכים] בה - שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהן, אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן.

(נח) ואם לא ישאירו חלק מהעיר שלא משתתף בעירוב, תשתכח תורת עירוב, ויחשבו שמותר לטלטל ברשות הרבים, כי העיר הזאת דומה לרשות הרבים. ברגע שיודעים שיש אזור מסויים שאסור בטלטול, זוכרים ששאר העיר מותר לטלטול בגלל העירוב.

כב. מדינה של רבים שיש לה פתח אחד, וסלם [לחומה] במקום אחד^י - מערבין את פלה^י, ואינה צריכה שיעור [-להשאיר בית בלא עירוב להיכר]; שאין הסלם שבחומה חשוב פפתח^א. הבתים שמניחין אותן שיעור - אף על פי שאינן פתוחין לעיר, אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ^ב - עושין אותן שיעור, ומערבין את השאר^ג.

(נט) בצד השני, ודרך הסולם יורדים מעבר לחומה. (ס) כדין עיר שיש לה פתח אחד. (סא) כיצאיה דרך הסולם אינה נוחה. (סב) פתחי הבתים הוא לחוץ לעיר. (סג) למרות שהם נחשבים מחוץ לעיר, ובכל מקרה העירוב לא יועיל להם – כי כל הסיבה שמשאירים חלק ללא עירוב, זה רק להיכר, ולצורך זה – זה מספיק.

טז. גוי או צדוקי [הכופר בתורה שבע"פ] השווי בחצר שפמבוי, דינו עם בני המבוי כדינו עם בני החצר - ששוכרים מן הגוי או מאחד מבני ביתו רשותו שפמבוי, או מבטל להם הצדוקי; ואם היה במבוי גוי וישראל אחד, אינו צריך שתוף. ודין ישראל אחד, ודין רבים שהם סומכין על שלחן אחד^י - דין אחד הוא^א.

(מ) שכולם אוכלים יחד. (מא) ואין צריך שיתוף.

יז. גוי שהיה דר במבוי - אם יש לו בחצר פתח אחד לבקעה^ב, אינו אוסר על בני המבוי; ואפלו היה פתח קטן ארבעה על ארבעה, ואף על פי שמוציא גמלים וקרונות דרך הפתח שפמבוי - אינו אוסר עליהן; שאין דעתו אלא על פתח המיוחד לו, שהוא לבקעה. וכן אם היה פתוח לקרפף שהוא יתר על בית סאתים - הרי זה כפתוח לבקעה, ואינו אוסר עליהן; היה בית סאתים או פחות^ג - אינו סומך עליו, ואוסר עליהן עד שישפכו ממנו.

(מב) שיש שם אור טוב. ונוח לו להשתמש בפתח המוביל לעבר הבקעה. (מג) המקום קטן ואינו נוח לו, ומשתמש גם בפתח הפתוח למבוי.

יח. מבוי שצדו אחד גוים וצדו אחד ישראלים^ד, והיו חלונות^ה פתוחים מחצר לחצר של ישראל, וערבו פלן דרך חלונות, ואף על פי שנעשו כאנשי בית אחד, ומתירין להוציא ולהכניס דרך חלונות - הרי אלו אסורין להשתמש במבוי דרך פתחים^ו, עד שישפכו מן הגוים; שאין רבים נעשים ביחיד במקום גוי^ז.

(מד) וחצרותיהם פתוחות למבוי. (מה) או פתחים פתוחים מחצר לחצר. (מו) שפתוחים למבוי. (מז) כפי שהסביר הרמב"ם לגבי חצר, לעיל פרק ב הלכה טו.

יט. פיצד משתתפין במדינה^ח? כל חצר וחצר מערבת לעצמה^ט, שלא לשבח התינוקות; ואחר כך משתתפין כל אנשי המדינה, בדרך שמשתתפין במבוי. ואם היתה המדינה קנין ליחיד^י, אפלו נעשת של רבים, משתתפין פלן שתוף אחד^י, ויטלטלו בכל המדינה; וכן אם היתה של רבים, ויש לה פתח אחד^י - משתתפין פלן שתוף אחד.

(מח) עיר שמוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, ויש לה שערים. (מט) עירובי חצרות. (נ) שידעו שמותר לטלטל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקום ערובו למחר אלפים אמה פנגד המדינה
[לכיוון העיר], אינו מהלך במדינה אלא עד סוף
מדתו^י; ואם היתה המדינה מבלעת בתוך מדתו^י -
תחשב המדינה כלה כארבע אמות, וישלים מדתו
חוצה לה^י.

(ו) דין תחומין בשבת שאסור לצאת מחוץ לעיר מעבר
לאלפיים אמה בכל כיוון. (ז) שהוא הולך ממקום העירוב
לכיוון העיר שגר בה. (ח) הוא לא יכול להסתובב בכל
העיר, אלא רק עד אלפיים אמה ממקום העירוב שהניח, ואם
2000 אמה מסתיימים באמצע העיר, אסור לו ללכת יותר.
(ט) אם כל העיר נכנסת בתוך האלפיים אמה, והאלפיים אמה
מסתיימים מעבר לעיר. (י) לא משנה מה גודלה של העיר
— היא תפחית מחישוב אלפיים אמה ארבע אמות בלבד,
ואחרי שיעבור את העיר ימשיך לספור את האמות מאיפה
שנכנס לעיר פחות ארבע אמות — כפי שיסביר הרמב"ם
בהלכה הבאה.

**ג. כיצד? הרי שהניח את ערובו ברחוק אלף
אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח, נמצא מהלך
למחר ממקום ערובו אלפים אמה למזרח, ומהלך
ממקום ערובו אלפים אמה למערב - אלף שמן
העירוב עד ביתו, ואלף אמה מביתו בתוך המדינה,
ואינו מהלך במדינה, אלא עד סוף האלף.**

היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלף אפלו
אמה אחת, שנמצאת מדתו בלתי [מסתיימת] חוץ
למדינה - תחשב המדינה כלה כארבע אמות,
ויהלך חוצה לה תשע מאות ששה ותשעים אמה
תשלום האלפים.

**ד. לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו
שבמדינה [לצד מזרח], הפסיד את כל המדינה כלה^י;
ונמצא מהלך מביתו עד ערובו אלפים אמה,
ומערובו אלפים עד ביתו, ואינו מהלך מביתו
במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת.**

(יא) אסורה לו ההליכה בכל העיר, והוא יכול ללכת רק
לכיוון העירוב.

**המניח ערובו ברשות יחיד^י - אפלו היתה מדינה
גדולה פנימה^י, ואפלו עיר חרבה^י, או מערה
הראויה לדיוורין - מהלך את כלה וחוצה לה אלפים
אמה לכל רוח^י.**

(יב) מקום שמוקף מחיצות. (יג) אותו מקום שהניח את
העירוב היה עיר גדולה שמוקפת מחיצות. (יד) שאין בה
דיירים אבל מוקפת במחיצות. (טו) יכול ללכת בכל אותה

**כג. המזפה בשתוף לבני המדינה - אם ערבו כלן
ערוב אחד - אינו צריך להודיען, שזכות היא להן;
ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה, או
מי שהלך לשבות בעיר אחרת, או גוי שהיה עמהן
במדינה - דין הכל, פדינם בחצר ומבוי.**

**כד. מדינה^י שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי
אחד, הרי זה אוסר על כלן; ואם בנו מצבה^י על
פתח המבוי, אינו אוסר
עליהן^י. לפיכך • אין
מעריבין מדינה לחצאין
- אלא או כלה, או מבוי**

**מבוי^י; ובונה כל מבוי מצבה על פתחו, אם רצה
לחלק רשותו מהן - כדי שלא יאסר על שאר
המבואות.**

(סד) עיר שהיתה של יחיד, שמעריבים את כולה ואינה צריכה
שיור. (סה) עמוד שהוא רחב ארבעה טפחים.
(סו) שהמצבה מפרידה את המבוי משאר המדינה. (סז) כדי
שלא יאסור זה על זה.

~ יום שישי י"א תמוז ~

פרק ו

דיני עירוב תחומין.

**א. מי שייצא מן המדינה^א בערב שבת, והניח
מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום^ב,
וקבע שביטתו [מקומן] שם^ג - אף על פי שחזר
למדינה^ד ולן בביתו, נחשב אותו כאלו שבת במקום
שהניח בו שתי הסעודות; וזה הוא הנקרא 'עירובי
תחומין'^ה.**

(א) עיר שגר בתוכה. (ב) התחום של העיר - מרחק אלפיים
אמה מהעיר, אף שהוא רחוק יותר מאלפיים אמה מביתו.
(ג) בזה שהניח שם את המזון, הוא התכוון לקנות שם
שביטה. (ד) לפני כניסת השבת, שאם נשאר שם עד
השבת, אינו צריך להניח עירוב, שהרי קנה שביטה בעצמו.
(ה) נקרא "עירוב" — לפי שהוא מערב תחום שלא היה יכול
ללכת בו תחילה עם התחום שהוא עכשיו יכול ללכת בו.

**ב. ויש לו [רשות] להלך ממקום ערובו למחר,
אלפים אמה^י לכל רוח. לפיכך, כשהוא מהלך**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

רשות, ומקצה הרשות יכול להמשיך ללכת אלפים אמה לכל כיוון.

היחיד או ברשות הרבים - הרי זה ערוב; שפשעת קננת הערוב, שהוא בין השמשות, מתר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשות לכרמלית לדבר מצוה - שכל דבר שהוא מדברי סופרים [=חכמים], לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק.

(כא) שהאיסור להכניס או להוציא ממנה הוא רק מדרבנן.

י. נתנו • במגדל [בארון],

השנת הראב"ד

נתנו . . . הקונטרס א"א אנו קונטרס תנן והוא בד של עין אורח ויש הרבה כזה והוא טעה במה שאמ' בגמרא (עירובין לד) תלוש ונערץ אין לא תלוש ולא נערץ לא, נדמה לו שעל הקנה ועל הקונטרס אמרו ולא אמרו אלא על הקנה.

נעל ואבד המפתח - אם יכול להוציא או בלא עשיית מלאכה, הרי זה ערוב; שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה, אלא מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקונטרס הצומחין מן הארץ, אינו ערוב - גזרה שמה יתלשי; ואם היו תלושין ונעוצין, הרי זה ערוב.

(כב) מלאכה שאסורה מן התורה. (כג) ענף דק שעושים ממנו רמחים. (כד) כיון שרגילים להשתמש בהם כשהם תלושים, קרוב לודאי שהוא יתלוש את הקנה או הקונטרס כשירצה להוריד את האוכל לאכול.

יא. כל המניח ערובו, יש לו במקום ערובו ארבע

אמות [שהם כחצור] כ"ה.

השנת הראב"ד

לפיכך . . . אמות א"א זה שנה משנתו (עירובין מה) כ"ה אליעזר דאמר והוא באמצעו ואינו כן אלא כ"ה יהודה.

לפיכך • המניח ערובי תחומין שלו בסוף התחום, הערוב יוצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות - הרי זה ערוב, ובאלו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי אמות - אינו ערוב, שהרי נעשה חוץ לתחום. והמניח ערובו חוץ לתחום - אינו ערוב, מפני שאינו יכול להגיע אל ערובו.

(כה) כלומר: מקום העירוב קונה לו ארבע אמות סביבו (חוץ מאלפים אמה שיכול ללכת לכל כיוון). (כו) לפני בין השמשות.

יב. נתגלגל הערוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום, או אבד, או נשרף, או שהיה תרומה ונטמא, - מפעוד יום, אינו ערוב; משחשכה, הרי זה ערוב; שקננת [מימוש] הערוב, בין השמשות. ואם ספק,

ערובי.

(טז) שהרי גם בלא עירוב יכול ללכת מחוץ לעיר אלפים אמה לכל כיוון. (יז) מקומות מחוץ לעיר, שנחשבים לחלק מהעיר. (יח) אם הניח את הערוב במרחק גדול יותר מאלפיים אמה מהעיר - אינו ערוב, מכיון שהוא לא יכול להגיע לשם בכניסת השבת, כי מחוץ לתחום שבת.

ו. אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדבר מצוה - כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל, או למשקה של נשואין, או להקביל פני רבו או חברו שפא מן הדרך, וכיוצא באלו; או מפני היראה - כגון שהיה רוצה לברך מן הגוים, או מן הלסטים, וכיוצא בזה. ואם ערב שלא לאחד מכל אלו, אלא לדברי הרשות - הרי זה ערוב.

ז. כל [מזון] שמשתתפין בו [בשיתופי מבוואות] מערבין בו ערובי תחומין; וכל שאין משתתפין בו, אין מערבין בו ערובי תחומין. וכמה שעור ערובי תחומין? מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד; ואם היה לפת [מאכל הנאכל עם לחם] - כדי לאכל בו [עם הלחם] שתי סעודות, כמו השתוף.

ח. וצריך שהיה הוא וערובו במקום אחד, כדי שהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות. לפיכך, אם נתפון לשבת ברשות הרבים, והניח ערובו ברשות היחיד, או ברשות היחיד, והניח ערובו ברשות הרבים - אינו ערוב; שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות, אלא בעברה.

(יט) ברשות אחת. (כ) זמן כניסת השבת, זה זמן קניית שבתה על ידי העירוב.

ט. אבל אם נתפון לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים, והניח ערובו בכרמלית, או שנתפון לשבת בכרמלית, והניח ערובו ברשות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שם, אלא שאחר כך קרה דבר שאנו מסופקים בו אם נתקלקל העירוב, ואנו מעמידים את העירוב בחזקת כשר. אבל כאן, לא הייתה חזקת כשרות לעירוב זה מעולם.

טז. אָמַר: 'כִּפֶּר זֶה הַיּוֹם חַל וּלְמַחֵר קֹדֶשׁ' [=שיחולל
ההקדש למחר], וְעָרַב בֵּהּ - עָרֹבוֹ עָרֹב, שֶׁבִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת
עֲדִין לֹא נִתְקַדְּשָׁה וְנָדָא, וְרֵאוּיָה הִיָּתָה מִבְּעוֹד יוֹם;
אָבֵל אִם אָמַר: 'הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמַחֵר חָל' - אֵין
מְעָרְבִין בֵּהּ, שְׂאִינָה רֵאוּיָה עַד שֶׁתִּחַשֵּׁף. וְכֵן אִם
הִפְרִישׁ תְּרוּמָה, וְהִתְנַה עָלֶיהָ שְׁלֹא תִהְיֶה תְּרוּמָה עַד
שֶׁתִּחַשֵּׁף - אֵין מְעָרְבִין בֵּהּ, שֶׁהָרִי הִיא טָבֵל כָּל בֵּין
הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה רֵאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.
יז. הַנּוֹתֵן עָרֹבוֹ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - אֵינוֹ עָרֹב; לְפִי
שֶׁבֵּית הַקְּבָרוֹת אֲסוּר בִּהְנִיָּה, וְכִינּוֹן שְׂרוּעָה בְּקִיּוֹם
הָעָרֹב שֶׁם אַחֵר קִנְיָהּ^{מא}, הָרִי נִהְיָה כּוֹמֵץ. נִתְּנוּ בְּבֵית
הַפָּרֶס^{מב} [=שדה שאבד בה קרבן] - הָרִי זֶה עָרֹב^{מג}, וְאִפְלוּ
הִיָּה כִּהְנִיָּה^{מד}; מִפְּנֵי שֶׁיִּכּוֹל לִכְנֹס שָׁם בְּמַגְדֵּל
הַפּוֹרֵחַ^{מה}, אוּ שְׂיִנְפֹחַ [=יִשְׁנֹף רוּחַ וּבִדּוֹק] וְהוֹלֵךְ^{מו}.

(מא) היות שהכוונה שלו כשהוא מניח את העירוב, שהוא
יישמר שם כדי שאחר כך יוכל לאכול אותו. (מב) יש לו
הנאה בהנחת העירוב בבית הקרוב, וזה אסור. (מג) שדה
שהיה בו קבר, אבל הוא נחרש והעצמות התפוררו והתפזרו
בכל השדה. (מד) שחכמים גזרו שם רק לגבי איסור
טומאה, אבל איסור הנאה לא גזרו שם. (מה) והוא לא
יכול להיכנס לשם. (מו) באויר, ואז אינו נוגע בטומאה.
(מז) הוא נושף רוח על החול, ובדרך אם יש עצמות קטנות,
ויכול להתקדם לאט לאט.

יח. רַבִּים שָׂרְצוּ לְהַשְׁתַּתֵּף בְּעָרֹבִי תַּחֲוֹמִין -
מִקְבָּצִין כֶּלֶן עָרֹבֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,
וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּכָלִי אֶחָד בְּמָקוֹם שְׂרִיצוֹ. וְאִם עָשָׂה
אֶחָד עָרֹב עַל יְדֵי כֶּלֶן^{מז} - צָרִיף לִזְכוּת לָהֶן עַל יְדֵי
אֲחֵרִים^{מט}, וְצָרִיף לְהוֹדִיעֵם; שְׂאִין מְעָרְבִין לוֹ לְאֶדָם
עָרֹבִי תַּחֲוֹמִין אֲלֹא לְדַעְתּוֹ^{נא}, שְׂמָא אֵינוֹ רוֹצֵה לְעָרַב
בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שְׂרִיצָה זֶה בֵּהּ. וְאִם הוֹדִיעּוּ מִבְּעוֹד
יוֹם - אָף עַל פִּי שְׁלֹא רָצָה אֲלֹא מִשְׁתַּחֲשָׁף^{נב}, הָרִי
זֶה עָרֹב; וְאִם לֹא הוֹדִיעּוּ עַד שֶׁחֲשָׁכָה - אֵינוֹ יוֹצֵא
בוֹ, שְׂאִין מְעָרְבִין מִשְׁתַּחֲשָׁף.

(מח) אם אחד רצה לזכות את כולם בעירוב שהוא עשה
באוכל שלו. (מט) צריך לתת לאחר את העירוב, ולומר לו
שיזכה בעירוב הזה לכל מי שרוצה לזכות בו. והוא עצמו
לא יכול לזכות להם, כי כל זמן שהעירוב בידו לא יצא
מרשותו, ואין האחרים יכולים לזכות בו. (נ) כי המניח
עירוב לצד אחד, מפסיד אלפים אמה לצד השני, ולכן צריך

הָרִי זֶה עָרֹב - שֶׁסָּפַק הָעָרֹב, כְּשֶׁרִכֵּיט; לְפִיכָּה, אִם
נֶאֱכָלִי הָעָרֹב בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת^{נא}, הָרִי זֶה עָרֹב.

(נז) שאינה ראויה לאכילה לא לכהן ולא לישראל. (כח) אם
אבד או נשרף או נטמא מבעוד יום, או - משחשיכה.
(נט) שאנו מעמידים את העירוב על חזקתו ותולים כי
התקלקל אחרי החשיכה. (ל) או נשרף או נטמא.
(לא) ספק יום ספק לילה.

יג. אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: 'צֵא וְעָרַב עָלֵינוּ'^{לב}, אֶחָדֵי
עָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֶחָד עָרַבֵי עָלָיו בֵּין
הַשְּׁמֻשׁוֹת - זֶה שְׂעָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, נֶאֱכָל
עָרֹבוֹ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְזֶה שְׂעָרַב עָלָיו בֵּין
הַשְּׁמֻשׁוֹת, נֶאֱכָל עָרֹבוֹ מִשְׁחֲשָׁכָה - שְׂנִיָּהֶם קִנּוּ
עָרֹב; שֶׁבִּין הַשְּׁמֻשׁוֹת סָפַק הוּא, וְסָפַק הָעָרֹב
כְּשֶׁר. וְאָף עַל פִּי כֵן, סָפַק חֲשָׁכָה סָפַק לֹא חֲשָׁכָה
- אֵין מְעָרְבִין עָרֹבִי תַּחֲוֹמִין לְכַתְּחָלָהּ^{לד}; וְאִם עָרַב,
הָרִי זֶה עָרֹב.

(לב) שעשו אותו שליח לערב בשבילים. (לג) בשביל אחד.
(לד) ובשביל השני. (לה) למרות שעירוב בין השמשות
כשר, מלכתחילה לא מערבין בזמן הזה.

יד. נָפַל עַל הָעָרֹב גָּלִילי^{לא} [אבנים] מִבְּעוֹד יוֹם - אִם
יָכוֹל לְהוֹצִיאָו בְּלֹא עֲשִׂית מְלָאכָה^{לב}, הָרִי זֶה כְּשֶׁר,
לְפִי שֶׁמִּתֵּר לְהוֹצִיאָו בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת^{לג}, שֶׁהִיא שְׁעֵת
קִנְיַת הָעָרֹב; וְאִם נָפַל עָלָיו גֵּל מִשְׁחֲשָׁכָה - הָרִי
זֶה עָרֹב, וְאָף עַל פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאָו אֲלֹא
בְּעֲשִׂית מְלָאכָה^{לד}. סָפַק מִבְּעוֹד יוֹם נָפַל, אוּ
מִשְׁחֲשָׁכָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁר, שֶׁסָּפַק הָעָרֹב כְּשֶׁר.

(לו) של אבנים, שאסור לטלטל בשבת מדרבנן משום איסור
מוקצה. (לז) שאסורה מן התורה. (לח) שכל דבר האסור
מדרבנן, לא גזרו עליו בין השמשות (כפי שהביא הרמב"ם
לעיל הלכה ט). (לט) שהרי בשעת קניית העירוב, היה
אפשר להשתמש בו.

טו. אָבֵל אִם עָרַב בְּתְרוּמָה שֶׁהִיא סָפַק טְמָאָה -
אֵינוֹ עָרֹב, שְׂאִינָה סְעוּדָה הָרֵאוּיָה^{מא} [לאכילה]^{מב}; וְכֵן אִם
הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, אֶחָת טְהוֹרָה
וְאֶחָת טְמָאָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זֶה הִיא מִשְׁתִּיחֶן,
וְאָמַר: 'עָרֹבִי בְּטְהוֹרָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא' - אֵינוֹ
עָרֹב, שְׂאִין כָּאֵן סְעוּדָה הָרֵאוּיָה לְאֲכִילָה.

(מ) כי התרומה אסורה באכילה מחמת ספק טומאה. ואי
אפשר לומר כאן, ספק עירוב כשר, כמו שאמרנו לעיל
בהלכה יב, כי שם הייתה לעירוב חזקת היתר בשעה שהניחו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לשאול אם מסכים הוא להפסיד בצד זה כדי לזכות בצד זה. (נא שרק אחרי כניסת שבת החליט שהוא מעוניין בעירוב.

יט. **כָּל הַזֹּכֶה** [הראוי שיזכו על ידו] **בְּעֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת, מִזְכִּין עַל יְדוֹ בְּעֲרוּבֵי תְּחוּמִין; וְכָל מִי שֶׁאֵין מִזְכִּין עַל יְדוֹ עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת, אֵין מִזְכִּין עַל יְדוֹ עֲרוּבֵי תְּחוּמִין.**

כ. **נוֹתֵן אָדָם מָעָה** [מטבע] **לְבַעַל הַבֵּית, כְּדֵי שִׁינַח לוֹ פֶּת וַיַּעֲרֹב לוֹ בָּהּ עֲרוּבֵי תְּחוּמִין^כ. אֲבָל אִם נָתַן לְחֲנוּנִי, אוֹ לְנַחְתָּם** [=אופה], **וְאָמַר לוֹ: 'זֶכֶה לִי בְּמָעָה זוֹ' - אֵינוֹ עָרוֹב^כ; וְאִם אָמַר לוֹ: 'עָרֹב עָלִי בְּמָעָה זוֹ' - הֲרִי זֶה לֹקֵחַ בָּהּ פֶּת אוֹ אֶכֶל מִן הָאֲכָלִין, וּמַעֲרֹב עָלָיו^כ. וְאִם נָתַן לוֹ כָּלִי, וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי בָּזָה אֶכֶל, וְזֶכֶה לִי בּוֹ' - הֲרִי זֶה לֹקֵחַ אֶכֶל, וּמַעֲרֹב עָלָיו בּוֹ^כ.**

(נב) למרות שהדין שמעות לא עושות קנין במטלטלים עד שימשוך ויגביה את המטלטלים, ולכאורה כאן הוא לא קנה את העירוב כי רק נתן מטבע, ולא עשה קנין משיכה. כי כאן אנחנו אומרים שהוא לא התכוון לקנות את העירוב, אלא לעשות את בעל הבית שליח לערב בשבילו – כיון שאין דרכו של בעל הבית למכור דברים. (נג) כיון שדרכן למכור, אנו אומרים שהוא שהתכוון לקנות מהם (ולא לעשות אותם שליח), ומעות אינן קונות – עד ימשוך. (נד) כי כאן הוא עשה את המוכר שליח לערב עבורו. (נה) כאשר הקונה נותן למוכר כלי תמורת האוכל לעירוב, ברגע שהמוכר הרים את הכלי, האוכל שייך לקונה, וזה נקרא קנין חליפין.

כא. **מַעֲרֹב אָדָם עֲרוּבֵי תְּחוּמִין עַל יְדֵי** [בשכיל] **בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקָּטָנִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, בֵּין מִדַּעְתּוֹ, בֵּין שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ; לְפִיכָּךְ, אִם עָרֹב עָלֵיהֶן וְעָרֹבוּ לְעַצְמָן, יוֹצֵאִין בְּשָׁל רֶבֶן. אֲבָל אֵינוֹ מַעֲרֹב לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוּלִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַעֲבָרִים** [=היהודים], **וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ - אֲלֹא מִדַּעְתּוֹ, וְאִם עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין אֶצְלוֹ עַל שְׁלָחָנוֹ. וְאִם עָרֹב עָלֵיהֶן, וְשִׁמְעוּ וְשִׁתְּקוּ וְלֹא מָחוּ - יוֹצֵאִין בְּעֲרוּבוֹ; עָרֹב עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן, וְעָרֹבוּ הֵן לְעַצְמָן - אֵין לָהּ מַחָאָה גְּדוּלָּה מִזֵּו, וְיוֹצֵאִין בְּעֲרוּב עַצְמָן^כ. קָטָן בֶּן שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פָחוֹת - יוֹצֵא בְּעֲרוּב אִמּוֹ^כ, וְאֵין צָרִיף לְהַנִּיחַ עָלָיו מִזֵּון שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעַצְמוֹ.**

(נו) והולכים לאותו צד שעירבו. (נז) שעד גיל שש הוא כרוך אחרי אמו.

כב. **הַרוֹצֵה לְשַׁלֵּחַ עֲרוּבוֹ בֵּיד אַחֵר לְהַנִּיחוֹ לוֹ**

בְּמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֵה לְקַבֵּעַ שְׁבִיתָתוֹ שָׁם, הֲרִשּׁוּת בִּידוּיָהּ. וְכִשְׁהוּא מְשַׁלְּחוֹ, אֵינוֹ מְשַׁלְּחוֹ בֵּיד חֵרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן^כ, וְלֹא בֵּיד מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּמַצּוֹת עֲרוּבִים; וְאִם שָׁלַח, אֵינוֹ עָרוֹב. וְאִם שָׁלְחוֹ בֵּיד אֶחָד מֵאלוֹ הַפְּסוּלִין לְהוֹלִיכּוֹ לְאָדָם כָּשֶׁר, כְּדֵי שִׁיּוּלִיכּוֹ הַכָּשֶׁר וַיַּנִּיחוֹ בְּמָקוֹם הָעָרוֹב - הֲרִי זֶה כָּשֶׁר^כ, וְאִפְלוּ שָׁלְחוֹ עַל הַקּוֹף אוֹ עַל הַפִּיל; וְהוּא, שִׁיְהִיָּה עוֹמֵד מִרְחוֹק, עַד שִׁירָאָה זֶה הַפְּסוּל אוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִגִּיעוּ אֶצֶל הַכָּשֶׁר, שֶׁאָמַר לוֹ לְהוֹלִיף אֶת הָעָרוֹב. וְכֵן רַבִּים שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּעֲרוּבֵי תְּחוּמִין, וְרָצוּ לְשַׁלֵּחַ עֲרוּבָן בֵּיד אֶחָד - הֲרִי אֵלּוֹ מְשַׁלְּחִין.

(נח) ויכול לסמוך עליו וללכת בשבת, כי "חזקה שליח עושה שליחותו". (נט) שאינם בני דעת ואינם יכולים לקנות שבייתה עבורו. (ס) כגון כותי או גוי, שמא לא הניחו לשם עירוב. (סא) אם האדם הכשר הבטיח לסדר לו את העירוב, כי "חזקה שליח עושה שליחותו".

כג. **אֶחָד • אוֹ רַבִּים שֶׁאָמְרוּ לְאֶחָד: 'עָרֹב עָלֵינוּ^כ, וְעָרֹב עָלֵיהֶם בְּאֵי זֶה רוּחַ** [=צד] **שֶׁרָצָה^כ - הֲרִי זֶה עָרוֹב, וְיוֹצֵאִין בּוֹ; שֶׁהֲרִי לֹא יִחַדּוּ** [=קבעו] **לוֹ רוּחַ. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'עָרֹב עָלִי בְּתִמְרִים' וְעָרֹב עָלָיו בְּגִרְגֻּרוֹת** [=תאנים מייבשות], **'בְּגִרְגֻּרוֹת' וְעָרֹב עָלָיו בְּתִמְרִים, אָמַר לוֹ: 'הִנֵּה עֲרוּבֵי בְּמִגְדָּל' וְהַנִּיחוֹ בְּשׂוֹכָךְ, 'בְּשׂוֹכָךְ', וְהַנִּיחוֹ בְּמִגְדָּל, 'בְּפִת' וְהַנִּיחוֹ בְּעֲלִיָּה, 'בְּעֲלִיָּה' וְהַנִּיחוֹ בְּפִת - אֵינוֹ עָרוֹב^כ; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'עָרֹב עָלִי סֵתִם, וְעָרֹב עָלָיו - בֵּין בְּתִמְרִים בֵּין בְּגִרְגֻּרוֹת, בֵּין בְּפִת בֵּין בְּעֲלִיָּה - הֲרִי זֶה עָרוֹב^כ.**

(סב) ולא אמרו לו לאיזה צד לעשות את העירוב. (סג) לאיזה צד שרצה, והמשלחים אינם יכולים עכשיו ללכת אלא באותו צד שעירב עליהם. (סד) כיון ששינה מדעת המשלח, עקר את שליחותו, ואינו נחשב עוד לשליח. (סה) שאנו אומרים מן הסתם מסכים המשלח שיערב לו במה שהשליח רוצה.

כד. **כָּשֶׁם • שְׂמִיכָרִין עַל עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבֹאוֹת, כָּךְ מְבָרֵךְ עַל עֲרוּבֵי תְּחוּמִין; וְאוֹמֵר: 'בָּזָה הָעָרוֹב יְהִיָּה מִתֵּר לִי**

השגת הראב"ד

כשם . . תחומין א"א והיכן צונו לערב בתחומין, בשלמא עירובי חצרות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר אלא הא קולא נפקא מיניה לשבת ולא חומרא ואע"פ שאין מערבין אלא לדבר מצוה אין המצוה נוגעת לעירוב ואין יאמר צונו על מצות עירוב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היום כְּדִי שִׁיגִיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה קֹדֶם שֶׁתַּחֲשֶׁךְ, אִם רָץ בְּכָל כּוֹחַ, וַיְהִי בֵּינוּ וּבֵין אוֹתוֹ מְקוֹם כְּשֶׁתַּחֲשֶׁךְ, אֲלֵפִים אוֹ פָחוֹת. אָבָל אִם לֹא הָיָה דְּחוּק וְלֹא עָנִי, אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדִי שִׁיגִיעַ אֶפְלוּ רָץ בְּכָל כּוֹחַ, אוֹ שֶׁהָיָה בֵּין הַמְּקוֹם שֶׁנִּתְּכַּוֵּן לְשִׁבְתָּה בּוֹ וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשֶׁכָה יֵתֵר מֵאֲלֵפִים אֲמָה, אוֹ שֶׁלֹּא בֵּין הַמְּקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה [=לֹא הִתְכוּן לִשְׁבוּת שָׁם] - הֲרִי לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם, וְאִין • לוֹ אֵלָּא אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשֶׁכָה.

השגת הראב"ד

ואין... כשחשכה א"א אם יש בין המקום שהוא עומד משחשכה ומקום שנתיכין לשבות בו יותר מאלפים אמה הרי הוא כמי שיצא חוץ לתחום ואין לו אלא ארבע אמות במקומו.

(ו) שאין לו מזון שתי סעודות לעירוב, ולהטריחו ללכת ולערב ברגליו לא רצו חכמים, לכן מספיק אם אומר בביתו: שבייתי במקום פלוני.

ד. מי שעמד מבעוד יום ברשות היחיד, וקנה שם שְׁבִיתָה, או שְׁהִיָּה בֵּא בְּדֶרֶךְ וְנִתְּכַוֵּן לְשִׁבְתָּה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד הִידוּעָה אֶצְלוֹ, וְקָבַע שָׁם שְׁבִיתָתוֹ - הֲרִי זֶה מֵהֵלֶךְ אֶת פְּלֵאָה, וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיְתָה רִשּׁוֹת הַיְחִיד זֶה מְקוֹם שֶׁלֹּא הֶקֶף לְדִירָה, אוֹ תֵּל, אוֹ נֶקֶע [=עמק] - אִם הָיָה בֵּה בֵּית סָאתִים [-מאה אמה על חמישים] או פָּחוֹת, מֵהֵלֶךְ אֶת פְּלֵאָה, וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; וְאִם הָיְתָה יֵתֵר עַל בֵּית סָאתִים, אִין לוֹ בֵּה אֵלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחוּצָה מֵהֵן אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְכֵן אִם הָנִיתָ עֲרוּבוֹ בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא הֶקֶף לְדִירָה.

(ז) עיר או מקום שהוקף במחיצות לשם דירה. (ח) אפילו אם השטח גדול מאד. (ט) שהם גבוהים או נמוכים עשרה טפחים ורחבים ארבע אמות, ואז נחשבים כרשות בפני עצמה.

ה. הקונה • שְׁבִיתָה

השגת הראב"ד

הקונה... אלפים א"א אף זה אינו כן אלא הולך עד אותו מקום שהוא בתוך תחומו ואם רצה לילך מאותו מקום ואילך מחמירין עליו אם בא למדוד מצפונו מודדין לו מדרומו.

בְּרַחוּק מְקוֹם, וְלֹא סִיִּם מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ - לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שָׁם. בִּיצֵד? הָיָה בֵּא בְּדֶרֶךְ, וְאָמַר: 'שְׁבִיתָתִי בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית', או 'בְּבִקְעָה פְּלוֹנִית', או 'בְּרַחוּק אֵלֶּךָ אֲמָה', או 'אֲלֵפִים מִמְּקוֹמִי זֶה' - הֲרִי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוֹם; וְאִין לוֹ אֵלָּא אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁתַּחֲשֶׁכָה.

לְהֵלֶךְ מִמְּקוֹם זֶה אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיָה אֶחָד מְעֹרֵב עַל יְדֵי רַבִּים, אוֹמֵר: 'בְּזֶה הָעֲרוּב יִהְיֶה מִתֵּר לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי', או 'לְבְנֵי מְקוֹם פְּלוֹנִי', או 'לְבְנֵי עִיר זֶה, לְהֵלֶךְ מִמְּקוֹם זֶה אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ'.

~ שבת קודש י"ב תמוז ~

פֶּרֶק ז

קביעת שבייתה מרחוק.

א. מי שִׁיָּצָא מְעֹרֵב שֶׁבֶת חוּץ לְמַדִּינָה, וְעָמַד בְּמְקוֹם בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אוֹ בְּסוּפֵי, וְאָמַר: 'שְׁבִיתָתִי בְּמְקוֹם זֶה', וְחָזַר לְעִירוֹ: וְלֵן שָׁם - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֶךְ לְמִתֵּר מֵאוֹתוֹ מְקוֹם, אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְזֶה הוּא עֶקֶר עֲרוּבֵי תְּחוּמִין, לְעֹרֵב בְּרִגְלָיו; וְלֹא אֲמָרוּ לְעֹרֵב בְּהִנָּחַת מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּלִבָּד בְּמְקוֹם, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצֵא וְלֹא עָמַד שָׁם, אֵלָּא לְהֵקֵל עַל הָעִשִּׁיר, שֶׁלֹּא יֵצֵא אֵלָּא יִשְׁלַח עֲרוּבוֹ בְּיַד אַחֲרָיָהּ וְיִנְיָחֶנּוּ לוֹ.

(א) לעיר. (ב) בסוף אלפים אמה, אבל לא מחוץ להן. (ג) אחרי כניסת השבת. (ד) שהרי בכניסת השבת קנה שבייתה באותו מקום. (ה) ונחשב כאילו הוא בעצמו נמצא בסוף התחום בכניסת השבת וקנה שבייתה.

ב. וְכֵן אִם נִתְּכַוֵּן לְקָבַע שְׁבִיתָתוֹ בְּמְקוֹם יָדוּעַ אֶצְלוֹ, כְּגוֹן אֵילָן אוֹ בֵּית אוֹ גֶּדֶר שֶׁהוּא מְכִיר מְקוֹמוֹ, וְיֵשׁ בֵּינוּ וּבֵינוּ כְּשֶׁתַּחֲשֶׁכָה אֲלֵפִים אֲמָה אוֹ פָּחוֹת, וְהִחֲזִיק בְּדֶרֶךְ [=התחיל ללכת] וְהֵלֶךְ כְּדִי שִׁיגִיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם [לפני כניסת שבת] וַיִּקְנֶה בּוֹ שְׁבִיתָה - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ וְלֹא עָמַד שָׁם, אֵלָּא הִחֲזִירוּ חֲבֵרוֹ לְלוֹן אֶצְלוֹ, אוֹ שֶׁחָזַר מֵעֲצָמוֹ לְלוֹן, אוֹ נִתְּעַכֵּב - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֶךְ עַד מְקוֹם שֶׁנִּתְּכַוֵּן לוֹ, וּמֵאוֹתוֹ מְקוֹם אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; שֶׁפִּיּוֹן שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לְקָבַע שָׁם שְׁבִיתָתוֹ, וְהִחֲזִיק בְּדֶרֶךְ, נִעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁעָמַד שָׁם, אוֹ שֶׁהָנִיתָ עֲרוּבוֹ שָׁם.

ג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּעָנִי, שְׁאִין מְטִרְחִין אוֹתוֹ לְהִנִּית עֲרוּבוֹ; אוֹ בְּדְחוּק, כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה בֵּא בְּדֶרֶךְ, וְהָיָה יָרָא שְׁמָא תַּחֲשֶׁךְ; וְהוּא, שִׁישְׁאָר מִן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) ציין בדיוק.

רוח; והוא קנה שם ערוב - שהרי הוא בא בדרך, ונתפון לשבת שם, והחזיק בדרך; לפיכך יש לו למקור להלך לאותו מקום, ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח.

(יג) התחיל ללכת.

ט. זה שאמרנו, שצריך הקונה שביטה ברחוק מקום שיחזיק בדרך, לא שיצא וילך בשדה, אלא אפלו ירד מן העליה לילך לאותו מקום, וקדם שיצא מפתח החצר החזירו חבירו - הרי זה החזיק, וקנה שביטה. וכן כל הקונה שביטה ברחוק מקום, אינו צריך לומר 'שביטתי במקום פלוני', אלא בין שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא, קנה שם שביטה; ואין צריך לומר, מי שיצא בגליו ועמד במקום שקנה בו שביטה, שאינו צריך לומר כלום, אלא בין שגמר בלבו, קנה.

י. התלמידין שהולכין ואוכלין בלילי שבת בפירות ובכרמים, אצל בעלי הבתים שפתן מצויה [המאכילים ביד רחבה] לעובדי דרכים הבאים שם, ובאים ולנים בבית המדרש - מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש, לא ממקום האכילה; שאלו מצאו סעודתן בבית המדרש, לא היו יוצאין לשדה; ואין דעתן סומכת לדירה, אלא על בית מדרשם.

ו. אמר: 'שביטתי תחת אילן פלוני', או 'תחת סלע פלוני' - אם יש תחת אותו אילן או אותה סלע שמונה אמות או יותר, לא קנה שביטה; שהרי לא בן מקום שביטתו - שאם בא לשבת בארבע אמות אלו, שמא בארבע אמות אלו האחרות הוא שקנה שביטה.

(יא) כי ארבע אמות הם מקומו של אדם, לכן אם יש תחת האילן שמונה אמות - נחשב לשני מקומות, ואם אמר שביטתי תחתיו - ולא ציין את מקום השביטה בדיוק, לא קנה שביטה כלל.

ז. לפיכך, צריך להתפון לשבת בעקרו [=סמוך לגזע העץ], או בארבע אמות שבדרומו, או שבצפונה. ואם היה תחתיו פחות משמונה, ונתפון לשבת תחתיו - קנה; שהרי אין שם שעור שני מקומות, והרי מקצת מקומו מסים².

(יב) שאם היו שבע אמות, הרי אמה אחת משותפת לשני מקומות, ואנו אומרים שבאמה הזאת קנה שביטה.

היו שנים באים בדרך, אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביטה, והשני אינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר שביטתו למכיר, והמכיר מתפון לשבת הוא וחבירו במקום שהוא מכיר.

ח. אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליך להן ערובין למקום ידוע [=מסרים], והחזיק בדרך³, והחזירו חבירו, ולא הוליך ערובין - הן לא קנו שביטה באותו מקום, שהרי לא הוציאו ערובין, ואין להן להלך ממדינתן, אלא אלפים אמה לכל

סדר ההמשכה בכל המדרגות הוא באופן שתחילה צריך להיות העלם, ואחר-כך בא הגילוי ממאמר ג' תמוז, ה'תשכ"ח

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ו' תמוז ~

מצות עשה קלא.

קבה.

המצוה הקל"א — הצווי שנצטוינו להתנדות לפניו יתעלה, שהפרישנו את חובת המעשרות והתרומות ולהתנדות מהם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה במעשרות, ולהכריז זאת) גם בדבור, בדרך שהתננינו מלהחזיק בהן בפעל, וזהו הנקרא: "ודוי מעשר". והצווי בזה הוא אמרו יתעלה: "ואמרתי לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה וגו'" (דברים כו, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו ואפן הבעור וענינו בפרק אחרון ממעשר שני.

המצוה הקכ"ה — הצווי שנצטוינו להפריש את הבכורים (ראשוני פרות ארץ ישראל משבעת המינים) ולהביאם למקדש, והוא אמרו יתעלה: "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" (שמות כג, יט). ופשוט, שמצוה זו אינה נזהגת אלא בפני הבית, ואינם באים אלא מפרות ארץ ישראל וסוריא ועבר הירדן — ומשבעת המינים בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורים. ושם (פרק ג משנה יב) נתבאר שהם, כלומר: הבכורים, נכסי כהן (שייכים לכהן).

~ יום שני ז' תמוז ~

מצות עשה קלב.

מצות לא תעשה קמט (קמח*).

המצוה הקל"ב — הצווי שנצטוינו לספר חסדיו יתעלה אתנו, ואיך הצילנו מאז ראשית מצבו של יעקב אבינו ומשעבוד המצרים וענוים לנו, ולהודות לה' על כל־זה, ולבקש ממנו שיתמיד הברכה — (כל זאת אנו אומרים) בזמן שאנו מביאים את־הבכורים. והוא אמרו יתעלה: "ועניתי ואמרתי לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי" (דברים כו, ה) ושאר פלאותיה הפרישה. ומצוה זו נקראת "מקרא בכורים". וכבר נתבאר דיניה במסכת בכורים ובפרק ז' מסוטה (לכב): ואינה חובה לנשים.

המצוה הקמ"ט — האזהרה שהזהר הכהן מלאכול את הבכורים בחוץ (מירושלים) והוא אמרו: "לא־תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך". בא בקבלה (מכות יז): "ותרומת ידך" — אלו הבכורים. לפי שלא הניח — בפסוק זה דבר הטעון הבאת מקום (לירושלים) שלא

הצטוו בכפוש, ואמר בכללם "ותרומת ידך" — הרי אלו הבכורים בלי ספק, שבאר בהם שהם טעונים הבאת מקום, והיאך יזהיר על אכילתה בשעריך! ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים שלא קרא עליהם (ראה מצות עשה קלב מה שיש לקרוא עם הבאת הבכורים), שהוא עובר בלא־תעשה". וכבר נתבאר בסוף מכות (טו). שאינו חייב עליהם אלא קדש שנייחם בעזרה; אבל משנייחם בעזרה — הרי הוא פטור עליהם, אף־על־פי שלא קרא. וגם בבכורים אותו התנאי שבמעשר שני, כלומר שאין כל־מי שאכלם בחוץ חייב עליהם, עד שיכראו פני הבית; ואם אכל מהם מי שיהיה אחר שראו פני הבית קדש הנחה בעזרה — חייב מלקות בלבד אם הוא כהן; אבל הישראלי — הרי הוא מחייב מיתה בידי שמים, אם אכל בכורים, אפילו אחר קריאה. ובפריש אמרו (בכורים פרק ב משנה א): התרומה והבכורים חייבין עליהן חמש ומיתה ואסורין לזרים. אם אכלם בנדון — חייב מיתה בידי שמים ובשגגה מוסיף חמש בדין התרומה. לפי שפיון שקראם יתעלה תרומת ידך, חלו עליהם כל־דיני התרומה. וראוי לה להבין כאן היטב כדי שלא ישתבשו לה הענינים והוא: שהכהן אם יאכל הבכורים משראו פני הבית קדש הנחה בעזרה — לוקה, ואזהרתיה מ"לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך", כמו שנתבאר בגמרא מכות, כמו ישראל במעשר שני שלוקה על אכילתו חוץ למקום אף־על־פי שהוא שלו; אבל הישראלי שאכל בכורים אחר שראו פני הבית בכל־מקום שיאכלם (בין בירושלים ובין מחוצה לה) — חייב מיתה בידי שמים, ואזהרתיה מן "וכל־זר לא־יאכל קדש" (שם י), כמו שבארנו במצוה קל"ג ממצות אלו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא מכות.

~ יום שלישי ח' תמוז ~

מצות עשה קלג. קמג. קמד.

המצוה הקל"ג — הצווי שנצטוינו להפריש חלה מפל־עסה ולתנה לכהן, והוא אמרו יתעלה: "ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה" (במדבר טו, כ). וכבר נתבאר כל־דיני מצוה זו במסכת חלה ובמסכת ערלה (פרק ב משנה א) ואינה חובה מן־התורה אלא בארץ ישראל בלבד.

המצוה הקמ"ג — הצווי שנצטוינו לתן לכהן את הזרוע והלחינים והקבה מפל־בהמה טהורה שאנו שוחטים, והוא אמרו יתעלה: "וזה יהיה משפט הכהנים

מתוך מהדורת חזק

עריפה, ומצות יבום קודמת למצות חליצה". הינו: כמו שהיבמה עומדת או ליבום או לחליצה — והיבום מצוה כמו שהזכיר והחליצה מצוה בפני עצמה — כך פטר חמור עומד או לפדיה או לעריפה, וזו מצוה כמו שאמר.

המצוה הקל"ה — הצווי שנצטוינו להשבית עבודת האדמה בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "בחריש ובקציר תשבית" (שמות לד, כא) וכבר נכפל הצווי בענין זה כמה פעמים ואמר: "שבת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה, ד), וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה ז) — (להלן שיעור קעד) את דבריהם זכרונם לברכה (שבת כד, ועוד): "האי שבתון — עשה הוא". ואמר יתעלה עוד: "ושבתה הארץ שבת לה" (שם, ב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית; ואינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל.

המצוה המשלימה מאתיים ועשרים — האזהרה שהזכרנו מלעבוד את הארץ בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "שדך לא תזרע" (שם, ד). והעובר על זה — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית.

המצוה הרכ"א — האזהרה שהזכרנו מלעבוד את-האילן בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "וכרמך לא תזמר" (שם). וגם העובר על זה — חייב מלקות. ולשון ספרא (תחילת פרשת בהר): "הזרע והזמיר בכלל היו (מלאכות הזריעה והזמירה כבר כלולים באיסור הכללי שלא לעבוד בשביעית), ולמה יצאו? להקיש אליהם, מה זרע וזמיר מיוחדים שהם עבודה בארץ ובאילן, אף אני אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת שביעית.

המצוה הרכ"ב — האזהרה שהזכרנו מלקצור מה-שהצמיחה האדמה מעצמה בשנה השביעית בדרך שאנו קוצרים כל-שנה. ופרוש דבר זה, שאנו הזכרנו מעבודת האדמה ועבודת השמטה, כמו שהזכרנו לעיל. והדבר שהצמיחה האדמה ממה-שנזרע בה בשנה הששית והוא הנקרא: ספית מתר לאכלו (מן התורה) בשנה שביעית, אבל אין מתר לקצרו אלא בשנוי מן-הרגיל. והוא אמרו יתעלה: "את ספית קצירך לא תקצור" (שם, ה), אין פונתו שלא יקצרו כלל לפי שכבר אמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (שם, ו), אלא פונתו: לא תקצרו בדרך שקוצרים תבואת שאר שנים, כי אם כמי שקוצר דבר שהוא הפקר, בלי תכנה וכלי התכונות, כמו שזכר.

מאת העם מאת זכחי הזבח אם שור אם ש"ה" (דברים יח, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י' מחלין (קל). ואין הלויים חייבים במצוה זו.

המצוה הקמ"ד — הצווי שנצטוינו להפריש ראשית הגז (חלק מהצמר הנגזז מהצאן) ולתנו לכהן, והוא אמרו יתעלה: "ראשית גז צאנך תתן לו" (שם, ד), ומצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק י"א מחלין (קלה).

~ יום רביעי ט' תמוז ~

מצות עשה פ. פא.

המצוה המשלימה שמונים — הצווי שנצטוינו לפדות בכור אדם ולתן אותו הפדיון לכהן, והוא אמרו יתעלה: "בכור בניך תתן לי" (שמות כב, כח). ופרש א"ף תהיה נתינה זו: שנפדנו מן-הכהן וכאלו כבר זכה בו, ונקנהו ממנו בחמשה סלעים. והוא אמרו יתעלה: "אף פדה תפדה את בכור האדם" (במדבר יח, טו), ומצוה זו היא מצות פדיון הבן, ואין הנשים חייבות בה; אלא היא מצות (של) הבן (המוטלות) על האב, כמו שנתבאר בקדושין (כט). וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת בכורות (מו).

המצוה הפ"א — הוא הצווי שנצטוינו לפדות פטר (בכור של) חמור בשנה דוקא ושל לא יפדה בזולתו — אם לא יפדה אותו בשויו — ויתן אותו השנה לכהן, והוא אמרו יתעלה: "ופטר חמור תפדה בשנה" (שמות לה, כ). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (פרק א) וגם היא אין הלויים חייבים בה.

~ יום חמישי י' תמוז ~

מצות עשה פב. קלה.

מצות לא תעשה רכ. רכא. רכב.

המצוה הפ"ב — הוא הצווי שנצטוינו בעריפת (ראשו של) פטר חמור. אם אינו רוצה לפדותו, והוא אמרו יתעלה: "ואם-לא תפדה וערפתו" (שמות לה, ב), וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת בכורות (פרק א) אפשר למקשה להקשות עלי ולומר: מדוע אתה מונה פדיתו ועריפתו בשתי מצות, ואיך מונה אותן במצוה אחת, ומה צריך להלכות המצוה, כמו שבארנו בכלל השביעי? ה' יודע ועד שהדין היה מחייב כן, לולא מצאנו בענין זה לשון המורה על היותן שתי מצות, והוא אמרם (בכורות יג): "מצות פדית קודמת (עדיפה) למצות

~ יום שישי י"א תמוז ~

מצות לא תעשה רכג.

מצות עשה קלח. קמא.

מצות לא תעשה רל. רלא.

יתעלה: "ואשר יהיה לך את-אחיד תשמיט ירך" (דברים טו, ג). וכבר נכפל הצווי במצוה זו ואמר: "וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו" (שם, ב), ולשון התוספתא: "בשתי שמטות הכתוב מדבר: אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים; ושמטת כספים זו אינה נוהגת מן-התורה אלא בזמן ששמטת קרקע נוהגת, ואז היא נוהגת מן-התורה בכל-מקום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק אחרון ממסכת שביעית.

המצוה המשלימה מאתיים ושלשים — האזהרה שהזהרנו מלתבוע את החובות בשנת השמטה, אלא ישמטו לגמרי, והוא אמרו יתעלה: "שמוט כל-בעל משה ידו אשר ישוה ברעהו לא-יגש את-רעהו ואת-אחיו" (שם), וזה אינו חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל בזמן שיש שם שמטת קרקע, כלומר: היובל. אבל מדרבנן דבר זה חובה בכל-מקום ובכל-זמן ואסור לתבוע החוב שעברה עליו שביעית אלא ישמט. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף מסכת שביעית.

המצוה הרל"א — האזהרה שהזהרנו מלהמנע מלהלות זה לזה בגלל השמטה שלא ישמט החוב, לפי שהכתוב הזהיר מזה המעשה ואמר: "השמך לך פן-יהיה דבר וגו'" (שם, ט), ולשון ספרי (שם): "השמך — בלא-תעשה, פן-יהיה — בלא-תעשה", כלומר: שני לאוין אלו באו בענין זה, זה אחר זה לחזוק.

~ שבת קודש י"ב תמוז ~

מצות עשה קמ. קלו. קלו.

מצות לא תעשה רכד. רכה. רכו.

המצוה הק"מ — הצווי שנצטוינו לספור את-השנים מעת משלנו על הארץ והתקנונו בה — שבע שבע שנים עד שנת היובל. ומצוה זו, כלומר: ספירת שני שמוטה, היא מסורה לבית דין, כלומר: סנהדרין גדולה, שהם הם שסופרים שנה שנה מחמשים השנים, בדרך שכל-אחד ואחד ממנו מונה ימי העמר, והוא אמרו יתעלה: "וספרת לך שבע שבתות שנים וגו'" (ויקרא כה, ח). ולשון ספרא (פרשת בהר): "יכול יספור שבע שמים זו אחר זו (בלי לספור שנים בודדות) ויעשה יובל? תלמוד לומר: "שבע שנים שבע פעמים" (שם), הא עד שיאמרו שני כתובים (עד שישלימו שני הכתובים אחד את השני, שכל אחד יוסיף פרט אחר במצוה); ואם לאו לא שמענין", כלומר: מצוה זו לא תשג איכות עשייתה אלא משני כתובים, הינו שנמנה השנים לבדן ונמנה גם השמטין עמהן. פיון שאמר, שענין זה לא ישג אלא משני כתובים, משמע שהיא בהחלט מצוה אחת. כי אלו היו שתי מצוות, כלומר: מנין שנים ומנין שמטין — לא היה אומר 'עד שיאמרו שני כתובין',

המצוה הרכ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאסוף גם מה-שממיתים האילנות מן-הפרות בשנה שביעית בדרך שאנו אוספים פרות כל-שנה, אלא נעשה ככך שנוי כדי להראות שהוא הפקר, והוא אמרו יתעלה: "ואת-ענבי גזירך (מלשון הפקר, ואלו פרות שביעית) לא תבצר" (ויקרא כה, ח). בא הפרוש (ספרא פרשת בהר): "לא תבצר בדרך הבוצרים. מכאן אמרו: תאנים של שביעית אין קוצין אותן במקצה (אין שוטחין אותן לירוש במקום המיועד לכר), אבל קוצה הוא בחרבה; ואין דורכין ענבים בגת (להוציא יין), אבל דורף הוא בערבה; ואין עושין זיתים בכד ובקטבי (מקומות שרגילין לכתוש בהן זיתים): אבל כותש הוא ומכניס לבזדה" (מסכתא קטנה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם שלפניה במסכת שביעית.

המצוה הקל"ד — הצווי שנצטוינו להפקיר כל מה-שהצמיחה האדמה בשנת השמטה, ולהתיר (להפקיר) כל-צמחי שדותינו והוא אמרו יתעלה: "והשביעת תשמטנה ונטשתה וגו'" (שמות כג, יא), ולשון המכתבא: "והלא הפך והזית בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו: מה כרם מיוחד שהוא בעשה, עוברין עליו בלא-תעשה, כך כל שהוא בעשה עוברין עליו בלא-תעשה". וענין דבר זה כמו שאסביר לך: שאמרו "והשביעת תשמטנה ונטשתה" כולל הפקרת כל-הצומח בשנה השביעית: ענבים ותאנים ואפרסקים ורמונים וחסים ופעורים וזולתם. יוצא, שהשמטת הכל — מצות עשה אחר-כך פרט ואמר: "פן-תעשה לכרמך לזיתך". והרי אלו הם בכלל כל מה-שצומח מן-האדמה — אלא לא בא הצווי הזה בכרם וזית במיוחד, אלא מפני שהזהיר בהם הכתוב במיוחד על אספת תבואת הכרם והוא אמרו: "ואת-ענבי גזירך לא תבצר" (ויקרא כה, ח). הנה כמו הכרם שהפקרתו — מצות עשה, מניעתו (מלהפקיר) — לא-תעשה, כך כל מה-שתצמיח שנה שביעית שנתבאר שהפקרתו בעשה — תהיה מניעתו בלא-תעשה. אם כן יהיה דין הזית בדין הכרם בעשה ולא-תעשה, ודין זית ודין שאר פרות שנה. הנה נתבאר מכל מה-שקדם — שהשמטת גדולי שביעית מצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית, ואינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל בלבד.

המצוה הקמ"א — הצווי שנצטוינו להשמיט כספים, כלומר כל-המשאות (החובות) בשנת השמטה, והוא אמרו

לחדש ביום הפסחים תעבירו שופר בכל-ארצכם" (שם, ט), ואמר: "וקראתם דרור בארץ לכל-ישיבה" (שם, י), וכבר נתבאר (ראש השנה כו) ש'שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות'. וכבר נתבארו דיני תקיעות ראש השנה במסכת ראש השנה. וידוע, שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפסח חרות, ושהיא חלק מן-ההכרזה, והוא אמרו: "וקראתם דרור בארץ": ואין ענינה בענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'", ואלה לשחרור העבדים, כמו שבארנו.

המצוה הרכ"ד — האזהרה שהזהרנו על עבודת הארץ בשנת היובל, והוא אמרו בה: "לא תזרעו" (שם, יא), כמו שאמר בשמטה: "שדך לא תזרע". ויכשם שאסורה בשמטה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן, כך היובל, ולפיכך אמר "לא תזרעו", בלשון כללי (לשון זריעה היא הן בעבודת הארץ והן בעבודת האילן), לכלול הארץ והאילן. וגם העובר על זה — לוקה.

המצוה הרכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקצור ספיחי שנת יובל בשאר השנים, בדרך שבארנו (לא תעשה רכב) בשנה שביעית, והוא אמרו ותעלה: "ולא תקצרו את-ספיחיה" (שם, יא).

המצוה הרכ"ו — האזהרה שהזהרנו גם בן מלאסוף פרות האילן בשנת היובל בדרך שאנו אוספים בשאר השנים, והוא אמרו: "ולא תבצרו את-נזריה" (שם, יב). ושבארנו (לא תעשה רכג) בשנה שביעית. ובספרא (פרשת בהר שם) אמרו: "לא תקצרו ולא תבצרו — כשם שנגמרו בשביעית, כך נגמר ביובל", כלומר: שהדין בכל-הלאוין האלה שנה. ודיני השמטה והיובל כלם אינם חובה אלא בארץ ישראל.

כי כך (—בדרך כלל—) משגי כתובים נלמדות כל-שתי מצות, וכן כל-מצוה ומצוה מכתוב שלה. ולעולם אין אומרים "הא עד שיאמרו שני כתובים" אלא במצוה אחת, שלא נשלמת ידיעת דיניה אלא משני כתובים, כמו הבכור שאמר בו הכתוב: "כל-פטור רחם לי" (שמות לד, יט), כי כתוב זה לבדו מורה, שהבכור לה' — בין זכר בין נקבה — ובא כתוב אחר, "הזכרים לה'" (שם יג, יב), ופסוק זה לבדו מורה, שכל-זכר לה' — בין בכור בין פשוט. אבל משני הכתובים השג ענין המצוה, שהוא בכור זכר בלבד כמו שבארנו במקלףא.

המצוה הקל"ו — הצווי שנגצטינו לקדש את שנת החמשים, כלומר: להשבית בה עבודת האדמה כמו בשמטה. והוא אמרו ותעלה: "וקדשתם את שנת החמשים שנה" (ויקרא כה, י), ובפרוש אמרו (ספרא פרשת בהר): "כשם שנגמרו בשביעית, כך נגמר ביובל", כלומר: השנה ביניהם בעשה, כשם שהשנה הכתוב ביניהם בלאו, כמו שאבאר (לא תעשה רכד). ודיני שנת יובל ושנת שמטה בהשפעת עבודת האדמה והפקרת כל-הצומח — שונים. ואת-שני הדברים האלה (השבתת העבודה, והפקרת הצומח) כולל אמרו: "וקדשתם את שנת החמשים שנה". וכבר באר הכתוב, שענין הקדשה בהן, שיהיו פרותיהן ותבואתן הפקר. ואמר: "כי יובל היא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה" (שם, יב). יובל זה אינו נהג אלא בארץ, ובתנאי שיהא כל-שעבט ושעבט יושב במקומו, כלומר: בחלק שלו מארץ ישראל ולא יהיו מערבין זה בזה.

המצוה הקל"ז — הצווי שנגצטינו לתקע בשופר בעשנה בתשרי של שנה זו (של יובל) ולהכריז בכל-ארצנו על חרות לעבדים ויצאת כל-עבד עבד לחפשי, בלי דמים, ביום זה, כלומר: עשנה בתשרי, והוא אמרו ותעלה: "והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

הכי - היה שונה כך את דברי רב נחמן, בדרושה נאסרת משיאדים
בשר כנגד בני מעיים, ואם נדרסה בסימנים [בקנה ובוושט], אינה
דריסה עד שיאדימו הסימנים עצמם, ואם לא האדימו הסימנים, אף
על פי שהבשר שכנגדן האדים, אין זו טריפה, שרוב סימנים קשים
הם, ואין הארס שולט בהם. אכן אם האדימו הסימנים עצמם, הרי
אנו רואים ששלט הארס בהם, וטריפה.
הגמרא דנה מהו שיעור הדריסה כשנדרסה הבהמה בקנה שלה:
אמר רב פפי, כפי רב יחי בר אבא,

במשנה (לעיל מב).
רב נחמן מבאר באלו אופנים הבהמה נאסרת: רב נחמן אמר,
בהמה שניקבה בקוץ, הרי היא כשירה, עד שתניקב לחלל גופה.
אבל אם ניקבה לחלל, יש לחוש שמא ניקבו בני המעיים, והרי היא
טריפה. ואין להכשירה בבדיקה, מפני שנקב הקוץ דק, ואינו ניכר
בבני מעיים. ובדרושה, היא נאסרת רק משיאדים הבשר כנגד בני
המעיים, שאזי מוכח שנדרסה. אולם אם לא האדים הבשר, אינה
טריפה, שלא נכנס בה ארס כלל.
הגמרא מביאה אופן אחר שנאמר דברי רב נחמן: רב יחי מתיני

נחום פרק ג א-ז

א הוּי עִיר דְּמִים פְּלֶה פֶּחַשׁ פֶּרֶק מְלָאָה לֹא יָמִישׁ טָרַף: ב קוֹל שׁוֹט וְקוֹל רַעַשׁ אֹפֶן וְסוֹם דוֹהֵר וּמִרְפָּבָה מִרְקָדָה: ג פֶּרֶשׁ מַעְלָה וְלֶהֱב חֶרֶב וּבִרְק חֲנִית וְרֵב חָלָל וּכְבֹּד פָּגַר וְאִין קָצָה לְגוּיָה (יִכְשְׁלוּ) וְכִשְׁלוּ בְּגוּיָתָם: ד מֶרֶב זְנוּנֵי זִזְנָה טוֹבֶת חֵן בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הַמְכַבֶּרֶת גּוֹיִם בְּזִנוּיָהּ וּמִשְׁפָּחוֹת בְּכִשְׁפֶּיהָ: ה הִנְנִי אֵלַיִךְ נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת וְגִלְתִּי שׁוּלְיִךְ עַל־פְּנֶיךָ וְהִרְאִיתִי גּוֹיִם מַעֲרֹךְ וּמִמְלָכוֹת קְלוּנֶךָ: ו וְהִשְׁלַכְתִּי עָלֶיךָ שְׁקָצִים וְנִבְלָתֶיךָ וְשִׁמְתֶיךָ פְּרָאִי: ז וְהָיָה כְּל־רֵאיוֹךְ יְדוֹד מִמֶּךָ וְאָמַר שְׂדֵדָה נִינוּהָ מִי יְנוּד לָהּ מֵאִין אֲבָקֶשׁ מִנַּחֲמִים לָךְ:

רש"י

עד שהיו העובדי נכשלים בגוויות הפגרים: (ד) מרוב זנוני זונה. מרוב חנופות עיר שהיו יודעי לפתות לב מלכי הארץ להתחבר עמם וסוף היו כובשי אותם תחתיה: (ה) שולך. הם שפולי בגדי האשה: מערך. גלויך כמו (מיכה א) עריה בשת: (ו) שקוצים. בגדים צואים המנוולים אותך לפי הענין שדימה אותה לזונה דבר הכתוב: כראי. כזבל לשון והסיר את מוראתו בנוצתה (ויקרא א): (ז) ידוד ממך. יתרחק ממך:

מצודת ציון

(א) הוּי. כמו אוי: כחש. שקר: פרק. ענין השבר כמו ופרסיהן יפרק (זכריה י"א): ימיש. ענין הסרה כמו לא ימיש עמוד הענן (שמות י"ג): (ב) שוט. שבט ושרביט כמו שוט לסוס (משלי כ"ו): אופן. גלגל המרכבה: דוהר. כן יקרא דליגת וקפיצת הסוס כמו מדהרות דהרות אביריו (שופטים ה'): מרקדה. מלשון רקוד וקפיצה: (ג) פרש. כן יקרא הרגיל לרכוב על הסוס: ולהב. כן יקרא ברזל החרב כי כשהיא מלוטשת מברקת כלהב אש וכן ולהב חניתו (ש"א י"ז): ובקר. כן יקרא ברזל החנית כי הוא מבריק כברק כאשר ילטשו וכן ברק חרבי (דברים ל"ב): וכובד. ענין ריבוי כמו בעם כבד (במדבר כ'): פגר. כן יקרא גוף ההרוג: לגויה. לגוף כמו גוית שאול (ש"א ל"א): (ה) וגלית. מלשון גלוי: שולך. הוא תחתית הבגד כמו על שולי המעיל (שמות כ"ה): מערך. גלויך וכן עריה בוש (מיכה א'): קלונך. מלשון קלון ובזיון: (ו) שקוצים. מלשון שקץ ומיאוס: ונבלתיך. ענין כיעור ומגונה כמו אגלה את נבלותה (הושע ב'): כראי. ענין טינוף ולכלוך וכן מוראה ונגאלה (צפניה ג'): (ז) ידוד. מלשון נדידה: שדדה. ענין עושק: ינוד. מלשון נדידה והנעה: מאין. מאיזה מקום:

מצודת דוד

(א) הוּי עִיר דְּמִים. אוי לך את נינוה עיר שופכת דמים כלה עדת שקר ומלאה שבר לשבר את הבריות ולא תסור מפיה את הטרף כי תתמיד להרוג ולאבד את העכו"ם: (ב) קול שוט. היו משמיעים קול שוט להכות הסוסים: וקול רעש. אופני המרכבות להבהיל את האנשים: וסוס דוהר. הסוס שמשך את המרכבה היה מדלג וקופץ והמרכבה היתה מרקדת לרוב מרוצתה לאיים על הרואים: (ג) פרש מעלה. הפרש היה מעלה עצמו כלפי מעל בדליגת הסוס ובירו להב חרב ובקר חנית והוא עושה חללים רבים ופגרים הרבה: ואין קצה לגויה. לא היה סוף אל גווית ההרוגים המושלכים בארץ עד שבני אדם נכשלו בגווית ההרוגים כי לא מצאו מקום פנוי ללכת: (ד) מרוב זנוני זונה. ר"ל כל ההרג הזה עשתה בעבור שהיה בה רוב הנהגות זנוני הזונה כשהיא טובת חן ובעלת כשפים אשר אז מוכרת עכו"ם לעצמה להיות כרוכים אחריה בעבור זנותה וכובשת משפחות עכו"ם עם כשפיה כי כן היה דרך אשור לפתות את העכו"ם בדברי חינוף להתחבר עמה וגלו להם מסתורם ואח"כ נלחמו בהם ויכלו להם והרבו להרוג ולאבד מבלי מצוא מנוס: (ה) הנני אליך. הנה אני אלחם בך: וגלית שולך. לפי שהמשילה לזונה אמר לשון בזיון הזונה שמפשיטין חלוקה ומהפכין מלמטה למעלה דרך בזיון ומגלים שולי החלוק בהגבתה כלפי מעלה על פניה: והראיתי. אראה את כל העכו"ם את גלויך ואת הממלכות את קלונך ובזיונך:

(ו) והשלכתי. אשליך עליך דברים מאוסים ואגנה אותך ואשים אותך כדבר מטונף ומלוכלך ר"ל האויב הבא יהרוג בך ויוליכך בשבי בבזיון רב: (ז) כל רואיך. כל הרואים אותך בשפלותך ובזיונך ינוד להתרחק ממך כדרך שמתרחקי מדבר מאוס: ואמר. הרואה בבזיונך יאמר הנה שדדה נינוה מי ינוד לה בראש כדרך המנחמים, כאומר הלא אין לה אוהבים כי הרעה לכל העכו"ם: מאין. מאיזה מקום אבקש לך מנחמים והוא כפל ענין במ"ש:

כתובים

תהלים פרק-לח א-ח

א מזמור לדוד להזכיר: ב יהוה אל־בְּקֶצֶף תוֹכִיחֵנִי וּבְחֶמְתְּךָ תִּסְפְּרֵנִי: ג פִּי־חָצִיף נָחַתוּ כִּי וַתִּנָּחַת עָלַי יְדֶךָ: ד אֵין־מָתָם בְּבִשְׁרִי מִפְּנֵי זַעֲמֶךָ אֵין־שָׁלוֹם בְּעַצְמִי מִפְּנֵי חֲטָאתִי: ה פִּי עֲוֹנֹתִי עָבְרוּ רֹאשִׁי כְּמִשָּׂא כֶבֶד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי: ו הִבְאִישׁוּ נַמְקוּ חֲבוּרָתִי מִפְּנֵי אֹלֹתַי: ז נַעֲוִיתִי שַׁחְתִּי עַד־מְאֹד פֶּלֶאֱחִים קָדֵר הִלְכָתִי: ח פִּי־כִסְלִי מָלְאוּ נִקְלָה וְאֵין מָתָם בְּבִשְׁרִי:

רש"י

ולא יאמר כיחש כאשר יאמר מן המברך בך ולא יאמר בירך כאשר יאמר דיבר לפי שאין דגשות ניכר ברי"ש אבל בחי"ת ניכר דגשות וכן (דברים ל"ב) שיחת כמו כיפר דיבר אף כאן יאמר נחתו כמו נגשו נתנו מגזר' נחת נתן נגש והנו"ן יסוד נופל ליכנס דגש במקומה כשהיא מתפעל וכן (ש"א ב') קשת גבורי' חתים מגזרת נחת וחתת כאשר יאמר מן נסב סבב מן נשם שמם ונשמו דרכיהם (ויקרא כ"ו) ושמומו עליה (שם) וכן בלל נבל כי שם בלל ה' ונבלה שם שפתם (בראשית י"א) כן יאמר נחת וחתת בלשון פעל: ותנחת עלי ידך. פירש לחציך נחתו בי וכן פתרונו מה דרך בקשת לירות החצים יד שלך היא נחתה בקשת להפיל עלי חצים ותנחת לשון ותרד ובזה הנו"ן שורש בתיבה וכן (לעיל י"ח) ונחתה קשת נחושה אין הנו"ן שורש בתיבה (סא"א): (ד) מתם. תמימות אינטרין בלע"ז: (ה) יכבדו. כבדים: (ז) נעויתי. ל' אחזתו עויתי, אישטורדיש"ן בלע"ז: (ח) כסלי מלאו נקלה. במחשבתי אני קל בעיני עצמי:

(א) מזמור לדוד להזכיר. לאומרו בשעת צרה להזכיר צרתם של ישראל לפני הקב"ה וכנגד כל ישראל אמרו: (ג) נחתו. נזרקו ל' נחת נופל בנטיית קשת ולפי שעל ידי דריכת הקשת נזרקים החצים כתיב נחתו בי וכן (שמות ט"ו) אריק חרבי היה לו לכתוב אריק תערי אלא לפי שכשמוציאין חרב מתערה התער ריק ממנה לכך תולה הריקות בחרב וכן (לעיל י"ח) ונחתה קשת נחושה ואין הנו"ן שורש בתיבה שאם היתה שורש היה לו לומר' נחתו בי אבל נו"ן של נחתו וכן של ותנחת אינ' שורש ונופלי' לפרקים כמו ונו"ן של נגף, נשך, נדר, נקם, כשמתפעל יאמר ניגף נישך נידר ניקם כמו ננגף ננשך ננדר ננקם שהדגש בא בתיבה במקום נו"ן, וכן עלה נדף (ויקרא כ"ז), עיני נגרה (איכה ג') כמו ננדר ננגרה כן יאמר נחתו כמו ננחתו וכן ונחתה קשת נחושה (ש"ב כ"ה) כמו ונחתה שדרך החי"ת להתנהג כמנהג דגשות כגון כחש לו וממשקל דגוש כמו דבר מגזרת וידבר כך כחש מגזרת ותכחש שרה (בראשית י"ח)

מצודת ציון

(ב) תוכיחני. תיסרני. ענין פורעניות ועונש: (ג) נחתו. ונחתה. ענין ירידה כמו מי יחת עלינו (שם כ"א): (ד) נמקו. ענין המסה: חבורותי. מל' חבורה והוא מכה שנצרר הדם תחתיה: אולתי. מלשון אויל ושוטה: (ז) נעויתי. ענין עקום כמו והתעוותו אנשי החיל (קהלת י"ב): שחותי. מלשון שחיה וכפיפה: קודר. ענין שחרות: (ח) כסלי. הוא חלק השדרה הסמוך להכליות וכן אשר על הכסלים (ויקרא ג'): נקלה. ענין מוקד ושריפה כמו קלוי באש (שם ב'):

מצודת דוד

(א) להזכיר. המזמור הזה נעשה להזכיר את המדוכא ביסורין להתפלל לה' כדברים האלה: (ב) ובחמתך. מלת אל משמשת בשתים כאלו אמר אל בחמתך תיסרני: (ג) נחתו בי. כבר ירדו בי חצי היסורים וכבר ירדה עלי מכת ידך ודי בזה: (ד) אין מתום. אין מקום תם ושלם בבשרי מהיסורים הבאים עלי מפני כעסך: מפני חטאתי. מהיסורים הבאים מפני חטאתי: (ה) עברו ראשי. המשיל מרבית העון כאלו בא במים עמוקים ועוברים את הראש ממעל: כמשא כבד. כמו שא"א לשאת משא כבד כן כבדו עוונותי עד שהמה כבדים מערך הכח אשר בי ולא אוכל לשאתם והוא מלשון מליצה: (ו) הבאישו וגו'. ר"ל בעבור כי נמקו החבורות והוציאו הדם והליחה לזה הבאישו את בשרי: אולתי. ר"ל עוונותי כי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות: (ז) נעויתי. נתעקם גופי ואלך שחוח: קודר הלכתי. ואלך בחשכת הצרות: (ח) מלאו נקלה. המה מלאים שריפת אש החלי ואין מקום שלם בבשרי:

משניות מסכת כלים

ד מסמר הגרע – טמא; וְשֶׁל אֶבֶן הַשְּׁעוֹת – טהור; רבי צדוק מטמא. מסמר הגרדי – טמא. וארון של גרוסות – רבי צדוק מטמא, וחכמים מטהרין; היתה עגלה שלו של מתכת – טמאה.
ה מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו – טמא; העשוי לשמירה – טהור. מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית – רבי עקיבא מטמא; וחכמים מטהרין, עד שיצרפנו. מסמר של שלחני – טהור; ורבי צדוק מטמא. שלשה דברים רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין: מסמר של שלחני, וארון של גרוסות, ומסמר של אבן השעות – רבי צדוק מטמא, וחכמים מטהרין.

פירוש ברטנורא

ד מסמר הגרע. איזמל של אומן המקיז דם. ונקרא גרע על שם שמגרע את הדם. ויש מפרשים, מסמר של נפחים שקבוע להן מסמר בסדר, כשמשלוקים התיבה של ברזל מן האש ורוצה לחתוך ממנה מניחה על המסמר ומכה בקורנע ונגרעת: אבן השעות. אבן שיש בה קוים ורשומים עליהם שמות השעות, ומסמרים תחובים בה שבהם מכוונים את השעות: מסמר הגרדים. מסמר ארוך שהאורג מכנים בקנה דק ומחבר על הקנה את המטות: ארון של גרוסות. העושין גריסין של פול בריחיים שלהן יש להן כמין ארון של עץ: רבי צדוק מטמא. אותו ארון, דתורת כלי עליו: וחכמים מטהרין. דכל עץ העשוי לנחת הוא ואינו עשוי ליטלטל. ור' צדוק סבר, פעמים מטלטלין אותו לחנקו. ואין הלכה כר' צדוק: היתה עגלה. שהארון מונח עליה, של מתכת: טמאה. שהרי היא עשויה לתשמש:

ה שהתקינו. שעיקר ראשו או חידדו כדי שיהיה פותח ונועל בו: העשוי לשמירה. לסימן לראות אם נכנס שם אדם אם לאו, שאם לא ימצאו כמו שהניחו בידוע שאדם בא לשם: עד שיצרפנו. באש לצורך זה. והלכה כחכמים: מסמר השלחני. מסמר קבוע בעמוד שלפני השלחני להעמיד בו תריסי החנות, וכשמשלוק התריסים נשאר שם המסמר. ומטהרין רבנן משום דתשמישו עם הקרקע. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו – שעקמו ועשאו כמפתח, טמא – מקבל טומאה, לפי שנעשה כלי לשימוש. אבל סתם מסמר אינו מקבל טומאה, לפי הוא עשוי לתקעו בכותל, היינו לשמש במחובר לקרקע (עין רמב"ם הל' כלים י, א); העשוי לשמירה – מסמר העשוי כסימן לשמירת הפתח, כגון שמניחו על המפתח לסימן, שאם לא ימצאו כמו שהניחו, ידע שנכנס אדם לשם (רמב"ם, טהור – אינו מקבל טומאה, שאינו חשוב כלי העשוי לשימוש. מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית, רבי עקיבא מטמא – הואיל ועשוי לשימוש, הרי הוא מקבל טומאה; וחכמים מטהרין, עד שיצרפנו – באש ויחזקנו לצורך זה; וכותב הראב"ד, לפי שהמסמר שנוקבים בו את החבית צריך שיהיה חזק הרבה משאר מסמרות, הלכך בהתקנה בלבד אינו מקבל טומאה עד שיצרפנו באש ובמים (עין רמב"ם הל' כלים י, א); והרמב"ם מפרש: עד שיצרפנו – עד שיכהו בפטיש ויחדד אותו עד שיהא דומה למקדח. מסמר של שלחני – שכן השולחני המחליף ופורט מטבעות, יש לו מסמר בתיבתו, שתולה בו את המאזניים (רמב"ם); ויש מפרשים: דרך השולחני פותח חנותו ומוריד את הדלת על גבי ספסלים לפני החנות, ועליו הוא נותן את מעותיו, ונועץ מסמר בשולחן (והינו בדלת). כדי שלא ימוט (והראב"ד), ובאה המשנה ללמד, שמסמר זה טהור – אינו מקבל טומאה, לפי שתשמישו עם הקרקע; ורבי צדוק מטמא – לפי שמתלטל לפעמים (תפארת ישראל). שלשה דברים – ששינוי לעיל, רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין, והם: מסמר של שלחני, וארון של גרוסות, ומסמר של אבן השעות – כמו שבארנו לעיל, במשנתנו ובמשנה הקודמת, רבי צדוק מטמא, וחכמים מטהרין – וכבר נישנו דברים אלו במסכת עדויות (ג, ח). יש מפרשים, שלפי שנישנו המחלוקת של רבי צדוק וחכמים בפיוור, חזרה משנתנו וסיוכמה את כולן ביחד; או שאגב המשנה הבאה שמנויים בה ארבעה דברים שרבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין, סוכם כאן, ששלושה דברים רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין (והרא"ש).

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

מסמר הגרע – איזמל של המקיז דם, ונקרא "גרע" על שם שמגרע את הדם (הר"ש; ברטנורא); ויש מפרשים: מסמר הקבוע בסדר של נפח, לחתוך עליו ברזל שנתלכן באש (שם; ועין תפארת ישראל). טמא – מקבל טומאה; וְשֶׁל אֶבֶן הַשְּׁעוֹת – המסמר התקוע במרכז האבן המשמשת שעון שמש, שלפי תנועת צלו על לוח האבן רשומים קוים סביבו בעיגול, ומסומנים הם במספרים המכוונים לשעות היום, טהור – אינו מקבל טומאה, שהואיל והוא קבוע באבן, הריהו כמשמש לקרקע (תפארת ישראל). רבי צדוק מטמא – לדעת רבי צדוק המסמר של אבן השעות מקבל טומאה, מפני שמתלטל לפעמים, והוא חשוב כלי. מסמר הגרדי – של האורג, שמיישר בו את חוטי השתי, וכשאין צריך לו תוחבו בכותל סמוך למקום עבודתו (תפארת ישראל). טמא – מקבל טומאה; ואף על פי שהרבה פעמים נשאר תחוב בכותל ואינו נוטל משם אלא לפרקס, מכל מקום אינו נחשב כמחובר לכותל. וארון של גרוסות – ארון של מוכרי גריסים, היינו פולים טחונים, והיו מוליכים אותו לשוק על גבי עגלה, רבי צדוק מטמא – שלדעתו ארון זה כלי בפני עצמו הוא, ואף כשאין לו עדיין עגלה כלי גמור הוא ומקבל טומאה. וחכמים מטהרין – שסוברים הם, כיון שצריך להושיבו על עגלה, כל זמן שלא תוקנה לו העגלה לא נגמרה מלאכתו, ואינו מקבל טומאה (פירוש הראב"ד במסכת עדויות ג, ח); ויש מפרשים טעם המחלוקת, שלדעת חכמים הארון הוא כלי עץ העשוי לנחת ואינו עשוי ליטלטל, הלכך אינו מקבל טומאה; ורבי צדוק סובר, שפעמים מטלטלים אותו לתקנו, הלכך מקבל טומאה (הר"ש; ברטנורא). ויש מפרשים: מסמר הארון של גרוסות – היינו המסמר שמחזק בו את הארון בעגלה, כשמוליכו לשוק, ומטהרים חכמים, לפי שאינו עשוי אלא לחיווק. היתה עגלה שלו של מתכת – אם העגלה שהארון מונח עליה היתה של מתכת, טמאה – העגלה מקבלת טומאה, שהרי היא עשויה לשימוש.

ו ארבעה דברים רבן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין: פסיו טני של מתכת של פעלי בתים, ותלוי המגדרות, וגלמי כלי מתכות, וטבלה שנחלקה לשנים. ומודים חכמים לרבן גמליאל בטבלה שנחלקה לשנים, אחד גדול ואחד קטן – שהגדול טמא, והקטן טהור.

ז דינר שנפסל, והתקינו לתלותו בצואר קטנה – טמא. וכן סלע שנפסלה, והתקינו להיות שוקל בה – טמאה. עד כמה תפסל ויהא רשאי לקימה? עד שני דינרין. פחות מכאן – יקץ.

ח האולר, והקלמוס, והמטטלת, והמשקלות, והכורים, והבן והבנא – טמאים. וכל גלמי כלי עץ – טמאים, חוץ משל אשכנז. רבי יהודה אומר: אף גרופית של זית – מטהרה, עד שתשלק.

פירוש ברטנורא

ו ותלוי המגדרות. בבתי מרחצאות תולין מגדרות של מתכות והנכנסים שם כל אחד לוקח מגדרת ומתגרד בה רגליו: וגלמי כלי מתכות. כלים שצריך לשוף לגרד ולהקיש בקורנם, או שמחוסר אונן או אוזן, אינם טמאים לדברי חכמים עד שתגמר מלאכתן: וטבלא שנחלקה לשנים. טבלא של חרס שיש בה לכובים ונעשית שתי חתיכות שוות. שאין אחת מהן גדולה מחברתה. בהא פליגי רבן גמליאל וחכמים. והלכה כחכמים:

ז דינר שנפסל. שנפסלו מלכות או מדינה, או שנחסר: והתקינו. שנקבו כדי שיתלנו בצואר בנו או בצואר בתו: סלע. ד' דינרים: והתקינו להיות שוקל בה. כסף או זהב. דאלו דבר הנדבק כגון בשר ויין, הא תניא בפרק המוכר את הספינה (דף פט) שאין עושין משקלות של מתכת לשקול בהן דבר הנדבק: עד שני דינרים. שהוא שקל אחד. והוא חצי סלע: פחות מכאן יקץ. שלא ירמו בה בני אדם שיחשבו שהוא שקל. וכן אם הוא יותר משקל נמי יקץ: שלא יטעו בו ויקחוהו בסלע:

ח האולר. כעין מספריים של מתכת שמתקנים בו הקולמוסין: והקלמוס. של נחושת וברזל או של כסף: מטטלת. ברזל ועופרת שתלוי בחבל שתופס הבנאי בידו לראות שלא יבוא הכותל עקום: והמשקלות. ליטרא וחצי ליטרא: הכורים. כלי ברזל שבו תוחבים הויתם כמעצם שעוצרים אותן בו: והבן והבנא. האמה שמספרים בה הספרים, והלוח שתחתיה. כן פירש הערוך: וגלמי כלי עץ. שלא נשלמה מלאכתן. כגון שחרסרס אונן, או אוזן, או הבסים שלהן שהן יושבים עליו, או שצריך להחליקן ולהשוותן, נקראים גלמים: חוץ משל אשכנז. גרסינן. והוא מין ארז. תאשור. מתרגמין אשכנזי. וגלמי

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

דינר שנפסל – כגון ששלטון המדינה פסלו או שנחסר משקלו הראוי, והתקינו לתלותו בצואר קטנה – שניקבו כדי לתלותו בצואר בתו הקטנה, טמא – מקבל טומאה. אבל מטבע אינו מקבל טומאה, שאינו כלי העשוי לשימוש ולא לתכשיט. וכן סלע שנפסלה, והתקינו להיות שוקל בה – כסף או זהב (עיי' ברשודא). טמאה – מקבלת טומאה. עד כמה תפסל – תפחת הסלע, ויהא רשאי לקימה – שכן הלכה היא, שאסור לאדם להשהות אצלו מטבע פגום, שמה יבוא לרמות בו בני אדם, ולהוציאיו במטבע יפה, אבל אם פחת בצורה ניכרת, שאין חשש שמה יטעו בו, מותר לקיימו אצלו, ומכאן שואלת משנתנו, בענין הסלע שנפסלה והתקנה להיות שוקל בה, כמה תפחת הסלע, ויהא רשאי לקימה בביתו? עד שני דינרין – היינו שקל, שהוא חצי סלע, שהסלע ארבעה דינרים. פחות מכאן – אם נפחתה הסלע עד לפחות משני דינרים, יקץ – יקצץ את הסלע, שלא יבוא לרמות בה ולהוציאה בשקל; וכן אם נפחתה הסלע בפחות משני דינרים, יקצץ אותה, שלא יטעו בה ויקחוה בסלע, אלא שבכגון זה די שיקצץ עד שיעמידנה על שני דינרים (עיי' גמרא בבא מציעא נב, א; ועיי' "תפארת ישראל").

~ יום שלישי ~

באור משנה ח

האולר – סכין קטנה שמתקנים בה את הקלמוס, והקלמוס, והמטטלת – האנך, משקולת של עופרת או מתכת אחרת הקשורה בראשו של חוט, שהבנאים בוחנים בה את הקיר הנבנה אם הוא ישר ומאונך, והמשקלות – כגון ליטרא וחצי ליטרא, ונהפודים – חתיכות ברזל שנותנים על הויתים הכתושים ומורידים עליהן את הקורה כדי לכבשם (והיינו "העכירין" שבמסכת בבא בתרא ד, ה; עיי' "תוספות יום טוב"; ועיי' פירוש רב האי גאון). ונהפן – הסרגל, ונהפנא – הבסיס, הלוח שמניחים עליו את הנייר בשעת השרטוט (הערוך; הרמב"ם). ויש מפרשים להיפך, ש"כן" הוא הבסיס, ו"כנה" – הסרגל (פירוש רב האי גאון); ויש מבארים, ש"כן" ו"כנה" הם מיני מאזניים; כל אלו, כשהם

ויש מבארים, שהואיל ובכל מסכת כלים, אין אנו מוצאים את רבי צדוק אלא בשלושה דברים אלו בלבד, ובכולם הוא מטמא, לפיכך באה המשנה לסכם את מניינם ("משנה אחרונה").

~ יום שני ~

באור משנה ו

בהמשך לסיפא של המשנה הקודמת, אף משנתנו שניה כולה במסכת עדויות (ג, ט).

ארבעה דברים רבן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין – ואילו הם: פסיו טני של מתכת של פעלי בתים – כמו שבארנו לעיל (משנה ג), שלדעת רבן גמליאל, הואיל ויש לכיסוי בית קיבול, ואפשר להשתמש בו לצרכים שונים, הרי הוא חשוב כלי ומקבל טומאה; ולדעת חכמים, הואיל ואינו אלא כיסוי דינו ככל הכיסויים ואינו מקבל טומאה; ותלוי המגדרות – מגדרת היא מין מסרק של ברזל, שהיו משתמשים בו לגרד את הגוף בבית המרחץ. ואמנם המגדרת כשלעצמה לדברי הכל מקבלת טומאה, אלא שנחלקו בתלוי המגדרת, והיא שרשרת קטנה של מתכת שהמגדרת תלויה בה, שלדעת רבן גמליאל אף התלוי כלי הוא ומקבל טומאה, ולדעת חכמים אינו נחשב כלי ואינו מקבל טומאה (עיי' "משנה אחרונה"); וגלמי כלי מתכות – כלי מתכת שעדיין לא נגמרה מלאכתם, ועדיין טעונים שפשוף, גירוד, החלקה וכיוצא בזה; רבן גמליאל סובר, הואיל ועיקר מלאכתם נגמרה, תורת כלי עליהם לקבל טומאה; וחכמים סוברים, שכל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, אינם מקבלים טומאה; וטבלה שנחלקה לשנים – טבלה של חרס שיש לה מסגרת סביב, ונחלקה לשני חלקים שווים: רבן גמליאל סובר, שכל חלק כלי הוא ומקבל טומאה; וחכמים סוברים, ששברי כלי הם ואינם מקבלים טומאה. אלו הם ארבעת הדברים, שרבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרים. ומודים חכמים לרבן גמליאל בטבלה שנחלקה לשנים, אחד גדול ואחד קטן – שנשברה לשתי חתיכות, ואחת מהן גדולה בהרבה מחברתה, שהגדול טמא – החלק הגדול מקבל טומאה, שעדיין תורת כלי עליו, והקטן טהור – אף לדעת רבן גמליאל, שאינו אלא שבר כלי.

פ ר ק ש ל ש ע ש ר

א הסוף, והספין, והפגיון, והרמח, מגל יד, ומגל קציר, והשחור, וזוג של ספרים, שנחלקו – הרי אלו טמאין. רבי יוסי אומר: הסמוך ליד – טמא, והסמוך לראש – טהור. מספרת שנחלקה לשנים – רבי יהודה מטמא, וחכמים מטהרין.

ב קולגריפון שנמלה בפה – טמאה, מפני שנה; נמלה שנה – טמאה, מפני פפה. מכחול שנמל הפה – טמא, מפני הזכר; נמל הזכר – טמא, מפני הפה. מכתב שנמל הכותב – טמא, מפני המוחק; נמל המוחק – טמא, מפני הכותב. זומא לסמך שנמלה בפה – טמאה, מפני המזלג; נמל המזלג – טמאה, מפני פפה. וכן השן של מעדר. שעור פלן – פדי לעשות מלאכתו.

פירוש ברטנורא

כלים שנעשו מעץ זה, מהורין, לפי שקליפתו עבה וקשה, ואין חשבוני כלים עד שתוסר קליפתם ותגמר מלאכתם. וגירסת התוספתא, חוץ משל פירשע, מפני שהן מחוסרים שלוקה. ופירשע הוא עצי גופר. וכלים הנעשים ממנו אין מלאכתן נגמרת אלא בשליקה, שמכניסים אותן באש ומוציאין שלק ושוב אין יראים שמא יסדקו: גרופית של זית. ענף של זית קרוי גרופית. כמו של תאנה נקרא יחור. ואם עשו כלי מן הגרופית, גולם הוא ואינו מקבל טומאה: עד שישלש. שיכניסו אותו באש עד שיוציאו השלק שלהן. ואין הלכה כר' יהודה:

ג א הסוף והספין והפגיון. סכין שיש לו שני פיות קרוי פגיון: מגל יד. מגל חלק עשוי לשבר עצמות ולחתוך עצים: מגל קציר. מלא פנימות ותלמים: השחור. הם מספרים קטנים שמגלחין בהם. ונקראים שחור לפי שהם משריין את השער, דמשריין ומשחרין חד הוא, והכי אמרינן בפרק משילין פירות [דף ל"ה] מאן דתני משחילין לא משתבש. ויש מפרשים, השחור, תער: והזוג של ספרים. מספרים גדולים מן השחור: שנחלקו. שהן של חוליות ומפרקים אותן זה מזה. וכן התער יש שאין בית יד שלו מחובר ומפרקן אותו: הסמוך ליד. חיו למלאכה מפי. אבל הסמוך לראש, ירא שמא יחתוך ידו. ואין הלכה כר' יוסי: מספרות שנחלקה. הם מספרים של נשים, וכשנחלקה אחת כל חד חיו לחתוך: וחכמים מטהרין. כיון שגשברת. והלכה כחכמים:

ב קולגריפון. כלי שבראשו האחד כמין שנים שתוחבין בפת או בבשר ומוציאין אותו מן התנור, ובראשו האחר גורפין בו גחלים ואפר מן התנור: נמלה כפה. הצד הרחב העשוי ככף שגורפין בו האפר. מפני הראש השני שיש בו השנים שראוין לתשימשין: מכחול. אחד חד כעין זכרות לכחול בו את העין, וראשו האחר רחב לנקות בו את האוזן: מכתב. ראשו אחד חד כמחט לכתוב על פנקס של שעווה, וראשו האחר עב וחלק למחוק בו הכתב החקוק בשעווה ולהחליקה, כדי שיהא ראוי לחזור ולכתוב בו: זומא לסמך. ראשו אחד כף, עשוי לקבל את הזוהמא מן הקדירה ולהעבירה, וראשו האחר כמין מולג להעלות הבשר: וכן שן של מעדר. בראשו אחד הופכים את הקרקע, ובראשו אחר מתחברים כלי המחרישה זה עם זה: שיעור כולן. אם נמל

משניות מבוארות – קהתי

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

משנתנו מונה כלים שיש להם שני ראשים, וכל ראש משמש למלאכה אחרת, ובאה המשנה להשימיענו, שאם ניטל אחד מראשיהם, ונשאר בראש האחר כדי לעשות בו מלאכתו, הרי הם מקבלים טומאה.

קולגריפון – כלי שבראשו האחד כף לגרוף בה את האפר, ובראשו האחר שן כמין מולג שתוחבים בבשר או בלחם להוציאם מן התנור (רמב"ם). **שנמלה בפה** – ממנה, **טמאה** – מקבלת טומאה, **מפני שנה** – שהיא ראויה לתשימש; **נמלה שנה**, **טמאה** – מקבלת טומאה, **מפני פפה** – הראויה לשימוש. **מכחול** – שראשו האחד מחודד לכחול בו את העין, והוא קרוי "זכר", וראשו האחר עשוי כעין כף קטנה כדי לנקות בה את האוזן, **שנמל הפה** – שסולקה הכף מן המכחול, **טמא** – המכחול מקבל טומאה, **מפני הזכר** – שיש בו, היינו החוד לכחול את העין. **נמל הזכר** – הוסר ממנו הזכר, **טמא** – מקבל טומאה, **מפני הפה** – שיש בו, לנקות בה את האוזן. **מכתב** – עט שראשו האחד חד לכתוב בו על השעווה של הלוח או הפנקס, וראשו האחר עבה וחלק למחוק בו את הכתב החקוק בשעווה, כדי שאפשר יהיה לחזור ולכתוב בו, **שנמל הכותב** – קצהו החד של המכתב, **טמא** – מקבל טומאה, **מפני המוחק** – שאפשר להשתמש במוחק שבו; **נמל המוחק**, **טמא** – מקבל טומאה, **מפני הכותב** – שבו, הראוי לשימוש. **זומא לסמך** – בראשה האחד כף להוציא את הזוהמא מן הקדירה, ובראשה האחר מולג להעלות תחיתב בשר, **שנמלה בפה** – ממנה, **טמאה** – מקבלת טומאה, **מפני המזלג** – שראוי המזלג לשימוש; **נמל המזלג**, **טמאה** – מקבלת טומאה, **מפני פפה** – שאפשר להשתמש בכפה. **וכן השן של מעדר** – שבראשו האחד מעדרים את הקרקע, ובראשו האחר שן שכותשים בה את גושי העפר (הגר"א). ואם ניטל אחד מראשיו, הריהו מקבל טומאה מפני ראשו האחר. **שעור פלן**

של מתכת, **טמאים** – מקבלים טומאה, שחשובים כלים. **וכל גלמי פלי עץ** – שעדיין לא נגמרה כל מלאכתם, כגון שחסרים אונג או אונג או הבסיס שיושבים עליו, או טעונים החלקה וכדומה, **טמאים** – מקבלים טומאה, **חוץ משל אשפרוע** – מין עץ ארו ("תאשור" תרגומו "אשכנזי") – **ישעיה מא, יט; ס, יג**; גולמי כלים העשויים מעץ זה, אינם מקבלים טומאה, לפי שקליפתו עבה וקשה, ואין חשובים כלים עד שתוסר הקליפה. **רבי יהודה אומר: אף גרופית של זית, טהורה** – כלי שנעשה מענף של זית אינו מקבל טומאה, **עד שתשלק** – שיכניס תחילה את הגרופית באש, להוציא שמנה (עין "תפארת ישראל", שמבאר משום מה נישנו כאן דיני כלי העץ).

באור משנה א

הסוף – החרב, **והספין, והפגיון** – תנית קצרה, סכין בעלת שני פיות, **והרמח** – החנית, מוט מתכת מחודד בקצהו, **מגל יד** – שפיו חלק, והוא עשוי לשבר עצמות ולחתוך עצים, **ומגל קציר** – שקוצרים בו תבואה, ופיו משונן כמסור, **והשחור** – מין תער, **וזוג של ספרים** – מספרים המורכבים משתי סכינים, **שנחלקו** – כל אלו לשניים, **הרי אלו טמאין** – מקבלים טומאה, לפי שכל חלק עדיין ראוי למלאכתו. **רבי יוסי אומר: הסמוך ליד** – החלק הסמוך לבית היד, **טמא** – מקבל טומאה, שעל ידי בית היד ראוי הוא לשימוש, **והסמוך לראש** – אבל החלק הסמוך לראש, **טהור** – אינו מקבל טומאה, שהוראיל ואין לו בית אחיזה קשה להשתמש בו, כי ירא שמא יפצע את ידיו. ואין הלכה כרבי יוסי. **מספרת** – מין "מספרים" של סכין אחת כפופה (עין פירוש הרא"ש; "תפארת ישראל"), **שנחלקה לשנים** – לשני חלקים, **רבי יהודה מטמא** – הואיל וכל חלק ראוי לשימוש, שאפשר לחתוך בו, הריהו מקבל טומאה; **וחכמים מטהרין** – שאין כל חלק ראוי לשימוש אלא בדוחק, הלכך אינו מקבל טומאה. והלכה כחכמים.

ג תרחור שנפגם – טמא, עד שינטל רבוי; נשבר מקופו – טהור. קרדם שנפל עשפו – טמא, מפני בית בקועו; נפל בית בקועו – טמא, מפני עשפו; נשבר מקופו – טהור.

ד מגרפה שנפלה כפה – מטמאה, מפני שהיא פקקנס, דברי רבי מאיר; וחכמים מטהרין. מגרה שנפלו שניה אחת מבנותיה – טהורה; נשתיר בה מלא הסיט במקום אחד – טמאה. המעצד, והאזמל, והמפסלת, והמקדח שנפגמו – טמאים; נפל חסומן – טהורין. וכלן שנחלקו לשנים – טמאים, חוץ מן המקדח. והרוקני בפני עצמה – טהורה.

ה מחט שנפל חריצה, או עקצה – טהורה. אם התקינה למתוח – טמאה. של סקין שנפל חריצה – טמאה, מפני שהוא כותב בה; נפל עקצה – טהורה. של מתוח – בין כך ובין כך טמאה. מחט שהעלתה

פירוש ברטנורא

הראש האחד שצריך שישאר בראש השני כדי שיעור בית אחיה שיהיה ראוי לעשות מלאכתו:

ג תרחור. כלי עשוי כמין מרה שחופרים בו את הקרקע, וברזל שלו מחודד מפי לחתוך בו השרשים שלא יעכבו את המחרשה: שינטל רובו. רוב הברזל או רוב חיסומו: מקופו. חור שמכניס בו הקתא. כמו (ברכות נ"ה) קופא דמחמא: טהור. דתו לא חזי למלאכה כיון שאין יכול להכניס בו בית יד: קרדם. מחודד וחותך משני צדדיו. הצד האחד רחב ומשתמש בו הנגרים וקרוי עשפו. תרגום מחרשתו, עשפיה. והצד השני קצר וקרוי בית בקעו, לפי שבאותו צד בעלי בתים מבקעים עצים. ובגמרא במסכת ביצה (דף ל"א) קורא לצד הרחב נקבות שלו, ולצד הקצר זכרות שלו: ד מגריפה. עשויה לגרוף את האפר מן הכירה ומן התנור, וכשהוסרה כפה נשאר הבית יד שלה עשוי כעין קורנס של נפחים. ואין הלכה כר"מ: מגירה. היא משור בלשון מקרא. סיג"א בלע"ז: אחת מבינתיים טהורה. אם ניטל מכל בין שני שינים שן אחת, אי אפשר יותר לגרר בה, הלכך טהורה דלא חזיא להשמשה: נשתיר בה. מן השינים שלמים שיעור הסיט במקום אחד: טמאה המגירה. דבאותו מלאו הסיט שהוא שלם חזיא לגרר. ושיעור מלאו הסיט, כל מה שאפשר לאדם להרחיב בין אצבע לאמה: מעצד. כלי ברזל שחתרש מנסר בה הנסרים. דולדור"א בלע"ז: איזמל. תער קטן שמלין בו את התניוק. תרגום חרבות צורים, אזמלן חריפין: והמפסלת. ברזל מחודד קבוע בתוך עץ, ומוליכין ומביאין אותו על הלוח ומחליקין אותו. לשון פסל לך: מקדח. כלי שבו מנקבים הלוחות: שנפגמו. נתבקעו: ניטל חיסומן. כפי החרב ובפי הסכין ובפי הקרדום ובחודו של מקדח נותנים ברזל טוב ונחשב, אצאל"ו בלע"ז, וחוסמן פתח בו כדי שיהא חזי לחתוך יפה, והו קרוי חיסומן: והרוקני. העץ שהמפסלת קבועה בו קרוי רוקני. ואם ניטל הברזל שפוסל ומחליק ונשאר העץ לבדו בלא ברזל, טהור:

ה חריצה. כמו חורה. החור שמכניסין בו החוט: עקצה. הראש החד שמכניסים בבגד כשתופרין. כמו עוקצי תאנים, שהוא החד שבתאנים: אם התקינה למתוח. דרך האורגים שלוקחים מחט שבורה ונותנים אותה בשפת הבגד כדי שמתחו שפתותיה: מחט של סקאים. מחט גדול שתופרים בו השקים העשויים

משניות מבוארות – קהתי

למלאכתה. למלאכה. נשתיר בה מלא הסיט במקום אחד – אם נשאר במגירה, במקום אחד, שיניים רצופות כמלאו הסיט, היינו כמלאו הרוחב שבין אצבע לאמה, טמאה – מין גרזן, והאזמל – סכין קטנה, ראיה היא למלאכתה. המעצד – מין גרזן, והאזמל – סכין קטנה, והמפסלת – מקצועה (רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים: כלי המשמש לפיסול (תפארת ישראל), והמקדח – שוקדחים בו נקבים, שנפגמו – נתבקעו (רמב"ם), טמאים – עדיין מקבלים טמאה, לפי שאפשר עוד להשתמש בהם למלאכתם. נטל חסומן – שכן נותנים פלדה כפי הכלים הללו כדי לחסום אותם, שיהיו חזקים וחדים, ואם ניטל חיסומם, טהורין – אינם מקבלים טמאה, ששוב אינם ראויים למלאכתם. וכלן – וכל הכלים שנימנו לעיל, שנחלקו לשנים – לשני חלקים, טמאים – עדיין מקבלים טמאה, חוץ מן המקדח – שאם המקדח נחלק לשניים, אינו מקבל טמאה, שאינו ראוי למלאכתו. והרוקני בפני עצמה – היינו העץ של המקצועה, לאחר שניטל הברזל המחליק מתוכה, טהורה – אינה מקבלת טמאה, שאינה ראויה לשימוש.

– לקבל טמאה, פדי לעשות מלאכתן – שאם יש בחלק שנשאר כדי לעשות בו מלאכתו הרי הוא מקבל טמאה.

באור משנה ג

תרחור – כלי ברזל רחב וחד במחרשה, שחופרים בו את הקרקע וגם מנקים בו את העפר הנדבק למחרשה, שנפגם – שנשבר קצת ממנו, טמא – מקבל טמאה, עד שינטל רבוי – של הברזל או של אורך חידודו (עיין ברטנורא; תפארת ישראל). נשבר מקופו – אזנו, הנקב שנכנסת בו הקת, טהור – אינו מקבל טמאה, ששוב אינו ראוי למלאכתו. קרדם – בעל שני ראשים, שננטל עשפו – צידו החד, טמא – מקבל טמאה, מפני בית בקועו – צידו העבה המשמש לביקוע עצים, שנותנים עליהם יתד ומכים עליה בקרדם. נטל בית בקועו, טמא – מקבל טמאה, מפני עשפו – צידו החד, שמשמשים בו הנגרים (רמב"ם). נשבר מקופו – החור שבו תחובה הקת של הקרדום, טהור – אינו מקבל טמאה, שאינו ראוי עוד לאחד משימושו.

~ יום חמישי ~

באור משנה ד

מחט שנפל חריצה – החור שלה, שמכניסים בתוכו את החוט, או עקצה – שניטל החוד שלה, טהורה – אינה מקבלת טמאה. אם התקינה למתוח – למתוח בה שפת היריעה, כדרך האורגים שנותנים מחט שבורה בשפת הבגד כדי למתוח שפתותיה, או למתוח בה יריעות שכיבסו אותן, כדי להרחיבן, טמאה – הרי היא מקבלת טמאה, לפי שיש בה שימוש. של סקין – מחט של תופרי שקים, שהיא גדולה, שננטל חריצה – החור שלה, טמאה – הרי היא מקבלת טמאה, מפני שהוא כותב בה – בפנקס של שעווה; נטל עקצה – חודה, טהורה – אינה מקבלת טמאה, שאינה ראויה

מגרפה שנפלה כפה – שגורפים בה את האפר מן התנור, טמאה – הרי היא מקבלת טמאה, מפני שהיא פקקנס – שמקל הברזל של המגריפה יכול עוד לשמש כקורנס, כפטיש; דברי רבי מאיר – הסובר, שכיון שהיא כקורנס עדיין חשובה היא כלי, אף על פי שאין זו מלאכתה הראשונה של המגריפה. וחכמים מטהרין – שלדעת חכמים הואיל ובטלה מלאכתה הראשונה אינה מקבלת טמאה. מגרה – משור, שננטלו שניה אחת מבנותיה – שניטלה כל שן שנייה שלה, טהורה – אינה מקבלת טמאה, לפי שאינה ראויה

חלודה, אם מעכבת את התפירה – מהורה; ואם לאו – ממהא. צנורא שפשטה – מהורה; בפפה – חורה לממהא.

ו עץ המשמש את המתכת – טמא; והמתכת המשמשת את העץ – מהורה. פיצד? פותחת של עץ, והפין שלה של מתכת, אפלו אחת – ממהא; פותחת של מתכת, והפין שלה של עץ – מהורה. טבעת של מתכת, וחותרם שלה של אלמוג – ממהא; טבעת של אלמוג, וחותרם שלה של מתכת – מהורה. השן שבפנים שבפותחת, ושבמפתח – ממהא בפני עצמה.

ז הפדומין האשקלוני שנשברו, והאנקלי שלהן קימת – הרי אלו טמאין. המעבר, והמורה, והמגוב, וכן המסרק של ראש, שנמלה אחת משניהן, ועשאן של מתכת – הרי אלו טמאין. ועל כלל אמר רבי יהושע: דבר חדוש

פירוש ברטנורא

משער עוים וכיוצא בהן מן הבגדים הגסין: שהוא כותב בה. בפנים של שעווה: של מוחה. אם התקנה למתוח בה שפת הבגד כדרך שהאורגים עושים: בין כך ובין כך טמא. שהרי היא ראיה למיתוח בלא עוקצה ובלא חרירה: אם מעכבת את התפירה. שאינו יכול לתפור בה מפני החלודה. ויש מפרשים, דכל זמן שרושם החלודה ניכרת בבגד היינו עיכוב התפירה, ומהורה, דהכי משמע בפרק במה בהמה (דף נ"ב): צנורא. מולג קמן עקום בראשו ורגליו להפך בו בשר על גבי גחלים, ויש מהן קמנים שמוחטין בהן פתילות ומקנחים בהן גרות. וכשפשטה הוי כמחט שניטל חרירה ועוקצה ומהורה: והפין. שינים של מפתח שבתן פותחים הדלת. וצורת זו המפתח ידוע במלכות מצרים ובכל ארץ ישראל: אפילו אחת ממהא. ואע"ג דהשינים בפני עצמן בלא פותחת מהורים, קבען בפותחת טמאים, מ"מ השינים חשובים עיקר והפותחת משמשת: אלמוג. קורא"ל בלע"ז, והוא צומח בצמולת ים. ותחלתו רך קורם שיקפאחו האויר, ומפתחים בו חותם. ובמקרא עצי אלמוגים: השן שבטט. לא דמי לפין של פותחת, שהשן משמשת בפני עצמה, משא"כ בפין, הלכך ממהא בפני עצמה:

ז החדומין. עץ גדול ארוך ויוצאים ממנו אונקליות אילך ואילך, ותולין באותן אונקליות צלוחיות של מים באויר כדי לצננן. ורמב"ם פירש, כמין זר ואונקליות סביבותיו וכו' מעלין הכלים שנפלו לכור: האשקלוני. שנעשים באשקלון: המעבר והמורה והמגוב. כלים עשויין לנקות התבואה מן התבן ולהעביר התבן ממקום למקום. המעבר יש לו שינים ודומה ליד של בני אדם, ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמורה בו זרים החמין בגורן, לפיכך נקרא מורה, ושיניו

משניות מבוארות – קהתי

מין עץ משובח (כמובא במלכים א' י, יא-יב), טמא – הטבעת מקבלת טומאה, שהטבעת היא העיקר; טבעת של אלמוג, וחותרם שלה של מתכת, מהורה – אינה מקבלת טומאה, שאף על פי שיש בית קיבול באלמוג לשבץ שם את החותרם, מכל מקום הואיל ועשוי למלאותו, אין זה נקרא בית קיבול (תוספות יום טוב; ועיי' תוספות רבי עקיבא איגר, שנתנו על כך). הלשון – של מתכת, שבטט שבפותחת – היינו שבמנעול הקבוע בדלת, ומשום שהוא רחב נקרא: טט שבפותחת. ויש בתוכו פנימה בריח, שבו בולטת שן, וכשרוצים לפתוח המנעול, תוחבים המפתח בחור שבטט ודוחפים בחפץ שבראש המפתח את השן שבבריח, ועל ידי כך נפתח המנעול (תפארת ישראל); ויש מפרשים: השן הקבוע בטט או בפותחת, ושבמפתח – או השן שבמפתח, טמא בפני עצמה – אם ניטלה מהם, הרי היא מקבלת טומאה בפני עצמה (עיי' במפרשים שמקשים מברייתא המובאת במסכת שבת פא, א: "חפי פותחת טהורין. קבעו בפותחת טמאין". ומתורצים, שיש אולי הבדל בין קבועים לשאינם קבועים. – הר"ש).

באור משנה ז

הפדומין האשקלוני – הנעשים באשקלון – שנשברו – נדום הוא עץ ארוך שיוצאים ממנו אונקליות (ויום כפויים). ותולים בהן בקבוקים מלאים מים באויר כדי לצננן; ויש מפרשים, שמעלים בו מן הבור את הדלי או את הכלים שנפלו לתוכו (הר"ש לפי פירוש הגאונים והערוך); ובאה משנתנו ללמד, שאם החדומים נשברו, והאנקלי שלהן קימת, הרי אלו טמאין – מקבלים טומאה, לפי שהאונקלי היא עיקר הכלי. המעבר – כלי בעל שיניים, כעין קלשון, שמעבירים בו את התבן ממקום למקום, והמורה – אף הוא כעין קלשון, בעל שיניים צפופות, רחבות וארוכות, שזורים בו את התבואה, לנקותה מן המוך, והמגוב – כמין מזרחי שמוציאים בו את התבן מן התבואה לאחר שזורה במזרח; וכל אלו פשוטי כלי עץ הם; וכן המסרק של ראש, שנמלה אחת משניהן – כל אלו, אם הוסרה מהם שן אחת, ועשאן של מתכת – ותיקן להם שן של מתכת, הרי אלו

לכתיבה. של מתכת – מחט המיוחדת למיתוח, ויש בה גם עוקץ וחור לתפירה, בין כך ובין כך – בין שניטל חרירה ובין שניטל עוקצה, טמא – מקבלת טומאה, שהרי ראיה היא למיתוח בלא חרירה ובלא עוקצה. מחט שהעלתה חלודה, אם מעכבת את התפירה – שאינו יכול לתפור בה מפני החלודה; ויש מפרשים, שרושם החלודה יחא ניכר בתפר, מהורה – אין המחט מקבלת טומאה; ואם לאו – שאינה מעכבת את התפירה, טמא – הרי היא מקבלת טומאה. צנורא – מחט עקומה שהיא כעין מלקחיים, שפשטה – שעשה אותה פשוטה, מהורה – אינה מקבלת טומאה; בפפה – חזר וכפף אותה, חורה לטמאתה – לקבל טומאה; והרמב"ם מפרש: חורה לטומאתה הישנה (הל' כלים יא, יז).

~ יום ששי ~

באור משנה ו

משנתנו דנה בכלי העשוי מקצתו מן העץ ומקצתו מן המתכת.

עץ המשמש את המתכת – שעיקר הכלי הוא ממתכת, והעץ שבו משמש את המתכת; ויש מפרשים, שמשמש לאו דווקא, אלא שהוא טפל למתכת, וכן להלן (משנה אחרונה). טמא – אף על פי שהוא פשוטי כלי עץ, מכל מקום הואיל ומשמש את המתכת, הרי הוא מקבל טומאה; והמתכת המשמשת את העץ – אם עיקר הכלי הוא פשוטי כלי עץ, והמתכת שבו משמשת את העץ, מהורה – אף המתכת אינה מקבלת טומאה. פיצד? פותחת של עץ, והפין שלה – נוסח אחר: וחפין שלה – של מתכת – מפתח של עץ, ושיניו הנכנסות לתוך המנעול הן של מתכת, אפילו שן אחת של מתכת, לפותחת אלא שן אחת; ויש מפרשים: אפילו שן אחת היא של מתכת, טמא – הפותחת מקבלת טומאה, לפי שהשן של מתכת היא העיקר בה. פותחת של מתכת, והפין שלה של עץ, מהורה – אין הפותחת מקבלת טומאה, שהעיקר בה הוא הפין של עץ שאינה מקבלת טומאה. טבעת של מתכת, וחותרם שלה של אלמוג – מין חומר הגדל בקרקע הים (קור' 27). ואינו מקבל טומאה; ויש מפרשים:

חדשו סופרים, ואין לי מה אשיב.

ח מסרק של פשתן שנמלכו שניו, ונשתיר בו שתים – טמא, ואחת – טהור; וכלן אחת אחת בפני עצמן – טמאות. ושל צמר שנמלכו שניו אחת מבגדים – טהור; ונשתיר בו שלש במקום אחד – טמא. היתה החיצונה אחת מהן – טהור. נמלכו ממנו שתים ועשאן למלקטת – טמאות; אחת והתקינה לגר, או למתוח – טמאה.

פרק ארבעה עשר

א כלי מתכות, כמה הוא שעוין? הדלי – כדי למלאות בו. קמקום – כדי ליחם בו. מחם – כדי לקבל סלעים. הלפס – כדי לקבל קיתונות. קיתונות – כדי לקבל פרוטות. מדות וין – ביון, ומדות שמן – בשמן; רבי אליעזר

פירוש ברטנורא

מרבוב משיני המעבר. והמגו. שינוי מרבוב משיני המורה, ובו בוררים התבואה אחר שורו אותה במורה: דבר חדש חידשו סופרים. ראויין היו להיות מהורים, דפשוטי כלי עץ נינהו, ומשום שן אחת של מתכת לא נחתה להו טומאה: ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן:

ח מסרק של פשתן. יש לו שינים מרבובות כעין מחטים ארוכים תחובים בעץ, ובו סורקים הפשתן; ונשתיר בו שתים טמא. אם לא נשתירו בו אלא שני שינים בלבד טמא המסרק, דאכתי חוו למלאכתו: אחת אחת בפני עצמן טמאות. כל שן ושן בפני עצמה שנמלה מן המסרק, טמאה, דחויא לכתוב בה בפנקס של שעווה: ושל צמר. מסרק של צמר: אחת מבגדיהם. שמכל שלש הסמוכות נמלה האמצעית, וזו לא חוי: היתה החיצונה אחת מהן טהור. השן החיצונה של המסרק היא רחבה ואינה ראויה לסרוק בה, כעין החיצונה שבמסרק הראש שלנו, הלכך אם החיצונה אחת מן השלש שנשארו, מיהור המסרק, שאינה ראויה לסרוק בה שאין כאן אלא שתי שינים: ועשאן למלקטת. ללקט בהן את השער: והתקינה לגר. להוציא בה הפתילה ולהיטיב בה את הנר: ולמיתוה. גרסינן. כלומר למתוח בה שפת הבגד כדרך האורגים [שתוחכים] מחט בשפת הבגד כדי שימתחו שפתותיה:

יד א כלי מתכות. שנתרועעו ונשברו: כמה הוא שיעוין. כמה יתה שיעור השבר הנשאר מהן ויקרא עושה מעין מלאכתו והיו חשובים כלים ליטמא: מיהם. שמתכונן בו מים. והוא גדול מקומקום: כדי לקבל סלעים. שכל סלע ארבעים דינרין: הלפס. אית דגרסי הלפס. והוא כלי נחושת גדול שמרתחים

משניות מבוארות – קהתי

ניטלו, טמא – המסרק מקבל טומאה, שראוי הוא עדיין לשימוש. היתה החיצונה – השן החיצונה של המסרק, שהיא רחבה ואינה ראויה לסריקה, אחת מהן – אחת מן השלוש הסמוכות שנשארו, טהור – המסרק, לפי שאין בו אלא שתי שינים, ואינו ראוי לשימוש. נמלכו ממנו – מהמסרק, שתים – שתי שינים, ועשאן למלקטת – לכעין מלקחים, ללקט בהן שערות וכיוצא בהן, טמאות – הרי הן מקבלות טומאה, שתשובות הן כלי; אחת – ניטלה מן המסרק שן אחת, והתקינה לגר – להוציא בה את הפתילה ולהיטיב בה את הנר, או למתוח – למתוח בה שפת הבגד, כדרך האורגים שתוחכים מחט בשפת היריעה כדי שתמתח, טמאה – השן מקבלת טומאה. ודווקא בשן שניטלה ממסרק של צמר, הדין הוא שאינה מקבלת טומאה אלא אם כן התקינה לאיזה שימוש, לפי ששיניים אלו דקות הן, ואינן ראויות לכתובה בשעווה. אבל שן ממסרק של פשתן, שעבה היא, וראויה לכתובה בפנקס של שעווה, אינה צריכה תיקון, ולכן שינוי לעיל, ששן שניטלה ממסרק של פשתן מקבלת טומאה בפני עצמה (הריש לפי רב פ9א בגמרא יבמות מג, א).

באור משנה א

משנתנו דנה בשביר כלי מתכת, אימתי הם עדיין חשובים כלים ומקבלים טומאה. כלי מתכות – שנשברו, כמה הוא שיעוין – של השברים, שעדיין יהיו חשובים כלים לקבל טומאה, או להישאר בטומאתם שהיתה בהם בתחילה? הדלי, כדי למלאות בו – בשבר הדלי, מים לשותה; קמקום, כדי ליחם בו – לחמם בו מים; מחם – כלי שמחממים בו מים, והוא גדול מקומקום, כדי לקבל סלעים – במפרשים מבואר (על פי התוספות), שבדלי ובקומקום מדובר בכגון שנשברו, ואילו במיחם ובשני הכלים דלהלן, מדובר בכגון שניקבו, ובאה המשנה ללמד, שאם הנקב אינו גדול, עד שאפשר למלא את המיחם סלעים, הריהו מקבל טומאה. וקבעו חכמים שיעור זה, לפי שלפעמים היו משתמשים במיחם לשמירת סלעים בו. הלפס – האילפס; ויש גורסים: הלפס – היינו יורה גדולה, כדי לקבל קיתונות – שאפשר למלא קיתונות, כעין כדים קטנים, להדיחם בו במים חמים. קיתונות, כדי לקבל פרוטות – שאפשר למלא אותם פרוטות, ולא יפלו מתוכם. מדות וין, ביון – כלים שמודדים בהם יין, שיעור השברים שלהם

טמאין – מקבלים טומאה, משום אותה השן. ועל כלן צמר רבי יהושע: דבר חדוש חידשו סופרים – שהרי פשוטי כלי עץ הם, ואינם ראויים לקבל טומאה משום השן האחת של מתכת; ויש מפרשים, שדברי רבי יהושע מוסבים גם על הכדורים האשקלונים (עיי' "משנה אחרונה: "תפארת ישראל", ואין לי מה אשיב – מפני מה אמרו חכמים כן (ברטנורא), כלומר שלא מצא טעם לדבריהם. ויש מפרשים: ואין לי מה אשיב – אין לי מה להשיב על דבריהם, כלומר שאין לו תשובה לחלוק על דברי חכמים, אבל החידוש מסופק (רמב"ם).

בענין "המעבר והמורה והמגוב" כותב הרמב"ם:

"שלושה מיני כלי הגורן הם כדמיון כף האדם, יבורו בהם החיטים והשעורים מהתבן, ויתחלפו שמונתם לפי התחלפות תמונתם, כי מהן רוב השיניים (בעל השיניים המורבות, יבורו בו החיטים בסוף הענין (בסוף נקטו התבואה). וממנו מעט השיניים, אין לו כי אם שלוש שיניים בלבד, יבורו בו החיטים בתחילת הענין מהתבן הגס, והוא המעבר: ורוב שיניים ממנו – המורה והיותר רוב השיניים מהם נקרא מגוב."

משנתנו שנויה כולה במסכת "טבול יום" פרק ד משנה ו. ויש דעה, שהלשון "ועל כולן אמר רבי יהושע..." מוסב גם על המשניות שקדמו שם למשנה זו (הרא"ש).

~ שבת קודש ~

באור משנה ח

מסרק של פשתן – שסורקים בו פשתן, והוא לוח של עץ שתחובות בו שיני ברזל מרבובות כעין מחטים ארוכות, שנמלכו שניו, ונשתיר בו שתים – שתי שיניים בלבד, טמא – המסרק מקבל טומאה, שעדיין ראוי הוא למלאכתו; ואחת – אבל אם לא נשתירה בו אלא שן אחת, טהור – אין המסרק מקבל טומאה, ששוב אינו ראוי לשימוש; וכלן אחת אחת בפני עצמן, טמאות – כל שן ושן בפני עצמה, כשניטלה מן המסרק, הרי היא מקבלת טומאה, מפני שראויה היא לכתוב בה בפנקס של שעווה (עיי' לעיל משנה ה). ושל צמר – ומסרק של צמר, שנמלכו שניו אחת מבגדיהם – שניטלה ממנו כל שן שנייה, טהור – אין המסרק מקבל טומאה, שהואיל והשיניים אינן סמוכות זו לזו, אינו ראוי לסריקה הצמר; ונשתיר בו שלש – שיניים סמוכות, במקום אחד – אף שכל שאר שיניו

אומר: פֶּלֶן בְּפִרוּטוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אומר: הַמְחֶסֶר חֲטִיפָה – טָמֵא, וְהַמְחֶסֶר לְטִישָׁה – טָהוֹר.

פירוש ברטנורא

בתוכו מים ונותנים בו קיתונות קטנים להדיחן בתוכו: כולן בפרוטות. כולן משערים אם יש בשבר שלהן כדי לקבל פרוטות. ואין הלכה כר' אליעזר: המחוסר הגפה טמא. ר' עקיבא מיירי בתחלת עשייתן של כלים, וקאמר, דכלים המחוסרים הכיסוי שלהן, טמאין, דמקרו נגמרים מלאכתן. הגפה, מלשון יניפו הדלתות (נחמיה ז'). והרבה יש במשנה, כדי שיפתח ויגוף ותוגב. אע"פ שנפן לא קנה דבמסכת מעשר שני (פרק ג' משנה י"ב) פירוש, שכיסה אותן במגופה: ומחוסר לטישה טהור. שהוא חשוב גולמי כלי מתכות שאינן מקבלין טומאה. לטישה, לשון לומש כל חורש נחושת וברזל (בראשית ד').

משניות מבוארות – קהתי

שניקב, והוא סובר שאם הוא מחוסר הגפה, היינו שאפשר לסתום את הנקב או השבר, הואיל ומלאכה זו אינה צריכה אומן, לפיכך הכלי טמא; כך היא שיטתו של הגר"א, אלא שהוא נוקט את הגירסה שלפנינו: המחוסר חטיפה, טמא, והוא מפרש: כלי מתכת שנשבר, ואי אפשר להשתמש בו מפני החידודים היוצאים מהשברים וצריך להחליקם, טמא, שחטיפה אינה צריכה אומן, והדיקט יכול לחטפו, היינו ליטול חידודיו. אבל המחוסר לטישה, שאינו יכול להשתמש בו עד שילטשוהו, טהור. שלטישה צריכה אומן (ענין "משנה אחרונה").

תוספתא (כלים בבא מציעא ד, א). "כלל אמרו בכלי מתכות: המחוסר חטיפה – טמא, המחוסר לטישה – טהור; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: כלי מתכות שנתרועעו. אם משמשינן מעין מלאכתן ראשונה – טמאין, ואם לאו – טהורין. כיצד? דלי – כדי למלאות בו לשתות, המיחם – כדי להחם בו לשתות, והקיתון – כדי לשמש בו את האורחין... נקבו קומקומין – כדי לקבל חמין. מיחם – כדי לקבל סלעים. הלבס כדי לקבל קיתונות" וכו'.

ביין, שאם הם ראויים עדיין למדוד בהם יין, הרי הם מקבלים טומאה, ומדות שֶׁמֶן, פֶּשֶׁם – וכלים שמודדים בהם שמן, שיעור השברים כדי למדוד בהם שמן; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר: פֶּלֶן בְּפִרוּטוֹת – כל מידות יין ושמן שנשברו או שניקבו, שיעורם של השברים בפרוטות, שאם הם עדיין מקבלים פרוטות, מקבלים טומאה. רַבִּי עֲקִיבָא אומר: הַמְחֶסֶר חֲטִיפָה – ויש גורסים: המחוסר הגפה. כלומר סתימה, טָמֵא – מקבל טומאה; וְהַמְחֶסֶר לְטִישָׁה – שהיא עבודת אומן, טָהוֹר – אינו מקבל טומאה. לפי רוב המפרשים לא בא רבי עקיבא לחלוק, אלא עוסק הוא בענין אחר, בגולמי כלי מתכת, והוא בא ללמד, שכלים שאינם מחוסרים אלא מגופה וכיסוי, מקבלים טומאה, לפי שחשובים הם כלים שנגמרה מלאכתם, אבל אם מחוסרים הם לטישה, הרי הם עדיין גולמי כלי מתכת, ואינם מקבלים טומאה. ויש מפרשים (כפי שמוכח מהתוספתא, וכמשמענות לשון המשנה), שרבי עקיבא בא אמנם לחלוק על החכמים בענין כלי מתכת שנשבר או

אגרות קודש

ב"ה, כ' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם ובעתם קבלתי מכתביו... וראשון ראשון עיקר בברכת מזל טוב לקשוח"ת של בתו מרת... תחי' עם ב"ג שי' ויתן השי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור תורת החסידות.

וכיון שכנראה ממכתבו החתן אינו מורגל כ"כ בהדרכת תורת החסידות ובתורת החסידות עצמה, הנה בודאי תומ"י - נגש הוא וכן בתו תחי' למלאות ולהשלים ענין זה אשר כמובן יסוד הוא בחיים לחיים מאושרים באמת, צו א ווארימע לעבעדיקע פרייליכע הויז, ובטח יכתוב לי מהנעשה בזה, אף שכנראה מבין שורות מכתבו עדיין לא שם לבו להתעסק בזה כראוי בה בשעה שטרוד ביותר בהכנות הגשמיות של החתונה, ואולי דבר אחד מתורץ בחבירו, כי מפני העלם והסתר הגשמיות אינה נראה הרוחניות עד שגם שוכחים ע"ז. והגע בעצמך אם טרוד כ"כ בהוצאות החופה ואביזריהו שאין זה אלא ענין של יום אחד ורוב ההוצאות הוא מפני הרצון לנשיאות חן בעיני אדם, הרי עד כמה צריך להיות טרוד בהכנות הרוחניות שזה נוגע להזוג הצעיר למשך כל חייהם והאריכות בזה אך למותר...

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

(ואנא) אמינא לך. כלומר: אתה מיעטת בשבחו: הן יראת ה'. יחידה היא היראה בעולם: מי שאכל שום וריחו נודף בו. פירוקא הוא. כלומר, הכי קאמר קרא: אם רשעת מעט - אל תוסף על רשעתך, דמי שאכל שום וריחו נודף כבר לחבריו, כלום יחזור ויאכל עוד אחר, ויהיה נודף יותר לזמן ארוך? חרדין ועצבין. נוטריקון דחרצובות: כאלולם. שפתחו פתוח ורחב: זה דרבם. לעיל מיניה כתיב "קרבם בתימו לעולם", דהיינו קבורה, והדר כתיב "זה דרבם כסל למו", כלומר: יודעין הם שזו דרבם - אבל כסל למו, כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב (ב)כליותיהם מחשבת סופם. ושם תאמר מחמת החלב שכוו והרי הם שוגגין - ת"ל: "ואחריהם" - את העתיד לבא לנפשם אחרי אוכלם "בפיהם יצו" ויספרו תמיד, ואעפ"כ - אינן חורדין:

'ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' וסור מרע בינה, ומשמעו כמו הפסוק שבסמוך, שכל חשיבותה של חכמת האדם בעיני ה' היא יראתו, והלשון 'הן' שנקט הכתוב, שפן בלשון יוני קורין לאחת 'הן', כלומר, יחידה היא היראה בעולם, ואין לאדם דבר אחר חוץ ממנה. ומבואר, שרבי אלעזר הפליג בחשיבות היראה. מסיקה הגמרא:

תוספתים - אכן מוכח הדבר שרבי אלעזר הוא זה ששיבח את רבי יעקב בר אחא ביראת חטא.

כהמשך למה שאמרו לעיל (ל). שבקשו לגנוז את ספר קהלת, משום שדבריו סותרים דברי תורה, מביאה הגמרא פסוק נוסף שנראה ממנו שסותר דברי תורה: דר' רב עולא, מאי דכתיב - מה משמעות הכתוב (קהלת ז יז) 'אל תרשע תרבה וגו', ואל תהי סכל, למה תמות בלא עתך ותמוה, וכי תרבה הוא דלא לירשע - לא ירשע, הא מעט לירשע - ירשע, אלא יש לפרש הפסוק על פי משל, למי שאכל שום וריחו נודף ומצער את חבריו, וכי מכיון שממילא ריחו נודף יחזור ויאכל עוד שום אחר ויהא ריחו נודף זמן ארוך יותר, כך מי שחטא מעט אל יאמר בלבו כיון שממילא חוטא אני, אוסיף ואחטא עוד, ועל כך אמר 'אל תרשע הרבה', כלומר אל תוסיף להרשע. הגמרא מביאה מאמר נוסף המדבר בגנותם של הרשעים המוסיפים רשעות על רשעותם: דר' רבא בר רב עולא, מאי דכתיב במזמור המתאר את הצלחתם המדומה של הרשעים בעולם הזה (תהלים עג ד), 'פי אין חרצבות למותם ובריא אולם', אמר הקדוש ברוך הוא לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין [נוטריקון של 'חרצובות'] מיום המיתתה שאז יעמדו למשפט, ואינם יראים לחטוא, אלא שלבם בריא להן כאלולם שפתחו פתוח ורחב, כלומר, מרוצים הם במעשיהם. ויהינן דאמר רבה, מאי דכתיב במזמור המדבר בענין הרשעים הבוטחים בעושרם (שם מט יד), 'זה דרבם כסל למו', פסוק זה מוסב על האמור קודם לכן (פסוק יב) 'קרבם בתימו לעולם' המרמז על הקבורה, ועל כך אמר, יודעין רשעים שזה דרבם, למיתה, אולם 'כסל למו', מאחר ויש להם חלב

דף לא עמוד ב. הגמרא מביאה מעשה בענין גודל מעלת יראת ה': רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי - היו יושבים, חליף ואזיל - עבר והלך לפנייהם רבי יעקב בר אחא, אמר ליה חד לחבריה - אמר אחד לחבירו, ניקו מקמיה - נעמוד מלפניו לכבודו, דגבר דחיל חטאין הוא - שאיש ירא חטא הוא. אמר ליה אידך [-השני], ניקו מקמיה, דגבר בר אוריין הוא - שאיש בן תורה הוא. אמר ליה הראשון, אמינא לך אנא - אמרתי לך אני שבחו הגדול, דגבר דחיל חטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין הוא - ואתה אומר לי שבן תורה הוא, הלא מיעטת בשבחו, שמעלת ירא חטא גדולה ממעלתו של בן תורה.

במעשה זה לא נתברר מי משניהם החשיב יראה מתורה, ומבררת הגמרא מי הוא. אומרת הגמרא: תוספתים - יש להוכיח דרבי אלעזר הוא זה דאמר 'דגבר דחיל חטאין הוא', משום שהחשיב יראה מתורה, דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר (דברים י יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך, כי אם ליראה וגו' את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא תהבה אתו, ולעבד את ה' אלהיך'. וכתוב באיוב לאחר שתאר את חכמת ה' העמוקה הניכרת בבריאת העולם ומלואו, מאמרו של הקדוש ברוך הוא לאדם (איוב כח כח),

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

עַל בְּסֻלָּם, והוא מכסה את כליותיהם, לפיכך אין הכליות מעוררות אותם לחשוב על המיתה ולשוב בתשובה. **שָׁמָּה תֹאמַר שְׂבָחָה הִיא הַמִּיתָה מִתֵּן מַחְמַת הַחַלָּב**, ושוגגים הם, **תִּלְמוּד לֹאֲמַר** בהמשך הפסוק (פסוק יד), **וְאֶחָרֵיהֶם בְּפִיָּהֶם יִרְצוּ סֵלָה** – ואת העתיד לבא עליהם לאחר אובדם מהעולם, מספרים הם תמיד, ואף על פי כן אינם שבים בתשובה.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' 1

מְצִילֵין, יֵשׁ לַחֲתוּל דְּרוֹסָה, שְׂבָאֲשֶׁר הוּא כּוּעֵס יֵשׁ לוֹ אֶרֶס חֻזָּק, וְכִשְׁהוּא מִכָּה אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ הַעוֹף בְּצִיפּוּרָנָהּ, הוּא מְשַׁלֵּיךְ בָּהּ אֶרֶס וְחֻכְמִים חֻלְקִים עַל בְּרִיבֵי בּוֹה, וְסוֹבְרִים שֶׁבֶכַל אֹפֶן אֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל, אָף כֹּאשֶׁר יֵשׁ מְצִילִים, כִּפִּי שִׁיתָבָאֵר בַּגְּמָרָא לַחֲלָן. וְרַב חֲסָדָא סוֹבֵר כְּדַעַת בְּרִיבֵי, וְאֵכֵן הוּא דִּיבֵר רַק בְּאֹפֶן שִׁישׁ מְצִילִים לְבַהֲמָה אוֹ לַעוֹף, וּלְפִיכֵךְ אִמְרָ שְׂבָאֲוֹפֶן זֶה יֵשׁ דְּרִיסָה לַחֲתוּל וְלִנְמִיָּה. מַה שְׁאֵין כֵּן הַבְּרִייתָא וְשִׁמְבָּאֵר בָּהּ שְׁאֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל סוֹבֵרֶת כְּדַעַת חֻכְמִים שְׁאֵין לַחֲלָק בּוֹה, וּבִכֵּל אֹפֶן אֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל וְנִמְיָה.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי בְּרִיבֵי. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְכִי בְּמָקוֹם שְׁאֵין מְצִילִין אֵין דְּרוֹסָה, וְהָא תְּהִיָּא תְּרַנְגוּלָת דְּהוּא בִּי – שֶׁהִיתָה בְּבִיתוֹ שֶׁל רַב בְּהֵנָּה, דְּרִהֵט וְרִיץ חֲתוּל בְּתֵרָה, וְעַל – נִכְנְסָה הַתְּרַנְגוּלָת לְאִידִירוּנָהּ – לַחֲדָר, וְאִיתְּחִיד דְּשָׂא בְּאִפִּיָּה – וְנִסְגְּרָה הַדֹּלֶת (מַעֲצָמָה) בְּפָנֵי הַחֲתוּל, וּמִתְּחִילָה לְרִשָּׁא בְּסִיחּוּפִיָּה – וְהִכָּה הַחֲתוּל אֶת הַדֹּלֶת בְּכַף יָדוֹ, וְאִשְׁתַּכַּח עָלֶיהָ – וְנִמְצָאוּ עַל הַדֹּלֶת חֲמִשָּׁה קוֹדֶשִׁי (טִיפוֹת) דְּמָא – אֶרֶס שֶׁל חֲמֵשׁ אֲצִבְעוֹת. וּמוֹכַח מִכָּר, שִׁישׁ אֶרֶס לַחֲתוּל אָף בְּאֹפֶן שְׁאֵין מְצִילִין לְבַהֲמָה אוֹ לַעוֹף הַנְּדִרְסִים.

מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אָף עַל פִּי שֶׁלָּא הָיוּ שֵׁם מְצִילִים לַתְּרַנְגוּלָת, מִכָּל מָקוֹם הַצֵּלָת עֲצָמָה נְמִי, שֶׁבִּרְחָה מִן הַחֲתוּל, בְּהַצֵּלָת אֲחֵרִים דְּמִי, וּלְפִיכֵךְ הִיָּה לַחֲתוּל אֶרֶס, מִפְּנֵי שֶׁכֵּעַס עַל הַתְּרַנְגוּלָת שֶׁבִּרְחָה וְהִצִּילָה אֶת עֲצָמָה מִמֶּנּוּ.

הַגְּמָרָא מֵיִישֵׁבֶת אֶת דַּעַת חֻכְמִים הַסּוֹבְרִים שֶׁבֶכַל אֹפֶן אֵין לַחֲתוּל דְּרִיסָה, עִם הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹכַח. מִבִּרְרַת הַגְּמָרָא: וְרַבֵּנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁלְעוֹלָם אֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל, אָף כֹּאשֶׁר יֵשׁ לוֹ מְצִילִים, כִּיכֵד יִפְרְשׁוּ אֶת הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹכַח, שֶׁמּוֹכַח שִׁישׁ לַחֲתוּל אֶרֶס. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: וְיִהְיֶה אֵית לִיה – אֵכֵן יֵשׁ לַחֲתוּל אֶרֶס, וְלֹא קָלִי וְיִהְיֶה – אִמְנָם אֵינוֹ שׁוֹרֵף וּמִמֵּית.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֹפֶן אַחֵר לִישֵׁב אֶת דַּעַת רַב חֲסָדָא עִם הַבְּרִייתָא: אִיכָּא דְּאָמְרִי, שֶׁרַב חֲסָדָא אֵכֵן סוֹבֵר שִׁישׁ דְּרִיסָה לַחֲתוּל בִּכֵּל אֹפֶן, בֵּין אִם יֵשׁ מְצִילִים וּבֵין אִם אֵין מְצִילִים, וְהָא מִנִּי – הַבְּרִייתָא הַסּוֹבֵרֶת שְׁאֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל, כְּדַעַת בְּרִיבֵי הִיא, הַסּוֹבֵר שְׂבָאֲוֹפֶן שְׁאֵין מְצִילִים, אֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל. דְּתִנְיָא, בְּרִיבֵי אֹמְרִי, לֹא אִמְרוּ יֵשׁ דְּרוֹסָה לַחֲתוּל וְנִמְיָה, אֲלָא בְּמָקוֹם שִׁישׁ מְצִילִין, שֶׁהוּא כּוּעֵס וְיֵשׁ לוֹ אֶרֶס חֻזָּק, אֲבָל בְּמָקוֹם שְׁאֵין מְצִילִין, אֵין דְּרוֹסָה, שֶׁמּוֹשׁ שְׂבָאֲוֹפֶן זֶה אֵין הַחֲתוּל כּוּעֵס כֹּל כֵּךְ, וְאֵין הָאֶרֶס שֶׁל חֻזָּק. וְהַבְּרִייתָא דִּיבִירָה בְּאֹפֶן שְׁאֵין מְצִילִים לִגְדִי אוֹ לַעוֹף הַנְּדִרְסִי, וּלְפִיכֵךְ שִׁנְיָו שְׁאֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל וְנִמְיָה.

מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְכִי בְּמָקוֹם שְׁאֵין מְצִילִין אֵין דְּרוֹסָה, וְהָא תְּהִיָּא תְּרַנְגוּלָת דְּהוּא בִּי רַב בְּהֵנָּה, דְּרִהֵט וְרִיץ חֲתוּל בְּתֵרָה, וְעַל – נִכְנְסָה הַתְּרַנְגוּלָת לְאִידִירוּנָהּ – לַחֲדָר, וְאִיתְּחִיד דְּשָׂא בְּאִפִּיָּה – וְנִסְגְּרָה הַדֹּלֶת בְּפָנֵי הַחֲתוּל, וּמִתְּחִילָה לְרִשָּׁא בְּסִיחּוּפִיָּה – וְהִכָּה הַחֲתוּל אֶת הַדֹּלֶת בְּכַף יָדוֹ, וְאִשְׁתַּכַּח עָלֶיהָ חֲמִשָּׁה קוֹדֶשִׁי דְּמָא – וְנִמְצָאוּ עַל הַדֹּלֶת אֶרֶס שֶׁל חֲמֵשׁ אֲצִבְעוֹתָיו. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: הַצֵּלָת עֲצָמָה נְמִי בְּהַצֵּלָת אֲחֵרִים דְּמִי.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה כְּמַה סְפִיקוֹת בַּעֲנֵין דְּרִיסַת חֲתוּל וְנִמְיָה: בְּעָא מִינֵיהּ רַב בְּהֵנָּה מִכָּר,

בְּבַהֲמָה דְקָה, וּבִיאֵר רַבִּי בְּנִימִין בִּר יִפְתָּ שְׂרָבִי יְהוּדָה מִפְּרַשׁ אֶת דְּבָרֵי תַנָּא קָמָא, וְכִי נִבְרָא אֲבָרָא קָא רְמִית – מְקַשָּׁה אֶתְּהָ מִדְּבָרֵי אֲמִירָא אַחֵר עַל דְּבָרֵי הָאֲמִירָא הַשְּׁנִי, אֲלֵא אָף עַל פִּי שְׂרָבִי בְּנִימִין בִּר יִפְתָּ סוֹבֵר שְׂרָבִי יְהוּדָה מִפְּרַשׁ אֶת דְּבָרֵי תַנָּא קָמָא, רַב חוּלָק וְסוֹבֵר שְׂרָבִי יְהוּדָה נִחְלָק בּוֹה עַל תַּנָּא קָמָא, וְהִינּוּ שְׁתַּנָּא קָמָא נִקֵּט 'וְדִרְוֹסַת הַזֹּאב' לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׂזָאב דּוֹרֵס אָף בְּבַהֲמָה גִּסָּה, וְלֹא לִמְעַט חֲתוּל וְרַבִּי יְהוּדָה חוּלָק וְסוֹבֵר שְׂזָאב דּוֹרֵס דּוּוּקָא בְּבַהֲמָה דְקָה, וְרַב בָּא לַחֲדָשׁ שְׁכַל הַחַיּוֹת שְׁלִמְטָה מִן הַזֹּאב, כְּגוֹן חֲתוּל, אֵין לָהֶם דְּרִיסָה אָף בְּבַהֲמָה דְקָה.

הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת בְּאֹפֶן אַחֵר מִהַדִּישׁ רַב. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא תִּירוּץ נוֹסֵף: אִיבְעִית אִימָא, לַעוֹלָם הַמִּשְׁנָה נִקְטָה 'זָאב' לְמַעוּטֵי חֲתוּל, וְלֹאֲמַר שְׁאֵין לוֹ דְּרִיסָה בְּבַהֲמָה, וְזֹאת בָּא רַב לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁמּוֹה דְּתִנְיָא שֶׁהַמִּשְׁנָה שִׁנְקָטָה 'וְדִרְוֹסַת הַזֹּאב', אֵין זֶה בְּדוּוּקָא, אֲלֵא אִירְחָא דְּמִלְתָּא קְתִנִּי, שְׂזָאב דְּרָבּוֹ לְדִרְוֹס, וְלֹא כִּדִּי לִמְעַט חֲתוּל, לְכֵן קָא מְשַׁמַּע לָן רַב, שֶׁהַתַּנָּא נִקֵּט כֵּן בְּדוּוּקָא, לִמְעַט כֹּל שְׁלִמְטָה מִן הַזֹּאב, שְׁאֵין לוֹ דְּרִיסָה.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת דְּבָרֵי רַב חֲסָדָא בְּדִינֵי דְרִיסָה: אִמְרִי רַב עֲמֶרֶם אִמְרִי רַב חֲסָדָא, אָף עַל פִּי שֶׁהַתַּבָּאֵר לַעֲלִיל שְׁאֵין דְּרִיסָה לַחֲתוּל וְנִמְיָה בְּבַהֲמָה דְקָה, מִכָּל מָקוֹם דְּרוֹסַת חֲתוּל וְנִמְיָה, נִחְשַׁבֶת דְּרִיסָה בְּגִדִּים וּפְלָאִים, דֵּהִינּוּ בַּהֲמָה דְקָה שְׁבִדְקָה, אֵכֵן בְּאִילִים וְרִחִלִּים, שֶׁהֵם בַּהֲמוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁבְּבַהֲמָה הַדְּקָה, אֵין לָהֶם דְּרִיסָה. וְדִרְוֹסַת חוּלָהָ, שֶׁהִיא קִטְנָה מִן הַחֲתוּל וְהַנְּמִיָּה, אֵינָה נִחְשַׁבֶת דְּרִיסָה אֲלֵא בְּעוֹפוֹת.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב חֲסָדָא: מִיִּתְיָב, שִׁנְיָו בְּרִייתָא, דְּרוֹסַת חֲתוּל, נִין וְנִמְיָה אֵינָה דְרִיסָה, וְאֵינָה טְרִיפָה עַד שֶׁתִּינָקֵב לַחֲלָל – שִׁהִיָּה מַחְמַת דְּרִיסָה זֶה נִקֵּב בְּבַהֲמָה שִׁמְגִיעַ לַחֲלָל גּוֹפָה, וְכוּנָן שִׁנְיָקוֹב הַדֶּקֶין וְ–בִּנְיָ הַמַּעֲשִׂים, שְׂבָאֲוֹפֶן זֶה הָרִי הִיא טְרִיפָה מִדִּין 'נִקֵּב' הַפּוֹסֵל בִּכֵּל שֶׁהוּא, כְּמוֹ בְּאֹפֶן שִׁנְיָקוֹב קוֹץ אֶת הַדֶּקֶין. מִדִּיִּיקַת הַגְּמָרָא: מִכָּר שֶׁשִּׁנְיָו שְׁדוּוּקָא אִם נִיקֵּב הַדֶּקֶין הִיא טְרִיפָה, וְלֹא מַחְמַת הַדְּרִיסָה עֲצָמָה, מִשְׁמַע שְׁדוּוּקָא מִשּׁוֹם הַנִּקֵּב הִיא טְרִיפָה, אֲבָל דְּרוֹסָה לִית לָהּ (לַחֲתוּל, נִין וְנִמְיָה) וְאִפְּלוּ בְּעוֹפוֹת, וְכֹל שֶׁכֵּן בְּגִדִּים וְטִלְאִים. וְקִשָּׁה מִכָּאן עַל רַב חֲסָדָא שֶׁאִמְרָ שִׁישׁ דְּרִיסָה לַחֲתוּל וְנִמְיָה.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בֵּין הַבְּרִייתָא לַמִּשְׁנָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְתַסְבֵּירָא – וְכִי סוֹבֵר אֶתְהָ לֹאֲמַר שִׁנְיָ לֹא דְרִים, וְהִתְנֵן (לַעֲלִיל מַבֵּ) וְדִרְוֹסַת הִנֵּן טְרִיפָה.

מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: הָא לֹא מְשַׁנָּא, כָּאֵן – הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּעוֹפוֹת, וּבִיאֲרָה הַמִּשְׁנָה שִׁישׁ לִנֵּץ דְרִיסָה בְּעוֹפוֹת. וְאִילוּ כָּאֵן – הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּגִדִּים וּפְלָאִים, שְׁאֵין לִנֵּץ דְרִיסָה בָּהֶם.

הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְקוּשִׁיא עַל רַב חֲסָדָא מִהַבְּרִייתָא: מִכָּל מָקוֹם, לְרַב חֲסָדָא מְשַׁנָּא מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁהִרִי רַב חֲסָדָא אִמְרָ שִׁישׁ דְּרִיסָה לַחֲתוּל וְנִמְיָה, וְאִילוּ בְּרִייתָא מְבִאֵר שְׁאֵין לָהֶם דְּרִיסָה.

מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: הוּא (רַב חֲסָדָא) דְּאָמְרִי בִּי הָא תַנָּא, דְּתִנְיָא, בְּרִיבֵי (שֵׁם חֲכָם) אֹמְרִי, לֹא אִמְרוּ אֵין דְּרוֹסָה לַחֲתוּל, אֲלָא בְּמָקוֹם שְׁאֵין אֲנָשִׁים שֶׁמְצִילִין אֶת הַעוֹף אוֹ הַגְּדִי מִן הַדְּרִיסָה, שְׂבָאֲוֹפֶן זֶה אֵין הַחֲתוּל כּוּעֵס כֹּל כֵּךְ וְאֵין הָאֶרֶס שֶׁל חֻזָּק. אֲבָל בְּמָקוֹם שִׁישׁ

57 מוסיפה הגמרא: **אמר ר' יוחנן**, ואינה טריפה אלא כשנשברו **מחציתין**
58 של צלעות **כלפי** ו-לצד השדרה ששם חיות הבהמה, אבל נשברו
59 בחציתן התחתון לצד החזה, כשריה.
60 מבארת הגמרא באלו צלעות אם נשברו נעשית הבהמה טריפה:
61 **אמר רבא בר בר חנה** **אמר רבי יוחנן**, ואין שבר מטרף אלא
62 **בצלעות גדולות שיש בהן מוח**, אבל לא בצלעות הקטנות הסמוכות
63 לזנב, שאם אין רוב צלעות שנשברו אלא בצירוף אלו הקטנות,
64 כשריה.
65 עד עתה התבאר דין נשברו הצלעות הנשנה במשנתנו, עתה
66 מבארת הגמרא גם דין נעקרו הצלעות: **אמר ר' עולא**, **בן זבאי** **אמר**,
67 כשהצלעות נעקרו לגמרי ממקום חיבורם בחוליות השדרה,
68 נעשית הבהמה טריפה אף אם נעקרו רק **ברוב צד אחד**, שלא
69 נעקרו אלא שש צלעות בלבד. אך אם רק נשתקרו הצלעות, אין
70 הבהמה נעשית טריפה אלא **ברוב שני צדדין**, דהיינו שנים עשרה
71 צלעות כמבואר לעיל. **רבי יוחנן** **אמר**, בין נעקרו בין נשתקרו, **ברוב**
72 **שני צדדין**.
73 מבארת הגמרא הדין כשגם החוליה נעקרה כולה או מקצתה: **אמר**
74 **רב**, נעקרה צלע אחת וחוליה מחוברת אליה נעקרה עמה, **מפיה**.
75 מבררת הגמרא: **אמר רבי** **בבא** **אמר** **רב** **אסי** תלמידיו **לרב**, אם
76 נעקרה צלע **מכאן** ו-מצד אחד ו-גם הצלע **מכאן** ו-שכנגדה בצד
77 השני וחוליה ששניהן מחוברות בה **קיימת**, מהו הדין בזה. **אמר**
78 **לר' רב** בלשון תמיחה, **גיסמרא קאמרתו** - הרי שאלתם היא
79 באופן שנחלקה הבהמה לשנים, שהרי נעקרו שתי צלעות זו כנגד
80 זו, ואם כן אין בזה ספק כלל, שהרי לא רק שטריפה היא בכך אלא
81 אף נבלה.
82 מקשה הגמרא: **והא** **רב** **נמי** **גיסמרא קאמר** - והרי גם רב אמר דינו
83 באופן שנחלקה הבהמה לשנים, שאף שדיבר כשלא נעקרה אלא
84 צלע אחת, מכל מקום כיון שגם החוליה נעקרה, הרי הצלע שכנגד
85 מחוברת אליה נשמטת ונופלת, ולדבריו, דינה שאף נבלה היא,
86 ומדוע אמר רב בדינו שרק טריפה היא, ומה היתה שאלת רב כנגד
87 כהנא ורב אסי אחר שכבר שמעו ממנו לאסור. מתרצת הגמרא:
88 **כי קאמר רב**, כשנעקרה רק הצלע **בלא** החוליה, והצלע שכנגד
89 נשארת מחוברת בחוליה ואינה נשמטת, ואינה נבילה.
90 מקשה הגמרא: **והא** **רב** **צלע וחוליה קאמר** בדינו, ולא ניתן לומר
91 שדינו אמור כשהחוליה קיימת. מתרצת הגמרא: אף שאמר רב
92 צלע וחוליה, אין כוונתו שהחוליה כולה נעקרה שאז גם הצלע
93 שכנגד נשמטת. אלא כוונתו שצלע וחצי חוליה בלבד נעקרה,
94 והצלע שכנגד מחוברת יפה בחצי חוליה הקיימת.
95 מקשה הגמרא: **מכלל** - אם כן משמע **דרב בבא** **אמר**,
96 כשנעקרה צלע **בלא** חוליה **אמר** ו-שאלו לרב, שהרי באופן שגם
97 חלק מהחוליה נעקר כבר שמעו ממנו שאסור, ועל כרחך שלא
98 שאלו אלא כשנעקרה הצלע לבד, שעל אופן כזה עדיין לא שמעו
99 ממנו, ואם כן קשה, וכי האם על כך **אמר** **לר' גיסמרא קאמרתו**
100 ו-מדברים אתם שנחלקה הבהמה ואף נבלה היא, **והאמר ר' עולא**,
101 **בן זבאי** **אמר**, נעקרו הצלעות, נעשית הבהמה טריפה אף שנעקרו
102 רק **ברוב צד אחד**, שהן שש צלעות, נשתקרו הצלעות, הרי היא
103 טריפה כשנשברו **ברוב שני צדדין**, הרי שבפחות משש צלעות אף
104 טריפה אינה, וכל שכן שבאחת מכאן ואחת מכאן בלבד שאינה
105 נבלה.
106 מתרצת הגמרא: **אמר** **לר' יו** - יש לומר שאין בדברי בן זכאי סתירה
107 לדברי רב, משום דהתם **זה** **שלא** **בגגה** **זה** - שם בדברי בן זכאי
108 שאמר כשנעקרו הרי היא טריפה ברוב צד אחד, מדובר שנעקרו
109 מכאן ומכאן באופן שלא היו זה כנגד זה, ולכן פחות משש אינה
110 טריפה, אבל **הא** בדברי רב כהנא ורב אסי, שאלתם היתה על
111 אופן שנעקרו שנים **זה** **בגגה** **זה**, ולכך אמר להם רב שאף נבלה
112 היא.

1 נפל על גבי חול **הקד**, לא **תישנין** לריסוק איברים, שגרוריו
2 מחליקים זה מזה ואינו נכבש ונשאר רק לעולם. אך אם נפל על
3 גבי חול **הקד**, **תישנין** לריסוק איברים, משום שנחבט מאבנים
4 גדולות שבו.
5 נפל על גבי **אבק דרכים**, **תישנין**, שגם הוא נכבש ונצמד יחד
6 ומתקשה. נפל על גבי **תיבנא** ו**עבדי בנא** - תבן של חיטים ושעורים
7 הקשור בחבילה, **תישנין**, משום שהוא בחבילה קשה הוא. ואם
8 לא **עבדי בנא** - אינו קשור בחבילה, לא **תישנין**, שאז רק הוא.
9 נפל על גבי **חיט** ו**כל דמיניהו** - חיטים וכל מיניהם הקשים כמותם,
10 **תישנין** לריסוק איברים, שקשים הם. וכן על גבי **שערי** ו**כל דמיניהו**
11 - שעורים וכל מיניהם הקשים כמותם, אף בהם **תישנין**.
12 כל מיני קמניות, אין בהם חשש משום ריסוק אברים כשנפל עליהם
13 עוף, כיון שמחליקים הקטניות זה מזה ואינם נכבשים יחד, ומשום
14 כך העוף נשמת והולך ואינו נחבט, **לר' יוחנן** **מן רופא** - מין
15 קטניות הנקרא תלתן, מפני שנכבשים הם. **חיטאי** ו-אפוניס **אין** בו
16 משום ריסוק אברים, משום שצורתם עגולה ואינם נכבשים יחד.
17 **חפצי** ו-חמצות **יש** בו משום ריסוק אברים, מאחר שאין צורתם
18 עגולה, לפיכך נכבשים יחד.
19 כלל **דמילא** ו-כלל הברר, כל מידי **דמשירי** - כל דבר המחליק
20 זה מזה, **אין** בו משום ריסוק אברים, שנשמת והולך ואין העוף
21 נחבט בו, וכל שלא **משירי** - שאינו מחליק **יש** בו משום ריסוק
22 אברים שנכבש הוא.
23 הגמרא מבארת חילוקי הדינים בנפילת עוף על ידי מלכודת
24 הנקראת 'דבוק' **דבוק** - מלכודת הנעשית על ידי מודף קטן המרוח
25 בדבק חזק, ומניחים לידו אוכל לעופות וכששוכן עליו העוף נדבק
26 בו, וכשפורח באויר המודף מפילו לארץ. נחלקו האמוראים האם
27 יש בזה חשש נפילה, **רב אשי** **שרי** ו-התיר, **אמימר** **אמר**. מבארת
28 הגמרא: **בחד גפא** - כשרק כנפו האחד של העוף נדבק, **דכולי**
29 **עלמא** לא **פליגי** ומודים שניהם **דשרי**, משום שיכול לישא עצמו
30 בכנף האחד שאינו דבוק, ואינו נפל לארץ ואינו נחבט, **כי פליגי**
31 **בתרי גפי** - כששני כנפיו נדבקו, **מאן דאמר** ו**אמימר** **אמר** **לר' טעמו**,
32 משום ד**הרי** **ניקום** - האין ישא ויחזיק עצמו שלא יחבט בנפילה.
33 **ומאן דשרי** ורב אשי **אמר** **לר' טעמו**, משום שא**פשי** **דניקום** **אעיקרי**
34 **דפי** - יכול הוא לישא ולהחזיק עצמו בראש הכנפים שלא יחבט.
35 **ואימא דאמרי** שמועה זו בלשון אחרת, **בתרי גפי** - כששני כנפיו
36 נדבקו, **כולי עלמא** לא **פליגי** ומודים **אמימר**, שאינו יכול להקים
37 ולהחזיק עצמו שלא יחבט בנפילה. **כי פליגי** **בחד גפא** - כשרק
38 כנפו האחד נדבק, **מאן דשרי** ורב אשי **אמר** **לר' טעמו**, משום
39 ד**אפשי** **דפרי** **בחד גפא** - שיכול לישא עצמו בכנף האחד שאינו
40 דבוק ואינו נחבט. **ומאן דאמר** ו**אמימר**, טעמו הוא, **כיון דהתא** לא
41 **מצי פרי** - משום שבכנף הדבוק אינו יכול לישא עצמו, **התא** **נמי**
42 **לא מצי פרי** - גם בהוא שאינו דבוק אינו יכול לישא עצמו,
43 ונחבט מחמת הנפילה.
44 פוסקת הגמרא: **והילכתא בתרי גפי** - כשנדבקו שני כנפיו, **אמימר**,
45 **בחד גפא** - וכשנדבק כנף אחד בלבד, **שרי**.
46 שנינו במשנה: **נשתקרו רוב צלעותיה**. והוא אחד מ"ח הלקיות
47 שנעשית הבהמה טריפה בכך. הגמרא מבארת את האופנים
48 השונים בזה: **תנו רבנן** בברייתא, **אלו הן** - כמה הם רוב צלעות
49 שאם הן נשברו נעשית בכך הבהמה טריפה. מבארת הברייתא:
50 הנה בבהמה ישנן עשרים ושתיים צלעות, אחת עשרה בימין ואחת
51 עשרה בשמאל וראה אירור, הרי שרוב צלעות הן ששים עשרה,
52 ולכן, כשנשברו שש צלעות **מכאן** - מצד אחד של הבהמה ו**שש**
53 **מכאן** - מצידה השני, והרי הן גם רוב מכל הצלעות וגם רוב של
54 כל צד וצד, אז אפילו שלא נשברו רוב בכל צד אלא אחת עשרה
55 צלעות **מכאן** וצלע אחת **מכאן**, הבהמה נעשית טריפה, שהרי בסך
56 הכל נשברו שנים עשרה שהם רוב מעשרים ושתיים צלעותיה.

חול הדק לא חיישין — דמישתיק ואינו נכבש לעולם. חול הגס — אבנים גדולות
 שבו מרסקין העוף כשנופל עליהם. **אבק דרכים** — גם הוא נכבש ונעשה קשה.
תיבנא — *אישתירי"ם בלעז, תבן של חטים ושעורים. **בונא** — חבילה. **חיצי** וכל
 דמיניהו — כגון שיפון שהוא קשה, חיישין אם נפל עליהם. כל מיני קטניות — לא
 חיישין, משום דמישתיקין מהדרי ואינם
 נכבשים יחד. **רוביא** — תלתן. **חימצי** —
 *פישל"ש, מחליקין הן ואינן נכבשים. **חיפצי**
 — *צידור"ש, ואינן עגולין ולא מישתיקין.
 כל דמישתיקין — מחליקין זה מזה ואינן
 נכבשים יחד, והנופל עליהם נשמת והולך,
 ואין כאן חבט. **דבוק** — *גלד"א בלעז,
 וטחין אותו בדף קטן, והעוף שוכן עליו
 ומדבק בו, ופורח עם הדף ונופל לארץ. **כחד**
נפא — שלא נדבק אלא בנק אחת ופורח
 בשניה. **חיצי ניקום** — במה יחא יכול להקים
 ולשאת את עצמו, הלכך, כשנופל נחבט
 בנפילה גמורה. **אעיקבי דנפא** — במקצת
 הוא נושא את עצמו בעקבי הגופים. והוא
 ראש הכנף, מקום שחותבין הכנף מן האותו.
בתרי נפי אסור — אלא אם כן עמד והלך.
 כתוב בהלכות גדולות: כל דיכא דבעי
 בדיקה, כגון נפולה ושבורה ודורסה
 דמיטכשרי בבדיקה — הני מילי בדורות
 קמאי דהוו בקאי למיבדק, אבל אגן לא
 בקיאינן לא סמכין אנפשיין. ולי נראה דאין
 לו לדיין אלא מה שענינו ראות, ומותר
 לסמוך עליו דכתיב (דברים יז) "ואל השופט
 אשר יהיה בימים ההם", אבל הוא יזהר יפה,
 ולהביא לפניו כל הטבחים וכל הבקאין
 דבר, כי דיכוי דנימטיה שייבא מכשרא
 |סנהדרין זב, עשרים ושתים צלעות גדולים
 שיש בהן מוח יש לה לבהמה, אחת עשרה
 מכאן ואחת עשרה מכאן, ורוב שלהן הוי
 שתים עשרה. הכי גרסינן: או אחת עשרה
 מכאן ואחת מכאן, ומחצין כלפי שדרה —
 ובעינן שיהו נשברות אותן שתים עשרה
 צלעות מחצין כלפי שדרה, לפי ששם
 חיותה, ולא מחציה ולצד החזה. **בר ובאי** —
 לא ידענא מנן. נעקרי ברוב צד אחד — מיון
 שנעקרו שש מזה, דהיינו רוב צד אחד —
 טרפה, אבל כשנשברו לא מיטרפא אלא
 בשתיים עשרה, דהיינו רוב שני צדין. וחוליא
 עמה — ואפילו החוט קיים. אמרי ליה — בעו
 מיניה: נעקרה צלע מכאן וצלע כנגדה
 וחוליא קיימת, מהו? **גיטרא קאמריהו** —
 בתמיה, בהמה שנפסקה באמצעיתה אתם
 שואלים: הא נבלה נמי היא, כדאמר בפרק
 קמא (חולין כא,א) **והא רב נמי גיטרא**
קאמר — רדיון דנעקר צלע וחוליא עמה — הרי צלע שכנגדו נשטמת ונפלה, וקרי לה רב טרפה וחצי חוליא —
דבר כהנא רב אסי — צלע מכאן וצלע מכאן וכל החוליא קיימת בעו מיניה: דאי צלע וקצת חוליא — הא שמעינן ליה דאמר דאפילו כהנא מיטרפא, ואינהו בעו תרתיה.
 אלא ודאי צלע בלא חוליא קבעו מיניה. **ואמר** להו — איהו עלה: גיטרא קאמריהו, דאפילו נבלה נמי היא? בתמיה. **ואמר עולא וכו'** — אלמא רובו בעינן למיטרפא, וכל
 שכן דכחא לא מקריא נבלה ולריבי יוחנן — דאמר: אף נעקרו לא מיטרפא עד דאיכא רוב שני צדין, וכי מעקרו שש מימין ושש משמאל, ואפילו אלו לצד הצד האחד ואלו
 לצד האלה — אי אפשר דלא הוי אמצעיית דהכנגד זה, ואפילו הכי בעיא רובא למיטרפא. וכל שכן דכחא לא מקריא נבלה דבשלמא מעיקרא הוה סלקא דעתך דרב צלע
 וכולהו חוליא קאמר, ואינהו בעו מיניה צלע וקצת חוליא מכאן וכן מכאן, ואמצעייתה של חוליא קיימת. אבל השתא דאוקמת דרב צלע וחצי חוליא קאמר, ואינהו על כרחך
 צלע בלא חוליא קבעו ליה. וקאמר להו עלה: גיטרא קאמריהו — קשיא לן הא דרבי יוחנן ומשני: התם רב כהנא רב אסי. **בוכנא ואסיאתא** — כלומר, צלע וקצת חוליא.
 ורבי יוחנן — צלע בלא חוליא. **אי הכי** — דרב כהנא רב אסי צלע וקצת חוליא אמרי — היינו דרב, הא שמעינן ליה דבחדא נמי טריף, ומאי תיבעי להו בתרתיה? **אסיאתא** =
 חור שבחוליא שהצלע תחוב בו, היינו בחצי חוליא. **וליבעו מיניה כהנא** — דהא חדא אכתי לא קאמר להו, ותרתיה קבעו מיניה. **סברי** אם כן מירתח קא רתח —
 ממדוריהו דרב מיצין למפשט מאי דינא דחדא, דאי מחדא לן כשרה — כל שכן חדא ואי מחדא לן: טרפה, בלא ריתוח — פשטנין מינה דבחדא סבירא ליה כשרה. דאי סבירא
 ליה כהנא נמי טרפה, כי בעינן בתרתיה — ממדור לן בריתחא, למימר: השתא כהנא טרפה, תרתיה מיבעיא לכו? אבל אי בעינן מיניה חדא, אפילו סבירא ליה בתרתיה כשרה —
 לא מחדא לן בריתחא, למימר: השתא בתרתיה כשרה, דלא איכפת ליה אי תיסק אדעתך דבתרתיה טרפה. **והא** — בעו מיניה בתרתיה, וסבירא ליה דבחדא נמי טרפה, כדאמר
 רב לעיל: נעקרה צלע וחוליא עמה, ואוקימנא חצי חוליא. ואפילו הכי לא אהדר להו בריתחא. דנפשט מינה לעקירת חדא כיון דקאמר להו **גיטרא קאמריהו** — בתמיה
 — היינו ריתחיה, דהכי קאמר להו: הא לא איבעי לכו למיבעי, דנבלה נמי היא, אלא כהנא טרפה. מעיקרא — אפילו בלא אסיאתא. נחכשה — *מינצירא, ולא נפחתה.
 כמה

אילימא למעוטי חתול — כלומר, דוקא זאב דריס באימרי רברבי, ולא חתול. **ובי** תימא קמשמע לן דזאב בגסה נמי דריס — כלומר, דלחכי נקט מן הזאב ולמעלה — לאשמועינן דכל מן הזאב ולמעלה שוה, דמה ארי בגסה אף זאב בגסה. **הבי** גרסינן: אמר רב חסדא דרוסת חתול ונמיה בגדיים וטלאים — ולא גרסינן נץ במילתיה דרב חסדא. דאי גרס ליה, אם כן כי פריך ליה מברייא — מנץ נמי פריך, וכי משנה: הוא דאמר ברבי — צריך לומר דקאי נמי ברבי אנץ. ואילו מתניתין קתני נץ דיש לו דרוסה, ומתניתין איירי בכל ענין, אף במקום שאין מצילין וכי תימא, דמאי דמחלק ברבי היינו בגדיים וטלאים, אבל בעופות לא, אם כן מאי קאי פריך במהדיא תרגומותא דהוא בי ב כהנא? ואף על פי שעל כרחיך אנו צריכין לחלק משום דלא תקשה ברייתא אמתניתין — היינו משום דקסבר דבעופות קלי וזרייה, ובגדיים וטלאים לא קלי וזרייה. אבל ברבי סובר דמקום שיש לו מצילין — קלי בין בעופות בין בגדיים וטלאים, אבל במקום שאין מצילין — אין לו כלל ארס. ואי היה גרסינן נץ במילתא דרב חסדא, אם כן אף בנץ נמי היינו צריכין לומר כן. ועוד, לאיכא דאמרי דמשני דברייא כבריבי היא, אם כן לרב חסדא יש דרוסה לנץ בכל ענין, אף בגדיים וטלאים, ומאי איירא דחתי מתניתין עוף הדק? אפילו גדיים וטלאים נמי **מכל** מקום לרב חסדא קשיא — ואם תאמרי ולישני ליה דברייא באימרי רברבי וש לומר דדומיא דנץ קתני, דאף בגדיים וטלאים אין לו דרוסה. ומיהו, לפרוש איכא דאמרי דאוקי לברייתא כבריבי, ובאין לו מצילין לא היה חתול דומיא דנץ, דדרוסת נץ בעופות בכל ענין, ובגדיים וטלאים לא דריס בשום ענין. ומותר כן ותיישב אמאי לא מוקי ברייתא נמי ללישנא קמא כבריבי ובאין להן מצילין, הא במצילין יש להן דרוסה. משום דדומיא דנץ קתני, דאין לו דרוסה בכל ענין. **יש**

כמה חסרון בשדרה? בית שמאי אומרים: שתי חוליות, ובית הלל אומרים: חוליא אחת; ואמר רב יהודה אמר שמואל: וכן למרפה! — הכא — צלע בלא חוליא, התם — חוליא בלא צלע. — בשלמא צלע בלא חוליא — משפחת לה, אלא חוליא בלא צלע, היכי משפחת לה? — בשיחיה בפלי. מתקין לה רב אשימא: ולתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל! אמר ליה רב: כי איתשיל — לענין טומאה איתשיל, דהוה להו בית שמאי לחומרא. "וגלגולת שנתבסקה ברוקה". דעי רבי ירמיה רוב גובהה או רוב חיקיה? תיקו. "ובשר החופה רוב הפרס ברוכו". דעי רב אשי: ברוך קרוע, או ברוך נטול? תפשוט ליה מדרתנן: פרס הפנימית שניקבה, או שנקרע רוב החיצונה; ואמרי במערבא משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא: כל הפרס פולו — זו היא פרס הפנימי; ואי והו פרס החיצונה — בשר החופה את רוב הפרס! — מדי הוא טעמא אלא לשמואל; הכי אמר רבי יעקב בר נחמני אמר שמואל: מקום שאין בו מילת. "ודרוסת הזאב". אמר רב יהודה אמר רב: בבהמה — מן הזאב ולמעלה, ובעופות — מן הנץ ולמעלה. למעוטי מאי? אילימא למעוטי חתול — תנינא: ודרוסת הזאב! וכי תימא: הא קא משמע לן, דזאב בגסה נמי דריס — והא תנן, רבי יהודה אומר: דרוסת הזאב — בדהק, ודרוסת ארי — בגסה! וכי תימא: רבי יהודה מכלל פליג — והאמר רבי יפת אמר רבי אלעא: לא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים! — גברא אנברא קא רמית? איפשיט אימא: לעולם — למעוטי חתול; מהו דתימא, אורחא דמלתא קתני, קא משמע לן. אמר רב עמרם אמר רב חסדא: דרוסת חתול וגמיה — בגדיים וטלאים, דרוסת חולדה — בעופות. מיתבי: דרוסת חתול, נץ וגמיה — עד שתינקב לחלל אבל דרוסה לית לה! — ותסברא, נץ לא דריס? והתנן: ודרוסת הנץ! — הא לא קשיא: כאן — בעופות, כאן — בגדיים וטלאים. מכל מקום לרב חסדא קשיא! — הוא דאמר כי האי תנא, דתניא, ברבי אומר: לא אמרו אין דרוסה אלא במקום שאין מצילין, אבל במקום שיש מצילין — יש דרוסה. — ובמקום שאין מצילין אין דרוסה? והא תרגומותא דהוא בי רב כהנא, דרבת חתול בתרה ועל לאידרונא, ואיתחיד דשא באפיה, ומחיה לרשא בסיוחיה, ואשתפח עליה חמשה קורטי דמא! — הצלת עצמה נמי בהצלת אחרים דמי. ורבנן — וזיגרא אית ליה, ולא קלי וזרייה. איפא דאמרי: הא מני? ברבי היא, דתניא, ברבי אומר: לא אמרו יש דרוסה אלא במקום שיש מצילין, אבל במקום שאין מצילין — אין דרוסה. — ובמקום שאין מצילין אין דרוסה? והא תרגומותא דהוא בי רב כהנא, דרבת חתול בתרה ועל לאידרונא, ואיתחיד דשא באפיה, ומחיה לרשא בסיוחיה, ואשתפח עליה חמשה קורטי דמא! — הצלת עצמה נמי בהצלת אחרים דמיא. דעא מניה רב כהנא מרב: **יש**

כמה חסרון בשדרה — ולא תטמא באהל בלא בשר. **וכן למרפה** — דלית הלל מיטרפא בחדא חוליא. אלמא לשמואל עקירת חוליא הוא דטרפה, ולא עקירת צלעו בשיחיה בפלי — יש חוליות הרבה שאין שם צלעות. ולתנייה גבי קולי בית שמאי — אי לענין טרפה נמי פליג — ליתניה בעדיות, דקחשיב התם כל קולי בית שמאי וחומרי בית הלל, דהא לגבי טרפה הוה בית שמאי לקולא **כי איתשיל** — חסרון שדרה בבית המדרש. **לענין** — טומאת אהל נשאלה לפנייהם בכמה חסרונה, דהתם בית שמאי לחומרא. **רוב גובהה** — מן העינים ולמעלה. **רוב חיקיה** — גודל מרוב גובהה. **ברוך קרוע** — וכל שכן דבריה נטולה. **או ברוך נטול** — שניטל רובה, אבל ברוך קרוע לא מיטרפא. **תפשוט** — דברוך קרוע קאמר, דהא "או שנקרע" תנן, ומפרשין להאי רוב חיצונה דהיינו בשר החופה. **מדי הוא טעמא** — הא דמביעא לן ברוב קרוע או ברוך נטול. **אלא לשמואל** — דהא איתור אמרה לא שמתא לעיל, צלע שנעקרה וכו', ושמואל לא מפרש למתניתין כדאמרי במערבא, אלא: מקום שאין בו מילת, דהיינו בכרס עצמו. ואיתו מוסף האי טרפות דבשר החופה אמתניתין, כדגמרא גמירי לה, ותנא דמתניתין מיתיה לה "בוה הכלל". **מן הזאב ולמעלה** — הוי דרוסה, זאב בכלל. אבל מזהב ולמטה אף לו ארס חזק להמית בהמה אלא עופות. **ובעופות** — הנדרסין. **מן הנץ ולמעלה** — יש לו כח לדרוס עוף חרו. **וכי תימא** — אי לאו דרב הוה אמנא לעולם חתול נמי הוה דריסה בדהק, ומתניתין קא משמע לן דזאב אפילו בגסה נמי דריס, ומשום דאיירי בגסה נקט זאב. **גברא אנברא קא רמית** — דרבי אלעזר אדרב: דרב סבר רבי יהודה פליג, ותנא קמא אפילו בגסה קאמר. ואיטריך דרב לאשמועינן דמן הזאב ולמטה אפילו בדהק נמי לא, דלא תימא: האי דקתני זאב — משום גסה, אבל דקה — אפילו חתול נמי. **ואיבעית אימא לעולם** — מתניתין נמי ממשע חתול אפילו מוקד, דזאב גופיה דקתני — בדהק קאמר כרבי בנימין, ואתא רב לפרושי דדוקא נקט זאב במתניתין. מהו דתימא — האי דנקט זאב משום דאורחיה למידרס, ולעולם הוא הדין לחתול, קא משמע לן רב. נמיה — חיה היא. **יש** אומרים שהיא *מרטרינא בלעז. **גדיים וטלאים** — דקים שבדקה. ומודה רב חסדא באילים ורחלים כמתניתין. **עד שתינקב לחלל** — כקון בעלמא, ועד שתינקב הדקין. ומדשי להו כקון בנקובה, מכלל דארס שלה אין מוסיף אפילו לעופות, וכל שכן לגדיים וטלאים. **כרבי** — שם חכם. **לא אמרו אין דרוסה** — לחתול. **אלא במקום שאין מצילין** — לעוף או לגדי מיד, דאינו כועס כל כך, ולא אלים וזיהריה. **אבל במקום שיש לה מציל** — הוא כועס, ויש לו ארס חזק, וכשמכה בצפורן משליך בה ארס. **ודבר חסדא** — בשיש מצילין, **בסחופיה** **פלוטא. חמשה קורטי דמא — ארס של חמש אצבעות. **הצלת עצמה** — שהיא עצמה מצלת גופה ובורחת. ורבנן — דפליגי עליה דבריבי, דאמרי: אפילו יש מצילין אין דרוסה בהאי דמא דמשתכח בדשא, מפרקי לן. **אית ליה וזריא ולא קלי** — אינו שורף. **איכא דאמרי** — דרב חסדא אפילו במקום שאין מצילין קאמר דיש דרוסה. ומתניתין דנקט זאב — משום אימרי דבריבי נקט. והא מתניתין דנקט עד שתנקב לחלל — ברבי היא, ובמקום שאין מצילין, ורבנן פליגי עליה. **לא אמרו** — יש דרוסה לחתול. **אבל במקום שאין מצילין כו'** — ורבנן סברי: אף במקום שאין מצילין יש דרוסה.

הגמרא מבארת מדוע רב אשי לא פשט כן. מתרצת הגמרא: מִיָּד
הוא שָׁמַע - והלא אין הספק אֲלֵא לְשִׁמּוּאֵל, שהוא אמר דין זה
וְיִשְׁרָאֵל בְּרֹבֵהוּ (לעיל ע"א), ולשיטתו אין
לפשוט את הספק מהמשנה, משום שהוא מפרש באופן אחר את
דברי המשנה, שהרי (הבי אומר) [הָאָמֵר] רַבִּי יִצְחָק בְּרַיְיָ לְהַלְכֵי אִמֶּר
שִׁמּוּאֵל (לעיל ג), שכוונת המשנה 'כרס הפנימי שניקבה', היינו
המקום בכרס שָׁאִין בּוֹ מִיֵּלֶת - כעין צמר, שחלק מהכרס יש עליו
כעין צמר, שמגדלים אותו על ידי מים רותחים, וכוונת המשנה
היא על אותו מקום שאין בו אותו צמר, שאם ניקב הרי היא
טריפה. ולשיטתו, מה שאמרה המשנה 'או שנקרע רוב החיצונה',
אין הכוונה לבשר החופה את רוב הכרס, אלא הכוונה לשאר
הכרס, שאם נקרע רובו הרי היא טריפה. ואם כן התבאר שלדעת
שמואל דברי המשנה אינם שייכים לדבריו לעיל בענין 'בשר
החופה את רוב הכרס', ואין לפשוט משם את ספיקו של רב אשי.
בגמרא (לעיל ג), מבואר, ששמונה טריפות נאמרו למשה בסני, ו
ואחת מהן היא ה'דרוסה'. 'דרוסה' היינו חיה או עוף שנעצו את
ציפורנם בבהמה או בעוף, ועל ידי דריסה זו הם מטילים בהם ארס,
ומחמת דריסה זו סופם למות.
שנינו במשנה (לעיל ג): וְדִירוֹסָתָא הֵיאָב טריפה. הגמרא מבארת את
דברי המשנה: אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה אָמֵר רַבִּי, דין דרוסה בְּהִמָּה, הוא מן
הֵיאָב וְלִמְעֵלָה, שדווקא זאב והחיות שלמעלה הימנו יש להן ארס
חזק שממית בהמות אחרות, אבל החיות שלמטה מן הזאב, אין
בבן הארס שלהן להמית בהמה, אלא עופות. ודין דריסה בְּעוֹפֹת,
הוא מן הַנֶּזֶק וְלִמְעֵלָה, שדווקא הנץ והעופות שלמעלה הימנו יש
בהם כח לדרוס עופות חבירים, אבל למטה מן הנץ, אין לו כח
לדרוס עוף חבירו.
הגמרא מבארת מה בא רב ללמדנו במה שאמר 'בבהמה מן הזאב
ולמעלה'. מבררת הגמרא: לְמַעוֹטֵי מַאי - מה בא רב למעט
בדבריו, אֲלִיפָא לְמַעוֹטֵי חֲתוּל, כלומר שאין לחתול דריסה
בבהמות כלל, הלא פשוט הדבר, ומה בא רב להשמיענו בזה,
שהרי תַּנִּינֵי בַּמִּשְׁתַּנִּינִי (לעיל ג). וְדִירוֹסָתָא הֵיאָב טריפה, ומה שממע
שדווקא זאב דורס בהמה דקה, אבל חיה שלמטה הימנו אינה
דורסת. וְכִי תִּמְסָא שאין ראייה מהמשנה, משום שיתכן לומר
שבאמת המשנה סוברת שיש לחתול דריסה בבהמה דקה, ואף על
פי ששנינו במשנה 'זאב', אין זה למעט חתול בדקה, אלא הָאֵלָּא
מִשְׁמַע לָן - הטעם שנקט התנא כן הוא כדי להשמיענו דְּהֵיאָב בְּנִיבָה
נִמְי דְּרִיסָה - שזאב דורס גם בהמה גסה, כגון שור, אין כוונת התנא
למעט חתול בדקה. ולפיכך להשמיענו רב שאכן אין לחתול דריסה
בבהמה כלל. וְהָאֵלָּא תַּנִּינֵי (שם) רַבִּי יְהוּדָה אָמֵר, דְּרִיסָתָא הֵיאָב נחשבת
'דרוסה' דווקא בבהמה דקה, כגון כבשים ועיזים, וְדִירוֹסָתָא אֲרִי
נחשבת דריסה אף בבהמה נְפֹחָה. ומבואר בדברי רבי יהודה שלזאב
יש דריסה דווקא בבהמה דקה, ולא בבהמה גסה, ואם כן לא יתכן
לומר שהתנא נקט 'זאב' להשמיענו שזאב דורס אף בהמה גסה.
וְכִי תִּמְסָא שְׂרָבִי יְהוּדָה מִלְּפָנֵי פְּלִיג - חולק על דברי תנא קמא, והיינו
שתנא קמא אכן סובר שזאב דורס אף בגסה, ורק לדעת רבי יהודה
זאב דורס דווקא במה בא רב לחדש. וְהָאֵמֵר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַיְיָ אִמֶּר רַבִּי אֲלֵאָה,
לֹא בָּא רַבִּי יְהוּדָה לחלוק על חכמים, אֲלֵא לְפָרֵשׁ את דְּבָרֵי חֲכָמִים,
שמה שאמרו 'דרוסת הזאב', היינו דווקא בבהמה דקה. ואם כן
חזרת הקושיא למקומה, שמאחר ובדברי תנא קמא שנינו
'דרוסת הזאב', והתבאר שזהו דווקא בבהמה דקה, וממילא ודאי
שהתנא בא למעט שכל החיות שלמטה מהזאב אינן דורסות, ואם
כן מה בא רב להשמיענו במה שאמר 'בבהמה מן הזאב ולמעלה'.
הגמרא מבארת מה בא רב לחדש. מתרצת הגמרא: באמת בא רב
למעט חתול, שאין לו דריסה בבהמה. ואף שכבר שנינו במשנה
'דרוסת הזאב', אין זה למעט חתול, אלא לומר שזאב דורס אף
בהמה גסה, ואף שרבי יהודה אמר בפירוש שזאב דורס דווקא

בְּמַה חֲסֵרוֹן יִחָסֵר בְּשִׁנְיָהּ של המת שלא תטמא באהל, בֵּית שְׁמַאי
אָמְרִים, שְׁתֵּי חוֹלִיּוֹת, וּבֵית הַלֵּל אָמְרִים, חוֹלִיָּא אַחַת, וְאָמֵר רַב
יְהוּדָה אָמֵר שִׁמּוּאֵל, וכמו שנחלקו לענין אהל כן נחלקו לענין
מִרְפָּה, שלבית שמאי הסובר שרק שתי חוליות שנחסרו נחשבות
חסרון, אינה טריפה אלא בחסרון שתי חוליות, ולבית הלל נעשית
הבהמה טריפה אף בחסרון חוליה אחת. הרי שלשמואל עקירת
חוליה היא המטריפה ולא עקירת הצלע כמו שאמר כאן. מתרצת
הגמרא: הָכָא מדובר שנעקרה צֶלַע בְּלֹא חוֹלִיָּא, אך הָתָם נעקרה
חוֹלִיָּא בְּלֹא צֶלַע, ובשניהם אמר שמואל שטריפה.
שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא צֶלַע שנעקרה בְּלֹא חוֹלִיָּא, אכן מִשְׁפַּחַת
לָהּ - יש בנמצא אופן כזה, אֲלֵא חוֹלִיָּא שתעקר בְּלֹא צֶלַע, הִכִּי
מִשְׁפַּחַת לָהּ, הלא כשנעקרת החוליה, הצלע שמוחברת בה גם היא
נשמטת ונופלת. משיבה הגמרא: בְּשִׁלְמָא בְּפִלִי - תחת סוף
הכסלים, שיש שם הרבה חוליות ללא צלעות המחוברות להם.
ועל חוליות אלו אמר שמואל 'וכן לטריפה', שבעקירת אחת מהן
בלבד, טריפה לבית הלל.
מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב אֲשֵׁינָא, לדברי שמואל שאמר שבית
שמאי ובית הלל נחלקו גם לענין טריפה, ונמצא שבמחלוקת זו בית
שמאי הם המקילים שאין הבהמה נעשית טריפה אלא כאשר
יחסרו ממנה שתי חוליות, ובית הלל הם המחמירים שנעשית
הבהמה טריפה כאשר יחסר ממנה אך חוליה אחת, וְאֵם כֵּן לְתַנִּינָה
היה לו לתנא לשנות מחלוקת זו במסכת עדיות (פ"ד) גְּבִי קוּלִי בֵּית
שְׁמַאי וְחוֹמְרֵי בֵּית הַלֵּל - עם שאר המחלוקות שסידרם התנא שם
שבית שמאי מקילים בהם ובית הלל מחמירים בהם. מתרצת
הגמרא: אָמֵר לֵיהּ רַבִּי, כִּי אִיתְשִׁיל - כאשר נשאלה השאלה בדין זה
בבית המדרש, לְעֵנֵן טוֹמְאָה אִיתְשִׁיל - נשאלה, שעמד השואל
ושאל מה הדין בשדרה באהל המת כמה יחסר ממנה ולא תטמא,
דְּהוּן לָהּ בֵּית שְׁמַאי לְחוֹמְרָא, שכל שלא נחסרו שתי חוליות
עדיין מטמא באהל, ולכן לא מנה התנא מחלוקת זו בין קולי בית
שמאי אף שמוכן מזה גם קולא לבית שמאי לענין טריפה.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי שמואל שנאמרו לעיל (ע"א):
וְגִלְגּוּלָתָא שְׁנַחֲפָסָה - נתרוצצה בְּרוּבָה טריפה. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, האם
כוונת שמואל אף לגולגולת שנחבסה בְּרוּבָה גִּבְיָהּ - רוב המקום
שמן העינים ולמעלה עד גובה הראש וכול שכן אם נחבסה ברוב
היקפה. או שדווקא אם נחבסה בְּרוּבָה הִיקְפָּה, דהיינו רוב היקף כל
הראש, אזי היא טריפה. אולם אם נחבסה רק ברוב גובהה, אינה
טריפה. מסיקה הגמרא: תִּקִּי - תעמוד שאלה זו בספק, שלא
נפסטה.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי שמואל: וְכִשְׁרִי הַחוּפָה את רוב
הַכֶּרֶס, שנפגם בְּרוּבָה, טריפה. בְּעֵי רַב אֲשֵׁי, האם כוונת שמואל היא
אף בְּרוּבָה קְרוּעָה - באופן שרוב אותו בשר נקרע, וכל שכן אם ניטל
לגמרי, או דווקא בְּרוּבָה נְטוּל - שרוב אותו בשר ניטל לגמרי, אבל
אם רק נקרע אינה טריפה.
הגמרא מביאה ראייה לפשוט את ספיקו של רב אשי. מקשה
הגמרא: תַּפְּשׁוּ לֵיהּ - והלא אפשר לפשוט את הספק מִדְּתַנִּין (לעיל
ג). כֶּרֶס הַפְּנִימִית שְׁנִיקְבָה כל שהוא, או שְׁנִיקְרַע רוב הכרס
הַחִיצוֹנָה, טריפה. וְאָמֵרִי בְּמַעְרָבָא - חכמי ארץ ישראל מְשַׁמִּיָּה
דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֵינֵנָּה לבאר את דברי המשנה כן, כִּל הַכֶּרֶס כּוּלָּהּ,
זו היא 'כֶּרֶס הַפְּנִימִית' האמורה במשנה, ובה נאמר הדין שאם ניקבה
כל שהוא הרי היא טריפה. וְאִי הָיוּ 'כֶּרֶס הַחִיצוֹנָה' המוזכרת
במשנה, זהו הַכֶּשֶׁר הַחוּפָה - מִכְסָהוּ אֵת רֹב הַכֶּרֶס. ולפי דברי רבי
יוסי רבי חנינא, מבואר במשנה שאם נקרע רובו של הבשר
החופה את רוב הכרס, הרי היא טריפה. ואם כן קשה מדוע לא
פשט רב אשי את ספיקו, שכוונת שמואל היא שאם נקרע רובו של
הבשר החופה את רוב הכרס, הרי זו טריפה, אף על פי שלא ניטל
לגמרי.

הגמרא: לא צריכא אלא באופן דדריס כשהוא חי, וקודם שהוציא
 את ציפרניו מן הבהמה פסקיה לדיה - חתכו את ידו. מהו דתימא
 - שמא תאמר שכל הדורס פתוי דדריס שרי ויהיה - בשעה שהוא
 נועץ את ציפרניו הוא משליך את הארס שלו, ואף כשחתכו את
 ידו, יחשב הדבר לדריסה, קא משמע לן אביי, שפתוי דשליף שרי
 ויהיה - בשעה שחולץ את ציפרניו מגב הבהמה, הוא משליך את
 הארס. ולפיכך כשחתכו את ידו קודם ששליף את ציפרניו, שוב
 אינו משליך את הארס, ואין זה דריסה.
 הגמרא דנה מה הדין בספק דרוסה: אמר רבה בר רב הונא אמר
 רב, ארי שנכנס לבין השוורים, ונמצא לאחר מכן צפורן תלושה,
 תחובה בגבו של אחד מהן ו-מהשוורים, אין חוששין שפא ארי
 דרסו. מבררת הגמרא: מאי טעמא. מבארת הגמרא: משום שאף
 על פי שרוב האריות דורסין, ומיעוץ אין דורסין, מכל מקום מאחר
 וברור לנו שכל הדורס אין צפרניו נשמטת ממנו כלל בשעת
 הדריסה, וזאת, הואיל וצפורן יושבת לו בגבו, לפיכך אין חוששים
 שבאה מחמת דריסה, אלא אימר - יש לומר שמא השור כבול
 נתחבך, והיתה הצפורן תחובה בכותל, ומשם היא באה לגב
 השור.
 מקשה הגמרא: אדרבה, אף על פי שרוב שוורים מתחבכין, ומיעוץ
 אין מתחבכין, מכל מקום מאחר וכל המתחבך אין צפורן יושבת לו
 בגבו, וזה הואיל וצפורן יושבת לו בגבו, אימר ארי דרסו, ונחשוש
 לדריסה. מתרצת הגמרא: מאחר ואיכא למימר הכי - שלא נדרס,
 אלא הצפורן באה לו מהחיכוך בכותל, ואיכא למימר הכי -
 שהצפורן באה לו מחמת דריסה, ואין מילתא אחרייה - העמדה את
 הדבר על חזקתו הראשונה, שהשור לא היה דרוס, וממילא הנה
 ליה ספק דריסה, ורב למעשה, דאמר להלן אין חוששין לספק
 דריסה.
 אביי מבאר כמה חילוקי דינים בענין ספק דרוסה: אמר אביי, לא
 אמרין שאין חוששין לספק דרוסה, אלא כשנמצאת צפורן בגב
 השור, שבאופן זה יתכן שלא דרסו, מאחר וכל הדורס אין ציפרניו
 נשמטת. אבל אם לא נשמטה ציפרנו, אלא רק רואים את מקום
 הכאת הצפורן בגבו של השור, חוששין, מאחר ורוב האריות
 דורסין. וצפורן נמי - אף מה שהתבאר שאם נמצאה ציפורן בגבו
 אין חוששים, לא אמרין אלא בצפורן לכה - שהיה בה דם, שבאופן
 זה אין דרכה להישמט כלל בשעת דריסה, ואנו אומרים שבכותל
 התחבך. אבל יבשה, חוששים שדרסו, והצפורן נשמטה מהארי
 בשעת הדריסה, מכיון שציפורן יבשה עברה דפשתמטא - עשויה
 להישמט מהארי בשעת דריסה.
 מוסיף אביי: וזה נמי שאין חוששים, לא אמרין אלא אם נמצאת
 חדה - ציפורן אחת, שיש לתלות שבאה מן החיכוך בכותל, אבל
 תרתי ותלת, חיישינן, מכיון שאין מצוי כלל שיהיו שנים או שלש
 ציפרני הארי תחובות בכותל, ולכן יש לחוש שמא הארי דרסו.
 והוא ו-דווקא באופן דקריא בקרא דסיחופיה - שהציפורניים
 תחובות בגב השור באותו סדר שהן סדורות ביד הארי בשורת
 אצבעותיו, אולם אם הן תחובות שלא בסדרן, תולים שמחמת
 החיכוך בכותל, הגיעו לגב השור.
 הגמרא דנה בענין ספק דרוסה: איתמר, רב אמר אין חוששין לספק
 דריסה. ושמואל אמר חוששין לספק דריסה. מבארת הגמרא: דכילי
 עלמא באופן שספק על ו-כנס הארי לבין השוורים) ספק לא על
 אימא - יש לנו לומר שלא על - לא נכנס, וכולם מותרים. וכן באופן
 שיש ספק אם נכנס כלבא, שאין דריסתו דריסה, ספק שניא
 ו-חולו, איכא ספק, ואין דריסתו דריסה. וכן אם על, ושתיק
 ואיתוב מיניה - שתק וישב ביניהן, אימר שלמא שוי - עשה עמך
 שלום, בדרך כמה חיות, שנעשות בנות תרבות, וגדלות עם בני
 אדם ובהמות, ואין מזיקות להם. וכן אם הדורס קטע רישיה דחד
 מיניהו, אין לחוש לדריסה באחרות, משום שיש לנו לומר שבכך
 נח מיריחיה ו-מכסו. וכן באופן שאיהו ו-הארי קא מעווא - נהם,
 ואיהו ו-הבהמות קאמקדקין - גועות, אין לחוש לדריסה, משום
 שיש לומר שבעיות קא מפעית

יש דריסה לחתול, כלומר האם דריסתו נחשבת 'דריסה', או אין
 דריסה לחתול. אמר רב, אף לחולדה הקטנה מחתול, יש דריסה,
 וכל שכן לחתול. עוד שאל: יש דריסה לחולדה, או אין דריסה
 לחולדה. אמר רב, אף לחתול הגדול מחולדה, אין דריסה. עוד
 שאל: בין לחתול ובין לחולדה, יש להן דריסה או אין להן דריסה.
 אמר רב, לחתול יש דריסה, ולחולדה אין דריסה.
 מבארת הגמרא: ולא קשיא, הא דאמר ליה אף לחולדה יש דריסה
 וכל שכן לחתול, היינו בעופות. הא דאמר ליה אף לחתול אין
 דריסה וכל שכן לחולדה, היינו באימרי וברבין - בכבשים גדולים.
 הא דאמר ליה לחתול יש דריסה לחולדה אין דריסה, היינו בגזרים
 ומלאים, שלחתול יש דריסה בהם, ואילו לחולדה אין דריסה בהם.
 שנינו במשנה (לעיל מב) 'דרוסת הנץ בעוף הדק, ודרוסת הגס בעוף
 הגס'. הגמרא מבארת את דין הדרוסה בשאר העופות הטמאים:
 בעי רב אשי, שאר העופות הטמאים, חוץ מהנץ והגס המבוארים
 במשנה, יש להן דריסה או אין להן דריסה. אמר רב, הלל לרב
 אשי, בי תינן כי - כשהיינו בבית מדרשו של רב כהנא, אמר, שאר
 עופות טמאים, יש להן דריסה.
 מקשה הגמרא: כיצד אמר רב כהנא שיש דריסה לשאר העופות
 הטמאים, והאנן תנן במשנה (לעיל מב) ודרוסת הנץ בעוף הדק
 טריפה, ומשמע שדווקא לנץ יש דריסה בעוף הדק, אולם לשאר
 העופות הטמאים אין דריסה אף בעוף הדק. מתרצת הגמרא: מה
 שנקט המשנה 'דרוסת הנץ', אין זה למעט שאר עופות, אלא
 ללמדנו שיש חילוק בין הנץ לשאר העופות הטמאים, שדרוסת
 הנץ היא אף בקרבויה - בעופות כמורה, ואיך - שאר העופות
 הטמאים, אין להם דריסה אלא בקרבויה מיניהו - בעופות הקטנים
 מהם, אולם בעופות הגדולים כמותם, אין להם דריסה, וכל שכן
 בעופות הגדולים מהם.
 אופן אחר: ואיכא דאמר, דריסת הנץ היא אף בקרבי מיניה -
 בעופות הגדולים הימנו, ואילו אינה, אין להם דריסה אלא
 בקרבויהו - בעופות כמותם. אולם בעופות הגדולים מהם, אין
 להם דריסה.
 הגמרא דנה האם יש דריסה לשועל: אמר רב כהנא משמיה דרב
 שימי בר אשי, אין דריסה לשועל, כלומר שועל שדרס אין דריסתו
 מטיפה את הבהמה הנדרסת על ידו. מקשה הגמרא: איני - האם
 כך הוא הדין, והא בי איתא רב דימי מארץ ישראל לכבל אמר,
 מעשה דרס שועל רחל בקרחה של בית היני ו-שם מקום, וקא
 מעשה לפני חכמים, ואמרין יש דריסה לשועל. מתרצת הגמרא:
 אמר רב ספרא, היתא חתול הנה - המעשה שם היה בחתול ולא
 בשועל, וחתול יש לו דריסה בבהמה דקה שבדקה, כמבואר
 בגמרא לעיל.
 הגמרא מביאה דעה נוספת בענין דרוסת שועל: איכא דאמר, אמר
 רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי, יש דריסה לשועל. מקשה
 הגמרא: איני, והא בי איתא רב דימי אמר, מעשה דרס שועל רחל
 בקרחה של בית היני, וקא מעשה לפני חכמים ואמרין אין דריסה
 לשועל. מתרצת הגמרא: אמר רב ספרא היתא חתול הנה - המעשה
 שם היה בכבל ולא בשועל, ולכלב אין דריסה, כפי שיתבאר להלן.
 רב יוסף מבאר את דין דרוסת הכלב: אמר רב יוסף, נקטינן -
 מסורת בידינו מאבותינו, שאין דריסה לכלב, מאחר ואין לו ארס.
 הגמרא מבארת כמה דינים בענין דריסה: אמר אביי, נקטינן, אין
 דריסה אלא באופן שדרס ביד, לאפוקי בגל דלא, משום שאין ארס
 החיה אלא בידה. וכן אין דריסה אלא באופן שדרס בצפורן,
 לאפוקי שן דלא, משום שאין ארס החיה בשיניה, אלא בציפרניה.
 מוסיף אביי: ואין דריסה אלא כשרס מדעת, לאפוקי שלא מדעת,
 כגון שנפל הדורס מן הגג על בהמה, אף על פי שנעץ את ציפרניו
 בגב הבהמה, דלא, משום שבאופן זה אינו משליך ארס. וכן אין
 דריסה אלא כשרס מתיים, לאפוקי לאחר מיתה, כגון שמת הארי,
 ולאחר מכן נפל על הבהמה ונעץ את ציפרניו בגבה, דלא. מקשה
 הגמרא: אמר, השתא - עתה יש לחמוה, אם באופן שדרס שלא
 מדעת, אמרת שלא נחשב זה לדריסה, דרס לאחר מיתה מיבעיא -
 צריך להשמיענו, והלא קל וחומר שאין זה דריסה. מתרצת

- 1 אף לחלודה — שהיא קטנה הימנו יש דרוסה, וכל שכן לחתול. אף לחתול —
2 שהוא גדול אין דרוסה, וכל שכן לחלודה. ולקמיה מתרצין לה. באימרי ברברי
3 — בבמה דקה סבירה ליה אין דרוסה לחתול, דאמר רב לעיל (חולין נבב).
4 בבמה מן הזאב ולמעלה. בגדיים וטלאים — דקים מאוד. שאר עופות טמאים
5 — חוץ מן הגס והנץ. והא אנו תנו ודרוסת
6 הגין בעוף הדק — מכלל דשאר עופות
7 אפילו בעוף הדק לאו ברברבי מיניה —
8 ואפילו הכי עוף הדק הוא. בית חני —
9 שם מקום. ביד — שהכחו בידו. רגל —
10 אחרונה. אבל שן לא — דאין ארס החיה
11 בשיניה. שלא מדעת — דכיון דשלא
12 מדעת נפל, כגון מן הגג על הבהמה, אף
13 על פי שנתקעה צפרנו בגבה — אין משליך
14 בה ארס. לאחר מיתה — קא סלקא דעתין
15 שמת הארי ואחר כך נפל על הבהמה.
16 דריים מהיים — ולא הספיק לשלוק
17 צפרנו ממנה עד שספוק את ידו, ומיתה
18 דקאמר — מיתה האבר שנחתך. דשליף —
19 כשחולץ ומוציא צפרנו מגבה, ונמצאת
20 צפור — תלושה בגב. רוב אריות דורסין
21 כלומר, אף על פי שרוב אריות דורסין,
22 וקיים לן שכל הדורס אין לך אחד בן
23 תשעמדות צפרו. נתחבך — השור, וצפור
24 זו בכותל חיתה. רב למעמיה — לקמן.
25 מקום צפור — שלא נשמת ולא נמצא שם
26 הצפור, אלא מקומה ומכחת ניכרת בשור.
27 לחה — שהיה בה דם. עכידא דמשממא
28 — ושמא דרס. ברא דסיופיה
29 שעומדות בגב השור כסדר שזן סדירות
30 ביד הארי. אימר כלבא — והא אמרינן:
31 אין דרוסה לכלב, דאין לו ארס. על — ארי
32 ביניו וישב שם. שלבא שוי — עשה
33 שלום עמו, כדרך כמה חיות שנעשות
34 תרבות וגדלות עם בני אדם ובהמות ואין
35 מזיקין. נח ריתחיה — בהגה, ולא חיישין
36 לדריסה באחריני. מעואי — נדחם.
37 מקריקין — גועות. דלשון צעקת ארי לחוד
38 ולשון צעקת כל בהמה לחוד, כמו בלשון
39 עברית נדחם לארי, וגועה לשור, וערוג
40 לאיל, וצהל לסוס וצפצוף לעופות, וחרץ
41 כלכל.
42 אהרי
30 צריבא, דדריים ופסקיה לידיה; מהו דתימא, בהרי דדריים שדי ויחיה, קא משמע לן: בהרי
31 דשליף שדי ויחיה. אמר רבה בר רב הונא אמר רב: ארי שנכנס לבין השוורים, ונמצא צפור
32 בגבו של אחד מהן — אין חוששין שמא ארי דרסו. מאי טעמא? רוב אריות דורסין, ומיעוטן אין
33 דורסין, וכל הדורס — אין צפרנו נשמת; ואת, הואיל וצפורן יושבת לו בגבו — אימר בכותל
34 נתחבך. — אדרבה: רוב שוורים מתחבכין, ומיעוטן אין מתחבכין, וכל המתחבך — אין צפורן
35 יושבת לו בגבו; וזה, הואיל וצפורן יושבת לו בגבו — אימר למימר הכי,
36 ואיבא למימר הכי — אוקי מילתא אחזקיה, הוה ליה ספק דרוסה; ורב למעמיה, דאמר: אין
37 חוששין לספק דרוסה. אמר אביי: לא אמרן אלא צפורן, אבל מקום צפורן — חוששין; וצפורן
38 נמי — לא אמרן אלא לחה, אבל יבשה — עכידה דמשממא; ולחה נמי, לא אמרן אלא חדא,
39 אכל תרמי ותלת — חיישין, והוא דקיימא בדרא דסיופיה. איתמה, רב אמר: אין חוששין לספק
40 דרוסה, ושמא לא אמר: חוששין לספק דרוסה. דכולי עלמא: ספק על, ספק לא על — אימא לא
41 על; ספק בלבא ספק שוגרא — אימא בלבא; על, שתיק ואיתוב בינייהו — אימר שלמא שוי;
42 קטע רישיה דחד מנייהו — נח מריתחיה; איהו קא מעואי ואינהו קמקרקין — בעיותי קא מבצתי
אהרי

- 1 **שרקפא** — קן של עופות, "ודרו קן לה" (תהלים פד) מתרגמין: שירקפא. ובקונטרס
2 פירש: סל מלא עופות. **אחר** בהו ליד תכלה — והא דאמר לקמן בפירקין
3 (חולין נחא.) גבי ביצי ספק טרפה: שחילא קמא משהינן לה, אי הדרא טענה — שריא.
4 ולא חיישנן לתקלה ויש לומר: דהא אמר פרק קמא דפסחים (בבא) דתקלה עצמה תנאי
5 דהא, ועוד, התם אי סופה לטעון — ממחרת
6 לטעון, ועוד, דלמאי דמסיק הכא דלפרסומי
7 מילתא עבד הכי — נחא. **ספק** שונרא ספק
8 קניא אימר קניא — לעיל בפרק שני (בבא ד"ה
9 אהא) פירשתי. ואם תאמר: דבריש "התערובת"
10 (ובזהם ע"ה) אמרין, גבי תערובת בטרפה: האי
11 טרפה היכי דמי? אי ידע לה — נישקליה, ואי
12 דלא ידע לה? — מהדן ידע? אמר רבי ינאי:
13 דאיערב נקובת הקזן בדרוסת הואב. ורש לקש
14 אמר: דאיערב בנפולה. ורבי ירמיה אמר
15 דאיערב בולד טרפה. ורבי אלעזר היא. ומפרש
16 דכולהו כרבי ינאי לא אמרי, בין נקובת הקזן
17 לדרוסת הואב מידע ידע, האי משיך והאי
18 עגיל. ואם כן, אפשר לברר כאן אי שונרא אי
19 קניא? ויש לומר: דרוקא התם מן הואב ולמעלה,
20 אבל בשונרא לא ידעי. ואם תאמר: אם כן,
21 לשיני התם דאיערב נקובת הקזן בדרוסת
22 חתול, ובגריים וטלאים? ויש לומר: דנחא ליה
23 לאוקומי בכל הבחמות. והאי דלא מפשי
24 דאיערב דרוסת הכלב בדרוסת הואב — דלמא
25 אפשר לברר.
26 **דרוסה** שאמרו צריכה בדיקה כו' — פירש
27 הקונטרס: כגון ספק דרוסת ארי, או
28 שדרסה ואין מקום הדרסה ניכר מבחוץ.
29 משמע דרואי דרוסה לא מנחיא בדיקה. וכן
30 פירש הרב רבי יצחק ברבי מאיר וזכרנו
31 לכרעה. ודואי דרוסה אין לה בדיקה, שפעמים
32 שמואדים הבשר ואין יכול לבדוק יפה. ונראה
33 דיש בדיקה אפילו לודאי דרוסה, מדאמר
34 בסמוך: בדרוסה — עד שיאדים הבשר כנגד
35 בני מעים, ובסימנים — עד שיאדימו הסימנים
36 עצמם. אבל אם האדים הבשר שכנגד
37 הסימנים ולא האדימו הסימנים — כשרה, אף
38 על גב דודאי נדרסה, שהרי האדים הבשר,
39 ואם כן איכא ודאי וזרזא. ועוד, דקאמר
40 בסמוך דמורי ביה רב מכאף עד אטמא. והיינו
41 על כרחך ודאי דרוסה, דרב לא חייש לספק
42 דרוסה, דלא הדר ביה, כדפירש בקונטרס לעיל
43 מהחיה "דכל גנות" (עירובין צדא.) והא דאמר
44 בריש פירקין (חולין מגא.) נפקא מינה לספק
45 דרוסה, ולא אמר לדאי דרוסה — משום דהא
46 לספק דרוסה קיימא לן דחיישין. ועוד, מדבעי
47 בסמוך: וחס נקובתו במשהו, דרוסתו נמי
48 במשהו. קנה נקובתו בכאיסר, דרוסתו בכמה?
49 אלמא, אף על גב דמאדים במשהו ונדרס
50 ודאי, בעי למימר דבשר עד שיהא בו בכאיסר
51 ונראה שגם בקונטרס לא נקט ספק דרוסה
52 אלא משום דאז צריך לבדוק בכל מקום, גבה
53 וכריסה וצדה וכל מה שכנגד בני המעים,
54 אבל אם היה ניכר מבחוץ מקום הדרסה —
55 לא היה צריך לבדוק אלא כנגד אותו מקום.
אילימא
- 1 **אחרדי** — דכשם שהם נבעתים ממנו כך הוא נבעת מהם, ואין לחוש. **שרקפא** —
2 סל מלא עופות שנכנס הנץ ביניהם. **אתריה דשמואל** הוה — ולאז אורח ארעא
3 לאורוי קמיה באתריה דבשר שחן שחן בו. אבל אי הוה פליגי בה — לא היה משדר
4 ליה קמיה להפסיד ממון ישראל, דכל מקום שיש נדנדו חטא — אין חולקין כבוד
5 לרב, כך שמעת. ולי נראה דהכי גרסינן:
6 אלא אתריה דשמואל הוה. ומהבא לא
7 תפשוט דהדר ביה רב, דלאז אורח ארעא
8 למישרי באתריה מלתא דאיהו אסר. והכי
9 אמרינן בעירובין (צדא.) ורב אי סבירא ליה
10 דאסור לימא ליה אתריה דשמואל הוה.
11 לישדניהו הכי — ישיבים לנהר כמות שהם.
12 מפרתין וסלקן — ועדין אותן ציידים ומכרו
13 לישראל. ולשהניהו שנים עשר חדש — כדין
14 ספק טרפה. כדלקמן בפירקין (חולין נחא.)
15 ליד תכלה — אידי דהוה בהו טובא לא
16 מצי לאודורי בהו, ואתי למיכל חד מיניהו.
17 **אחו** — גוים ודורו ומובני לה לישראל.
18 **לפרסומי מילתא** — וכי אזל לנהרא אושרא
19 מילתא טפי. ולפי שפעות דקים היו ומרובים
20 היו — לא יכול לבדוק ולהתיר בבדיקה,
21 מפני הטורח, שמא יטעה באחת מקו. אי נמי,
22 אידי דקליש זיהריה דנץ — לא מאדים בשר
23 ולא מיכר. ודבר זה נראה לי. **ממסמס** —
24 מלוכלך. **דרוסה שאמרו** — כגון ספק דרוסת
25 ארי, או שראוה שדרסה ואין מקום הדרסה
26 ניכר מבחוץ. **צריכה לבדוק** — גבה וכריסה
27 וצידיה וכל שכנגד בני מעים, ואם האדים
28 שם בשר *שנקטורודיא* — זהו הארס,
29 וטרפה שסופו לשרוף עד שניכר בהו בני
30 מעים. ואם לא האדים בשר שם — אין צריך
31 לבדוק במקום אחר, שאין דרוסה אלא כנגד
32 בני מעים, ולא מיטרפא במקום אחר. יש
33 דרוסה לסימנין — אם דרסה כנגדם, מי היה
34 טרפה? מי אמרין: דשין הן אבל דרוסה
35 וכשרה. או לא? כנגד בית החלל בולו —
36 ולאפוקי עובי הצואר או הירכיים. **סימנים**
37 שנלדלו — אידי דאמר רבי זירא בהנך
38 תרתי דלעיל "כבר פירשה פלוני", קמסדר
39 ואזל לכל הנך דאמר בהו רבי זירא הכי.
40 **נלדלו** — נעקרו נקמות הירבה. **הממסמס**
41 מהו — כגון דרסה ביוק שלא כנגד החלל,
42 וראינו שניכר הבשר לאחר זמן, מהו? **כנגד**
43 **בני מעים** — אפילו בהאדמה. **נתמסמס**
44 **הבשר** — במקום אחד. **רואין אותו כאילו**
45 **אינו** — ואם יש בו טרפות בנטיס כלה. כגון
46 צומת הגידין — טרפה, דהאי נמי כנטול דמי.
47 גורדו — אם היה בא לרפאותו — גורדו
48 ומשליכו עד הבשר החי. גורדו — בדלית.
49 תלחה — מתפרקת, ונפולין ממנה חתיכות
50 חתיכות. **מדרב הונא בריה דרב יהושע** —
51 אמר: כל שדרופא גורדו קרוי הממסמס
52 וכאילו אינו, והוא לא ריאה שחשרה. **בקוץ**
53 **עד שתינקב לחלל** — אבל הגיע לחלל — יש
54 לחוש שמא ניקבו הדקין. ובבדיקה אי אפשר,
55 מפני שאין נקב דק ניכר בהן. **בסימנין** —
56 דרסה בסימנין. **עד שיאדימו חוץ עצמן** —
57 אבל משום האדמת בשר שכנגד לא
58 מיטרפא, דרוב סימנין קשין הן, ואין ארס
59 שולט בהן. אבל כי האדימו חוץ עצמן, הרי
60 נגלה ששלט בהן.

לדריסה, מכין שאמר - יש לנו לומר שפלא נכנס, ואין לו דריסה
 וכמבואר בגמרא (לעיל ע"א), הלא נמי, מכין שהיה בין הקנים, ויש
 ספק אם המכה מחמת קניא - הקנה, ספק מחמת שונרא, אין לחוש
 לדריסה, מכין שאמר קניא מתייה - הקנה הכהו, ולא דרסו חתול.
 הגמרא מבארת כיצד בודקים דרוסה: אמרי בני רבי חיאי, דרוסה
 שאמר חכמים שיש לחוש לה, כגון ספק דרוסת ארי, או שראו
 שדרסה, אבל אין מקום הדריסה ניכר במחוץ, צריכה בדיקה כנגד
 בני המעיין, דהיינו בגבה, בכריסה, ובצדדים, וכל המקום שכנגד
 בני המעיין. ואם האדים הבשר, וזה הארס, והרי היא טריפה,
 משום שסופו של הארס לשרוף ולקבוע את בני המעיין. אבל אם
 לא האדים שם הבשר, אין צריך לבדוק עוד במקום אחר, שאין
 הבהמה נעשית טריפה על ידי דריסה, אלא אם כן נדרסה כנגד בני
 המעיין, ולא במקום אחר. אמר רב יוסף, הא דבני רבי חיאי, כבר
 פירשה שמואל, דאמר שמואל משום רבי חנינא בן אמטינגוס, דרוסה
 שאמר, צריכה בדיקה כנגד בני המעיין.
 הגמרא מביאה ספק האם יש דריסה בסימנים: בעי אילפא, האם יש
 דין דרוסה לסימנים - במקרה שנדרסה הבהמה כנגד הסימנים
 -הקנה והוושט, או אין דרוסה לסימנים. דהיינו האם שייכת
 דריסה בסימנים, או שאנו אומרים שהסימנים קשים הם, ואין
 דריסה כנגדם גורמת להם להישרף מחמת הארס.
 רבי זירא פושט את הספק: אמר רבי זירא, הא דבני אילפא, כבר
 פירשה רב חנן בר רבא, דאמר רב חנן בר רבא אמר רב, דרוסה
 שאמר, צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו - כל חלל גוף הבהמה,
 ואפילו בסימנים. ומדברי רב יש לפשוט, שיש דריסה בסימנים.
 הגמרא דנה בענין סימנים שנעקרו ממקומם: בעי אילפא סימנין
 -הקנה והוושט שנדלדלו - נעקרו ממקום חיבורם בגוף, במקומות
 הרבה, בכמה יעקרו ותיחשב הבהמה לטריפה.
 רבי זירא פושט את הספק: אמר רבי זירא, הא דבני אילפא, כבר
 פירשה רבא בר בר חנה, דאמר רבא בר בר חנה אמר שמואל,
 סימנים שנדלדלו בריבון, [ומריפת].
 הגמרא מביאה ספק בענין בשר שנרקב בבהמה: בעי רב אמי,
 המסמס מהו - בהמה שנדרסה בירך, שלא כנגד החלל ושכאופן
 זה אינה טריפה מחמת הדריסה, ולאחר מכן נרקב הבשר באותו
 מקום, האם נחשבת היא טריפה משום כך, או לא.
 רבי זירא פושט את הספק: אמר רבי זירא, הא דבני רב אמי, כבר
 פירשה רב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב, אין בהמה נטרפת
 בדרוסה, עד שיאדים הבשר שנגד בני המעיין, שבאופן זה מוכח
 שנדרסה, והארס הוא זה שגרם לבשר להאדים. ואם נתמססם
 ונרקבו בקשר, רואין אותם כאילו אינו, ואם היה זה במקום שאם
 ניטל כולו הרי זו טריפה, כגון צומת הגידין, אף באופן שנתמסס
 הרי זו טריפה, משום שבשר שנרקב נחשב כאילו ניטל.
 הגמרא מבארת מהו 'נתמסס' הבשר. מבררת הגמרא: היכי דמי
 'נתמסס' הבשר. מבארת הגמרא: אמר רב חנינא בריה דרב יהושע,
 כל שהרופא נזרד ומעמידו על בשר חי - כל אותו הבשר שהרופא
 צריך לחתכו [עד הבשר החי] ולהשליכו כדי לרפאותו, הוא בכלל
 'נתמסס', ונחשב כאילו אינו.
 הגמרא מביאה מעשה בענין 'נתמסס הבשר': אמר רב אשי, בי
 חנינא בי - כאשר היינו בבית מדרשו של רב כהנא, איתנו קמן -
 הביאו לפנינו תחיא ריאה, דבי חנו (מיתבי) [מותבין] לה - שבאשר
 היו מניחים אותה ומושיבים אותה, יתבה שפיר - היא היתה יושבת
 יפה, ונראית שלימה. וכי חנו מדלו לה - ואילו כאשר היו מגביהים
 אותה, הוה [תלחה] - היתה מתפרקת, ונפלה תלתי תלתי - והיו
 נופלים ממנה חתיכות חתיכות. וטריפתא לה - ופסקנו עליה שהיא
 טריפה, ולמדנו כן מדרכ חנינא בריה דרב יהושע, שפירש שכל
 שהרופא גורדו הרי הוא כאילו אינו. ואף כאן מאחר ונתמססה
 הריאה, הרי היא טריפה, כדין ריאה שחסרה ושהתבאר דינה

אחרת, שכשם שהן נבהלות ממנו, כך הוא נבהל מהן, ואין לחוש
 שדרס.
 הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו רב ושמואל. מבארת הגמרא:
 כי פליגי - מה שנחלקו, באופן דאיהו -הארי קא שתיק, ואינהו
 -הדבמות קמקלקלין - גועות. מר -ושמואל קבר שיש לחוש
 לדריסה, ואנו אומרים שהן גועות משום שמעשה דריסה קא עביד
 בהו - עשה בהם. ומר -רב קבר שאין לחוש לדריסה, ופליגת
 בעיתיה הוא דקא עביד - מחמת הפחד מהארי הן גועות, ולא דרס
 בהן.
 הגמרא דנה מה ההלכה: אמר אמרי, הלכתא חוששין לספק
 דרוסה, כשמואל. שואלת הגמרא: אמר ליה רב אשי לאמימר, האי
 דרב מאי - מה תאמר על דברי רב הסובר שאין לחוש לספק
 דרוסה. משיבה הגמרא: אמר ליה אמימר, לא שמייע לי את דברי
 רב, כלומר לא סבירא לי כמותו.
 הגמרא מבארת באופן אחר מדוע פסק אמימר כשמואל: ואי בעית
 אימא, הדר ביה רב לבי דשמואל - חזר בו רב והודה לשמואל. ויש
 להוכיח כן ממעשה שהיה, דההוא שרקא - סל מלא עופות, דספק
 דרוסת מחמת שנכנס נץ ביניהן, דאמר לקמיה דרב, ורב שדרינהו
 לקמיה דשמואל - שלח אותם לפני שמואל שיפסוק בדבר. ושמואל
 תקנינהו - חנק אותם ושדרינהו בנהרא - זרקם לנהר. מבארת הגמרא
 את ההוכחה: ואי סלקא דעתך שרב לא הדר ביה, ועדיין הוא סובר
 שאין חושש לספק דרוסה, מדוע שלח אותם לפני שמואל,
 לישדרינהו - היה לו להחיר אותם. ומכך שלא החיר אותם, מוכח
 שרב חזר בו, ומודה הוא שיש לחוש לספק דרוסה.
 הגמרא דוחה את הראיה. מקשה הגמרא: אלא מאי - מה רצונך
 לומר, שרב הדר ביה, הלא אף אם חזר בו קשה מדוע שלח אותם
 לפני שמואל, היה לו לישדרינהו - לאסור אותם. ומכך שלא אסר
 אותם, מוכח להיפך, שרב עדיין סובר שאין חוששים לספק דרוסה.
 והטעם שלא החריר בעצמו את העופות, אינו משום שחזר בו, אלא
 משום שאתריה דשמואל הוה - המעשה היה במקומו של שמואל,
 ואין זה דרך ארץ להחיר במקומו של שמואל דבר שדואו עצמו
 אסור.
 הגמרא מבארת את המעשה הנזכר. התבאר לעיל, ששמואל חנק
 את העופות וזרקם לנהר. מקשה הגמרא: למה לי למיחנקינהו,
 לישדרינהו הכי בנהרא - היה לו לזרוקם כמות שהם לנהר. מתרצת
 הגמרא: אם היה זורקם כמו שהם, היו מסדקין וסלקין - פורחים
 ועולים משם, ויש לחוש שמא יצודו אותם ציידים, וימכרו אותם
 לשראל. מוסיפה הגמרא להקשות: ולישדרינהו - היה לו להשדורם
 שנים עשר חודש, ואם הם ממשכים לחיות לאחר זמן זה, נמצא
 שאינם טריפות. מתרצת הגמרא: שמואל חשש שמא אתי בהו -
 יבואו בהן ילדי תלמי, שמאחר והיו הרבה עופות, אי אפשר
 להיזהר, והיו באים לאכול מהם. מוסיפה הגמרא להקשות:
 ולישדרינהו - היה לו להורות שימכרו אותם לעוברי בולבים.
 מתרצת הגמרא: שמואל חשש שמא אתו לישדרינהו - יבואו העובדי
 כוכבים למוכרם לישדאל. מוסיפה הגמרא להקשות: ולישדרינהו
 ולישדרינהו - היה לו לחונקם ולזרוקם לאשפה. חזרת הגמרא
 ומקשה על המקשן עצמו: ולשמעיה - לשיטתך שהיה לו לזרוקם
 לאשפה, וכי מובן הדבר, והלא עדיין קשה נישדרינהו לכלבים. אלא
 הטעם שזרקם לנהר, הוא כדי לפרסומי מלתא דאסורא - לפרסם
 את הדבר שהם אסורים, שכאשר הוא הולך לנהר לזרוקם,
 מתפרסם הדבר.
 הגמרא מביאה מעשה בענין ספק דרוסה: הווא בר אביוא דהוה בי
 - שהיה בביתו של רב אשי, על לביני קניא - נכנס לבין הקנים, נפץ
 אתא בי מוסמס קוציה דא - ויצא משם ובה כשצוארו מלוכלך
 בדם. אמר רב אשי, וכי לא אמרינן (לעיל ע"א) שכשיש ספק אם נכנס
 פלא לבין הבהמות, ספק אם נכנס שונרא -חתול, אין לחוש

וְיִשָּׁם נְקֻבָּתוֹ בְּמִשְׁחָה - בהמה נעשית טריפה באופן שניקב הוושט
אף בכל שהוא, כפי ששינו במשנה (לעיל מב.), ולפיכך פשוט הדבר
שאף שיעור דְרוֹסָתוֹ, בְּמִשְׁחָה. אולם לענין הַקֶּנֶת, ששינו במשנה
(להלן) שְׁנִיקְבָתוֹ בְּכַאֲסֵר - רק אם נעשה בו נקב בגודל של 'איסר'
נעשית בהמה טריפה, יש להסתפק שיעור דְרוֹסָתוֹ בְּכַמָּה, האם
אנו אומרים שסופו של הארס הולך ושוורף עד הוושט, וממילא אף
במשנה יהיה טריפה. או שאין אומרים כן, ולא תהיה דרוסתו אלא
בכאסר. כשיעור נקובתו.

רב ביבי בר אבבי פושט את ספיקו: בְּתֵר דְבִצְיָא הָדָר פִּשְׁטָה - לאחר
שרב ביבי בר אבבי הסתפק, הוא חזר ופשט את הספק, אֲחֵר זֶה
[הוושט] וְאֲחֵר זֶה [הקנה], דריסתם בְּמִשְׁחָה. מבררת הגמרא: מֵאִי
מִצְמָא דריסת הקנה במשנה. מבארת הגמרא: משום שזִיחָרִי
מִקְלָא קָלִי וְאִוִּל - הארס הולך ושוורף בו, וסופו שישורף אף את
הוושט. ומכיון שלענין וושט דרוסתו במשנה, אף דרוסת הקנה
במשנה.

הגמרא מבארת היאך בודקים את הדרוסה: יְתִיב [ישב] רַב יִצְחָק
בְּרִי שְׁמוּאֵל בְּרִי מְרִתָּא קָמִיה דְּרַב נַחֲמָן וְיְתִיב וְקָאֵמֵר, דְרוֹסָה שְׁאֵמֵרו
חכמים שיש לחוש לה, צְרִיכָה בְדִיקָה בְּגִיד בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים. (רב נחמן
אמר) וְאֵמֵר לֵיה רַב נַחֲמָן לרב יצחק, הָאֵלִיּוֹת - בשבועה אני אומר
לך, מוֹרִי בָּה רַב - רב היה רגיל להורות בענין זה, שצריך לבדוק
מִכַּסָּא וְעַד אֲטָמָא - מהכף ועד הירך.

מבררת הגמרא: מֵאִי כַסָּא - לאיזו 'כף' כוונת רב, אִילָּמָא - אם
נאמר שהכוונה מִכַּסָּא דְרָא - מכף היד, דהיינו העצם הרחבה של
הכתף, ועד הירך, דהיינו לרבות את הריאה והכבד, והלא תִּיְיָנו
'בְּגִיד בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים' שאמר לו רב יצחק, שהרי אף הריאה והכבד
קרויים 'בני מעיים', ובמה רב נחמן בא לחלוק. מבארת הגמרא:
אִילָּא מִכַּסָּא דְמוֹחָא - כף הגולגולת, וְעַד אֲטָמָא - הירך. דהיינו
שצריך לבדוק את כל חלל גוף הבהמה, ואף כנגד הסימנים
[הקנה והוושט], ואם האדים הבשר כנגד הסימנים, הרי היא
טריפה.

הגמרא מביאה שנחלקו אמוראים נוספים בענין זה: כִּי סָלִיק -
כשעלה רב חייא בְּרִי יוֹסֵף מבבל לארץ ישראל, אֲשַׁבְּחִינָהוּ - מצאם
לְרַבֵּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ, יְתִיב וְקָאֵמֵר, דְרוֹסָה שְׁאֵמֵר, צְרִיכָה בְדִיקָה
בְּגִיד בְּנֵי הַמַּעֲשִׂים. אֵמֵר לָהּ רַב חֵיטָא בְרִי יוֹסֵף, הָאֵלִיּוֹת, מוֹרִי בָּה רַב
שצריך לבדוק מִכַּסָּא וְעַד אֲטָמָא.

הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן וריש לקיש בענינו של 'רב':
אֵמֵר לֵיה רִישׁ לְקִישׁ לרבי יוחנן, מָנָה רַב וּמָנָה רַב וְלֹא יִדְעָנָא לֵיה -
מהו אותו 'רב' שאומרים לפנינו כל שעה שמועות בשמו, ואיני
מכירו. אֵמֵר [לֵיה] רַבִּי יוֹחָנָן, וְלֹא יִדְעָנָא לֵיה - וכי אין אתה זוכרו
לְאוֹתוֹ תְלָמִיד [רב], והלא ראית אותו קודם שהלך לבבל, שְׂשִׁימָשׁ
אֵת רַבִּי רַבָּה [רב] הגדול, דהיינו רבי יהודה הנשיא] וְאֵת רַבִּי
חֵיטָא. וְהָאֵלִיּוֹת, כָּל אוֹתוֹ שְׂשִׁימָשׁ אוֹתוֹ תְלָמִיד את רבותיו
בְּיָשִׁיבָה, אֵינִי שְׂשִׁימָשׁ בְּעִמְדָה, שהוא היה יותר חשוב ממני. שואל
ריש לקיש: וּמָנָה נָבֵר - במה רב גדול. עונה רבי יוחנן: הוּא נָבֵר
בְּכֻלָּא - גדול הוא בהכל, בתורה ובחסידות.

הגמרא מביאה את תשובת ריש לקיש, ומימרא שאמר בשם רב:
מִיד פִּתְחָה רִישׁ לְקִישׁ וְאֵמֵר, בָּרַם [אבל] זוכר אני את רב, וְזָכוּר
אוֹתוֹ הָאִישׁ לְמוֹתוֹ, שְׁאֵמֵרו שְׂמוּעָה מְפִי, שאם יש לפנינו בהמה או
עוף, והגרגרת [קנה הנשימה] שלהם נמצאת שְׂמוּעָה ממקומה
וְשָׂחִיבָה, ואין ידוע אם נשמטה קודם שחיטה [והרי היא טריפה],
או שנשמטה לאחר השחיטה [והרי היא כשירה], הרי היא בְּשִׁרְיָה,
מפני שאֵי אֲפִשֵּׁר לְגַרְגַּר שְׂמוּעָה, שְׂתִיעֵשָׁה שְׂחֻמָּה, כלומר שאם
נבקיבטה ותהא כשירה, רָבֵן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, עַד שיהא
הנקב גדול כְּאִסְרָה הַאִיפִלְקָה, שהוא מטבע שהיה יוצא באיטליה,
ומשקלו ארבע שעורות כסף. וכן אם נִפְתְּחָה - נחסר מעט מעצם
הַגִּילְגֻלָּתָה שהיא נתונה על המוח כקדירה ושומרת עליו, וכגון

הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן שחולק: יְרִבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר, אֵין
להתירה, אלא יְבִיא וְיִקְרָה - יביא את הגרגרת ויחתכנה במקום
אחר, ואז ישווה בין החתכים לראות אם הם דומים. ואם החתכים
דומים, טריפה, שמסתבר שאף החתך הראשון [דהיינו השחיטה]
נעשה לאחר שנעקרה הגרגרת, כמו החתך השני. ואם אינם דומים
[אלא הראשון אדום יותר], מסתבר שהחתך הראשון נעשה קודם
שנעקרה, וכשירה.

הגמרא מביאה את דעת רב נחמן בענין זה: אֵמֵר רַב נַחֲמָן, לֹא שָׁנו
ושלדעת רב שחוטה ושמוטה כשירה, ולדעת רבי יוחנן צריך
להקיה, ואם אינם דומים כשירה, אִלָּא באופן שְׁלֹא תִפֵּס בְּסִימָנִים
בשעת השחיטה, שבאופן זה השחיטה כשירה ולרב משום שאי
אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה. ולרבי יוחנן באופן שהקיה
ונמצא שאין החתכים דומים. אִלָּא אם תִּפֵּס בְּסִימָנִים וְשָׁחַט, הרי
היא טריפה, משום שבאופן זה אֲפִשֵּׁר לְשְׂמוּעָה שְׂתִיעֵשָׁה שְׂחֻמָּה,
ושמרא נשמטה הגרגרת קודם השחיטה.

שינו במשנה (לעיל מב.): זֶה תְּכַלֵּל, כל שאין כמוה חיה, טריפה.
הגמרא מבארת מה בא 'כלל' זה ללמדנו. שואלת הגמרא: זֶה
הכלל, לְאוֹתוֹי מֵאִי - מה הוא בא לרבות. משיבה הגמרא: לְאוֹתוֹי
שֶׁב שְׂמֻעָתָהּ - שבע שמועות, והם סוגי טריפות שמנו האמוראים
ולא נשנו במשנה בפירוש.

הגמרא מביאה מעשה בענין טריפות שלא נשנו במשנה: דְּבִי יוֹסֵף
רִישָׁבָא - אנשי ביתו של יוסף הצידד, קָחוּ בְּגִידָא וְנָשְׂאוּ - היו
מכים בחץ או במקל את הבהמות בגיד הנשה שלהן, והיו הבהמות
מתות בכך. אֵתוּ [אין] לְקָמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרִינָא, לשאול
באופן שנשחטה מיד לאחר הצידה, האם היא מותרת באכילה, או
שנעשית טריפה בכך. אֵמֵר לָהּ, וְכִי לְהוֹסִיף עַל הַמַּרְפֹּת יֵשׁ, אֵין
לָךְ לאסור אִלָּא מֵה שְׂמָנו חֲכָמִים בכלל הטריות, ומכיון שלא
מצינו שמנו חכמים בהמה שלקחה בגיד הנשה בכלל הטריות,
אין לנו לאוסרה.

מעשה נוסף בענין זה: [דְּבִי] רַב פִּפְא בְּרִי אֲבָא רִישָׁבָא - הצידד, קָחוּ
בְּכֻלָּא וְנָשְׂאוּ - היו מכים בחץ את הבהמה בכלייתה מלמעלה
[בגובה גופה], והיו מכוונים שלא יכנס החץ ויצא, וירד למטה
לחלל גוף הבהמה. והיתה הבהמה מתה מאליה. אֵתוּ לְקָמִיה דְּרַבִּי
אֲבָא, לשאול האם נעשית טריפה בכך. אֵמֵר לָהּ, וְכִי לְהוֹסִיף עַל
הַמַּרְפֹּת יֵשׁ, אֵין לָךְ אִלָּא מֵה שְׂמָנו חֲכָמִים. ומכיון שלא מצינו שמנו
חכמים בהמה שלקחה בכלייתה בכלל הטריות, אין לנו לאוסרה.
מקשה הגמרא: כיצד התירו את הבהמות, וְהָאֵת קָמִיה דְּרַבִּי אֲבָא
- אנו רואים שהבהמה מתה לאחר מכן מכח המכה, ויש לנו לומר
שהן טריפות. מתרצת הגמרא: גְּמִינִי - מסורת בידינו מרבותינו,
דְּאִי בְּרַבִּי לֵה סָא, חֵיטָא - אם היו מפזרים על הבהמה סם, המרפא
את המכה ומחבר את הבשר החתוך, היא היתה חיה, ולפיכך אינה
טריפה על ידי מכות אלו.

משנה

המשנה הקודמת (מב) מנתה את הלקיות שבהמה נעשית טריפה
מחמתן. עתה מונה המשנה את הלקיות שבהמה שלקתה בהם
עדיין עומדת בכשרותה: וְאִלוֹ לַקּוּיּוֹת שֶׁשְּׂשֻׂרוֹת בְּכַמָּה שלקתה
בהן, ואינה נעשית טריפה מחמתן. נִיבְּקָה הַגִּרְתָּ - הקנה שדרכו
נכנס האויר לריאה, או שְׂנִיבְּקָה בסדק ההולך לאורכה שהוא
אורך צואר הבהמה, ונשתייר בתחילתו ובסופו משהו שלא נסדק.
מבארת המשנה את שיעור הנקב בגרגרת, עַד כַּמָּה תִּתְּסֵר הַגִּרְגַּת
בנקיבתה ותהא כשירה, רָבֵן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, עַד שיהא
הנקב גדול כְּאִסְרָה הַאִיפִלְקָה, שהוא מטבע שהיה יוצא באיטליה,
ומשקלו ארבע שעורות כסף. וכן אם נִפְתְּחָה - נחסר מעט מעצם
הַגִּילְגֻלָּתָה שהיא נתונה על המוח כקדירה ושומרת עליו, וכגון

1 **אֵילִימָא** כפא דידא היינו כנגד בני מעיים — פירש הקונטרס: כפא דידא — עצם רחב של
2 כתף שקורין אשפלד'ין בלעז. עד אטמא — הירך. דהיינו כנגד בני מעיים,
3 דריאה וכבד נמי מיקרו בני מעיים לקמן (נ"ב) גבי נחמור בני מעיים, וקשה לפירושו, דנהו
4 דבלשון משנה וברייתא הוה בכלל בני מעיים, בלשון אמורא לא הוה בכלל, בדומה לעיל
5 (חולין נ"א, ג) גבי נפולה, דקאמר אממר: נפולה
6 שאמור צריכה בדיקה כנגד בני מעיים, ומוז'א
7 מוסיף כנגד כל החלל. משמע דלא מיקרי בני
8 מעיים אלא כרס ודקין, ואתא מר זוטרא לאוספי
9 עד כנגד הדפנות, כגון ריאה ולב וכבד וקורקבן.
10 ובתר הכי בעי רב דנא: נגד הסימנים מאי ואמר
11 ליה רב אשי דקשין חן אצל נפילה. וכן לעיל
12 (ג"ב) דקאמר שמואל: דרוסה שאמור צריכה
13 בדיקה כנגד בני מעיים, ואחר כך מוסיף רב חנן
14 בר רבא משמיה דרב כל החלל ונראה דכפא
15 דידא דהכא — מסוף כפא דידא עד אטמא, דאין
16 בכלל זה אלא כרס ודקין. ולהכי פריך: היינו כנגד
17 בני מעיים, וזה דלא משני: מתחלת כפא, שבא
18 להוסיף אף ריאה וכבד — משום דמשמע ליה
19 כפא — סוף כפא. וגם הוה ליה למנקט "כנגד כל
20 החלל", וגם ניהא ליה למימר מכפא דמוחא,
21 כדשמעינן ליה לרב לעיל (שם) דקאמר: צריכה
22 בדיקה נגד כל החלל ואפילו בסימנים.
23 **יבאי** יתיבין יתיבין — יתחנן סימן זה עצמו שנשט
24 במקום אחר, אם דומה מראית של חתכים —
25 טרפה, דהואיל ודומין יש לומר שאף חתך
26 הראשון אחר עיקור נעשה, והוא דפריך שני
27 (חולין כ"א) דשחט את הוושט ונמצאת גרגרת
28 שמוטה, זה היה מעשה ואמרו: כל ספק בשחיטה
29 פוסלה — אין יכול להחזיק על ידי שיחתוך הוושט
30 עדיין במקום אחר, דממה נפשך לא ידו דומין
31 החתוכין זה לזה, אפילו נשמטה הגרגרת קודם
32 שחיטה, דאיתה שעה היה עדיין חיות בוושט,
33 ועכשיו אין בו חיות כלל, ואם תאמר: ויבאי עוף
34 אחר ושחט בו את הוושט, ואחר כך שמיט את
35 הגרגרת, ויראה אם מראית של השמוטות הללו
36 שווין יש לומר: דאין מקיפין אלא באותו עוף
37 עצמו או באותה הבמה עצמה, ולמאי דגרסינן
38 כאן בספרים "יבאי בהמה אחרת ויקף" קשה.
39 **ואלו** כשרות בבמה — כולו צריכי
40 דכפרשינן בריש פירקין (חולין מ"ב, א) דהיינו
41 **והזייה** לדרב מתנא דאתאי בזה הכלל מאי
42 טעמא דדמיא לנשול — ואם תאמר
43 דהכא משמע בין לרבי יוחנן בין לרש לקיש דלא
44 מרבינן ב"זה הכלל" אלא אם כן דמיא לתוך
45 דמתניתין, ואם כן הויה דרכיש בר פפא דלקח
46 כבוליא חתה, היכי אתאי? האמר בריש פירקין
47 (חולין ג"ב, א) דלעולא דאמר שמונה טרפות מנו
48 הכמים, דאתי למעוטי דרכיש בר פפא, דלא
49 דמיא? ויש לומר: דסבר רביש דמריבין ב"זה
50 הכלל" אף על גב דלא דמי, ורבי יוחנן ורש לקיש
51 פליגי עליה כמו עולא. אי נמי, כרש לקיש
52 ד"אלו כשרות" דוקא, ואתאי מ"אלו כשרות" כי
53 היכי דאתי דרב מתנא לרש לקיש, אף על גב
54 דלא אתאי ב"זה הכלל", ואם תאמר: ואמאי מוקף
55 תלמודא פלוגתיתיהו בדבר מתנא? לוקמה
56 בדרכיש, דרבי יוחנן סבר: חזיה לדרכיש דאתאי
57 ב"זה הכלל" ואף על גב דלא דמיא, ואתא "אלו
58 טרפות" למעוטי, ורש לקיש סבר דחזיה
59 לדרכיש דלא אתאי ב"זה הכלל" משום דלא
60 דמיא, ותני "אלו כשרות" למימר דהני הוא
61 דכשרות, דא דרכיש בר פפא טרפה ויש לומר:
62 דקים ליה למסדר התלמוד דפליגי בדרב מתנא.
אין

1 ווושט נקובתו במשהו — תנן (חולין מ"ב, א), הלכך דרוסתו נמי פשיטא לי בדמשהו.
2 קנה נקובתו בכאיסר — תנן, דרוסתו בכמה — רוחב צריך להאדים. אחד זה ואחד
3 זה — ווושט וקנה, דרוסתו במשהו. **מאי טעמא** ויהיה מיקלא קלי ואויל — גרסינן.
4 **מורי בה רב** — רב היה גליל להורות שצריכה בדיקה מכפא ועד אטמא. **כפא**
5 **דידא** — ש, ליד, דהיינו עצם הרחבה של כתף,
6 אשפלד'ין וזעזע. **עד אטמא** — הירך. דהיינו
7 כנגד בני מעיים, דריאה וכבד נמי מיקרו
8 בני מעיים לקמן (חולין נ"א, ג) גבי נחמור בני
9 מעיה. **כפא דמוחא** — כף הגולגולת, דהיינו
10 כל החלל, ואף כנגד הסימנים. **מנו רב ומנו**
11 **רב** — מי הוא זה "רב" שאומרים לפנינו כל
12 שעה, ולא נהירא ליה — אין אתה זכור מי
13 הוא? והלא ראיתי קודם שהלך לבבל שהיה
14 משמש את הנשיא. **בישיבה** — הוא היה
15 יושב ואני עומד, שהיה חשוב ממני. **ומאן**
16 **נבר** — במה הוא גדול. **כבולא** — בתורה
17 ובחסידות. **פתח ריש לקיש ואמר** — נהירא
18 לי, וזכור הוא לטוב. **משום ושחוטתו** —
19 נמצאת גרגרת שמוטה ושחוטתו, ואין ידוע
20 אם קודם שחיטה נשמטה. **כשרה** — שאם
21 נשמטה תחלה היתה יורדת למטה, ושבו
22 אינה נשחטת. **ויקף** — יחתכנה במקום אחר,
23 אם דומין מראיתן של חתכים — טרפה,
24 דהואיל ודומין יש לומר שאף חתך הראשון
25 לאחר עיקור נעשה. **שב שמעתתא** — בריש
26 פירקין (חולין מ"ב, א). **ירשבא** = צידי. **מחו**
27 — לחיותא. **בנידא דנשיא** — בחצנים או
28 במקל. **וקטלי** — שהיתה מתה בכך, אתו
29 לקמיה דרבי יוחנן — לשאלו על כך, שאם
30 לקתה בגיד הנשה שלה תהא טרפה, אחרי
31 שאנו רואין שהיא מתה במכה זו. **אלא**
32 **מה שמנו חכמים** — ולקמיה פריך: הא קא
33 חזינו דמתנה מחו בבוליותא — מכין בחץ
34 הויה בבוליותא מלמעלה, ומכונים שאין
35 החץ נכנס ויורדת למטה מן הכליות לחלל.
36 **וקטלי** — מתה מאליה. **אתו לקמיה** —
37 לשאלו: אם שחיטה אחר המכה, מהו? **דאי**
38 **בריי לה סמא** — אם מפורין עליה סם.
39 **משנה** ניקבה הגרגרת — בלא חסרון איסר,
40 כדמפרש. **או שנפדקה** — לארכה, וכדאמרן
41 (חולין מ"ה, א), אם נשתיר הימנה למעלה
42 ולמטה. **נפחתה הגולגולת** — העצם נפחת,
43 ורואין אנו שלא ניקב הקרום. זה לתוך זה
44 — שסומכין חן, ורופנן של שניהם אדוקים זה
45 לזה, ובאמצעותן זה נקובין זה לזה. **אין חזר**
46 ונקבו במקום אידקת דפנותיהן ואין חזק
47 נראה לחץ, אלא זה לתוך זה — כשרה,
48 דהא להדין נמי שפכי. **נישל לחי התחתון**
49 — מעל הבהר, והסימנים מחוברים בבשר.
50 **האם** — מדריי'ן של נקבה שהוולד מונח
51 בה. **והורתי בירי שמים** — מפרש בגמרא
52 (חולין נ"ה, ב), שצמקה ריאה שלה בידי שמים,
53 כגון שנבעתה מקול רעם וברקים. **חורות**
54 — קשה כחירות דקל. ובגמרא (שם) מפרש
55 מנא ידע אם בידי שמים אם בידי אדם.
56 **הגלודה** — נישטל עורה, או מחמת שחין, או
57 מחמת מלאכה, ולא נשתייר כלום. ובגמרא
58 (שם) מפרש כמה ישאר מן העור ותהא
59 כשרה. **גמרא כל היבא דהני אלו** —
60 מיעוטא משמע: אלו ותו לא. **תנא טרפות**
61 — חשבינן לטרפות. **ותנא זה הכלל** —
62 לאתויי תנן דלא תננו.
והזייה

והויה — תנא לדרב מתנא, דאי לא ממעט ליה אתיא ליה לכלל טרפות ב"ה
הכלל. דרמאי לנפול — דמתניתין, דהא נטולה היא, ומן טרפות הוא, כדאמרין
בניטל הכבד, הילכך תנא "אלו" בטרפות למעוטי, ואידיד דתנא "אלו" בטרפות —
תנא נמי "אלו" בכשרות, ואף על גב דלא ממעט מידי. הני — נטולי הוא וטרפה, אבל
דרב מתנא כשרה. לנפול נמי לא דמיא?
דהא לא נטולה לגמרי דאי. הני — נטולי
הוא וכשרות, ניטל השחול והכליות, אבל
נטילת ירך דרב מתנא טרפה. נביה — גיד
שבראשו שמחובר בחור, וקטן הוא מאד.
מתעבל — נעקב. בוקא — ראש הקוליא
התחובה בחור. צרם האילה שקרין הנקא,
דלא מתחמי לכו שיעורא — שלא ראיתם
איסור האיתלקי מימיכם. דנירא קורדינא —
אותו דיו מכירים, ומהיר אררט הוא. רבי תנא
פתורא — שולחני היה, והיו לפניו מטבעות
הרבה. אין בעלי אומניות — העוסקים
במלאכת אחרים, והוא שולחני היה, משתכר
בשל אחרים למחצה, וצריך להודו ולת
עניו שם ולהשתדל עם כל העובדים לשאלו
מה הם צריכים. והכי תניא בתוספתא:
המושבי את חבירו בחנות למחצית שכר, אם
דזה אומן — לא יטעוק באומנות, לפי שא
עניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו.
עומדין מפניהם — אמביאי בכורים קאי,
במסכת בכורים (פרק ג משנה א). מפניהם
עומדין — לכבוד, כדי שיהו רגילים לבא.
חביה מצוה בשעשה — צריכים אנו לחבבה.
מכשילן — שאם לא יראום להם פנים
צהובים ודרך כבוד — לא ירגילום לבא, מפני
הטורה. כסלע ביתר מבסלע — היכא
דשיערו רבנן כסלע. כון גבי פלוגתא דשרדה
וגולגולתא; דתנן: כמה חסרון בשרדה בו,
ובגולגולתא — בית שמאי אומרים: כסלע, ואית דאמר
מקדח, ובית הלל אומרים: כדי שינטל מן החי
וימות. ואמר רב יהודה אמר שמואל ובריש
פרקיין (חולין מבבב), וכן לטרפה. ואמרין
בבכורות בפרק "על אלו מומין" (לזב, במה)
כדי שינטל מן החי וימות. כסלע, ואית דאמר
התם דבמתניתא תנא כסלע. ואשמועינן רב
נחמן הכא, כדי שיעור רבנן כסלע — סלע
מזומנא קאמר, כדי חי מזומנא — דינו
ביתר מבסלע, וטרפה. כאיסר ביתר מכאיסר
— גבי מתניתין דתנן: עד כמה תחסר, ונימא
דאבתי כשרה? דהא גבי אלו כשרות
קיימינא. וקתני: עד כמה כשרה בחסרון? עד
כאיסר. ובין דהוי כאיסר — הרי היא ביתר
מכאיסר, וטרפה. אלמא קסבר — הא דקתני מתניתין: עד כאיסר כשרה — לאו עד
ועד בכלל קאמר, אלא עד ולא עד בכלל. והכי קאמר: עד כאיסר כשרה, ולא עד
בכלל קאמר, אבל כאיסר עצמו טרפה. דעל כרחיך "עד" דמתניתין אבשרות קאי,
והכי קאמר: עד כמה תחסר, ונימא אבתי כשרה היא? וקתני: עד כאיסר. דאי
אטרפות קאי — לא שייך למתני "עד", אלא: כמה תחסר ותהא טרפה? כאיסר. חבל
היוצא — לאחר שנשתרנה כל המשה נשאר מן החבל וחלוי במשה. עד המשה
שפחים טהור — דקטן הוא ואינו ראוי לכלום, הילכך לא הוי מן המטה, ואם נטמאת
המטה — טהורה. מאי לאו המשה בלמשה — כפחות מחמשה וטורו, דקטן הוא.
אלמא, עד טהור בכלל. לא המשה בלמעה — ביותר מחמשה וטמא. בדרבנן טעמא
במסכת כלים (פרק יט משנה ב): מחמשה ועד עשרה טמא, שבו קושרין את הפסחים
וזכר לפסח מצרים, דכתיב "אסרו חג בעבותות" וגו', וכתיב "והיה לכם למשמרת", ובו
משלשין את המטה. ועד עשרה טמא — כדפרשנין. ומעשרה ולחוץ טהור, דיותר
מדאי יש, ועומד ליקצץ. וחבל בפני עצמו לא מקבל טומאה, דטורי וארגי בעינן
במסכת שבת (סד, דא). מאי לאו עשרה בלמשה — טמא, אלמא, עד ועד בכלל.
הדקין שבכלי חרס — כלי חרס דקין. הן וקרקרותיהן ורופנותיהן יושבין שלא
מסומכין בו' — בין שהן עצמן איך מחזיקין אלא כדי סיכת קטן, או שנשברו ונשארו
קרקרותיהן = שולים שלהן, או רופנותיהן נשארו ויכולין לישוב לכרו בלא סימכה — עדיין כלי חרס, ושיעורן — אם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן טמאין.

אין בעלי אומניות רשאין לעמוד מפניהם — פירש הקונטרס: בעלי אומניות שעוסקים
במלאכת אחרים. וליישב לשון "רשאים" פירש כן. ונראה דאפילו עוסק במלאכתו
לא מחייב. כדאמרין בפרק קמא דקדושין (לגא, מה) (קדמה) שאין בה חסרון כיס — אף
והידור) שאין בה חסרון כיס. והרב רבינו יעקב בר שמועון היה מיישב לשון "רשאים" אפילו
עוסק במלאכתו, ד"אין רשאים כמה: אין חיביין,
כי חיביין דפרק "המקדש שדרה" (ערכין
כחבב) "שור זה עולה" — אומדים כמה אדם
רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה, אף על פי
שאינו רשאי. ופירושו: אף על פי שאינו חיבי,
כדמתרגמינן: לא תחיה לו בנושא" — לא תהא
ליה כרשאי. וכן יש לפרש ההיא דפרק קמא
דקדושין (לגב). אין אדם רשאי לעמוד בפני רבו
אלא שחרית וערבית, שלא יתא כבודו מרובה
משל שמים. ולא שיהא אסור, אלא אינו חיבי
לעמוד קאמר. ומיהו, ברוב ספרים גרס בההוא
דערכין: "אף על פי שאינו חיבי". אבל בספר
שדורתא דאמורא ספר שכתב רבינו גרשום כתוב:
"אף על פי שאינו רשאי", וגם רש"י הביא ראיה
בתשובה מספר רבינו גרשום ד"רשאי" הוי כמו
"חובב". כסלע ביתר מבסלע — פירש
הקונטרס: דקאי אפלוגתא דשרדה וגולגולת
דקמריא בית הכזין, כדי שינטל מן החי וימות,
ואמר רב יהודה (ואמר שמואל) בריש פרקיין
(מבב), וכן לטרפה. ואמרין בבכורות פרק "על
אלו מומין" (לזב). כמה ינטל מן החי וימות?
ואמר שמואל: כסלע. ואיכא דאמרי התם,
במתניתא תנא כסלע. ורבינו תם מפרש דקאי
על דאמר בסמוך (חולין נהב) גבי גלוד: ואם
נשתיר בה כסלע כשרה. וקשה לפירושו,
דמלתא דפשיטא הוא ודלע הוי ביתר מבסלע,
דלא קתני בהו "עד" ויש לומר: דאשכחן בכמה
דוכתי דהוי כמו "עד" אף על גב דלא קתני בהו
"עד". בפרק "חובב" (בבא מציעא נאב). כמה
תחסר ויהיה בה אונאה? ארבעה איסרין. ופרקיין
בגמרא, ורמניה: כמה תחסר ולא יהיה בה
אונאה — ארבעה איסרין ומשני: תנא דידן קאי
חשיב (מלמעלה למטה) (מלמטה למעלה), ותנא
עדי (מלמעלה למטה) (מלמטה למעלה).
ובפרק "הכנסת" (בבא קמא סאא), עברא גדר
ארבע אמות (חיבי) (פטור). והתניא: (פטור)
וחיבי! ומשני: תנא (ברא) (ידיון) חשיב מלמעלה
למטה, ותנא (ידיון) (ברא) חשיב מלמטה
למעלה. ויהו אבתי כשה, גלודת גבי כשרות
למתניא, ומידה מלמעלה למטה. ארבעה
סלעים שלשה ושנים כשרה עד כסלע — הה
ליה "עד" ועד בכלל. כיון דאמרת דכסלע ביתר
מכסלע. וכן גבי גולגולת, דקאי אכמה חסרון וטורה. אם כן, מאי פריך מחבל המטה,
ומהדקין שבכלי חרס? וכי חשבת נמי בגלודת ובגולגולת מלמטה למעלה — היא ליה
"עד" ולא עד בכלל, ואם כן הוה להקל. ובמסכתא מוכיח דכל דוכתי הוי להחמיר! ונראה
דקאי אנקדו כסלע, דאמרין לעיל (חולין גב) טרפה, דלכשתמותה תעמוד על טפה. ורבי
חייא בר אבא פליג ואמר: כסלע כשרה, יתר מבסלע טרפה. ואתא רב נחמן לאשמועינן
דכסלע ביתר מבסלע, ולא איירי כלל לענין "עד" ועד בכלל. אבל בכאיסר אשמועינן
ד"עד" ולא עד בכלל. דעל כרחיך מלמטה למעלה חשיב, ד"אלו כשרות" קאי.
הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ורופנותיהן בר' — למאי דגרסינן "הן" משמע דכלי
חרס בתחלתן לא חשיב כלי בפחות מכדי סיכת קטן. ר"ע לוג' דקתני לא מצי
קאי (אדוק) וא"ד"הן. אלא אשברים קאי. אמנם לא מצינו בשום מקום דבעינן שיעור כללי
חרס מתחלתן. והא תנן במסכת מקואות (פרק ד משנה ג): החוטט בצינור לקבל צורות.
בשל עץ אבבא, בשל חרס בריבית — היינו דוקא לקבל צורות. והתם נמי פליג
רבי יהודה ואמר: אף ביה חרס בכל שהוא. ולא קאמר בריבית אלא בשברי חרס. ובסדר
המשנה לא גרסינן "הן" במסכת כלים בפרק יש (משנה ב). אלא גרסינן ההם: "הדקין
שבכלי חרס וקרקרותיהן" בו, ומשתמע כמו "הן", כיון דגרס "וקרקרותיהן".
קרקרותיהן = שולים שלהן, או רופנותיהן נשארו ויכולין לישוב לכרו בלא סימכה — עדיין כלי חרס, ושיעורן — אם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן טמאין.

בנקב כאיסר האיטלקי. אָמַר וְעִירֵי לַבְנֵי הַיְשִׁיבָה בַּבְּבֵל, אֲתָנוּ –
 אתם, דָּלָא מִתְחַמְּי לָבוֹן – שלא נראה לעיניכם איסר איטלקי
 שהוא שְׂעוּרָא – שיעור הנקב שבגרגרת, מדרו את שְׂעוּרֵיהָ –
 שיעור הנקב, בְּדִינָא קוּדְרִינָא – בדינר היוצא בדרי אררט, וְהוּי
 בְּשִׁטָּא וּמִרְתִּי – וגודלו כפרוטה קטנה של נחושת, וּמִשְׁתַּבְּחָא –
 ודינר זה מצוי בִּינֵי פְּשִׁיטֵי דְּפּוֹמְבְּרִיָּתָא – בין מעות קטנות היוצאות
 בפומבדייתא. אָמַר רַבִּי חֲנָנִי פְּתוּרְיָא – השולחני, עִילָא מִינָא הָהּ
 קָאִי – לפני בא ונעמד בִּרְ פְּתוּרָא, וּבְקֵשׁ מִמֶּנִּי – ובקש ממני, דִּינָא
 קוּדְרִינָא כְּדִי לְשַׁעְרֵי בֵּיהּ דְּרִיפָתָא – לשער בו את הנקב בגרגרת
 שהבהמה נעשית טריפה מחמתו, וְכָעִי לְמִינָם מְקַמֶּיהָ – ורציתי
 לעמוד מפניו, וְלֹא שִׁבְכֵנִי – ולא הניח לי לעמוד. אָמַר לִי, שָׁב בְּנִי
 שָׁב, הֲרִי אַתָּה עוֹסֵק בַּמֵּלָכָה, וּשְׁנִינוּ שְׁאִין בְּעָלִי אוֹמְנִיּוֹת רִשְׁאִין
 לְעִמּוּד מִפְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּשִׁעָה שְׁעִסְקִין בְּמִלָּאכְתָּם, מִשּׁוּם
 שְׁבַעמִידָתָם הֵם בְּטָלִים מִמֵּלָכָה וְנִמְצָא הַשּׁוֹכֵר אוֹתָם נִפְסָד, וְכִיוֵּן
 שְׂאֵתָה מִתַּעֲסָק בַּמִּעֻד בִּרְ מִקְבֵּלָתָא מֵאַחֲרֵים עַל מַגֵּת לַתָּה לְהַם חֶלֶק
 מִן הַרְיוּחַ, מוֹטֵל עֲלֶיךָ לְהַשְׁתַּדֵּל עֲבוּרָם וּלְחַפֵּשׁ מִי צָרִיךְ לִפְרוֹט
 מַעוֹת, וְאִסּוּר לָךְ לְהַתְּבַטֵּל מִמֵּלָכְתְּךָ וּלְעִמּוּד מִפְּנֵי.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלֹא – הָאֵם בְּעִלֵי אוֹמְנִיּוֹת אֵינָם מַפְסִיקִים
 מִמֵּלָכְתָּם כְּדִי לְעִמּוּד מִפְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַבָּאִים לִפְנֵיהֶם,
 וְהָתֵנּוּ בַּמִּשְׁנָה (ביכורים פ"ג ג') שְׁבַעמִיבְּיָא הַבִּיכּוּרִים בָּאוּ
 לִירוּשָׁלַיִם, כָּל בְּעָלֵי אוֹמְנִיּוֹת עוֹמְדִים מִפְּנֵיהֶם לְכַבְּדָם, וְשׁוֹאֲלִין
 בְּשִׁלּוּמָן, וְאוֹמְרִין לָהֶם, אַחֲנִי, אֲנִשִּׁי קוֹמָם פְּלוּנִי, בּוֹאֲכֶם בְּשִׁלּוּם,
 וְנִמְצָא שֶׁמִּבְּטָלִים מִמֵּלָכָה כְּדִי לְעִמּוּד מִפְּנֵי מַקְיִימֵי מַעוֹת, וְאֵם כֵּן
 גַּם מִפְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים יֵשׁ לְעִמּוּד. מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, מִפְּנֵיהֶם שֶׁל מִבְּיָא הַבִּיכּוּרִים, גַּם בְּעִלֵי אוֹמְנִיּוֹת עוֹמְדִין, אֵךְ
 מִפְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַבָּאִים לִפְנֵיהֶם, בְּעִלֵי אוֹמְנִיּוֹת אֵין עוֹמְדִין,
 אֵם הֵם עוֹסְקִים בַּמֵּלָכָה בְּאוֹתָהּ שַׁעֲהָ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַ אֲבִין,
 בָּא וְרָאָה כִּפָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת תְּכִיכָה עֲלֵינוּ מִצִּוָּה בְּשִׁעָתָה – בשעה
 שֶׁמִּקְיִימִים אוֹתָהּ, וְיֵשׁ לְעִמּוּד מִפְּנֵי מַקְיִימֶיהָ. שְׁתֵּרִי מִפְּנֵיהֶם שֶׁל
 מִבְּיָא הַבִּיכּוּרִים מַצּוֹה שְׁמֻקִּים מִצּוֹה בּוֹאֵם לִירוּשָׁלַיִם, עוֹמְדִין, אֵף
 שֶׁיֵּשׁ בִּכְךָ בִּטּוֹל מִלָּכָה, וּמִפְּנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, אֵין עוֹמְדִין בַּמָּקוֹם
 שֶׁיֵּשׁ בִּכְךָ בִּטּוֹל מִלָּכָה.
 דּוּחָה הַגְּמָרָא אֶת דְּבַרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַ אֲבִין. מָמַאי – מִנֵּין לָךְ שֶׁהִטַּעַם
 שְׁעוּמִדִּים מִפְּנֵי מִבְּיָא הַבִּיכּוּרִים הוּא מִשּׁוּם שֶׁחִבִּיבָה מַצּוֹה
 בְּשַׁעֲתָהּ, דִּילְמָא – שְׂמָא חֲכָמִים תִּקְנוּ שֶׁיֵּשׁ לְעִמּוּד מִפְּנֵיהֶם, כִּדִּי
 שְׁלֹא תִּהְיֶה נִמְצָא מִכְּשָׁלֵן לְעִתִּיד לָבֹא – בִּשְׁנָה הַבָּאָה, שֶׁאֵם בְּנֵי
 יְרוּשָׁלַיִם לֹא יִקְבְּלוּ אֶת פְּנֵי מִבְּיָא הַבִּיכּוּרִים בְּשִׂמְחָה וּבִכְבוֹד,
 יִסְבּוּ הַמִּבְּיָאִים שֶׁבְנֵי יְרוּשָׁלַיִם לְהֵם בִּלְבָב, וְיִמְנְעוּ מִלְּבּוֹא
 בִּשְׁנָה הַבָּאָה מִפְּנֵי טוֹרַח הַדֶּרֶךְ.
 בְּדַבְּרֵי רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל שֶׁבַּמִּשְׁנָה, שִׁיעוּר הַנֶּקֶב שֶׁבִּגְרָגְרָתָא
 הוּא עַד כְּאִסָּר הָאִיטַלְקִי, לֹא נִתְפָּרֵשׁ בְּבִירוֹ מִזֶּה דִּין נֶקֶב מִכוּון
 בְּצִמְצוּם כְּאִסָּר הָאִיטַלְקִי, הָאֵם עֵדִין הַבְּהֵמָה כְּשֶׁרָה, וְרַק בִּיּוֹתֵר
 מִשְׁעוּר זֶה הֵיא נְעִשִׁית טְרִיפָה, אוּ שְׁגַם כְּשִׁיעוּר הַנֶּקֶב הוּא
 כְּאִסָּר הֵיא נְעִשִׁית טְרִיפָה. אָמַר רַב נָחֲמָן, בְּטְרִיפָה מִחֲמַת חֶסֶר
 בְּגוֹלְגוֹלָתָא, שִׁיעוּר הַחֶסֶר הוּא כְּגוֹדֵל סַלַע, אֵם נָחֵסר כְּסָלַע
 מִצִּמְצוּמָם, הֲרִי זֶה חֶסֶר הַחֶסֶר וְיֵתֵר מִכְּסָלַע, שֶׁהַבְּהֵמָה נְעִשִׁית טְרִיפָה
 מִחֲמַתּוֹ, וְכֵן בְּנֶקֶב בִּגְרָגְרָתָא שֶׁרַבֵּן שִׁמְעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל נִתֵּן בּוֹ שִׁיעוּר
 עַד כְּאִסָּר, דִּין נֶקֶב כְּאִסָּר מִצִּמְצוּמָם, כִּדִּין חֶסֶר וְיֵתֵר מִכְּאִסָּר
 שֶׁהַבְּהֵמָה נְעִשִׁית טְרִיפָה. מִדִּיּוּקָה הַגְּמָרָא: אֲלֵמָא כְּסָבֵר רַב נָחֲמָן –
 מִדְּבַרֵי רַב נָחֲמָן שֶׁהַבְּהֵמָה נְעִשִׁית טְרִיפָה כְּשֶׁהַגְּרָגְרָתָא נִיֶּקְבָה
 כְּאִסָּר יֵשׁ לַלְמוּד, שֶׁלִּשּׁוֹן 'עַד' שֶׁנִּכְתַּב בַּמִּשְׁנָה מִתְּפָרֵשׁ עַל דֶּרֶךְ
 עַד וְלֹא עַד בְּכָלֵל, שֶׁדְּבַרֵי רַבֵּן שִׁמְעוֹן 'עַד כְּאִסָּר' מִתְּפָרֵשׁ מִנֶּקֶב
 קֵטַן שֶׁאֵינוֹ אֵלָּא מִשְׁחָה וְעַד שְׁבוּדֵל מְנוּעַ לֵאסֵר, אֵךְ נֶקֶב שְׁבוּדֵל
 כְּאִסָּר יוֹצֵא מִכָּלֵל דְּבַרֵי. שֶׁהֲרִי מִלְשׁוֹן 'עַד' שֶׁנִּקַּט בְּשִׁיעוּר הַנֶּקֶב
 מִשְׁמַע, שְׁבָא לְבָאָר מִזֶּהוּ שִׁיעוּר נֶקֶב בִּגְרָגְרָתָא שֶׁהַבְּהֵמָה אֵינָה
 נְעִשִׁית טְרִיפָה מִחֲמַתּוֹ וְהִיא עֵדִין כְּשֶׁרָה, וְכוּחֹתָהּ שֶׁנֶּקֶב בִּגְרָגְרָתָא

וְחִזְיָה – וְהִתְנָא רָאָה וְהִתְבוּנָן, לְדָרְבִּי מִתְּנָא – עַל דִּין זֶה שֶׁאִמְרָא רַב
 מִתְנָא שֶׁהַבְּהֵמָה נְעִשִׁית טְרִיפָה כְּשִׁקוּלִית הִירֵךְ שֶׁנִּשְׁמַטָּה, וְהִבִּין
 שֶׁאֵם לֹא יִגְלֶה דַּעְתּוֹ שֶׁהַבְּהֵמָה כְּשֶׁרָה, יֵאֻמְרוּ שֶׁהֵיא נְעִשִׁית
 טְרִיפָה, מִשּׁוּם דְּאֵתָא – שִׁלְקוֹת זֶה בָּאָה וְנִכְלָלָת בְּזִוָּה הַכָּלֵל,
 הַמִּרְבָּה פְּגָמִים כַּעֲנֵן הַמְּנוּיִים בַּמִּשְׁנָה, וּמִבֵּאֵרָת הַגְּמָרָא: מָאִי מִיֶּמְנָא
 הִיוֹ אֹמְרִים כֵּךְ שִׁקוּלִית שֶׁנִּשְׁמַטָּה נִכְלָלָת בְּכָלֵל שֶׁבַּמִּשְׁנָה, מִשּׁוּם
 דְּרִמְיָא לְנִטְוִיל – שִׁלְקוֹת זֶה דּוּמָה בַּמִּקְצֵת לְטְרִיפָה שֶׁמִּחֲמַת נִטְוִילָהּ,
 כְּדוּגְמַת דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה כְּכַבֵּד שֶׁנִּטְוִיל, לְפִיכָךְ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לֹמַר
 שִׁקוּלִית הִירֵךְ שֶׁנִּשְׁמַטָּה נִחְשָׁבָת בֵּין הַטְּרִיפּוֹת, תְּנָא – שְׁנָה הִתְנָא
 בְּתַחֲלִיל הַפֶּרֶק אֲלֹי מִרְפּוֹת בְּתוֹסַפַּת לִשּׁוֹן 'אֲלוֹ' שֶׁמִּשְׁמַע מִיַּעוּט,
 כְּדִי לַלְמוּד, הֵנִי הוּא דְּמִרְפָּה – שֶׁהַלְקוּיּוֹת שֶׁבַּמִּשְׁנָה הֵן הַנְּעִשִׂוֹת
 טְרִיפָה, וְרַק הַדּוּמוֹת לָהֶן לְגַמְרֵי נִכְלָלוֹת בְּהֵן וְנִלְמְדוֹת מִן הַכָּלֵל,
 אוֹלָם הָאֵ – כְּשֶׁהַלְקוּיּוֹת נִשְׁמַטָּה מִמְּקוֹמָה, דְּרַב מִתְּנָא – שְׁעִלִּיה
 נִאֻמְרוּ דְּבַרֵי רַב מִתְנָא, הַבְּהֵמָה בְּשֶׁרָה, מִשּׁוּם שִׁלְקוֹת זֶה אֵינָה
 דּוּמָה לְגַמְרֵי לְטְרִיפָה מִחֲמַת נִטְוִילָהּ, וְאֵינָה נִכְלָלָת בְּכָלֵל שֶׁכְּתוּבָה
 הַמִּשְׁנָה בְּדִינֵי הַטְּרִיפּוֹת. אֲכֹן, כִּיוֵּן שֶׁבִּדִּין הַטְּרִיפּוֹת נִקַּט הִתְנָא
 בְּלִשְׁוֹנוֹ 'אֲלוֹ', נִקַּט כֵּן גַּם בִּדִּין הַכְּשֻׁרוֹת, אֵף שֶׁלֹּא נִתְמַעַט בִּכְךָ
 דְּבַר.
 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן לִקְיָשׁ אָמַר, דְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה אֲלֹי בְּשֻׁרוֹת הֵם שֶׁנִּכְתְּבוּ
 דְּרִיבָא, לְמַעַט מִזֶּהוּ קוּלִית שֶׁנִּשְׁמַטָּה, שֶׁהֵיא בְּכָלֵל הַטְּרִיפּוֹת, שֶׁהֲרִי
 הִתְנָא תְּנָא – שְׁנָה בַּמִּשְׁנָה אֶת הַמִּרְפּוֹת, וְהוֹסִיף וּשְׁנָה זֶה
 הַכָּלֵל כֹּל שְׁאִין מִכּוּוֹה זִידָה, טְרִפָה, לְרַבּוֹת לְקוּיּוֹת נוֹסַפּוֹת שֶׁלֹּא
 נִכְתְּבוּ בַּמִּשְׁנָה, שְׁגַם הֵן בְּכָלֵל הַטְּרִיפּוֹת, וְחִזְיָה – וְרָאָה וְהִתְבוּנָן,
 לְדָרְבִּי מִתְּנָא – עַל הַלְקוֹת שֶׁאִמְרָא רַב מִתְנָא, שֶׁהַלְקוּיּוֹת נִשְׁמַטָּה,
 וְהִבִּין שֶׁאֵם לֹא יִגְלֶה דַּעְתּוֹ שֶׁהַבְּהֵמָה נְעִשִׁית טְרִיפָה, יִסְבְּרוּ לֹמַר
 שֶׁהֵיא כְּשֶׁרָה, וּמִשּׁוּם דְּלֹא אֵתָא – שִׁלְקוֹת זֶה אֵינָה בָּאָה וְנִכְלָלָת
 בְּזִוָּה הַכָּלֵל, הַמִּרְבָּה פְּגָמִים כַּעֲנֵן הַמְּנוּיִים בַּמִּשְׁנָה, וּמִבֵּאֵרָת
 הַגְּמָרָא: מָאִי מִיֶּמְנָא יֵאֻמְרוּ שֶׁאֵינָה נִכְלָלָת בְּכָלֵל שֶׁבַּמִּשְׁנָה, מִשּׁוּם
 שֶׁכְּכָלֵל מִרְבָּה לְקוּיּוֹת הַדּוּמוֹת לְטְרִיפּוֹת שֶׁבַּמִּשְׁנָה, שְׁמַחֵן מִחֲמַת
 נֶקֶב, וּמִזֶּהוּ מִחֲמַת חִיתוֹן, וּמִזֶּהוּ מִחֲמַת נִטְוִילָהּ, אוֹלָם יֵצֵאת הַקּוּלִית
 מִמְּקוֹמָה אֵינָה דּוּמָה לֵאֲפָּא אַחַת מִן הַטְּרִיפּוֹת שֶׁבַּמִּשְׁנָה, שֶׁהֲרִי לֹא
 לְנִקְוִי דְּמָאִי – אֵינָה דּוּמָה לְנֶקֶב, וְלֹא לְפִסּוּקֵי דְּמָאִי – וְגַם אֵינָה
 דּוּמָה לְחִיתוֹן, שֶׁהֲרִי הַקּוּלִית לֹא נִיֶּקְבָה וְלֹא נִתְחַכָּה, וְלִנְטוּלִי
 וְלִטְרִיפּוֹת מִחֲמַת נִטְוִילָהּ נִפִּי לֹא דְּמָא, שֶׁהֲרִי לֹא נִיטְוִיל לְגַמְרֵי
 מִגּוֹף הַבְּהֵמָה, לְפִיכָךְ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לֹמַר שֶׁכְּשֶׁהַקּוּלִית נִשְׁמַטָּה
 מִמְּקוֹמָה הַבְּהֵמָה כְּשֶׁרָה, תְּנָא – שְׁנָה הִתְנָא בַּמִּשְׁנָה שֶׁאֲחֵרִיהָ 'אֲלוֹ
 בְּשֻׁרוֹת' בְּתוֹסַפַּת לִשּׁוֹן 'אֲלוֹ' שֶׁמִּשְׁמַע מִיַּעוּט, לַלְמוּד הֵנִי הוּא –
 שֶׁרַק הַלְקוּיּוֹת שֶׁנִּמְנְוּ בַּמִּשְׁנָה הֵם אֲלוֹ דְּבִשְׁרוֹת, אוֹלָם הָאֵ –
 כְּשֶׁהַקּוּלִית נִשְׁמַטָּה מִמְּקוֹמָה, דְּרַב מִתְּנָא – שְׁעִלִּיה נִאֻמְרוּ דְּבַרֵי רַב
 מִתְנָא, הַבְּהֵמָה נְעִשִׁית מִרְפָּה. אֲמַנָם כִּיוֵּן שֶׁבִּדִּין הַכְּשֻׁרוֹת נִקַּט
 הִתְנָא בְּלִשְׁוֹנוֹ 'אֲלוֹ', נִקַּט כֵּן גַּם בִּדִּין הַטְּרִיפּוֹת שֶׁכְּתַב לְפָנֵי כֵן, אֵף
 שֶׁלֹּא נִתְמַעַט בִּכְךָ דְּבַר.
 הַגְּמָרָא עוֹסֶקֶת עֵתָה בִּדִּין קוּלִית הִירֵךְ שֶׁנִּשְׁמַטָּה מִמְּקוֹמָה, הָאֵם
 אֲכֹן הַבְּהֵמָה נְעִשִׁית טְרִיפָה מִחֲמַת לִקוֹת זֶה: נוֹפֵא, אָמַר רַב מִתְּנָא,
 הָאִי בּוֹיָא דְּאֵתְמָא – רָאשָׁה הַבּוֹלֵט שֶׁל קוּלִית הִירֵךְ, שֶׁהוּא עוֹגֵל
 וְתַחוּב בְּגוּמָא שֶׁבַּעֲצָם הִירֵךְ, דְּשִׁפָּה מְדִיבְתִּיהָ – שֶׁנִּשְׁמַט מִמְּקוֹמוֹ,
 הֲרִי זֶה מִרְפָּה, וְרָבָא אָמַר, אֵין זֶה בְּכָלֵל הַטְּרִיפּוֹת, וְהַבְּהֵמָה בְּשֶׁרָה,
 מִשּׁוּם שֶׁהַעֲצָם עֵתִידָה לְחֻזֵּר לְמְקוֹמָה, וְהַבְּהֵמָה חוֹזֶרֶת לְבְּרִיאֻתָהּ
 בְּתַחֲלִילָהּ. וְאִי אִפְסִיק נִיבִיה – אֵךְ אֵם נִפְסָק וְנִתְחַךְ הַגִּיד הַמְּחַבֵּר
 אֶת עֲצָם הַקּוּלִית לִירֵךְ, הַבְּהֵמָה נְעִשִׁית מִרְפָּה. פּוֹסֶקֶת הַגְּמָרָא:
 וְהִלְכָתָא, אִפְסִיק נִפִּי – גַּם אֵם הַגִּיד נִפְסָק וְנִתְחַךְ הַבְּהֵמָה בְּשֶׁרָה,
 וְאֵינָה נְעִשִׁית טְרִיפָה אֵלָּא כְּשֶׁהַלְקוֹת בְּקוּלִית תְּגַדֵּל כֹּל כֵּךְ, עַד
 דְּמִתְּעַבְּלָא אֲתַעְבּוּלִי – עַד שֶׁהַגִּיד נִפְסָק מִשּׁוּם שֶׁנֶּרְקַב וְנִתְעַכַּל, כִּיוֵּן
 שִׁלְקוֹת זֶה אֵין לָהּ תִּקְנָה.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: עַד כִּפָּה תִּתְּקֵר [וְכוּי], עַד כִּמָּה יִחְסֵר מִן הַגְּרָגְרָתָא
 וְהַבְּהֵמָה תִּהְיֶה כְּשֶׁרָה, רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, עַד שִׁידִּיה

לשון 'עד' ששנינו במשנה מתפרש על דרך 'עד ועד בכלל'.
 משיבה הגמרא: לא, דברי המשנה אינם מתפרשים כן, ושברים
 המקבלים לתוכם חצי לוג מקבלים טומאה רק כשבאו מכלי
 שהכיל בתוכו מעט פחות מסאתים, אך כלי שבעודו שלם הכיל
 בתוכו סאתים, דינו פלמקשה - כאילו הכיל בתוכו יותר מסאתים,
 ושבריו מקבלים טומאה כשמקבלים לתוכם לוג, ולשון 'עד'
 שבמשנה מתפרש על דרך 'עד ולא עד בכלל'.
 מקשה הגמרא: והרי שנינו ברייתא המבארת את דברי
 המשנה, שכלי שהכיל בתוכו לוג ונשבר, דינו פלמקשה - ככלי
 שהכיל מעט פחות מלוג, וכלי שהכיל בתוכו סאה ונשבר, דינו
 פלמקשה - ככלי שהכיל מעט פחות מסאה, וכלי שהכיל בתוכו
 סאתים ונשבר, דינו פלמקשה - ככלי שהכיל מעט פחות מסאתים.
 נמצא שכל דברי המשנה מתפרשים על דרך 'עד ועד בכלל',
 שהנאמר 'עד לוג' כולל כלי שהכיל בתוכו לוג, והנאמר 'עד סאה'
 כולל כלי שהכיל בתוכו סאה, והנאמר 'עד סאתים' כולל כלי
 שהכיל בתוכו סאתים. מתרצת הגמרא: הברייתא לא ביארה את
 דברי המשנה על דרך 'עד ועד בכלל' משום שלשון 'עד' מתפרש
 כן בכל מקום, וגם רב נחמן לא פירש את דברי המשנה על דרך
 'עד ולא עד בכלל' משום שלשון 'עד' מתפרש כן בכל מקום, אלא
 ה"ק - בשיעור שברי כלי חרס פירשה הברייתא את דברי המשנה
 על דרך 'עד ועד בכלל', משום שדבר זה נמצא שהולכים בדיני
 הטומאה לחומרא, ששבר מכלי גדול יותר מקבל טומאה כשמקבל
 לתוכו שיעור קטן יותר, וגם בשיעור חסרון בבמה שעושה אותה
 טריפה פירש רב נחמן את דברי המשנה על דרך 'עד ולא עד
 בכלל', משום שבכך הבהמה נעשית טריפה גם כשנחסר מן
 הגרגרת כשיעור איסור מצומצם, ונמצאנו מחמירים בדין
 הטרפות. והטעם שפירשו את השיעורים שבמשנה על הדרך
 שמביאה להחמיר בהם הוא, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, כל
 שיעורי חכמים שניתנו במשנה או בברייתא על טומאה או איסור
 שהם מן התורה, יש להחמיר במדידתם, הוין פלמקשה - כגרעין של
 פול שנחלק לשנים, שהוא שיעור בטומאה של חכמים שנמצא
 בבגדי האשה, שהיא נטמאת כשגודלם הוא בשיעור זה, וכיון
 שטומאה זו אינה אלא מדברי חכמים, יש להקל ולמדוד את הגריס
 בריוח, והאשה אינה נטמאת אלא כשהכתם גדול מעט מגריס
 מצומצם.
 מוכיחה הגמרא: דיקא נמי - יש לדייק ולהוכיח שלשון 'עד'
 מתפרש בכל מקום באופן המביא להחמיר בו. דקתני עלה דהיא
 שהרי על המשנה בדין החבל היוצא מן המטה שנינו ברייתא,
 שכשאורך החבל הוא חמשה טפחים, דינו פלמקשה - כחבל
 שאורכו יותר מחמשה, ונטמא עם המטה, וכשאורך החבל הוא
 עשרה טפחים, דינו פלמקשה - כחבל שאורכו פחות מעשרה טפחים,
 ונטמא עם המטה. נמצא שבאותה משנה, דבריה 'עד חמשה'
 מתפרשים על דרך 'עד ולא עד בכלל', ודבריה 'עד עשרה'
 מתפרשים על דרך 'עד ועד בכלל', ובהכרח שאין כלל לביאור
 לשון 'עד' שבמשנה, אלא לפירש בו לחומרא.
 בין הלקויות שהבהמה אינה נעשית טריפה מחמתן שנינו במשנה:
 נפיל הפחול. אמר רב עירא, רבי יוסי בר אבין, ואיתימא,
 רבי יוסי בר אבהו, מדברי המשנה לקמן (סו. תוס') העוסקת בדיני איסור
 אבר מן החי. ששנינו במשנה (להלן סו. חולין) - נתח שנחתך מעוקר
 הפחול נפיל לגמרי, אפ"ל כשהוא קיים אלא שניקב בנקב לעומקו,
 הבהמה נעשית פרושה.
 מתיב - הקשה על דברי רב עירא, רבי יוסי בר אבין, ואיתימא,
 רבי יוסי בר אבהו, מדברי המשנה לקמן (סו. תוס') העוסקת בדיני איסור
 אבר מן החי. ששנינו במשנה (להלן סו. חולין) - נתח שנחתך מעוקר
 הפחול נפיל לגמרי, אפ"ל כשהוא קיים אלא שניקב בנקב לעומקו,
 הבהמה נעשית פרושה.
 מתיב - הקשה על דברי רב עירא, רבי יוסי בר אבין, ואיתימא,
 רבי יוסי בר אבהו, מדברי המשנה לקמן (סו. תוס') העוסקת בדיני איסור
 אבר מן החי. ששנינו במשנה (להלן סו. חולין) - נתח שנחתך מעוקר
 הפחול נפיל לגמרי, אפ"ל כשהוא קיים אלא שניקב בנקב לעומקו,
 הבהמה נעשית פרושה.
 מתיב - הקשה על דברי רב עירא, רבי יוסי בר אבין, ואיתימא,
 רבי יוסי בר אבהו, מדברי המשנה לקמן (סו. תוס') העוסקת בדיני איסור
 אבר מן החי. ששנינו במשנה (להלן סו. חולין) - נתח שנחתך מעוקר
 הפחול נפיל לגמרי, אפ"ל כשהוא קיים אלא שניקב בנקב לעומקו,
 הבהמה נעשית פרושה.

שיעורן של הכלים ושבריהם להיחשב כלים לקבל טומאה הוא,
 כשמקבלים לתוכם שמן פ"ב סיבת אבר קטן של קטן בן יומו,
 ושיעור זה ניתן לשברים שבאו מהקטן שבכלים, ועד כלי שבעודו
 שלם הכיל בתוכו לוג. אולם כלי חרס שבעודו שלם הכיל יותר
 מלוג, שבריו המקבלים שמן כדי סיכת קטן אינם מקבלים טומאה,
 כיון שאין דרך בני אדם להשתמש בשברים קטנים שנותרו מכלי
 גדול. מדייקת הגמרא: מאי לאו - האם אין כוונת המשנה, שכלי
 שבעודו שלם קיבל לוג בדיוק, דינו פלמקשה - ככלי שהכיל בתוכו
 פחות מלוג, ושבריו מקבלים טומאה כשמקבלים לתוכם כדי סיכת
 קטן. נמצא, שדברי המשנה מתפרשים, שכלי שבעודו שלם הכיל
 בתוכו עד לוג ולוג בכלל, שיעור שבריו לקבל טומאה הוא בכדי
 סיכת קטן, ואם כן לשון 'עד' שבמשנה מתפרש על דרך 'עד ועד
 בכלל'. משיבה הגמרא: לא, דברי המשנה אינם מתפרשים כן,
 ושברים המקבלים כדי סיכת קטן מקבלים טומאה רק כשבאו
 מכלי שהכיל בתוכו מעט פחות מלוג, אך כלי שבעודו שלם הכיל
 בתוכו לוג, דינו פלמקשה - ככלי שהכיל בתוכו יותר מלוג, ושבריו
 מקבלים טומאה כשמקבלים לתוכם רביעית הלוג. נמצא, שדברי
 המשנה מתפרשים, ששיעור כדי סיכת קטן נאמר על שבר הבא
 מכלי קטן ביותר ועד שיגיע גודלו להכיל בתוכו לוג, אך כשהגיע
 בגודלו להכיל לוג, שבריו המקבלים לתוכם שמן בכדי סיכת קטן
 אינם מקבלים טומאה, ואם כן לשון 'עד' ששנינו במשנה מתפרש
 על דרך 'עד ולא עד בכלל'.
 מוסיפה הגמרא להקשות על רב נחמן, מהמשך המשנה העוסקת
 בשיעור שברי כלי חרס לקבל טומאה: תא שמע, שבמשנה שנינו,
 שכלי חרס גדול יותר, ששיעור גודלו הוא, מכלי שכשהיה שלם
 הכיל בתוכו לוג ועד כלי שכשהיה שלם הכיל בתוכו סאה, שיעור
 שבריו לקבל טומאה הוא פ"ב רביעית הלוג שהשברים מקבלים
 לתוכם, ולא די שמקבלים לתוכם שמן בכדי סיכת קטן. אולם כלי
 חרס גדול יותר, שבעודו שלם הכיל בתוכו יותר מסאה, שבריו
 מקבלים רביעית אינם מקבלים טומאה. מדייקת הגמרא: מאי לאו
 - האם אין הכוונה בדברי המשנה, שכלי שבעודו שלם הכיל
 בתוכו סאה בדיוק, דינו פלמקשה - ככלי שהכיל בתוכו פחות
 מסאה, ושבריו המקבלים לתוכם רביעית מקבלים טומאה. נמצא,
 שדברי המשנה מתפרשים, שמכלי שבעודו שלם הכיל בתוכו לוג
 ועד כלי שהכיל בתוכו סאה, וכלי שהכיל בתוכו סאה בכלל,
 שברי הכלי מקבלים טומאה כשמקבלים לתוכם רביעית, ואם כן
 לשון 'עד' שבמשנה מתפרש על דרך 'עד ועד בכלל'. משיבה
 הגמרא: לא, דברי המשנה אינם מתפרשים כן, ושברים המקבלים
 לתוכם רביעית מקבלים טומאה רק כשבאו מכלי שהכיל מעט
 פחות מסאה, אך כלי שבעודו שלם הכיל בתוכו סאה, דינו
 פלמקשה - כאילו הכיל בתוכו יותר מסאה, ושבריו מקבלים
 טומאה כשמקבלים לתוכם חצי לוג, ולשון 'עד' שבמשנה מתפרש
 על דרך 'עד ולא עד בכלל'.
 מוסיפה הגמרא להקשות על רב נחמן, מהמשך המשנה העוסקת
 בשיעור שברי כלי חרס לקבל טומאה: תא שמע, במשנה שנינו,
 שכלי חרס גדול יותר, שגודלו הוא, מכלי שכשהיה שלם הכיל
 בתוכו סאה, ועד כלי שכשהיה שלם הכיל בתוכו סאתים, שיעור
 שבריו לקבל טומאה פ"ב חצי לוג שהשברים מקבלים לתוכם. אולם
 כלי חרס שבעודו שלם הכיל בתוכו יותר מסאתים, שבריו
 המקבלים חצי לוג אינם מקבלים טומאה. מדייקת הגמרא: מאי
 לאו - האם אין הכוונה בדברי המשנה, שכלי שבעודו שלם הכיל
 בתוכו סאתים, דינו פלמקשה - ככלי שהכיל בתוכו פחות מסאתים,
 ושבריו המקבלים לתוכם חצי לוג מקבלים טומאה. נמצא, שדברי
 המשנה מתפרשים, שמכלי שבעודו שלם הכיל בתוכו סאה ועד
 כלי שהכיל בתוכו סאתים, וכלי שהכיל בתוכו סאתים בכלל,
 שברי הכלי מקבלים טומאה כשמקבלים לתוכם חצי לוג, ואם כן

1 **שיעורין** בכדי סיבת קטן ועד לוג — אבל אם היה תחלתן יותר מלוג — בעינין שיעור גדול
2 לשברים, יותר מכדי סיבת קטן, ואפילו יחוד — בטלה דעתו אצל כל אדם ואין
3 יחודו יחוד, דאין דרך ליחד שברים הבאים מכלי גדול לצורך סיבת קטן, וכן נראה, דעל ידי
4 יחוד מידיי הכא, דהאין יקבלו שברים טומאה אם לא על ידי יחוד? הא אמרינן בסוף
5 "המצניע" (שבת צה,ה) דכלי חרס שניקב כמצויא
6 חרס — מהו מלקבל בו זיתים, ועדיין כלי הוא
7 לקבל בו רמונים, ושם פירש בקונטרס: כלומר,
8 טהור הוא מלקבל טומאה עוד משום סתם כלי
9 חרס ששיעורו בביתים, וגם אם היה עליו טומאה
10 — נטהר, ועדיין כלי הוא מקבל בו רמונים, שאם
11 יחודו שוב לרמונים — מקבל בו טומאה מכאן
12 ולבוא, ואם נטהר מזה היה מיוחד לרמונים לא
13 נטהר, אלמא בעינין יחוד, ואם תאמר: דתנא
14 בתוספתא דכלים בשלוי פרק "מחט וטבעת"
15 וביק פ"ז טו: שולי המחצין ושולי הפתח
16 וקרקרת הכלים דרופנותיהם (מאחוריהן) — אין
17 ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מוזין מזה וכו',
18 שפן ועשה מזה כלים — מקבילין טומאה מכאן
19 ולבוא, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: כל כלי
20 חרס שטהר שנה אחת — שוב אין לו טומאה
21 לעולם, ואי בעינין יחוד לקבל בו רמונים כשניקב
22 כמצויא זית, אם מיד כשניקב נטהר, וכשיחוד
23 לרמונים אחר כך אין יקבל טומאה מכאן ולהא?
24 אבל אי לא בעינין יחוד אתי שפיר, דלא נטהר כל
25 זמן שהוא ראי לרמונים! ויש לומר: דהדיא
26 דרסוספתא מיירי ברא לא על ידי יחוד בלי תיקון,
27 ולחכי בשברים הפחותין מכשיעור המפורש כאן
28 בשמעתין דרסוספתא גריעותא לא מהני יחוד, אבל
29 היכא דלא בעי תיקון, דאין מחסר אלא יחוד —
30 לא אמרן דכיון שטהר שוב לא יקבל טומאה
31 לעולם, והא דתנן במסכת כלים (פרק ה משנה ח),
32 חתכו חוליות פחות מארבעה טפחים — טהור, מיוחד בטעם — מקבל טומאה שמיסקו
33 לאפות בו טפסנין, משמע דאית ביה טומאה על ידי תיקון שאני התם דחשיב כלי גמור על
34 ידי נעששה אחר כך שלם במתחילתו על ידי תיקון, אבל שברים קטנים אין נחשבים להיות
35 עוד כלים על ידי שום תיקון, ואם תאמר: לפי מה שפירש דלא מהני דריות לשברים לקבל
36 טומאה עד שיחוד, הא בפרק "כל הכלים" (שבת קדר,ב) פליגי רבי מאיר ורבי יהודה בכלי
37 שנשבר בשבת וראוי למלאכה אחרת לענין שלטול, דרבי יהודה אוסר לטלטל משום נולד,
38 ורבי מאיר שרי, דלית ליה נולד, אבל כולי' עלמא מודו שאם נשבר מערב שבת — דלא הוי
39 נולד, ושרי לטלטלי' בשבת הואיל וראוי למלאכה אחרת, אלמא מנא הוא לענין שבת, ואם
40 כן לענין טומאה נמי מנא הוא, בדאמר רבא בפרק "כל הכלים" (שם שם,ב) גבי מחט של יד,
41 מדלענין טומאה לאו מנא הוא — לענין שבת נמי לאו מנא הוא! ועוד מוכח התם דלא בעינין
42 יחוד לענין שבת, גבי רבא דאיתוס מסאניה בטינא ואתא שמעיה ושקל חספא וקא מכפר
43 ליה, ומפרש טעמא: משום דאילו הוה בחצר — חיו לאיכסיו ביה מנא ויש לומר: דלעולם
44 בעינין יחוד לענין טומאה, והא דקאמר רבא: מדלענין טומאה לאו מנא הוא — היינו אפילו
45 על ידי יחוד, דכיון דניטל חדרה וא עוקצה לא מהני בה יחוד, והא דתנן במסכת כלים פרק
46 י"ג (משנה ה): מחט שניטל חדרה וא עוקצה טהורה, ואפילו אם נמצא לומר דבעלמא טומא — לאו
47 יחוד בעלמא קאמר, אלא שעשה שום תיקון, אבל היכא דחיו מנא לענין טומאה על ידי
48 יחוד, לענין שבת לא תקי יחוד, וכן משמע התם בהדיא דהרגנא אביי אליבא דרבא

32 חתכו חוליות פחות מארבעה טפחים — דחבל דהוצא: חמשה טפחים
33 כלמעהל טמא, ד"עד" דקתני: עד חמשה טהור — ולא עד בכלל. עשרה כלמעהל —
34 דהא "עד" דקתני: ועד עשרה טמא — ועד בכלל קאמר. אלמא בטר חומרא אטל —
35 חותך מעובר שבמעין — הבחמה, ולא יצא מתוכה. מותר — אבר באכילה, וניתר
36 בשחיטתה כעובר עצמו, וטעמא מפרש ב"בהמה המקשה" (חולין טז,ב) מ"כל
37 בבהמה תאכלו", מן הפחול וכן הכליות — של בהמה, אם נחתך מהם, אף על פי
38 שלא הוציא החתיכה מתוכה — אסור באכילה משום אבר מן החי, והתם קא יליף
39 טעמא מ"אותה תאכלו" — שלמה ולא חסרה, כלומר, כשהיא שלמה הוא דקאמינא
40 לך "כל בבהמה תאכלו", להתיי דבר אחר שבגופה, אבל כשהיא חסרה, דהנמינא
41 בתוכה מחסרונה הוא — לא שרינא לך "כל בבהמה" דהיינו הנמצא בה, ומכל מקום
42 שמעינן מינה, דהיא עצמה שריא אף על גב דנחתך מן הפחול, ואין חיתוך בלא נקב,
43 דכל נקב משום חיתוך הוא, הוא חיון דבהמה נמי אסורא — דחמיר ניקב ונחתך
44 מניטל לגמרי, שעל ידי הנקב הוא חולך ומוסיף מכאוב והחולך רב בגופה. אידי
45 דתנא רישא מותר — בחתיכה עצמה, דאיצטרך לאשמועינן דלאו אבר מן החי
46 הוא — תנא איסורא דסיפא נמי בחתיכה, לקתה בבוליא — כגון מליא מוגלא.
47 **בבוליא אחת** — וכל שכן בשתיקין.

1 **עד לוג** — שיעור זה ניתן לשברי כלים שלא היה תחלתן אלא עד לוג, דאם היה
2 תחלתן יותר מלוג — הוי שיעור שבריו ברביעית הלוג, כדלקמן. מלוג עד סאה —
3 כלי משהיה תחלתו יותר מלוג, כגון שנים או שלשה לוגין או יותר על וציל: עדן סאה
4 — שיעור שבריו ברביעית הלוג, סאה כלמעהל — ושיעור שבריו בחצי לוג,
5 כדלקמן. סאתים כלמעהל — ושיעור שבריו
6 בתורת חכמים ובמסכת כלים (פרק שני משנה ב'
7 ב) בלוג שלם, והתניא לוג כלמטה בו' —
8 אלמא, בבוליה "עד" — ועד בכלל! התם
9 לחומרא — משום הכי אמרינן בהו עד ועד
10 בכלל — דאולינן לחומרא, דטמאין לשברים
11 בשיעור וזוטא, אבל כסלו וכאסר דרב נחמן,
12 אי הוה אמרינן בהו עד ועד בכלל — הוי
13 קולא לאכשורה, ואשמועינן רב נחמן, דכל
14 היכא דקתני "עד" — זיל ביה לחומרא, ואי עד
15 ועד בכלל קולא היא — אימא: עד ולא עד
16 בכלל. כל שיעורים של חכמים לחומרי — אי
17 מצומצם חומרא הוא — שריניהו במצומצם,
18 ואי מצומצם קולא — שריניהו בחשק, חוץ
19 מנגרים של חכמים — ששינוי בנדה (נחב),
20 דהוראה בתם של דם בבגדה כגריס — טמא,
21 דמספקין לה בדם נדה, אף על גב דכי
22 משרעת ליה במצומצם חומרא הוי — לא
23 הויא טמאה אלא ביותר מנגרים, אבל כגריס
24 עצמו — מחזקין ליה בדם מאכולת, והיינו
25 להקל, דאף על גב דכגריס שיעורו — בעינין
26 כגריס ועוד, והכי תניא ב"הוראה בתם" (שם),
27 וטעמא, משום דכתמים עצמן דרבנן,
28 דמדיאיתא עד דחזיא מגופה, כדכתבי
29 (ויקרא טו) ד"ם יהיה זובא בבשרה", ויקא
30 נמי — דהא דקתני: לוג כלמטה, סאה כלמטה
31 — משום חומרא הוא, ולא דנימא נמי
32 במקום קולא עד ועד בכלל. דקתני עלה דהתניא — דחבל דהוצא: חמשה טפחים
33 כלמעהל טמא, ד"עד" דקתני: עד חמשה טהור — ולא עד בכלל. עשרה כלמעהל —
34 דהא "עד" דקתני: ועד עשרה טמא — ועד בכלל קאמר. אלמא בטר חומרא אטל —
35 חותך מעובר שבמעין — הבחמה, ולא יצא מתוכה. מותר — אבר באכילה, וניתר
36 בשחיטתה כעובר עצמו, וטעמא מפרש ב"בהמה המקשה" (חולין טז,ב) מ"כל
37 בבהמה תאכלו", מן הפחול וכן הכליות — של בהמה, אם נחתך מהם, אף על פי
38 שלא הוציא החתיכה מתוכה — אסור באכילה משום אבר מן החי, והתם קא יליף
39 טעמא מ"אותה תאכלו" — שלמה ולא חסרה, כלומר, כשהיא שלמה הוא דקאמינא
40 לך "כל בבהמה תאכלו", להתיי דבר אחר שבגופה, אבל כשהיא חסרה, דהנמינא
41 בתוכה מחסרונה הוא — לא שרינא לך "כל בבהמה" דהיינו הנמצא בה, ומכל מקום
42 שמעינן מינה, דהיא עצמה שריא אף על גב דנחתך מן הפחול, ואין חיתוך בלא נקב,
43 דכל נקב משום חיתוך הוא, הוא חיון דבהמה נמי אסורא — דחמיר ניקב ונחתך
44 מניטל לגמרי, שעל ידי הנקב הוא חולך ומוסיף מכאוב והחולך רב בגופה. אידי
45 דתנא רישא מותר — בחתיכה עצמה, דאיצטרך לאשמועינן דלאו אבר מן החי
46 הוא — תנא איסורא דסיפא נמי בחתיכה, לקתה בבוליא — כגון מליא מוגלא.
47 **בבוליא אחת** — וכל שכן בשתיקין.

32 חתכו חוליות פחות מארבעה טפחים — דחבל דהוצא: חמשה טפחים
33 כלמעהל טמא, ד"עד" דקתני: עד חמשה טהור — ולא עד בכלל. עשרה כלמעהל —
34 דהא "עד" דקתני: ועד עשרה טמא — ועד בכלל קאמר. אלמא בטר חומרא אטל —
35 חותך מעובר שבמעין — הבחמה, ולא יצא מתוכה. מותר — אבר באכילה, וניתר
36 בשחיטתה כעובר עצמו, וטעמא מפרש ב"בהמה המקשה" (חולין טז,ב) מ"כל
37 בבהמה תאכלו", מן הפחול וכן הכליות — של בהמה, אם נחתך מהם, אף על פי
38 שלא הוציא החתיכה מתוכה — אסור באכילה משום אבר מן החי, והתם קא יליף
39 טעמא מ"אותה תאכלו" — שלמה ולא חסרה, כלומר, כשהיא שלמה הוא דקאמינא
40 לך "כל בבהמה תאכלו", להתיי דבר אחר שבגופה, אבל כשהיא חסרה, דהנמינא
41 בתוכה מחסרונה הוא — לא שרינא לך "כל בבהמה" דהיינו הנמצא בה, ומכל מקום
42 שמעינן מינה, דהיא עצמה שריא אף על גב דנחתך מן הפחול, ואין חיתוך בלא נקב,
43 דכל נקב משום חיתוך הוא, הוא חיון דבהמה נמי אסורא — דחמיר ניקב ונחתך
44 מניטל לגמרי, שעל ידי הנקב הוא חולך ומוסיף מכאוב והחולך רב בגופה. אידי
45 דתנא רישא מותר — בחתיכה עצמה, דאיצטרך לאשמועינן דלאו אבר מן החי
46 הוא — תנא איסורא דסיפא נמי בחתיכה, לקתה בבוליא — כגון מליא מוגלא.
47 **בבוליא אחת** — וכל שכן בשתיקין.

למקום

32 חתכו חוליות פחות מארבעה טפחים — דחבל דהוצא: חמשה טפחים
33 כלמעהל טמא, ד"עד" דקתני: עד חמשה טהור — ולא עד בכלל. עשרה כלמעהל —
34 דהא "עד" דקתני: ועד עשרה טמא — ועד בכלל קאמר. אלמא בטר חומרא אטל —
35 חותך מעובר שבמעין — הבחמה, ולא יצא מתוכה. מותר — אבר באכילה, וניתר
36 בשחיטתה כעובר עצמו, וטעמא מפרש ב"בהמה המקשה" (חולין טז,ב) מ"כל
37 בבהמה תאכלו", מן הפחול וכן הכליות — של בהמה, אם נחתך מהם, אף על פי
38 שלא הוציא החתיכה מתוכה — אסור באכילה משום אבר מן החי, והתם קא יליף
39 טעמא מ"אותה תאכלו" — שלמה ולא חסרה, כלומר, כשהיא שלמה הוא דקאמינא
40 לך "כל בבהמה תאכלו", להתיי דבר אחר שבגופה, אבל כשהיא חסרה, דהנמינא
41 בתוכה מחסרונה הוא — לא שרינא לך "כל בבהמה" דהיינו הנמצא בה, ומכל מקום
42 שמעינן מינה, דהיא עצמה שריא אף על גב דנחתך מן הפחול, ואין חיתוך בלא נקב,
43 דכל נקב משום חיתוך הוא, הוא חיון דבהמה נמי אסורא — דחמיר ניקב ונחתך
44 מניטל לגמרי, שעל ידי הנקב הוא חולך ומוסיף מכאוב והחולך רב בגופה. אידי
45 דתנא רישא מותר — בחתיכה עצמה, דאיצטרך לאשמועינן דלאו אבר מן החי
46 הוא — תנא איסורא דסיפא נמי בחתיכה, לקתה בבוליא — כגון מליא מוגלא.
47 **בבוליא אחת** — וכל שכן בשתיקין.

- 1 **והרי** מים זכים דכשרים הבא והכא — פירש הקונטרס: לא ידענא מאי קושיא. ויש
2 לומר דהכי פירושה: והרי מים זכים דאיתו מחמת לקותא וכשרים בבוליא, ולא
3 גמירין ממוגלא, ואם כן אין לדמות הטרפות זו לזו.
- 4 **בלשון** חידד אני שונה אותה — שבמשנה עצמה היה שונה דברי רבי שמעון. אבל אין
5 לפרש: משום דאיתא כיוחא, דמה
6 בכך? האמר בפרק "החולין" (יבמות מ"ב.) סתם
7 במתניתין ומחלוקת ברייתא — הלכה כסתם. 2
להביא 3
- 4 **הלכתא** פרב עוירא, דרב עוירא נמי לא אמרן אלא בקולשית, אבל בסומכיה - טרפה, ואי
5 אישתתיר ביה פעובי דינר זהב - פשרה. אמרי במערבא: כל הפוסל בריאה - פשר בבוליא,
6 שהרי נקב פסול בריאה וכשר בבוליא, וכל שכן היכא דכשר בריאה - פשר בבוליא. מתקין
7 לה רבי תנחומא: וכללל הוא? הרי מוגלא, דכשר בריאה ופסול בבוליא! והרי מים זכין,
8 דכשרים הכא והכא! אלא אמר רב אשי: טרפות קא מדמיט להדדי? אין אומרים בטרפות
9 זו דומה לזו, שהרי חותכה מכאן - ומתה, חותכה מכאן - וחתה. ומים זכין פשרים - לא
10 אמרן אלא דצילי, אבל עכירי - טרפה; וכי צילי נמי - לא אמרן אלא דלא סרית, אבל סרית
11 - טרפה. הבוליא שהקטינה, בדיקה - עד פסול, בנסה - עד פענכה בינונית. "ניטל לחי
12 התחתון". אמר רבי יורא: לא שנו אלא שיכולה לחיות על ידי לעיסה והמראה, אבל
13 אינה יכולה לחיות על ידי לעיסה והמראה - טרפה. "ניטלה האם שלה". תנא: היא
14 האם, היא טרפחת, והיא שלפוחית. "והיותה בידי שמים כשרה". תנו רבנן: איזוהי
15 היותה? כל שצמקה ריאה שלה, בידי שמים - כשרה, בידי אדם - טרפה. רבי שמעון
16 בן אלעזר אומר: אף בידי כל הבריות. איבעיא להו, רבי שמעון בן אלעזר ארישא
17 קאי - ולקולא, או אסיפא קאי - ולקומוקא? תא שמע, דתניא: היותה בידי אדם -
18 טרפה, רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בידי כל הבריות. רבה בר בר חנה הוה קאזיל
19 במדברא, אשכח הנהו דכירי דצמיק ריאה דידהו, אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה:
20 בקייטא אייתי משיכילי חיורי ומלינהו מנא קרירי, ואנחינהו מעת לעת, אי הדרן ברין -
21 בידי שמים היא וכשרה, ואי לא - טרפה. סיתוא, אייתי משיכילי שיחומי, ומלינהו מנא
22 פשוני, ואנחינהו מעת לעת, אי הדרא בריא - כשרה, ואי לא - טרפה. "הגלודה". תנו
23 רבנן: הגלודה - רבי מאיר מכשיר, וחכמים פוסלים. וכבר העיד אלעזר ספרא ויוחנן
24 בן גודא על הגלודה שפסולה. אמר רבי שמעון בן אלעזר: חזר בו רבי מאיר. מכלל
25 דלרבי שמעון בן אלעזר פליג רבי מאיר בגלודה? והתניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר:
26 לא נחלקו רבי מאיר וחכמים על הגלודה שפסולה; וכבר העיד רבי אשיא בנז' של
27 רבי יהודה הבשם לפני רבי עקיבא משום רבי טרפון על הגלודה שפסולה. ואם נשתתיר
28 בו כסלע - כשרה! אמר רב נחמן בר יצחק: מאי לא נחלקו? לא עמד רבי מאיר
29 במחלוקתו. אמר מר: אם נשתתיר בו כסלע - כשרה. היכא? אמר רב יהודה אמר
30 שמואל: על פני השדרה פולה. איבעיא להו: דאריד וקטין, דכי מצרף לה חיו כסלע.
31 או דלמא, ברוחב סלע על פני השדרה פולה? תא שמע, דפריש רבי נהוראי משימיה
32 דשמואל: ברוחב כסלע על פני כל השדרה פולה. רבה בר בר חנה אמר: ראשי פרקים.
33 רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי יצא אמר: מקום טיבורו וכולו קיים, ניטלו
34 ברבי שמואל: ניטל מקום השדרה וכולו קיים, ניטל מקום טיבורו וכולו קיים, ניטלו
35 ראשי פרקים וכולו קיים, מאי? תיקו. אמר רב: כל העור פולו מצייל בגלודה, חוץ מעור
36 בית הפרסות. ורבי יוחנן אמר: אפילו עור בית הפרסות נמי מצייל. בעא מיניה רבי אסי
37 מרבי יוחנן: עור בית הפרסות, מהו שצייל בגלודה? אמר ליה: מצייל. אמר ליה: למדתנו
38 רבינו, אלו שעורותיהן כבשרן - עור בית הפרסות! אמר ליה: אל תקניטני, שכלשון
39 יחיד אני שונה אותה. דתניא: השוחט את העולה להקטיר פזות מעור של תחת
40 האליה, חוץ למקומו - פסול ואין בו ברת, חוץ לזמנו - פגול וחיבין עליו ברת. אליעזר
41 בן יהודה איש איכלים אמר משום רבי יעקב, וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש עיפוס
42 אומר משום רבי שמעון: אחד עור בית הפרסות, ואחד עור הראש של עגל הרך,
43 ואחד עור של תחת האליה, וכל שמנו חכמים גבי טומאה: "אלו שעורותיהן כבשרן",
להביא

ונפסל קרבן במחשבת אכילתו כבשר. ובעולה שכולה כליל לא פסלה מחשבת אכילה אלא מחשבת הקטרה. איכלים - כפר. עיפוס - בסמך. עגל חרץ -
מפרש ב"העור והרוטב" (חולין קכ"א): כל זמן שיונק. וכל שמנו חכמים - ב"העור והרוטב" (חולין קכ"א): לגבי עורות כבשר.

57 שהכליה תיעשה כפול שהוא פחות מחצי זית, אבל אם התקטנה
58 יותר היא נעשית טריפה, וכשאינך כן בבהמה נקט, היא כשירה
59 עד שהכליה תיעשה כפולה בינונית - כגרגר בינוני של ענב, אבל
60 אם התקטנה יותר היא נעשית טריפה.
61 (שנינו במשנה: נִיטֵל לְחֵי הַתְּחִתּוֹן שֶׁל הַבְּהֵמָה. פֶּגֶם זֶה נִמְנָה
62 בַּמִּשְׁנָה בֵּין הַפִּגְמִים שֶׁהַבְּהֵמָה אֵינָה נְעִשִׂית טְרִיפָה מִחֻמָּתָם. אָמַר
63 רַבִּי זִירָא, לֹא שָׁנוּ שֶׁהַבְּהֵמָה כַּשִּׁירָה, אֲלָא בִּאֹפֶן שֶׁהַבְּהֵמָה יָכוֹלָה
64 לְחַיּוֹת עַל יְדֵי שֶׁאִפְשָׁר לְהַאכִּיל אוֹתָהּ עַל יְדֵי לְעִיָּקָה, שֶׁהִיא הַכִּנְסָת
65 הָאוֹכֵל בְּפִיהָ לְמָקוֹם שִׁיכּוּלָה לְהוֹצִיא אוֹתוֹ כַּשְׂאִינָה רוֹצֶה בּוֹ, וְכֵן
66 בִּאֹפֶן שִׁיכּוּלָה לְחַיּוֹת כַּשְׂאִיכִילוֹ אוֹתָהּ עַל יְדֵי הַמְּרָאָה, שֶׁהִיא
67 הַכִּנְסָת הָאוֹכֵל לְפִיהָ בְּעוֹמֵק, עַד מָקוֹם שֶׁאֵינָה יְכוּלָה לְהוֹצִיא.
68 אָבֵל אִם נִיטֵל מִלְּחֵי הַתְּחִתּוֹן כֹּל כֵּךְ עַד שֶׁהַבְּהֵמָה אֵינָה יָכוֹלָה
69 לְחַיּוֹת עַל יְדֵי שִׂיאִכִּילוֹ אוֹתָהּ בְּדֶרֶךְ לְעִיָּקָה וְהַמְּרָאָה, הַבְּהֵמָה
70 נְעִשִׂית טְרִיפָה).
71 שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה: נִיטֵלָה הָאֵם שְׁלָהּ. שֶׁגַּם פֶּגֶם זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֵת
72 הַבְּהֵמָה טְרִיפָה. מִבִּיּוֹא הַגִּמְרָא בְּרִייתָא הַמְּבָאֵרָת שֶׁהַבְּרִייתוֹת
73 שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם דִּין טְרִפְתָּא וְשִׁלְפּוּחִית שְׁנִיתִלָּהּ, לְדַבְּרֵי הַמִּשְׁנָה
74 נִתְכוּנוֹ: תֵּנָּה - שֶׁנִּינוּ בְּבְרִיתָא, הֶרְחַם שׁוֹלֵד הַבְּהֵמָה נוֹצֵר בָּהּ, הִיא
75 שְׁנִקְרָאת 'הָאֵם' בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, וְהִיא שְׁנִקְרָאת גַּם מְרַפְּחָת בְּלִשׁוֹן
76 הַבְּרִיתָא (לְמַעַן נֹא), שְׂרָבִי סִימָאֵי וְרַבִּי צְדוֹק הוֹרוּ בָּהּ הִלְכָּה, וְהִיא
77 שְׁנִקְרָאת גַּם שְׁלִפּוּחִית בְּלִשׁוֹן הַבְּרִיתָא לְעִיל (מִתָּא), שֶׁבַּהֲמָה
78 שְׁנִיתִלָּהּ שִׁלְפּוּחִית שֶׁלָּהּ כַּשִּׁירָה. שֶׁבִּכֵּל בְּרִיתָא שֶׁנָּה הִתְנַא אֵת דִּין
79 הֶרְחַם כַּשֶּׁמָּה בְּמִקּוֹמוֹ.
80 שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְחִרְוֹתָהּ בִּידֵי שְׂמִים, כְּשֶׁרָּה. הַגִּמְרָא מִבִּיּוֹא בְּרִיתָא
81 הַמְּבָאֵרָת אֵת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה בְּדִין חִרְוֹתָהּ: תֵּנּוּ רַבֵּנּוּ, מִבְּרִית
82 הַבְּרִיתָא: אִיּוּחֵי - מֵהָ הִיא לְקוֹת הַנִּקְרָאת חִרְוֹתָהּ. מִבְּאֵרָת
83 הַבְּרִיתָא: כֹּל שְׁמִחְמַת פֶּחַד צִמְקָה רִיָּאָה שְׁלָה וְנִתְקַשְׁתָּה עַד
84 שֶׁנֶּרְאִית קְרוּבָה לְחַיּוֹת יִבְשָׁה. אֲלָא שֶׁאִם הִפְחִד אִירֵעַ בִּידֵי שְׂמִים,
85 כְּגוֹן שֶׁהַבְּהֵמָה נִתִּירָא מִקּוֹל רַעֲמִים אוֹ בְּרִקִּים, צִימּוֹק זֶה עֲתִיד
86 לְחִזּוֹר לְבִרְיָאוֹתוֹ וְהַבְּהֵמָה כְּשֶׁרָּה. אוֹלָם אִם הִפְחִד נְעִשִׂית בִּידֵי אָדָם
87 שֶׁהִפְחִיד אוֹתָהּ בְּקוֹלוֹת מִבְּעִיתִים, צִימּוֹק זֶה אֵינוֹ עֲתִיד לְחִזּוֹר
88 לְבִרְיָאוֹתוֹ, וְהַבְּהֵמָה נְעִשִׂית טְרִיפָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר אוֹמֵר, אִף
89 - גַּם פֶּחַד שֶׁהוּפֵל עַל הַבְּהֵמָה בִּידֵי כָּל תְּהִרּוֹת, כְּגוֹן קוֹל אֲרִיָּה
90 וְחִיּוֹת רַעוּת. דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר לֹא נִתְבָּאֲרוּ, וְלִכְּךָ אִיבָּעִיָּא
91 לָהּ - שֶׁאֵלּוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה, דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר, אֲרִישָׁא קָאֵי
92 - הָאֵם נֶאֱמָרוּ עַל פֶּחַד הָאֵם בִּידֵי שְׂמִים שֶׁאִמְרָא תֵּנָּה קָמָא בְּתַחֲלִיל
93 דְּבָרֵי, וְלִקְוִלָּא, שֶׁגַּם פֶּחַד שְׁמִחְמַת קוֹל בְּעִילֵי חַיִּים נִחְשָׁב כְּבֹא בִּידֵי
94 שְׂמִים, וְהַבְּהֵמָה כַּשִּׁירָה, אֲלָא אִסְיָאָה קָאֵי - אוֹ נֶאֱמָרוּ דְּבָרֵי עַל פֶּחַד
95 הָאֵם בִּידֵי אָדָם שֶׁאִמְרָא תֵּנָּה קָמָא בְּסִימֵי דְּבָרֵי, וְלִחְוִמְרָא, שֶׁגַּם פֶּחַד
96 שְׁמִחְמַת קוֹל בְּעִילֵי חַיִּים נִחְשָׁב כְּבֹא בִּידֵי אָדָם, וְהַבְּהֵמָה נְעִשִׂית
97 טְרִיפָה.
98 פּוֹרְשֵׁת הַגִּמְרָא מִבְּרִיתָא, שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר נִתְכוּן לְחַחְמִיר:
99 תָּא שְׂמַע, תֵּנָּה חִרְוֹתָהּ בִּידֵי אָדָם, כְּשֶׁרָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר
100 אוֹמֵר, אִף בִּידֵי כָּל תְּהִרּוֹת. בְּבְרִיתָא לֹא נֶאֱמָר דְּבָרֵי תֵּנָּה קָמָא
101 אֲלָא חִרְוֹתָהּ בִּידֵי אָדָם, וְבַהֲכֹרֶת שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזֶר מוֹסִיף
102 שֶׁפֶּחַד הָאֵם מִחֻמָּת קוֹל הַבְּרִיתוֹת נִחְשָׁב כְּבֹא בִּידֵי אָדָם, וְהַבְּהֵמָה
103 נְעִשִׂית טְרִיפָה.
104 רַבָּה בַּר בַּר חֵנָּה הוּא קָאֵיל בְּמִדְּבָרָא - הֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר, אֲשֶׁכַּח הִנֵּהוּ
105 יִדְּבָרֵי - וּמִצָּא שֵׁם אֵילִים צִמְיָאֵי רִיָּאָה דִּירָהוּ - שֶׁלֹּאֲחֹר שְׁחִיתוּם
106 נִמְצָא רִיאֻתֵיהֶם צִמּוֹקוֹת, וְלֹא יָדַע הָאֵם נִצְטַמְקוּ מִפְּחַד הָאֵם בִּידֵי
107 שְׂמִים אוֹ בִּידֵי אָדָם, אֲתָא שְׂאִיל בִּי מְדִישָׁא מֵהָ דִּינָם, אָמְרוּ לֵיהּ בְּנֵי
108 בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אִפְשָׁר לְבָרֵר מִחֻמָּת מֵהָ נִצְטַמְקָה הִרְיָאָה, עַל יְדֵי
109 שְׂרִיתָהּ בְּמִים פּוֹשִׁרִים, בְּקִיָּסָא - בִּימּוֹת הַקִּיץ שְׁחוּם הַשֶּׁמֶשׁ
110 מִחֻמָּם אֵת הַבְּתִים, אִיִּיתִי מְשִׁיבֵי חִירָר - הָבָא סִפְלָה הַעֲשׂוֹי מִחֻסֵּר
111 לְכֵן, הַמִּצְנָן אֵת הַמִּים שֶׁבְּתוֹכּוֹ, שִׁדְּחוּ פּוֹשִׁרִים וְלֹא יִתְחַמְּמוּ מִחוּס
112 הַבֵּית, וְיִלְחִינּוּ מֵיָא קְרִירָר - וּמִלָּא אוֹתוֹ מִים צוֹנִנִים, וְאִנְחִינּוּ -

1 לְמָקוֹם הַחֲרִירָר - לְגוֹמָא שֶׁבִּאֲמַצַּע הַכְּלִיָּה, שֶׁבָּה נִכְנָסִים גִּידִים
2 הַסְמוּכִים זֶה לָזֶה. מִבְּרִית הַגִּמְרָא: וְהִקָּא - וְהִכֵּן הוּא מָקוֹם חֲרִירָר
3 שֶׁבַּהֲמָה נְעִשִׂית טְרִיפָה כִּשְׁהַלְקוֹת הַגִּיעָה אֵלָיו. מִבְּאֵרָת הַגִּמְרָא:
4 שֶׁהַלְקוֹת הַגִּיעָה לְחִירָרָא - לְגִיד הַלֶּכֶן וְהַחֲלוּל הַנִּכְנָס בְּאֲמַצַּע
5 הַכְּלִיָּה, דְּתוֹתֵי מְתָנִי - שֶׁהוּא מְגִיעַ מִתַּחַת מוֹתֵנִי הַבְּהֵמָה וְנִכְנָס
6 בְּכִלְיָה.
7 אָמַר רַבִּי נְחוּנְיָא, שְׂאִילְתִּינְהוּ לְכֹלְהוּ מְרַפְּחָא דְּמַעְרְבָא - שְׂאִילְתִּי אֵת
8 כָּל מוֹרֵי הַהוֹרָאָה בְּדִינֵי טְרִיפּוֹת הַדְּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ לִי,
9 הִלְכְּתָא בְּרִכִּישׁ בַּר פֶּסָא שְׁלָקוֹת בְּכִלְיָה עוֹשֶׂה אֵת הַבְּהֵמָה טְרִיפָה,
10 וְלִית הִלְכְּתָא בְּרַב עֲוִירָא שֶׁנִּבְּקָ בְּטַחֲלוֹ עוֹשֶׂה אֵת הַבְּהֵמָה טְרִיפָה,
11 (דְּרַב עֲוִירָא נִמְי) אֲמַנָּם דְּבַר זֶה שֶׁנִּבְּקָ בְּטַחֲלוֹ אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֵת
12 הַבְּהֵמָה טְרִיפָה, לֹא אָמְרוּ אֲלָא בְּנִבְּקָ בְּקוֹלִישִׁי - בְּמִקּוֹם הַדֶּק
13 שֶׁבְּטַחֲלוֹ, שֶׁהוּא בְּחֻצֵי הַתְּחִתּוֹן, אָבֵל אִם הִנְבָּק הוּא בְּסוֹמְכִיָּה -
14 בְּרִאשׁוֹ הָעֵלְיוֹן וְהַעֲבָה שֶׁל הַטַּחֲלוֹ שֶׁהוּא מוֹנֵחַ עַל הַכֶּרֶס וְדוֹבֵק
15 אֵלָיו, הַבְּהֵמָה נְעִשִׂית טְרִיפָה. וְאִי - וְאִם הַמּוֹט שֶׁנִּנְעֶצֶה בְּטַחֲלוֹ
16 וְנִקְבָּה אוֹתוֹ לֹא יֵצֵא מִצִּידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל עוֹבִיב, וְגַם לֹא נִנְעֶצֶה עַד
17 סוּפָה, אֲלָא אִשְׁתַּיִיד בִּיה - נִשְׁאָר בְּטַחֲלוֹ עֲוִיבֵי דִינָר וְהָב מִתַּחַת
18 לְנִבְּקָ, עוֹבִי זֶה מִגֵּן עַל הַטַּחֲלוֹ וְהַבְּהֵמָה כְּשֶׁרָּה.
19 אָמַר בְּמַעְרְבָא - אֲמָרוּ אֲמֹרָאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כֹּל פֶּגֶם הַפּוֹסֵל
20 וְאוֹסֵר אֵת הַבְּהֵמָה כַּשְׂאִירֵעַ בְּרִיָּאָה, הִרִי הוּא בְּשֶׁר אִם אִירֵעַ
21 בְּכֹלְיָא, וְהַבְּהֵמָה מוֹתֵרָת בִּאֲכִילָהּ, וְהוֹכַחָה לְכָךְ, שְׁחִירָר פֶּגֶם
22 שְׁמִחְמַת נִבְּקָ, פֶּסָל כַּשְׂאִירֵעַ הִנְבָּק בְּרִיָּאָה, וְכָשֶׁר אִם אִירֵעַ
23 בְּכֹלְיָא, שְׁחִירָר כַּשְׂאִירֵעַ נִיבְּקָה הַבְּהֵמָה כַּשִּׁירָה. מְדִישָׁא הַגִּמְרָא
24 מִדְּבָרֵי הָאֲמֹרָאִים: וְכָל שְׂפָן, תִּיבָא דְּכָשֶׁר בְּרִיָּאָה - פֶּגֶם שֶׁאֵינוֹ
25 עוֹשֶׂה אֵת הַבְּהֵמָה טְרִיפָה כַּשְׂאִירֵעַ בְּרִיָּאָה, שֶׁהוּא בְּשֶׁר כַּשְׂאִירֵעַ
26 בְּכֹלְיָא.
27 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מְתָקָף לָהּ רַבִּי תַנְחוּמָא, וְכִלְלָא הוּא - הָאֵם אִכָּן
28 יֵשׁ לְלִמּוּד מִדְּבָרֵי הָאֲמֹרָאִים שֶׁפֶּגֶם שֶׁכַּשֶּׁר כַּשְׂאִירֵעַ בְּרִיָּאָה, גַּם
29 כַּשְׂאִירֵעַ בְּכִלְיָה הוּא כַּשֶּׁר, וְחִירָר מִצִּינוּ פֶּגֶם מִחֻמָּת מוֹנֵלָא שֶׁהִיא
30 לִיחָה הַנִּמְשַׁכֶּת כְּדִבְשׁ, דְּכָשֶׁר כִּשְׁהַמּוֹגֵלָה נִמְצָאָה בְּרִיָּאָה, וְפֶסָל
31 כִּשְׁנִמְצָאָה מוֹגֵלָה בְּכֹלְיָא, וְאִם כֵּן מִצִּינוּ פֶּגֶם שְׁדִינֵי סוֹתֵר אֵת
32 הַלִּימּוּד שֶׁנֶּאֱמָר לְדִיק מִכֵּל שֶׁכֵּן. עוֹד מִקְשָׁה רַבִּי תַנְחוּמָא: וְחִירָר
33 שֶׁנִּינוּ בְּדִין מִים וְכִין - צִלּוּלִים שֶׁנִּמְצָאוּ בִּאֲיִבְרֵי הַבְּהֵמָה, דְּכָשֶׁרִים
34 וְאִינֵם פּוֹסְלִים אֵת הַבְּהֵמָה, הָבָא וְהָבָא - בֵּין כִּשְׁנִמְצָאוּ הַמִּים
35 בְּרִיָּאָה וְכֵן כִּשְׁנִמְצָאוּ בְּכִלְיָה. אֲלָא אָמַר רַב אֲשִׁי, טְרִפּוֹת קָא
36 מְרִיתִי לְחִירָרִי - סוֹבֵר אוֹתָהּ לְדַמּוֹת דִּינֵי טְרִיפּוֹת וְלִלְמוּד אֵת דִּין
37 אֲחֻת מִזֶּה מִדִּין חֲבֵרְתָּהּ, אֵין הַדְּבַר כֵּן, שְׂאִין אוֹמְרִים בְּמִרְפּוֹת, לְקוֹת
38 זוֹ דִּיקָה לְקוֹת זוֹ, שֶׁכֶּשֶׁם כַּשְׂאִירֵעַ בִּאֲבָר אַחֵר הַבְּהֵמָה
39 כַּשִּׁירָה, גַּם כַּשְׂאִירֵעַ בִּאֲבָר אַחֵר הַבְּהֵמָה כַּשִּׁירָה, וְהוֹכַחָה לְכָךְ
40 שֶׁאֵין לְלִמּוּד בְּטְרִיפּוֹת מִמְּקוֹם לְמָקוֹם, שְׁחִירָר בְּחִיתוֹךְ גִּידֵי הַבְּהֵמָה
41 מִצִּינוּ שִׁינוּי מִמְּקוֹם לְמָקוֹם, שֶׁכִּשְׁהָאֵדָם חוֹתְכָה מְתָנִי - חוֹתֵךְ בְּגִיד
42 צוֹאֵר הַבְּהֵמָה אוֹ בְּסִימָנִים, כֹּל חִיּוֹת הַבְּהֵמָה נִיטֵלֶת מִמֶּנָּה וּמִתָּהּ,
43 אוֹלָם כִּשְׁהוּא חוֹתְכָה מְתָנִי, מַעֲט לְמַטָּה מִן הַצּוֹאֵר לְצֵד הַגּוֹף, אִף
44 שְׁחָתָךְ אֵת כֹּל כְּתֶפֶה, וְחִירָרָה - הִרִי הִיא נוֹתֵרָת לְחַיּוֹת, וְאֵינָה
45 נְעִשִׂית טְרִיפָה. לְפִיכָךְ, מִדְּבָרֵי הָאֲמֹרָאִים אֵין לְלִמּוּד שֶׁהַכְּלִיָּה
46 אֵינָה מְקַבֶּלֶת פִּגְמִים וְהִיא כַּשִּׁירָה בְּכֹל לְקוֹת, שֶׁאִפְשָׁר שֶׁפֶּגֶם
47 שֶׁאֵינוֹ מְקַלְקֵל אֵת הַבְּהֵמָה כַּשְׂאִירֵעַ בְּרִיָּאָה, מְקַלְקֵל אֵת הַבְּהֵמָה
48 כַּשְׂאִירֵעַ בְּכִלְיָה.
49 מִבְּאֵרָת הַגִּמְרָא אֵת דִּין מִים זָכִים שֶׁנִּמְצָאוּ בְּכִלְיָה: וְכִין וְכִין שֶׁהֵם
50 בְּשִׁרְיָם, לֹא אָמְרוּ אֲלָא דְּצִילֵי - כִּשְׁהֵם צִלּוּלִים, אָבֵל אִם הֵם עֲבִירֵי
51 - עוֹבִרוֹים, כְּשֶׁרָּה. עוֹד בִּיאָרָה הַגִּמְרָא: וְכִי צִילֵי נִמְי לֹא אָמְרוּ
52 שֶׁהַבְּהֵמָה כַּשִּׁירָה אֲלָא לֹא סְרִית - שֶׁאֵינֶם סְרוּחוֹם וְרִיחָם אֵינוֹ רַע,
53 אָבֵל סְרִית, הַבְּהֵמָה נְעִשִׂית טְרִיפָה.
54 כִּיֵּן שְׂרִכִּישׁ בַּר פַּפָּא בִּיאָר אֵת דִּין כִּלְיָה שֶׁלְקָתָהּ, מִבְּאֵרָת הַגִּמְרָא
55 אֵת דִּין כִּלְיָה שֶׁהִקְטִינָה: הַכְּלִיָּא שֶׁהִיָּתָה גְדוֹלָה כְּדִרְכָּהּ וְהִקְטִינָהּ
56 מֵאִלְיָה מִחֻמָּת חוּלִי, כַּשְׂאִירֵעַ כֵּן בְּבַהֲמָה דְּקָתָהּ, הִיא כַּשִּׁירָה עַד

פעמים המוח אינו יוצא בדחיפת האצבע. מקשה הגמרא: וְכִי
 שְׂנִיָּה דְקוּת מֵאֵי הוּא, והרי אי אפשר שלא יצא משהו מהמוח דרך
 הנקב. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב אִישְׁשִׁינָא, מִפְּנֵי שְׂנִיָּה דְקוּת
 וְעִקְוִיפוּת, ולכן הוא נוקב את הקרום באלכסון, והנקב בקרום אינו
 כנגד הנקב שבעצם, ובזמן הבדיקה כשהמוח נדחק למעלה, העצם
 סותמו ומונע ממנו לצאת.
 כִּי סָלִיק - כשעלה זעירי מבבל לנהר־דַּעַא, שָׁלַח לְהוּ לְבָנֵי בָבֶל,
 דְּבָרִים שְׂאֻמְרֵי לְפָנֵיכֶם שאין בדיקה לנשיכת חולדה, קְטוּת הֵן
 בְּיָד. בָּרַם - אבל כִּד אֲמַר מִשְׁמֵיה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, בּוֹדְקִין
 לְחוּלְדָּה בְּיָד, כפי שנתבאר לעיל שדוחף בידו בחיך העוף, אֲכָל לֹא
 בְּמַסְמָר, והיינו שלאחר השחיטה פותח את הגולגולת ומעביר
 מסמר על הקרום, ובדוק אם המסמר יעצר על ידי שיכנס לנקב, או
 שיעבור על הקרום בלי לעצור. והטעם שאין לבדוק בצורה זו,
 משום שלפעמים הקרום אינו נקוב, והמסמר נוקבו, ומפסיד ממוֹן
 ישראל, בכך שמתרין את העוף. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בּוֹדְקִים אֵף
 בְּמַסְמָר, ואין לחוש שינקב הקרום.
 מבאר הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרִישִׁי לְקִישׁ נַחֲלָקוּ בְּפִלּוּתָא דְרַבִּי
 יְהוֹדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, חֵר מֵהֶם בְּדִיק בְּיָדָא, וְחֵד בְּדִיק בְּמַסְמָר - במחט,
 וכמו שהתבאר בבדיקת המסמר. וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר כַּשְׁנֵיהֶם שִׁשְׁתִּי
 הבדיקות טובות, אך ריש לְקִישׁ סָבַר כְּתָנָא שִׁישׁ לְבָדוֹק רַק בִּיד.
 מבאר הגמרא במה נחלקו: מֵאַן דְּבָרִיק בְּיָדָא אֲמַר לִיה לְמָאן
 דְּבָרִיק בְּמַסְמָר, עַד מְתֵי אִתָּה מְכַלָּה מְמוֹנִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי
 לפעמים אין נקב, והמחט עושה נקב ומטריפה אותם. אֲמַר לִיה מֵאַן
 דְּבָרִיק בְּמַסְמָר לְמָאן דְּבָרִיק בְּיָדָא, עַד מְתֵי אִתָּה מְכַלָּה לְיִשְׂרָאֵל
 נְבִלּוֹת, שְׁהָרִי בְּדִיקְתָּךְ אֵינָה טוֹבָה. מקשה הגמרא: כִּיצַד אָמַר לוֹ
 שְׁהוּא מְכַלָּה נְבִלּוֹת, וְהָאֵ שְׁחוּטָה הִיא, ואפילו אם הבדיקה אינה
 טובה יתכן שהעוף טריפה, אך בודאי אינו נבילה. מתרצת הגמרא:
 אֲמַל כִּךְ אָמַר לוֹ, עַד מְתֵי אִתָּה מְכַלָּה אֵת יִשְׂרָאֵל טְרִיפוֹת, שְׂמָא
 נִיקֵב קְרוֹם שֶׁל מוֹת, והבדיקה ביד אינה מבררת זאת, לפי ששיניה
 של החולדה עקומות והמוח לא יצא דרך הנקב, וכפי שנתבאר
 לעיל.
 מבררת הגמרא: תַּסְתִּיִּים - יֵשׁ לַהוּכִיחַ דְּרַבִּי יְהוֹדָה הוּא הַתָּנָא
 דְּבָרִיק בְּיָדָא, דְּתַנִּינָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹדָה
 בּוֹדְקִין לְנִשְׁכִּית חוּלְדָּה בְּיָד, אֲכָל לֹא בְּמַסְמָר. אך אם נִשְׁכַּר הַעֵצֶם
 של הגולגולת, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִיקֵב קְרוֹם שֶׁל מוֹת הָעוֹף טְרִיפָה.
 מסיקה הגמרא: תַּסְתִּיִּים - אֲכַן מוֹכַח הַדְּבַר, שְׁרָבִי יְהוֹדָה בִּדֵּק בִּיד,
 וְרַבִּי נַחֲמִיָּה בַּמַּחֲט.
 מקשה הגמרא על הברייתא: הָא גּוֹפֵא קָשְׁיָא, אֲמַרְתָּ בּוֹדְקִין
 לְחוּלְדָּה בְּיָד אֲכָל לֹא בְּמַסְמָר, אֲמַלְמָ אֵית לִיה בְּדִיקוּתָא - אם כן
 מוכח שמועיל לעוף בדיקה לברר האם רק עצם הגולגולת ניקב
 והקרום שלם והעוף כשר, או שמא גם הקרום ניקב, והעוף טריפה,
 וְתַנִּי בְּבִרְיָא נִשְׁכַּר הַעֵצֶם הַגּוֹלְגוּלָת אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִיקֵב
 קְרוֹם שֶׁל מוֹת טְרִיפָה, אֲמַלְמָ לִית לִיה בְּדִיקוּתָא - אם כן מוכח שלא
 מועילה בדיקה, שְׁהָרִי אֵפִילוּ הבדיקה תברר שרק העצם ניקב ולא
 הקרום, העוף טריפה מצד הנקב בעצם הגולגולת. מתרצת
 הגמרא: סִיפָא אֲתָאן ו-בא לְעוֹף שֶׁל מִיָּם, הוּאִיל וְאִין לוֹ קְרוֹם שֶׁל
 מוֹת הוּא נְטָרָף כְּשֶׁעֶצֶם הַגּוֹלְגוּלָת נִיקֵב, אך עופות של יבשה שיש
 להם קרום של מוֹת, אֵינֶם נטרפים עד שינקב הקרום. מקשה
 הגמרא: אִין לוֹ קְרוֹם סִיפָא דְעֵתָה, והרי אנו רואים שיש לו.
 מתרצת הגמרא: אֲמַל הוּאִיל וְקְרוֹמוֹ רָךְ, לֹכַן בְּנִשְׁכַּר הָעֵצֶם, הקרום
 אינו עומד ועתיד להנקב, ולכן העוף טריפה בנשיכת עצם
 הגולגולת.
 מקשה הגמרא: אֲמַר לִיה רַב נַחֲמִין לְרַב עֲנִין, תַּמָּה אֲנִי, הֲלֹא מִר אֲמַר
 - אַתָּה אָמַרְתָּ לִּי, שְׁרָאִית אֶת שְׂמוּאֵל דְּבָרִיק בְּיָדָא עוֹף שֶׁהוּלְדָּה
 נִשְׁכָּה אוֹתוֹ בְּרָאשׁוֹ וְנִיקֵב הָעֵצֶם, וּמִכָּשֶׁר כְּשֶׁהמוֹחַ לֹא יֵצֵא דֶּרֶךְ
 הַנִּקֵּב מִפְּנֵי שֶׁלֹא נִיקֵב הַקְרוֹם, וְכֵן הוּנָא חֲבֵרִין ו-חברינו) אֲמַר לִי

לְהִכְיָא - ולרבות את עוֹד בֵּית הַבְּנוּשָׁת - עוֹר רַחֵם הַבְּהֵמָה, אִם
 בשעת שחיטת העולה חשבו להקטיר אחד מכל עורות אלו חוץ
 לְמִקְוָמוֹ - למקום הקטרתו של בשר העולה, נעשה הקרבן פָּסוּל
 מחמת מחשבת פסול זו, וְאִין בּוֹ חַיּוּב בְּרַת לֵאכּוֹל מִבְּשָׂרוֹ, כִּיֹּן
 שהתורה מיעטה זבח שנפסל במחשבת חוץ למקומו מחיוב כרת.
 אולם אם בשעת השחיטה חשבו להקטיר אחד מעורות אלו חוץ
 לְמִקְוָמוֹ - לזמן הקרבנו של הקרבן, הרי הוא פָּסוּל, וְהַאֲכִילִים
 מִבְּשָׂרוֹ חַיִּים עָלָיו בְּרַת מִשּׁוּם אוֹכֵל פִּיגוּל. נמצא, שעוֹר בֵּית
 הפרסות תלוי במחלוקת תנא קמא עם רבי יעקב ורבי שמעון,
 ולדעת תנא קמא שדבריו שנויים בסתם, ומשמע שדעת רבים היא,
 עוֹר זֶה אֵינוֹ נחשב כבשר. לפיכך, דְּבָרִי הַמִּשְׁנָה לְקַמֵּן (קכב) שעוֹר
 בֵּית הפרסות מטמא כבשר שונים כדעת יחיד, ואֵינֶם מְלֻמְדִים
 שעוֹר זֶה נחשב כבשר.

משנה

אחר שהתבאר טריפות בבהמה, משנתנו מבאר טריפות שבעוף:
 וְאִלוֹ טְרִיפוֹת בְּעוֹף: א. נִיקֵבַת הַחוּשָׁט. ב. וְפִסְקוֹת הַתְּרִיגָּת - אם נפסק
 רוב הקנה. ג. הַכֶּתֶת הוּלְדָּה - אם חולדה נשכה בשיניה עַל רִאשָׁה
 של העוף, בְּמִקְוָם שְׂעוּשָׁה אִתָּה מְרָפָה, והיינו במקום שיש חשש
 שניקב קרום של מוֹת. ד. נִיקֵב תְּקוּרָקָן. ה. נִיקֵב תְּדִקָּן - הבני
 מעיים. ו. נִפְלָה הָעוֹף לְאוֹר - לאש, וְנִחְמָר - התכווצו והשתנה
 המראה של בְּנֵי מַעֵיָה, אִם הַאֲבָרִים שִׁדְרָם לְהִיּוֹת אֲדוּמִים, כִּיֹּן
 לב כבד וקורקן נהיו וְרִיזִים מחמת נפילת העוף לאש, פָּסוּלִים. אך
 אִם אֲבָרִים אֵלּוֹ נִשְׁאָרוּ אֲדוּמִים, בְּשָׂרִים. ז. דִּרְסָה אֲדָם בְּרַגְלִיו, וְכֵן
 אִם מְרָפָה - דִּרְסָה אֲדָם וְהִכָּה בָּהּ בְּכּוֹתֵל, אוֹ שְׂרִיצָתָהּ בְּהֶמָּה,
 וְהָעוֹף עֲדִין מְפִיֶּקֶתָּהּ, ואֵינָה יכולה לעמוד, ובשלושת המקרים
 הללו יש לחשוש שמא התרסקו אבריה הפנימים מחמת המכה,
 ולכן העוף טריפה מספק. וְאִם שִׁחָתָה מַעַת לְעַת - יום אחד שלם
 לאחר המכה, וְשִׁחָתָה, בְּשָׂרָה.

גמרא

הגמרא מבאר כיצד בודקים עוף שחולדה נשכה אותו בראשו:
 רַב שְׂמוּאֵל וְלֹי דְאֲמַרִי מְכַנִּים יָדוֹ לְפָנֵים - בפיו של העוף שננשך
 על ידי החולדה בראשו, וְבּוֹדֵק, עַל יְדֵי שְׁהוּא דוּחַק אֲצַבְעוֹ כְּלָפִי
 חוץ העוף, והמוח נדחק למעלה, אִם הַמוֹחַ מְכַבֵּץ וְעוֹלָה, ויוצא
 החוצה דרך נקב המכה, מִשּׁוּם שְׁמוּכָה שֶׁנִּיקֵב הַקְרוֹם עַל
 ידי הנשיכה. וְאִם לֹא, שְׁהֵמוֹחַ אֵינוֹ יוצא החוצה, בְּשָׂרָה .
 מקשה הגמרא: הֲרִי יֵשׁ בְּקְרוֹם הַמוֹחַ שְׁנֵי קְרוּמִים, וְנַחֲלָקוּ בּוֹה
 בַּגְמָרָא (לעיל מה). יֵשׁ מִי שְׁאוּמַר שְׁאֵינוֹ טְרִיפָה אֲלֵא אִם נִיקֵבוּ שְׁנֵי
 הקרומים, אך אם ניקב רק קרום אחד, אֵינוֹ טְרִיפָה, ויש מי שְׁאוּמַר
 שֶׁאִם הַקְרוֹם הָעֶלְיוֹן נִיקֵב אֵף שֶׁהַתַּחְתּוֹן שֶׁלֵּם הוּא טְרִיפָה, וְאִם כֵּן
 הֲנִיחָא לְמָאן דְאֲמַר שְׁאֵינוֹ נְטָרָף עַד דְּמִנְקִיב קְרוֹמָא תַּתָּא - עד
 שניקב גם הקרום התחתון וגם העליון, לפי שאם המוח לא יצא
 מוכח שלפחות אחד מהם שלם, אֲלֵא לְמָאן דְאֲמַר שֶׁאִם אֵינְקִיב
 עִילָאָה טְרִיפָה אֵף עַל גַּב דְלֹא אֵינְקִיב תַּתָּא ו-התחתון, מִה מוֹעִילָה
 הבדיקה, הֲרִי גַם אִם הַמוֹחַ אֵינוֹ יוצא, עֲדִין נִיחּוּשׁ ו-נחשוש) לְמָאן
 עִילָאָה אֵינְקִיב, וְתַתָּא לֹא אֵינְקִיב והוא שלם, והוא המונע מהמוח
 לצאת. מתרצת הגמרא: אִין לְחִשּׁוּשׁ לִכְךָ, מִשּׁוּם שְׁאִי אִיתָא - אם
 כן הדבר דְאֵינְקִיב עִילָאָה, תַּתָּא אֲנֵי רִיבְכִיָּה מִיִּפְקַע פְּקַע - אף
 התחתון מחמת שהוא רך היה פוקע ונקרע בדחיפת האצבע
 כשדוחפו למעלה. וּמִכָּךְ שֶׁלֹא יצא המוח, הֲרִי זֶה הוּכַחָה שֶׁאֵף
 העליון קיים.
 הגמרא מביאה דעה החולקת על בדיקה זו: אֲמַר יְעִירִי, אִין בְּדִיקָה
 לְנִשְׁכִּית חוּלְדָּה, מִפְּנֵי שְׂנִיָּה דְקוּת, ולכן אף אם ניקב הקרום,

1 **להביא עור בית הבושט** — להביא מפרש ואמר: להביא עור בית הבושט — משום
2 דאין להביא אלא זה לבדו, שהרי כל המגניץ שם הראויין להיות בעולה שנוין
3 כאן חוץ מזה. עור השליל אינו ראוי להיות בעולה, דאין שליל לזכרים. בית
4 הבושט — בית החרם של נקבה. **משנה ואלו טרפות בעוף** — אף על גב דכל
5 טרפות דבהמה כנגדן בעוף, הני אצטריכו
6 ליה למינני. נקבת חושט — משום פסוק
7 הגרגרת. והוא אצטריך, דלא תימא:
8 הואיל וחיותו של עוף לא נפיש, דהא כשר
9 סימן אחד — אימא גרגרת נמי תיטרף
10 במשדה. והכתה חולדה — משום דקתני
11 מקום שעשה אותה טרפה, דהיינו נקבת
12 הקרום, דלא תימא: תיטרף בנשבר העצם
13 בלא נקיבת קרום, כדאמרין לקמן בעוף של
14 מים. ותיקבו הדקין — משום דקבעי למיתני
15 סיפא גבי "אלו כשירות" וחולין נו"ב, יצאו
16 בני מעיה ולא ניקבו, ולא תימא: עוף שחיותו
17 מועט תיטרף ביציאה לחוזה. הכתה חולדה
18 על ראשה — חיישין לנקיבת קרום. הכתה
19 — נשכתה בשיניה. דאילו ביד — אמרין
20 לעיל (חולין נ"א): יש דרוסה לחולדה
21 בעופות, וכל כנגד החלל מיטרפה בה.
22 נחמור — כוונת מחמת האור ונחמיה
23 מראיתו, לשון (איכה א) "מעי חמרמר", אם
24 חוריקו — מפרש בגמרא: לב וקורקן
25 אדומין שהוריקו, וירקון שהאדימו. אם
26 אדומים — הלב והקורקן כמשפטן, שלא
27 נשתנה מראה שלהן. דרסה — אדם ברגליו.
28 או שטרפה בכותל — הכה בה בכותל. או
29 שריצתה בהמה — דאיכא למיחש להני
30 תלתא משום ריסוק איברים. ועדיין
31 מפרסות. אם שהתה מעת לעת ושחטה —
32 כשרה. ובדיקה בעיא כדאוקמינן בפירוש
33 (חולין נ"א). **גמרא מכניס ידו בפי של**
34 עוף שנשכתו חולדה בראשו, ובדק — דוחק
35 אצבעו כלפי חץ העוף והמוח נדחק
36 למעלה. אם המוח מבצבץ ויוצא דרך נקב
37 המכה. **טרפה** — שזא ניקב הקרום. הניחא
38 למאן דאמר: לעיל (חולין מה"א) גבי ניקב
39 הקרום: עד דמינקיב עילאה ותתאה —
40 שפיר. **אלא למאן דאמר** — דטריף עילאה
41 לחודיה, כי לא מבצבץ אמאי כשרה? ולמא
42 עילאה אינקיב ותתאה קיימו תתאה מיפקע
43 בדחפת אצבע כשהחפץ למעלה. אין
44 בדיקה לחולדה — לנשיכת חולדה. מפני
45 ששיניה דקות — ואפילו ניקב הקרום,
46 פעמים שאין המוח יוצא על ידי דחפת
47 אצבע בחץ. **מאי הוי** — אי אפשר דלא
48 מבצבץ פורחא ועקומות — וקוב באלכסון,
49 ובשהמוח נדחק למעלה — העצם סותמו
50 ועומד כנגדו, שנקב העצם אינו כנגד נקב
51 הקרום. כי פליק ועירי — מבבל למהרדעא.
52 ביד — כדמפרש לעיל: מכניס ידו בו, אבל
53 לא במסמך — מלמעלה, מוליכו על הנקב
54 לראות אם יחלחל בקרום. ופתוח את
55 הגולגולת תחלה לאחר שחיטה. ופעמים
56 שאינו נקוב והמסמר נקוב, ומפסיד ממון
57 ישראל. **אף במסמר** — בודקין, ולא חיישין
58 לדרמא איהו נקיב ליה בידא כדמפרש.
59 **במחמא** — כדפרישית במסמרי. ניקב קרום

60 מתוך ששיניה דקות ועקומות אינו מבצבץ. **אבל לא במסמר** — מפני שמכלה ממונן של ישראל. נשבר העצם — לקמיה פריך. וקרומו רך — הלבך, כי נשבר העצם
61 תו לא קאי קרום. **אמר ליה רב נחמן לרב ענן** — תמהני בואת. **מר אמר** — אתה אמרת לי שראית שמאל שהוא בודק לנשיכת חולדה, אלמא לא מטרף בעצם לחודיה.
62 ואף הונא חבירין אמר לי דאיהו חזייה לרב דביק בידא. וקשיא לי: והא תני לוי בר. **בגנדי בעוף** — במידי דאיתיה בעוף. המסס ובית הכסות ליתנהו בעוף. **בדיק**
63 **בשימא** — נגד השמש מסתכל אם יראה נקב, שהאור יפה לבדיקה.

1 **שחוקה היא! אלא: טרפות, שזא ניקב קרום של מוח. תסתיים דרבי יהודה הוא**
2 **דבדיק בידא. דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יהודה; בודקין לחולדה**
3 **ביד, אבל לא במסמר; נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח. תסתיים.**
4 **הא גופא קשיא, אמרת: בודקין לחולדה ביד אבל לא במסמר - אלמא אית ליה**
5 **בדיקווא, והדר תני: נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח - אלמא**
6 **לית ליה בדיקווא! - סיפא אתאן לעוף של מים, הואיל ואין לו קרום. - אין לו**
7 **קרום סלקא דעתך? - אלא: הואיל וקרומו רך. אמר ליה רב נחמן לרב ענן, מר**
8 **אמר: שמואל בדיק בידא ומכשר, והונא חבירין אמר: רב בדיק בידא ומכשר; והתני**
9 **לוי: טרפות שזמו חכמים בבמה - בגנדי בעוף; יתר עליהן עוף - נשבר העצם אף**
10 **על פי שלא ניקב קרום של מוח! אמר ליה: ההוא בעוף של מים, הואיל ואין לו**
11 **קרום. - אין לו קרום סלקא דעתך? - אלא: הואיל וקרומו רך. תהיא תרנגולתא דתווא**
12 **בי רב חנא, שרדה לקמיה דרב מתנא, נשבר העצם ולא ניקב קרום של מוח הניא,**
13 **ואכשרה. אמר ליה, והתני לוי: טרפות שזמו חכמים בבמה - בגנדי בעוף; יתר עליהן**
14 **עוף - נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח! אמר ליה: היום בעוף**
15 **של מים, הואיל ואין לו קרום. - אין לו קרום סלקא דעתך? - אלא אימא: הואיל**
16 **וקרומו רך. רב שיבוי בדיק בשימא, רב יימר בדיק במיא, רב אחא בר יעקב בדיק**
17 **בגילא**

18 **במא**

אדומים, ולאחר השליקה חזרו למראם האמיתי כפי שהם לאחר ששפרו.
אמר רב אשי, מכיון שפעמים שמראה האברים אדום והשליקה מגלה שהוריקו והעוף טריפה, הלכך לא ליכול אינש - לכך לא יאכל אדם עוף שנפל לאש, אלא בשליקה ודוחה הגמרא: ולא היא, ואם האברים אדומים, אין לחשוש שמא השליקה תגלה שהוריקו, משום שאחזיקי ריעותא לא מחזיקין - דבר הנראה כשר אין להחזיק ולחשוש שיש בו פגם וקלוקל הפוסלו. ולכך כל זמן שאין נראה לעין שינוי מראה בעוף, אין לחשוש שהוא טרף. ורק כאשר אירע ששלק את העוף ורואים שיש שינוי במראהו, נאסר.
שנינו במשנה: דרסה ותרפה פבולת או שריצתה בהמה, ומפרכסת, ושהתה מעת לעת ושחטה, כשירה. הגמרא מבארת שלא די בשהייה לבדה כדי להכשיר: אמר רבי אלעזר בן אמיניגוס משום רבי אלעזר ברי ינאי, אחת זו ואחת זו - בין עוף שדרסה אדם, בין עוף שהכה בה אדם בכותל, בין עוף שריצתה בהמה, אף שהעוף שהה מעת לעת לפני שחיטה, העוף צריכה בדיקה לאחר שחיטה, וצריך לבדוק את כל אבריו הפנימיים אם הם התרסקו.

משנה

התנא מונה את הכשרות בעוף: ואלו כשרות בעוף: א. ניקבה התפרת, והוא הקנה, או שנסקקת לאורך, אך לא נפסק רוב רוחבה. ב. הקתה - נשכה חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה מרפה, והיינו שלא כנגד המוח, או כנגד המוח ובדקנו שלא ניקב הקרום של מוח. ג. ניקב הנזק והוא הכרס של העוף, שהאוכל מתקבץ שם לאחר שהוא עובר בוטש, ומשם האוכל ממשיך לקורקבן. רבי אומר אפילו ניטל הזפק כשר. ד. יצאו בני מעיה מבטן העוף ולא ניקבו. ה. נשתברו נפיה, והם עצמות הכנפים. ו. נשתברו רגליה מן הארכובה ולמטה, וכן אם נשתברו מן הארכובה ולמעלה ולא יצא העצם לחוץ. ז. נטרפו כנפיה, והיינו הנוצות הגדולות שעל כל גופה. רבי יהודה אומר אם נפלה חניצה, והיא הנוצה הדקה הסמוכה לבשר כמין צמר, שמגין על גופה מהצינה, ואין לה שורשים קשים, פסולה.

גמרא

הגמרא מבררת דין ניטל הרום: תנו רבנן, מעשה ברבי סימאי ורבי צדוק שהלכו לעבר את השנה בלוד, ושבתו ביום השבת באונו בדרכם בלוד, והורו בעיר אונו במתפחת - בניטל הרום ברבי בוסף. הגמרא מבררת כוונת הוראה זו: איבעיא להו, האם רבי סימאי ורבי צדוק הורו שתי הוראות שונות, אחד הורו במתפחת לאיסורא, כרבי טרפון הסובר ניטל הרום טריפה. וכן הורו ברבי בוסף להתיירא, שאף ניטל הזפק כשירה. או דילמא הם הורו הוראה אחת, והיינו הורו במתפחת - בניטל הרום להתיירא כפי שרבי הורה להתייר בוסף. וכפי ששנינו לעיל (נד). ניטלה האם [הרום] שלה כשרה. אבל ברבי בוסף לא סבירא להו. מסיקה הגמרא: תיקו. הגמרא מבררת דין ניקב גגו של זפק: אמר רבה, ואיתימא רבי יהושע בן לוי, גגו של זפק נידון כוושט - החלק העליון של הזפק המחובר לוושט נידון כהמשך של הוושט, ואם ניקב משהו שם טריפה. שואלת הגמרא: היכא - עד היכן הוא גגו של זפק. משיבה הגמרא: אמר רב ביבי בר אבבי, כל שנמתח עמו, והיינו מהמקום שהזפק מתחיל להמשיך לכיוון הוושט והולך ונעשה צר. שנינו במשנה: ואלו כשירות בעוף וכו' יצאו בני מעיה ולא ניקבו. הגמרא מבארת דיתר זה: אמר רבי שמואל בר רב יצחק, לא שנו

בגמלא דחיתא - בדק את קרום המוח על ידי שהעביר עליו קש של חטה, ובדק האם הקש נעצר בנקב, ובבדיקת המסמך.
אמר רב שייב, הני אנוי דין - אותם אנויים שלנו, בעוף של מים דמין - הם דומים, ואם העצם נשבר, אף על פי שהקרום שלם, הם נטרפים, שהואיל והם תמיד במים קרוםם רך.
שנינו במשנה: נפלה לאור ונחמרו בני מעיה - התכווצו והשתנה מראיתם, אם ירוקים פסולים, אם אדומים כשרים. הגמרא מבארת את שיעור ההוראה: אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן יהושע, עוף שנפל לאש וחלק מאבריו הוריקו, שיעור דיוקתן כשיעור ניקבתן, מה ניקבתן שיעורם במשהו, שהעוף נטרף אפילו בנקב כלשהו, אף דיוקתן במשהו, ואם משהו מאבריו האדומים הוריקו אפילו במשהו, הוא טריפה.
הגמרא מבררת דין כבד שנעשה ירוק: כעא מיעיה רב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי, מרבי יהושע בן לוי אביו, אם עוף נפל לאש, והוריקה כבד כנגד בני מעיים - הצד של הכבד הנמצא כנגד בני המעיים נשתנה לירוק, והוא החלק הדק של הכבד, מהו. אמר ליה רבי יהושע בן לוי לבנו רב יוסף, העוף מרפה. מקשה הגמרא: מדוע העוף טריפה, ולא יהא אלא נפילה הכבד, ששנינו לעיל (נד). שכשירה, ומדוע יש להחמיר בהוריקה יותר מניטלה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, בין שהוריקה כבד כנגד בני מעיים, כידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיים, ותרפה מחמת שנשפרו בני המעיים.
הגמרא מבררת דין מעיים שנעשו ירוקים. מספרת הגמרא: רבי יהושע בן לוי הוויא ליה הוויא תרגומא שנפלה לאש. שדרה [שלחן] לקמיה דרבי אלעזר תפס רבי - שהיה גדול שבדורו, אמר ליה רבי אלעזר הקפר לרבי יהושע בן לוי, הדקים של התרגומא דיוקין הו, ואכשרה. מקשה הגמרא: מדוע הכשירה, והאנן תנו דיוקין פסולין. מתרצת הגמרא: לא אמרו דיוקין פסולין, אלא בקורקבן בלב ונקב שרגילים להיות אדומים, ולכן אם הוריקו טריפה, אבל הדקים שרגילים להיות ירוקים, אם הם עדיין ירוקים הם כשרים, ולכך רבי אלעזר הכשיר את התרגומא. תניא נמי הכי, באלו בני מעיים - אברים שבתוך גוף התרגומא אמרו שירוקים פסולים ואדומים כשרים. בקורקבן בלב ונקב שדרכם להיות אדומים.
הגמרא מבררת דין מעיים שנעשו אדומים. מספרת הגמרא: רבי יצחק בר יוסף הוויא ליה הוויא תרגומא שנפלה לאש. שדרה [שלחן] לקמיה דרבי אבהו, ואמר ליה רבי אבהו רבי יצחק, הדקים אדומין הו, ותרפה. הקשה רבי יצחק לרבי אבהו, מדוע הטרפת, והאנן תנו אדומין כשרים. אמר ליה רבי אבהו לרבי יצחק, אברים שדרכם להיות אדומין כגון לב קורקבן וכבד שהוריקו, וכן אברים שדרכם להיות ירוקין כגון דקים שהאדמו, מרפה. לא אמרו במשנה אדומין כשרים, אלא בלב בקורקבן ונקב שדרכם להיות אדומים. ולכך הטרפתי את הדקים שהאדמו.
הגמרא מבררת דין עוף שהשתנה מראהו לאחר שליקה: אמר רב שמואל בר חייה אמר רבי מני, אברים שדרכם להיות אדומין שהוריקו, ושללן - בישלם מעט במים רותחים, ויהיו האברים הללו והאדמו לאחר השליקה, כשרין. מאי טעמא, קומרא עייל בהו - עשן נכנס בהם. כלומר, ידעו חכמים שמראה האברים לא השתנה, אלא שעשן מהאש נכנס לגוף וגרם לאברים להראות ירוקים, ועכשיו מחמת המים הרותחים, יצא העשן מהאברים, והתגלה המראה האמיתי שלהם.
אמר רב נחמן בר יצחק, אף אנן נאמר שדין זה נוהג גם להיפר, אברים שדרכם להיות אדומין, שלא הוריקו אלא נשאר אדומים, ושללן, והוריקו לאחר השליקה, מרפה. מאי טעמא, אינלא בתייהו - נתגלה חרפתן, כלומר התגלה הפסול שלהם, שבדאי הוריקו מחמת האש, אלא שדבר חיצוני גרם להם להראות

חזקיה שהיה גדול בדורו, ניכר שאינו כן בתרגומיו – שאינו רגיל
לאכול תרגולים, לפיכך לא ידע שיש להם ריאה, והוא לשון
בדיחותא. ובאמת חזקיה טעה וחשב שאין לתרגולים ריאה.
הגמרא מבררת דין שמות ירך בעוף: אמר רב הונא אמר רב,
שמונת ירך בעוף כשרה. אמר ליה רבה בר רב הונא אמר רב,
והא רבנן דאיתו – (שבאן) פסוקי ריאה, שרבי יהודה משמיה
לרב אמר שמונת ירך בעוף טרפה. אמר ליה רב הונא לרבה, כרי
ו-בני, נהרא נהרא ופשיטה – אין אפיקי הנהר דומים, זה זורם
במהירות, וזה עומד, כך אין מנהג המקומות דומים. ובאמת רב
סבר שהיא כשרה, אלא שראה שבני פומבדיתא נהגו בו איסור,
ולכן לא התירו בפניהם. ורב יהודה שהיה מפומבדיתא מאחר
וראה שרב אינו מתירו, היה סבור שרב אסור.
מספרת הגמרא: אול – (הלך) רבי אבא, אשכחיה – (ומצא) לרב
ירמיה בר אבא דקא בדיק את העופות בצומת הירדן, הוא במקום
שהגידים מתחברים ומתהדרים שם יחד, לבדוק אם הם שלמים.
אמר ליה רבי אבא לרב ירמיה, למה ליה למי בולי האי – למה לו
למר לטרוח כל כך בבדיקת הגידים, והא אמר רב הונא אמר רב,
שמונת ירך בעוף כשרה, וכאשר כל הירך נשמת הרי הכל ניטל,
בין עצם הירך ובין הגידים שתלויים בו, ובכל זאת העוף כשר, וכל
שכן אם כל הרגל קיימת, ורק צומת הגידים לבדו ניטל. אמר ליה
רב ירמיה לרבי אבא, אבא מתייתן ידענא, ששינוי להלן (ע).
במהמה שנתכונו רגליה מן הארבעה ולמטה כשרה, מן הארבעה
ולמטה פסולה. וכן שניטל צומת הירדן לבדו, אף שכל העצם
קיימת, טריפה. ואמר רב עזרא – על משנה זו, וכן הדין בעוף, שאם
ניטל צומת הגידים לבדו, טריפה. ולכן אני בודק את צומת הגידים.
הקשה רבי אבא לרב ירמיה: אי הכי, קשיא דרב ארבה, שרב הונא
אמר בשם רב שאם נשמת כל הירך העוף כשר, ומאידך רב עצמו
אמר שגם בעוף אם ניטל צומת הגידים טריפה. אשתיק – שתק רב
ירמיה, לפי שלא חש להשיבו. אמר ליה רבי אבא לרב ירמיה,
ולמאן מסתיר דברי רב יש ללמוד, ששיני לה – שיש לרב חילוק
בין שמונה לחתוכה, ששמוטה כשרה אפילו ניטל כל הרגל, ואילו
בחתוכה טריפה אפילו אם נחתך רק צומת הגידים לבדו. אמר ליה
רב ירמיה לרבי אבא, ואף מפרשת שמעתייה דרב – וכי אתה
מעצמך פירשת את השמועה של רב. והרי חילוק זה אינו שלך,
אלא בפירוש אמר רב שמונה כשרה חתוכה פסולה, ואל תתקמה
שדין זה אינו מסתבר משום שהסברא היא שאם נשמת כל הירך
הנוק לעוף גדול יותר מאשר אם רק נחתך צומת הגידים וכל שאר
הירך שלם ונמצא במקומו, אין זו תמימה, לפי שאין מדמים
טריפות זו לזו, שיתר מצאנו בבהמה שחיתקה מלא ומה, ואם
חיתקה מלא ומה, וכגון שאם חותך בבהמה את הסימנים
בצאורה היא מתה, אך אם חותך כל כתפיה היא חיה, אלא ודאי
שאין כל האיברים שונים ואין כל החולאים שונים, שיש אבר
שהחיות תלויה בו יותר משאר איברים, ואף באותו אבר יש חולי
המוק יותר מחולי אחר, ואף ברגל, חתוכה מוק יותר משמוטה.
כי סליק – (כשעלה) רבי אבא מבבל לארץ ישראל, אשכחיה
ו- (ומצא) לרבי ירמיה שעלה לפניו לארץ ישראל, דייתיב וקאמר, אמר
רב הונא אמר רב, שמונת ירך בעוף טרפה. אמר ליה רבי אבא לרבי
זירא, תני דמר, מיומא דסליק מר להקא – חייר, לאחר היום שעלית
מבבל לכאן.

באחיות ו- באחיות עינים, שלא שחטו בפועל, אלא היה נראה
כאילו הוא שוחט. כשראה זאת אותו אדם שנפל מהגג, איננו
היה קרוב למות מרוב צער, ואיתנה – ונאנה, ומכח האנחה עול
למעניניה – נכנסו בני המעיים חורה למקומם בכרס, ותייטיה
לכרסיה – ותפר הרומאי את כרסו, ובכך רפאו. ועשה הרומאי כל
זאת, לפי שבאופן זה המעיים חוזרים לתוך הכרס בצורתם בלי
היפוך.
שינו במשנה: ואלו כשרות בעוף וגו', נשתברו רגליה. מספרת
הגמרא: והוא צא דאנקורי – מעשה בסל של עופות שנשתברו
רגליהם בעצם התחתונה, או בעצם האמצעית אך העצם לא
יצאה חוץ לבשר, דאיתא לקמיה דרבא, בדיקה רבא בצומת הירדן,
הוא המקום שהגידים מתחברים ומתהדרים יחד, ומצא שכל ששה
עשר הגידים המצויים שם קיימים, ואשכחיה.
הגמרא מבררת דין עופות שנשטמו כנפיהם: אמר רב יהודה אמר
רב, שמונת יד – הרגל הקדמית, והיינו שנשטמ הכתף ממקומו,
בבהמה כשרה, (אבל שמונת ירך – הרגל האחורית) בבהמה
טרפה. וכן שמונת ירך בעוף טרפה, וכן שמונת נף בעוף, והוא
שנשטמ הפרק העליון של עצם הכנף המחובר בגג העוף. טרפה,
משום שחיששין שפא ניקבה הריאה, לפי שהריאה נחבאת בין
הצלעות, ויש קרום בשר רך ודק בין צלע לצלע, וכששומט את
הכנף מתנתק חלק מן הריאה עם הכנף, ונהיה נקב. ושמואל אמר,
תיבך הריאה אם ניקבה או לא, וכן אמר רבי יוחנן תיבך.
הגמרא מבררת אם יש לעוף ריאה, אין ריאה אמר, אין ריאה לעוף
ויתבאר להלן. ורבי יוחנן אמר, יש לו, וישנה בעלה של ורד, שהיא
נראית דקה ואדומה, ונמצאת בין אנפיה – (הכנפיים), בתוך
הצלעות. שואלת הגמרא: מאי כוונתו באומרו אין ריאה לעוף.
אילמא דלית ליה – שאין לו ריאה כלל, והא קא חזינא דאית ליה
– והרי אנו רואים שיש לו. מתרצת הגמרא: אלא כוונתו דהעוף לא
מיטריף ביה אם ניקבה הריאה. מקשה הגמרא: והתני לוי ברייתא,
כל הפרפות שמינו כחמים בבהמה, כגון בעוף גם טריפה. ותר
עליהן עוף שגם נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מזה,
טריפה, אף שבבהמה אין זה טריפה. ואם כן ניקבה הריאה
שפוסלת בבהמה פוסלת גם בעוף, כמבואר בברייתא, וכיצד אמר
חזקיה שאין עוף נטרף בניקב הריאה. מתרצת הגמרא: אלא כוונתו
היא, אין לו לעוף דיני טריפות בריאה לא ליגפא – שאם נפל מן הגג
אין צריך לבדוק בריאה, אף שצריך בדיקה בשאר איבריו
הפנימיים, ולא ליחמר – ושם נפל העוף לאש אין צריך לבדוק את
הריאה אם השתנה מראיתה, אף שצריך לבדוק זאת בשאר
האיברים הפנימיים. אבל ניקבה הריאה גם לחזקיה טריפה.
מבררת הגמרא: מאי טעמא שהריאה אינה צריכה בדיקה באופנים
אלו. מתרצת הגמרא: אמר רב חנה, הואיל ורוב צלעותיה מגינות
עליה, משום שהצלעות של העוף אינם שוככות על הצד הרחב
שלם אלא על החוד שלהם, ובכל הצלעות הרחוב שלהם בולט
לצד הפנימי, והריאה נחבאת ביניהם, ולכן הצלעות מגינות על
הריאה שלא תנוק בנפילה מהגג או בנפילה לאש.
מקשה הגמרא: איך אפשר לפרש כוונת חזקיה שאין לעוף חלק
מדיני טריפות הריאה, והא מואמר רבי יוחנן לחזקיה יש לו לעוף
ריאה, וישנה בעלה של ורד בין אנפיה, מכלל דחזקיה סבר דלית
ליה לעוף ריאה כלל. מתרצת הגמרא: אלא אמר במערכתא – בארץ
ישראל משימה דרבי יוסי ברי חנינא, מדבריו של בריבי – של

דרכו של רועה נאמן, שאינו מומתין שהצאן ירעבו ויבואו
ויספרו לו שהם רעבים, ואז ייתן להם מזון, אלא מלכתחילה
הולך אליהם ונותן להם מזון

מהתועודות ג' תמוז, ה'תשכ"ח

באחוזת עינים — ולא נגע בו ולא הזיק, אלא דנדמה לאביו כאילו נשחט. לפי
שלא היה רוצה ליגע במעינים, שלא יהפך בהן. **צנא** — סל. **דאנקורי** — עופות
שנחטבו רגליהן בארובה למטה, או למעלה מארובה, ואין העצם יוצא
לחוץ. ובתשובת הגאונים מצאתי: עוף שחור הוא ושל מים הוא, ובמצחו

חברבורות לבנות, ועל שם כך נקרא
אינקורי, שהוא מנומר כמו ניקוב, **בצומת**
הגידין — שיהו ששה עשר חוטין קיימין,
כדאמרין בפרק "בזמה המקשה" (חולין)
ע"ב, והוא בשפולו של עצם השוק סמוך
לארובה. יד — כתף. **שמוטת ירך** —
בוקא דאטמא דשך מדוכתיה ואיעבול
ניביה וחולין נ"ב, **שמוטת גף** — פרק
עליון המחובר בגבה. **טרפה** — דחישין
שמו ניקב הריאה, לפי שהריאה נחבאת
בין הצלעות, וקרום הבשר רך וכן בין צלע
לצלע, וכששמוטת גפה מתנתקת הריאה
עם הגף. **תיבדק** — הריאה. מכניס קנה דק
בגרגרת ונופה בריאה, ואם הרוח יוצא —
טרפה, ואם לאו — כשרה. **קעלה** של וורד
דקה ואדומה. **בין אנפים** — בין כנפיה.
דלא מפרש בה — אם ניקבה. כנגדן
בעוף — אלמא. ניקבה הריאה דבמה —
הוא הדין לעוף **לא לינפל** — אם נפלה
מן הגג, דאמרן (חולין נ"ב). צריכה בדיקה
— אין צריך לבדוק בריאה, ולא ליחמר
— בנפלה לאור, שבדוקין המעינים שמו
הוריקו — אין צריך לבדוק הריאה, וירוב
צלעות מנינות עליה — רוב ריח הצלעות
מגין עליה. שהצלעות אינן שוככות על
רחבן אלא על חודן, וכולן רחבן לפניהם
והריאה נחבאת ביניהם. של בריבי — חזקה,
שהיה גדול בדורו. **ניכר שאינו** בין
בתריגוליים — אינו רגיל לאכול תרנגולים,
לפיכך לא ידע אם יש לחן ריאה. ולשון
בדיחותא הוא. נהרא נהרא **ופשטיה** — אין
פשטי הנשר דומין, זה תרין וזה עומד, כך
אין מנהג המקומות דומות, ורב, כשרה
סבירא ליה, וראא בני פומביה שנהגו בו
איסור ולא התירו בפניהם. ורבי יהודה
מפומבדיתא הוה, וסבר דרב טרפה סבירא
ליה. **צומת הגידין** — מקום שהגידין צומתין,
מתחברין ומתהדקין, לשון "צומץ צומת"
דפסחים (מ"א) אשטריינט"א בלעז. **שמוטת**
ירך בעוף כשר — והרי הכל ניטל, וכל שכן
אם ניטל צומת הגידין לבדן! **מתניתין ידענא**
— בפרק "בזמה המקשה" (חולין ע"א) וכן
שניטל צומת הגידים לבדן וכל הארובה
קיימת. וכן **בעוף** — דאם ניטל צומת הגידין
טרפה. **אמר ליה** — רבי אבא: דילמא
מראמריה רב לרב הונא דשמוטה כשרה,
והתם אמר: וכן בעוף — שני ליה בין שמוטה
לחתוכה, ובשמוטה כשרה ואפילו ניטלה

כולה, ובחתוכה טרפה אפילו צומת הגידין לבדן.
אבא. ואת מפרש שמעתין דרב — מדנפשין? לאו דידך הוא, בדפירוש אמר רב.
אמר ליה אין — לא גרסינן. רבי זירא ורבי אבא תריוהו מבבל הוו, וסלקו להתם,
ורבי זירא סליק ברישא, וקאמר ליה רבי אבא: חייך, אתר שעלית מבבל הלום.

הקולית שהוא עצם התחוב כאלה. ואף על גב דבאותו עצם האמצעי טרפה, מכל מקום בעליון שהוא עצם הקולית כשרה, כדמפרש שחוכה מכאן ויהי מכאן ומתה, וזהו תימה,
דאפילו נבלה נמי מקריא אם ניטלה ירך וחלל שלה ניכר, כדאמר רבי אלעזר פרק קמא (חולין כ"א), וליכא מאן דפליג, ומה שייך לקרות זה שמוטה וזה חתוכה שתיין חתוכות
נינה, כיון דאיירי אפילו ניטלה כולה. והיה לו לפרש כאן בפשיטות, דשמוטה כשרה — כגון דלא נחתכו רגליה, אלא דשך מדוכתיה עצם הירך, שקשף ממקומו חתור שבעצם האליה
שחור תחוב בו, אבל נחתכו טרפה אפילו בצומת הגידין

מטלית של טרסיום — פירש הקונטרס: צורפי נחשת. וכן פירש הערוך, והביא ראיה דאמר במגילה פרק "בני העיר" (כו.א): מעשה בבית הכנסת של טרסיום שהיתה בירושלים. ובבבלי פרק שלישי (נב.א): מעשה שהביא קופה מלאה עצמות מכפר טביא לבית הכנסת של טרסיום. פירש בערוך: ומסתמא מפני שצורפי נחושת מוזהרים כבורסקי ועל כן היה להם בית הכנסת לבד. ובפרק קמא דעבודה זרה (יז.ב): "הכחם של טרסיום אני", אייתו ליה תרי קיבורי חד דרשיתא וחדא דערבא, משמע דטרסי וגרדי חדא הוא. וקשה: דבפרק "החליל" (סוכה נא.ב) משמע גרדיים בפני עצמם וטרסיום בפני עצמם ועוד, דאמרין באגדה דמגילה (יג.ג) בגתן ותרש שני טרסיום היו והיו מספרים בלשון טרסיום, משמע שהיא אומה שיש לה לשון בפני עצמה. ודילמא סבר טרפה יולדת ומשבתת — מסתברא דלא גרסינן "יולדת", דאין צריך לו כלל. ועוד, הא אמרין פרק קמא דעבודה זרה (טז.א) גבי רבי יהודה מורי בשבורה, אמרו לו: והלא מורביעין עליה זכרו אמר להן: לכשתלד, אלמא לא מקבלת זכר ומיהו, יש לחלק בין טרפה חתוכה רגלים לשאר טרפות. איזיל ואחוי היכי איתא מילתא — אף על גב דכדאי גזנא חשיב ב"המבורח הפסידה" (בבא בתרא ע.הא) מלגלג, גבי ההוא תלמיד דאמר ליה רבי יוחנן: אם לא ראתי לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה. שאני הכא, שבא לברר הדבר ולהודיע איך ידע שלמה. סימן לטרפה כל שאינה יולדת — יש במה בהמות שפוסקות מליד ולא מחזיקין להו בטרפות. אלא בעי למימר: אם יולדת בידוע שאינה טרפה.

מכאן

הוה לן פתחון פה קמיה דרב הונא, ושאליו, ואמר לן: שמוטת ירך בעוף - פשיירה. ואשפחתיה נמי לרבי ירמיה בר אבא דיתבי וקא בדיק בצומות הגידין, ואקשי ליה: לא סבר לה מר הא דאמר רב הונא אמר רב: שמוטת ירך בעוף - פשיירה? אמר לי, אגא מתניתין ידענא: בהמה שפחתכו רגליה, מן הארפוכה ולמטה - פשיירה, מן הארפוכה ולמעלה - פסולה, וכן שניצל צומת הגידין; ואמר רב עלה: וכן בעוף. ואמרי ליה: אי הכי, קשאי דרב אדרי! אשתיק. ואקשי ליה: ודלמא שני ליה לרב בין שמוטה לחתוכה! ואמר לי: ואת מפרשת שמעתי דרב? בפירוש אמר רב: שמוטה - פשיירה, חתוכה - פסולה. ואת, מה בידך? הכי אמר רב חייא בר אשי אמר רב: שמוטת ירך בעוף - טרפה. וכן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: שמוטת ירך בעוף - טרפה. ואמר רבי יעקב בר אידי: אילמלי הוה רבי יוחנן באתרא דאורו בה חבורתא להתיירא, לא פריים; דאמר רבי חנינא אמר רבי: שמוטת ירך בעוף פשיירה. ותרנגולת היתה לו לרבי חנינא ששנשמה ירך שלה, והביאה לפני רבי יוחנן, ומהלכה רבי חנינא, והוה מורי בה הלכה לתלמידים: זה התיר לי רבי, זה התיר לי רבי, וליה הלכתא ככל הני שמענתא, אלא כי הא דשאל רבי יוסי בן יהוראי את רבי יהושע בן לוי: קדירת קנה בכמה? אמר לו, משנה שלמה שנינו: עד פאיסר האיטלקי. אמר לו: והלא רחל אחת היתה בשכונתנו שנקדר קנה שלה, ועשו לה קרומין של קנה וחתיה! אמר לו: ועל דא את סמיך? והלא הלכה רווחת בישראל: שמוטת ירך בעוף - טרפה; ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא ששנשמה ירך שלה, ועשו לה שפופרת של קנה וחתיה! אלא מאי אית לך למימר - תוך שנים עשר חדש הוה; והא אית לך למימר - תוך שנים עשר חדש הוה. אפרו עליו על רבי שמעון בן חלפתא שעסקו בדברים היה, והיה עושה דבר להוציא מלבו של רבי יהודה, שהיה רבי יהודה אומר: אם נפילה הנוצה - פסולה. ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא שניפלה נוצה שלה, והניחה בתור וטלה עליה במטלית של טרסיום, ונידלה כנפיים האחרונים יותר מן הראשונים. ודלמא קסבר רבי יהודה מרפה משבתת? - אם כן, במידי דמיסרפא בה, הנדילה כנפיים האחרונים יותר מן הראשונים? מאי עסקו בדברים? אמר רב משרשיא, דכתיב: "לך אל נמלה ועל ראה דרכיה וחקם, אשר אין לה קצין שטר ומשל, תכין כפיץ לחמה", אמר: איזיל איחוי אי ודאי הוא דלית להו מלפא; אול בתקופת תמוז, פריסה לגלימיה אקניא דשמושמיני. נפק אתא חד מינייהו, אתנח ביה סימנא. על אמר להו: נפל מילא! נפקו ואתו. דליה לגלימיה, נפל שמשא, נפלו עליה וקטליה. אמר: שמע מינה, לית להו מלפא, דאי אית להו, הרקנא דמלפא לא ליבעו? אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: ודלמא מלפא הוה בהדיהו; אי נמי, הרקנא דמלפא הוה נקטי, אי נמי, בין מלפא למלפא הוה, דכתיב: "במים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה!" אלא, סמוך אהימנותא דשלמה. אמר רב הונא: סימן לטרפה - שנים עשר חדש. מיתבי: סימן לטרפה - כל שאינה יולדת. רבן שמעון בן גמליאל אומר: משבתת והולכת - בידוע שהיא פשיירה, מתנוונה והולכת - בידוע שהיא טרפה. רבי אומר: סימן לטרפה - שלשים יום. אפרו לו: והלא הרבה מתקיימות שנים שלש שנים! - תנאי היא, דתנאי: ובגלגלת עד שיש בה נקב אחד ארוך, אפילו נקבים הרבה מצטרפים למלא מקדה. אמר רבי יוסי בן המושלם: מעשה בענבל באחד שגפחתה לגלגלתו, ועשו לו חידוק של קרייה וחתיה. אמר לו רבי שמעון בן אלקעזר: מושם ראיה? ימות החמה היה, וכיון שעברו עליו ימות הצהה מיד מת. ויש מכה שהיא נבערה ומת מתוך חום, הלכך בעינן ימות החמה וימות הצהה. נקב אחד ארוך — ונקדה בחסרון. מצטרפין למלא מקדה — ושוב אינה משמאה באהל לבית שמאי. פלוגתא דשרדה וגלגולת באהלות (פרק שני משנה ג), דהיינו כדי שינטל מן החי ימות. דהכי אמרין בפרקין (חולין נב.ב) גבי שדרה: וכן לטרפה, חידוק של קרייה — חתיכה של דלעת יבשה.

דשחלא

שלא תמות מהצינה, וְנָמְלָה עָלֶיהָ בְּמַסְלִית שֶׁל מְרַסִּים - וּכְרַכָּה
במטלית עור של צורפי נחושת, שנותנים אותה לפנייהם לקבל
העפרורית של הנחושת הנשחקת, והיא תמיד חמה מחמת עוביה,
וגם עפר הנחושת הדבוק בה מחמם אותה לעולם, והתרנגולת
גִּדְלָה בְּנִפְּיִים - (נרצות) הַחֲרוּזִים יוֹתֵר מִן הָרָאשׁוֹנִים. והוכיח מכך
רבי שמעון בן חלפתא שניטלה הנוצה אינה טריפה, שאלו היתה
טריפה לא היתה מתרפאת ומשביחה יותר מלפני כן. מקשה
הגמרא: מדוע נסתרו בכך דברי רבי יהודה? וְדִלְמָא קִסְכָּר רַבִּי
יְהוּדָה שְׂרָפָה מְשַׁבְּחָה, ולכך התרנגולת השביחה. מתרצת
הגמרא: אִם כֵּן, בְּמִדֵּי דְמִיּוּרָפָא בָּהּ - וכי באבר שנטרפה היא
משבחת, כפי שכאן הַגִּדְלָה בְּנִפְּיִים הַחֲרוּזִים יוֹתֵר מִן הָרָאשׁוֹנִים,
והרי אף אם טריפה משבחת והו דווקא בשאר אבריה, ולא באבר
שנטרפה.
מבשרת הגמרא: מֵאֵי - מדוע נקרא רבי שמעון בן חלפתא 'עֶסְקָן
בְּדִבְרֵי' - משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי מִשְׁרָשָׁא, דְּבִתְבִּי (משלי 11-10) 'לֶךְ
אֶל נְמִלָּה עֲצֵל, רָחַם דְּרִכֶּיהָ וְחֻכָּהּ. אֲשֶׁר אֵין לָהּ קֶצֶץ שֹׁמֵר וּמְשַׁל.
תְּכִין בְּקִיץ לְחֻמָּה'. והיינו ששלמה אמר לעצל שילמד מהנמלה,
שאף שאין לה מושל המזרזה להכין מאכלה, או שיענישנה אם
תגול מחברותיה, ככל זאת כל אחת מכינה בקיץ מאכלה ואוגרתו
לחורף. אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלֶפְתָּא, אֲזִיל אֲיָחוּ אִי וְדָאֵי הוּא דְלִית
לָהּ מִלְכָּא - אֵלךְ וּרְאֵה הָאֵם אֲמַת הוּא שְׂאִין לְנַמְלִים מִלֶּךְ.
ומאחר ולא רצה לסמוך על גלגלותו של שלמה אלא רצה לבדוק
בעצמו. נקרא עסקן בדברים. מה עשה, אֵל - (שלה) בְּתַקְפָּא תַמְזוּ
כשהשמש בתוקפה, פְּרָסִיה לְגִלְמִיָּה אֲנִינָא דְשׁוּמְשֻׁמְנִי - ופרס
גלימתו על קן נמלים, והנמלים אוהבות צל ושונאות חום. נִפְסַךְ
אֲתָא חַד מִיָּנִיחוּ - יצאה אחת מהן, וראתה את הצל. אֲתַנְהָ בִּיה
סִימָנָא - הטיל בה רבי שמעון סימן, כדי להכירה ולדעת מה יעשו
לה כשתמצא שקרנית. עַל אֲמַר לָהּ נִפְסַךְ מוֹלָא - נכנסה הנמלה
לקן ואמרה לחברותיה שיש צל. נִפְסַךְ וְאָתוּ - יצאו הנמלים, דְּלִיָּה
לְגִלְמִיָּה - הרים רבי שמעון את גלגלתו, נִפְסַךְ שִׁמְשָׁא, וחשבו
הנמלים שהנמלה שיקרה כשאמרה שיש צל, נִפְסַךְ הַנְּמִלִּים עָלֶיהָ
וְקָטְלִיהּ - והרגוהו. אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שִׁמְעֵי מִיָּה לִית - אין להו
מִלְכָּא, דָּאֵי אִית לָהּ - שאם יש להם, כיצד הרגו את הנמלה מיד,
הֲרִמָּנָא דְמִלְכָּא לֹא לִיבְעוּ - וכי לא היו צריכים רשות מהמלך
להורגה.
דוחה הגמרא: אֲמַר לִיה רַב אֲחָא בְּרִיה דְרַבִּי אֲשִׁי, אֵין זו
הוֹחָה, וְדִלְמָא מִלְכָּא הוּא בְּחִיָּיָהוּ - ושמא המלך היה עמום
בחורף, וביקשו ממנו רשות. אֵי נָמִי יֵשׁ לְדוּחַת, הֲרִמָּנָא דְמִלְכָּא הוּו
נְקוּמִי - שמא היה להם רשות מהמלך שכל נמלה המזהלת
בחברתה יתרגוה. אֵי נָמִי, בֵּין מִלְכָּא לְמִלְכָּא הוּו - שמא מת המלך
ועדיין לא קם אחר, ולכן לא ביקשו רשות, שהרי בין מלך למלך
דרך העולם לעשות איש הישר בעיניו, דְּבִתְבִּי (שופטים 10) 'בְּיָמִים
הֵמָּה אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל, אִישׁ הָיָשׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה'. ואם כן אין ראיה
מהמעשה שאין לנמלים מלך, אֲלָא סְמוּךְ אֲחִימָנוּתָא דְשִׁלְמָה - יש
לסמוך על שלמה שנאמר על כך, שהרי ברוך הקדוש אמרה.
הגמרא דנה כיצד יש לבאר אם בהנה חיה יותר מל' יום. אֲמַרְוּ לוֹ
לִסְפֵּק מְרָפָה, שִׁנִּים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ - בהמה שספק אם נטרפה, וחיה
לאחר הספק י"ב חודש, ודאי שלא נטרפה. מקשה הגמרא: מִיָּתִיבִי,
שנינו בברייתא, סִימָן לִסְפֵּק מְרָפָה כֹּל שְׂאִינָה יוֹלֶדֶת, שאם ילדה
ודאי שאינה טריפה. רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִם הִיא מְשַׁבְּחָה
וְהוֹלֶכֶת, בִּידוּעַ שְׂהִיא בְּשָׂרָה, אֵךְ אִם מְתַנוּנָה - מכחשת והולכת,
בִּידוּעַ שְׂהִיא מְרָפָה. רַבִּי אֲמַר, סִימָן לִסְפֵּק מְרָפָה, אִם חִיהָ שְׁלִשִּׁים
יוֹם אֵינָה טְרִיפָה, מִשּׁוּם שִׁטְרִיפָה אֵינָה חִיהָ יוֹתֵר מִל' יוֹם. אֲמַרְוּ לוֹ
לַרְבִּי, וְהֵלֵךְ הֲרַבָּה בַּחֲמוּת שִׁנְטְרָפוּ מִתְקַיְּמוֹת שְׂתִימָה או שְׁלֹשׁ שָׁנִים.
וקשה לרב הונא שאמר שהסימן הוא י"ב חודש, הלא אין תנא
הסובר כן.

הוּו לֵן פִּתְחוֹן פֶּה - הוֹקֵנָה לְדַבֵּר בַּחֲלוּת שְׁמוּטָה יִרְךָ קָמִיָּה דְרַב
הוֹנָא, וְשְׂאִינָה - ושאלוהו מה דינו, וְאֲמַר לֵן שְׁמוּטָה יִרְךָ בְּעוֹף
בְּשִׂרָה. הוֹסִיף רַבִּי אַבָּא אֶת הַמַּעֲשֶׂה לַעֲלִי (ע"א), וְאֲשַׁכְּחִיתִי נָמִי
לְרַב יִרְמְיָה בֶּר אַבָּא דִּיְתִיב וְקָא בְּרִיךְ בְּצוּמָה הַגִּידִין. וְאֲקִשִּׁי
1-וְהַקְשִׁיתִין לִיה, לֹא קִסְר לָהּ מָר הָא דְאֲמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב
שְׁמוּטָה יִרְךָ בְּעוֹף בְּשִׂרָה, וְכֵל שֶׁכֵּן נַחְתָּךְ צוּמָה הַגִּידִין. אֲמַר לִי, אֲנָא
מִתְנִיתִין וְדָעָא הַלֵּן (ע"א), 'בְּחֻמָּה שִׁנְחִתְכוּ רַגְלֵיהָ מִן הָאֲרִיבֻכָּה
וְלִמְטָה בְּשִׂרָה, מִן הָאֲרִיבֻכָּה וְלִמְעֵלָה פְּסוּלָה, וְכֵן שְׁנִיטָל צוּמָה
הַגִּידִין. וְאֲמַר רַב עֲלֵה, וְכֵן בְּעוֹף, נִמְצָא שִׁנְחִתָּךְ הַצּוּמָה טְרִיפָה.
וְאֲמַר 1-וְאִמְרַתִין לִיה, אֵי חֲבִי קָשָׁא דְרַב אֲדָרָה. אִישְׁתִּין רַב יִרְמְיָה.
וְאֲקִשִּׁי לִיה לַרַב יִרְמְיָה, וְדִלְמָא שְׁנִי לִיה לְרַב בֵּין שְׁמוּטָה שְׂאֵף
בְּשִׁמְטָה כֹּל הִירְךָ כְּשִׂירָה, לְחֻמָּה שְׂאֵף נַחְתָּךְ צוּמָה הַגִּידִים
טְרִיפָה. וְאֲמַר לִי רַב יִרְמְיָה, וְאֵת מְרָשָׁתָּה שִׁמְעִיתִי דְרַב, בְּפִירוּשׁ
אֲמַר רַב שְׁמוּטָה בְּשִׂרָה חֲתוּבָה פְּסוּלָה. לאחר שאמר רבי אבא
לרבי יורא דברים אלו שהתחדשו לו בבבל, שאלו רבי אבא: וְאֵת
מָה בְּיָדְךָ - עתה אמור לי אתה האם שמעת בזה איזו שמועה
לאחר שעלית לארץ ישראל.
השיב רבי יורא: חֲבִי אֲמַר רַב חִיָּא בֶּר אֲשִׁי אֲמַר רַב, שְׁמוּטָה יִרְךָ
בְּעוֹף מְרָפָה. וְכֵן אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בֶּר אֲדִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמוּטָה
יִרְךָ בְּעוֹף מְרָפָה. וְאֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בֶּר אֲדִי, אֵילִמְלִי 1-אֵילִלוּ הוּו רַבִּי
יוֹחָנָן בְּאֲתָרוֹ דְּאֲדוּרָה בֶּה מְבָרְכוּתָא לְחֻמָּתָא - במקום שהורו החברים
להיתר, לֹא פְרִיכִים - לא היה מניד בנק, כלומר לא, ואילו כול
לקנות אפילו ברמז לאסור, לפי שהמתירים הם גדולים, ואילו היה
אצלם היה לו לירא מהם. ומי המתירים, דְאֲמַר רַבִּי חֲנִינָא אֲמַר רַבִּי,
שְׁמוּטָה יִרְךָ בְּעוֹף בְּשִׂרָה. וְתַרְנֻגְלוֹת הִיתָה לוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא שִׁנְשַׁמְטָה
יִרְךָ שְׁלָה, וְהִבִּיָּאָה לִפְנֵי רַבִּי, וְהִתְרָהּ לוֹ, וּמִלְּחָה רַבִּי חֲנִינָא כְּדִי
שִׁתְּקִימִים יָמִים רַבִּים, וְהָוָה מוֹרִי 1-הִיה מוֹרָהוּ בֶּה הִלְכָה לְתַלְמִידִים,
וְהִרָאָה לָהֶם אוֹתָהּ וְאִמְרָה הִתִּיר לִי רַבִּי, וְהִתִּיר לִי רַבִּי.
מסיקה הגמרא: לִית הִלְכָּתָא כָּכָל הֵי שִׁמְעִיתָם שִׁתְּרִי שְׁמוּטָה
יִרְךָ בְּעוֹף, אֲלָא כִי דָא - כשמועה שהובאה להלן שהלכה רווחת
היא שטריפה. דְשָׁאֵל רַבִּי יוֹסִי בֶּן הוֹרְזָא אֶת רַבִּי יוֹהֲשֻׁעַ בֶּן לֹוי,
קְדִירָת קֵנָה - קנה שנחסר ממנה חתיכה כמין חלון, בְּכַפָּה תַחֲסַר
ותהיה טריפה. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹהֲשֻׁעַ בֶּן לֹוי לְרַבִּי יוֹסִי, מִשְׁנָה שְׁלִמָה
שְׁנִינוּ לַעֲלִי (נר) שבשירה עַד בְּאִיפֶר הָאִימְלָקִי, אֵךְ אִם נַחֲסַר כְּאִיסִר
הָאִיטְלָקִי, טְרִיפָה. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יוֹהֲשֻׁעַ בֶּן לֹוי, וְהֵלֵךְ חָחַל
1-כבשהו) אֲחַת הִיתָה בְּשִׁכּוּנְתָנִי, שִׁנְקֶדֶךְ קֵנָה שְׁלָה בְּכָאִיסִר
הָאִיטְלָקִי, וְעָשׂוּ לָהּ קְרוּמִין - חתיכה שֶׁל קֵנָה רַחְבָּה וּסְתוּמָה בִּיה אֶת
הַקֵּב, וְהִיתָה 1-וְהִתְרַפְּאָה הַמְכָּה. אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹהֲשֻׁעַ בֶּן לֹוי לְרַבִּי
יוֹסִי, וְעַל דָּא - ועל זה שראית שהמכה הבריאה אֶת סִימָן להיתר,
וְהֵלֵךְ הִלְכָה רוּחַת בְּיִשְׂרָאֵל - כבר נתפשט ונתרווח ההלכה לנהוג
שְׁמוּטָה יִרְךָ בְּעוֹף מְרָפָה, וְתַרְנֻגְלוֹת הִיתָה לוֹ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
חֲלֶפְתָּא שִׁנְשַׁמְטָה יִרְךָ שְׁלָה, וְעָשׂוּ לָהּ שְׁפוּפֶרֶת שֶׁל קֵנָה לְתַמּוּךְ
בִּירָךְ, וְהִיתָה הַמְכָּה. וְקִשְׁהָ, אֵיךְ הִלְכָה רוּחַת שְׁמוּטָה הִירְךָ
טְרִיפָה, וְהִירָאֵינוּ שִׁתְּרַפְּאָה, אֲלָא מֵאֵי אִית לָךְ לְמִיָּה,
שִׁתְּרַפְּעָה הוּו תוֹךְ שְׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ הוּו, וְאֵף שִׁתְּרַפְּעָה הַתְּרַפְּאָה,
הַתְּרַנְּגוּלָה מִתָּה בְּסוּף י"ב חודש, שְׁטְרִיפָה חִיה עַד י"ב חודש, אִם
כֵּן הָכָא נָמִי אֵין לְהִתִּיר בְּקִדְרִית הַקֵּנָה אֵף שִׁרְאִית שִׁתְּרַפְּאָה,
שִׁתְּכֵן שִׁתְּרָה שְׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ הוּו, אֵךְ בְּסוּפֵה הַרְחַל מִתָּה. וּמַכֵּל
מִקּוּם נִאֲמַר שִׁתְּרַפְּעָה רוּחַת שְׁמוּטָה הִירְךָ טְרִיפָה, וְלִכְךָ הִלְכָה
כֵּן.
הגמרא מספרת דבר נוסף שבדק רבי שמעון בן חלפתא: אֲמַרְוּ עָלֶיהָ
עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלֶפְתָּא, שִׁעֲסָקֵן בְּדִבְרֵי הִיה - שהיה עוסק
לראות ולנסות כל דבר, וְהָוָה עוֹשֶׂה דְרַבִּי לְהִצִּיא מִלְכּוֹ שֶׁל רַבִּי
יְהוּדָה. שְׂהָה רַבִּי יְהוּדָה אָמַר (לעיל 10) אִם נִיטְלָה הַנוּצָה דְרִכֶּיהָ
הַסְמוּכָה לְבִשָּׁר שְׂאִין לָהּ קִנִּים, פְּסוּלָה, וִישׁ מִתִּירִים. וְתַרְנֻגְלוֹת
הִיתָה לוֹ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלֶפְתָּא שִׁנְיִטְלָה נוּצָה שְׁלָה, וְהִתְנַיָּה בְּתַנּוּר

57 שהיו במעיה בשעה שנטרפה לבין הביצים שנולדו אחר כך.
 58 אך רבינא לא קבר לה כדכר אהא בר יעקב שאמר שטריפה יולדת,
 59 ולכן אינו יכול להעמיד את דברי אמימר שנוצרו ביצים לאחר
 60 שנטרפה, שהרי אין מציאות כזו. ומתני לה ללאמימר בתיא לישנא
 61 - ולכן שונה את דברי אמימר בלשון הזה, אמר אמימר, הני ביצי
 62 [-הביצים הללו] דפסק טרפה, דשיחלא קמא - הביצים שהיו
 63 במעיה כשנטרפה, אף הם ספק טריפה כמותה, ולכן משחינן להו
 64 במשחים אותם, אי הדרה ופסקה - אם התרנגולת חזרה וטענה
 65 במעיה ביצים נוספות, שריין - מותרות הביצים הראשונות
 66 באכילה, לפי שהוכח שהתרנגולת אינה טריפה שהרי טריפה אינה
 67 יולדת, ואינה יכולה ליצור ביצים חדשות, ואי התרנגולת לא חזרה
 68 וטענה, הביצים הראשונות אפיין, שהרי עדיין יש ספק שמא
 69 התרנגולת טריפה והביצים נטרפו עמה.
 70 רבינא מבאר את קושיית רב אשי על אמימר לפי שיטתו: איתביה
 71 רב אשי ללאמימר, כיצד אמרת שטריפה אינה יוצרת ביצים, והרי
 72 שנינו (תמורה ל:) שנחלקו רבי אליעזר וחכמים אם ולד טריפה מותר,
 73 ושנינו על כך בברייתא ומוזים רבי אליעזר וחכמים בביצת טרפה
 74 שאסורה, מפני שנגלה במעי התרנגולת באיסור. ואין אמרת שאין
 75 ביצה לטריפה. אמר ליה אמימר לרב אשי, הנה מדובר בדשיחלא
 76 קמא - בביצים שנמצאו במעיה כשנטרפה, והביצים נוצרו קודם
 77 הטריפה. הקשה רב אשי לאמימר: אם כן מדוע נכתב בברייתא
 78 'מפני שנגלה באיסור' שמשמע שכל גידולה היה באיסור, 'מפני
 79 שנגמרה באיסור' מבעי ליה, שהרי רק גמר היצירה היה באיסור.
 80 השיב אמימר: באמת 'תני' - צריך לשנות 'מפני שנגמרה באיסור'.
 81 הגמרא מבררת איך יעמיד אמימר את מחלוקת רבי אליעזר ורבי
 82 יהושע לשיטת רבינא. מקשה הגמרא: מאחר ולאמימר טריפה
 83 אינה יולדת, ואם כן אין לומר שיש מחלוקת האם ולד טריפה נאסר
 84 משום זה וזה גורם, שהרי אין מציאות שטריפה מתעברת מוכר
 85 ויולדת, ואם כן, אלא הא דתני בברייתא, ולד של בהמה טרפה, רבי
 86 אליעזר ואמר לא יקרב לגבי מזהב, רבי יהושע ואמר יקרב, במאי קא
 87 מיפלגי. בהכרח שהאופן שעליו נחלקו הוא בשעיפיה ולבסוף
 88 נפטר, משום שאם נטרפה קודם, שוב אינה מתעברת, ובוה
 89 נחלקו. שרבי אליעזר קבר עופר ירך אמו הוא - הרי הוא כאחד
 90 מאיבריה, וכשהאם נטרפה נאסר גם הולד, ורבי יהושע קבר עופר
 91 לא ירך אמו הוא. וקשה, אי הכי, אדמיפלגי לגבי להדיוט
 92 - עד שנחלקו האם הולד כשר להקריבו על המזבח, שיחלקו האם
 93 להדיוט מותר לאכול, שהרי המחלוקת היא האם הולד טרף או
 94 כשר. מתרצת הגמרא: התנא העדיף להעמיד את המחלוקת לגבי
 95 מזבח, כדי להודיעו בזה דרבי יהושע, שמתיר אפילו למזבח. מקשה
 96 הגמרא: וליפלגי להדיוט כדי להודיעו בזה דרבי יהושע, שאוסר
 97 אפילו להדיוט. מתרצת הגמרא: בתי דיתירא עדיף ליה.
 98 מסיימת הגמרא: ומה ששנינו בסוף הברייתא, ומוזים ודאי - רבי
 99 אליעזר ורבי יהושע בודאי מודים בביצת טריפה שאסורה, מדובר
 100 בדשיחלא קמא שהיו במעיה בשעה שנטרפה, שהרי לאמימר אין
 101 ביצים הנוצרות בטריפה. שואלת הגמרא: מאי טעמא שרבי יהושע
 102 מודה בהם לאסור, אף על פי שהכשיר את הולד שבמעי הבהמה
 103 בשעה שנטרפה. משיבה הגמרא: גופה היא, שהרי הביצה מחוברת
 104 בתרנגולת בגידים, ולכן מודה רבי יהושע שנטרפת עמה. אבל
 105 העובר אינו מחובר לבהמה, ולכן אינו כירך אמו.
 106 הגמרא מסיקה כיצד נפסק להלכה: והלכתא, כך היא צורת
 107 הבדיקה בספק טריפה. נזכר, משהאם אותו כל שנים עשר חדש, ואם
 108 הוא חי לאחר מכן בודאי לא נטרף, ושוב אין צריך לבדוקו, לפי
 109 שטריפה אינה חיה שנים עשר חודש. ובנקבה, כל שאינה יולדת
 110 היא עדיין ספק טריפה, אך אם ילדה אפילו בתוך שנים עשר חודש
 111 בודאי אינה טריפה, לפי שטריפה אינה יולדת.
 112 הגמרא מבארת כמה זמן יכולה לחיות בריה בלי עצם: אמר רב

1 שיחלא קמא - ההריון הראשון אפיין, כלומר, הביצים שהיו
 2 במעיה בשעה שנטרפה נאסרו עמה, משום שאמימר סבר עובר
 3 ירך אמו הוא, וכאשר האם נאסרה, גם הביצים שהם חלק מגופה
 4 נאסרו. אך ביצה שנוצרה מפני ואינה, לאחר שנטרפה, הנה ליה
 5 הנה גורם ומוזר, והיינו שדבר שאיסור והיתר גרמו לו שיגדל,
 6 מותר, וכן כאן גם האם הטריפה וגם האב הכשר גרמו ליצירת
 7 הביצה, ולכן היא מותרת.
 8 מקשה הגמרא: איתביה רב אשי ללאמימר, כיצד אמרת שביצה
 9 שנוצרה לאחר שהתרנגולת נטרפה, מותרת משום זה וזה גורם,
 10 והרי שנינו (תמורה ל:) שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בולד טריפה,
 11 לרבי אליעזר אסור להקריבו, וחכמים היתר, ושנינו בברייתא על
 12 המשנה זו, ושנינו רבי אליעזר וחכמים בביצת טריפה שאסורה, מפני
 13 שנגלה במעי התרנגולת באיסור, מפורש אם כן שביצת טריפה
 14 אסורה. השיב אמימר לרב אשי: כל מה שהתרתה הוא משום זה
 15 וזה גורם, אך הנה בברייתא מדובר בדפסקא מארעא - בתרנגולת
 16 טריפה שלא התעברה מוכר, אלא היא מעצמה מתחממת בארץ
 17 ומטילה ביצים, והביצה נאסרת מאחר והיא נוצרה רק מתרנגולת
 18 טריפה, ויש רק גורם אחד. מקשה הגמרא: ולישני ליה - שאמימר
 19 יתרץ לרב אשי שהברייתא מדברת בדשיחלא קמא - בביצים
 20 שנמצאו במעיה כשנטרפה, שהרי בהן מודה אמימר שזן טריפה.
 21 מתרצת הגמרא: אם כן מדוע נכתב בברייתא 'מפני שנגלה
 22 באיסור' שמשמע שכל גידולה היה באיסור, 'מפני שנגמרה באיסור'
 23 מבעי ליה, שהרי רק גמר יצירתה היה באיסור, ותחילת יצירתה
 24 היתה קודם שנטרפה.
 25 הגמרא מבררת את מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע לדעת
 26 אמימר. מקשה הגמרא: מאחר ואמימר פירש שהברייתא שמודים
 27 רבי אליעזר וחכמים בביצת טריפה לאסור, עוסקת ב'ספא
 28 מארעא' שיש רק גורם אחד והנקבה, אם כן אלא הא דתני -
 29 ששנינו בברייתא, ולד של בהמה טרפה, רבי אליעזר ואמר לא יקרב
 30 לגבי מזהב, ורבי יהושע ואמר יקרב, במאי קא מיפלגי רבי אליעזר
 31 ורבי יהושע (ושהוא חכמים) על כרחך באופן שנגמרה ולבסוף
 32 עיברה שיש זה וזה גורם ליצירת הולד, הזכר הכשר והנקבה
 33 הטריפה, ורבי אליעזר קבר זה וזה גורם אסור, ורבי יהושע קבר זה
 34 וזה גורם מותר. אי הכי - ואם כן קשה, אדמיפלגי לגבי ליפלגי
 35 להדיוט - עד שנחלקו האם הולד כשר להקריבו על המזבח,
 36 שיחלקו האם להדיוט מותר לאכול, שהרי המחלוקת היא האם
 37 הולד טרף או כשר. מתרצת הגמרא: אכן המחלוקת היא גם
 38 להדיוט, אך התנא העדיף להעמיד את המחלוקת לגבי מזבח, כדי
 39 להודיעו בזה דרבי יהושע, דאפילו לגבי נמי שרי - והוא היתר.
 40 מקשה הגמרא: אדרבה, וליפלגי - שיחלקו לגבי אכילה להדיוט
 41 כדי להודיעו בזה דרבי אליעזר, דאפילו להדיוט נמי אסור. מתרצת
 42 הגמרא: בתי דיתירא עדיף ליה - התנא מעדיף להביא חידוש בדעה
 43 המתירה, משום שיש בזה חידוש גדול יותר.
 44 מסיימת הגמרא: ומה ששנינו ומוזים בביצת טרפה שאסורה,
 45 מדובר בדפסקא מארעא - בתרנגולת שהתחממה מהקרקה והטילה
 46 ביצים, ולא התעברה מוכר, ולכן אף רבי יהושע מודה לאסור,
 47 דהרי הו גורם הוא של איסור, שהרי הביצה נוצרה רק מתרנגולת
 48 טריפה, ואין כאן זה וזה גורם.
 49 דברי אמימר שיש חילוק בין הביצים שהיו בה כשנטרפה לביצים
 50 שנוצרו אחר כך, הם רק אם נאמר שטריפה יולדת, שהרי אם אינה
 51 יולדת, לא יוצרו ביצים לאחר שנטרפה. הגמרא מביאה מחלוקת
 52 אמוראים אם טריפה יולדת, ומחמת גם נחלקו גם בבאור דברי
 53 אמימר: מבארת הגמרא: רב אהא קבר לה כרב אהא בר יעקב,
 54 שאמר לעיל (נח) שטריפה יולדת, ומתני לה ללאמימר בדיאמן -
 55 ולכן הוא שונה את דברי אמימר כפי שביארנו, שמדובר בטריפה
 56 ודאית, ומכל מקום שייך שתטיל ביצים, ויש חילוק בין הביצים

דשחלא קמא — בלעז פושט'ה, אותן שהיו במעיה בשעה שנטרפה כולן אסורות, דעובר ירך אמו הוא, ועמה נטרפה. **מכאן ואילך** — היא וחזר גורמין להם שיבאו, דובר שאיסור דחיה גרמו לו שיהרגל — מותר. ושוין — רבי אליעזר ורבנן, דפליגי בולד בהמה טרפה. **בדספנא מארעא** — היא מעצמה מתחממת בארץ ויולדת, והחיה חיה גורם הוא. נדלה — משמע: כל גידולה באיסור. **אלא הא דתנן** — בין דאמרת דהאי מודים בביתא טרפה — בדספנא מארעא, דחד גורם הוא קאמר — מכלל דפלוגתיהו בזה וזה גורם, ועל כרחך בשנטרפה ולבסוף עיברה פליגי, דאיכא זה וזה גורם. **במאי קא מיפלגי** — על כרחך בנטרפה ולבסוף עיברה. להודיעך כחו דרבי יהושע — תירוצא הוא. **כביא ליה כרב אחא בר יעקב** — דאמר לעיל (חולין נ"ב), הלכה טרפה יולדת, ומתני לה לדאמימר בדאמימר — הני ביני דטרפה כו' דאיכא לפלוגי בין שחלא קמא לשחלא בתרא אפילו בטרפה ודאית. רבינא לא סבר לה — כותיה, ולא מצי למימר דשחלא בתרא, דהא לא טענה. הלכך מוקי לה לדאמימר בספק טרפה, והכי קאמר: דשחלא קמא משמיען לה, אי הדרה וטענה — לאו טרפה היא, ושרי קמאי. **פוגני שנדלה באיסור** — אלמא טענהו **במאי קא מיפלגי** — על כרחך בעיברה ולבסוף נטרפה, דאי בנטרפה ברישא — תו לא טענה. ובהא פליגי: רבי אליעזר סבר (ועובר) ירך אמו הוא, והרי הוא כאחד מאיבריה. ורבי יהושע סבר כו' — וכיון דהכי הוא, אדמיפלגי כו'. ומודים — דאי בביתא וטרפה. **בשחלא קמא** — דכיון דאגידא ביה, דמעורה בגידין — גופה דמיא. והלכתא כוכר — ספק טרפה דידיה, אי שהי שנים עשר חדש — ודאי לא נטרף, ושוב אין צריך לבדוק. כגון אם ספק דרוסה, או נפולה, או שמא ניבך הקרום מחמת שראינוהו שלקחה. כל בריה שאין לה עצם אינה כדמפרש רב שנים עשר חדש — ונפקא מינה כדמפרש רב שנים עשר חדש — ונפקא **באיביה** — בעודה מחוברת. אסורה — התולעת באכילה, דכיון דמולכת בתוך הקישות, והקישות מחוברת בקרקה — "שורץ על הארץ" קרינא ביה. אבל התליעה בחלול — לא עובר הוא עד דנפיק מניה, ומחלף על גבי הקרקע, כדמפרש בשילוחי פרקין (חולין ס"ב).

שמע

שמע מינה מדרב הונא, הא דאמר שמואל: קישות שהתלע באיביה אסורה — רבי אליעזר אומר: ולד טרפה לא יקרב לגבי מזבח. אלא ניתא ליה לאתויי ברייתא שרבי יהושע הוכיח בה. **במאי** קא מיפלגי בנטרפה — לשון הגמרא משמע דאי לאו דאמימר — לא היה קשה במאי קא מיפלגי. אלא יש לומר: משום דאסר אממר דשחלא קמא. לא מיתוקם ליה פלוגתיהו בעובר ירך אמו, ובעיברה ולבסוף נטרפה, דאם כן קס ליה אממר כרבי אליעזר דשמותי הוא. ולאריך לישנא דלקמן יש לפרש: משום דקסבר טרפה אינה יולדת קא קשה ליה במאי קא מיפלגי, דלא מיתוקמא פלוגתיהו בזה וזה גורם אסור. ואם תאמרה ואמאי לא ניתא ליה לרב אשי השתא לאוקמא פלוגתיהו בזה וזה גורם? השא שמענין ליה לרבי אליעזר בהדיא בפרק "כל שעה" (פסחים כ"א), דאסר, דקתני: וכן היה רבי אליעזר אומר בכל איסורין שבתורה ויש לומר: דשמא לא שמעי ליה לרב אשי ההיא ברייתא.

ורבי אליעזר סבר זה וזה גורם אסור — כמו שהגירסא באן, כך יש לה להיות בפרק "כל האסורין" (תמורה לא,א). ויש ספרים גרסי תתם: למאן דאמר טרפה יולדת פליגי כשנטרפה ולבסוף עיברה, דרבי אליעזר סובר עובר ירך אמו הוא. וליתא. **א** הכי אדמיפלגי לגביה ליפלו להדיא — לשון "אי הכי" קשה, דבכל ענין יכול להקשות כן, ואריך למצוא טעם, למה היה מתיישב דא דמיפלגי לגביה אי היה מפרש פלוגתיהו בעובר ירך אמו הוא. יותר מהשתא דמוקי לה בזה וזה גורם. ולאריך לישנא איפכא. **והלכתא** כוכר כל שנים עשר חדש — למאי דמסקין השתא הלכתא דטרפה אינה יולדת — לא מיתוקמא פלוגתיהו דרבי אליעזר ורבי יהושע אלא בעובר ירך אמו. ורבי יהושע סובר לאו ירך אמו הוא, וגבי ביצה מודה, כיון דאגידא בגופה — גופה דמיא. והימיה דבריש "שור שנחז את הפרה" (בבא קמא מ"א) משמע איפכא, דאמר רבה פרה שהחיקה — גובה מולדה, מאי טעמא? גופה היא. תרנגולת שהחיקה — אינו גובה מביתא, מאי טעמא? פירש בעלמא היא. ומשמע דאפילו ליתא לפרה — גובה הכל מולדה. ואמאי לא אפילו אי סיעי הולד בנגיחה, (דאי) (דהיא) וולדה נגחו — לא היה יכול לגבות מן הולד כל הנוק דהיא דליתא לפרה, כיון דלאו ירך אמו הוא. וגבי תרנגולת אמאי אינו גובה מביתא? ויש לומר: דהתם מיירי בביצים גמורות, דלא אגידו בגופה. וגבי מיקא אמר ליה: אייתי ראייה דהיא שעתא הות אגידא בגופה, ושקול. וגבי טרפה אסור. ולענין ולד היינו טעמא, אף על גב דלעלמא עובר ירך אמו הוא — לענין טרפות שאני, דחלוי בחיות בהמה, ולעובר יש לו חיות בפני עצמו. ובבבא קמא (מ"א ד"ה מאי) הארתי בו.

- 1 **הני** תמרי דכדא לבתר תריסר ירחי שנת שרי — רבינו שמואל גריס "דכריס", פירוש:
2 שהתליעו, כמה ענבי דכרום ושרה שלקתה בעמרים, בפרק "המקבל" (בבא מציעא
3 קוב, עין שם), ובגזיר בריש גמרא פרק "שלושה מינים" (לדב:) לאחויי ענבים דכרום,
4 ובאמצע הפרק זה (שם לחב:) והא שרייר ענבים דכרום. שהרי אין דרך פירות להניח בכר,
5 ועוד דהוה ליה למימר "שהתליעו", ורבינו תם
6 מפרש: שדרך להניח כל דבר בכר. כדאיתא
7 בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא נחא:) הני
8 שערי דכדא משתעבדי לכרמא. וב"המפקיד"
9 (בבא מציעא מא:) הוה עובדא ופקע כדא.
10 ובפרק "חזקה" (שם נטא:) במשלם שערי מכדא
11 נקט ואתי תיגרא. **הנוצה** מצטרפת — פירש
12 הקונטרס: לענין פגול. וגריס: אבל לענין פגול
13 כרבנן סבירא ליה. ורבינו תם אומר שהוא משנה
14 בטירות (פרק א משנה ב:) הכנפים והנוצה
15 מטמאות ומיטמאות ולא מצטרפין. רבי
16 ישמעאל אומר: הנוצה מצטרפת. פירוש:
17 מצטרפת לכביצה. דשומר הוא, ותנן במסכת
18 עוקצין (פרק א משנה א:) כל שהוא יד ואינו
19 שומר — טמא ומטמא ולא מצטרף, שומר אפילו
20 שאינו יד — טמא ומצטרף. והשתא מייתי ראיא
21 מדחשיב ליה כשומר לבשר אלמא הוי כמו עורה,
22 וכשניטלה — כאילו ניטל העור, דהוי גלודה
23 וטרפה. ורבא דחי: עד כאן לא קאמר רבי יהודה
24 אלא לענין אגוני, אבל שומר לבשר לא חשיב,
25 שאין רגילות להצניע העוף עם הנוצה, שלא
26 יתכלך. ועד כאן לא קאמר רבי ישמעאל אלא
27 לענין טמאה, דחשיב שומר, אבל לענין אגוני
28 לא מגין.
29 עיקרא
30 **רב אשי לאכשורה**, אמר ליה **רב אשי**א: אפיו פולתו בחדא מחיתא מחיתניה? **היכא**
31 **דאתמר** - **אתמר**, **היכא דלא אתמר** - לא אתמר. העיד נתן פר שילא **רב טבחא** דציפורי
32 **לפני רבי**, על שני בני מעים היוצאין מן הבהמה באחד - שהיא טרפה, וכןגידן בעוף -
33 **בשרה**. במה דברים אמורים - שיוצאין בשני מקומות, אבל יוצאין במקום אחד וכלין עד
34 **כאצבע** - בשרה. פליגי בה רב אמי ורב אסי, חד אמר: הוא דהדרי וערכי, וחד אמר: אף על
35 גב דלא הדרי וערכי. בשלמא למאן דאמר: הוא דהדרי וערכי - היינו דקתני: עד כאצבע,
36 אלא למאן דאמר: אף על גב דלא הדרי וערכי, מאי עד כאצבע? - עד כאצבע מלמטה.
37 "רבי יהודה אומר: אם ניטלה הנוצה פסולה". אמר רבי יוחנן: רבי יהודה ורבי ישמעאל
38 אמרו דבר אחד. רבי יהודה - הא דאמרן; רבי ישמעאל - דתנן, רבי ישמעאל אומר: הנוצה
39 מצטרפת. אמר רבא: דילמא לא היא! עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא לענין
40 **טרפה**, דליכא מידי דמגין עליה, אבל לענין איפגולי - פרבנן סבירא ליה. ועד כאן לא קאמר
41 רבי ישמעאל התם אלא לענין איפגולי, אבל לענין טרפה - אגוני לא מגין. **משנה אחות**
42 **הדם והמעושנת**, והמצוננת, ושאכלה הרופני, ושאכלה צואת תרנגולים, או ששתת מים
43 הרעים - בשרה. אכלה סם המות, או שהבישה נחש - מותרת משום טרפה, ואסורה משום
44 סכנת נפשות. **גמרא** אמר שמואל: הלעושה חלתית - טרפה, מאי טעמא - דמינקבה
45 להו למעניה. מתיב רב שיזיב: אחות הדם, והמעושנת, ושאכלה הרופני, ושאכלה צואת
46 תרנגולים, ושתת מים הרעים, הלעושה תיעה, חלתית ופולתין, אכלה סם המות - בשרה;
47 הבישה נחש, או ששנכה כלב שוטח - מותרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות.
48 קשיא חלתית אחלתית, קשיא סם המות אסם המות! - חלתית אחלתית לא קשיא: כאן
49 - בעליה, כאן - בקרמין. סם המות אסם המות לא קשיא: הא - דידה, הא - דהדם.
50 סם המות דבהמה היינו הרופני! - תרי גוויי סם המות. מאי תיעה? אמר רבי יהודה:
51 עיקרא
52 — דקסבר: חזיא לאכילה. לא מגין — וכי ניטלה נמי לא איכפת לן. **משנה אחות הדם** — שאחזה דם וחלתה. **והמעושנת** — כנס עשן בגופה. **והמצוננת** —
53 חולי מחמת צינה. **הרופני** — סם המות לבהמה. מים הרעים — מים מגולים. אכלה סם המות — שהוא סם המות לאדם. **גמרא** קורש של חלתית — חד
54 הוא ונקב את בני המעים. חלתית = לזר"א. **תיעא** — תור"א בלעו, ועשב מר הוא מאד. וכל אלו קשין לה. כלב שוטח — אמרינן בסדר יומא (פגב:) רוח רעה שורה
55 עליו, וכשנושך אדם שורה עליו והורגתו. קשיא חלתית — דהכא, אחלתית דשמואל. וקשיא סם המות — דהכא, אסם המות דמתניתין. הא ידדה — ברייתא בסם
56 המות דבהמה, שאינו סם המות לאדם. בתרי גוויי סם המות — דבהמה מיירי תנא דברייתא.
57
58
59
60
61
62

אִשִּׁי, אֵין להטריפה בכך, שהרי כָּל הֵנִי חֵינִי בְּרִיחָא - כל אותם
בהמות הרועות מחוץ לעיר הֵנִי אֵית להו - יש להם קנה זה, ואף
על פי שבחמה זו מהמין הגדלה בעיר, אינה נטרפת, כיון שדרכם
של חלק מהבהמות שיש להם אבר זה.
עוד מספרת הגמרא: הוּא נִבְחָא דְהוּא מְעַבְרָא מִבֵּי כְּסִי לְכַרְסָא -
מעשה בקנה של בשר שהיה עובר מן בית הכסות לכרס, וקנה זה
מיותר. כָּסֵר מִר בֵּר רַב אִשִּׁי לְאַבְשׁוּרָה - להכשיר את הבהמה,
משום שרב הונא מר בר חייא אמר לעיל שלחלק מהבהמות יש
קנה בשר היוצא מבית הכסות לאיברים הסמוכים לו. אִמָּר לִיה
רַב אִשִּׁינָא לִמַּר בֵּר רַב אִשִּׁי, אִמָּר כּוֹלְהוּ בְּחִדָּא מְחִיתָהוּ -
וכי באריגה אחת אגרת לכולם, כלומר וכי דברי רב הונא מר בר
חייא נאמרו לכל איברי הבהמה, אלא הִיכָא דְאִתְמַר אִתְמַר - היכן
ששנינו בפירוש שכן הדרך של חלק מן הבהמות, בזה נאמר
שהבהמה כשרה, והיינו בקנה שיוצא מבית הכסות להמסס, הִיכָא
דְלֹא אִתְמַר לֹא אִתְמַר - אך היכן שלא שנינו בפירוש שדרך
הבהמות כן, לא שנינו להחיה, וכגון קנה היוצא מבית הכסות
לכרס. ואם כן אותו קנה של בשר הוא מעי מיותר, וטריפה,
שכאילו ניטל אחד מן המעיים כנגדו.
הגמרא מבררת דין בהמה ועוף שיש להם שני בני מעיים: הַעִיר נֶתָן
בֵּר שִׁילָא, רַב מְסִיחָא דְצִיפּוּרִי - ראש השוחטים של ציפורי, לִפְנֵי
רַבִּי, עַל שְׁנֵי בְנֵי מַעִים הֵיוּצֵאִין מִן הַבְּהֵמָה כְּאֵהָ, שְׁהִיא מְרִפָּה.
והיינו, שתמיד יוצא מהקיבה מעי אחד בראשה, ובבהמה זו יצאו
הקיבה שני בני מעיים המקיפים את החלק המותר באכילה
הקרוי 'כנתא', אחד יוצא בראש הקיבה, ואחד יוצא באמצע
הקיבה. ובהמה זו טריפה היא, שהרי יש לה מעי מיותר, וכל יתר
כנטול דמי. וְכַנְנָן בְּעוֹף, אם יצאו שני בני מעיים מן הקורקבן,
כְּשֶׁרָה, משום שכן דרכם של עופות. מבאר הגמרא: בְּמָה דְּכִרִים
אֲמֹרִים שבבהמה טריפה, כְּשִׁינֵי צִינֵין בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת בְּקִיבָה, כגון
אחד בראשו ואחד באמצעו, אֲכָל אִם יוֹצֵאִין בְּמָקוֹם אֶחָד - סמוכים
זה לזה בקיבה, וְכָלִין עַד בְּאֶצְבָּעֵי - וחוזרים שני בני המעיים
ומתחברים בתוך רוחב אצבע, כְּשֶׁרָה, וכפי שיתבאר. וְכָלִין בְּהָ רַב
אִמִּי וְרַב אִסִּי, אימתי כשרה ביוצאין בני המעיים במקום אחד. הָד
אִמִּי, הוּא דְהִדְרִי וְעִרְבִי - שכשרה רק אם המעיים חזרו והתערבו
יחד בתוך רוחב של אצבע מהמקום שציצו ממנו, וְהָד אִמִּי
שכשרה אף על גב דְלֹא הִדְרִי וְעִרְבִי - חזרו והתערבו. מקשה
הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמֵאן הוּא דְהִדְרִי וְעִרְבִי, הֵינֵי דְקִתְנִי עַד
בְּאֶצְבָּעֵי, וכפי שנתבאר ששני בני המעיים חוזרים ומתערבים בתוך
רוחב אצבע מתחת התחלקותם. אֲכָל לְמֵאן אִתְמַר אַף עַל גַּב דְלֹא
הִדְרִי וְעִרְבִי, מֵאן יוֹכֵלִין עַד בְּאֶצְבָּעֵי. מתרצה הגמרא: הכוונה
שצריך ששני בני המעיים יתחברו עַד בְּאֶצְבָּעֵי מְלֻמָּשָׁה סמוך לנֶקֶב
הרעי, כדי שיהא הרעי יוצא ממקום אחד, אך אם חיבורם הוא
בפחות מאצבע ממקום יציאת הרעי, הבהמה טריפה.
שנינו במשנתנו (לעיל נ): רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אִם נִפְלְהָ הַנוּצָה פְּסוּלָה.
הגמרא דנה בטעמו: אִמִּי רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ
דְּבֵר אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה, הָא דְאִתְמַר, שעוף שניטלה נוצתו טרף
בהמה שניטל עורה, ומבואר שהוא מחשיב את הנוצה כעור.
וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דִּתְנֵן, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר, הַנוּצָה מְצַטְרֶפֶת לשיעור
כזית לגבי פיגול בחטאת העוף, שאם המקריב מלך את חטאת
העוף על מנת לאכול כזית בין מהנוצה בין מהעור בין מהבשר
לאחר זמנו, החטאת פיגול. נמצא שאף הוא מחשיב את הנוצה
כעור, וכרבי יהודה. דוחה הגמרא: אִמִּי רַבָּא, דִּילְמָא לֹא הִיא,
ואינם מודים זה לזה. שַׁעַר כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הִכָּא שהנוצה
דינה כעור, אֲכָל לְעֵנִין מְרַפָּה, משום דכשניטלה הנוצה לִיכָא מִידִּי
ו-אֵין דברו דְּמִנֵּין עֲלֶיהָ, ולכן היא טריפה כניטל העור, אֲכָל לְעֵנִין
אִפְּסוּלִי - להצטרף לפיגול, רבי יהודה בְּרַבְּנָן כְּסִינָא לִיה, שהנוצה
אינה כעור ואם חשב לאוכלה לאחר זמנו אינו פיגול, משום

הֵנִי תְּמַרִּי דְכָפָא - שהתמרים הללו שהתליעו בכד, ולא ידוע אם
התליעו בעודם מחוברים לעץ, ואם כן התולעת אסורה מפני
ששרצה על הארץ, או שמא התליעו בכד והתולעת לא פרשה
מהמגר, ולא שרצה על הארץ, לְכַתִּי תְּרִיסֵר יְרִיחִי שְׁתָּא - לאחר
שהתמרים היו בכד שנים עשר חודשי השנה, שְׂרִינִין - הן מותרות
באכילה, מאחר ובדאי נוצרו לאחר שנתלשו, שהרי אם התמרים
התליעו במחובר, הן לא היו חיות עד עכשיו.
הגמרא מביאה כמה זמן חי זבוב ויתוש: אִמִּי רַב, לִית בְּקָא בֵּר יוֹמָא
- אין יתוש בן יום אחד, שמין זה אינו מתקיים יום שלם, וְלִית
יְרִיבָא בַת שְׁתָּא - ואין זבוב בן שנה, לפי שאינו מתקיים שנה
שלמה. מקשה הגמרא: אִמִּי רַב פָּפָא לֵאבִי, וְהָא אִמִּי אִינְשִׁי
- והרי אנשים האנשים משל על בני מחווא שהם מעונגים
ושמנים, שֶׁב שְׁנֵי אִימְרָא בְּקִתָּא מְפָא - שבע שנים התנכרה ומרדה
אשת היתוש בבעלה היתוש, משום בְּקִתָּא לִיה, חֲוִיתָהּ לְכַר
מְחֻוָּא דְשָׁתָא בְּמֵי וְסִלִּיק וְאִיבְרָה בְּסִדְרִין, וְאִיתִיבַת עֲלֶיהָ וּמִצַּת
מִינִיה - שאמרה לו, ראתי בן מחווא שרחץ במים ועלה וכרך את
עצמו בסדינים, וישבת עליו ומצצת ממנו את דמו, וְלֹא הוֹדְעָתָ לִי
שאפשר למצוץ את דמו, ומאחר ובני מחווא מעונגים ושמנים היא
הקפידה כל כך. ואם יתוש אינו חי יום אחד, כיצד נאמר ששבע
שנים מרדה בו אשתו. מתרצה הגמרא: אִמִּי רַב לֵיה אבִי לרב פפא,
וְלִימְעֻמֶּיךָ - ולשיטתך שאתה מבין את המשל כפשוטו, מה תאמר
על הָא דְאִמִּי אִינְשִׁי, שִׁיתִין מִנִּי פְּרִילָא תְּלִי לִיה לְבָקָא בְּקוֹרְנִסִּיה -
משקל שישים מנה של ברזל תלוי ויתוש בפטיש שלו, והיינו
כאשר היתוש נושך את האדם הוא מכב בו במשקל זה, לשיטתך
קשה, מִי אִיכָא - וכי יש בנשיכתו של היתוש משקל כל כך גדול,
אִיהוּ גּוֹפִיָה בְּמָה הָיִי - והרי כל משקלו של היתוש כמה הוא. אֲכָל
בהכרח עלינו לומר שמשל זה נאמר בְּכִנִּי דִידְהוּ - במנים של
היתוש, שמשקל מנה אצלו הוא כמשקל מועט אצל בני האדם,
הִכָּא נָמִי בְּשֵׁנֵי דִידְהוּ - ואם כן גם במשל הראשון נאמר ששבע
שנים היינו בשנים של היתוש, והם כמה רגעים לפי הזמנים שלנו.
אך לפי הזמנים שלנו היתוש אינו חי יום שלם.
הגמרא מבאר דין אבר מיותר בבהמה: תָּנִן הָתָם (בכורות מ) לגבי
מומים הפוסלים מקרבן, בְּהֵמָה בְּעֵלַת חֻמֶּשׁ רִגְלִים, או שֶׁאֵין לָהּ אֵלָא
שְׁלִשָּׁה, הָרִי זֶה מוֹם, ומשמע שמותרת באכילה להדיא, ורק לקרבן
פסולה משום שהיא בעלת מום. אִמִּי רַב הוּנָא, לֹא שָׁנִי שֶׁהַבְּהֵמָה
אסורה לקרבן מותרת להדיא, אֲכָל שְׁחָסֵר וְיִתֵּר בֵּיד - שהרגל
החסרה או היתרה היא ברגליה הקדמיות, כלומר שאין לה אלא
יד אחת או שיש לה שלש ידיים, אֲכָל חֶסֶר וְיִתֵּר בְּרִגְלִי - ברגלי
האחוריות, כְּרָפָה נָמִי הוּנָא ולא רק בעלת מום, ואסורה גם
להדיא. שואלת הגמרא: בחסרה רגל אחורית היא בכלל מה
ששנינו (לעיל נ). שמוטת ירך בבהמה טריפה, אך ביתרה רגל
אחורית, מֵאִי מְעַבְרָא היא טריפה. משיבה הגמרא: כָּל יִתֵּר כְּנִטוּל
דְּכִי - אם יש לבעל חי אבר מיותר, הרי זה כאילו חסר לו אותו
אבר. ולכן אם יש לה שלש רגלים אחוריות, כאילו יש לה רק
אחת, וטריפה.
הגמרא מביאה אופנים נוספים בענין 'כל יתר כנטול דמי'. מספרת
הגמרא: הָהִיא חֲוִיתָא - מעשה בבהמה אחת, דְּהָתָה לָהּ תְּרִמִּי סִנְיָא
דִּיבִי - שהיו לה שני מעיים הקרויים 'סניא דיבי', אִיתִיהוּ ו-הביאהו
לְרִבְיָנָא, וְסִרְפָּה, מְדַרְבֵּי הוּנָא שכל יתר כנטול דמי, וגם כאן נחשבת
הבהמה שחסר לה את אותו מעי, וטריפה. מסיימת הגמרא: וְאִי
שְׂפָכֵן לְהִדְרִי - אם שני המעיים נשפכים אחד לשני, הרי הם כאבר
אחד והבהמה כְּשֶׁרָה, שהרי אין לה אבר מיותר.
עוד מספרת הגמרא: הָהִיא נִבְחָא דְהָתָה נִפְקָא מִבֵּי כְּסִי לְכַרְסָא
- מעשה בקנה של בשר שהיה יוצא מבית הכסות להמסס, כָּסֵר
רַב אִשִּׁי לְמִטְרָפָה, משום שקנה זה נחשב למעי, ואם כן יש מעי
מיותר וכל יתר כנטול דמי. אִמִּי רַב לִיה רַב הוּנָא מִר בֵּר חִיָּיא לְרַב

הוא על פני השדרה, מה דין בהמה שניטל העור במקום השדרה, 52
 ושאר העור כולו קיים, האם כיון ששיר עור במקום זה משמר את 53
 חיות הבהמה, הרי שעיקר חיותה תלוי במקום זה, ונטילת העור 54
 ממקום זה בלבד מקלקל את חיותה אף ששאר עורה קיים, או 55
 שכששאר כל עור הבהמה קיים, הבהמה יכולה לחיות גם אם 56
 ניטל ממנה העור שבמקום זה. כן יש לשאול גם לדעת רבי אלעזר 57
 ברבי נאי, מה דין בהמה שניטל העור רק במקום מיוחד שבאמצע 58
 בטן הבהמה, ושאר העור כולו קיים. כן יש לשאול גם לדעת רבה 59
 בר בר חנה, ניטלו ראשי פריקים - בהמה שניטל ממנה העור 60
 שבראשי הפריקים, ושאר העור כולו קיים, מאי - מה דין הבהמה. 61
 מסיימת הגמרא: תיקו - שאלה זו נשארה עומדת בלא פתרון. 62
 הגמרא מביאה דעת אמוראים נוספים, שסוברים שאין מקום 63
 מסוים לשיר בעור הבהמה: אמר רב, כל העור כולו בכל מקום 64
 שנשתייר בו כסלע, הרי הוא מציל את הבהמה בגלולה, להכשיר 65
 אותה, כיון שהשיר מעלה ארוכה לעור, ומתפשט וחוזר 66
 לקדמותו, חוץ מעור הבהמה במקום בית הפרסות - המקום שהיא 67
 דורסת בו על הארץ, כיון שהוא רך ונחשב כבשר ולא כעור. ורבי 68
 יוחנן אמר, אפילו עור בית הפרסות, נמי מציל את הבהמה 69
 להכשירה באכילה, משום שגם הוא נחשב עור. בעא מיניה - שאל 70
 רבי אסי מרבי יוחנן, עור בית הפרסות, מהו שניטל בגלולה שנקלף 71
 עורה, אם נשתייר ממנו כסלע. אמר ליה רבי יוחנן, מציל. אמר ליה 72
 - שאל רבי אסי את רבי יוחנן, לדברך, עור בית הפרסות נחשב 73
 עור לכל דבר, והרי למדתנו רבינו משנה (לקמן קכב). ששינוי בה, 74
 אלו שעוריהן מתמאים בפשרן, ובין העורות המנויים בה נמנה 75
 עור בית הפרסות, ונמצא שעור זה נחשב כבשר ולא כעור. אמר 76
 ליה רבי יוחנן לרבי אסי, אל תקניטני להקשות עלי ממשנה זו, 77
 משום שגלשון יחיד אני שונה אותה, כלומר, דברי המשנה בעור 78
 בית הפרסות, דעת יחיד היא שאין הלכה כמותו, כיון שקיבלתי 79
 מרבותי ברייתא המלמדת כן, דתניא בברייתא, השוחט את העולה, 80
 ובשעה זו חשב בדעתו להקטיר כוית מעור של תחת האליה של 81
 הכבש שהוא רך ואין בו שערות, חוץ למקומו - מחוץ לעורה, 82
 הובח פסול מחמת שערות הקטרה פסולה, ואין בו חיוב בשעת 83
 לאדם שיאכל מבשרו לפני שעבר זמן אכילתו. אולם אם בשעת 84
 השחיטה חשב להקטיר כוית מעור זה, חוץ למקומו - לאחר זמן 85
 הראוי להקטרת הובח, כגון למחרת, הובח נדחה ונעשה פסול, 86
 והאוכלים מבשרו חייבין עליו ברת, שנאמר (ויקרא יז) 'והנפש 87
 האכלת ממנו עונה תשא'. שמחשבת פיגול היא, כשחשב לאכול 88
 דבר הראוי לאכילה לאחר זמן אכילתו, או להקטיר דבר הראוי 89
 להקטרה לאחר זמן הקטרתו, והעור שתחת האליה ראי לאכילה 90
 כבשר, ובעולה שכולה מוקטרת כליל הוא ראי להקטרה עם 91
 הבשר. לדעת תנא קמא שהזכיר בדבריו את העור שתחת האליה, 92
 עור זה בלבד נחשב כבשר, שמחשבה להקטירו שלא כראוי 93
 פוסלת את הובח. אולם אליעזר בן יהודה איש כפר איבילים אמר 94
 משום רבי יעקב, וכן תיה רבי שמעון בן יהודה (איש) [איש כפר] 95
 עיבוס אמר משום רבי שמעון, לא רק עור שתחת האליה ראי 96
 להקטרה, אלא דין אחד הוא לעור בית הפרסות, ודין אחד הוא 97
 לעור הראש של עגל תרף שיונק משדי אמו, ודין אחד הוא לעור 98
 של תחת האליה, וכן כל העורות ששמו חכמים במשנה (לקמן קכב). 99
 העוסקת לפני דיני בומאח שמחמת נבילה ושרצים, ואמרו בהם 100
 אלו שעוריהן מתמאים בפשרן, ומבאר הגמרא שכונת דברי 101
 הברייתא, 102

והנח בהם את הריאות מעט לעת, שהם כ"ד שעות, ולאחר מכן, 1
 אי הדרן בריין - אם חזרו הריאות לגודלן כמקודם, הרי 2
 שהצטמקותן בידי שמים היא, והבהמה כשרה, ואי לא חזרו 3
 הריאות לקדמותן, הרי שנצטמקו בידי אדם, והבהמה נעשית 4
 טרפה. אולם בסיתוא - בימות החורף שהבתים קרים, כדי שהמים 5
 יהיו פושרים, אייתי משיכלי שיומי - הקב ספל גדול העשוי 6
 מחרס שחור, השומר על חממות מים חמימים שבו, ומלינהו מין 7
 פשוטי - ומלא אותו מים פושרים, ואנחיהו מעט לעת, אי הדרא 8
 בריא - אם הריאה חזרה לבריאותה, הבהמה כשרה, ואי לא, הרי 9
 היא טרפה. 10
 שנינו במשנה: הגלולה והיא בהמה שנקלף עורה, רבי מאיר 11
 מכשיר, וחכמים פוסלין. מביאה הגמרא ברייתא העוסקת בדין 12
 הגלודה: תנו רבנן, הגלולה, רבי מאיר מכשיר, וחכמים פוסלים. 13
 וכבר העיד אלעזר ספרא ויחנן בן גודא על הגלולה, שפסולה. 14
 אמר רבי שמעון בן אלעזר, הור בו רבי מאיר מדבריו שהכשיר 15
 גלודה, וגם הוא אוסר אותה. מדייקת הגמרא ושאלת: מפלל דברי 16
 הברייתא משמע, דלרבי שמעון בן אלעזר, בתחילה פליג - חולק 17
 היה רבי מאיר על חכמים בדין בהמה גלולה וסובר שהיא כשירה, 18
 והתניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו רבי מאיר וחכמים 19
 על הגלולה שפסולה באכילה משום שנעשתה טריפה, וכבר העיד 20
 רבי אושעיא בנן של רבי יהודה הפשם - מוכר הבשמים, לפני רבי 21
 עקיבא משום רבי מרשון שאמר על הגלולה שהיא בהמה שנקלף 22
 עורה, שהיא פסולה ואסורה באכילה, ואם אך נשתיר בו - בעור 23
 כשיעור מטבע בגדול סלע, הבהמה כשרה, משום שעור זה עתיד 24
 לגדול ולהתפשט על גוף הבהמה וחיותה לא תינטל ממנה, ונמצא 25
 לפי זה, שלדברי רבי שמעון בן אלעזר, רבי מאיר לא נחלק מעולם 26
 על חכמים להכשיר גלודה. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר 27
 יצחק, לדעת רבי שמעון בן אלעזר, רבי מאיר נחלק בתחילה על 28
 חכמים, ולבסוף הודה להם, אמנם מאי - מה היא כוונת דברי רבי 29
 שמעון בברייתא השניה שנקט בלשונו לא נחלקו רבי מאיר 30
 וחכמים בגלולה, לא עמד - שלא נותר רבי מאיר במחלוקתו, אלא 31
 הודה לדברי חכמים, ולא נתכוין רבי שמעון שרבי מאיר לא נחלק 32
 על חכמים מעולם. 33
 אמר רב - שנינו בברייתא בדין בהמה שנקלף עורה, אם נשתיר בו 34
 כסלע, כשרה. מבררת הגמרא: תיקא - היכן הוא מקום השיר 35
 שהבהמה כשירה מחמתו. מבאר הגמרא: אמר רב יהודה אמר 36
 שמואל, מקום השיר הוא על פני השדרה בוקה. 37
 מסתפקת הגמרא: איכעיא לה, האם די שישתייר מן העור כעין פס 38
 דאריך וקמין - ארוך ודק, ההולך על פני אורך השדרה, רבי מצייר 39
 לה - שבצירוף כל אורכו לעיגול, הוי - נעשה העיגול כסלע, או 40
 דלמא, צריך שישתייר מן העור פס ברוחב סלע, ואורכו הולך על 41
 פני השדרה בוקה. פושטת הגמרא: תא שמע, דפריש - שפירש רבי 42
 נהוראי משמיה דשמואל, שצריך שישתייר מן העור פס ברוחב 43
 כסלע, על פני כל השדרה בוקה. 44
 אולם רב בר פנה אמר, מקום השיר אינו בשדרה בלבד, 45
 וצריך שישתייר כסלע בכל אחד מראשי הפריקים של עצמות 46
 הבהמה, היינו, על כל חוליות השדרה ועל פרקי עצמות השוק 47
 והירך, רבי אלעזר בן אנמיננס משום רבי אלעזר ברי נאי אמר, 48
 מקום השיר אינו על פני השדרה ולא על ראשי הפריקים, אלא 49
 במקום מיוחד שבבטן הבהמה. 50
 בעי - שאל רבי נאי ברי ישימאל, לדעת שמואל, שמקום השיר 51

אגרות קודש

ב"ה, ער"ח תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה אפרים אליעזר שי הכהן.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מז"ך סיון.

ובהיותי היום על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתיו.

ויהי רצון שיבשר טוב בעינים הכללים ובעינים הפרטים.

בברכה.

במש"כ ע"ד סתימת נקב שן לאיזה חדשים - בהנוגע לחציצה - יש להעיר משו"ת הצ"צ
חיו"ד סק"ס. ומסי' שצוינו בדרכי תשובה לסקצ"ח סכ"ד וטהרת ישראל שם. ובטח לא נעלם זה
מעיני כת"ר.

בשערי ציון (מכ"ע, ירושלים תרפ"ה) סי' נ"ד רוצה להשוות ב' דעות בדין דאינו מקפיד
אינו חוצץ (דרמב"ס ורש"י) מפני שאינו רוצה להעבירו, מפני ביטול, ולשיטה הא' הרי גם בסתימה
זמנית אין רצונה להעבירה כ"א אדרבה להחליפה בקבועה יותר. (ז.א. שיהי' בשרה - שע"ז אנו דנין
בחציצה ולא על דבר החוצץ) - מכוסה בקביעות יותר, ושאינו ידוע הכלים שהכניסן שלא כדרכה
ששם צ"ל חיבור ואינו - ע"כ תוכ"ד (ואין הזמ"ג לעיין בס' הנ"ל אם שקו"ט בסברה זו). אבל עפ"י
(א) גם סתימה ליום ויומים צ"ל אינה חוצצת. והוא דלא ככמה אחרונים. (ב) בסתימה זמנית הרי
אדרבה מקפידה להסירה (אלא שלא תומ"י), וע"כ נזקקין בזה לענין החיבור וביטול.

דרך אגב: הערת כת"ר מירוש' יומא פ"ד ה"ד דהקביעות ע"י מסמר מבטל חציצת הנרתק,
אף דלא הוי אלא ליומא - יוהכ"פ, לא נ"ל, כי שם זהו קביעות תמידי שהרי זהו מחתה המיוחדת
רק ליוהכ"פ.

ב"ה, אדר"ח תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

. . . במ"ש ושואל לקבל הסבר אודות המקווה ממנו בפעולות בהחזקת היהדות והפצתה
והפצת המעינות ביחוד.

אינו מובן מהו ההסבר הנדרש, שהרי יושב הוא בעיה"ק ירושלים ת"ו אשר מעלה נוספת
בקדושתה, ומזה תוצאה מובנת, שגם בקדושת האדם צ"ל הוספה, שהרי אתדל"ת נדרש מתאים
לאתעדל"ע, והוספת הקדושה הוא ע"י עניני התורה והמצוה ופנימיותם, שזהו ענין המעינות, ובזה
הענין דואהבת לרעך כמוך, ז.א. שלא רק עינו טובה בשלו אלא גם בשל אחרים, והרי בכמה שטחים
הכרחית עבודת הפצה האמורה, ובודאי שעל כאו"א החיוב בזה, שמזה מובן שלכאו"א ניתנה
האפשרות ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

ועד החגיגות אשר בכפר חב"ד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מכ"ד סיון, בו כותבים אודות יסוד הועדה והתחלת פעולותי
ובפרט בקשר עם התועדות דחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון שיבואו כל ההחלטות בפועל באופן הכי טוב ובוזז כמובן הנקודה הפנימית,
אשר התועדות תביא להחלטות טובות שאחרי כן תתגשמה בפועל לכל אותם הענינים בס מדובר
במכתב בעל השמחה בהנוגע להתועדות דחג הגאולה זה, ובפרט בהנוגע לכפר חב"ד שהוא מיסדו
וגם מנהלו ושם צוה ה' את הברכה להעשות מקום מרכזי להפצת המעיונות באה"ק ת"ו ע"י משיח
צדקנו ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה ואין הדבר תלוי אלא באנשי
כפר חב"ד שהיכולת המלאה בידם, ויהי רצון שבעגלא דידן ינצלוה במילואה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

האברך חיים שלום שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבלת מכתבו, בו כותב אודות סדר הלימודים בהמכינה של הישיבה הק' תורת
אמת, אשר השגחה העליונה העמידתו על חלק היפה ללמוד בה, וביחוד נעם לי לראות במכתבו
אשר גם הזמן הנשאר מחוץ להישיבה ממלאו הנהו בלימוד התורה וקיום המצות. ובהכלל גדול
אשר בהם בהשפעה גם על אחרים בזה ע"פ מ"ש ואהבת לרעך כמוך, ויהי רצון שימשיך בכל
האמור וילך מחיל אל חיל ויבשר טוב.

בעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להצלחה
בכל האמור.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

במש"כ ע"ד אמירת אתה חונן במוצש"ק - יעוין בשער הכולל שם. וכמדומה שאנ"ש
אומרים הנ"ל וגם אתה חוננתנו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

א ...וכן אם היה שוגג – אסור בו ביום גם לאחרים יד, שפינו שפשה אסור של תורה – החמירו לקנוס בו ביום כמו במזיד שאסור גם לאחרים, גזרה שמה יבשל במזיד ויאמר "שוגג הייתי" טו. אבל לערב מתר גם לו מיד, ואין צריך להמתין בכדי שיעשו, מטעם שנתבאר יטו:

חלק ב, סימן שיה, דין המבשל בשבת סוף סעיף א:

ביאורי הלכה

יד] גם לאחרים – העושה במזיד (אפילו איסור של דברי סופרים), וכן העושה איסור של תורה (אפילו בשוגג) החמירו לאסור לאחרים כמו לו⁴⁰.
טו] שוגג הייתי – ולכך גזרו שלא יהנה בעצמו מהמלאכה בו ביום⁴¹, וממילא גזרו גם על אחרים⁴².

צינונים והוספות

כרמלית, ולכאורה כן הוא במי שעשה מלאכה דאורייתא בשינוי (כלאחר יד, שניים שעשו, או מלאכה שאינה צריכה לגופה) – שאסור ליהנות ממלאכתו. וצ"ע במי שטלטל אבן מוקצה בשבת אם מותר לשבת עליה או שאינו נחשב כשימוש של הנאה. וראה שו"ת רב פעלים (ח"ג סי' טז) שגם דברים האסורים משום מראית עין כגון מי שהניח בגד לייבוש במזיד אסור ליהנות ממנו ככל מלאכה דרבנן (אך יש לעיין שהרי האיסור אינו הייבוש אלא ההנחה, ובלבשת הבגד היבש לא נהנה ישירות מההנחה (וראה לעיל על סי' שא הערה שו)), ועכ"פ אם יכול להשתמש בבגד בדוחק גם ללא הייבוש מותר כדלעיל הערה כא.
(44) ראה לעיל (הערה ו) שגם בשבת עצמה הקילו להשתמש בדבר שנעשה בו איסור דרבנן כשלא נהנה ממנו אף שנעשה בו שינוי משא"כ באיסור מן התורה, ולקמן (סי' שכג סוף ס"ח) שבועשה איסור דרבנן במקום שיש מתיירן אפילו לכתחלה לא קנסו כלל שלא ליהנות (וראה קצוה"ש סי' קכד בדה"ש ס"ק ג).
(45) באיסור קל בעיני הבריות החמירו להמתין אפילו לאחרים במוצאי שבת בכדי שיעשו, כמבואר בפנים.
(46) בקצוה"ש סי' קכד בדה"ש ס"ק ג הביא שכן משמע משוע"ר סי' שלט ס"ז, שלא גזרו דרבנן שמה יבוא לעשות במזיד ויאמר שוגג הייתי.

(40) האיסור ליהנות אפילו לאחרים בשבת עצמה ממלאכה שנעשתה במזיד (אפילו איסורה מד"ס (ראה להלן הערה מג)) או מלאכה של תורה שאסור לו ליהנות ממנה אפילו נעשתה בשוגג (מהטעם דלקמן, ואפילו נעשתה ע"י נכרי (ראה סי' שכה ס"ט)), הוא מעצם היותה מלאכה של תורה או שנעשתה במזיד, ואינו מטעם שמה יבוא לומר לאחרים לעשות בשבילו או קנס על מעשה שבת (ראה לעיל הערה ה שאמנם בדבר שלא נעשה בו שינוי, או שחזר השינוי לקדמותו לא חל איסור זה, אך אם מצינו שאסרו לאחרים בנכרי שעשהו (מאיזה טעם שיהיה), ייתכן שהחמירו באותו דבר (שינוי שחזר לקדמותו) גם בישראל כי נעשה איסור של תורה, ומעין זה בעושה בשוגג שהחמירו גם לאחרים אף שאין לחשוש בהם שיאמר "שוגג הייתי" כדלהלן הערה (מב).

(41) לא קנסו איסור עולם על מלאכת שוגג, אלא רק מחשש שמה יבשל במזיד ויאמר שוגג הייתי, ודי באיסור בו ביום להסיר חשש זה. ולא חששו שיבשל בשבת (שהוא דבר החמור בעיני הבריות) להרוויח זמן במוצאי שבת (ראה קובץ דברי תורה ח"ז ע' נח).

(42) כמבואר לעיל הערה מ שכן הוא באיסור של תורה.
(43) כגון המפריש תרומות ומעשרות בשבת (סי' שלט ס"ז) המביא פירות מחוץ לתחום (סי' תה ס"ט), המטלטל דרך

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ברכת הפירות ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן רב דיני פירות האילן:

יז...יש אומרים שאפילו פירות שנימוחו לגמרי בבישול ואין עליהם תואר הפרי כלל או שנכתשו ביותר עד שאין מהותן ותארן ניכר כלל לא נשתנית ברכתם אע"פ שאין דרך אכילתם בכך.

ואינו דומים לקמח חטים שלא נטחן דק דק לפי שהקמח יש לו עילוי אחר שעושים ממנו פת וזה עיקר פריו שעל דעת כן זורעים אותם לפיכך כיון שנשתנה ויצא מכלל פרי ולא בא לעיקר פריו נגרע וירד ממעלת פרי האדמה לברך עליו שהכל נהיה בדברו משא"כ בפירות שאין עושין מהם פת אין שינויים מוציאים מתורת פרי לגמרי לשנות ברכתם.

אבל מיני קטניות שדרך בני אדם לעשות מהם פת הרי שינויים מוציאים מתורת פריים לדברי הכל אפילו נשתנו אחר בישולם שאז אין דרך לעשות מהם פת ואצ"ל שאם נשתנו בעודן חיים כגון מיני קטניות טיטארק"י שמוחנן אותם קצת שקורין גרופי"ן ועושין תבשיל מקמחן כעין דייסא מברכין עליו שהכל.

(אבל לסברא הראשונה מברכין עליו בורא פרי האדמה) שהרי זהו דרך אכילתו ואדרבא עשיית פת מקטניות אינו דרך אכילתו שהרי מברכין עליו שהכל נהיה בדברו כמ"ש בסימן ר"ח.

ולסברא האחרונה מה שמברכים על פת קטניות שהכל נהיה בדברו אף על פי שאין לה עילוי אחר זהו מפני שהפת נשתנה ויצא מתורת פרי לגמרי יותר משינוי קמח או פירות הנימוחים או הנטחנים והנכתשים ביותר).

ולענין הלכה בכל זה ספק ברכה להקל בדיעבד אבל לכתחילה יברך שהכל נהיה בדברו לצאת לדברי הכל:

~ יום שלישי ~

יח כמה דברים אמורים בפירות שנגמר בישולם אבל פירות שאינם ראויים לאכילה אפילו ע"י הדחק כשהם חיים מפני שלא נגמר בישולם והכשירים ע"י רבש הדבש הוא עיקר ואפילו אם ממוגן בלא דבש מברך עליהם שהכל נהיה בדברו מטעם שנתבאר למעלה לפיכך אנוזים שמבשלים בדבש בעודם ירוקים ורכים מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו שהרי הם מרים ואינם ראויים לאכילה כלל בלא דבש:

כ קנים המתוקים שסוחטין אותן ומבשלים מימיהם עד שנקפאות וידמו למלח (שקורין צוק"ר) וכן המוצץ אותן יש אומרים שמברך שהכל נהיה בדברו כעל שאר מי פירות ויש אומרים שאין דומין לשאר מי פירות הואיל ואין הקנים ראויים לאכילה ואין נוטעין אותם אלא בשביל מימיהם והו פריים ומברכים עליהם בורא פרי העץ וספק ברכות להקל בדיעבד אבל לכתחילה יברך שהכל לצאת לדברי הכל:

כא פלפלין בעודן רטובים שהם ראויים לאכילה יש אומרים שמברך עליהם בורא פרי העץ כיון שהם גדלים באילן ויש אומרים שמברכים עליהם בורא פרי האדמה הואיל ועיקר נטיעתם הוא על דעת שיתייבשו ויאכלו רובם שחוקים [כ]תבלין ואינו נאכלין בפני עצמם אלא מיעוטם לפעמים וספק ברכות להקל בדיעבד אבל לכתחילה יברך בורא פרי האדמה לצאת לדברי הכל:

כב אבל פלפלין יבשים וזנגביל יבש וכן הצפורן (שקורין נעגלי"ך) וכל כיוצא באלו שאין נאכלים ביובש אלא ע"י תערובת אין מברכין עליהם כלום כשאוכלם בפני עצמם שאין זו אכילה של הנאה לברך עליה ברכת הנהנין אבל עץ של קנמון (שקורין צמרינ"ד) רגילין לאוכלו ביובש ומברכין עליו בורא פרי האדמה כי הוא גדל על הארץ כמו קנים:

כג וכן אגוז שקורין מושק"ט נו"ם רגילין ג"כ לאכלו ביובש ומברכין עליו בורא פרי העץ ומי שיש לו שלשול ונותן המושק"ט לתוך השכר כדי שיעצור אם אינו צמא ואינו שותה אלא לרפואה המושק"ט עיקר והשכר מפל ומברך בורא פרי העץ ואם הוא צמא או תאב לשותות השכר גם בלא רפואה אע"פ שנותן לתוכו המושק"ט לרפואה השכר עיקר ומברך שהכל ופוסט את המושק"ט (הואיל ובליעת המושק"ט הוא ע"י שכר ובלעדיו לא היה בולעו) ואף ש"א שאפילו שמן שאינו ראוי לאכילה כלל בלא תערובת ואעפ"כ אם עירבו באיזה משקה אין המשקה נחשב עיקר אלא א"כ השמן מועט שהוא בטל בתוכו ברוב כמ"ש למעלה וכאן

יח אגוז הממוגן בדבש אפילו בישלו במים קודם הטיגון ונשתנה טעמו לגריעותא וברכתו אז שהכל נהיה בדברו אעפ"כ כשחוזר ונתקן ע"י הטיגון חוזר לברכתו שהיא בורא פרי העץ ואף שתיקון זה הוא ע"י הדבש וברכת הדבש היא שהכל מכל מקום האגוז הוא חשוב עיקר והדבש מפל אליו לתקנו ולהכשירו וכן בכל מיני פירות מרוקחים בין פירות האילן בין פירות הארץ ואפילו פירות שאינם ראויים לאכילה כלל בלא טיגון בדבש כגון ורדים וכיוצא בהם אין הדבש חשוב עיקר אלא מפל שהרי אינו בא אלא להכשיר הפרי לאכילה והרי זה כפרי שאין דרכו לאכלו חי אלא מבושל שמברכין עליו ברכתו ולא ברכת המים שנתבשל בהם והכשירוהו לאכילה:

הפרי כי הוא שרש תחת הקרקע וכן על שרש שקורין לאקרין"ן אם בולעו:

ה וכן זנביל יבש שעשה ממנו מרקחת מברכים עליו בורא פרי האדמה וכן פלפלים יבישים שאף שנעשו ראויים לאכילה ע"י הדבש אין הדבש חשוב עיקר אלא מפל שהרי הוא בא להכשירם ולתקנם וכן בשמים שחוקים ומעורבים עם צוק"ר כמו שרגילים לכתוש זנביל יבש ולערבו עם צוק"ר (שקורין מאגין"ן פולווע"ר) אף שאינן ראויים לאכילה כלל בפני עצמן אין הצוק"ר חשוב עיקר אלא מפל שהוא בא להכשירם ולתקנם:

~ יום חמישי ~

ו כמה דברים אמורים במיני בשמים ותבלין שדרכן להאכל ע"י מיגון בדבש או ע"י תערובת צוק"ר או דבר אחר בענין שהם חשובים עיקר כגון זנביל ופלפלין וצפורן וכיוצא בהם אבל מיני בשמים ותבלין שאין דרכן להאכל אלא כשמתבלין בהם התבשיל ואז התבשיל הוא עיקר ואין האכילה נקראת על שם התבלין כלל וכאלו אינן עומדין לאכילה כלל כגון ציטווא"ר וכיוצא בו אין שם פרי עליו כלל ואף אם תקנו והכשירו לאכילה כמות שהוא כמו שרגילין שצולין ציטווא"ר ואוכלין לרפואה אין מברכין עליו אלא שהכל כיון שאין נוטעין אותו על דעת לאכלו כלל אלא על דעת ליתן בתבשיל ואצ"ל אם טגנו בדבש או שעירבו עם צוק"ר אבל כשצולין זנביל"ל לרפואה מברכין עליו בורא פרי האדמה כיון שנעשה ראוי לאכילה על ידי זה:

ז צנן מברכין עליו בורא פרי האדמה אע"פ שהיה סופו להקשות:

חלק א' סימן רד דיני הברכות ליתר המאכלים:

א על דבר שאין גידולו מן הארץ כגון בשר בהמה חיה ועוף דגים וחגבים חלב וגבינה וביצים מים מלח ודבש מברכים שהכל נהיה בדברו וכן כמחים ופטריות אף שגידולם מן הארץ שמלחלוות הארץ הם גידלים על העצים ועל הכלים כיון שאין יניקתם מן הארץ אלא מן האויר אינם נקראים פרי האדמה ומברכין עליהם שהכל נהיה בדברו:

ב וכן כל דבר שנשתנה לקלקול נשתנה ברכתו המיוחדת לו ומברכים עליו ברכה הכוללת הכל שהיא שהכל נהיה בדברו כגון הפת שעייפשה ותבשיל שנשתנה צורתו ונתקלקל מעט אבל אם נתקלקל לגמרי עד שאינו ראוי לאכילה אפילו על ידי הדחק אין מברכין עליו כלל וכן פת שעייפשה.

וכן יין שהחמיץ עד שבני אדם נמנעים לשתותו מפני חמיצותו מברכין עליו שהכל נהיה בדברו ואם נעשה חומץ גמור דחינו שהוא חזק כל כך שכשמשליכים אותו על הארץ הוא מבעבע ומעלה רתיחות אין מברכין עליו כלל מפני

שהמושק"ט והשכר אינן נבללים זה בזה אלא המושק"ט עומד בעינו בתוך השכר (ו) אין לילך אחר רוב שכר אלא א"כ היה מתבשל בו כמ"ש למעלה וא"כ היה צריך לברך על המושק"ט בפני עצמו ועל השכר בפני עצמו מכל מקום ספק ברכות להקל:

בד כל פרי שהוא מסופק בו אם הוא פרי העץ או פרי האדמה שאינו יודע לבררו על פי הסימן שיתבאר בסימן ר"ג או פרי העץ שמסתפק בו אם הוא עיקר הפרי אם לאו יברך בורא פרי האדמה ואם אינו יודע מה הוא מברך שהכל נהיה בדברו ומכל מקום אם הוא דבר שיכול לפוטרו בתוך הסעודה הוא טוב יותר שאז אין ספק כלל וכל זה בספק שנסתפק לו אחר שלמד אבל מי שלא למד לא יאכל בברכת שהכל כי אינה פוטרת הכל אלא בדיעבד ולא לכתחלה כשאפשר וזה אפשר לו לילך אצל חכם שילמדנו הלכות ברכות:

חלק א' סימן רג דין ברכת פירות הארץ:

א על פירות הארץ מברכין בורא פרי האדמה וסימן לידע איזה פרי העץ ואיזה פרי האדמה כל שאילו ינטל הפרי ונשאר הענף קיים לשנה הבאה ומוציא הפרי הרי זה פרי העץ אבל כל שכלו עציו לגמרי בחורף וחוזרים וצומחים משרשיהם אין פירותיהם חשובים פרי העץ ומברכין עליהם בורא פרי האדמה לפיכך מברכין על תותים הגדילים בסנה בורא פרי האדמה:

~ יום רביעי ~

ב כמה דברים אמורים בתותים שהם טובים לאכילה ופרי גמור הן אלא שאין הענף מתקיים משנה להברתה אבל מיני פירות גרועים הגדילים באילני סרק כגון תפוחים קטנים ואגסים קטנים הגדילים ביער וכן ענבי החרס אע"פ שהם ראויים לאכילה אינם חשובים פרי ואין מברכין עליהם אלא שהכל נהיה בדברו בין חיים בין מבושלים אבל אגוזים קטנים הגדילים ביער פירות חשובים הם ומברכין עליהם בורא פרי העץ וכן פרי שקורין ברומבערין"ן ופרי אדום שקורין ערפור"ט וכן אותם שקורין יאגידע"ם השחורים אבל האדומים גדילים בעשב וברכתם בורא פרי האדמה:

ג אותן תותים אדומים הנמצאים בתמוז (וגם) יש (מין) הנמצאים בחורף ואין בהם אלא שרף לבד כגון בתוך החרצנים ומוצצים אותן וחורקין אותן מברכין עליהם שהכל כעל שאר מי פירות ואף אם בולען עם הקליפה והגרעין מכל מקום עיינו רואות שהקליפה והגרעין אין ראויים לאכילה א"כ אין לברך אלא על המשקה שבתוכה:

ד זנביל בעודו רטוב שהוא ראוי לאכילה מברכים עליו בורא פרי האדמה ולא בורא פרי העץ לפי שאינו עיקר

ו' יין שריחו חומץ ומעמו יין עדיין שם יין עליו ולא נשתנית ברכתו אבל אם מעמו חומץ אע"פ שריחו יין מברכין עליו שהכל שהכל הולך אחר המעם:

~ שבת קודש ~

ז' יין מבושל לא נשתנה לגרעיות אף על פי שאין כל אדם שותה יין מבושל כחי מפני חזקו מכל מקום מעמו וריחו הם משובחים יותר ולפיכך לא נשתנית ברכתו ומברכין עליו בורא פרי הגפן:

ח' וכן יין שמערכים בו דבש ופלפלין אף על פי שנשתנה מעם היין על ידי הדבש והפלפלין לא נשתנה לגרעיות ומברכים עליו בורא פרי הגפן.

אבל יין שנערכב בו אחד משאר משקין אם נתערב בו כל כך עד שנפסד מעם היין אין לברך עליו בורא פרי הגפן אלא שהכל כיון שנשתנה לגרעיות ואם נתערב בו שכר תאינים שהוא אינו מפסיד מעם היין הולכים אחר הרוב אם הרוב יין מברכים בורא פרי הגפן ואם הרוב שכר מברכים שהכל:

ט' יין שמוזג במים אפילו המים הם הרוב מברך עליו בורא פרי הגפן אם הוא יין חזק שראוי לשתיה ע"י מוזהה גדולה כזו ודרך בני אדם לשתותו במקום יין ע"י מוזהה זו שאל"כ בטלה דעתו אצל כל אדם ואם היין הוא אחד משישה במים שיש במים ו' פעמים כמותו אין מברכין עליו בורא פרי הגפן בכל ענין שאע"פ שיש בו מעם יין אינו חשוב כלום בששה חלקים מים:

י' שמרי יין שבמשמרת שנתן עליהם מים ג' מדות ויצא מהם ד' שנתמזה לתוכם מדה אחת יין מהשמרים הרי זה כיון מוזג שכן היה דרך מוזהה היין בימי חכמי התלמוד שהיו יינותיהם חזקים למוזג בו' חלקים מים ולפיכך מברכים עליו בורא פרי הגפן ואם יצא פחות מד' אע"פ שיש בהם מעם יין קיוהא בעלמא הוא ואין מברכין עליו אלא שהכל ויינות שלנו שאינם חזקים כל כך משערים בשיעור מוזהה היין שבאותו מקום ואם יצא פחות מזה מברך שהכל אבל שמרים שלא נתן עליהם מים (אין היוצא מהם נחשב כקיוהא בעלמא) אלא יין גמור הוא ומברכים עליו בורא פרי הגפן:

שהוא מוזהה ואינו ראוי לשתיה כלל ואם ערכו במים עד שהוא ראוי לשתות מברך עליו שהכל:

~ יום שישי ~

ג' וכן כל דבר שאין נוטעים אותו על דעת לאכלו בדרך שהוא אוכלו מברך עליו שהכל כגון פירות חיים שדרך אכילתם שעל דעת כן נוטעים אותם הוא לאכלם מבושלים ואצ"ל דבר שאין נוטעים אותו על דעת לאכלו כלל כגון הקור של דקל ולולבי גפנים ושקדים הרכים שעיקר אכילתם היא קליפתם החיצונה ואין נוטעין אותן על דעת כן כלל משא"כ בשאר פירות שלא נגמר בישראל כמו שנתבאר כל זה בס' ר"ב:

ד' וכן שחת של תבואה שגוזזין אותה בעודה ירק ואוכלה מברכין עליה שהכל נהיה בדבריו.

וכן מיני זרעים שאינם עומדים לאכילה אלא ליתן מעם בקדירה כגון שבת וכמון וכסבר אע"פ שהם מתוקים וטובים לאכילה מברכין עליהם שהכל.

וכן כל מיני פירות שבישלים במים ועשה מהם משקה כגון שכר תאינים ושכר תמרים מברכין עליהם שהכל ואפילו שכר שעורים מברכין עליו שהכל ולא בורא מיני מוזנות הואיל והוא צלול ועומד לשתיה ואין מברכין בורא מיני מוזנות אלא על מאכל כמ"ש בס' ר"ח ואינו דומה למרק של תבשיל מחמשת המינים שמברכין עליו בורא מיני מוזנות לפי שהמרק בטל על גבי התבשיל שהוא עומד בעינו משא"כ בשכר שאין בו כלום [מ]ממשות השעורים ועוד שהמרק עיקרו לצורך בשול התבשיל משא"כ בשכר כמ"ש בס' ר"ב:

ה' יש אומרים שעל עשבי השדה שאינם נזרעים מברכים שהכל כמה דברים אמורים בעשבים שהם גרועים מצד עצמן אבל פירות טובים הגדילים בלא זריעה כגון אותם שקורין יאגידע"ם מאלני"ש מברכין בורא פרי האדמה כמו שמברכין בורא פרי העץ על פירות חשובים הגדילים באילני סרק כמ"ש בס' ר"ג ויש מי שהיה נוהג לברך בורא פרי האדמה על הגדילים בארץ ובורא פרי העץ על הגדילים באילן אפילו הם מינים גרועים כעשבים ודומיהם:

~ 'לקוטי תורה' פרשת בלק - הפרשה החסידית ~

לא הביט און בַּיַעֲקֹב

ובְּחִינַת "יִשְׂרָאֵל"². שֶׁהֵם גַּם כֵּן ב' בְּחִינֹת שְׁנוֹת בַּעֲבוּרֵת ה' בְּאֶדֶם - בְּחִינַת "עֶבֶד" וּבְחִינַת "בֶּן". הֵינִי:

לֹא הִבִּיט אֶון בַּיַעֲקֹב כו' (במדבר כג, כא):

הִנֵּה יֵשׁ ב' בְּחִינֹת וּמְדֻרָּגוֹת לְמַעַלָּה: בְּחִינַת "יַעֲקֹב"

2. [וענין בזהר בלק, דף ר"י, עמוד ב'. ובפרק וישלח, דף קע"ד, א'.

1. [נאמר בשבת פרשת בלק, י"ד תמוז תקס"ד באולע].

הזה הוא העולם היחיד תחתון, שההעלם בו יותר, והחשך כפול ומכופל⁵.

וזהו פירוש "בתחתונים": כי אין שייך מעלה ומטה לגבי הקדוש ברוך הוא – שאינו בגדר מקום חס ושלום, אלא "תחתונים", רוצה לומר, עוצם ריבוי ההעלם והסתר על ידי צמצומים רבים בו, והוא העולם השפל, ושם דוקא יהיה בחינת "דירה", והתגלות אלקותו יתברך בדיעה שלטנו – גם כן כמו שהוא למעלה בדיעה עליונה ד"כולא קמיה בלא חשיב", ולזה היה תכלית המכוון בבחינת העולם.

הגם שאין מושג לנו הטעם שנתאזה לזה, רק ש"כך" עלה ברצונו, אך עם כל זה, לזאת היה הפונה בודאי. ואיך ממשיכים גילוי זה ודירה זו "בתחתונים"? – הוא על ידי בחינת אתפקא ואתפקא.

במשל המלך בשר ודם, שרוצים לעשות לו דירה נאה, שצריכים לפנות החיכל מכל לכלוך וטינוף בו, ואחר כך לסדר שם פלים נאים – מטה ושלחן, כפא ומנורה – כן עבודת האדם. כמו שכתוב (בראשית ב, טו): "ויניחהו בגדעון לעבדה ולשמרה", ואמרו רז"ל: "לעבדה" – זו רמ"ח מצות-עשה, "ולשמרה" – זו שם"ה לא-תעשה.

דהיינו: הלא-תעשה הם לבקר הרע, "ובערת הרע מקרבה" (דברים יב, ו ועוד), שלא יהיה שום לכלוך וטינוף חס-ושלום; והמצות-עשה הם, על דרך משל, תיקון וסידור פלים נאים, שעל ידי זה יהיה ה"דירה בתחתונים", שהוא ענין גילוי והמשכת אור אינסוף ברוך הוא למטה (לעתידי-לבא. ועתה – התמשכה בהעלם). וזהו שנקרא "עבודה" – לשון תיקון, היינו שעל ידי עבודתנו, אנו ממשיכים שיהיה הגילוי למטה, שאנו מתקנים תיקון זה על ידי עבודתנו.

וזהו ענין "רמ"ח פקודין – רמ"ח אברים דמלכא", שהם פלים להשראת אור אינסוף ברוך הוא – כמו שהאברים הם פלים לאור וחיות הנפש. וזהו שאנו מכבדים: "אשר קדשנו במצותיו כו".:

בחינת "יעקב" הוא בחינת "עבד", כמו שכתוב: "שמע אלי יעקב עבדי"⁶; ובחינת "ישך אל" הוא בחינת "בן", כמו שכתוב (שמות ד, כב): "בני בכורי ישך אל".

ולחבין זה, צריך להבין תחלה פירוש וענין "עבד". דהיינו מה שמצינו לשון "עבודה", שאנחנו עובדים לו יתברך, כמו שכתוב: "ועבדתם את ה' אלקיכם" (שמות כג, כה); "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך" (דברים כח, מז); וכתוב: "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג); "עבדו את ה'" (שמות י, ח).

והנה לשון "עבודה" הוא ענין תיקון ושידור, שהעבד מושרת לרבו ומתקן לו דבר – שהרי הרב צריך לתיקון ושידור זה, ואיך שייך לומר כן לגבי הקדוש ברוך הוא – שהוא יתברך "שלימו דכולהו", ואין צריך לזולתו חס-ושלום – "כי מן דהכל" (דברי תמים א' כט, יד) כתיב, ומקרא מלא כתיב (איוב לה, ו): "אם צדקת, מה תתן לו כו".

אך הענין, דהנה ידוע המאמר: "נתאזה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים". כי הנה באמת, "אני הו"ה לא שנית" (מלאכי ג, ו), שאין שום שינוי אצלו יתברך בין קודם שנברא העולם, שהיה "הוא וישמו בלבד" כמה אלים ורכבות שנה קודם בריאת העולם,

(וכמו כן קודם התהוות בחינת הזמן. שהזמן גם כן נברא ומחודש, רק שהיה "סדר זמנים" קודם בריאת עולם הזה, והיינו מעת אצילות והתהוות עולמות הרוחניים, כמו שכתב ב"עץ חיים", שער "עגולים ויושר", אבל קודם לזה לא היה שייך שום סדר זמנים, שהוא יתברך למעלה מהזמן לגמרי)

וכן יהיה אחר שיתרב העולם. וגם עתה בזמן בריאת העולם וקיומו, הנה "קמיה" יתברך "כולא" ממש "בלא חשיב" – כמו קודם שנברא העולם ממש. רק זהו "קמיה" דוקא, אבל אצלנו העולם נחשב ליש ודבר בפני עצמו, ומסתיר אלקות; שלכך נקרא בשם "עולם" – על שם ההעלם שמעלים אלקות ומסתירו.

ותכלית בריאת העולם הוא, ש"נתאזה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים". פירוש: כי העולם-

3. (שילוב הפסוקים ושערו מה, יב: "שמע אלי יעקב", שם מר, א: "שמע יעקב עבדי").

4. [ענין בזהר קדושים, דף פ"ו, עמוד א'].:

5. [ענין מה שנתבאר לעיל פרשת חקת, בדבור המתחיל "על כן יאמרו המושלים", מענין זה. וענין לעיל ריש פרשת שלח].

6. [וענין מה שנתבאר מענין עבודה, בבאיור על פסוק (זכריה ד, ב) "ראיתי והנה מנורת זקב", שכדי להמשיך הגילוי גם למטה, מוכרח להיות ההמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, ומלמעלה משרש האור והחיות הנמשך בהעולמות כו].

וענין מה שנתבאר: על פסוק "ואלה המשפטים", בפירוש "שש שנים יעבד". ועל

ופנימיות להמצות, והיא עיקר המעמיד ומקיים את הרמ"ח מצות עשה; והיא כמשל החוט השדרה, שהוא המעמיד ומקיים את האברים, אף על פי שהוא בעצמו אינו ממנן רמ"ח אברים.

והענין:

שעיקר המכוון בתפלה הוא, שמבקשים שיהיה אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות - "ברוך" ונמשך למטה בבחינת ההשתלשלות. והוא "ברוך" אלה ה"ה"ה": היינו שמבקשים שיהיה התהוות והמשכת שם ה"ה"ה" מבחינת "אתה", שהוא אור אין-סוף שלמעלה מעלה מ"שם ה"ה"ה". כי שם ה"ה"ה מורה על השתלשלות המדרגות: יו"ד - צמצום, ה' - התפשטות, וי"ו - המשכה כו'. ובחינת ההארה הנמשך בהשתלשלות מדרגות אלו, הוא הארה מצומצמת לכד לגבי האור אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות¹⁰.

והוא ענין הפקשות בשמונה-עשרה: היינו שיהיה ברכה והמשכה הארה רבה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות - דהיינו "ברוך אתה", והיינו בבחינת שם ה"ה"ה¹¹. ו"רופא חולי עמו ישראל", ו"מברך השנים" על דרך משל, הוא הפלי שבו מתגלה אלקותו ויתברך למטה בגשמיות, כשנותן חיים ובריאות לחולים, ו"ברכה על פני האדמה כו"¹². נמצא, שכל פקשות שבשמונה-עשרה הם פלים לגילוי אלקותו ויתברך ממש למטה.

ועוד, פירוע ומבואר בזהר ד"לית ברכתא שריא באתר ריקניא". דהיינו, שאי אפשר להיות המשכת האור אלא אם פן יש פלים שישרה בהן. לכן אנו מבקשים ענינים - רפואות החולי וברכת השנים, וכן כל

ב. והנה "עבודה שכלב זהו תפלה". והיא דרבנן, ואינה ממנן המצות דאורייתא, כדמשמע בגמרא בפרק ג' דברכות (דף כ', עמוד ב').⁷

וצריך להבין זה, דהלא רז"ל במשנה וגמרא פרק כ' דברכות, דף י"ו, החמירו הרבה יותר בכוונת התפלה אפילו מכוונת קריאת שמע הנמנית ראשונה בתרין ג' מצות דאורייתא, והיינו מפני שהיא "דברים העומדים ברומו של עולם" - בפרק קמא דברכות (דף ו', עמוד ב')⁸, ואם כן, מהו שאינה ממנן המצות?

והענין יובן, בהקדים: כי הנה י"ח ברכות דשמונה-עשרה הן בגמרא ח' חוליות השדרה, שבתוכן נמשך החוט השדרה, פנודע מהזהר, ובגמרא ברכות (דף כ"ה, עמוד ב').

והנה על דרך משל באדם: יש בגופו רמ"ח אברים הנמנן במשנה סוף פרק קמא דאהלות: "שלישים בפיסת הרגל כו", ח' חוליות השדרה כו';

אף החוט השדרה עצמו הנמשך בתוך החוליות - אינו ממנן האברים. ועם כל זה, הוא המעמיד ומקיים את כל האברים - שמכריח מן הראש עד הירכיים, ועל ידו נמשך החיות מהמוחין לכל האברים. שהאברים מוחברים בצלעות, והצלעות בחוליות, והחוליות בחוט השדרה; והחוט אינו בכלל האברים רק שהוא המקשר כו', ומתחיל מהמוח ומתפשט עד הרגלים. ולכן אם נפסק חוט השדרה - כו'⁹.

כמו כן הנמשל בבחינת המצות, שהם "רמ"ח אברים דמלכא", הנה אמרו רז"ל: "מצות צריכות בונה". ור' פנונה היינו בחינת התפלה, שהיא בחינת פונה

10. [נעין מה שנתבאר בפרשת שלח, על פסוק "אני ה'ה"ה אלקיכם", בענין "שמו הגדול" כו'. ובענין "היה ה'ה"ה לי לאלקים"].

11. [נעין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "ממעמקים קראתיך ה'ה"ה". נעין ב"עץ חיים", שער כ"ב, סוף פרק ה', בענין "ד' קריעות וד' זקיפות שבשמונה עשרה". וב"פרי עץ חיים"].

12. [נעין מה שכתוב ב"אגרת הקדש" קרוב לסופו (קונטרס אחרון סימן ד), בדבור המתחיל "להבין מה שכתב ב"פרי עץ חיים":

"התפלה היא המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא לבי"ע דיוקא, לא בדרך התלבשות בלבד, רק האור ממש - לשנות הנבראים מכלות שהם, שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ וילידיה ויצמיחה". מה שאין כן בתורה ומצות - שאין שינוי בקלף התפילין כו". עין שם.

(*) על פי ישעיהו נה, י: "ירד הגשם... מן השמים... וילידיה והצמיחה").

פסוק "לא תהיה משכלה", בפירוש "ועבדתם את ה' אלקיכם כו'". ובפרשת שלח, על פסוק "וימצאו איש מקושש עצים", בענין פירוש "פולחן דרחימותא כו'". ובפרשת שמות, בדבור המתחיל "קול דודי", בענין "עבודה קשה כו' ובכל עבודה בשדה".

7. [נעין ב"מגן אברהם" סימן ק"ו]. [בשולחן ערוך שם: "שהיא מצות עשה". וכתב ה"מגן אברהם": פן כתב הרמב"ם, דסבירא ליה דתפלה מצות עשה דאורייתא היא, דכתיב: "ולעבדו בכל לבבכם וכו'". אך מדאורייתא די בפעם אחר ביום ובכל נוסח שירצה... והרמב"ם סובר - תפלה דרבנן, וכן דעת רוב הפוסקים. נעין בתוספות דברכות דף כ' ריש עמוד ב'. וב"ספר מצות קמן" כתב שפירצה לתפלה בעת צרה].

8. [נעין מה שנתבאר בפרשה ויחי, על פסוק "היה אתה". נעין מה שנתבאר גם כן מענין התפלה: בדבור המתחיל "שימיני כחותם". ובפרשה בראשית, סוף דבור המתחיל "השמים כסא". ובפרשה בהר, על פסוק "את שבתותי תשמור". ובפרשה קתת, בענין "תבנה ותכונן עיר סיחון כו'"].

9. (מפרש. חולין דף כב עמוד א).

הן גם פן רק בחינת 'כלים' להמשכת האור מאינסוף ברוך-הוא, שהוא בחינת 'נשמה' להן. במאמר התיקוני זהר: "והיה¹⁵ נביעו איהו בנשמתא לגופא כו".

ואם כן, מה שכתוב בנמרא, ד"ח"י ברכות הם כנגד ח"י חוליות, פונתם שלכך תקנו ח"י ברכות, שהם ח"י כלים דייקא, כנגד ח"י חוליות כו; אבל עיקר המכוון שבמצות התפלה, שיהיה המשכת אור אינסוף ברוך-הוא בכלים הנ"ל – הוא על דרך משל בחינת החוטה-השדרה עצמו, שנמשך מן המוח שבראש – למטה; וכך הוא ענין המשכת אור אינסוף מבחינה שלמעלה מהשתלשלות להתלבש בבחינת השתלשלות כו. ולכן אתי שפיר דאיה ממנן רמ"ח מצות-עשה. דהיינו שה"ח חוליות" הם רק כלים, אבל היא עצמה – בחינת חוטה-השדרה.

תדע, דאם לא כן, הנאמר שהתפלה נמנית בח"י מצות מתרי"ג, שהרי ח"י חוליות הם ח"י אברים במנן רמ"ח? אלא ודאי התפלה עצמה היא בחינת חוטה-השדרה, רק שנמשך בח"י כלים הנ"ל.

"ומאן דלא פרע במודים נעשה שדרתו נחש" – לפי שעל ידי הפריעות וההשתחאות, שהוא בחינת הביטול – וזהו ענין "מודים", הודאה וביטול – על ידי זה דוקא ממשיכים האור בהכלים, ח"י חוליות השדרה. ולכן איתא בזהר (משפטים, דף ק', עמוד א'. ובפרשת שלח, דף קס"ה, עמוד א') ד"מאן דלא פרע במודים אינו חי לעתיד", כמו שהביא ה"פרי חדש" באורח חיים סימן קי"ג, והיינו לפי שאינו ממשיך חיות ונשמה בבחינת ח"י, שהם ח"י חוליות כו":

ג. והנה ח"י חוליות הנ"ל הם כלים פנימיים, ומהם מתפשט אחר כך האור ב'חיצוניות הכלים', ומספר בולם רמ"ח, שהם רמ"ח מצות-עשה, שנקראו "רמ"ח אברים דמלכא", שהם בחינת אברים וכלים להמשכת האור¹⁶. וזהו ענין הנזכר לעיל שה"מצות צריכות פונונה", והתפלה היא בחינת הפונונה בכלל.

והענין, כי אנו אומרים: "אשר קדשנו במצותיו", שעל ידי המצות ממשיכים גילוי בחינת קדושה עליונה דאור אינסוף – למטה, לכן צריכים "פונונה", כי המצוה היא האבר והכלי, והפונונה הוא המשכת האור בתוך הכלי¹⁷.

הפרכות דשמונה-עשרה – שהם כלים שבהם יהיה השפאת אור אינסוף, אבל עיקר המכוון הוא: "ברוך אתה ה'" – שיהיה המשכת אור אינסוף¹⁸.

וזהו שאמרו רז"ל ש"ח"י ברכות דצלותא" הם כנגד ח"י חוליות שבשדרה: רצונם לומר, שהם כלים להמשכת גילוי האור אינסוף הנמשך על ידי התפלה – כמו שהחוליות הם כלים לחוטה-השדרה הנמשך ממוח שבראש לתוכן. ונקרא על פי התפלה "המשכת המוחין" – וכמו בחוטה השדרה נמשך מוח. ועל פי חסידות נקרא "המשכת הדעות" – התגלות אלהות למטה כמו למעלה.

[והשתא אתי שפיר – דלכאורה מהנמרא יש סתירה למה שנתבאר הדפסם שהתפלה אינה ממנן רמ"ח מצות-עשה – לפי שהיא בחינת חוטה-השדרה, שאינו ממנן רמ"ח אברים, והרי הנמרא אמרה שח"י ברכות דשמונה עשרה הם כנגד ח"י חוליות השדרה, והחוליות הם ממנן רמ"ח אברים, כנזכר לעיל בשם המושג דאחלות?]

אך הענין מוכן ממה שנתבאר, דבתפלה יש ב' דברים, תיינו:

א' – הוא עיקר המכוון בהתפלה, והוא מה שמבקשים ברוך אתה ה'" – שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא.

והב' – הן התקשות עצמן – להיות "רופא חולים" ו"מכרד השנים", שהן רק כלים לאור ההמשכת. והכלים הן בחינת ח"י ברכות, כמו שחוליות השדרה הן י"ח, והן כלים לחוטה-השדרה שהיא עיקר החיות, כמו שכתוב בפרק "אלו מרפאות"¹⁹, שבו תלוי המריפות, מה שאין פן "נשבר השדרה ולא נפסק החוט שלה – בשרה", לפי שעיקר החיות הוא בהחוט עצמו.

וענין ב'פרדס" בסופו, שער ל"א, פרק ח' בענין ח"י חוליות, שהם נגד ג' ויין ד'ויסע, ויבא, ויט"¹⁴; ג' אבות; חג"ת, שהם כלים לבחינת הדעת הנמשך לתוכן ממוח הדעת על ידי חוטה-השדרה כו.

וענין מה שנתבאר לעיל בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "אלפי שגאן", שהן בחינת ב' מיתין דמט"ט – ט' ספירות מלמעלה למטה וט' ספירות מלמטה למעלה. והט' ספירות

13. [וענין ב'תיקוני זהר', תיקון ו'.

14. [שמות יד, יט – כא: "ויסע עמוד הענן מפניהם ועמוד מאחריהם, ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל... ויש משה את ידו על הים").

15. [בסדור "תורת אור": "והוא").

16. [וענין מה שכתוב מענין "רמ"ח אברים וכלים" – בביאור על פסוק "משה ידבר", בפרשה יתרו].

17. [וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק ל"ח בהנחה, בשם ה"עין חיים".

"כי אין אנו מונין אלא מה שיש בו בלי, אבל הדעת – בחינת נשמה בלי בלי כו". עיין שם²¹.

אך הנה, ענין מעלת תלמוד-תורה ש'כנגד כולן', היינו שהיא בחינת 'פנימית הכלים', והמצות הם 'היצוניות הכלים'; צדקה וגמילות-חסדים – "חסד – דרועא ימינא כו".

(²²) ובמקום אחר נתבאר, איך שהתורה היא למעלה מהתפלה, אף שהתפלה היא המשכת הדעת – כי יש פנים ואחור: פנים הוא בחינת עסק התורה, כי "אורייתא מחכמה נפקת", ו"חכמת אדם תאיר פניו"²³ (קהלת ח, א).

אך מקודם לזה צריך להיות בחינת "אחור"²⁴, בחינת "לכתוב אחרי כו" (ירמיה ב, ב), ו"אחור" היינו בחינת תפלה. כי ח"י ברבאן דצלותא, שהם כנגד ח"י חוליות שבשרה, שבהם נמשך חוטי-השרה – כל זה הוא בבחינת "עורף" ו"אחוריים". וכמאמר רז"ל: "כמין שני פולין מונחין על פי הקדרה", דהיינו מקום חבור הצואר והגלגלת בעורף, ושם נמשך החוטי-השרה ממוח הדעת.

כי "תלת מוחין" – חב"ד – ש"בתלת חללין דגלגלתא": ב' מוחין – חכמה ובינה הם מלפנים, ומוח-הדעת ב"אחוריים", באמצע ב' המוחין – חכמה ובינה;

ובמחינת הדעת נמשך בחינת האהבה-יוראה שבתפלה, כי "ואהבת" – לשון "אבה", שהוא רצון. ונמשך בהדעת, שממשיך בחינת רצון-העליון, כי דעת הוא לשון רצון, שדעת ורצון הכל ענין אחד. כמו שכתוב (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות כו", שהפירוש: שבהרצון בננו, כי דעת – לשון התקשרות והתחברות כו. ולכן בחינת "ואהבת" – לשון רצון – נמשך מבחינת הדעת וההתבוננות בתפלה.

אך הרצון הוא עדיין בחינת "אחוריים" לגבי התענוג-עליון שהוא בחינת "פנים". ועל מעלת הרצון נאמר (שמות לג, ג): "כי עם קשה עורף אתה". והוא ענין "בעבודה קשה" (שמות א, יד), ש"עבודה שכלב זו תפלה" – לצעוק אל ה', צריכה להיות קשה – לעמוד נגד כל מונע מבית ומפחוץ כו. כמו שנתבאר במקום אחר. והוא ענין "קשה עורף הוא", ועל פן "יסלחת" – המשכת "א"ג מדות הרחמים" שאחר שמונה עשרה.

וזהו שברד"ך כלל התפלה היא הפונוה, לפי שבה ועל ידה נמשך כללות גילוי האור. שזהו ענין "ברבאן דצלותא" – "ברוך אתה ה'", שממשיכים להיות "ברוך ונמשך אתה" – אור אינסוף ממש, והיינו על ידי שם "הנו"ה".

ואחר כך על ידי קיום המצות כל היום ממשיכים האור בפרט – להתלבש במצוה פרטית, שהיא אבר אחד מ"רמ"ח אברים דמלכא"¹⁸, והוא ממש כנ"ל במשל החוטי-השרה, שבו נמשך החיית מן המוחין, אשר במוחין היא עיקר משכן והשראת הנשמה, ומשם נמשך החיית בחוטי-השרה הנמשך ממוח הדעת, ואחר כך נמשך ממנו בכל רמ"ח אברים.

וזהו ענין "ברכת המצות", שהיא בחינת הפונוה בפרט לכל מצוה: "ברוך אתה ה' אללנו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו כו", שיהיה נמשך המשכה זו באותו אבר וכלי מ"רמ"ח אברים דמלכא" שהוא המצוה ההיא¹⁹.

אך כללות הפונוה והמשכת האור, זהו בחינת התפלה, שהיא בחינת נשמה וחיית למעשה המצות. ולכן, ההולדה להוליד בודמה לו ממש, שהיא המשכה ממהות הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין – הוא נמשך על ידי חוטי-השרה דייקא.

וזהו "ובדעת וחדרים ומלאו" (משלי כד, ד): "חדרים" הן הכלים, שפוליתן ג' בחינות: חסד, דין, רחמים – ראשיתיות "חדר". והוא ענין ג' קוין שהם כללות מעשה המצות – "על שלשה דברים העולם עומד כו". אך הן בחינת כלים וחדרים, וכדי להיות "חדרים ומלאו", דהיינו המשכת האור בתכלים, זהו על ידי ה"דעת" שהוא התפלה. ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות דתפלה הוא "חונן הדעת" כו²⁰.

ולכן התפלה אינה במנין המצות דאורייתא: כי המנין שאנו מונין – היינו הכלים והאברים; אכן התפלה, שהיא הפונוה, אינה שייך למנותה בפני עצמה כי היא "נשמת הכלים". ועל דרך שכתב ב"עין חיים" שער כ"ב, פרק א', אות ד', בענין הדעת, שאינו במנין עשר ספירות:

22. ועיין מה שנתבאר עוד מענין תפלה ותורה, על פסוק "כי תבאו אל הארץ [.] ושבתה הארץ, בפירוש מאמר רז"ל "אשרי מי שבא לקאן ותלמודו בידו".
23. ועיין מה שנתבאר על פסוק "צאינה ודאינה", בענין "להציל פנים משמן".
24. וכמו שנתבאר על פסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק".

18. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו").
19. ועיין מה שנתבאר מענין גודל מעלת הכלים, בבאיור על פסוק "וקבל היהודים".
20. ועיין מה שנתבאר על פסוק "ואלה המשפטים".
21. ועיין מה שנתבאר בפירוש לשון "כוונה", על פסוק "צוארך בחרוזים".

מבחינת חכמה, מפל מקום אי אפשר שיהיה המשכה זו מהחכמה כי אם על ידי הדעת, "והאדם ידע" (בראשית ה, א), בחינת התקשרות כו' – כך התפלה, בתקיעת הדעת בהתבוננות גדולת ה', ובהתקשרות בבחינת ביטול, על ידי זה בשעוסק אחר כך בתורה ממשך מבחינת חכמה-עילאה. ועל זה נאמר (ישעיהו כו, ח): "יעשה שלום לי כו'" – המשכת החכמה-עילאה בכנסת-ישראל כו'.

ועוד זאת, כי "יש תפלה ויש תפלה": היינו, יש בחינת אהבה שמונבלת בכלי, והיא בחינת מדות הנמשכים מהשכל על ידי הדעת; אכן בחינת "בכל מאדך" ו"רעותא דליבא", היא בחינת מדות שלמעלה מהשכל, הנמשכים על ידי דעת-עליון כו'²⁷, ועל ידי זה מעורר וממשיך מבחינת פתח, שלמעלה מהחכמה שהיא התורה²⁸:

ד. והנה כל סדר התפלה שעד שמונה-עשרה היא הכנה לשמונה-עשרה. והיינו כדי שייכל להתפלל שמונה-עשרה בכוננה, מרעותא-דליבא, שבאמרו "ברוך אתה ה'" והיה הפקשה באמת, שיהפוך מרעותא-דליבא שיהיה גילוי שם הו"ה. לכן, כדי שייגיע האדם למדרגה זו, תיקנו חז"ל מתחלה לומר פסוקי דזמרה וברכות קריאת-שמע, כמאמר רז"ל: "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום, ואחר כך יתפלל". והענין:

כי הנה פסוקי-דזמרה ו"ברכת יוצר" מזכירים אנו מן השירה והשבח שהמלאכים משבחים ואומרים ביראה ג' פעמים "קדוש כו'". והיינו איד שהוא יתברך קדוש ומוכבד ואינו מושג, ד' לית מחשבה תפיסא ביה, ו"אין ערוך אליו" כלל. "והאופנים ברעש גדול" – מזה שמשיגים קצת איד שהוא קדוש כו'.

והנה המלאכים נקראו "עומדים", כמו שכתוב (זכריה ג, ז): "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". וכנודע בפירוש ענין "עצי שטים עומדים" (שמות כו, טו). והיינו שהם רק במדרגת ובחינת "רגלים" בלבד²⁹, וישראל שלמטה, הם בבחינת ומדרגת ה"ראש", כי ישראל היינו ל"יראש" – ישראל עליו במחשבה.

אך על ידי התורה נמשך בחינת "תאיר פניו" – התגלות תענוג-עליון, כמו שכתוב (משלי ח, ל-לא): "ואהיה שעשועים כו', ושעשועי את בני אדם כו'". והיינו על ידי התעוררות הרצון בתחלה על ידי התפלה דייקא²⁵. כי התענוג – הוא שיך אחר מילוי הרצון, שבשנתמלא רצונו – כו'; מה שאין בן אם לא היה לו תשוקה – כו'²⁶.

– כל זה נתבאר במקום אחר, וצריך עיון לקשר זה עם מה שכתוב כאן.

ויש לומר, כי "יש תורה, ויש תורה": היינו, בשעוסק רק פרק אחד שחרית, ופרק אחד ערבית, בהלכות פסוקות לקיים מצות "והיית בו כו'" (יהושע א, ח), אם בן היא מצוה על דרך כל המצות, שהן בחינת אברים וכלים; רק שמפל מקום היא בחינת אברים הפנימים – שהחיות תלוי בהן ממש. ולכן "לא ויתר על ביטול תורה כו'". ומפל מקום, התפלה, שהיא המשכת הדעת, נקרא "אור" לגבי אברים הפנימים גם בן.

אבל בשעוסק רוב היום בתורה, להגיע למצות ידיעת התורה בעיון התלמוד, או תורתו היא בחינת חכמה, "מוחא" ממש, שלמעלה מבחינת אברים. ולכן התפלה, אף על פי שהיא הדעת, נקרא "אחור" לגבי חכמה-עילאה ממש כו'.

וכן כתוב בהלכות תלמוד-תורה, שהדדעה היא מצוה בפני עצמה, והדבור וההגיון בה – מצוה בפני עצמה.

וגם כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק (משלי ה, ח) "סלסלה ותרוממך", שהתורה נקרא לבושים: "עוטה אור בשלמה" (תהלים קד, ב); "לבושה בתלך חור" (דניאל ג, ט);

אכן על ידי עיון התלמוד, שהוא פירוש "סלסלה" – על ידי זה מתרוממת נפש האדם לבחינת מקור התורה, שהוא בחינת "שער רישיה כעמר נקא" (דניאל ג, ט), למעלה מבחינת "לבוש", שהיא נוגעת לעצמיות אור אינסוף ברוך-הוא ממש.

ומפל מקום, התפלה, אף שנקרא "אחור" לגבי בחינה זו, אף על פי בן אי אפשר לבא ולהמשיך מבחינת "פנים" כי אם על ידי שיהיה תחלה הרצון בתפלה כו'.

כמו על דרך משל באדם, אף שהטפה נמשכת מהמות,

25. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "תחילי עינים".

26. (תורה אור ורחי מו, ג): כי התענוג הוא שיך אחר מילוי הרצון, שבשנתמלא רצונו ותפצו מה שיהיה חושק ומתאוה – או יתענוג, מה שאין בן אם לא היה לו תשוקה כל כך – אין התענוג אצלו כל כך גם בהיות אצלו תדיר ההוא. וראה לקמן תבא מנ, א).

27. כמו שנתבאר במקום אחר – פרשת תולדות, בבאיור על פסוק "מים רבים".

28. וכמו שנתבאר במקום אחר – בבאיור על פסוק "ששים המה מלכות כו', אחת היא יותני כו'", גבי ענין "חסידים הראשונים שהיו שוהין בתפלתן ט' שעות ביום כו'". ענין שם.

29. (וכמו שנתבאר גם בן על פסוק (אסתר ה, ג) "ותפל לפני רגליו, ותברך ותתחנן לו כו'". ודוא מבואר בזהר (פרשת לך לך, דף פ"ו, עמוד א'): "מאן רגליו? אליו מלאכין כו'").

התשובה – ממשיכים גילוי אינסוף ברוך-הוא ממש, שהוא מקור האור והיו, שאינה אלא הארה לבר.

וזה ענין מה שאמרו רז"ל על פסוק (בראשית ב, טו) "וינחתי בגרעין לעבדה" – "זו רמ"ח מצות-עשה": שעל ידי המצות ממשיכים תוספת אור רב בגרעין מאינסוף ברוך-הוא, שהוא מקור הויו. וזהו העבודה של הגרעין – שמוסיפים בו אור רב על ידי המצות כו³³.

והנה מכל זה נתבאר פירוש וענין לשון "עבודה", מה ענינה – שהוא להמשיך גילוי אור אינסוף למטה, "דירה בתחתונים", וכן תוספת אור בגרעין כו. והיינו על ידי קיום המצות עשין ולא-תעשה.

אך "מצות צריכות בוננה", והיא בחינת התפלה, "ברוך אתה ה'", להמשיך האור על ידי "עבודה שכלב", וכמו שכתוב (איוב לה, יד): "אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסף". וכדי שיהיה הפקשה בשמונה עשרה: "ברוך אתה ה'" באמת לאמתו, צריך להיות תחלה פסקי-דומרה, ובכחות קריאת-שמע, וקריאת שמע עצמה, וכנ"ל.

והנה כל זה הוא בחינת ומדרגת "עקב עבדי" (ישעיהו מז, א), שהוא הממשיך להיות בחינת "דירה בתחתונים" על ידי תפלה ומצות. לכן נקרא "עקב" – שהוא בחינת "ר' עקב". והיינו על דרך משל חוט-השרדה הנמשך מהמוח ומתפשט עד הרגלים, לפי שהחוט מגיע עד גיד-הנשה, ושם הוא מתפצל ויורד בירכיים ורגלים – והיו ענין היו"ד שגומשך עד בחינת עקב.

והנה היו"ד הוא "נקודה אופקא דלית ביה חיבורא כלל"³⁴, והוא נמשך מבחינת "ישת חשך סתרו" (תהלים יח, כ), שמונה על בחינת "סתיו" – שאינו מושג כלל. והעבודה הוא להמשיך בחינה זו למטה, דהיינו להתלבש גם בעולם-הזה ממש, שהוא בחינת "עקבים". והיינו על ידי המצות מעשיות, שנעשו מדברים גשמיים ממש, דבחינת עקבים, ואור אינסוף ברוך-הוא שורה וגומשך

ולכך, כאשר ישים האדם אל לבו³⁰ איך שבחינת המלאכים ואופנים כו, אשר הם בחינת "רגלים" לבר – עומדים באהבה ויראה גדולה, וברעש גדול אומרים 'קדוש' ו'ברוך' כו, מהתפעלות בהשגתם בגדולת איך סוף ברוך-הוא;

וישראל, שהם בחינת ה"ראש", הם בבחינת שינה, וכמו שכתוב (תהלים קכ, א): "היינו כחולמים" – שאחר התפלה חולפת ועוברת האהבה, רק כל ישעו וכל חפצו למלאות צרכי הגוף, ועושים מצרכי הגוף עיקר כו,

– על ידי זה יתמרמר לבו מאוד בקרב, מירידה זו שירדה הנשמה "מאונרא רמה כו", "עליונים למטה כו"³¹, ויתעורר מזה לצעוק אל ה' בצד לו, מנקודת לבו, ברעות-אדליפא אליו ותרד.

וזהו שאמרו רז"ל: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כוונת ראש", היינו בהתבוננו בירידה גדולה זו, שה"ראש" נשפל מאוד למטה, "שכיבת לעפרא"³², וזהו "בוכד-ראש", ומזה יבא לידי הכנעה ושפלות גדולה, והיינו פירוש "בוכד ראש" כפשוטו;

ועל ידי זה יבא לבחינת "ויצקו אל ה' בצד להם" (תהלים קו, י). להתעורר בתשובה מרעות-אדליפא לשוב אל ה' ממש. וזהו בחינת "ואהבת [..] בכל לבבך" שבקריאת-שמע. ועל ידי כל זה יוכל לבקש אחר פד באמת לאמתו בשמונה-עשרה: "ברוך אתה ה'", שיהיה גילוי אור אינסוף ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות – למטה.

וכל זה הוא ענין "עבודה שכלב" – זו תפלה, ואחר כך צריך להיות כלים לגילוי האור. וזהו ענין "לעבדה" (בראשית ב, טו) – "זו רמ"ח מצות-עשה", להמשיך האור בכלים להיות "דירה בתחתונים".

והנה אמרו רז"ל: "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה, מכל חיי העולם הבא". פי עולם-הבא הוא רק בחינת "ויו השכינה", היינו זיו והארה בעלמא שמה נהנין הנשמות ומתענגין. אבל על ידי

30. (על פי שמואל א' כה, כה: "ישם אדני את לבו". ושעיהו מב, כה: "ישם על לב").

31. (קבא בתרא י, ב).

32. (ראה ותר במדבר קיט, ב: "וישא כפי לעפרא". וב"עין חיים" (שער מיעוט הירח) שער ל"ו, פרק ב, ועוד: "וזהו מאמר בוהר פרשה במדבר דף ק"ט . . שהם רשא וילה ורדו בקליפה ושכבא לעפרא". וב"מקדש מלך" תי שרה קבר,

א: "וזהו שכתוב בפרשת במדבר 'וישא שכיבת לעפרא'".

33. (וענין מה שנתבאר מזה, בביאור על פסוק "וידבר משה אל ראשי המטות").

34. (נקודה שחורף שאין בה לובן כלל. ראה ותר פרשתנו קצא, א: שחורף אני . . ועיר נקודה חדא, (ומאי איתו - י) . . דלית באת דא חורף בגויה כשאר אתון . . דא , דלית בה חורף לו". ובתקוני ותר תיקון שבעים קבר, א: אוקמא . . גון ויחידה דלא תפס בה גון כלל . . וראו דמלה ישת חשך סתרו").

וזהו "לא הביט און ביעקב": שלא יוכל האון להביט בבחינת יעקב ולכלולו, כי לא יוכל לו, אלא נפל ופול לפניו⁴⁰.

ה. "ולא ראה עמל בישראל" (במדבר שם):

פירוש: דזה מעלה יתירה בבחינת "ישראל", מה שאינו בבחינת "יעקב". דאילו בבחינת יעקב, "לא הביט" ה"און" כנ"ל, אבל יגיעה ימצא בו; שיעקב הוא בחינת "עבדי"⁴¹, והעבודה הוא ענין עמל ויגיעה, "לאכפייא לסמרא-אחרא", ו"לאהפכא חשוכא כו" על ידי התפלה והמצות כנ"ל.

והיינו בכל "ששת ימי המעשה" (תקאל מו, א), כמו שכתוב (שמות כ, ח): "ששת ימים תעבוד". והיינו, כמו על דרך משל המלאכות גשמיים, החורש, והזורע, והקוצר כו' – כך הוא בעבודת ה' בתפלה, בכל "ששת ימי המעשה" צריך להיות בחינת עבודה זו ביגיעת הנפש ויגיעת בשר, להתבונן בגדולת ה', ולהוליד אהבה ויראה לה', ולהוציא מלבו הרצונות ורות דנפש-הבהמית עד שיהיה לו רק רצון אחד לאכיו שבשמים;

שכל זה הוא על ידי מלחמה גדולה עם היצר. וכמו שכתוב בזהר: "שעת צלותא שעת קרבא".

ועל דרך שאמרו בספרי פרשת עקב: "סמוד לפלפין שלך לא כבשת, ואתה הולך ומכבש? כו" – וכד: אם לא פעל להפך מדותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלקות בקרבו על ידי התפלה, איך יוכל להמשיך גילוי אלקות בעולם?

על כן צריך תחלה לכבוש גופו ונפש-הבהמית על ידי התפלה. וכמאמר רז"ל: "לעולם יראה אדם עצמו כאלו קדוש שורה בתוך מיניו, שנאמר (חושע יא, ט): 'בקרוב קדוש'. ולכן צריך עמל ויגיעות נפש כדי שיוכל להיות גילוי אלקות בנפש, ואחר כך ימשיך גילוי אלקות בעולם.

ומתלבש בהן. וזהו י"עקב: שהיו"ד מתלבש בבחינת עקבים³⁵.

אך כדי להמשיך זה על ידי המצות, צריך להיות בתחלה התפלה, שהיא בחינת התעוררות רעותא דליבא. כי יש ד' מדרגות: רצון ומחשבה, דבור ומעשה. וכדי להמשיך מבחינת היו"ד – למטה, שהוא בחינת גילוי והמשכת רצון-העליון המלוכש בחכמה-עילאה, היא דוקא על ידי רעותא-דליבא, בחינת "ועמד לא חפצתי" (תהלים עג, כה).

ועל ידי זה ממשיכים אחר כך גילוי בחינת רצון העליון על ידי המצות, להיות "אשר קדשנו במצותיו ורצונו", שיומשך בחינת קדש-העליון, שהוא בחינת יו"ד הנ"ל – למטה. ולכן אמרו רז"ל³⁶: "על תפילתי שתהא סמוכה למפתי כו"³⁷.

והנה, על בחינה ומדרגה זו, ד"יעקב עבדי", נאמר (במדבר כג, כא): "לא הביט און ביעקב", פירוש "און" הוא – המרמה והרמאות:

כמו "ואיש און מחשבותיו" (ישעיהו נה, ז) – שהוא מחשבות ו"הרהורין בישין" שלעומת בחינת מחשבה טובה ותפלה, שהיא עבודה-שכלב ובחינת מחשבה דקדושה. וזהו "און אם ראיתי בלבדי" (תהלים סו, יח);

וכן בדבור שלעומת-זה – כמו שכתוב (תהלים לו, ד): "דברי פיו און ומרמה";

וכן במעשה – כמו שכתוב (ישעיהו לא, ב): "פועלי און". וכשהאדם מתבונן בתפלה, ב"חב"ד" שבנפשו, בגדולת ה', עומדים בנגוד מחשבות ורות דסמרא-אחרא, שהם מחשבות "איש און" הנ"ל, והרהורין הרעים³⁸;

אמנם גדול כח בחינת יעקב גם מצד עצמו, כי יש יתרון להקדושה על סמרא-אחרא "ביתרון האור כו"³⁹, והעיקר כי ה' אלקינו נעמו" (במדבר כג, כא), והוא העזר מלמעלה.

35. [וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וישב יעקב בארץ כו". ובדבור המתחיל "הבאים ישרש יעקב".]

36. (ברכות ה, ב).

37. (עוד יש לומר, כמו שנתבאר בפרשת אחרי, בדבור המתחיל "כי ביום הזה יכפר": כי תפלה ותורה וצדקה, הם נגד ג' בחינות – מחשבה ודיבור ומעשה. וזהו ענין [ישעיהו מג, ז]: "בראתיו יצאתיו, אף עשיתיו". ולכן ההמשכה צריך להיות בסדר – שמתחלה ממשיכים היו"ד והרצון-העליון – במחשבה, שהוא על

ידי התפלה, שעיקרה "עבודה שכלב" כו).

38. [וענין בזהר פרשת בלק, דף ר"א, עמוד א' וב' מקדש מלך" שם].

39. ("מן החשך" קהלת ב, יג).

40. (על פי אסתר ו, יג: "לא תוכל לו, כי נפול תפול לפניו").

[וענין לעיל בפרשת וישלח, על פסוק (בראשית לב, כה) "ויאבק איש", גבי (שם, כו) "כי לא יכול לו": מפני שיעקב הוא י"עקב, יסוד-אבא כו'. וזהו ענין התפלה, שהוא המשכת הדעת שמבחינת יסוד-אבא כו'. וענין שם].

41. ("יעקב עבדי" [ישעיהו מו, א]).

שנלחמה באפו" (ישעיהו ב, כב), ואיך יוכל לברר המאכל ולהעלותו?! – עד אחר התפלה, שאז מתפשטת הנשמה בכל הגוף, ועל ידי זה יוכל אחר כך להעלות המאכל ולברר הטוב מן הרע. ונקרא האכילה גם כן "מלחמה", כמו שכתוב בזה: "על פום דרבא ייכל גתמא". והיינו להלחם עם היצר, שלא יהיה האכילה בתאוה רק לשם שמים, ועל ידי זה מברר הטוב כו'⁴².

וכל זה הוא העבודה ב"ששת ימי המעשה". והוא בחינת "עקב עבדך", שהעבודה זו היא עמל ויגיעה כנ"ל, והוא בחינת אתפטיא. והוא בחינת "עובד אלקים" (מלאכי ג, יח), כמו שכתוב ב"בינונים", חלק א', פרק ט"ו.

אבל בשבת, הוא בחינת "בשנוחו את טעמו [...] ויגרשו ויולד" (תהלים לד, א), ד"אתהפכא חשוכא לנהורא", עד שהוא בחינת מנוחה, ואין נמצא בו עמל כלל, כמו שכתוב (בראשית ב, ג): "כי בו שבת". והוא בחינת "ישראל" – "שירא", שהוא השירה של בחינת "אל", דכתיב (תהלים נב, ג): "חסד אל כל היום". והיינו, שתפלה דשבת הוא התענוג מגדילת ה' שמתענגים ישראל בתפלה על ידי ההתבוננות וההשגה בגדילת ה'. וכמו שכתוב (תהלים לד, ט): "טעמו וראו כי טוב ה'", וכתיב (תהלים קמט, ב): "ישמח ישראל בעושריו וגו'"⁴³.

ולכן "לא ראה עמל בישראל": כי אין העבודה בבחינת "עמל" כלל, רק להתענג על ה', וקראת לשבת ענג" (ישעיהו נה, יב).

והפעם לזה שאין צריך בשבת לבחינת עמל ויגיעה הנ"ל שבחול, הוא כי הנה שבת אותיות תשוב. והיינו, שבחול הוא בחינת ירידת החיות – "רגליה יורדות כו'" (משלי ה, ה). והיינו ששם 'אלקים' הוא המסתיר כו', וכנודע בענין "שמש ומגן כו'"⁴⁴. לכן צריך להיות הצעקה בתפלה – לצאת מן הסתור כו'. והוא פירוש "עובד אלקים": לתקן הסתור וההעלם הנמשך משם 'אלקים', שלא יהיה מסתיר ומעלים.

אבל בשבת כתיב (בראשית ב, ב): "ויכל אלקים", פירוש:

אף אי אפשר להגיע לבחינת "ישראל", שהוא בחינת שבת, אם לא על ידי קדימת בחינת "עקב", שהוא עבודה דחול; על דרך "מי שפטר בערב שבת" דוקא, או "אכל בשבת".

42. [ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כה תברכו", בקרשת נשא].

43. [ועיין מה שנתבאר בקרשת חקת, בפסוק (במדבר כא, יז) "אז לשייר ישראל כו" – ישראל דלעילא, וגילוי זה בשבת (לעיל סג, ב, סד, ג). ועיין מה שנתבאר על פסוק (א, ט) "לסוסת", בענין "טלא דנטיף מעתיקא" (לקוטי תורה שיר השירים יא, ר). ועיין מה שנתבאר על פסוק "שיר השירים".]

44. (תהלים פד, יב: "כי שמש ומגן ה' אלקים").

45. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "באתי לגני כו".

46. [ועיין בזהר וישלח, דף קע"ד, א'].

שפֿתוב בזהר בפרשת ויחי (דף רל"ט, עמוד א'): כד מלכא יתיב על פורסייא – איקרי מלך עילאה, וכד נחית לעבדוי – מלך זומא איקרי⁵⁰.

שבימיות החול, כשמתלבש בבי"ע – "מלך זומא איקרי", וירידה זו הוא על ידי גבורות וצמצומים, כמו שפֿתוב (תהלים קמח, יא): "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו". וכמו שנתבאר במקום אחר. ואזי "במשפט יעמיד כו", "דינא דמלכותא כו";

מה שאין פן בשבת הוא בחינת "כד יתיב על פורסייא"⁵¹, והיינו שפֿשבת הוא עליות העולמות, ובחינת מדת מלכותו עולה ומתייחדת בשרשה בבחינת אצילות, ועל זה נאמר "באור פני מלך כו", "ואנפיקא נהירין בנהירא עילאה" על ידי התגלות עונג העליון מבחינת רעוא דכל רעיון, שמתגלה בשבת במדת מלכותו יתברך.

וזהו "תרועת מלך כו" – לשון ריעות וחיפה, דקאי אבחינת ישראל, שהוא בחינת שבת, שאז "ה' אלקיו עמו" ממש, שמתענג על ה' כנ"ל. ונמשך בחינת "תרועת מלך כו", היינו גילוי בחינת ריעות וחיפה מבחינת רעוא דכל רעיון, שנמשך במדת מלכות, שהוא בנסתת ישראל⁵².

וגם על ידי זה נמתקים כל הדיני וגבורות הנמשכים מבחינת "דינא דמלכותא" בששת ימי המעשה – מחמת התגלות רעוא דכל רעיון. וכמו שפֿתוב בזהר תרומה שם: "וכל דיני מתעבדו מינה כו". וזהו "תרועת מלך כו" בפירוש הראשון – לשון שבירה ופירור, דהיינו שמתפרדים הגבורות וזהו מיתוקן. וכמו שפֿתוב (תהלים ער, יג): "אתה פורדת בעז ים". וכידוע גם פן בענין פונת התרועה בתקיעת שופר דראשי השנה – שהיא לפירור גבורות עליונות דיצחק, כמו שפֿתוב בזהר אמור.

ותרועה ופירור זה, הוא על ידי התגלות בחינת רעוא דכל רעיון, שהוא ענין ריעות וחיפה, נמצא ב' הפירושים עולים בקנה אחד:

ולכן "חקורא לישראל – יעקב אינו עובר בעשה" כמו "חקורא לאברהם – אברהם", משום דלא נעקר שם יעקב לגמרי מישראל, דהא "אחדיה קרא וקראו יעקב". והיינו מטעם הנ"ל, שאי אפשר להגיע לבחינת ישראל אלא על ידי קדימת בחינת יעקב. כי מתחלה צריך להיות עסק בפירורים שבחול לתקן ההסתר כו', שזהו עבודת בחינת יעקב, ואחר כך "יאכל בשבת" – להעלותם מעלה מעלה ולהתענג על ה'. וכמו שנתבאר במקום אחר.

וזהו מה שאומרים במוצאי שבת (ישעיהו מד, ב): "אל תירא עבדי יעקב כו":

כי בשבת אנו בבחינת ישראל, שאין צורך לבחינת עבודה ויגיעה לברר פירורים, כי בורר אסור, רק אנו אז בבחינת ב'ו', "בנים למקום"⁴⁷.

ואחר כך במוצאי שבת, שמתלקת הנשמה ויחיה, וצריך לחזור ולירד להיות בבחינת "יעקב עבדי" בכל "ששת ימי המעשה", לברר פירורים בבי"ע כו' – לכך אומר: "אל תירא עבדי יעקב כו" מליד שם, ובה נותנים כח ועוז כו', והיא "ירידה צורך עלייה" בשבת שאחר כך.

וכן בכל יום יש מעין שבת – בקריאת שמע ותפלה, שאומרים "שמע ישראל כו"⁴⁸:

"ותרועת מלך כו":

הנה בפירוש "תרועת" יש שני פירושים: הא' – לשון שבירה ופירור, כמו "תרועם בשבט ברזל"⁴⁹. והב' – לשון חיפה וריעות, וכדפירש רש"י בחומש פאן. ושניהם אמת.

דהנה יש להבין: דפעם מצינו דכתיב (משלי כט, ד): "מלך במשפט יעמיד ארץ", ו"דינא דמלכותא – דינא" – שהוא מבחינת גבורות; ופעם כתיב (משלי טו, טו): "באור פני מלך חיים" – "אנפוי דמלכא נהירין" – בבחינת חסידים?

אך הענין הוא, דיש ב' בחינות במדת מלך. וכמו

47. ועיין זהר (חלק ג', דף צ"ד).

48. עיין מה שנתבאר על פסוק "ונתתי".

49. (תהלים ב, ט. פירש רש"י: תרועצם).

50. (ושם): "מתל למלכא, דהנה יתיב בפרסיה וכתרא דמלכותא עליה – אקרי מלך עילאה; כד נחית וואל לבי עבדיה – מלך זומא אקרי". תרגום: מושל למלך,

שהנה יושב בבסא וכתר המלכות עליו – נקרא מלך עליון; כשיורד וחולך לבית עבדו – נקרא מלך קטן).

51. וכמו שפֿתוב בזהר פרשת תרומה (דף קל"ה, סוף עמוד א', ועמוד ב').

52. [ועיין מה שנתבאר מזה גם פן בדבור המתחיל "וקיה מדי חדש". ועיין בזהר חלק א', דף קנ"א, א'. ודף ר"ו, עמוד ב'].

ב.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

איך יפול ספק בצעקת מדה"ד דודאי כן עשו כו' להיות מוכן מכל זה בצעקת מדה"ד דגבורות דאו"ח שבמל' זהו לנגד ההשגחה דחסדי' דאו"י דשם הוי' דאצילות וכמ"ש הבאה אלי לנגד (וכמו להתייב על (שם) הוי"ה כו') וע"כ נסתפק בזה אם בצעקתה של מדה"ד עשו משום דאין ראי' כלל מצעקת מדה"ד שבבחי' הגבורות ודין יכול להרשיע גם את הצדיק כנ"ל ויכול להיות שאין חטאת סדום כבדה כ"כ שלא עשו רעה כ"כ כפי צעקתה כו' אך אם גם עפ"י בחי' ההשגחה דחסדי' דאו"י עליהם תכבד חטאתם ויהי' עונם גדול מנשוא כמו שעלה עפ"י צעקת מדה"ד או ודאי עשו כצעקתה של מדה"ד וזהו הספק אם כצעקתה הבאה אלי עשו אחר הירידה וההשגחה דאור החסדי' דאו"י כשירד ויראה גם הוא למטה כמ"ש אדרה נא שהוא שם הוי"ה דחסד כנ"ל אזי כלה ודאי חייבים כליו' דוקא שהוא איבוד הרע לגמרי כאשר אין לו תקוה עוד לבררו כמו הרע הגם דק"נ שהוא גם ביותר והוא כאשר העון גדול כ"כ עד שלא נמצא לו היפוך לזכות כלל וכלל גם עפ"י כח החסדי' דאו"י (בבחי' ראי' לטב הנ"ל) והוא כמו משל הברור הא' הנ"ל לברר הפסולת שהפסולת היותר גם בתכלית שאין לו ברור כלל גם בבירור האחרון שיוקנו לחוץ וכך הוא בתכלית הטומאה ותכלית הפסול והחייב שאין בכה השכל המטה כלפי חסד לטהר או להכשיר ולזכות כנ"ל וכמו לע"ל דכתיב (זכרי' יג, ב) ואת רוח הטומאה אעביר לגמרי לפי שאין לו תקוה בבירור עוד וז"ש רז"ל (סוכה נב, א) לע"ל הקב"ה ישחוט ליצה"ר כו' וגם עכשיו נאמר (דברי' יג, ו) ובערת הרע מקרבך שאין לו תיקון רק בביעור ואיבוד דוקא וכך הוא גם כאן כמו שאמר הכצעקתה כו' עשו גם עפ"י החסדי' דאו"י אזי כלה שהוא איבוד הרע הגם ביותר שאין לו תקוה להוציא ממנו איזה טוב כלל שיבוער ויכלה באיבוד לגמרי כנ"ל וד"ל:

(לו) וביאור הענין מוכן עפ"י כל הנ"ל בהיות מבואר למעלה שעפ"י בחי' הגבורות דמדה"ד שבבחי' שזהו בחי' ההעלאה דאו"ח בשכל המטה כלפי דין הרי הוא עושה הגדלת הענין הרע גם בחלק הטוב ונקי ביותר וכ"ש בחטאת סדום שעלה בתוקף כח הדין ביותר וז"ש הכצעקתה שהוא תוקף כח צעקת מדה"ד העולה למעלה בבחי' הגדלת הענין הרע ביותר אבל זהו דוקא בהשגחה דמדה"ד דוקא. אמנם אם בחי' ההשגחה האלקית הי' בא מכח בחי' החסדים דאו"י הנ"ל הרי הוא היפך גמור מבחי' ההעלאה דגבורות דאו"ח כי הרי טבע החסדי' לירד דוקא למטה מטה עד להצדיק גם את הרשע להאיר גם במקום חושך לעמוד נגד כל קטרוג להקטין ענין הרע בתכלית גם לחטא ועון גדול ביותר וא"כ הגם שאמר בתחלה זעקת סדום ועמור' כי רבה וחטאת' כי כבדה מאד זהו רק עפ"י השגח' דבחי' הגבורות דאו"ח שהוא מדה"ד שעולה ע"י בחי' המל' שמלאה גבורות ודינן כנ"ל שם דוקא זעקת סדום כי רבה וחטאתם כבדה ביותר אבל אם ירד אור ההשגחה האלקית למטה להשגיח עליהם בבחי' החסדי' דאו"י שמבע מדה זו להצדיק גם את הרשע מפני שמקטין בחסדו הגדול גם כל דבר חטא ועון גדול או יוכל להיות שגם חטאת סדום לא יהי' עונם גדול מנשוא כ"כ ולא תהי' חטאתם כבדה כ"כ לפי שעפ"י כח החסדים דאו"י יוכל להפוך כל דין וקטרוג הכל לזכות וחסד כמ"ש למעלה בענין וירא ה' כי רבה רעת האדם שנהפך לזכות ממעם זה עצמו והוא מ"ש כי יצר לב האדם רע מנעוריו וכה"ג יכול להיות זכות וחסד גם בחטאת סדום שהי' רעתם וחטאתם לא יותר מרעת וחטאת דור המבול כו' שנהפך לזכות מאותו המעם עצמו שנלמד ממנו לחוב בתחלה כנ"ל באורך וד"ל:

(לז) ובזה יובן כללות ענין הספק הזה שנסתפק הכצעקת' הבאה אלי עשו אם לא ויתורן הקושי' הד' הנ"ל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה אחרי ה"א

למטה בבי"ע, וידוע שהן בשרשן גבוה' מאד יותר מעולם התיקון דאצילות ולכך מחמת שמרובי האור לא יכלו הכלים להכיל כו' ונשברו ואז נפלו למטה מטה ביותר כי כל דבר הגבוה יותר כשנופל למטה נופל למטה ביותר כנודע, ולכן נפלו בקליפות דבי"ע. וביאור לשון קליפה הוא עד"מ קליפת האגוז שהיא קשה והנה בתוכה יש פרי והוא האגוז אך הקליפה מקפת אותו מכל צד עד שאינו נראה כלל הפרי רק הקליפה החיצונית לבד אך ורק כשישברו את הקליפה או תתגלה הפרי שהיתה כמוסה ונעלמת בתוך הקליפה ואם לא ישברו את הקליפה אין תרופה להוציא את הפרי כלל, וככל המשל הזה כך הוא ענין נפילת הרפ"ח ניצוצי' בק"ג דבי"ע דהרפ"ח ניצוצי' הם גבוהי' מאד נעלה וכמשל הפרי הנ"ל אך נפלו ונבלעו בק"ג והקליפה מסתרת עליהם לגמרי עד שאינם נראים כלל רק הקליפה לבדה היא הנראית אלא שבתוכה יש בחי' הניצוץ דקדושה בבחי' גלות, ולכן כדי להוציא הניצוץ ולהחזירו לשרשו צ"ל ע"י שבירת הקליפה דוקא שע"י יתגלה הניצוץ ויתעלה וכמשל שבירת קליפת האגוז כו', וענין שבירת הקליפה זהו ע"י שהאדם עומד בנסיון, כי הנה ענין הגוף דבר הנסיון ה"ז מבחי' קליפה הנ"ל רק שמוסתר בוה ניצוץ עליון דקדושה מבחי' רפ"ח הנ"ל, וכמו מ"ש בקללת שמעי לדוד כי ה' אמר לו קלל, והנה גוף ענין מעשה זו דשמעי מה שקלל את דוד קללה נמרצת זהו בחי' רע ממש שנמשך מבחי' הקליפות ממש, כמבואר בלק"א פ"ז שחיות וקיום הדבורים האסורים הוא מבחי' ג"ק הטמאות שלמטה מטה מנוגה, רק שבוה ה' מוסתר ניצוץ דקדושה המחי' קליפה זו והוא מ"ש כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לו קלל, אלא שזהו חיות הנמשך מלמעלה מבחי' דבר ה' להחיות את שמעי בשעה זו שקלל ג"כ שאלמלא ה' מסתלק ממנו החיות מבחי' דבר ה' המחי' כל העולמות אזי היה כלא היה, ונמצא החיות אלקי ה' מלוכש בו אז ג"כ כשקלל ה"ז כענין התלכשות רפ"ח ניצוצי' בקליפות שהקליפה מכסה ומסתרת לגמרי עליהם וכך ה' דבר ה' המחי' בבחי' גלות כשקלל כו' וע"י שעמד דוד בנסיון קרע המסך המסתיר וזהו כענין שבירת קליפת האגוז ונתגלה הפרי כו', ועד"ז יובן ג"כ בשאר כל מיני נסיונות כמו משלות הרשעים ויסורי הצדיקים כמ"ש מדוע דרך רשעים צלחה כו' (ירמי' י"ב) וכש"כ כשמגיע רע לצדיק ע"י הרשע עצמו

להבין שרשי הדברים הנ"ל. הנה שרש ענין אחרי ה' תלכו. שיש בחי' הליכה לאין קץ ותכלית בבחי' אחרי ה' בחי' אחוריים עליונים. הוא דהנה ידוע שכל סדרי ההשתלשלות דאבי"ע נמשכים ומשתלשלים מבחי' הקו המאיר מאור א"ס ב"ה לאחר הצמצום שנעשה חלל ומקום פנוי ובתוכו נמשך הקו והוא מבחי' מל' דא"ס שהוא בחי' הארה בעלמא מעצמותו ית' שבחי' הארה זו היא מקור כל סדרי ההשתלשלות כולן וזהו אחרי ה' תלכו שכל עליות העולמות ממטה למעלה לילך מחיל אל חיל ממדרגה אל מדרגה עד ראש כל המדרגות שיש בוה עליות לאין קץ ותכלית ממש (כנודע שבחי' ג"ע התחתון כלא חשיב לגבי ג"ע העליון וא"א לעלות מוגעה"ת לנעה"ע אלא ע"י טבילה בנהר דיגור לשכוח כו' וגעה"ע הוא בעולם הבריאה דכלא חשיב לגבי אצ"י ועד"ז יש מדרגות אין קץ עד ראש כל דרגין שלמעלה מעלה מאצ"י וזהו ענין תלכו בלי שיעור וכמאמר יהלוד סלה וכ"מ שנאמר סלה אין לו הפסק כו' וכל עליות (אלו) הוא הכל בבחי' אחרי ה' בחי' מל' דא"ס שמבחי' זו הוא מקור כל חיות העולמות כו' אבל עצמותו ית' הוא המרום לבדו שלכך בחי' הארה זו אשר היא מקור חיים של כל העולמות נחשבת לבחי' אחוריים לבד דכלא ממש חשיבא (וזהו כי עמד מק"ח שהמק"ח הוא עמד טפל ובטל כו' ולכן נק' הבריאה יש מאין מבחי' שהוא אין וכלא חשיב לגבי מהו"ע ית' דהיינו שאפילו א"ק הנק' אדם דבריאה הנה הוא בריאה יש מאין והאין הוא הקו בחי' מל' דא"ס שאינו ערוך כלל לגבי מהו"ע ית'. ועמ"ש באריכות ע"פ את שבתותי תשמרו בענין בורא קדושים ישתבח שמך כו'. וגם יובן עוד בע"א ממו"ש ע"פ אז תשמח בתולה במחול אך שקודם היחוד פב"פ צ"ל בחי' אב"א וכשצ"ל עוד עליה גדולה יותר בבחי' פב"פ צ"ל פעם שנית בבחי' אב"א תחלה וכמשל הריקוד ומשל הבלולות. וזהו ג"כ אחרי תלכו ע"י שיהי' תחלה בבחי' אחוריים ע"י תלכו, אך פ"י זה אינו לענין הכוונה שבתורה זו):

והנה להבין שייכות ענין אחרי ה' תלכו לענין הנסיונות דכתיב לעיל מיני' כי מנסה לדעת, (ובאמצע ענין הפסק בפסוק אחרי ד' תלכו, ואח"כ סיים ענין הראשון והנביא ההוא כו' וכמו שהקשה קושיא זו בס' אור החיים) וכמ"ש בפנים שע"י הנסיונות יהי' גדלות הדעת כו', כי הנה ענין הנסיונות הוא בחי' הכיבודים דרפ"ח ניצוצי' שנפלו

תפול סמוך לחומה, אבל הנופלי מראש החומה יפלו למטה ברחוק יותר מן החומה כך עד"מ למעלה כל דבר היותר גבוה כשנופל דרך שבירה יפלו למטה ביותר ולכך הניצוצים דתהו ששרשן גבוה מאד לכך בשבה"כ ירדו בסתר המדרגה כנ"ל אך כשמתבררים ע"י ישראל ונשבר הקליפה המכסה עליהם אזי חוזרין לשרשן הנעלה שלמעלה מאצי' כו', וכ"ז הוא ע"י הנסיונות שע"י שמתחזק לעמוד בנסיון וסובל בזה נשבר הקליפה שהיא גוף דבר הנסיון ומתגלה הניצוץ כו' (והטעם כמ"ש בזהר ע"פ עת אשר שלט האדם באדם לרע לו שע"י שליטה זו ששולט הרשע ומצער את הצדיק עי"ז יוצא הניצוץ דקדושה שהי' בבחי' גלות בתוכו וכמ"ש באורח"ת פ' שמות ע"פ וכאשר יענו כו'):

כמ"ש (בחבקוק ד') כי רשע מכתיר את הצדיק, ואמר עוד למה כו' תחריש כבלע רשע צדיק ממנו, וענין נסיונות אלו הוא ע"ד הנ"ל בענין ה' אמר לו קלל, שעם היות שהמיצר הוא מבחי' הרע אך יש בתוכו חיות מרפ"ח ניצוצי' המחיה ומהות אותו בשעה זו שמיצר ממש, והמכוון בזה כדי שיתחזק לעמוד נגד הנסיון הזה ולסבול כל מיני טורח ועמל ויסורים שלא ליפרד מא"ס חיי החיים ב"ה שע"י נשבר הקליפה ומוציא את הפרי הוא הניצוץ דרפ"ח המלוכש בדבר נסיון ההוא, שיחזור לשרשן בחי' עולם התהו שלפני האצי' עולם התיקון וגבוה יותר מעולם התיקון כמש"ל, וכנודע המשל מאבן או לבנה הנופלת מראש החומה שתפול למרחוק יותר מלבנה ואבן הנופלי מתחתית החומה שזו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וידבר גו' איש כי ידור נדר

וזהו שא' זה הדבר שהמשיך בחי' זה הדבר, דהנה כל התגלות הוא ע"י דבור דוקא וכמ"ש וידבר אלקי' את כל הדברי' האלה לאמר שהתגלות שהי' על ה"ס בשעת מ"ת הי' ע"י בחי' דבור, אך הנה כת' לעולם הוי' דברך נצב בשמים שהדבור נצב בשמים ואין לו התגלות למטה וכמ"ש במדרש רבה ע"פ לעולם הנ"ל בפ' תצוה פל"ח ע"פ זה הדבר ובפ' במדבר פ' ב' ע"פ והי' מספר, וזהו מ"ש (בנחמ' סי' ט' פסוק ח') וברות עמו הברית לתת את ארץ כו' ותקם את דברך כי צדיק אתה, ולכא' קשה מאי קמ"ל במה שאמר ותקם את דברך כו' אלא לפי שכת' לעולם הוי' דברך נצב בשמים, אבל עתה בזה"ו אין לו התגלות כו' וכמ"ש כרחל לפני גוזזי' נאלמה שהדבור אין לו התגלות, אתה אל מסתתר, מי כמוכה באלים באלמים, וכמ"ש השליך משמים ארץ שארץ אין לו התחברות עם שמים, וזהו ותקם את דברך כי צדיק אתה, צדיק הוא בחי' כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא ובארעא. וזהו שא' כאן זה הדבר שיהי' בחי' זה בהתגלות בהדבר שיומשך גם למטה, וזה הכח הוא ע"י משה שהוא הנותן כח שיהי' בבחי' דבור של האדם המשכת קדושה. וזה הכח הוא בבחי' ב' אופנים הא' מלמטה למעלה והוא בחי' תפלה שהוא הנותן כח שיהי' הדבור של אדם בתפלה נכלל למעלה וכמ"ש רז"ל מט"ט קושר כתרים לקונו מתפלותיהן של ישראל כו', והב' מלמעלה למטה הוא

וזהו ענין וידבר משה אל ראשי המטות לבני' לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר. דהנה מטות הוא בחי' שבטים ששרשן משה מדות שהם כפולות דהיינו י"ב גבולי' אלכסון, וזהו ענין המטות לשון המ"י מטה כלפי חסד מטה כלפי גבורה, וראשי המטות הוא בחי' מוחין שבמדות, אבל משה הוא בחי' מ"ה כמ"ש ונחנו מ"ה בעצם שהוא בחי' חכ' כמו שהוא למעלה בעצמותו וכמ"ש מה שמו ומה שם בנו, מה שם בנו הוא בחי' מוחין שמלוכש במדות אבל מה שמו הוא בחי' מוחין בעצמם, וזהו ישראל מתקשראן באורייתא ישראל לי ראש אבל הוא בחי' מוחין שמלוכש במדות, אבל אורייתא הוא בחי' מוחין בעצמם כי אורייתא מח"ע נפקת. וזהו וידבר משה אל ראשי המטות לאמר זה הדבר, דהנה ארז"ל כל הנביאים נתנבאו בכה נוסף עליהם משה שנתנבא בזה, זה הוא בחי' התגלות עצמיות וכמ"ש בקי"ס זה אלי לפי שהי' הפך ים ליבשה שמעלמא דאתכסיא נעשה עלמא דאתגלי' ע"כ כת' שם זה אלי, ולכך לע"ל כת' ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה והוא בחי' ראי' וכמ"ש צמאה לך נפשי כו' מתי אבוא ואראה פני אלקי'. וזהו שמשה נתנבא בזה דכת' במשה וירא ראשית לו שהי' לו התגלות בחי' ראיית המהות אספקלריא המאירה איהו חכם הרואה את הנולד, אבל כל הנביאים לא נתנבאו רק בכה שהוא כ"ף הדמיון אבל לא עצם המהות כמו שהוא.

בבחי' תורה שע"ז שיושב ועוסק בתורה יהי' הקב"ה יושב ושונה כנגדו וכמ"ש ואשים דברי בפיך. והוה מ"ש איש כי ידור נדר שע"ז יוכל בדברו לאסור דבר המותר. ועכשיו צריך לומר בלי נדר.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

כי תצא למלחמה על אויבך, ש"פ תצא, תרד"ע

באופן הנ"ל כשם שאין לו חשבון בעניניו למטה כמו"כ גם חפצו ותשוקתו בהעלי' הוא בלי שום איזה מבוקש כלל ואין בזה לא קירוב אמיתי וכ"ש שאינו בבחי' נתינה כו', כי אין לו הרגש בענין העלי' שרוצה להיות בבחי' קירוב וכה"ג כ"א ההרגש וכל ענינו הוא שאינו רוצה להיות למטה וכל חפצו הוא לצאת כו', ובר"כ הוא שאינו רוצה להיות היפך טבעו והוא בחי' מורגש שאינו רוצה בהירידה כ"א להיות כמבעו לצאת ולעלות כו'. והאופן הב' הוא שהתעוררות תשו' הוא שלא טוב לו מעניניו הפרטים בסו"מ וע"ט וזה מביא אותו להתפעלות גדולה ביותר כו', כי מצד הנשמה באמת אינו יכול לנשוא את הענינים ההפכיים מאלקות וע"כ הוא מתעורר בהתעוררות גדולה ביותר כו', אבל אין זה בהרגש פנימי והיינו שאינו א פנימיות/דיקער דערהער כ"א א התפעלות/דיקער דערהער, וע"כ ההתפעלות היא לא בהדרגה כ"א בהתעוררות גדולה ביותר (שזה מצד הנשמה כו'), ומאד מאד לא טוב לו ואינו מוצא נוחם לנפשו כלל, ואלו ה' ביכולתו לצאת מן הגוף ה' חפץ בזה מאד אבל זאת הוא חפץ להשליך הכל מנגד ולהיות מופשט מכל עניני הגוף לגמרי, ורק בזה ימצא נוחם לנפשו כו', והיינו שברצון זה שנעשה אצלו בעת ההיא להשליך הכל כו' שבאמת הוא רק מדמה לבד שמדמה להשליך הכל מנגד ובזה ימצא נוחם לנפשו כו', וכ"ז הוא רק לשעתה וכאשר יוצא מהתעוררות זאת ובא אל עניני הגוף אינו נמצא בזה גם רושם מהתעוררות הקודמת, ובאמת באמיתת התשובה צ"ל כן להשליך חיינו מנגד אך זה כאשר התשובה היא מן הנח"ב, דכאשר הנח"ב נעשה לו צר מעניניו ורוצה להשליך הכל מנגד, הכוונה בזה על החומריות, כי הנח"ב אין בו הרצון לצאת לגמרי (ניט לעבן) כי טבעו הוא בבחי' ירידה כו', וע"כ מה שהנח"ב חפץ להשליך הכל מנגד הוא לצאת ולהשליך החומריות שלו, וזה טוב כו', אבל הנח"א כשרוצה להשליך הכל מנגד אין זה ענין אמיתי כו', כי באמת הוא רוצה לצאת מן הגוף רק שאינו יכול וע"כ ה"ז בא ברצון להשליך הכל כו', אבל אין בזה הגבלה (משום שבהעלם לא

שא) והנה ההתעוררות תשובה יש לבאר בשני אופנים הא' שהתעוררות היא שלא טוב לו היותו למטה שאינו מוצא שום עונג ונח"ר מהיותו למטה לבוש בגוף ונח"ט, וזה שבשעת קירוב המאור שנהרג בו האור עליון נעשה בו התעוררות זאת שלא טוב לו מהיותו למטה וצר לו מאד מזה, והוא חפץ ומשתוקק מאד להיות רק בבחי' עלי' והתכללות למעלה כו', ואינו נותן חשבון לנפשו הן בהלא טוב שלו והן בהטוב שלו, והיינו שאין לו חשבון בנפשו מה לא טוב לו היותו למטה (וואס איז עם ניט גוט) שיכול להיות מפני שנשמתו באה בבחי' צמצום בירידתה למטה שבהכרח שמתצמצם אורה בירידתה כו', וכ"ש בהכחות שלה שאין השגתה למטה דומה כלל כמו השגתה למע' וכמו השגת הנשמות בג"ע כו' וזה לא טוב לו כו', או שהלא טוב הוא מההעלמות וההסתרים שלמטה ומהענינים ההפכיים כו', ואם ה' לו חשבון בנפשו מהלא טוב מהצמצומים של הנפש ומה הכחות דהשגה ואהו"ר אינם כמו היותם למעלה, הלא לכל דבר יש תיקון וישתדל שתהי' השגת נפשו למטה כל מה שאפשר להיות בטוב, וגם ה' מוצא היתרון שיש למטה והוא מ"ש וירם קרן לעמו בחי' המשכה עצמיות דתו' שזהו דוקא למטה, ולא יש להנשמה למעלה אור כזה, ורק לאחר עבודתה למטה בעלייתה לג"ע יש לה זיו תורתן ועבודתן כו', ולמטה דוקא יש המשכה עצמיות דתורה שבא בהשגה ותופס בזה בבחי' עצמיות כו', ואם ה' לו חשבון צדק בהלא טוב מההסתרים ומהענינים ההפכיים הרי ה' לו זה בבחי' מרירות ובתשו' אמיתית שיתקן דרכיו כו', וכאן הרי אינו מתעורר לתקן דרכו רק לצאת כו', והיינו מפני שאין לו חשבון מה לא טוב לו רק שלא טוב לו מה שהוא למטה בלי חשבון כלל כו', וכמו"כ אם ה' לו חשבון בהטוב לא ה' צר לו היותו למטה אדרבא ה' לו עונג בזה, ואז גם רצונו בהעלי' ה' בהדרגה ובאיזה מבוקש טוב, כי ע"י הנחה ותנועה זו בנפשו בהטוב למטה עי"ז ה' העלי' ג"כ במבוקש טוב שהיתה העלי' בבחי' קירוב ודביקות או בבחי' נתינה ומסירה (איבער געגענקניט), אך

(שזהו כמו רקבון דעצבות כו'), רק בהנה"ב שייך שפלות זו מפני שהוא החייב בזה, ומפני שהוא מהקל' ע"כ המיצר שלו הוא שלא ימצא מקום לעצמו כלל כו', ובוה נשבר בעצם מהותו עד שנשתנה ממהותו כו' (וע"ד מינ' ובי' לישד' ב' נרגא כו'), וכנדוע בבע"ת אמיתים שמתהפכים מן הקצה אל הקצה ומשתנים ממהות למהות אחר ממש כו', אבל כאשר התשובה היא מצד הנה"א בלבד (והיא באמת אינו אמיתית גם מצד הנה"א והיא במדמה לבד כו' כנ"ל, וזה בלבד מספיק דמשו"ז אינו פועל מאומה בתיקון דרכיו ומעשיו שמצד הנה"ב כו', וגם מפני שאינו בבחי' חשבון בנפשו ולא בבחי' הרגש פנימי כו' כנ"ל) אין זה שייך להנה"ב כלל כו'. וכמו"כ הוא ג"כ בעבודה בתפלה שיכול להיות התעוררות גדולה בתפלה מצד הנה"א (וזה ג"כ רק בבחי' מקיף כו') ואינו בבחי' שייכות כלל להנה"ב כו', ולאחר התפלה אינו נשאר אפי' רושם ממנה, וע"כ כאשר בא לאיזה דבר תאוה אינו יכול לכבוש רוח תאוותו וגם אינו חושב כלל לאכפ' עצמו כו', דכאשר הוא בעניני הגוף אין להנשמה חלק בזה שתפעל על הגוף והטבעית כו', דכשם שבהתעוררות לא יש חלק להנה"ב, כמו"כ כשהוא בעניני העולם אין בזה חלק להנה"א כו', והיינו שאין להנשמה והגוף שייכות זה לזה וכל א' מהם עומד על טבעו העצמי הנשמה היא בבחי' אין ביותר והגוף הוא בבחי' היש ביותר כו' (ושניהם אינם כפי הכוונה האמיתית כלל כו'). והב' הוא להיפך מן הקצה שגופו בחי' ב"ן בגימ' בהמה הוא בבחי' ביטול היש בקל מאוד כמו מי שלבו רך כקנה לשוב בתשובה תמיד בהכנעה אמיתית וברוח נשברה מאד, וגם בעבודה שבלב בתפלה מיד יתפעל לבו הטבעי גם הוא להבטל לפני ה' יותר מהתפעלות אור הנשמה כו', דבהנשמה אין הענין נרגש כ"כ להיות בה בחי' הביטול באמת כ"א הרגש הענין הוא בהגוף ונה"ט להיותו לב נשבר בעצם, לכן כל ענין אלקי פועל בו הביטול והשפלות ביותר, ואין זה שהנשמה פועלת בהנה"ט רק מצד עצמו כו' (וההתפעלות הוא רק מכללות הענין כי אינו שייך לאיזה השגה פנימית ופרטיות בהתרחבות הענין לפי שאין לו כלים לזה דהיינו שהחושים שלו אינם כלים לקבל איזה ענין בהתרחבות והתיישובות כי מכווץ ובטל הוא בכל הכחות וכאלו אינם כו', ורק הרגש כללות הענין מספיק לו לפעול בו הביטול בהגוף ונה"ט להיותו כלי שבור בעצם כו') (וכמו השפל בעצם שאינו מוצא שום מעלה ומציאות לעצמו כלל, וכמשנת"ל פ' רע"ז ההפך בין ענין לשפל דענינו הוא שהוא בבחי' מציאות ועם זה הוא בבחי' ביטול בתכלית עד שאינו שום מציאות בעצמו כלל, והשפל הוא בבחי' העדר המציאות לגמרי כו'), וממילא בכללותו אינו בבחי' כלי כלל וה"ה כאלו אינו כו'

זה לבד הוא רצונו האמיתי) ה"ז בבחי' התעוררות לבד ואין בזה ענין אמיתי וע"ד תפסת מרובה לא תפסת מקצת כו', וע"כ כאשר יוצא מהתעוררות ובפרט בהמשך איזה זמן מה אינו נשאר מהקודם מאומה ואינו יכול לשלוט כלל על רוח תאוותיו או שאינו חושב בזה כלל לשלוט על הטבעית שלו כו', וזהו מפני שהתעוררות ה' מצד הנשמה לבד ולא ה' בבחי' שייכות אל הגוף (היינו שהלא טוב יהי' בהרגש פנימי, וגם לא יש בו הרגש הטוב הבא מן הגוף בקיום המצות בפועל וכה"ג שגם למוד התורה וכל עשיות הטוב הן ע"י הגוף שכל ההרגש הזה אין לו אז שירצה בזה) ואין להגוף חלק בזה שיתעורר גם הוא בתשובה כו', דכאשר ההתעוררות תשובה בהנה"א היא מההרגש פנימי כהלא טוב בעניני הפרטים שלו שמצד הנה"ב (והוא כשעושה חשבון צדק בנפשו און מיט א שטארקע צו גיטראגענקייט) ה"ז פועל ביטול גדול בהנה"ב כו', וכידוע המשל מאמת המים כשסותמין אותה ה"ה שוברת את הסתימה (לבד מה שלוקחת הסתימה אתה), וכמו"כ כאשר הנה"א הוא במיצר והסתר הנה"ב, הנה כאשר יוצא מהמיצר הזה ה"ז שובר את החומריות והעביות דנה"ב שמתבטל במהות חומריותו כו', ובאמת צ"ל שגם הנה"ב יתפעל בתשובה (שזהו עד"מ שהמים לוקחים אתם את הסתימה כו'), והיינו לא רק שהנה"א צר לו מעניני הנה"ב ומההעלמות כו', כ"א שהנה"ב יהי' לו צר מאד מעניניו כו', והוא אמיתית התשו' כשהיא בשניהם בנה"א ובנה"ב כו', ובנה"ב דוקא שייך ענין זה שצר לו כ"כ עד שאינו מוצא נוחם לנפשו כלל מפני שהוא החייב בזה, ועוד מפני שהוא מן הקל' כו', דהנה בנה"א באמת אינו שייך ענין זה שלא ימצא נוחם לנפשו, הא' שהרי הוא אינו החייב בזה, והעיקר הוא מפני שהוא אלקות בעצם מהותו, ובאלקות אינו שייך שפלות כו' (אזא ארא) (גיפאלנקייט בא זיך כו'), והאמת הוא שהמיצר והלא טוב מהענינים הלא טובים הוא בנה"א יותר הרבה מבנה"ב, אך זהו מפני שזה היפך רצה"ע לגמרי, וזהו מורגש בהנה"א ביותר כו' דגם בהנה"ב צ"ל נרגש איך שהוא היפך רצה"ע כו', אבל בנה"א להיותו אלקות ה"ז נרגש ביותר כו', ועוד זאת מצד טומאת נפשו כו', שהרי הנה"ב הוא מהקל' (ועם היות שמצ"ע הוא בק"ג וע"י הענינים הלא טובים אפי' כשהן תאוות היתר ה"ה יורד ברע גמור ומכ"ש באיזה חטא ועון ר"ל, מ"מ אין זה דומה כמו בהנה"א כו'), והנה"א הרי הוא אלקות והרי טומאת נפשו נוגע מאד וכמ"ש בסש"ב דאין לך עלבון גדול מזה כו', שזהו בירידת נפשו, וכמו"כ מה שפעל הירידה למעלה בבחי' גלות השכינה כו', וע"כ המיצר דנה"א הוא גדול מאד כו', אבל מ"מ אינו שייך בו שפלות זו (דיא ארא) (גיפאלנקייט) שלא ימצא נוחם לנפשו כלל

חומריות הנה"ב, וגם הנה"ב לא טוב לו מאד ואינו מוצא נוחם לנפשו (ויבאר שהנה"א שהצער שלו גדול ביותר מהיפך רצה"ע, ומירידת וטומאת נפשו ר"ל, מ"מ להיותו אלקות אינו שיך נפילת רוח כזאת שלא ימצא נוחם לנפשו, רק הנה"ב להיותו מהקל"ו והוא החייב בזה, הצער הוא שאינו מוצא נוחם לנפשו), וזה הוא מתהפך בעצם מהותו, אבל כאשר הוא בהתפעלות לבד, ה"ז בהתגברות ביותר לפי שעה, והוא שרוצה לצאת מהגוף לגמרי ועכ"פ להשליך כל עניני חייו מנגד, וזה רק מדמה לבד ומסתפק בזה, ואינו נשאר מזה שום רושם (וענין להשליך חייו מנגד שיך בהנה"ב והוא השלכת החומריות). והמדר' חב' שבהנשמה אינו נרגש כ"כ ענין אלקי, והגוף ונה"ט הוא בביטול היש בעצם, ומתפעל מאד מכל ענין אלקי שמתבטל כאלו אינו, וההתפעלות הוא מכללות הענין כי אינו כלי לקבלה ממש.

(וכמשנת"ל פרק הנ"ל דמשה שנא' בו והאיש משה עניו מאד ה' כלי לעצמות א"ס כו', משא"כ בביטול הכל' בבחי' העדר המציאות אינו בבחי' כלי כלל כו').

קיצור. והנה ההתעוררות דתשובה הוא כב' אופנים, הא' שלא טוב לו היותו למטה, אבל צ"ל חשבון והרגש בנפשו מהו הלא טוב, אם מצד עצם הירידה וצמצום הנפש בשכלו ומדותיו, הרי ישתדל בהתגלות שכלו ומדותיו האלקית' וישמח נפשו בקיום התו"מ דלמטה דקא הן בבחי' המשכה עצמיות, ואם מן ההעלמות והסתרים, הרי ישתדל לתקן דרכו, וכאשר הוא בלא חשבון ה"ז רק התפעלות בלי מבוקש ובלי תועלת ובעצם הוא שאינו הפך להיות היפך מבקו בירידתה למטה, והב' שההתעוררות היא מהפרטים דסו"מ וע"ט שהנשמה מתפעלת מאד מזה, וכאשר הוא בהרגש פנימי ה"ז בתשובה אמיתית ופנימיות, ושובר

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם - ש"פ ויצא, תרפ"ט

את האור קודם שנתגלה הוא מפני שאור המושכל הוא כבר נובע מהעלם אל הגילוי מכח המשכיל, אלא שהוא בבחי' האין דחכ' עדיין והוא בחי' כתר שבחכ' ולהיות דבכתר שבחכ' הרי המושכל הוא במציאות אור שכל לכן כבר נרגש אצלו האור והרעבטקייט קודם שנתגלה היינו כמו שהוא בהעלם עדיין, ובא אח"כ בגילוי ממש, בשכל גלוי, והוא הנק' פלא דחכ' שמפלא נעשה אלף שהוא גילוי החכ' וכמו אאלפך חכמה וכידוע דאלף הוא ל' לימוד והיינו כמו שבאה החכמה לגילוי ממש, ואאלפך חכ' היינו כמו שהחכ' באה לגילוי ממקורה בחי' פלא שהוא האין דחכ', דהחכ' כמו שהיא בבחי' פלא נק' סוד הבא לידי גילוי, והיינו עם שהוא עתה סוד וסתום עדיין והוא בבחי' מקיף על החכ' מ"מ הרי הוא עתיד לבא לידי גילוי, וכמו כשאדם לומד איזה שכל עמוק שמבין קצת ממנו ולא כולו, א"כ מה שמופלא ממנו הוא בבחי' מקיף על מוחו, אבל בודאי יבא לידי גילוי שיש בכח שכלו להבין הדבר ויבא לידי גילוי, וא"כ הפליאות מה שמופלא ממנו כעת ונעלם מאתו עדיין אין זה פליאה והעלם אמיתי, דמה שמופלא לגמרי אינו יודע כלל אפילו אפס קצתו ממנו ג"כ, וכמו כשלומד איזה ענין ורואה שיש איזה עמקות בהענין הזה ואינו יודע עדיין מה הוא, (ולא שאינו מבין אותו כ"א אינו

נא) והנה בבחי' ומדר' זו, היינו בחי' כתר שבחכ', הרי ודאי ישנה ממש למציאות אור ההשכלה, שה"ה כח פרטי לאיזה מושכל בפרט, ולא שיש שם שכל ממש כמו שהוא אח"כ בגילוי שהרי זהו במקור עדיין, אבל מ"מ יש שם מציאות אור שכל, והיינו שהוא באופן אותה המציאות של השכל ולא שהוא מציאות זו ממש, אבל הוא באופן של אותה המציאות עד שאי אפשר לומר שאינו מציאות שכל, וכמו כח המושכל שהוא כח היולי על שכל גלוי, אבל הוא בעצמו אינו שכל עדיין, אבל כאן הוא אור אותה ההשכלה ממש הבאה לגילוי אח"כ מאחר שהוא מקורו הפרטי, ויובן זה עד"מ מי שמייגע באיזה דבר מושכל, וכמו באיזה דבר הלכה שאינו מבין ומייגע א"ע להבין אותה, הרי אנו רואין במוחש אשר קודם שמאיר לו האור בגילוי ממש ה"ה מרגיש כבר בשכלו את אור השכל קודם שבא לגילוי ממש והיינו מה שמתחיל להאיר לו שהרי כשאנו מבין את הענין עדיין ה"ה בחשך והעדר האור ואח"כ מתחיל להאיר לו, עם ווערט עם ליכטיג, וואס מיט דער ליכטיקייט הרי אין זה שידע את אור המושכל כלל, אבל כבר יצא מן החשך, און עם הערט זעך בא עם די רעכטיקייט פון דעם ענין ועדיין אינו יודע איך ומה הוא, ואח"כ בא אור השכל בגילוי ממש, והנה מעם וסבת הדבר שמרגיש

בבחי' מקיף (וג"כ בבחי' מקיף המורגש) הנה יבא לידי גילוי
לפי שכתר שבח' הוא מקור פרטי אל המושכל.
קיצור. יבאר דבכתר שבח' ישנה למציאות אור
ההשכלה, וכמו מי שמויגע א"ע באיזה דבר מושכל
מתחיל להרגיש את השכל קודם שבא לגילוי ממש וזהו פלא
לחכ' שמפלא נעשה אלף לשון לימוד.

יודע עדיין מהו העמקות שבוה) אבל הוא יודע עכ"פ שיש
בוה עמקות, שהרי יש עומק כזה שאינו נגש כלל, והיינו
שאינו יודע כלל שיש כאן איזה עמקות אבל כאן הרי יודע
שיש איזה עמקות בהענין והוא לפי שזהו בחי' פלא רחב'
שהוא בבחי' אור שכל, ולכן ה"ה מרגיש עכ"פ שיש בוה
עמקות, וכמו"כ מה שמבין מקצת ממנו והשאר מופלא עדיין

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה – י"ב-י"ג תמוז

ניעט יעשצא, [עוד לא] – עונה הפקיד – סייצאס
זאפישו אוו באלשויו פריחאדנויוא קניגוא, פאטאם דאם
נומער, אי פאלאזים נאקלייקא, ווסיא זדעלאיעם קאק
סליעדויעט פא זאקאנו צעסט צעסטיוא [תיכף ארשמו
בפנסק הגדול של המובאים, אחר כך אתן לו מספר,
ונדביק תיק, הכל נעשה כהוגן, על פי החוק כיאות].

אחאטא טיעבע [מה לך] – אומר פעטיא – סטאלקא
וואיזטסיא עטים גאוונאם, דאיי נא ראסחאד, אי קאניעץ,
וויסיא ראוונא ניע ווידערזשיט, צערעו דיען דווא
אומריאט [להתעסק כל כך בטינוף זה, מסור אותו
להוצאה, וחסל. בין כך ובין כך לא יעמוד, ובעוד יום או
יומים ימות].

ניעט [לא, אחי] – עונה הפקיד – ניעלזא בראט טאק,
מי דאלזשני פא זאקאנו פאסטופיט זאפיסאט יארליצאק
נא סוואיא מעסטא אקוראטניענקא ווידאט נאמער אי
נאקלייקא יעסלי חוואראייעט זאפישעס אי אטפראוים
אטנאשעניע דאקטארו. צטא סעוואדניא סרעדא, וואט
קאק ראז יעסלי אוספעיוא ק סעוואדנישניו אטפראווקו
טאגדא ק סובאטו ניע פאזשע פאניעדעלניקא בודיעט
אסמאטר א וואזמאזשנא יעווא אי ראנשע אסוואבאדיאט
אט ווסעך באלעזנעי [כך לא יתכן. צריכים אנו להתנהג
על פי החוק, לרשום התיק על מקומו, לציין המספר
בסדר נכון, אם חולה הוא, נרשום בפנסק, ונשלח תעודה
לרופא, מה היום, ד' בשבוע – אם רק אספיק לשלוח
היום, ואז בשבת לערך, ועל כל פנים לא יאוחר מיום ב'
תהי' בחינה, ואולי עוד מקודם לכן ישחררו אותו מכל
מחלותיו].

אדנא, פילולקא – אומר פעטיא בפנים צהובות – אי
גאטאווא [פילולקא אחת וחסל].
עטא אוזשע [זה] – עונה הפקיד – דיעלא
נאצאלסטווא, פרידיאט פריקאז ווידאט טאוואר נא
ראסחאד ווידאם טיא פעטיא אוזשע פאריאדאק זנאיעש,

בחדר ההוא עמד רק כסא אחד שבור, וישבתי עליו.
הפקיד מחפש בילקוטי, ואפנה אליו בבקשת תחנון כי
יתן לי להתפלל, לא – עונה הפקיד בכעס וקצף, ובאשר
מושבי הי' מאחוריו והתפילין בידו, לא התמהמהתי אף
רגע ואניח תפילין של יד ותפילין של ראש ואקרא קריאת
שמע והתחלתי ברכות שמונה עשרה, בו ברגע כילה
מלאכתו, מלאכת החיפוש והביקור ויפנה וירא כי הנני
מעוטף בתפילין.

כרגע נשתומם הפקיד ויבט עלי בעינים גדולות, בעיני
תמהון ובהלה ובה ברגע נהפך לחי' רעה, כל דמו נכנס
בפניו, ובשתי ידיו אחז בהשל ראש בקריאת
זשידאווסקאיה מארדא, אוו קארצער פאסאזשו,
פיזיאניאמיה ראזביו, אח דיאוואל טי קאקאיי... [פרצוף
זשיד, אושיבך בצניוק, אבטש פניך, הוי, שד שכמותך...]
וכאשר סיימתי ברכת ומלוך עלינו אתה הי' לבדך
בחסד וברחמים, הוכרחתי לחלוץ התפילין כי יראתי אשר
לא יקרע את הרצועות.

פעטיא – קרא הפקיד – ונוהם ככפיר, חס אני עליך
זקן, כי גם מבלעדי במהרה תמות, כי פניך הלבנים
ושפתך השחורות מעידות עליך כי לא לאורך זמן נטפל
עמך פה, ומסיים לאמר : צעם טי חוואראיעש? סקאזי
[מה מחלתך? הגד].

אנכי לא עניתיו, אך רואה אני כי כל מלאכתם של
הפקידים והממונים הוא להפחיד ולהבהיל את האסירים,
מצחקים הם עם היארליקים כצחוק נער קטן עם הקלפים.
נו צטא? [מה יש?] – שואל פעטיא, ברוגז, ועיניו
בארץ. –

צטא טי ספראשוואיעש? [מה זה תשאל] – עונה
הפקיד – ראוווע טי ניעזנאיעש צטא טיעבע נאדא
דיעלאט? [האם לא תדע מה עליך לעשות?]
צטא, אובראט חלאם? [מה להוציא הרפש?] – אומר
פעטיא – אוזשע זאפיסאן? [האם נרשם כבר?]

ההבלים שלך, לא אתן לך יותר מאת אשר נתתי לך, הלבנים שלך, המטפחות ולא יותר.

אם דבר לך – ממשיך הפקיד דיבורו – יכול אתה לכתוב בקשה אל הפקידים הגבוהים וכאשר תגיע פקודה אז אתן לך ככל אשר יצוו עלי.

בפה – הנני אומר אל הפקיד – הלא אתה הוא הפקיד שלי, ואין דרוש לי פקידים גבוהים ממך, והנני פונה רק אליך, אשר אתה תעשה חסד עמי, ותתן לי התפילין והספרים, הלבנים והמטפחות וכל מיני מאכל שיש לי בלתי דרושים לי.

כמה גדולה היא הכניעה והמענה רך אשר יכולה היא לרכך גם לבו של אבן, כרגע נראה אשר הפקיד נהפך מאכזר לאיש, ומגדר בקדקדו.

ניעלזיא – אומר פעטיא – ניעלזיא סטופאי, אידי [אסור, אסור, קום, לך!]

ניעלזיא – עונה הפקיד – ניע מאגו, בעז נאצאלסטווא ניע מאגו, חאציש פיש זאיאולעניע, נא טיעבא בומאגא אי פיש [אסור, איני יכול, בלי רשות לא אוכל, אם רוצה אתה, כתוב בקשה, הא לך נייר וכתוב].

בישבי בחדרו של הפקיד הלזה, ראיתי טבלה שנרבעה עלי' עלה נרפסת ותוכנה חוקי בית האסורים.

כל אסיר שיש לו כסף בבית הפקידות, יכול הוא לכתוב הבקשות שלו או הידיעות גם במברק, רק שצריך לכתוב על הגליון כי הוצאת המשלוח ינוכה מן כספו המונח בבית הפקידות על חשבונו.

על פי יסוד חוק זה, פניתי אל הפקיד כי חפץ הנני לכתוב דרישתי במברק, אם כי פעטיא ימאן לחכות והגיד דעתו כי יכול הנני לכתוב בחדרו, כי בעוד איזה רגעים עליו ללכת להקיץ את האסירים הישנים, אבל בכל זה הפקיד הרשה לי לכתוב.

ואכתוב שלשה מברקים, כולם בנוסח אחד כזה:

פראשו ראספאראדיסטיא סעיצאס נאצאלניקו שעסטאווא אטדעליעניע ווידאט מניע מאיא באגאמאלעניע תפילין. דוכאוני ראווין י. שנייערסאן, 6 יא אטדעליעניע. סטא שעסטדיעסיאטא קאמנאטא [הנני מבקש לצוות תיכף לפקיד מחלקה הששית למסור לי התפילין שלי. רב דתי י. שניאורסאהן, מחלקה 6 חדר 160].

המברקים שלחתי (1) אל הקטיגור הראשי. (2) אל הפקיד הראשי של שפאלערנא. (3) ואל החוקר דין נחמנסאהן.

אחרי אשר הפקיד קרא שלושת המברקים, נענה בראשו ואמר: באלשאי ראזמאח, וואט קאק פישעט ק אבער פראקוראר, נאצאלניקו ג.פ.א. אי

טיא אוזשע אפיטני [כבר ענין בעד הראשים, אם תבוא פקודה להוציא את הסחורה, אוציא. אתה, פעטיא, יודע כבר את הסדר, בעל נסיון אתה מאז].

זנאיו זנאיו [ידעתי גם ידעתי] – עונה פעטיא – יא אצען ליובליו סמאטרעט קאק אני טאראפעציסטיא צאסיקא דווא טרי, יעסט טאקיע קאגדא טי איך ווידעש אני אידוט קאק מיערטווע נאצינאיעש איך ראזדיעוואט אני אוזשע אומיראיוט, אט סטראחא, עמא ניע חאראשא ניע פריאטנא, וואט קאגדא קראו ליאטטיא וואט פריאטנא סמאטרעט, אינאגדא פיאט שעסט צאסאוו נוזשנא זשדאט אובארקי פאקא קאנצאיעטטיא וואט טאגדא חאראשא זאבאווא, מניע טאק פריאטנא סמאטרעט פריאמא אודאוואלסטוויא [אובה אני מאד לראות כיצד מפרפרים הם ביסוריהם שעתיים או שלש, יש אמנם, כשמוכיל אתה אותם מתהלכים כמתים, אך תתחיל להפשיט בגדיהם והם מתים כבר מפחד. זה לא טוב, לא נעים, לעומת זה כאשר שותת דם, אז נעים להסתכל, לפעמים צריך לחכות חמש או שש שעות עד שהעסק נגמר, אז, רק אז, משמח, כל כך נעים לי להסתכל בהם אז, עונג ממש!]

נא קאנצענא – אומר הפקיד – ווסיא גאטאווא, יארליק 26818 פאמעסטיט אוו 160 קאמנאטו נאקלייקא צעטווארטאיי [נו, גמרתי כבר, הכל מוכן, תיק 26818 להובילו לחדר 160 מספר ארבעה]. ופונה אלי ואומר טיעפער סטאריק טיבע, זאוואוט, סטא שעסטדיעסאטי צעטווארטי סטופאי, פעטיא, פרינימאי סטא שעסטדעסיאטי צעטווארטי, ראפשיש נא פאלוצעניע סטא שעסטדעסיאטי צעטווארטי אי גאטאווא [עכשיו שמך זקן הוא "מספר 160 הרביעי". לך פעטיא, קבל מספר 160, רביעי. תחתום על קבלת מספר 160 הרביעי, וחסל].

פעטיא כותב וחותר והפקיד עומד עליו ומביט בגאון ובפנים צהובות ומסיים: חאראשא ווסיא אוו פאריאדקע [טוב, הכל בסדר].

נא טיעפער – אומר פעטיא – טי אוזשע מאי, חאדי סטופאי נא אטדיך, בערי וועשצי [עכשיו אתה שלי. קום לך למנוחה, קח חפצין].

הושטתי ידי לקחת התפילין המונחים על השולחן, כי כל התפילין היו מעורבים יחד, ותודה לאל אשר הפקיד לא פתח את הבתים, ולקחתי התפילין והנחתים בסדר ודמיתי פן ואולי יתן לי התפילין עמי לחדר.

בתחנונים דברתי את הפקיד כי יתן אותם לי, והגדתי לו אשר כן הבטיחו לי, וישחק הפקיד בקול, ויאמר לי, זקן שכת על הכל, דע כי אסיר אתה, ועוזב את כל

רוח – נא ראזרעשעניע אי אטפראווקו טעלעגראמי [על פי החוק צריך הפקיד לתת אישור על רשיון ומשלוח מברק].

ומכיון שהזכרתי החוב על פי חוק, נכנע הפקיד, ותיכף לקח פיסת נייר וכתב עליו נוסח הקבלה, ויניח את החותם שלו, וכן הניח חותמו על כל מברק ומברק ויניחם במעטפה גדולה, כנראה אשר שם מתקבצים אצלו כל הניירות והתעודות אשר הוא שולח אל בית הפקידות.

ובכן, גמרתי מסכת גיהנום מדור שלישי, והולך הנני על יד המלוה פעטיא ההולך ומקלל אותי, ואת כל האנשים הנמצאים על פני תבל ומפחדני בפחד מות.

סליעדאוואטיעליו (השגות גדולות לו, ראה איך הוא כותב לקטיגור הראשי, לפקיד הראשי ולחוקר הדין) – ויצחק בשחוק גדול.

אנכי ידעתי כי צריכים לדרוש מאת הפקיד שובר כי קיבל שלשה מברקים ואשר ישלחם באפשרות הראשונה. קאנטשיל – שואל פעטיא – טיפער אוזשע אוספאקאליסיא, סטופאי [הגמרת? עכשיו נרגעת כבר, נלך].

א קוויטאנציא נא פאסילקו טעלעגראמי [והיכן השובר על משלוח המברקים] – הנני פונה אל הפקיד.

טשטא זא קוויטאנציא, [איזה שובר?] – עונה הפקיד. סלעדו יאמוע פא זאקאנו קוויטאנציא – עניתי בקור

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

חיל הנסיך לחם את גדודי חמעלניצקי אבל לא יכול להם, וכבוא השמועה אשר גדודי חמעלניצקי פורעים פרעות בישראל, הכריז הרמ"ז אשר היהודים יושבי אחוזות אדוניו הנסיך, יעתיקו מושבם לאחוזות החדשות של הנסיך.

היהודים, פליטי חרב חמעלניצקי, שנתיישובו באחוזות החדשות התחילו לאט לאט לסחור את יכול הארץ, ובמשך איזה זמן התחילו להתבצר במעמד כלכלי טוב.

לרגלי עבודתו החרוצה של הרמ"ז בעזרת בניו ר' אהרן שלמה ור' ירחמיאל ובעזרתם של הפקידים היהודים והסוחרים קוני היבול וסוחרי הארץ, שגשגו אחוזותיו החדשות של האדון ויתעשר מאוד.

ובכוא הנסיך ממסעו, וימצא את אחד הארמונים במחוזות החדשים מוכן לשבתו מעוטר בכלי ביתו האהובים לו מסודרים לפי טעמו, נתן - לאות תודה - במתנה להרמ"ז את אחוזת העיר גלוצאוו ואגפי' לצמיתות.

שלושה בנים היו לו להרמ"ז, ר' אבא, ר' אהרן שלמה ור' ירחמיאל, וארבע בנות נשואות לתלמידי חכמים ידועים.

משלושת בניו, רק הבכור ר' אבא הי' יושב אהל ועוסק בתורה ועבודת השי"ת בשקידה עצומה, והשאר עסקו במסחר וקנין.

הרמ"ז נפטר בשיבה טובה ויעזוב אחריו שם טוב ורכוש גדול, וימכרו בניו וחתניו את נחלת אביהם ויחלקו ביניהם, מלבד חלק עשירי אשר נתנו לצדקה, כפי צוואתו, ויפרישו מעשר גם כל אחד מחלקו.

הבכור ר' אבא הי' זמן רב חשוך בנים, ורק לעת זקנתו בזווג שני נולד לו בן ויקרא לו בשם אביו מאיר זלמן.

ילד טוב ובריא הי' מאיר זלמן, ובהיותו בן שלוש הכניסו אביו לחדר, וכבן חמש כבר רכש לו ידיעה נכונה לפי ערך גילו, ואביו חבבו מאוד.

אבל לא ארכו הימים, ונתייתם מאביו הגאון. ואמו להיותה עדיין צעירה לימים נישאת – כעבור שנתיים אחרי פטירת אביו – לאחד מקרובי אביו המנוח, איש יודע תורה ועוסק במסחר וקנין.

אביו חורגו התעניין בחנוכו, וימסרו למלמדים טובים, ובהגיעו לשנת הארבע-עשרה הוליתו אמו לשיבת סמארגאן שהיתה מפורסמת אז בשם טוב.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

[שלחי סיון תרפ"ג]

מוה"ר יהודא ליב שי

שלום וברכה

אליהם, ובטח מהם אשר שינו מקום מושבם, וידידם אינו יודע על בירור, וחפץ מאד מאד לענג רוחם בקירוב הדעת בהודעת שלום וברכה, אשר ע"כ מעמ[נ]ס עליך כי תקח על עצמך לבוא אתם בכתובים ולדעת משלומם ומהנעשה אתם, וכן להשתדל לסדר אשר יהי משפיע נוסע אליהם, או מי מהתמימים שי' אשר בשם יקחו חלק בזה. והשייית יהי בעזרו ובגלל התעסקותו זאת יזכה בחתנא טבא בקרוב ויראה רוב נחת בכל אשר לו ברו"ג. והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש.

ידידינו אנ"ש שי' אשר בסביבות מחנם, וכן במקום דודו רמ"מ שי' (אחי אביו שי') ובמקום ר' אנשיל שי' אראנאוטש והסמוכים אליהם, רעבים גם צמאים לדעת ולשמוע כאשר היו רגילים מאז ומקדם, וגם אוהבם האמיתי חפץ לדעת משלומם הטי' ומכל הנעשה עמהם לטובה ולברכה. ומרוב הטלטולים נאבדו האדרעסין

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

7 והוא בכלל הכתוב לגבי איסור שרצים (ויקרא יא כט) 'בְּשָׂרָן הַשָּׂרִץ
8 על הָאָרֶץ'. אבל אם התלעצה כשהקישוא תלוש, התולעת מותרת,
9 לפי שאינה קרויה שורץ על הארץ עד שתצא מהקישוא ותהלך
10 על גבי הקרקע. ולפי זה יש לאסור גם תולעת שנמצאה בדבר
11 תלוש כאשר לא ידוע מתי היא נוצרה, מחשש שמא נוצרה בעוד
12 הפרי מחובר לארץ. אך מדברי רב הונא יש ללמוד,

1 הונא, כָּל בְּרִיָּה שֶׁאֵין בּוֹ עֵצִים, אֵינוֹ מִתְקַיֵּים שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשׁ.
2 הגמרא מביאה מה הנפקא מינה בדין זה. מבארת הגמרא: אָמַר רַב
3 פָּפָא, שְׁמַע מִיָּנָה מְדַרְבֵּי הוֹנָא, לִגְבִי הָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל, קִישוּת
4 שֶׁהִתְלַעַ פְּאִיפִּיהּ – קישוא שהתלע בעורו מחובר לקרקע, אִסוּרָה
5 התולעת באכילה משום שהתולעת מהלכת בתוך הקישוא
6 שמחובר בקרקע, והרי זה נחשב שהתולעת שרצה על הארץ,

ווי וואנט משיית נאו!

פרשת חקת פותחת במצות "פרה אדמה", שבאפורה היו משתמשים כדי לטהר את הטמאים ב'טמאת מות', לפני שהם עלו למשכן, או לבית המקדש.

וכך כותב הרמב"ם בספרו "משנה תורה", "היד החזקה": "תשע פרות אדמות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה. ראשונה עשה משה רבנו, שנייה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חרבן הבית (השני). והעשירית יעשה המלך המשיח, מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון".

כפי שפגדיר הרמב"ם בהקדמתו, ספר זה הוא "הלכות הלכות", ומדוע כאן הוא מאריך ומספר לנו על כל הפרות שהיו, וגם מוסיף תפלה שאת הפרה העשירית יעשה המלך המשיח "מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון"?

אלא כאן רוצה הרמב"ם ללמד אותנו הלכה חשובה:

לא מספיק להתפלל על ביאת המשיח, בזמנים מיחדים כמו בשעת התפלה. אלא גם אם מזכירים בדרך אגב את ביאת המשיח, אנו מיד צריכים להוסיף תפלה שנוזקה לביאתו תכף ומיד ממש!

יהודי יודע, שכל עוד לא באה הגאולה - משהו תמיד חסר ושום דבר לא יכול להיות משלם. לכן הוא מצפה כל הזמן לגאולה, בה כבודו של השם יתגלה בכל העולם כלו, וכל הנבכרים ידעו ויכירו את השם, והעולם יגיע לשלמות שלו, "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

לכן הרמב"ם מאריך ומספר על הפרות שנעשו, עד הפרה העשירית שיעשה המלך המשיח ומוסיף את התפלה "מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון", כדי ללמד אותנו עד כמה חשוב להתפלל ולבקש את הגאולה בכל רגע אפשרי. ואם אנו עוסקים במצות פרה אדמה, אנו נזכרים שפיוס חסר לנו את המצוה הזאת ואנו מיד מתפללים לביאת המשיח, "מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון".

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך כח, עמוד 131. מתוך 'נשמת דאורייתא')

"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה
שני פירושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים. ופירש
ה"צמח-צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאוחדים עמו,
שמרגישים את עניינו
היום יום כה סיון

דגמה תיה

פעם, כשהרבי הרי"צ היה עדין ילד קטן, עוד לפני בר מצוה, הוא הלך יום אחד בשוק. פתאום ראה מחזה לא נעים: שוטר התנהג בצורה קשה מאוד ליהודי, צעק עליו ואף הכה אותו.

הרבי היה רק ילד, אבל לבו כאב לראות איך מתיחסים כן ליהודי. למרות שהשוטר היה אדם גדול וחזק, הרבי לא פחד. הוא נגש אליו, צעק עליו שיפסיק, ואף דחף אותו.

השוטר כעס מאוד. הוא תפס את הילד והוביל אותו לבית הסהר. שם הכניס אותו לחדר קטן וחשוך מאוד, ונעל את הדלת.

הרבי נשאר לבדו בבית הסהר, בחשך. פתאום הוא שמע קול של גניחה מאחת הפנות של החדר. הוא נבהל מאוד, כי לא ידע מי נמצא שם איתו. אבל מייד נזכר בדבר חשוב: הקדוש ברוך הוא שומר על כל יהודי, וגם על כל ילד יהודי, בכל מקום.

ואז חשב לעצמו: גם אם אני נמצא עכשיו בבית הסהר, בחדר חשוך, אני עדין ילד יהודי. צריך לנצל את הזמן.

הרבי התחיל לחזור בעל-פה משניות ודברי תורה שלמד. הוא ישב בחשך וחזר שוב ושוב על המשניות שידע.

כעבר זמן קצר התברר מה שקרה באמת. גלו שהשוטר עצמו גנב עגל והחביא אותו באותו חדר חשוך בבית הסהר. אותו קול גניחה שהרבי שמע – היה הקול של העגל. השוטר האשים את היהודי שכביכול גנב אותו, אבל בסוף גלו את האמת, שחררו את הרבי והענישו את השוטר.

כשהרבי חזר הביתה, הוא ספר לאביו את כל מה שקרה. אביו שבח אותו מאוד ואמר לו: תראה איזה הבהל יש בין אדם לבהמה. באותו חדר ישבו יחד ילד יהודי ועגל. העגל נשאר עגל, אבל אתה ישבת וחוורת משניות. כך רואים את הכתוב: "מותר האדם מן הבהמה" – אדם יהודי קשור אל הקדוש ברוך הוא על-ידי התורה.

מהספור הזה אפשר ללמד כמה הוראות:

א. כל ילד יהודי צריך להשתדל ללמוד עניני תורה, פסוקים ומשניות בעל-פה, כדי שבכל מקום ובכל מצב יוכל לחזור בעל-פה עניני תורה, גם כאשר אין תחת ידו חמש, משניות וכיוצא בזה. הנהגה כזו מורה שהוא ילד יהודי אמתי, והוא שונה משאר הילדים שבועלים.

ב. גם כאשר נמצאים בחשך הגלות, ואפילו כאשר יש רדיפות משוטט וכיוצא בזה – אין להתפעל מכל זה, אלא נעמדים בתקף המתאים עבור עניני יהדות ועבור כל יהודי. והנהגה זו מחזקת את הקשר שבין הילד היהודי לקדוש ברוך הוא..".

(מעובד על-פי שיחת ל סיון תשמ"א. מתוך 'שמעתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת חוקת-בלק

פרשת חוקת

יט « וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: **ג** זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה לאמר דבר | אל־בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה על: **ג** ונתתם אתה אל־אלעזר הכהן והוציא אתה אל־מחויז למחנה ושחט אתה לפני: **ד** ולקח אלעזר הכהן מִדְּמָה בֹּאֲצֵבָעוֹ וְהוּא אֶל־זֶכֶח פָּנָי אֶהֱל־מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פְּעָמִים: **ה** ושרף את־הפרה לעיניו את־ערה ואת־בשרה ואת־דְּמָתָה עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָאֵל: **ו** ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל־תוך שרפת הפרה: **ז** וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן עד־הערב: **ח** והשרף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־הערב: **ט** ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והייתה לעדת בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: **י** וכבס האסף את־אפר הפרה את־בגדיו וטמא עד־הערב והייתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: **יא** הנגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת ימים: **יב** הוא יתחטא־בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם־לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי יטהר: **יג** כל־הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את־משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו:

יד זאת התורה אדם פיימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־אשר באהל יטמא שבעת ימים: **טו** וכל פלי פתוח אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא הוא: **טז** וכל אשר־יגע על־פני השדה בחלל־הרוב או במת או־בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים: **יז** ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל־פלי: **יח** (ע"כ בחול) **יח** ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על־האהל ועל־כל־הכלים ועל־הנפשות אשר היו־שם ועל־הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: **יט** והזה הטהר על־הטמא ביום השלישי וביום השביעי וטמא ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: **כ** ואיש אשר־יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את־מקדש יהוה טמא מי נדה לא־זרק עליו טמא הוא: **כא** והייתה להם לחקת עולם ומוזה מִי־הנדה וכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד־הערב: **כב** וכל אשר־יגע־בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד־הערב: **כג** « ויבאו בני־ישראל כל־העדה מדבר־צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: **כד** ולא־היה מים לעדה ויקהלו על־משה ועל־אהרן: **כה** וירב העם עם־משה ויאמרו לאמר ולו געענו בגוע אחינו לפני יהוה: **כו** ולמה הבאתם את־קהל יהוה אל־המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: **כז** ולמה העליתנו ממצרים להביא אותנו אל־המקום הרע הזה לא | מקום זרע ותאנה וגפן ורמון

בְּאַרְצָךָ לֹא נַעֲבֹל בְּשֶׁדָּה וּבְכָרִם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי
בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמִּלֶּכֶךְ גִּלְדִּי לֹא נִפְתָּה יָמִין וּשְׂמֹאל
עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ: ^ח וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אָדָם לֹא
תַעֲבֹר בִּי פֶן-בַּחֲרֹב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ: ^ט וַיֹּאמְרוּ
אֲלֹהֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם-מִימִינִי
נִשְׁתָּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנִתְּתִי מִכָּרֶם רַק אִין-דִּבֶּר
בְּרַגְלִי אֶעֱבֹרָה: ^כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אָדָם
לְקִרְאָתוֹ בָּעָם כָּבֵד וּבִיד חֲזָקָה: ^{כא} וַיִּמָּאן
אָדָם נָתַן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגֻבְלוֹ וַיִּטּ יִשְׂרָאֵל
מַעֲלוֹ: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

וישלח משה מלאכים (כ, יד)
ה'משה' שבכל אחד מישראל שולח מלאכים מ'קדש'
שבכל אחד מישראל, אל מלך, אלה שהקב"ה מסר להם את
ההנהגה בזמן הגלות - אדום, כה אמר אחיד ישראל - אף
שגוף יהודי נדמה בחקמיותו לגוף לא-יהודי, ו'אחים' הם,
כי שניהם זקוקים לאכילה ושתיה וכדומה, הגה דרך המלך
- מלכו של עולם, דרך ה', גלגל - בכל הקשור לדתנו, למוד
התורה קיום המצוות ומנהגי ישראל.

(לקוטי שיחות יח עמ' 468)

שליש ^{כב} וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-
הָעֵדָה הָרַח הָהָר: ^{כג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
וְאֶל-אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עֲלִי-גִבּוֹל אֶרֶץ-אָדָם
לֵאמֹר: ^{כד} יֵאָסֶף אַהֲרֹן אֶל-עַמּוּי כִּי לֹא יָבֹא
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר-
מְרִיתֶם אֶת-פִּי לְמִי מְרִיבָה: ^{כה} קַח אֶת-אַהֲרֹן
וְאֶת-אַלְעָזָר בְּנֵי וְהַעֵל אֹתָם הָרַח הָהָר:
^{כו} וְהִפָּשַׁט אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת-
אַלְעָזָר בְּנֵי וְאַהֲרֹן יֵאָסֶף וּמֵת שָׁם: ^{כז} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלֵה אֶל-הָרַח הָהָר לְעֵינֵי
כָּל-הָעֵדָה: ^{כח} וַיִּפָּשַׁט מֹשֶׁה אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו
וַיִּלְבַּשׁ אֹתָם אֶת-אַלְעָזָר בְּנֵי וּמֵת אַהֲרֹן שָׁם
בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן-הָהָר:
^{כט} וַיֵּרְאוּ כָּל-הָעֵדָה כִּי גָזַע אַהֲרֹן וַיִּכְּסוּ אֶת-

וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי
הַקֹּהֵל אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמֶר כְּבוֹד-יְהוָה אֲלֵיהֶם: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון (כ, ה)
יש לשאל, בשלמא חטה ושעורה כלולים ב"זרע", אבל
מדוע לא הזכירו זית שמן ודבש (דבש תמרים). ויש לומר,
ששעננתם היתה שהבטחו להם פרות חדשים שלא היו
במצרים, ובפעל הביאום למקום שאין שם פרות הללו. ואילו
שמן ודבש היו להם גם במדבר: שמן - הרי הדליקו גרות
המנורה. דבש - כשביאו לאילים מצאו שם שבעים תמרים.
(שיחת ש"פ חקת תשמ"ה)

שני וַיֵּדְבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ח קַח אֶת-
הַמִּטָּה וְהַקֹּהֵל אֶת-הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן אֶחָיִד
וְדִבַּרְתֶּם אֶל-הַפֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימִינִי
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן-הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת-
הָעֵדָה וְאֶת-בְּעִירָם: ^ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמִּטָּה
מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶת-הַקֹּהֵל אֶל-פְּנֵי הַפֶּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּ-נָא
הַמּוֹרִים הַמִּן-הַפֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מִים:
^י וְיִרְם מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ וַיַּךְ אֶת-הַפֶּלַע בְּמִטָּחוֹ
פַּעַמִּים וַיֵּצֵאוּ מִים רַבִּים וַתִּשֶׁת הָעֵדָה
וּבְעִירָם: ^{יא} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
עַן לֹא-הִיאֲמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת-הַקֹּהֵל הַזֶּה אֶל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם: ^{יב} הִמָּה מִי מְרִיבָה
אֲשֶׁר-רָבּוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה וַיִּקְדַּשׁ בָּם: ^{יג} וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מִלָּאכִים מִקִּדְשׁ אֶל-אָדָם
כֹּה אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת
כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מַצָּאתִינוּ: ^{יד} וַיֵּרְדּוּ אֲבִיתֵינוּ
מִצְרִימָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיַּרְעוּ לָנוּ
מִצְרַיִם וְלֹא-בִתְּנוּ: ^{טו} וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּשְׁמַע
קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מִלָּאךְ וַיֵּצֵאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה
אֲנַחְנוּ בְּקִדְשׁ עִיר קִצָּה גְבוּלְךָ: ^{טז} נַעֲבֹרָה-נָא

אָהרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: **כא** וַיִּשְׁמָע הַכֹּהֲנִים מִלֶּדְעָרֵל יֵשֵׁב הַנֹּגֵב בִּי בֵּא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב | מִמֶּנּוּ שְׂבִי: **כב** וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תִּתֵּן אֶת-הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמְתִּי אֶת-עֲרִיהֶם: **כג** וַיִּשְׁמָע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת-הַכֹּהֲנִים וַיִּחַרֶם אֶתָּהֶם וְאֶת-עֲרִיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם חֶרְמָה: **כד** וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר דֶּרֶךְ יַם-סוּף לִסְבָּב אֶת-אֶרֶץ אֲדוֹם וַתִּקְצַר גִּפְשֵׁי-הָעָם בַּדֶּרֶךְ: **כה** וַיִּדְבֹּר הָעָם בְּאֱלֹהִים וּבִמְשֶׁה לֵּמָּה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנִפְשָׁנוּ קָצָה בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל: **כו** וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנֹּחָשִׁים הַשֶּׂרָפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת-הָעָם וַיָּמָת עִם-רַב מִיִּשְׂרָאֵל: **כז** וַיָּבֹא הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲמָאנוּ כִּי-דִבַּרְנוּ בַיהוָה וְכִךְ הִתְפַּלֵּל אֶל-יְהוָה וַיֹּסֶר מֵעֲלֵינוּ אֶת-הַנֹּחָשׁ וַיִּתְּפֵל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: **כח** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל-נֶסֶם וְהָיָה כָל-הַנֹּשֹׁךְ וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי: **כט** וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נָחָשׁ נְחָשֶׁת וַיִּשְׁמָהּ עַל-הַנֶּסֶם וְהָיָה אִם-נִשְׁךְ הַנֹּחָשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט אֶל-נֹחָשׁ הַנִּחָשֶׁת וְחָי: **ל** וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנוּ בְּאֵבֶת: **לא** וַיִּסְעוּ מֵאֵבֶת וַיִּחַנוּ בְּעֵיִי הָעֵבְרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: **לב** מִשָּׁם נִסְעוּ וַיִּחַנוּ בְּנַחֵל זָרָד: **לג** מִשָּׁם נִסְעוּ וַיִּחַנוּ מֵעֵבֶר אֶרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַזֶּה מִגִּבְלֵי הָאֲמֹרִי כִּי אֶרְנוֹן גִּבּוֹל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֲמֹרִי: **לד** עַל-כֵּן יֹאמֶר בְּסֵפֶר מִלְחָמַת יְהוָה אֶת-וְהֵב בְּסוּפָה וְאֶת-הַנִּחָלִים אֶרְנוֹן: **לה** וְאֲשֶׁר הַנִּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לִשְׁבֹּת עַר וְנִשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב: **לו** וּמִשָּׁם בָּאָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶסֶף אֶת-הָעָם וְאֶתְּנָה לָהֶם מַיִם: **לז** וְאֵז יֵשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלָי בְּאֶרֶץ

עֲנִי-לָהּ: **ח** בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמִּדְבָּר מוֹתָנָה: **ט** וּמִמִּתְנָה נִחְלִיאֵל וּמִנִּחְלִיאֵל בְּמוֹת: **י** וּמִבְּמוֹת הַנִּיָּא אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל-פְּנֵי הַיִּשְׁמִיָּן: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהָיָה כָּל הַנֶּשֶׁךְ וְרָאָה אוֹתוֹ וְחָי (כא, ח)

"בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין כִּלְפֵי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לָבָם . . . הָיוּ מִתְרַפְּאִים" (רש"י). וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לָבָם - הָיוּ כָּל הַלֵּב, כּוֹלֵל הַיָּצֵר הָרַע. וְאֶתְהַפְּכָא זוּ בְּנֶפֶשׁ, הַפִּיכֵת הַיָּצֵר הָרַע לְטוֹב, פְּעֵלָה אֶתְהַפְּכָא גַם בְּעוֹלָם: הַנֶּחָשׁ עֲצָמוֹ, שֶׁהָמִית עִם רֵב, הִבִּיא רְפוּאָה וְחַיִּים.

(לקוטי שיחות יג עמ' 75)

רביעי כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֲמֹרִי לֵאמֹר: **כב** אֲעֹבְרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נִטָּה בַשָּׂדֶה וּבִכְרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי בָאָר בַּדֶּרֶךְ הַמִּלָּךְ גִּלְדָּךְ עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גִּבְלְךָ: **כג** וְלֹא-נָתַן סִיחֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרֹאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יְהִצָּה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: **כד** וַיִּפְּחוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי-חֶרֶב וַיִּירֶשׁ אֶת-אֶרְצוֹ מֵאֶרְנוֹן עַד-יַבֵּץ עַד-בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָז גִּבּוֹל בְּנֵי עַמּוֹן: **כה** וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל-עָרֵי הָאֲמֹרִי חֲשִׁבּוֹן וּבְכָל-בְּנֵי-חֵי: **כו** כִּי חֲשִׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא וְהוּא גִבְלֵם בְּמִלָּךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד-אֶרְנוֹן: **כז** עַל-כֵּן יֹאמְרוּ הַמִּשְׁלִיִּם בָּאוּ חֲשִׁבּוֹן תִּבְנֶה וְתִבְנוּן עִיר סִיחֹן: **כח** כִּי-אִישׁ יֵצֵא מִחֲשִׁבּוֹן לַהֲבָה מִקְרִית סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאָב בְּעָלֵי בְּמוֹת אֶרְנוֹן: **כט** אוֹיֵלְךָ מוֹאָב אֲבָדָה עִם-כָּמוֹשׁ נָתַן בְּנָיו פְּלִיטָם וּבְנֵיהֶם בַּשָּׂבִית לְמִלָּךְ אֲמֹרִי סִיחֹן: **ל** וַיִּנָּרֶם אֲבָד חֲשִׁבּוֹן עַד-דִּיבֹן וְנָשִׁים עַד-נִפְחָ אֲשֶׁר עַד-מִידְבָּא: **לא** וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי: **לב** וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל

שָׁלַח אֵלָיו: ^א הִנֵּה הָעַם הֵיכָא מִמְצְרִים וַיִּכַּם
אֶת־עֵין הָאָרֶץ עֲתָה לָכֶּה קִבְּה־לִּי אֹתוֹ אוּלַי
אוּכַל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִיו: ^ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת־הָעַם
כִּי בָרוּךְ הוּא: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

פי עצום הוא ממני (כב, ו)

כתב השל"ה, שבלק הנה חכם גדול ונדע שהעוצמה של
בני ישראל, מלכות בית דוד ומשיח, תצא ממנו (דוד המלך
יצא מרות המואבית). לפי זה יש לבאר מה שפרשה בתורה
נקראת "בלק", הפך "ושם רשעים ירקב". שכן, "בלק" מורה
על אתהפכא בתכלית העלוי - הפיכת מלך מואב, כך שתצא
ממנו מלכות בית דוד ומשיח.

(לקוטי שיחות כח עמ' 275)

חמישי ^א וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקֹד וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי בָלָק
לְכוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לִתְתִּי לְהִלָּךְ
עִמָּכֶם: ^ב וַיִּקְוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק
וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בָּלָעַם הִלָּךְ עִמָּנוּ: ^ג וַיֹּסֶף עוֹד
בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מֵאַלְהָ:
^ד וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק
בְּנִצְפֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלָּךְ אֵלָיו: ^ה כִּי־כִבֶּד
אֶכְבֶּדְךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה
וְלִכְהֶנָּה קִבְּה־לִּי אֶת הָעַם הַזֶּה: ^ו וַיַּעַן בָּלָעַם
וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדִּי בָלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֶא
בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה
אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה: ^ז וַעֲתָה שָׁבוּ
נָא בֹזֵה גַם־אַתֶּם תִּלְיָלָה וְאַדְעָה מִה־יִּסְרָף יְהוָה
דְּבַר עַמִּי: ^ח וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֵימֹר
וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לָךְ
אַתָּם וְאִךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדָּבַר אֵלַיךְ אֹתוֹ
תַעֲשֶׂה: ^ט וַיָּקָם בָּלָעַם בִּפְקֹד וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־אַתָּנּוּ
וַיִּלָּךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב: ^י וַיַּחֲרִיף אֱלֹהִים כִּי־
הוֹלִיךְ הוּא וַיִּתְּצֵב מִלֵּאָדָּה יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשֹׁמֵן לוֹ
וְהוּא רֹכֵב עַל־אַתָּנּוּ וְשָׁנִי נִעְרִיו עִמּוֹ: ^{יא} וַתֵּרָא

אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי־הָיִדֹשׁ קָרִי וַיִּזְרֹשׁ
אֶת־הָאֹמֶר אֲשֶׁר־שָׁם: ^{יב} וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ
הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹז מִלֶּךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא
וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרְעִי: ^{יג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר
עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מִלֶּךְ הָאֹמֶרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:
^{יד} וַיָּפּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הַשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ:
כב ^א וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב
מֵעֶבֶר לִירְדֵן יִרְחוֹ: ססס

פ"ו פסוקים, למידב"א סימן

פרשת בלק

כב ^א וַיֵּרָא בָלָק בְּנִצְפֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה
יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶרִי: ^ב וַיַּגֵּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מְאֹד
כִּי רַב־הוּא וַיִּקָּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ג וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִין עֲתָה יִלְחָכוּ הַקָּהָל
אֶת־כָּל־סִבִּיבֵיתָנוּ בְּלִחָד הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשִּׁדְרָה
וּבְלָק בְּנִצְפֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא:
^ד וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־בָּלָעַם בְּנִצְפֹר פְּתוּרָה
אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר
הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶסֶף אֶת־עֵין
הָאָרֶץ וְהוּא יוֹשֵׁב מִמְּלִי: ^ה וַעֲתָה לִכְהֶנָּה
אֲרַהֲלִי אֶת־הָעַם הַזֶּה כִּי־עַצוֹם הוּא מִפְּנֵי
אוּלַי אוּכַל נִכְבְּדֻּבּוֹ וְאֶגְרֹשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי
יִדְעִתִּי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֹּאֵר
וְיֹאדָּר: ^ו וַיִּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מְדִין וַקְסָמִים
בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָלָק:
^ז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינּוּ פֹה הַלְיָלָה וְהִשְׁבַּתִּי
אֶתְכֶם דָּבָר כְּאֲשֶׁר יִדְבַּר יְהוָה אֵלַי וַיִּשְׁכְּבוּ
שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם: ^ח וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־
בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: ^ט וַיֹּאמֶר
בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בְּנִצְפֹר מֶלֶךְ מוֹאָב

הָאֶתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחִרְבוֹ
שְׁלוּפָה בִידּוֹ וַתֵּט הָאֶתוֹן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ
בַּשִּׁדָּה וַיָּךְ בַּלָּעַם אֶת־הָאֶתוֹן לְחַטָּאתָהּ הַדֶּרֶךְ:
כֹּה וַיַּעֲמֹד מִלְאָךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַכֹּרֵמִים וְגֵר
מִזֶּה וְגֵר מִזֶּה: כֹּה וַתֵּרָא הָאֶתוֹן אֶת־מִלְאָךְ
יְהוָה וַתֵּלַחֵץ אֶל־הַקִּיֹּר וַתֵּלַחֵץ אֶת־רֶגֶל בַּלָּעַם
אֶל־הַקִּיֹּר וַיִּסַּף לְחַפְתָּהּ: ט וַיִּסַּף מִלְאָךְ־יְהוָה
עָבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ: ט וַתֵּרָא הָאֶתוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה
וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בַּלָּעַם וַיַּחֲרִיף אֶף בַּלָּעַם וַיָּךְ
אֶת־הָאֶתוֹן בַּמַּקֵּל: כֹּה וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי
הָאֶתוֹן וַתֹּאמֶר לְבַלָּעַם מַה־עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי
הִפִּיתִנִי זֶה שֶׁלֹּשׁ רִגְלִים: כֹּה וַיֹּאמֶר בַּלָּעַם
לְאֶתוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בִּידִי כִי
עָתָה הִרְגֵּתִיךָ: ז וַתֹּאמֶר הָאֶתוֹן אֶל־בַּלָּעַם
הֲלוֹא אֲנֹכִי אֶתְנֶךָ אֲשֶׁר־רִכַּכְתָּ עָלַי מַעֲוֹדְךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הִהָסַפְנִי הַסִּפְנָתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: ח וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בַּלָּעַם
וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחִרְבוֹ
שְׁלֹפָה בִידּוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לֵאמֹר: ט וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִפִּיתָ אֶת־אֶתְנֶךָ זֶה
שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֵצְאֵתִי לְשִׁטֹּן כִּי־יִרְט
הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי: ט וַתֵּרָאֵנִי הָאֶתוֹן וַתֵּט לִפְנֵי זֶה
שֶׁלֹּשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִי עָתָה
גַּם־אֲתַכָּה הִרְגֵּתִי וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי: ט וַיֹּאמֶר
בַּלָּעַם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי בִּי לֹא יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה נֹצֵב לִקְרָאתִי בְּדֶרֶךְ וְעָתָה אִם־רָע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי: ט וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה
אֶל־בַּלָּעַם לָךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאִפֹּס אֶת־הַדֶּבֶר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִּדְבֹּר וַיֵּלֶךְ בַּלָּעַם
עִם־שְׂרֵי בָלָק: ט וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי בָא בַלָּעַם
וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל־עֵיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל
אֲרָן אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַגְּבוּל: ט וַיֹּאמֶר בָּלָק

אֶל־בַּלָּעַם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לִקְרָא־לָךְ
לָמָּה לֹא־הִלַּכְתָּ אֵלָי הָאֲמַנִּים לֹא אוֹכַל בְּבֶדְךָ:
ט וַיֹּאמֶר בַּלָּעַם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ
עָתָה הִיכַל אוֹכַל דֶּבֶר מֵאוֹמָה הַדֹּבֵר אֲשֶׁר
יֵשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויפתח ה' את פי האתון (כב, כח)

וקשה, לאִינו תועלת הִיָּה מופת זה. ויש לומר, דהנה
מבאר בזהר שדיעת בלעם היתה באמצעות האתון, ועל־ידי
רצה להמשיך קללה על ישראל; והיה כאן גם בתוך גס, שעל
ידי הוכיח עם האתון דוקא התחיל בטול מהשבתו. וכיוצא
אלם כתב, שבלעם ואתונו הם זעיר־אנפין ונוקבא דקליפה,
”והוא טעם פתיחת פי האתון . . כדי שיקטרגו זה על זה,
בסוד פזור לרשעים”.

(אגרות קדש ב עמ' רסח)

ששי ט וַיֵּלֶךְ בַּלָּעַם עִם־בָּלָק וַיָּבֹאוּ קְרִית חֲצוֹת:
ט וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וְצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבַלָּעַם
וְלִשְׂרִים אֲשֶׁר אֹתוֹ: ט וַיְהִי בִבְקָר וַיִּקַּח בָּלָק
אֶת־בַּלָּעַם וַיַּעֲלֵהוּ בָמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם
קֶצֶה הָעָם: כג א וַיֹּאמֶר בַּלָּעַם אֶל־בָּלָק
בְּנֵה־לִי בֹזֶה שְׂבֻעָה מִזִּבְחָת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה
שְׂבֻעָה פָרִים וְשְׂבֻעָה אֵילִים: כ וַיַּעַשׂ בָּלָק
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלָּעַם וַיַּעַל בָּלָק וּבַלָּעַם פָּר וְאֵיל
בַּמִּזְבֵּחַ: ג וַיֹּאמֶר בַּלָּעַם לְבָלָק הֲתִיצֵב עָלַי
עֲלִיתְךָ וְאִלְכָה אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה לִקְרָאתִי וְדַבֵּר
מִה־יֵרָאֵנִי וְהַגִּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שְׂפִי: ד וַיִּקַּר
אֱלֹהִים אֶל־בַּלָּעַם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׂבֻעַת
הַמִּזְבְּחָת עֲרִכְתִּי וְאַעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
ה וַיֵּשֶׁם יְהוָה דֶּבֶר בְּפִי בַלָּעַם וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל־בָּלָק וְכַה תִּדְבֹּר: ו וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב
עַל־עֲלָתוֹ הוּא וְכָל־שְׂרֵי מוֹאָב: ז וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ
וַיֹּאמֶר מִן־אָרֶם יִנְחֵנִי בָלָק מִלֶּךְ־מוֹאָב מִהַרְרֵי־
קָדִם לָכֶּה אֶרְהֶ־לִּי יַעֲקֹב וְלָכֶּה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:
ח מָה אֶקֶב לֹא קֶפֶה אֵל וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעֵם
יְהוָה: ט כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֲרָאָנוּ וּמִגְבָּעוֹת

באידיש הוא 'כאפן', ששפץ גם ל'עומדים משינתם',
'אויפגעכאפט'.

(ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 128)

שביעי ^ט וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם לֵכָה-נָא אֶקְחֶיךָ
אֶל-מָקוֹם אַחֵר אוֹלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים
וְקָבְתוּ לִי מִשָּׁם: ^כ וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלָעַם רֹאשׁ
הַפְּעֹר הַנִּשְׁקָף עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן: ^{כא} וַיֹּאמֶר בָּלָעַם
אֶל-בָּלָק בְּנֶה-לִּי בֹזֶה שְׁבַעַה מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי
בֹזֶה שְׁבַעַה פָּרִים וְשְׁבַעַה אֵילִם: ^{כב} וַיַּעַשׂ בָּלָק
כַּאֲשֶׁר אָמַר בָּלָעַם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
כד ^{כג} וַיֵּרָא בָלָעַם כִּי טוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְבָרֹךְ
אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-חָלָךְ כְּפַעַם-כְּפַעַם לְקִרְאָת
נִחְשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פָּנָיו: ^{כד} וַיֵּשֶׂא בָלָעַם
אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְמוֹ וַתְּהִי
עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: ^{כה} וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאֵם
בָּלָעַם בְּנִי בְעֹר וְנֹאֵם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינַן: ^{כו} נֹאֵם
שְׁמַע אֲמִרֵי-אֵל אֲשֶׁר מִחוּזָה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפַל וְגָלוּי
עֵינָיִם: ^{כז} מִהַ-טּוֹבוֹ אֶחָדֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתִּיךָ
יִשְׂרָאֵל: ^{כח} וּבְנִחְלִים נִפְּיוּ בְּגִגַּת עָלָי נָהַר בְּאֶהְלִים
נִטַּע יְהוָה בְּאֶרְצוֹם עַל-יָמִים: ^{כט} וַיֹּזְלִמִים מִדְּלֹו
וּזְרָעוּ בְּמִים רַבִּים וַיִּרֶם מֵאֲנַג מִלְכּוֹ וַתִּנְשֵׂא
מִלְכָּתוֹ: ^ל אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ
יֹאכֵל גּוֹיִם צָרְיוֹ וַעֲצֻמְתֵּיהֶם יִגְרֶם וַחֲצִיו יִמְחֹץ:
^{לא} פָּרַע שָׁכַב בְּאֶרֶץ וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנו מְבָרְכִיךָ
בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אֶרֶץ: ^{לב} וַיַּחֲרֹאֲף בָּלָק אֶל-בָּלָעַם
וַיִּסְפֹּק אֶת-כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם לֵקֵב
אִיבִי קְרֹאתִיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ
פַּעַמִּים: ^{לג} וַעֲתָה בִּרְחֹלְךָ אֶל-מָקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי
כִּבְדְּךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְהוָה מִכָּבוֹד: ^{לד} וַיֹּאמֶר
בָּלָעַם אֶל-בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל-מִלְאֲכֶיךָ אֲשֶׁר-
שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבְרַתִּי לֵאמֹר: ^{לה} אִם-יִתֵּן-לִי בָלָק
מָלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹל אֶת-פִּי
יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּפִּי אֲשֶׁר-יִדְבֹּר

אֲשׁוּרֵנוּ הַיּוֹעַם לְבָרֹךְ יִשְׁפֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:
מִי מִנֵּה עֹפֵר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת-רְבַּע יִשְׂרָאֵל
תָּמַת נִפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי אַחֲרִיתִי כְּמֹהוּ:
^{לז} וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לֵקֵב אִיבִי
לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ: ^{לח} וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא
אֵת אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֲתוֹ אֲשָׁמֹר לְדַבֵּר:
^{לט} וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֵךְ-נָא אֲתִי אֶל-מָקוֹם אַחֵר
אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אִפְסֵם קִצְחוֹ תִּרְאֶה וְכָלוּ לֹא
תִרְאֶה וְקִבְנוּ-לִי מִשָּׁם: ^מ וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֶה צִפִּים
אֶל-רֹאשׁ הַפְּסִגָּה וַיִּבֶן שְׁבַעַה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר
וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: ^{מא} וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲתִצַּב כֹּה
עַל-עֲלִיתְךָ וְאֶנְכִּי אֶקְרָה כֹּה: ^{מב} וַיִּקֶּר יְהוָה אֶל-
בָּלָעַם וַיֵּשֶׁם דְּבַר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה
תִּדְבֹר: ^{מג} וַיָּבֹא אֵלָיו וְהֵנּוּ נֹצֵץ עַל-עֲלָתוֹ וְשָׂרֵי
מוֹאָב אֲתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה-דְּבַר יְהוָה:
^{מד} וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלָק וּשְׁמַע הַאֲזִינוּהָ
עָדִי בְנֵי צֹפֵר: ^{מה} לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזֹב וּבֶן-אָדָם
וַיִּתְנַחֵם הֵהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא
יְקִימֶנּוּ: ^{מו} הִנֵּה בְרוּךְ לְקַחְתִּי וּבְרָךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנּוּ:
^{מז} לֹא-הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא-דָרָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהָיו עֲמָו וַתִּרְוַעַת מִלֶּךְ בּוֹ: ^{מח} אֵל
מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹעֶפֶת רָאֵם לוֹ: ^{מט} כִּי לֹא-
נִחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא-קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כַּעַת יֹאמֶר
לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה-פֶּעַל אֵל: ^נ הַיּוֹעַם בָּלָבִיא
יָקוֹם וּכְבָרִי וַתִּנְשֵׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֹאכֵל טֶרֶף
וְדָם-חֲלָלִים יִשְׁתַּה: ^{נא} וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בָּלָעַם
גַּם-קֵב לֹא תִקְבְּנוּ גַם-כְּרֹךְ לֹא תִכְרַכְנוּ: ^{נב} וַיַּעַן
בָּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבְרַתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר
כֹּל אֲשֶׁר-יִדְבֹּר יְהוָה אֲעֹשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~

הָן עִם בָּלָבִיא יָקוֹם (כג, כד)

"כִּשְׁהֵן עוֹמְדִין מְשִׁינְתָם שְׁחִירֵת הֵן מִתְגַּבְּרִים . . לְחִטָּף
אֶת הַמִּצּוֹת" (רש"י). יֵשׁ לוֹמַר בְּכָרֵךְ הַצַּחֲחוֹת, שֶׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ
מֵאֲמַר ר"ל "חִטָּף וְאָכַל חִטָּף וְאֲשִׁיתִי". וְלִהְיוֹת, שֶׁ"חִטָּף"

יְהוָה אֶתֹּךְ אֲדַבֵּר: ^ה וְעַתָּה הִנֵּנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכֹהֵן אִיעֲצֶדָךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמּוּד בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: ^ו וַיֵּשֶׁא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר נָאם בְּלִעָם בְּנֵי בְעֹר וְנָאם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינִי: ^ז נָאם שְׁמַע אֱמִרֵי־אֵל וִידַע דַּעַת עַלְיוֹן מַחֲזֶה שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפֶל וּגְלוֹי עֵינַיִם: ^ח אֲרָאֲנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרֵנוּ וְלֹא קְרוֹב דֶּרֶךְ בּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שְׂבֹט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִין פָּאֲתֵי מוֹאָב וְקָרָקֶר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת: ^ט וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אֵיבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל: ^י וַיִּרְדֵּי מִיַּעֲקֹב וְהָאֵבִיד שָׂרִיד מְעִיר: ^{יא} וַיֵּרָא אֶת־עַמְלֶק וַיֵּשֶׁא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר רַאשִׁית גֹּזִים עַמְלֶק וְאַחֲרִיתוֹ עַדִּי אֲבֹד: ^{יב} וַיֵּרָא אֶת־חֲקִינִי וַיֵּשֶׁא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשְׁבֶד וְשֵׁים בַּסֵּלַע קִנְדִּי: ^{יג} כִּי אִם־יִהְיֶה לְבַעַר קֶזֶן עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּד: ^{יד} וַיֵּשֶׁא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֹוִי מִי יַחֲזֶה מִשְׁמֹו אֵל: ^{טו} וְצִים מִיַּד כְּתִים וְעָנוּ אֲשׁוּר וְעָנוּ־עֶבֶר וְגַם־הוּא עַדִּי אֲבֹד: ^{טז} וַיָּקָם בְּלִעָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְמֹו וְגַם־בָּלַק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ: ^{יז} כֹּה ^{יח} וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲלֵ הָעָם לִזְנוֹת אֶל־בָּנוֹת מוֹאָב: ^{יט} וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכֵל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן: ^כ וַיִּצְמֹד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹזֹר וַיַּחֲרֹ־אָף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל: ^{כא} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רֹאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לִיהוָה נֹגֵד הַשֹּׁמֵשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל: ^{כב} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעֹזֹר: ^{כג} וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה וַיִּקְרַב אֶל־אֲחִיו אֶת־הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד: ^{כד} וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזֶר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:

וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּפֶה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כה} וַיְהִי הַמֹּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֱלָף: ^{כז} פַּפֵּ

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן.

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מְלֻכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיכּוֹן וּבִזְמוּכּוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבִזְמוֹן קָרִיב וַאֲמָרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: וְהָא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹהָ דְקַדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וַאֲמָרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזֶר (כה, ז)

פִּנְחָס סָבֵן לֹא רָק אֶת גּוֹפּוֹ (כִּי שָׁבֹט שְׁמַעוֹן רָצוּ לְהַרְגוֹ) אֱלָא גַם אֶת נַפְשׁוֹ (כִּי פָעַל "שְׁלֹא בְרַצוֹן חֲקָמִים"), וּבִלְבָד שְׁתּוּסֶר חֲמַת ה' מִיִּשְׂרָאֵל. וְנִשְׁ לְהַעִיר מִן הַמִּסְפָּר עַל אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן, שֶׁפָּעַם פָּרְצָה שְׁרָפָה בְּבֵיתוֹ וּנְשָׁרָף 'בִּיכֹל' חֲסִידוֹת אֶחָד. אַחֵר הַשְׁרָפָה שָׁאֵל הַרְבֵּי אִם מִיִּשְׁהוּ עֵין בְּבִיכֹל זֶה. הַשִּׁיב לוֹ בְּנוֹ, אֲדָמוֹר הַמְּאֻצֵּעִי: הָרִי כְּתֹבָתְךָ עָלָיו 'חֶרֶם בָּזָה וּבִבְא'! עֲנֵה הַרְבֵּי: אֵיפֹה מְסִיר־תִּנְפֵּשׁ עַל חֲסִידוֹת . . ?

(לקוטי שיחות יח עמ' 319)

מִפְטִיר וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזֶר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ: ^ה וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּפֶה וַיִּדְקֹר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ז וַיְהִי הַמֹּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֱלָף: ^{כז} פַּפֵּ

פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

עֲצֵי־חַיִּים הֵי־אֵל לַמַּחְיִוּקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. וְדַרְכֶּיהָ דְרָכֵי־נֶעֱם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמֶתָהּ, בִּשְׂמֵאלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. וְ חֶפֶץ לַמֶּעַן צִדְקוֹ, וְגִדּוּל תּוֹרָה וְאֵדוּר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיחִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֹּאמְרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

ש'י למורא

וְהָיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמּוּם רַבִּים שֶׁלֹּאֲנִי עַל יְרוּשָׁלַם עִם גּוֹי וּבִגְלוֹתָּ וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵיהֶם כְּפֹטֵל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיכִים עַל־יַעֲקֹב שְׂאִירָא בְּאֵל עוֹלָם עַל יְדֵי אָדָם, כִּד וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְנֶה יִשְׂרָאֵל לֹא־אִישׁ לְעֹדָה וְלֹא יִחַל לִבְנֵי אָדָם כִּי־אֵם בָּחַ: ז' לִפְנֵי וְהָיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב גִּלּוּם בְּקֶרֶב עַמּוּם רַבִּים בֵּין הַגּוֹיִם כְּפֹאֲרִיהָ בְּבִהְמוֹת בֵּין חֵית הַיַּעַר כְּכַפִּיר בְּעֶדְרֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֶבֶר שֶׁם וְרִמָּם וְטָרָף וְאֵין מִצִּיל פִּן הַיְּהוּדִים יִתְרֹנוּ בְּחֵיל גּוֹי וּבִגְלוֹת וְאֵין מִי עֲמוּד עֲנָדִים: ח' בְּתַחֲלָה תָּרַם יִדְדָה עַל־צִירָהּ לְהַתְּנַפֵּר עֲלֵיהֶם וְכָל־אִיכָּסִף יִפְרֹתוּ: ט' אֶל וְהָיָה כְּיוֹם־יִהְיֶה אַחֵר מִלְּקִמּוֹת גּוֹי וּבִגְלוֹת נֶאֱמָר יְהוָה לֹא יִצְטָרְכוּ עוֹד לְמַלְחָמָה כָּל־וְהַכְרַתִּי

(ו) **שְׂאִרֵית יַעֲקֹב**, אֹתָם שִׁשְׁאָרוֹ אֲחֵרֵי שִׁנְיָרָם. בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, בְּתוֹךְ הָעַמִּים הָרַבִּים שִׁיאֲסֹפּוּ עַל יְרוּשָׁלַם עִם גּוֹי וּמִגּוֹי, וְיִהְיֶה בִּינֵיהֶם יְחִידִים. **כָּמֹל מֵאֵת ה'**, כְּמוֹ הַכֹּל שֶׁבֶּא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאֵין אֵחָד שֶׁיִּקְרָה לֵאמֹר שִׁנְיָאֵנוּ לוֹ, אֵלֶּא לֵה' יִקְרָה כִּי הוּא הַמְבִיא לְאָרֶץ מָל וּמִסֵּר. **כְּרַבִּיבִים**, כְּמִסְפּוֹת הַמִּסֵּר.

**וַיַּחֲלֵל, לְשׁוֹן תְּחִלָּתָהּ וְתַקְוָהּ. (ז) בְּאֵרֶיהָ
בְּבִתְּמוֹתָהּ יַעַר, כִּדּוּ וְהָהָה מִלֵּמֶם שׁוֹלֵט
בְּכָל, כְּכַפִּיר, הוּא אֶרֶץ צִעִיר.
(ט) וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ, הִיא
עֲוֹת מִצְרִים שְׂאֵתָם מִשְׁעִנִּים עֲלֵיהֶם
שִׁבְיָאוֹ לַעֲוֹתֶכֶם בְּסוּסִים וּמִרְכָּבוֹת.**

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור

ולשמו"ת בתרי עשר במיכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׂאִירֵית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים
רַבִּים כְּמֹל' מֵאֵת יְהוָה פְּרִיבוֹיִם עָלֶי-

עֲשֵׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לִבְנֵי אָדָם׃ וְזוֹהִי
שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים פֶּאֶרֶיהָ בְּבִהְמוֹת יַעַר

וּכְלֹאִיבֶיךָ יִפְרֹתוּ: ט וְהָיָה בְּיוֹם־הַהוּא אֲמִי־יִהְיֶה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְנֶךָ וְהֵאֱבַדְתִּי

(י) והכרתי ערי ארצך וגו', "ערים" הן הבצורות בחומה סביב. ואמר שאין לא יתנה צורך בערים בצורות ובמבצרים, כי לא יבואו עוד למלחמה עליהם. פרוש אחר, שנקרית את הערים והמבצרים של הגוים שבארץ ישראל. (יא) מִיָּדָךְ, מרשותך, כמו "וישח את כל ארצו מיד" (במדבר כב). ובמִעֲוֹנֶיךָ, מיני פשוע, מחשבי עונות ופשועות (ראה פרוש רש"י

ויקרא יט, כו). (יג) והשמידתי עריך, והשמידתי את שונאיו. כמו "ויהי ערד" (שמואל א כח, כו). (יד) אֲשֶׁר לא שָׁמְעוּ, אֲשֶׁר מעולם לא שמעו נקמה מפלגת פזאת. (ט) את ההרים, אל ההרים. כלומר, הרים קול להתרומם בפרסום רב. פרוש אחר, "ההרים" הם האבות אברהם יצחק ויעקב. "ההנבעות" הם האמהות שרה רבקה רחל ולאֵה. (כ) שָׁמְעוּ הָרִים וגו', כך האמר להם "שמעו וגו'". והאתנים, והחוקים. מסדי ארץ, שהם יסודות העולם. (ג) הלאֵאתיך, הבאתי עליך יגיעה להכביר על. ענה בי, הער בי, לומר הפה בזה הונעתני. (ד) ומרים, שהתנבא להשיש ולמדה אותן דיני התורה. (ה) מן השמים עד הגלגל, זכרו את הטובות שעשה לכם, שאף־על־פי שהקמתם בשמים בבבל פעור, וכפר לכם בזה שהמית מקצת מחוטאים במגפה, והעבירכם את הירדן בניבשה וחיבאכם עד הגלגל שהוא בתחלת ארץ ישראל מפעריב לירדן. צדקות ה', שעושה עמכם לפני משורת הדין. (ו) בְּמִה אֶקְדֶּם ה', ובמה אתרצה לבוא לפני ה'. (מכאן הוא כמו מאמר מסגור, מה שאמרו ישראל אז אחרי שנבשלו בשמים בבבל פעור). אפך לאלהי מרום, אותה כפוף ונגנע לאלהי מרום. האקדמנו בעולות, וכי צריך הוא לתקריבות. (ז) ברכבות נחלי שָׁמֶן, ברכיו שָׁמֶן למנחות, כמו נחלים. האֵתֶן בכורי פִּשְׁעִי, האם בשביל לכפר על פִּשְׁעִי, שהוא התקא במיד, היה ראוי שאֵתֶן לְקָרְבָן את בני תבואה. פרי בכמי

סוסיך מקרבך והאבדתי מרכבתיך המוכנים לעת מלחמה, כי כבר אין צורך בהם: י' והכרתי ערי ארצך המוקפות חומה והרסתי כל־מבצריך כי לא תצטרך עוד לערי מבצר: יא בראותי השחתתי בך והכרתי כל־שפים מיָּדָךְ כי לא תעסוק עוד בשפשים לדעת העתידות ובמִעֲוֹנֶיךָ אלה המסתכלים

בעננים לדעת העתידות לא יחיו־לך: יב והכרתי פסיליך מעין ואבן ומצבותיך מקרבך כי אז תפיר שאין אלה מפלעדי ולא־תשתחוה עוד למעשה ידיך לפסילים: יג ונתשתי אעקר אשיריך מקרבך והשמידתי עריך שעבדו גם עבוד־הוה: יד ועשיתי באף בגלוי ובחממה בלִבְּךָ את־הגוים אשר עוד לא שמעו נקמה מפלגת פזאת: א ואומר הנביא לישראל, 'שמעו־נא את אֲשֶׁר־יהוה אמר קום ריב התנפח עם ישראל, שישמעו את־ההרים האבות שהם אברהם יצחק ויעקב ותשמענה הגבעות האמהות שרה רבקה רחל ולאֵה קולך מה ששמלו בגיהם לאל יתברך שמו: כ ששמעו האזינו הרים את־ריב יהוה והאתנים הדרים התקפים מסדי ארץ שהיו תסוד לארץ במעשה בראשית כי ריב ליהוה עם־עמול על שהקמו כנגדו ועם־ישראל יתנוכח להראות שהוא צדיק בריבו: ג עמי מן לפד להביר מה מאד רוב טוב עשיתי לך ומה הדבר אשר הלאֵאתיך ונעתיך בו להכביר העול ענה בי הער בי: ד עשיתי לך טובות כי העלתיך מארץ מצרים שהיית שם בעבודה קשה ומבית עבדים פדיתיך לפני הוֹמֶן ואֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ את־מִשֶּׁה אֶהְרֹן וּמִרְיָם שְׁחִיתָם נוֹזִים בְּכֹתֶם, וְהָיוּ מִרִים אֲתֶם הַדָּבָר הַטּוֹבָה: ה עמי זכר־נא הַחֲסֵד שֶׁעָשָׂה ה' עִם יִשְׂרָאֵל מִתְּיַעֵץ בְּלֶעָם אֶל בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב לְחַשְׁמֵד הַכֹּל וּמָה עָנָה אֹתוֹ בְּלֶעָם בְּרַבְעוֹר מִה

אזעום לא וגם ה' על ישראל מִן־הַשְּׁטִימִים שֶׁחֲטָאתָם לִי שֶׁם וְלֹא מִנְעַתִי טוֹבָתִי וְעוֹרֹתִי מִכֶּם עַד בְּאַכֶּם עַד־הַגִּלְגָּל וְשֶׁם עֲבַרְתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן בְּנִיבְשָׁה וּבְשִׁשִּׁי לְפָנֶיכֶם אֶת הָאֵרֶן, הַכֹּל וְכוּ' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת יְהוָה שֶׁעָשָׂה עִמָּךְ: ו אומר הנביא בשם יִשְׂרָאֵל בְּמִה בִּיאָיו תְּשׁוּבָה אֶקְדֶּם יְהוָה אֶפְךָ אוֹכַל לְחַיִּית כִּפּוֹף לְאֵלֹהֵי מְרוֹם לְבַשׁ סִלְיָה, אולי האקדמנו בעולות בפעלים בגי שָׁנָה שאביא אליו שהם חיותר טובים ונכחים: ז הִרְצָה וְכִי יִרְצָה יְהוָה בְּאַלְפֵי

חטאת נפשי, האם בשביל לכפר על חטאת נפשי, שהוא החטא בשוגג, היה ראוי שאתן לקרבן את פרי בטני שהם הקנים הקטנים. (עד כאן הוא המאמר המוסגר, מה ששאלו ישראל או). ח) הגיד לך אדם מה טוב, (זאת היא תשובת הנביא), הקב"ה הגיד לך אתה האדם שאתה שואל "במה אקדם וגו'". מה טוב, מה טוב לעשות במצות

שבין אדם לחברו. ומה ה' דורש ממך, במצות שבין אדם למקום. כי אם עשות משפט ואהבת חסד, שלא תעשה עול בעמיתך, ולא תצערנו בדבור או בהזק ממנו, רק תעשה חסד עמו בכל וכלתך. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך עם ה' לבדו, תלך בדרךיו בתם לבב. וכמאמר רז"ל "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות גוב), וכלשון הקתוב "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג,).

עטרת מרים

אילים לקרבנות, ברכבות נחלר שמן לצקת על תפוחות, או האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הגיד לך אדם מה טוב בעיניו ומה יהיה דורש ממך אין חפצי בעולות כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת בדרךיו בתם לבב עם אלהיך:

בְּרִכְבוֹת נַחֲלֵי־שָׁמֶן הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי
פְּרִי בִטְנִי חֲטָאֹת נַפְשִׁי: ח הַגִּיד לְךָ אָדָם
מִה־טוֹב וּמִה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם־
עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצְנַע
לִכְתּוֹת עִם־אֱלֹהֶיךָ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵי הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

(א) ויפתח הגלעדי, מקום מגוריו היה בארץ הגלעד. (וגם שם אביו היה "גלעד"). והוא בן אשה זונה וילד גלעד את יפתח, ופתח נולד מפילגשו של גלעד, כי בזמן ההוא עוד לא התירו השבטים להתחתן את בנות, ועל כן מי שלקח אשה משכבט אחר היה נושא פילגשו, כלומר, בלא כהנה, ובנו

האשה של גלעד חשבו שגם אין לבן הפילגש זכות בירשת אביהם, וזהו שאמרו לו "לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה", כלומר, משכבט אחר. אבל הם טענו בזה, ולכן אמר להם יפתח "הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי", כלומר, עשיתם עמדי שלא בדין, כי בן הפילגש יורש. (ג) בארץ טוב, כך היה שם המקום. פרוש אחר, ארון הארץ ההוא היה שמו "טוב", כמו "אם ינאלך טוב" (רות ג,ג). (ו) לקצין, לשר. (יא) את כל דבריו, את התנאי שבציוהם.

א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן־אשה זונה שיחדה אליו לפילגש, לך היה ברור לכל וילד גלעד את־יפתח: ב אחרי זה ותלד אשת־גלעד הנשואה אליו בחופה וקדושין לו בנים ויגדלו בני־האשה ויגרשו בחזקה את־יפתח ויאמרו לו לא־תנחל בבית־אבינו כי

בן־אשה אחרת פילגש אתה:

ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ איש ששמו טוב ויתלקמו אל־יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו בכל אשר יצא הוא: ד ויהי מימים אחר שנתגרש יפתח וילחמו בני־עמון עם־ישראל: ה ויהי בא־שר־נלחמו בני־עמון עם־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את־יפתח לחשבו אל גלעד מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין למנהיג ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני עזרתם לאחי לגרש אותי מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה ולא מוקדם, רק בא־שר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד אל־יפתח לכן אמת כדברך עתה שבנו אליך לא להראות הכנעה ותהי ימירה, בראם מפני הדחק, והלכת וכאשר תלך עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישוב גלעד: ט ויאמר יפתח אל־זקני גלעד אם־

משיבים אתם אותי אם יסכם הדבר ואלך להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני או אנכי מעצמי אהיה לכם לראש מצד הדיו, לכן חפץ אני שתשימו אותי מיד לראש: י ויאמרו זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמעו ויהיה הוא לעד בינותינו אם־לא כדברך בן נעשה: יא וילך יפתח עם־זקני גלעד וישומו העם אותו מיד עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל דבריו דבריו תפלו ותמעו לפני יהוה במצפה: יב וישלח יפתח

הפטרה לפרשת חוקת

לשנים מקרא ואחד תרגום

שופטים פרק יא

יא א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן־אשה זונה וילד גלעד את־יפתח:

ב ותלד אשת־גלעד לו בנים ויגדלו בני־האשה ויגרשו את־יפתח ויאמרו לו לא־תנחל בבית־אבינו כי בן־אשה אחרת

אתה: ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקמו אל־יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: ד ויהי מימים וילחמו בני־עמון עם־ישראל: ה ויהי בא־שר־נלחמו בני־עמון עם־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את־יפתח מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה בא־שר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד אל־יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישובי גלעד: ט ויאמר יפתח אל־זקני גלעד אם־משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי או אנכי מעצמי אהיה לכם לראש: י ויאמרו זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמע בינותינו אם־לא כדברך בן נעשה: יא וילך יפתח עם־זקני גלעד וישומו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל־דבריו לפני יהוה במצפה: יב וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך בִּירֵבֶאתָ אלי להלחם בארצי: יג ויאמר מלך בני־עמון אל־

מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי עיך ולך עלי בִּירֵבֶאתָ אלי להלחם בארצי מה היא סבת המלחמה, ומה אתה רוצה ממני: יג ויאמר

מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן אֶל־מִלְאָכָיו יִפְתָּח כִּי־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצֵי
בְּעֻלוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק וְעַד־הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הַשִּׁיבָה
אֶתְּהֶן אֵלַי בְּשָׁלוֹם כִּמְלִי מִרְכָּה וּמִלְחָמָה: יד וַיִּוסֶף עוֹד יִפְתָּח וַיִּשְׁלַח
מִלְאָכָיו אֶל־מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן: טו וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר יִפְתָּח
לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי מוֹאָב
וְאֶת־אַרְצִי בְנֵי עַמּוֹן כִּי בָעֵת
שִׁלַּחְתִּי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיְתָה עוֹד אֲרָצָם:
טז כִּי בְּעֻלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּלָּךְ
יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־יַם־סוּף
בְּרוּחָהּ שֶׁל אֲרָץ אֲדוֹם וַיָּבֹא
קִדְשָׁה: יז וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מִלְאָכָיו אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם לֵאמֹר
אֶעֱבְרָה־נָא בְּאַרְצְךָ לְבֹא אֵל אֲרָץ
בְּנֵינוּ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם
אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁאֲרָצוֹ הָיְתָה
בְּמִוְרַחַת שֶׁל אֲדוֹם וּבְדִרְוֹמָהּ שֶׁל אֲרָץ
יִשְׂרָאֵל שָׁלַח וְלֹא אָבָה וְלֹא רָצָה
וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁה: יח וַיִּלָּךְ
בַּמִּדְבָּר יָם סוּף וַיָּסֹב אֶת־אַרְצִי
אֲדוֹם וְאֶת־אַרְצִי מוֹאָב וַיָּבֹא
מִמִּוְרַחַת־שָׁמַשׁ בְּמִוְרַחַת לְאֲרָץ
מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אֲרָנוֹן אֲרֵנוֹ
הוּא הַתְּחִלָּת גְּבוּל מוֹאָב וְלֹא־כָּאֵל
בְּגְבוּל מוֹאָב כִּי חָנוּ בְּהַעֲבֹר מִנֶּה כִּי
אֲרָנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח
יִשְׂרָאֵל מִלְאָכָיו אֶל־סִיחֹן
מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשִׁבוֹן וַיֹּאמֶר
לוֹ יִשְׂרָאֵל נִעְבְּרָה־נָא בְּאַרְצְךָ
עַד־מִקְוֵי: כ וְלֹא־הֶאֱמִין סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּירָשׁוּ אֶת
כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק
וְעַד־הַיַּרְדֵּן: כא וַיִּתֵּן יְהוָה
אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בְּיַחֲצֵה וַיִּלָּחֶם
עִם־יִשְׂרָאֵל: כב וַיִּתֵּן
יְהוָה אֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם
וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנוֹן
וְעַד־הַיַּבֵּק אֲשֶׁר כִּבֵּשׁ סִיחֹן
בְּכֹחוֹ מִמִּוְאָב וּמִעַמּוֹן וּמִן־הַמִּדְבָּר

טו) אֶת אֲרָץ מוֹאָב, לְפִי שְׁהִי מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן מִבְּקֵשׁ "מֵאַרְנוֹן וְעַד הַיַּבֵּק",
לְפִיכֵךְ הָשִׁיב לוֹ שְׂאוּתָהּ הָאֲרָץ הָיְתָה שֶׁל מוֹאָב בְּעֵבֶר הַרְחֹק, וְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
לָקַח מִמִּוְאָב, וַיִּשְׂרָאֵל לָקַח מִסִּיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא לָקַחוּ יִשְׂרָאֵל לֹא
מִמוֹאָב וְלֹא מִעַמּוֹן: יז) וְלֹא אָבָה, וְלֹא רָצָה לָתֵת לָהֶם לַעֲבֹר בְּאַרְצוֹ.
יח) וַיַּחֲנוּ, כִּמּוֹ "וַיַּחֲנוּ". וַיַּחֲנוּ נִסְפָּת
כִּמְנַהֵג הַלְשׁוֹן בְּכַתּוּב מִקְוִי: יט) עַד
מִקְוֵי, עַד אֲרָץ בְּנֵינוּ אֲשֶׁר נָתַן לִי.
כג) הוֹרִישׁ, לְשׁוֹן גִּרְשִׁין. תִּירָשְׁנוּ,
לְשׁוֹן רִישָׁה. יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ,
בְּלִשׁוֹן לַעַג אָמַר לוֹ. גִּירָשׁ, לְשׁוֹן רִישָׁה.
כד) הָרֹב, וְכִי עָשָׂה הוּא מִרְכָּה

מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן: טו וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר יִפְתָּח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל
אֶת־אַרְצִי מוֹאָב וְאֶת־אַרְצִי בְנֵי עַמּוֹן: טז כִּי בְּעֻלוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּלָּךְ
יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־יַם־סוּף וַיָּבֹא קִדְשָׁה: יז וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
מִלְאָכָיו אֶל־מֶלֶךְ אֲדוֹם לֵאמֹר אֶעֱבְרָה־נָא בְּאַרְצְךָ וְלֹא שָׁמַע
מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה וְלֹא רָצָה
בְּקִדְשָׁה: יח וַיִּלָּךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסֹב אֶת־אַרְצִי אֲדוֹם וְאֶת־אַרְצִי מוֹאָב וַיָּבֹא
מִמִּוְרַחַת־שָׁמַשׁ לְאֲרָץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּ בְּעֵבֶר אֲרָנוֹן וְלֹא־כָּאֵל בְּגְבוּל
מוֹאָב כִּי אֲרָנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מִלְאָכָיו אֶל־סִיחֹן
מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשִׁבוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נִעְבְּרָה־נָא בְּאַרְצְךָ
עַד־מִקְוֵי: כ וְלֹא־הֶאֱמִין סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֵבֶר בְּגְבוּלוֹ וַיִּיאֶסֶף
סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בְּיַחֲצֵה וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה
אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּירָשׁוּ
יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אַרְצֵי הָאֱמֹרִי וַיָּשֶׁב הָאֲרָץ הַהִיא: כב וַיִּתֵּן יְהוָה
אֶת כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאַרְנוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק וְעַד־הַיַּרְדֵּן:
כג וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
וְאֶתְּהִי תִירָשְׁנוּ: כד הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירָשׁ
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ גִּירָשׁ: כה וְעַתָּה

וְעַד־הַיַּרְדֵּן שָׁשִׁים הָיוּ רַק מִדְּבָרוֹת: כג וְעַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁכַל הָאֲרָץ שֶׁל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל יִירָשׁוּ הֵם, וַאֲיֵךְ וְאֶתְּהִי
תִירָשְׁנוּ? כְּדִרְשָׁה: כד בְּדֶרֶךְ לַעַג אָמַר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ שֶׁלֹּא הִצִּיל לְהַצִּיל הָאֲרָץ מִיַּד מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאֵת
כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ גִּירָשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אֶתְּהִי מִכָּל בְּיָדֶיךָ מִלֵּךְ מוֹאָב אֲשֶׁר מֶלֶךְ בָּעֵת הַהִיא וְהַתִּירָשׁ,
וְכֵן אֲחֵרֵי הָיוּ מִלְכִּים רַבִּים וְכָבֵד עָבְרוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים וּמְחֻיָּקִים בְּאֲרָץ הָרֹב רַב וְכִי אֶחָד מֵהֶם עָשָׂה מִרְכָּה עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחָם נִלָּחֵם

בם בעבור ארצו: כו בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה ובכל הערים אשר עלי ידי ארנון קרוב שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם מיד ישראל הארצות האלה, בעת ההיא במשך הזמן הזה: כז ואנכי לא חטאתי לך כי לא עשיתי לך מאומה רע ואתה עשה

אתי רעה להלחם בי ואם אין בנינו ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: כח ולא שמע מלך בני עמון אל דברי יפתח אשר שלח אליו ורעה להלחם בישראל: ... א: כט ותהי עלי יפתח רוח גבורה ואמן חלב מאת יהוה ויעבר את הגלעד ואת מנשה ויעבר את מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון להלחם בהם בארצם: ל וידר יפתח גדר ליהוה ויאמר אם נתון תתן את בני עמון ביד: לא ותיה היוצא אשר יצא מדלת ביתי לקראתי בשוכי בשלום מבני עמון ותיה ליהוה אם הוא בלתי ראוי לקרבן, אבל אם הוא ראוי לקרבן והעליתיו עולה: לו ויעבר יפתח אל בני עמון להלחם בהם ויתגם יהוה ביד: לו ויפם מערוער ועד באך מנזית במרחק המקום ההוא היו עשירים עיר ועד אבל מישור פרמים מכה גדולה מאד ויפגעו בני עמון מפני בני ישראל:

(כו) בעת ההיא, במשך כל הזמן הזה, כט) רוח ה' רוח גבורה מאת ה' עבר בני עמון, עבר אל ארץ בני עמון, לא) ותיה לה', אם אינו ראוי לעולה, ותיה קרש לה'. שיתיה תמיד בקרשה. והעליתיו עולה, ואם ותיה ראוי לעולה, עלהו לקרבן עולה. לג) ועד באך מנזית, ועד המקום שתבוא בו אל מנזית. אבל פרמים, קד היה שמו של מישור הפרמים "אבל הפרמים" (ראה פירוש רש"י בראשית יד, א).

הטוב טוב אתה מפלך בין צפור מלך מואב הרוב רב עם ישראל אם נלחם

נלחם בהם: כו בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה ובכל הערים אשר עלי ידי ארנון שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם בעת ההיא: כז ואנכי לא חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: כח ולא שמע מלך בני עמון אל דברי יפתח אשר שלח אליו: כט ותהי עלי יפתח רוח גבורה ויעבר את הגלעד ואת מנשה ויעבר את מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון להלחם בהם בארצם: ל וידר יפתח גדר ליהוה ויאמר אם נתון תתן את בני עמון ביד: לא ותיה היוצא אשר יצא מדלת ביתי לקראתי בשוכי בשלום מבני עמון ותיה ליהוה אם הוא בלתי ראוי לקרבן, אבל אם הוא ראוי לקרבן והעליתיו עולה: לו ויעבר יפתח אל בני עמון להלחם בהם ויתגם יהוה ביד: לו ויפם מערוער ועד באך מנזית במרחק המקום ההוא היו עשירים עיר ועד אבל פרמים מכה גדולה מאד ויפגעו בני עמון מפני בני ישראל:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

האשה המכה המדינית כזכי בתצור ראש אמות ביתאב במדין הוא: פ (ישראל) וידבר יהוה אל משה לאמר: צ צרור את המדינים והפיתם אותם: י כי צורים הם לכם בנבליהם אשר נפלו לכם על דבר פער ועל דבר כזכי בתנשיא מדין אחתם המכה ביום המגפה על דבר פער: כו ויהי אחרי המגפה פ פסקא באמצע פסוק ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בן אהרן הפהן לאמר: כ שאו את

וידבר יהוה אל משה לאמר: י פניחם בן אלעזר בן אהרן הפהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: י לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: (לד) והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל: י ושם איש ישראל המכה אשר הפה את המדינית ומרי בן סלוא נשיא ביתאב לשמעני: כ ושם

רָאשׁ | כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעַלָּה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יָצָא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:
וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְכַּת
מִזֶּבֶעַל עַל־יְרֵדֵן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: - מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעַלָּה כְּאִשְׁרֵי צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הַיָּצֵאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר אשר זעליג שי שו"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו עם המצורף, הסכום שנשאר מהוצאות תיקון הס"ת, שכאז"א
מהמתפללים נדבו כפי חכם למען תיקון הס"ת,

הנה נהניתי על אשר היי די והותר, כי זהו סימן על טיב התענינותם והחביבות.

ובאשר בכל ענין צריך לחפש נקודה ואופן איך לחזק על ידו הרגש של יראת שמים הנמצא
בכל אחד ואחת מישראל בפנימיותו. הרי גם בזה, מהנכון אשר כת"ר יסביר לכאז"א מהמשתתפים
הנ"ל, את המבואר בספרים, אשר יש ששים רבוא אותיות לתורה, כנגד ששים רבוא נשמות ישראל,
שהם כלל ישראל, ומזה מובן אשר כאז"א צריך לדעת, שבו הדבר תלוי, לתקן את כלל ישראל, על
ידי שיעשה - בתורה ומצותי את כל התלוי בו ביתר שאת ויתר עז, וכמו שכשרות ספר תורה תלוי
בזה, שכל אחת מהאותיות אשר בה יהיו כשרות, והידור ס"ת - בזה שכל אות שבה תהי' מהודרה.

והדרך לזה - דרך סלולה היא, חיים על פי התורה ומצותי - פשוט כפשוטו בחיים היום
יומיים.

מוסגר פה קטע משיחת ש"ק מברכין סיון, וכן קובץ מכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע, שבו גם מכתב אודות הכנסת ס"ת לבית המדרש, ובטח הוא דבר בעתו, ואף שבנדון
דידן הוא תיקון ס"ת. ומובן, אשר בתוכנו יזכה את הרבים.

בברכה ופ"ש כל המשתתפים והמשתתפות הנ"ל - שיחיו.

נ"ב. כיון שהם מעות השייכות לתיקון ס"ת, וידוע הכתוב בשו"ע יו"ד (סימן ע"ר סעיף ב')
שבימינו אלה הנה ספרי לימוד - זהו מעין ס"ת בימיהם, לכן מסרתי הכסף להקופה ממנה שולחים
ספרי קדש שבביל חדרים והשיבות.

ביאורים לפרקי אבות

בכל העולם - פרק ה

משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים וְנִעְשׂוּ לְאַבֹּתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשֶׁה מִרִּית בְּשֶׁר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִית בְּשֶׁר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוֹב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אָרַע קָרִי לִכְהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אֶשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פֶסֶל בְּעֶמֶד וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים, וְלֹא הִזִּיק נָחַשׁ וְעֶקֶרֶב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ צֹר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵין בִּירוּשָׁלַם:

~ נקודות משיחות קודש ~

לעומת זה, בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח – "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים".

(יתורת-מנחם – התוודעויות 'תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו – יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמז בלשון הכתוב⁵ – "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר⁶.

בעבודת האדם, הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" – היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה – להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" – ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להיפך החיים.

על-פי זה-יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו – יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אווזת בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו, שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אווזת בו קרירות, הנה גם אם זו נאוזת ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו – עליו להפסיק את

הגמרא¹ מקשה – "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרצת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכלל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש"נעשו לאבותינו בבית-המקדש", מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה – שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד – שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-וחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זכוב בבית המטבחים" – ומה אם מציאותו של זכוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-זכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" – יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת.

(1) יומא כא, א. (2) שהרי קל-וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א). (3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים". (4) מערכת נחש. (5) חוקת כא, ו. (6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7) ברכות ל, ב.

תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להיפך החיים, ואם זהו מצבו אות היא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה – אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ – לא היה בה נתינת מקום לחמימות בעיני העולם וכל-שכן לא לקרירות.

(שיחות קודש תשל"ו – פרשת חוקת בלק, לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 372)

(8) בראשית רבה נו, י.

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי מכתבו המהיר מבר"ח תמוז, ולחביבותא דמילתא ממחר הנני לענות עליו שלא בסדר תור המכתבים, ועיקר מכתבי הוא לכתוב לו יישר כחו ויישר חילו לאורייתא אשר לקח ע"ע לעשות כפי כחו בהרמת קרן... וידוע מאמר הקב"ה כשאני מבקש איני מבקש אלא לפי כחם אבל לאידך גיסא ידוע פסק רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו, וכיון שנגש בחשק ובמרץ לעבודתו בקדש זו הרי מזמן לזמן יוסיפו לו מלמעלה ג"כ כחות להגדיל תורה ולהאדירה, ואשרי וטוב חלקו והאריכות בזה אך למותר.

ובמה שכתב במכתבו:

(א) איך להתנהג עם תלמיד שיש חשש שישפיע לרעה על חבריו, אם להרחיקו מכותלי הישיבה אף שע"ז יוגרם לו היזק, או לא. הנה פשיטא אשר היזק היחיד והיזק הרבים הזהירות בהיזק הרבים קודם, אבל במקרים שאפשר להשפיע על התלמיד שלא לקלקל (שרק לעתים רחוקות ביותר א"א זה), ובדרכי קירוב, הנה על פי רוב משנים הנהגת התלמיד בתחלה שלא לקלקל אחרים ואח"כ גם לתקן את עצמו.

(ב) אם עליו להשתדל בקירוב עוד אברכים ונערים בכדי שיכנסו בהישיבה או שימסור את עצמו רק על תלמידי הישיבה דעתה. הנה ההכרח דענין הראשון היינו להגדיל מספר התלמידים הרי פשוט הוא, אלא שבוה יש להעמיס העבודה בקירוב והמשכה זו על שאר אברכי אנ"ש וגם על אנ"ש עצמם הנמצאים תמיד בעיר, והשי"ת יצליחם והוא יעזור להם רק מזמן לזמן כפי הצורך.

(ג) שאלתו הפרטית שיש לו תפילין דרבינו תם, ואם יתחיל בהנחתם. הנה אם נזהר הוא בטבילת עזרא - בל"ג - ומתפלל נוסח אר"י והתפילין בדוקים הם, יעשה כנ"ל ובפרט עתה שהתחיל בתוספת עבודה בהפצת פנימיות התורה אשר זהו ג"כ אחד החילוקים בפנימיות הדברים בין תפילין רש"י ור"ת, שהתפילין דרש"י בלשון הקבלה הם מוחין דאימא ושייכים יותר להבנה והשגה והוא נגלה דתורה, ותפילין דר"ת בלשון הקבלה הם מוחין דאבא ושייכים יותר להענינים דתורה דהנחה בנפש - אפליג - ולא כ"כ בהבנה והשגה שהיא פנימיות התורה, וראה ג"כ תורה אור פ' שמות נב, סע"ב.

מוסג"פ קונטרס והרשימה שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל שבטח יזכה בתוכנם באופן המתאים את תלמידי הישיבה וכל השייכים לזה, והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

בברכת הצלחה.

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:37	5:39	8:27	8:28	9:08	9:09	10:21	10:22	13:18	13:19	19:48	19:49	20:18	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	5:32	5:34	8:23	8:24	9:05	9:07	10:19	10:20	13:18	13:19	19:55	19:55	20:22	20:23	19:22	20:35
ירושלים (ק)	5:34	5:36	8:24	8:25	9:05	9:07	10:19	10:20	13:16	13:18	19:53	19:54	20:18	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	5:35	5:37	8:25	8:27	9:07	9:08	10:20	10:22	13:18	13:20	19:50	19:51	20:21	20:21	19:29	20:34
אוסטריה, וינה (ק)	4:54	4:56	7:37	7:40	8:53	8:55	10:16	10:17	13:37	13:38	20:59	20:59	21:43	21:44	20:41	22:03
אוסטריה, מלמון (ח)	7:36	7:36	9:17	9:18	9:57	9:58	10:46	10:48	12:52	12:53	17:09	17:11	17:40	17:41	16:52	17:53
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:06	7:52	7:54	9:00	9:01	10:21	10:22	13:38	13:40	20:54	20:54	21:36	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)	4:38	4:40	7:21	7:23	8:38	8:39	10:00	10:02	13:22	13:23	20:45	20:46	21:30	21:30	20:28	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:55	4:57	7:22	7:26	8:59	9:01	10:23	10:24	13:48	13:49	21:20	21:20	22:08	22:08	21:02	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:48	7:08	7:13	8:51	8:53	10:15	10:17	13:41	13:42	21:13	21:14	22:02	22:02	20:56	22:24
אחד אמירות, אבו דאבי (ח)	5:35	5:36	8:21	8:22	8:57	8:59	10:08	10:09	12:58	13:00	19:14	19:15	19:41	19:42	18:55	19:53
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:37	8:24	8:26	9:28	9:29	10:48	10:50	14:04	14:06	21:18	21:19	21:56	21:56	20:58	22:14
אקוודור, קיטו (ח)	6:13	6:14	8:41	8:42	9:12	9:14	10:15	10:16	12:46	12:47	18:19	18:21	18:43	18:45	18:02	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:00	8:01	9:48	9:49	10:26	10:27	11:17	11:18	13:26	13:27	17:52	17:54	18:21	18:22	17:34	18:34
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:11	9:12	10:45	10:46	11:27	11:28	12:15	12:16	14:17	14:18	18:23	18:25	18:57	18:58	18:07	19:11
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:42	8:32	8:34	9:22	9:24	10:39	10:40	13:46	13:47	20:37	20:37	21:11	21:12	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:27	8:17	8:19	9:09	9:11	10:27	10:28	13:35	13:37	20:30	20:31	21:06	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:25	5:27	8:17	8:19	9:10	9:11	10:27	10:29	13:36	13:37	20:31	20:32	21:07	21:07	20:14	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:56	5:57	8:47	8:49	9:43	9:44	11:01	11:03	14:12	14:13	21:13	21:13	21:50	21:50	20:55	22:06
ארה"ב, הארטמן (ק)	6:21	6:23	9:10	9:12	9:50	9:52	11:03	11:04	13:58	14:00	20:26	20:27	20:55	20:55	20:08	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:43	8:32	8:34	9:16	9:17	10:30	10:31	13:30	13:31	20:06	20:07	20:37	20:38	19:49	20:51
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:30	6:32	9:17	9:18	9:54	9:56	11:05	11:07	13:57	13:58	20:16	20:16	20:43	20:44	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:19	5:20	8:11	8:12	9:04	9:06	10:22	10:23	13:31	13:33	20:28	20:29	21:05	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, ניו יורק, ניו יורק (ק)	5:24	5:26	8:16	8:18	9:10	9:12	10:29	10:30	13:39	13:40	20:38	20:38	21:14	21:15	20:20	21:30
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:50	5:52	8:42	8:44	9:34	9:35	10:51	10:53	13:59	14:01	20:54	20:54	21:29	21:30	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:17	8:08	8:09	9:02	9:03	10:20	10:22	13:30	13:32	20:29	20:30	21:06	21:06	20:12	21:22
בוליביה, לה-פס (ח)	7:00	7:01	9:13	9:14	9:45	9:46	10:44	10:44	13:04	13:06	18:09	18:10	18:34	18:35	17:52	18:45
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:29	-	-	9:33	9:35	10:58	11:00	14:26	14:27	22:02	22:02	22:52	22:52	21:44	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	5:29	5:31	-	-	9:35	9:36	10:59	11:01	14:26	14:27	22:00	22:00	22:50	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:48	6:49	8:53	8:54	9:26	9:27	10:22	10:23	12:38	12:40	17:34	17:35	17:55	17:57	17:12	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:35	6:36	8:40	8:41	9:14	9:15	10:09	10:10	12:27	12:28	17:19	17:20	17:45	17:46	17:02	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:45	-	-	8:51	8:52	10:16	10:17	13:44	13:45	21:23	21:24	22:13	22:13	21:07	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:40	4:42	-	-	8:53	8:55	10:20	10:22	13:53	13:55	21:42	21:42	22:39	22:38	21:27	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:45	-	-	8:54	8:55	10:20	10:21	13:50	13:52	21:35	21:35	22:27	22:27	21:16	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:17	7:45	7:49	9:19	9:21	10:43	10:45	14:08	14:09	21:39	21:39	22:27	22:27	21:21	22:49
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:54	6:55	8:55	8:56	9:30	9:31	10:24	10:25	12:39	12:40	17:31	17:32	17:51	17:52	17:07	18:03
הודו, מומבאי (ח)	6:02	6:03	8:44	8:46	9:19	9:20	10:27	10:29	13:13	13:15	19:19	19:20	19:45	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	5:59	6:00	8:41	8:43	9:16	9:17	10:24	10:25	13:09	13:11	19:14	19:15	19:40	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:48	7:32	7:34	8:44	8:45	10:06	10:07	13:25	13:27	20:45	20:45	21:28	21:28	20:27	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:30	7:20	7:22	8:13	8:15	9:31	9:32	12:40	12:41	19:36	19:37	20:12	20:13	19:19	20:28

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת-בלק בחו"ל (פרשת בלק באה"ק) - בערים שונות בעולם
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
יוון, אתונה (ק)	6:03	6:05	8:55	8:56	9:43	9:44	10:59	11:00	14:04	14:05	20:51	20:52	21:25	21:25	20:34	21:39
מולדובה, קשינב (ק)	5:09	5:11	7:56	7:58	9:06	9:07	10:27	10:29	13:46	13:47	21:04	21:04	21:46	21:47	20:46	22:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:58	6:00	8:41	8:43	9:16	9:17	10:25	10:26	13:11	13:12	19:17	19:18	19:43	19:44	19:00	19:54
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:10	8:11	9:33	9:34	10:19	10:20	11:04	11:05	13:01	13:02	16:52	16:54	17:29	17:30	16:36	17:44
נפאל, קטמנדו (ח)	5:09	5:10	7:56	7:58	8:35	8:36	9:46	9:48	12:40	12:41	19:02	19:03	19:31	19:32	18:45	19:43
סין, בייג'ינג (ח)	4:46	4:47	7:38	7:40	8:29	8:30	9:46	9:47	12:54	12:55	19:46	19:47	20:21	20:22	19:27	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	7:02	9:30	9:31	10:01	10:03	11:04	11:06	13:37	13:38	19:12	19:14	19:36	19:38	18:55	19:47
פולין, ורשא (ק)	4:14	4:16	-	-	8:24	8:26	9:50	9:51	13:20	13:21	21:01	21:02	21:54	21:54	20:44	22:19
פרו, לימה (ח)	6:28	6:29	8:45	8:46	9:17	9:18	10:16	10:17	12:40	12:41	17:53	17:54	18:17	18:19	17:36	18:28
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:53	8:40	8:42	9:45	9:46	11:05	11:07	14:22	14:23	21:34	21:35	22:15	22:16	21:17	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:49	8:27	8:30	9:48	9:49	11:11	11:12	14:33	14:34	22:00	22:00	22:44	22:44	21:40	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:48	8:19	8:20	8:50	8:52	9:54	9:56	12:29	12:31	18:10	18:11	18:34	18:36	17:53	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:38	8:27	8:29	9:26	9:27	10:45	10:46	13:58	13:59	21:06	21:06	21:41	21:42	20:45	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:07	7:55	7:57	8:59	9:00	10:19	10:21	13:35	13:37	20:48	20:49	21:27	21:28	20:29	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:32	5:34	8:23	8:25	9:08	9:09	10:22	10:24	13:24	13:25	20:02	20:03	20:34	20:35	19:45	20:48
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:18	4:20	-	-	8:36	8:38	10:05	10:06	13:41	13:43	21:38	21:38	22:40	22:40	21:20	23:11
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:45	3:47	-	-	8:06	8:08	9:36	9:37	13:15	13:16	21:23	21:23	22:25	22:24	21:00	22:59
רוסיה, פטרבורג (ח)	3:35	3:38	-	-	8:16	8:18	9:52	9:54	13:48	13:49	22:26	22:26	0:27	0:21	22:06	-
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:25	4:27	7:12	7:14	8:22	8:24	9:44	9:45	13:03	13:04	20:21	20:21	21:04	21:04	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:31	8:15	8:17	9:26	9:28	10:48	10:50	14:08	14:09	21:32	21:32	22:10	22:10	21:09	22:28
טאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:53	8:31	8:32	9:04	9:05	10:11	10:12	12:52	12:54	18:48	18:49	19:13	19:14	18:31	19:24

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומכל-פוענניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7